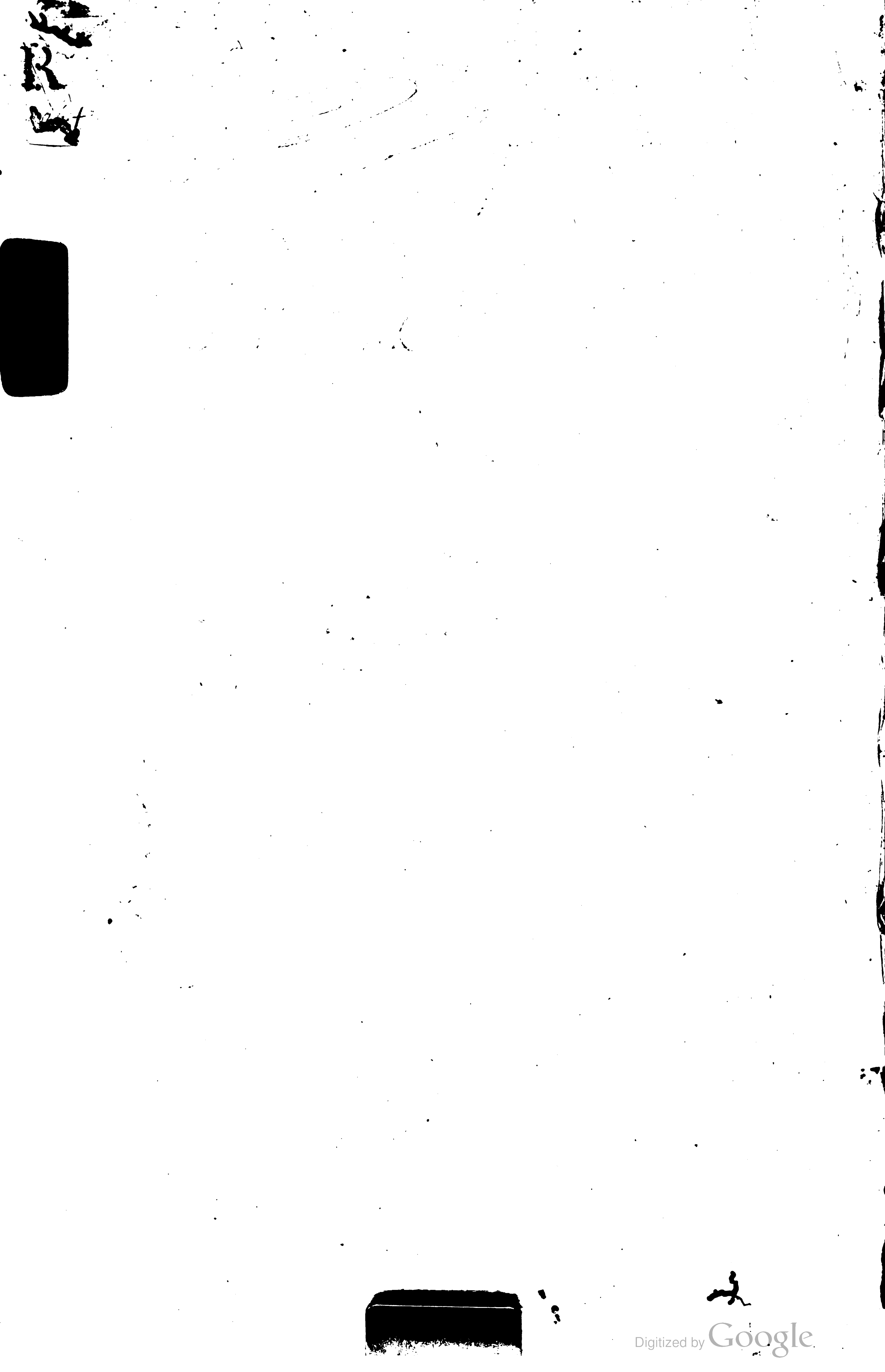
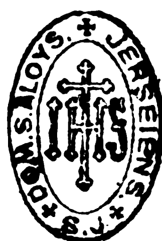

DOM. S. ALOYS. + JERSEIENS. + S. J. +
IHS

BIBLIOTHECAE PATRVM CISTERCIENSIVM.

SIVE

OPERVM ABBATVM ET MONACHORVM CISTERCIENSIS Ordinis, qui sæculo S. Bernardi, aut paulò post eius obitum floruerunt.

TOMVS SEXTVS

Continens:
- D. ISAAC Stellæ Abbatis Opera.
- D. SERLONIS Saviniaci Abbatis Opera.
- D. ELIÆ Dunensis Abbatis Sermones Duos.
- Epistolam D. Heriberti Sardiniæ Archiepiscopi.
- Epistolam eiusdē Andreæ Monachi ad quemdā Dominum.
- Arnulphi Monachi de Boherijs Speculum Monachorum Operibus S. Bernardi insertum.

Labore & studio F. BERTRANDI TISSIER, *Doctoris Theologi, Boni-fontis in Therascia ejusdem Ordinis Prioris.*

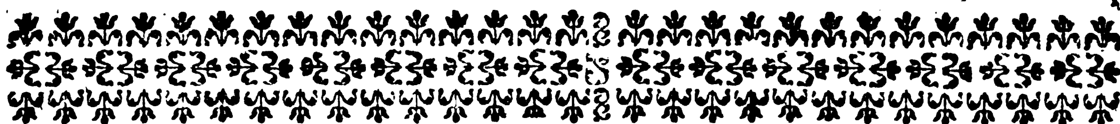
BONO-FONTE,
Anno Domini. M. DC. LXIV.

Venit Parisiis in Collegio S. Bernardi, & in vico S. Iacobi apud Edmundum Couterot, sub signo Boni-Pastoris.

PERMISSV SVPERIORVM.

Præfatio, de Auctore Operum sequentium.

DE Auctore sequentium Operũ pauca hęc accipe. Dominus, seu vt alicubi vocitur, Beatus, Isaac genere Anglus, professione monachus, Cœnobij de Stella in dioecesi pictauiensi tertius Abbas extitit, sapientia & eruditione conspicuus, vt ex libro de Anima, & ex multis Sermonib' eius fit manifestum. Synchronus fuit S. Bernardi, vt ex secundo Sermone in Assumptione in fine, satis constat. Porrò in pluribus Sermonibus indicat Cœnobiũ suum, in Insula esse constitutum: vnde consequens est, aut Stellense Cœnobium olim in Insula fuisse situm, aut ipsum alicui alteri Cœnobio priùs pręfuisse. Nam Stellę illum Abbatẽ aliquando fuisse, declarat Epistola ad Ioannem Pictauiensem Episcopum scripta. Neque verò per Insulam illam Anglia potest intelligi: neque enim in Anglia, sed in Gallia degebat: & ait se exulem esse in Insula illa, & ab omnibus hominibus remotumt. At non fuisset exul in Anglia: nemo enim exulat in patria sua: nec in Anglia remotus fuisset ab hominibus.

SERMONES B. PATRIS ISAAC, ABBATIS DE STELLA ORDINIS CISTERCIENSIS.

SERMO PRIMVS IN FESTO OMNIVM SANCTORVM.

Matth. 5. IDENS IESVS TVRBAS, *ascendit in montem*. Vtinã, fratres, & nos quãdoque contingat turbas videre, & illis dimissis, ascensiones in corde disponere. Difficile est in turba turbam videre: turbari autem in turba necesse est: nec turbatus clarè videre, aut discernere, vel diiudicare vmquam oculis potest. Ideo dimittenda est turba, vt videatur ipsa turba, & iudicetur de ipsa turba. Quicũque enim eam bene conspicit, plenè contemnit, libenter fugit, liberè dimittit. Qui lucem numquam vidit, nec tenebras vmquam agnouit. Sic Omnipotens postquam dixit de tenebris lumen splẽdescere, tunc diuisit inter lucem & tenebras: tunc discreuit, tunc diiudicauit, tunc vocauit lucem diem, & tenebras noctem. *Et vidit*, inquit, quasi antea non vidisset. Sic nimirum sic turbam non vidit, qui super turbam se minimè leuauit. Turbæ turbelam nõn sensit, turbæ tumultũ non audiuit, qui solitudinis silentium non gustauit. Dominus meus Iesus, & fortassis solus, potuit in turba non turbatus à turba, videre turbam; quã tamen videns dimisit, & secessit in montem, quò eum turba sequi non poterat. Heu me! fratres, quanti hodie turbas fugere proponunt, eò tamẽ residenr, vbi à turbis itidem inueniuntur, ampliùs comprimuntur: ita vt fiat nouissimus turbæ tumultus peior priore. Ideo frater, elonga fugiens, nec recurras ad turbam; sed mane in solitudine, sequere Iesum, subi in montem, dic turbæ, Quò ego vado, nõ potes venire. Licet, dilectissimi, de terreno aliquo monte, & exteriori quadã turba historia sibi constet: ego tamen mysterium attendo; maximè illud, quod plurimùm mores instruat, quod super fundamentum ædificet. Et quamvis materialis turba difficilè vel numquam esse possit sine turba, mihi tamen validiùs suspecta est interior quædam turba; & eò quidem ad turbandum efficacior, quò interior. Et propter hãc frater, in altũ egredere, Iesum sequere. Propterea descendit in te; vt post ipsum, & per ipsum supra te ascendas, etiã ad ipsum in te. O grande mysterium! relictis turbis, ascendit in montem. Sequuntur discipuli, & cuncti, & soli. Nũquid omnes omnibus de turba corpore fortiores? An spiritu, quod magis puto, ferventiores; vt quò ibat impetus, illuc graderentur? Sed quid est, ꝙ discipulis iterum tam promptis, tam deuotis, tam fortibus, tam ignitis, ferme omnibus relictis, in alium montem cum paucis ascendit, quem testatur Scriptura excelsum? Imò quid putamus fratres, quòd aliquando etiam iis ipsis, & aliis, imò omnibus omnino hominibus relictis, solus ascẽdit in montem orare? quid sibi volunt ij montes? In primo ascendit docere, in secundo gloriam suam ostendere, in tertio Patrem orare. Numquid hic est mons domus Domini præparatus in vertice montium? Sic fortasse venit saliens in montibus, & trãsiliens colles. Primò turbas omnes transiliens, cum discipulis salit in montem, secundò ipsos tamquam minores transiliens respectu trium: tertiò vbi nemo eum sequi potest, vniuersitatem creaturæ transiliens, solus ad solũ, æqualis ad æqualem, filius ad patrem. In primo solus Filius auditur, in secundo Filius videtur, Pater auditur, in tertio nemo vidit vel audiuit Patrem, nisi Filius; neque Filium, nisi Pater. An fortè hæc sunt ineffabilia, quæ non licet homini loqui? Quid si tres montes tres cæli accipi possunt? In primo formatur spiritualis hominũ vita: in secundo monstratur Angelica, in tertio latet Diuina. In primo signatur præsens iustitia, in secundo monstratur futura gloria: in tertio, tãquam cæli cælo, quò ascẽdit super occasum, cui Dominus nomen, ad Orientem, gloriosa sibi soli nota Trinitas, & homini assumpto in Deum, lucem habitat inaccessibilem, In ea pace, quæ exuperat omnem sensum, vbi tamen homo ille orat Patrem pro nobis, sicut beat⁹ ait Apostolus, qui assistit vultui Patris, & interpellat pro nobis. Ecce in quanto orat abscondito, qui docuit, orare patrem in abscondito. Fac ergo frater, absconditum tibi in te; quò fugias à te, si vis in secreto Patrem orare. Audiamus itaq; iam nunc de primo abscondito, de primo secreto, de primo cubiculo, de primo cælo, siue monte, quid loquatur in eo Dominus Deus. *Beati*, inquit, *pauperes spiritu*. Relicta est turba: nihil de infirmitate, nihil de vitio, nihil de malitia dici. Totum de virtute vitæ, de beatitudine gloriæ, de regno cęlorum sermonem texit. *Beati*, inquit, *pauperes spiritu*. Sapientia sapienter semper agit, & loquitur. Volens post se adolescentulas trahere, septem eis aperuit thecas vnguentorum: vt delectatæ odore, currant post eum: sicut scriptũ est. *Trahe me post te: curremus in odorem vnguentorũ tuorũ. Et cùm sedisset, aperuit os suum.* Mihi obtingat sedere cum Iesu, & in mõte: sedere ad pedes eius, & accipere de doctrina illius. In turba stat, & ãbulat, agit, fatigatur, premitur: vt quasi

Marginal notes: Ad quid turba dimittenda. — Genes. 1. — Matth. 17. — Matth. 14. — Isai. 2. — Quid tres montes designent. — Hebr. 9. — Rom. 8. — Matth. 5. — Cant. 1.

non liceat sibi, nec discipulis eius mãducare panẽ vitæ & intellectus & aquam, sapiẽtiæ bibere, quæ in otio bibitur: & qui minorãtur actu, hauriũt eã. Puteus enim altus est. *Aperuit os suum.* Os, vnde osculum petit sponsa, Os pretiosæ supellectilis, in quo erãt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Os, per quod dies diei eructat verbum. Multi exquisierũt de sapientia, multi de beatitudine: sed quia hoc sanctum os non audierunt, nec diem viderunt, palpabiles errorũ tenebras incurrerunt, vnde nox nocti indicauit falsi nominis scientiam. Aperiens ergo os suum ad cor Ierusalem, loquens ei in solitudine, siue in monte, ait: *Beati pauperes spiritu.* Beatitudinem loquitur ipsa beatitudo, paupertatem factus pauper, Rex regnum, mansuetudinem mitis, consolationem paraclet⁹, verus panis saturitatem, misericordiam ipsa misericordia, mundicordiã cordium munditia, pacificentiam & filiationem verus filius, & natura filius. Verum Patris Verbum quod est loquitur, Diuina sapientia quod est docet, dicẽs. *Beati pauperes spiritu.* Sapienter omnino id priore loco ponit, id omnib⁹ primò proponit, quod omnis quærit, quod omnis cupit, ꝙ omnis desiderat, à quo tamen ferè omnis exorbitat. Quis enim non vult esse beatus? Cur litigat, pugnat, negotiatur, obsequitur, vexat, vexatur homo vniuersus? Anne, vt quod sibi bonum videtur, & vnde aliquatenus beatus sibi videtur, alicunde quoquomodo extorqueat? Eò enim quisque beatum se magis credit, quò quod mauult, efficit. Vnanimiter ergo omnis homo beatitudinem appetens, sed de ipsa differẽter sentiens, alius in voluptate corporis, & suauitate temporali, ali⁹ in virtute mentis, alius in agnitione simul veritatis eam positam autumauerunt. Vnde omnium doctor, sola charitate sapientibus & insipientibus debitor, primùm corrigit errãtes, secundò dirigit itinerantes, tertiò admittit ad ianuam pulsantes, sicut ait, *Pulsate, & aperietur vobis.* Clamat pro deuiis Propheta. *Deduc me Domine, in via tua.* Clamat pro viatoribus, *Et ingrediar in veritate tua.* Clamat pro pulsantibus, *Lætetur cor meum, vt timeat nomẽ tuum.* Clamat pro deviis, *Deduc me in iustitia tua.* Clamat pro viatoribus, *Dirige in conspectu tuo viam meam.* Clamat pro pulsantibus, *Lætentur omnes qui sperant in te: in æternum exultabunt,* &c. Itaque Via, Veritas, & Vita, corrigens, dirigens, admittens, sic inchoat. *Beati pauperes spiritu.* Saeculi huius falsa sapiẽtia, & vera stultitia, non intelligens quæ loquitur, neque de quibus affirmat, sententiam ponit: beatos dicit filios alienos, quorũ dextera dextera iniquitatis, & os loquens vanitatem: propter promptuaria plena, eructantia ex hoc in illud, oves fætosas, boues crassas, & cætera, quæ ad incertum pertinẽt diuitiarum, & pacis non pacis, & ineptæ lætitiæ. contra quam Sapientia Dei, Filius proprius, dextera Patris, os loquens veritatem, pronuntiat beatos fore pauperes, futuros reges regni æterni. Ac si diceret. Erratis, corrigendi estis: beatitudinẽ quæritis, sed non est, vbi quæritis. Curritis, sed extra viam. Hæc est via, hac itur ad beatitudinem. Paupertas voluntaria propter me, ipsa est via: regnum cælorũ in me, ipsa est beatitudo. Multùm curritis, sed malè: quantò velociùs, tantò longiùs à via. Paupertas via est, non beatitas. Per viam itur, vt perueniatur. Ne formidemus, fratres: audiamus pauperes pauperem, pauperibus paupertatem cõmendantem. Experto credendũ est. Pauper natus, pauper vixit, pauper obiit. Mori quidẽ voluit, diues fieri noluit. Credamus itaq; veritati de via ad vitam. Si aspera est, breuis est, & beatitudo æterna. Si arcta est, ad vitam ducit, in latitudinẽ educit, & statuet in loco spatioso pedes nostros. Sed ardua est, quippe sursum itur, ad cælum tenditur. Ideo expeditos fore nos, operæpretium est, & non onustos incedere. Quid volumus? quærimus beatitudinẽ? Ostendit veritas veram. Quærimus diuitias? Rex regna condonat, & reges facit. Irretiuit homines pessima pestis curiositatis: de facili constat, quod satis est, ad superflua sudatur. Excusant eos à cælestibus nuptiis iuga boum quinque, in quibus de paupertate sumitur plenitudo, de inopia satis, de extremitate primatus, de vilitate dignitas, de labore quies. Hos mactauit boues Elisæus, vt expeditiùs sequeretur Eliam: & nos simili forma sequamur Christum. Pausandum est nobis, fratres, hodie hic: vt de secunda virtute die secundo secundum Sermonem ordiamur, ab ipso adiuti Patris Sermone, per quem, & propter quem loquimur: qui viuit & regnat per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Matth. 5. Cant. 1. Matth. 5. Omnes beatitudinem volunt, & omnes ferè ab ea exorbitant. Luc. 11. Psalm. 85. Ibidem. Psalm. 5. Ibidem. Matth. 5. Sapientiæ sæcularis opinio falsa. Luc. 14. 3. Reg. 19.

Sermo secundus in eodem festo.

Beati *mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Curiositatis malum sequitur superbiæ vitium Sapientia illa, quæ nec est de sursum, sed terrena, animalis, diabolica, zelo & contentione plena, villam emit, vt aliis præesse possit: & sibi litigiũ deesse non possit: beatitudinem sibi dominationẽ reputans. Hanc ergo sapientiam, fratres, verè diabolicam, & ipsius diaboli primogenitam prolẽ, quæ super astra cætera solium locare ambiebat, turbidam & turbantẽ simul cum turba relinquẽtes discipuli, audire digni sunt. *Beati mites, quoniam ipsi possidebunt terram.* Non ait, illam, vel illã, vel aliquam quantamlibet terræ portionem: sed terram. Quis vmquam suo sudore, sua industria, suis pecuniis, suis pugnis, nisi partem terræ obtinuit? Et hoc pauci potuerunt, multi non potuerunt: possidere autem quis potuit? Quid opus est, diu laborãdo acquirere, quod necesse sit citò perdere? Cælum pauperibus, terra mitibus: quid relictum est cõtentiosis? aut quid ampliùs volũt, qui diuites fieri volunt? Quibus non sufficit cælum & terra, quid eis fiet? Filij hominum, vsque quo gravi corde, vsquequo diligitis vanitatem, & quæritis mendacium? Mentitur dignitatem, mẽtitur beatitudinem vanitas dominationis terrenæ. Cur in parte remanetis, cur parum cupitis, cur modicum ambitis? Totũ promittitur, via ostenditur, paupertate itur, mansuetudine festinatur. Pauperi beatitudo cæli, mansueto beatitudo terræ debetur. Quid rogo, miseris contentiosis restat, nisi miseria infernalis? Quid facietis diuites, quid potentes? Consultu opus est. Hinc pecunia, hinc mansuetudo. Instat prædo. Si pecuniam defenditis, perditis mansuetudinem: si mansuetudinẽ tenetis, pecuniæ iacturam facitis. Timeo vtrique lateri: ne simul prædo pecuniam, diabolus auferat patientiam. O numquam fuisset pecunia ista, fratres mei carissimi, quæ diebus his malis cũ mansuetudine possideri non potest: quæ in via à discipulis Iesu portari non potest. Ideo fortassis quæ desursum est sapientia primùm quidem pudica, deinde pacifica, docuit neque sacculum, neque pecuniam portandam in via, cum nemine iudicio contendere, auferenti plus dimittere, ablata

Matth. 5. Cælum pauperibus, terra conuentiũ mitibus. Psalm. 4. Iac. 3.

non repetere, tenere mansuetudinem, quæ est via ad beatitudinē. Collaudans quosdam Paulus *Libenter*, inquit, *sufferris insipientes, cùm sitis ipsi sapientes, si quis deuorat*, &c. O Dñe Iesu, quis credit hodie auditui nostro, & hęc via tua in vita sua cui reuelata est? O via nimis arcta, quàm pauci incedunt per eam! Hæc via tua in mari hoc magno fuit: & vestigia tua hodie non cognoscūtur. Hęc quam tuus Apostolus sapientiam nominat, summa est hodie insipientia, desidia, inertia. Heu me! fratres, hæc quomodo vbique leguntur, & ferè vbique negligūtur! Carthusienses tamē aliquātum hæc auribus audiendi audiunt: qui ideo libenter habent parum, ne contendant multum. Pauca possident, ne in se mundum prouocent. Grandimontani ampliùs, qui nihil. Cantabit enim vacuus corā latrone mundi viator cœli Grādimontanus, & feliciter: nisi quod deferuntur, plerosque in via salutare. Ipsi viderint. Nostra quid refert, alienum seruum iudicare? Taceo de alijs, quorum manus, manus sunt Esau, vox autem vox Iacob est; & quorum manus contra omnes, & omnium contra ipsos. Beati autem mites tanta facilitate, quanta felicitate, possidebunt in æternitate terram viuentium, dum nos audaces & strenui pro Deo contra præceptum vel consiliū Dei pugnamus in tempore pro terra morientiū. *Mansueti*, itaque, *hereditabunt terram, & habitabunt in sæculum sæculi super eam*, id est faciem Dei, quæ sola & semper manet immota, quoquomodo cætera voluantur; sicut terra cæteris elementis voluentibus. Generatio etiam aduenit, & generatio præterit, terra verò stat. Sequitur: *Beati, qui lugent.* Poterant ista sufficere, fratres, ad corrigendos erroneos, nisi diabolica malignitas latiùs pateret, & cancrinum malum altiùs propiusque medullis irrepsisset. Latet adhuc Cerber⁹, & tertium caput concutit, prudentiam videlicet carnis, quę inimica est Deo, quæ sibi soli sapit, cujus gloria in confusione, cuius domicilium ventus; quam qui inhabitat, Deo placere non potest. Quo mihi, inquit, cœlum & terra, quo diuitiæ in malum dominorum suorum congregatæ: quo potentiæ timidæ semper & timendæ? Foris sunt omnia hæc: ego mei solicita sum. Anima, habes multa bona, epulare & bibe. Quid āplius homini ex omni labore suo sub sole? Māducemus & bibam⁹, cras enim moriemur. Stulte, thesaurizas, & ignoras, cui. Diues habet nummos, sed non habet vitam. Viue, dum viuis. Cur teipsum ante tempus perdis? Lethargum pateris, oblitus es tui. Incipe teipsum agnoscere, teipsum diligere, teipsum possidere, tibi propitius fore, & beatus eris. Hic est ille, fratres, nouissimus error, [illegible]eior prioribus, ille lacus miseriæ, illud lutū fę[illegible]is, illud gaudiū, cuius extrema occupabit luctus: & fortassis serò, quando consolatio esse non poterit. Ideo miserabiliter sic errantes misericorditer reuocat ad viā illa sublimis sapientia, cui placuit per stultitiam prædicationis saluos facere sibi credentes, dicens. *Beati qui lugent, quo. ipsi cōs.* Ac si diceret. Ad gaudiū via est luctus, ad consolationem desolatio, ad inueniendam animā pditio, ad possidendam abiectio, ad amandam odiū, ad seruandam cōtemptus. Si vis teipsum cognoscere, te possidere, intra ad teipsum, nec te quęsieris extra. Aliud tu, aliud tui, aliud circa te. Circa te mundus, tui corpus, tu ad imaginem & similitudinem Dei factus intus. Redi igitur præuaricator ad cor. Foris pecus es, ad imaginē mundi: vnde & minor mūdus dicitur homo: intus homo ad imaginem Dei, vnde potes deificari. Itaque in semetipsum homo reuersus, sicut iunior ille prodigus filius, vbi se inuenit, nisi in regione longinqua, in regione dissimilitudinis, in terra aliena, vbi sedeat & fleat, dū recordetur patris & patriæ? Si porcos pascit, & esurit, nonne lugendi materiā in se reperit? Si multi mercenarij in domo patris sui abundant panibus, & ipse filius exul & pauper frustra ventri siliquas quęrit, nonne facilè oculis lacrymas inuenit? O Adam, vbi es? Fortè sub vmbra adhuc, vt teipsum non videas, folia fatuitatis consuis, vt pudēda tegas: quæ foris sunt circa te, & quæ tui sunt videns; aperti n. tibi sunt oculi tales. Intus conspice, te vide; ibi sunt, quæ magis pudeant, quæ exteriora pudere te faciant. Redi intus præuaricator, ad animam, vide & plāge eam subiectā vanitati & iniquitati: & ne possit emergere, captiuitati. Exi foras ad carnem: vide, & luge eam subiectā corruptioni, mortalitati, & ne possit exurgere, infirmitati. Et ne longū faciā, dilectissimi, nemo intrans in semetipso, nemo seipsum agnoscēs, nemo abyssum suæ miseriæ, suæ ignorantiæ, suæ difficultatis, suarum passionum, penetrans, suam conscientiā metiens, magis, vbi facilè lugent homines, in alicuius propinqui sui funere afficitur ad lacrymas, cōpungitur ad luctum, movetur ad planctū, quàm in ipsius sui, eò maximè ppinquo, quò intimo. Cur alteri⁹ miseretur, qui sui nō miseretur? Constat ergo fratres, foris nos esse à nobis, retro quoq;, & non ante, nostri demum vel oblitos, vel prorsus ignaros, quoties ridemus, iocamur, otiosis delectamur, pascimur fabulis, & verbis movētibus risum indulgemus, comessationibus & ebrietatib⁹ crapulamur, cęterisq; corporis mollitiis effluimus. Vnde semper sobriæ sapientiæ curæ fuit, ad domū luctus, potiùs quàm ad domū conviuij inuitare, hoc est in se, qui errat extra se, hominē revocare. dicens. *Beati, qui lugent.* Et alibi. *Væ vobis, qui ridetis nunc.* Fleuit, qui flere nos monet, risisse non legitur. Sororū lacrymæ resuscitationem fratris meruerunt. Sororū lacrymæ resuscitatorem flere fecerunt, vt & tu te, flendo, resuscites. Eia fratres, seria res agitur: virile est, q aggressi sumus. Elias eremū ingrediens puerum dimisit. Nihil nobiscū puerile ducamus, nihil sequatur: maximè ad puerile aliquid nūquam revertamur. *Corpus*, ait Apostolus, *mortuum est propter peccatū: sed spiritus viuit propter iustitiam.* Itaque q vivit in nobis, ploret & oret, vt quandoq; resurgat, quod iacet & fœtet. *Infelix ego homo*, ait quidā lugens mortuū suum, *quis me liberabit de corpore mortis huius?* Sed sequitur cōsolatio. *Gratia Dei per Iesum Christum.* O quanta cura fuit olim patribus sanctis & Prophetis, quibus omnia ferme in figura evenerūt, facere & pati, mortuos suos flere, solēnes dies luctus habere, in septem dies sępe, ppter temporis septimanam, ptrahere! & nos, quibus illi flebant, petulanti splene cachinnamus, & mo[illegible]rimur, vel etiam olim mortui sumus & fœtemus; nos negligimus & negligimur: nemo est, qui plāgat dolorem suū anteq̄ vadat, vnde nemo revertitur: nemo, qui moveat benignum Iesum ad lacrymas. O sorores, quid facitis? Quid facis, actiua, cur non laboras & ploras: quid contenplatiua, cur non oras, & ploras? cur non vbiq; luctus vbiq; desolatio, & domi intus, & in platea foris, donec fremat Iesus, seque ipsum turbans dicat, non tam mortuo, q̄ morti, *Exi foras*, vt mortale

Marginalia: *2. Cor. 11.* — *Sapiētia hodie stultitia habetur.* — *Psalm. 36.* — *Prudentia carnis.* — *Matth. 5.* — *Luc. 15.* — *Quando forissumus, & extra nos.* — *Matth. 5.* — *Luc. 6.* — *Ioan 11.* — *3. Reg. 19.* — *Rom. 8.* — *Rom. 7.*

hoc absorbeatur à vita. Denique fratres, corrigamur aliquãdo à doctrina sapientiæ cælestis, & siue negotiosi, siue otiosi, miseri simus, & lugeamus: ploremus coram Dño, qui benignus est ad ignoscendum: convertentes nos ad ipsum in ieiunio, & fletu & planctu super nos ipsos: vt aliquãdo secundùm multitudinem doloru in cordib⁹ nostris, consolationes eius lætificēt animas nostras. Nam beati, qui lugent: non quia lugent, sed quia consolabuntur. Luctus enim via, consolatio beatitudo. Ecce quõ correxit orbem, qui iudicat populos in æquitate. Aequũ quippe est benigno & sapienti Deo, & perversos corrigere, & correctos dirigere, & directos suscipere. Tria & tria, vnum cõtra vnum. Tria vocant à Deo ad mundũ: tria reuocant à mundo ad Deum. Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, aut concupiscentia oculorũ, aut ambitio sæculi. Prima vxorem ducit, secunda boves probat, tertia villã emit. Luxuria, auaritia, superbia: carnalia & sæcularia desideria, & spiritualia nequitiæ in cælestibus. Hinc ergo turba relicta exeuntes, & in montem ascendentes discipuli, quasi de subterioribus ad superiora, de exterioribus ad interiora, de corporalibus ad spiritualia transilientes, audiunt, Beati pauperes, mites, cõpuncti: quoniam ipsorũ est regnum cælorum, & terra, & ipsi: sufficiētia, potentia, suavitas: regnũ, potestas, pax: & hæc omnia intus, vbi simplex & lenis domi habitat, dum agrestis & hispid⁹ silvestris venatur, ac primogeniti prærogatiua supplantatur: quã ad nos transtulit in multis fratrib⁹ primogenitus: qui cum Patre regnat vnigenitus, per omnia sæc. sæc, Amen.

Luctus via ad beatitudinem.

1. Rom. 3. Tria vitia generalia. Luc. 14.

Genes. 25.

Sermo tertius de Omnibus sanctis.

Matth. 5.

Beati, *qui esuriunt & sitiunt iustitiam.* Fratres, liber sapientiæ scriptus est int⁹ & foris. quasi foris loquitur, qui peruersos corrigit: intus, qui conversos dirigit. Denique audiamus, quatenus & quomodo dirigat eos, qui beatitudinē nec in corpore, nec in corporeis, sed in virtute animi locant. Virtus siquidem est habitus animi bene instituti. Cõponendi ergo, & instituendi, ac etiam ordinandi apposita ratione ad id quod debent, & quõ debent, sunt animi affectus, vt in virtutes proficere possint. Ipsi enim sunt, qui operi foris nomen imponunt: quique aut in vitia deficiunt, aut in virtutes proficiunt. Cùm ergo prudenter, modestè, fortiter, & iustè instituuntur: exurgũt in virtutes, prudentiam, temperantiam, fortitudinē, & iustitiam: quæ quasi cardines siue radices omnium dicuntur virtutum. Inter quas quoniã iustitia quasi conum vel apicem quemdam, & summum fastigiũ tenere videtur, emphaticè virtutis nomen possidet. Itaque beati, qui cõpendium eligentes, esuriunt & sitiunt iustitiam. Sicut visum est quibusdam, ex omniũ stellarum radiis sursum micantibus candore notabilem in cono firmamēti circulũ creari, quem Galaxiam nominant: sic nimirum in spirituali firmamento ex omnium virtutũ folgore putatur extare iustitia: quam propterea æquabilitatem quãdam, & modum in rebus dicunt, certum denique finem; quē vltra, citrave nequit cõsistere rectum. Ipsa enim est, quæ omnia æquat, reddens vnicuique quod suũ est. Hanc lex naturæ continet, Scriptura præcipit, Evangelium cõplet, ne tantùm non faciam⁹ alteri, quod ab altero nolumus pati: sed vt faciamus alteri, quodcumque volumus nobis fieri. Non igitur hinc auocandus, sed huc reuocandus, & hac dirigendus, qui beatitudinē quærit: ne cum naturali remaneat, vt Philosophus: vel iustitiam legis astruat, vt Iudæus: sed iustitiæ fidei se subdat, vt Christian⁹: & humilis accusator sui sequatur ad brauiũ supernæ vocationis in Christo Iesu. Hic n. quod est vel esse potest iustitiæ, ex parte est: ibi verò, quod perfectum est. In parte via, in perfecto beatitudinis plenitudo Sequere ergo de parte in partē, tanquam de virtute in virtutē: donec apprehendas, in quo apprehensus es. Vide, ne vnquã aufugiat iustitia à manu, ab ore, à corde: nã qui continens est iustitiæ, apprehendet illam, plenam, perfectam, quietam: quam non iã cum exercitij labore contineat, sed quæ illum tanta facilitate, quanta felicitate conservet. Ideo *beati qui esur. & sit. iust. Primum*, ait idē Magister, *quærite regnum Dei, & iustitiam eius.* Ecce, q; quærere debes, o homo: ecce, quod quærit à te De⁹ tuus, vt quæras ab eo. Nam quid mãducent, bibant, vestiant, gentes inquirunt. Scit pater tuus cælestis, q̃ his omnibus indiges. In ipsum omnē solicitudinem tuam proiice, tibi laborem retine: ipsi cura est de te, si tibi cura iustitiæ non deest. Ipsam cura, ipsam quære super omnia, & ꝑpter ipsam omnia: & ipsum Dei regnum propter ipsam, non ipsam ꝑpter ipsum: ne incipias iterum mercenarius esse, & cognoscens negotiationē, non intres in potentias Dñi, tamquam qui non sis memor iustitiæ ipsius solius. Cætera adiectiua sunt, tãquam non habentia substantiam, ideo nec quæsitu digna. *Cætera*, inquit, *adiicientur vobis.* Quanti hodie, & quanto studio non quærenda quærunt, quærenda minùs quærunt: vt siquis verbo Verbi credul⁹ taliũ securus, altiùs iustitiæ intendat, risui habeatur, ac ducatur cõtemptui! Sed quid facim⁹ de eo, quòd nõ ait, *quærunt*, sed *esuriunt iustitiam*: nisi vt intelligam⁹ id esse iustitiã animæ, q; cibum & potum carni? Ipsa viaticum in itinere, iuxta q; ex parte est: ipsa cœna in patria, vbi perfecta est: ipsa lac parvulis, ipsa esca viris. Vnde illa Prophetæ execratio, *Sicut ablactatus super matre sua, ita retribues in animã meam.* Beati ergo, qui esuriunt & sitiunt iustitiam: quoniam ipsi saturabũtur. Tunc plena beatitas, quando plena satietas: tunc plena plenè satiabor, qua nunc in parte ex parte fruor. Nunc ad medicinam, tunc ad delectationē: nunc ad disciplinam, quæ in præsenti videtur habere aliquid difficultatis & mœroris: tunc ad gloriam, quando exercitatis per eam pacatissimũ feret fructum ipsius iustitiæ: vt hic quasi quidã flos iustitiæ siue omnis virtutis appareat, ibi plenitudo fruct⁹ carpatur. Sic sic ab inchoatione per ꝑfectum ad perfectũ iustitiæ dirigendi sunt, qui in virtute beatitudinē quærunt: cuius inchoatio quidem continet, nemini iniuriam facere, ꝑfectus illatã patiēter ferre, perfectio omnibus benefacere, si potest, si minùs, velle. Vnde sequitur. *Beati misericordes, quon. ipsi misericordiam consequentur.* Non est tutum, etiam iusto, cum iustissimo contendere: non n. respondere ei poterit vnum pro mille. Stultum est, cum decem millibus occurrere ei, qui venit contra se cum viginti. Ideo adhuc illo longè agēte, operæpretiũ est, legationem pacis mittere, quæ dicat, Non intres in iudiciũ cum seruo tuo, Dñe, etiam tuo testimonio iusto, quem invenisti secundùm cor tuũ, quem oleo tuo sancto vnxisti: quia non iustificabitur in cõspectu tuo oĩs viuens. Quæ est illa legatio pacis? Misericordia. Nam sola misericordia misericordiã cõsequetur. Ipsa est in ca-

Via lactea, seu Galaxia

Matth. 5. & 6.

Fiducia in Deum.

Psalm. 130.

Hebr. 12.

Iustitia inchoatio, profectus, & perfectio.

Matth. 5.

Iob. 9.

Luc. 14.

Psalm. 142.

pite iusti corona aurea, expressa ligno sanctitatis: ipsa, per quā iust' saluabitur, vbi vix saluabitur: iustitia n. sine misericordia crudelis est, nō saluabitur. Ipsa est, quæ auditum malū non timebit, nec verbum asperum: quando cadent à latere Dei mille, & decem millia à dextris, sine misericordia iusti. Quinimo dabitur auditui eius gaudium & lætitia, cùm dicetur. *Venite benedicti Patris mei, percipite regnum.* Quare? *Esuriui, & dedistis mihi mãducare,* &c. Ac si diceret: quia misericordiā fecistis, misericordiam consequemini. Beati itaque misericordes, quoniā ipsi misericordiam consequentur. Intelligo hic quorumdam gemit', & suspiria deprehendo. Dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini. Væ nobis. Sola misericordia misericordiam consequetur, dictū est, probatum est, verum est. Quid facimus? secundū quod facimus, fiet nobis. Quid itaque facere possumus esurienti, sitiēti, nudo, vago, infirmo, incluso: qui omnia reliquimus, qui nihil habem', quibus omne opus peculiare terribiliter interdicitur? Vbi demum illa misericordia, quæ sola laudabitur, saluabitur, recipietur? Hic est dolor, qui renovatus est in vobis: concaluit cor vestrum, novimus. Hic ignis exarsit in meditatione vestra. Sed vos obmutuistis, & humiliati estis, & propter taciturnitatis grauitatem, & silentij bonum, quod est cultus iustitiæ, siletis etiā à bonis. Loquamur ergo, quibus dispensatio credita est in lingua, nō nostra, sed Dni: & notum faciam' huius rei finē, vt sciatis, quid vobis deest. Misericordiam & iudicium cantat David Dño: sed iudicium post misericordiam, alioqui flendum. Nam iudicium sine misericordia illi, qui nō fecit misericordiam. Misericordiæ verò duæ sunt species, date, & dimittere. Propter quod dicitur. *Date, & dabitur vobis, dimittite, & dimittemini.* Et hæc proportionaliter. Vnde est. *Dimitte nobis, sicut dimittim'.* Et, *qua mēsura mensi fueritis, remetietur vobis.* Amplius. Vtriusque speciei tripertita est divisio. Est enim misericordia in vtraq, magna, maior, maxima: inchoans, adulta, robusta: mensura contra mensuram. Qui in nullo fuerit misericordiæ gradu, in nullo erit indulgentiæ loco. Prim' itaque misericordiæ gradus dat de suis. Sic admonet Saluator. *Date eleemosynam, & omnia munda sunt vobis.* Secundus omnia sua, vt dicat. *Ecce nos reliquimus omnia, & quid erit nobis?* Tertius se, vt dicere possit. *Non solum impendam, sed & impendar pro animabus vestris.* Hac maiorem dilectionē nemo habet: hæc retribuit Dño, quantum potest, accipiēs calicem de manu Salvatoris, & de Domino confidens, ei' nomē invocat. Similiter verò habes & de alia specie: nam & de debitis remittitur, & debita dimittuntur: & qui se totum debet, quandoque manumittitur. Sed neque hæc tantùm exteriùs, & in corporeis rebus fiunt: nam & iniuria donatur, & consilium datur, & oratio impenditur, & exēplum bonum monstratur, & disciplina irrogatur, & alia in vtraque specie sexcenta: quandoque quidem contra voluntatem, sæpe ad vtilitatē: sæpe enim præstantur invitis. Vbi est, rogo, quod timuistis? Si omnia reliquistis, ipsos etiam, qui misericordiā consequentur, iudicabitis. Si quotidie super omnem proprietatem quam reliquistis, vosmetipsos impenditis, vt nec corporis, nec voluntatis vobis arbitrium, vel libertatem seruetis, dicentes, Abba pater, nō quod ego volo, sed quod tu vis: sedebitis super sedes duodecim, comparatione & auctoritate iudicantes duodecim tribus Israël. Igitur beati misericordes, quon. ipsi mise. consequētur. Ipsa quippe toti' activæ disciplinæ summa meritò mōtis huius vertex locatur: non enim est, quò pedes vltrà gradiatis. Quòd si delectat mutare fortitudinē, vt in contemplationem voles, assume pennas vt aquilæ: quod si tibi nimis est, dicito, quis dabit mihi pennas sicut columbæ, & volabo & requiescam? Quid n. ampliùs homo inter homines in hac vita mortali, seu morte vitali, vel ad se, vel ad alterū potest, quàm vt per voluntarium māmonæ iniquitatis contēptum in se modic' sit & solidus, per mansuetudinē aliis placid' & serenus, per cōpunctionem circumspectus ac devotus, per iustitiā foris & in seipso totus teres atq; rotundus, per misericordiā pluribus beneficus, omnibus benevolus: per amorem paupertatis mundū ridentem respuat, per mansuetudinēm iratum contemnat, per cōpunctionis munus se recipiat, sectādo iustitiam Deo se subdat, per misericordiam proximū colligat: paupertatis amore modicis contentus, modestiæ tenore nulli infestus, cōpunctionis ardore sibi intentus, iustitiæ rigore Deo acceptus, misericordiæ dulcore omnib' omnia factus?

Misericordia quātum valeat.

Matth. 25.

Psalm. 100

Duæ species misericordiæ

Luc. 11.

Matth. 19.

2. Cor. 12.

Sermo quartus de Omnibus sanctis.

BEati mundo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. *Matth. 5.* Appetitivum est omnibus, velle videre, quod amant. Ideo post cætera sequitur congruè, *Beati mundo corde,* &c. Soli enim mundicordes Deum videbunt, & solo mundo corde videbitur Deus. Sed quid, rogo fratres, tot, tādiu, & tantis egimus, si nondū cor mūdavimus? Si mundauimus ad virtutem, mundandū est ad veritatem: si mundauim' ad diligendum, mundandum est ad videndum. Sanauimus quidem claudum, sed illuminandus est cæcus. Duo n. sunt pœnalia filiis Adā, ignorantia & difficultas, quarū altera oculos rationis claudit, altera quasi pedes animæ ligat affectum. Communes passiones Propheta deplorans, *Dereliquit me, inquit, virtus mea, & lumen oculor. meo. non est mec.* Virtus in affectu formatur, vel potiùs affect' ipse in virtute formatur. Rationi quidē veritas monstratur, sed ad ipsam videndā ab ipsa illustratur. Dominus itaque dum oculos mentis ad videndā veritatem purgat, quasi cæcum illuminat. Vnde & de munditia cordis sermo sequens texitur, non vt mundetur a vitiis, quæ perversi amoris, siue inordinati affectus nomine censentur, sed à phantasiis, quæ per corporeos sensus imbibūtur, & intus in imaginatione versantur, & tamquā nubeculæ interpositæ claritatem nobis solis occulunt, vel per ipsum solare corp' notius luminis fontem, ab ipso omnino remotæ, nobis intercludunt, vel ad minus acumen obtundunt. Sicut enim in hoc visibile cælū sicui pervolandi facultas afforet, terra ei deserenda esset, & aquæ, quæ superiores esse feruntur quàm terra: illæ etiā leviores, quæ mirabili arte suspenduntur, & nubes fiunt: sic nimirū qui ad purè incorporeum cernendum aciē mentis erigit, non solùm omne corpus, vel corporis similitudinem, sed etiam cogitationū vniuersam volubilitatem transcendat, necesse est quid mirum ini? Cùm omnes has, quas diximus, nubes, vigilantia mentis, & cordis puritate, silente, imò postmanēte omni cogitatione, pertransieritis: apparebit tādem nubes clara, nubes lucida, non iam turbida, non densa, non iā ignorantiæ, sed sapientiæ nubes

Ignorantia & difficultas pœna primi peccati.

Psalm. 37.

Tenebræ n. sūt in lumine, & multò magis in multo lumine: quod ipsam lucē, cùm ingreditur suam incōprehensibilitatem, suam inaccessibilitatem, in qua habitat, suam denique pacē, quæ exuperat omnem sensum, suscipiat ab oculis nostris: vt deinceps reuelatione potiùs quàm contemplatione de ea quidquam discatis: sicut sancti Apostoli à viris, qui astiterunt iuxta illos in vestibus albis. *Act. 1.* Sicut etiam sursum versus quinquepertita quadā distinctione mundus iste visibilis gradatur, terra, aqua, aëre, æthere, siue firmamento, ipso quoque cælo supremo, quod empyreum dicitur: sic & animæ in mūdo sui corporis peregrinanti quinque sunt ad sapientiam progressus: sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligētia.

Anima quinque ad sapientiam progressus.

Sensu corpora percipit, imaginatione corporum similitudines, ratione corporum dimensiones, & similia, primū videlicet incorporeum: quod tamen ad subsistendum eget corpore, ac per hoc loco, & tēpore. Intellectu super omne quod corpus est, vel corporis creatum spiritum, qui ad subsistendum non eget corpore, ac per hoc nec loco, sed sine tempore nequaquam possit, cùm natura mutabilis sit. Intelligentia, quæ vtcūque, & quantū naturæ creatæ, super q̄ solus est Creator, fas est, immediatè cernit ipsum solum summè & purè incorporeum, q̄ nec corpore, vt sit, nec loco, vt alicubi, nec tempore, vt aliquando, eget. Mundandum est itaque cor, & ab omni terra & aqua longè recedendum, vt in serenitatem rationis euadat. Propter primū incorporeum discernendum in intellectus soliditatem surgat, ob secundum incorporeitatis genus intuendum in intelligentiæ igneum candorem ascendat, tāquam in montem Thabor, excelsum valde, vt tertium & inuisibile videat incorporeū: sicq; tūc figuratum, sic glorificatum Iesum oculis cernat: vestimēta propter gloriam carnis, qualia non potest fullo facere super terram: *Marc. 9.* faciem verò ob incōprehensibilitatis, incorporeitatis, inuisibilitatis simplicem formam, in qua Patri manet æqualis, non sustineat: imò in faciē suam ratio, intellectus, & intelligentia cadant: Petrus Iacobus, & Ioannes Patrem audiant, non tamen videant: quod verò viderint vel audierint, descendentes nemini dicāt. Multa enim, dilectissimi fratres, mira, suauia, iucunda, luce plenissima, vident, gustant, sentiunt, in oratione & contemplatione sua raptim, & quasi in excessu mētis, quæ sibi redditi nullatenus dicere possunt, imò & vix meminisse, viri spirituales, & qui per consuetudinē exercitatos habent sensus. Ecce à quibus, quatenus, ad quid mundandum est cor, vt quod sine omni corpore subsistens, sine qualitate decorū, sine tumore magnum, sine loco vbique, sine tēpore semper, intueri possit: alioqui Deum omnino videre nō poterit. *Matth. 5.* Et ideo *beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*; hic per speculum & in ænigmate, ibi, vt est. Hæc est illa formosa, & perspicax oculis, quam elegit ac concupiuit sibi profugus ille, & exul, pro qua seruiuit septem annis, æstu ac gelu vstus, *Genes. 29.* totumque tempus ei breue fuit, & leue, ob spem, in qua exultabat. Hæc est, quæ ob simplicitatem interpretatur ouis, vel visum principium. Mihi obtingat, fratres, obsecro rei cuiusque à statu, in quo cernitur, p̄prietatem, & differentias, naturam ac formam, causam, & essentiam meram inuestigare, donec eius videam principium efficiens, formale, finale: id est vnde sit, & quomodo, vnde, & quare. Omnia enim in se naturam habent, formam, vsum; numerum, mēsuram & pondus. Sed vnde hæc, & quod horum principium, quæro, nec facilè inuenio: ob hoc libēter seruio, & omnia fero. At propter patriæ morem supponitur mihi lippa & laboriosa, quam nō quærebam. Non est, inquit Laban, consuetudinis apud nos, vt iunior nubat prior, aut marito tradatur. *Genes. 29.* Hæc est affectio animæ, siue concupiscibilitas, de qua jam tot & tanta præfati sumus: quæ rationali sensui primum ducenda est, componenda, ordinanda, domi semper dimittenda; vt in feruore diei securus ipse occurrat Angelis tribus, vt Abraham: Sara domi relicta. *Genes. 18.* Non enim, vt apertiùs loquamur, plenè perfecteque spiritualis esse poterit, neque ad contemplationis otium idoneus accingi, aut tabernaculum securus egredi: qui non illud priùs euacuatum vitijs, id est omni amore peruerso & inordinato, moribus bonis ornatum & cōpositum, virtutibus præditum, & munitum reliquerit:

Evacuatio vitiorū prærequiritur ad contēplationem.

ne si redierit spiritus adulter & immundus, insidians legitimo thoro, & inuenerit domum scopis mundatam, & ornatam, sed virtutibus vacuam: irrumpat, vel irrepat, domum occupet, septem alijs satellitib⁹ nequioribus se muniat, affectionem ipsam dominam domus corrūpat: & fiant nouissima spiritualis istius peiora prioribus: vtpote qui spiritu cœperit, & carne cōsummetur, vel potius consumatur. Itaque vt paucis absoluamus, discretè, sobriè, fortiter, & justè, instituenda est affectio: vt sit in ea habit⁹ animi bene instituentis, qui virtus dicitur, & in charitatem formetur, ordineturque, sicut legitur, *Ordinauit in me charitatem*; *Cant. 2.* fitque priùs, qui spiritualis esse desiderat, affectione quàm ratione, & conuersatione quàm meditatione. Pedibus nitatur vt surgat in volatum: & quia semper volare non poterit, pedibus se recipiat, ne præceps ruat: hoc est ruat affectio, quæ domus & vniuersæ supellectilis, totiusque curam familiæ gerit. Circa omnia sollicita est & turbatur: cūctis operibus, & membrorum motibus nomen officiumque imponit: si bona & ordinata, bonum & ordinatum, sin autem mala malum, peruersa peruersum, corrupta corruptum. Subdatur itaque sicut operatio voluntati, sic voluntas vel affectio rationi: ratio autem sapientiæ, & verbo Dei. Vt sit vir sapiens, & reuelata facie contempletur tanquam ipsius imago Deum: & non habeat velamen super caput, cum immediatè soli subsit Deo. Mulier verò prudens, & non litigiosa, caput suum velet, viro subdita, cuius imago est: vt sit pax suæ domui, & benedici mereatur, & multiplicetur nimis: & jumēta etiam eius non minorentur. Sint filij & filiæ, meditationum spiritualium fructus: familia virtutum multa nimis: oues quoque fœtosæ suauium, & simplicium morum, jumenta & boues corporaliū exercitationum: & omnis domus à sapientibus & prudentibus ordinetur, ditetur & fœcundetur: ad postremum verò seruetur, sicut scriptum est. *Vt operaretur & custodiret illud*: *Genes. 2.* & sic sint in pace omnia, quæ possident. Ipsi quoque dum posuerint fines suos pacem, id est inter virum & Dominum suum, rationem mentem & Deum, mulierem & virum suum: id est animæ affectionem & mentem rationalem: inter ipsam denique viraginem, & quæ suæ debetur ditioni, vt consequenter audire debeant, *Beati pacifici &c.* *Matth. 5.* Sed hoc fratres quod de hac extrema & suprema virtute dignabitur reuelare Dominus virtutum, de alio expectetis initio. Interim hodie pascemus in Christo, Amen.

Sermo quintus in eodem festo.

Matth. 5. **B**EATI *pacifici, quoniam filij Dei vocabuntur.* Quid ampliùs quærit seruus, nisi vt fiat filius? Imò quis hoc, fratres mei, vel opinari tenuiter auderet: nisi hoc ipsa Dei benignitas & permitteret, & promitteret? Impij eramus, & propterea inimici: de salute nil tractantes, nil sperantes: & gratis venit, inopinatoq; prævenit, qui verè prior dilexit nos, Christus, & pro impiis mortu9 est. Hoc est, quod admirans Apostolus, ait. *Vt quid* Rom. 5. *Christus pro impiis mortuus est*: cùm pro iusto nemo velit mori? *Nam pro bono*, id est pro amico, & commodo sibi, *forsitan quis audeat mori*, vt de Pylade & Oreste legitur. Sed nos inimici eram9, Ibidem sicut sequitur. *Si, cùm inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem filij eius, multò magis nūc* &c. Quid est, *multò magis*? Reuera, vt filiationē accipiamus per ipsum Filium, Notate gradus, profectus distinguite. Inimici eramus, peccati serui, liberi iustitiæ. Liberauit nos Filius, & verè liberi facti sumus à peccato, & diabolo, serui facti iustitiæ. Et hic primus gradus est: quem desiderans quidam clamat. *O Domine, libera animam meam*: Psalm. 114. ipsumque consecutus exultat. *O Domine, quia liberasti me, ego seruus tuus, & filius*, nondum dico, tuus, sed *ancil. tuæ. Dirupisti vincula mea*, quib9 me quasi quadrupedē strinxerat diabolus, vt nec exire, nec operari liberum esset, sicut scriptū est. Psalm. 103. *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam.* Nunc pedem moueo, nunc manum aridam extēdo: de peruerso conuersus, de inimico seruus, vt benefaciam tibi prorsus inutilis, qui bonorū meorum non eges: & mihi tamen vtilis, qui cum timore & tremore meam operor salutem. *Cùm* Luc. 17. *omnia*, inquit, *bene feceritis, dicite, serui inutiles sumus.*, &c. Ecce qui facit mala, vel bona malè, inimicus deputatur: qui omnia bene, nondum amicus, sed seruus vocatur. Itaque bene facere, opera virtutis exequi, iustitiæ & misericordiæ, ad seruum pertinet: amicus verò interest secretis, nouit consilia. Vnde secundo gradu audiunt olim Ioann. 15. de inimicis facti serui. *Iam non dicam vos seruos, sed amicos meos* &c. Quid adhuc expectamus? At vt de amicis tertio gradu fratres Christi, filij Dei, ac per hoc postremò heredes ipsius, (nā qui Matth. 5. filij, & heredes,) efficiamur, *Beati*, inquit, *pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Mundicordibus per speculationē nota facta sunt omnia, quæ audiuit à Patre filius; nam & ipsi propter pacificentiam filij vocabuntur. Que est ista, fratres dilectissimi, quæ est ista, rogo vos, per ipsam caritatē Christi, tam amanda, tam desideranda, tam cara pax, siue pacificentia, quæ super omnes virtutum gradus locatur, super omnia merita ponitur; omnium arcem obtinuit, omnium beatitudinum altissimam & maximam tribuit? Quæram9 ab hominibus, quæramus à sanctis Angelis, qui nobis, & nostris intersunt. Postulemus maximè, quoniam hac sapientia omnimodis indigemus, ab ipso qui dat abundanter, & non improperat. Quæramus orando, meditando, legendo, nunquam deficientes. Nam si quærentes quærimus, vtique inueniemus, propter veritatem ipsam quā quærimus, quæ ait. *Quærite, inuenietis.* Hic est thesaurus in agro absconditus, hæc pretiosissima margarita studiosissimè quærenda, carissimè emenda, auarissimè possidenda. Hic est mons montium, in quo solus filius naturaliter est cum patre: sed ne solus sit hæres, dignat9 est fratres adoptare. Quærendum ergo summopere est quicquid illud sit, vnde effici fratres Christi, & filij Dei possimus: heredes quidem Dei, coheredes autem Christi. Et ecce clamat vnus de Seraphim, in quo est plenitudo dilectionis, & ipsa fortasse, quā quærimus. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem* Ioann. 1. *filios Dei fieri.* Numquid ait, quotquot viderunt Pacifici Deū eum? Mundicordes vident, sed pacifici recipiunt. recipiunt, Hic forsitan, imò reuera hic est ager, vbi thesau- mundicorrus est absconditus. Quotquot, inquit, receperūt des vident. eum. *Ego*, inquit, *veni in nomine Patris mei, & nō* Ioann. 5. *recepistis me.* Quid est ergo recipere Verbum Dei? Miserum est, non videre Dei Verbum: miserrimum, videre, & non recipere. Quomodo, & vbi recipiendum est illud Verbum? Duæ sunt partes œconomiæ: operari, & custodire. Vnde de primo homine dictum est. *Vt operaretur, & custodiret* Genes. 2. *illum.* Prima pertinet ad virum, secunda ad viraginem. Huius est, exire foris ad laborem suum: (nam homo nascitur ad laborem) & quod acquisierit, domum portare. Illius est, domi manere, virum præstolari, ad eius pendere reditum: quæ contulerat, vsui parare: vt cùm venerit, simul epulentur & bibant, & delectentur in lætitia. Multi multùm laborant, & parum proficiunt: in sudore vultus sui congregant diuitias, & mittunt in saccum pertusum: vnde in terram cadunt, & perditū eunt. Oportet hæc apertiùs dicere. An omnia intellexistis? Nostis satis, & iam superiùs audistis, quis sit ille vir, de quo loqui intendimus: & quæ mulier, quis labor eius, & quæ epulæ, & cætera, quæ posita sunt. Multi enim & acumine ingenij, & vehementi applicatione animi, & viuacitate mentis, & ipsius rei assuetudine, profunda scrutātur, alta penetrant: ita vt quod notū est Dei, manifestum sit in illis, sempiterna etiā eius virtus & diuinitas, vt sint inexcusabiles. Sed quia nō ipsam sapientiam propter ipsam quærunt, euanescūt in cogitationibus suis: & in vana gloria apud homines delectantur: & opinione, siue quæstu, etiam cùm viderint, non recipiunt in affectione cordis, & dilectione, quæ venit à Patre: sed in desiderio animæ suæ attrahūt ventum, sectantesq; vanitatē fiunt vani: & quod sursum acquisierūt, deorsum pessundant: omnem portionem pretiosæ substātiæ luxuriosè fornicantes profligant: ideoque cū legitimo thoro minimè pacem habent: vnde nec audire digni sunt, *Beati pacifici.* &c. Isti sunt, qui Matth. 5. in sublime elati, semetipsos mirantur: deorsum Superborū intuentes vertiginem patiuntur: non habētes cui elatio. inhæreant, in præceps ruunt. Alto enim iudicio miscetur eis spirit9 vertiginis: & errare eos facit, sicut errat ebrius & vomens. Foris enim euomūt, vnde intus viuere deberent. Obscuratur insipiēs cor eorum, & iactantes sapientiam suam, stulti apparent: diligentes magis tenebras, quib9 tenebrētur adhuc, quàm lucem, quâ fuerant illuminati. Vnde fratres, illa sancta & Deo verè deuota mēs, quæ introierat in sanctuariū Dei, & in nouissimis intellexerat, sicut sanctus Iacob in principiis seruierat, considerans, quid sibi in cælo esset repositum, seque increpans, quòd quidquam super terrā concupisset, defecta iam carne, cui; & corde, quo concupierat, ait. *Deus cordis mei*, meditatio videlicet, *& pars mea*, quam expecto, in quam intēdo, Psalm. 72. in qua delector, vbi finem statuo, propter quod laboro, quod ordinatæ affectioni domum portem, vnde cœnet mecum, & ego cum illa, Deus ipse. Ipse mihi meditatio, ipse mihi delectatio. Ipsum

propter ipsum super me quæro. Ipso ab ipso int⁹ me pasco. Ipse mihi ager in quo laboro, ipse mihi fructus pro quo laboro. Ipse mihi causa, ipse mihi effectus, ipse mihi principiũ, ipse mihi finis sine fine in æternum: *& pars mea*, inquit, *Deus in æternum.* Psalm. 72. Quoniam qui elongant se à te, ne audiant te: aut si audierint, ne videant, vel si viderint, ne recipiant, sed te non propter te audiant, quærant, videant, prædicent, cum alijs rebus fornicantes abs te, peribunt. Nam in occulto iudicio tuo iam perdidisti omnes fornicantes abs te. Ideo inquit, mihi adhærere Deo semper, vt ascendam per ipsũ ad ipsum, & cum ascẽdero, ne cadam ab ipso, bonum est. Et quoniam nondum per speciem requiescimus, sed per spem ambulam⁹, ponere, inquit, in Domino Deo spem meam. Ecce, fratres mei, quo in agro, quibus manibus, qua spe laborare habetis: qui non solùm solitudinem loci, sed & spiritus introiistis: vel etiam Dei, vbi nonaginta nouem oues reliquit. Ecce perceptos fructus quò referre debetis: vbi, & cum quo epulari & bibere, panem vitæ & intellectus, & aquam sapientiæ salutaris. Oportet enim vel laborantem agricolam de primitijs sui fructus percipere. 2. Timot. 2. Quis enim plãtauit vineam: & non bibit vinum ex ea? Hoc semper & in omnibus attendẽtes, summopere curate, carissimi, ne in hoc secreto cõiugio vestro vir vel otiosus torpeat, nec in alieno laboret, vel nisi legitimæ vxori quidquam acquirat: nec vxor in sibi subditis inconsulto viro vel modicũ ordinet: quatenus si ordinem seruare studetis, intus in proprio domicilio priùs seruetis: & sit omnis exercitatio corporalis, quæ ad modicum valet, subdita piæ affectioni: omnis affectio & voluntas rationi: mẽs verò rationalis Dei verbo, vt ab eius magisterio nunquam discedat: sicut ibi audierit & viderit, sic inferiùs omnia iudicet, temperet, ordinet. Discat ibi, quod doceat, dicens, mea doctrina non est mea: sed eius, cui subiecta sum. Illi semper indefessa dilectione adhæreat, in illum prospicere delectet, dicens. Mihi adhærere Deo, bonũ est: nam qui adhæret Deo, vnus spiritus est. Si enim qui adhæret carni illa euirata eneruique voluptate, vbi spiritus ipse ferme totus caro efficitur, vna fit caro, vt iam non sint duo, sed vna caro, qui carnaliter adhærent: nonne meritò qui masculo corde & mente virili, non minori quadam, sed castiore, sed puriore dilectione, se totum transfundens in Deum, de se sibi nihil retinens, nihil reseruans, adhæret illi, exutus se, vnus spiritus cum illo efficitur? An efficacior illa pestis ad nocendum, ad captiuandum, ad deglutiendum, ad permutandũ: quàm ista virtus ad auxiliandum, ad liberandum, ad conglutinandum, ad immutandum? Ait omnipotens sermo, cui subest posse, cum velit: imò cuius idem posse & velle, *Volo Pater, ut sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti sint vnum nobiscum.* Ioan. 17. O voluntas pia, voluntas Dei Deo digna, voluntas plena gratia, & charitate: voluntas plena veritate, quia veritatis! *Vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti sint vnum nobiscum.* Ecce quo prouehitur seruus, quo reconciliatur inimicus: vt fiat de inimico seruus, de seruo amicus, de amico filius, de filio heres, de herede vnus, immo vnum etiam cum ipsa hereditate: vt sicut non poterit seipso priuari, ita nec hereditate, quæ Deus est ipse: & ideo *pars mea Deus*, inquit, *in æternum.* Psalm. 72. Ecce vt sunt vnum nobiscum. O vnum vnum, o vnum vnite vnum, o vnum prorsus necessarium: vnum propter quod õnia mundi huius dulcia relinquẽda, amara sustinenda, inhonesta fugienda, & honesta amplectenda. Vnum ad quod multipliciter curritur, in quo vniformiter statur, pausatur, delectatur. O si detur audacia verbis, o si conferre liceat turpia decoris, inhonesta castis: supremum spiritus carnis extremo: nunquam melius, nunquam propriùs, nunquam expressiùs, hæc vnio sancta, spiritualis, diuina, in his tenebris mõstratur, quàm à simili, per eius contrarium. Nihil enim veritate dissimilius, nihil comparatione similius. Sicut enim in carnalis commixtionis articulo, ita spiritus totus in carnem transit, euiratus, sui impos, suorum immemor, sopitis curis & solicitudinibus vniuersis, vt nihil interim cogitet de pecunia auarus, de honore ambitiosus, de gloria vanus extrà gaudeat, nec doleat, nec cupiat, nec metuat, dum ab hac vna & sola sorbetur voluptate: sic nimirum, imò multò ampliùs, totus spiritus sobriè ebri⁹, fortiter eneruis, in Deo omnia potens erit, in omnib⁹ gaudebit, quãdo per plenissimam veritatem, virtutem, caritatem, ei adhærebit, qui in omnib⁹ suis omnia erit. Ipsum intuebitur propter ipsum, ipsum amabit propter ipsum: vt nihil aliud in omnibus delectet videre, quàm ipsum, quem diligit: nihil aliud videre, quã ipsum quem videt. Visione illuminabitur ad diligendum, dilectione inflammabitur ad visionẽ: vt dum semper ex altero in alterum iuuatur, infinitæ felicitatis circuitum, in quem numquam ambulabunt nisi pij, sequatur: eo dignus videre & cognoscere, quia diligit: eò desiderabundus diligere, quia cognoscit. Non enim potest videri, & non diligi: sed nec debet diligenti nõ ostendi. *Et ego*, inquit, *ostendam ei meipsum.* Ioan 14. Hæ sunt, dilectissimi, illæ alæ beatorum Seraphim, quibus in Sedentem super solium semper volant, in quem Isai. 6. desiderant omnes Angeli prospicere: propter desiderium semper prospicientes, propter prospectum semper desiderantes. 1. Petri 1. Ergo fratres, vt aliquãdo dispendiosum sermonem claudamus, summã totius Religionis, spiritualis maximè exercitij scopon, hæc pono. Summa Religionis, & exercitij spiritualis. Nam sicut in cælestium Angelorum Ordinibus Cherubim & Seraphim suprema noscuntur in suo cælo: sic in nostro cælo, idest in anima iusti, in qua sapientia sedet, cùm ibi iidem ordines gradusque possint, debeantque esse virtutum, tamquã suorum Angelorum: ne nostrum cælum sine Angelis sit, cognitio & dilectio, tamquam Cherubim & Seraphim, archiam obtinent, hisque debent omnia virtutum agmina subdi & famulari. Quod, nisi vobis exciderit, aliquando à nobis audisse vos, meminisse potestis. Itaque ad nihil aliud, quæso, fratres mei, sudet labor vester, squaleat solitudo, vigilet inretio, siue corporalis exercitij, siue studij spiritualis: quàm, vt vitiis expulsis, cõpositisque moribus, inductis virtutibus, quibus sobriè, & iustè, & piè, tamquã boni actiui, viuẽtes in hoc sæculo, cor mundetis ad speculandum, accendatis ad amandum diuinæ visionis beatam spem: in qua plena pacificentia conferet generosam filiationem Dei: quã nobis per Filiũ, in Spiritu sancto, præstare dignetur, qui viuit & regnat Deus, per infinita sæc. sæc. Amen.

Sermo sextus.

Videns Iesus turbas, ascendit in montem. Hodie dilectissimi cernere est cœlestem medicum alabastra pigmentaria reserantem, quæ secum veniens de sinu Patris attulit, vt illius vulnera curet, qui

Luc. 10. descendens à Ierusalem in Iericho, incidit in latrones. Descendens enim iste cõmunis est Adam: qui quoniam sponte & stultè descendit, iustè incidit in latrones. Poterat enim Adam in ea stare, *Liberum arbitrium Adæ.* in qua creatus erat, pace, si uellet, omnium rerum opulenta, omnis incursionis secura. Itaque non coactus cecidit: sed quia voluit descẽdere, & quia descendit, incidit in manus violentas: vt pateretur quod nollet; qui nihil pateretur, si stare voluisset. Latrones isti maligni sunt spiritus, corporis quoq; nostri & spirit⁹ multimodæ passiones: in quibus ipse saucius sic lamentatur, *Quantas* *Psalm. 70.* *ostendisti mihi tribulationes multas & malas!* quas equidẽ patitur inuitus: sed iustè meruit incidere in latrones, & per illos in dolores; qui, vt dictum est, volens descendit. Nullatenus enim in tã crudeles manus à pio Domino incidere permitteretur, nisi intimo & innato vitio, priùs apud se is, ad quem fortitudinem suam custodire debuerat, ab ipso desereretur. Dum ergo deseruit, descẽdit, & quia descendit, desertus est ab eo qui mansit. Desert⁹ ergo incidit in illius, cui permissus est, id est *Desertus Deus desernit hominem.* diaboli, manus: qui in nullo pepercit, sed spoliauit, plagauit, semiuiuũ reliquit. Totus mortuus, semiuiuum reliquit: nam si semiuiuũ, vtiq; semimortuum. Sic est enim vita hominum mortalis, vt sit & mors vitalis: mors verò diaboli tota mortalis, nihil habens vnde reuocetur ad vitã: sicut vita Angeli tota vitalis, nihil habens, vnde inclinetur ad mortem. Homo itaque semiviu⁹ relinquitur: viuus, sed morti p se indeclinabilis; mortuus, sed adhuc medicina reparabilis. *Plagis*, in- *Luc. 10.* quit, *impositis* Sed videamus, quibus: quas tamẽ sentiendo meliùs discutimus, quàm disserendo. Exceptis itaq; infirmitatibus & plagis corporis, quæ multiplicatæ sunt super numerum, vulnera, quibus corruptum est genus humanũ in primo à primo parente, genere septem sunt, spcie multa, numero autẽ infinita. Septem enim sunt corruptiones nostræ generales & originales: ex quibus omnis generatio peruersa, & viperea soboles nas- *Septem corruptiones generales.* citur vitiorum, siue peccatorum. Hæ sunt radices amaritudinis sursum pullulantes, fomites peccati, cubilia dæmonũ, cunabula mortis Prima igitur descendendo, numero & vitio, ordine & malignitate, superbia est Superbia verò est amor ꝓpriæ excellentiæ. Ista est, quæ per rapinam, quãtum in se est, Altissimo adæquatur: & dum operũ suorum gloriam alteri dare dedignatur, ex hac primogenita ꝓles nascitur inuidia; omnis enim arrogans inuidus sit, necesse est. Inuidia verò est odium felicitatis alienæ. Hanc sequitur ira, id est animi perturbatio: cui enim inuides, serenus esse non potes. Hęc si altiùs animo insederit, tristitiã parit; quæ perturbatũ immoderatiùs absorbens, in desperationis voraginem mergit: vbi suscipiẽs eum auaritia, id est amor mundi, tãquam meliori spe destitutum, blandè leniterque consolatur, & *Luc. 12.* posteà gulæ cõtradit, *Anima*, inquiens *habes multa bona reposita in annos plurimos: epulare, & bibe.* Quem gula deglutiens, per luxuriã egerit: vt de pretiosissimo homine fiat vilissimum stercus, impleaturq; in eo, quod dicitur, *Qui nutriebantur* *Thren. 4.* *croceis, amplexati sunt stercora*: & illud, *Computruerunt vt iumenta in stercore suo.* Ecce quomodo cõparatur homo, qui honorem suũ non intellexit, iumentis, non solùm insipientibus, sed etiam immundis, & similis factus est illis. Superbia spoliauit eum Deo, inuidia ꝓximo, ira seipso: tristitia in terram strauit, auaritia ligauit, gula vorauit, luxuria stercorauit. Hæc sunt, quæ militant aduersus animam, quæ insidiantur miseræ. Latrones, *Latrones caro, mundus, diabolus.* qui viã descendẽtis obsident, in quorum manus incidit, qui descendit, caro, mũdus, diabolus. De carne egestio & ingestio, luxuria & gula: de mũdo auaritia & tristitia: de diabolo ira, inuidia, & superbia. Hæc sunt carnalia & sæcularia desideria, & spirituales nequitiæ in cælestibus. Per superbiã Angelus cecidit, per inuidiam hominem *Genes. 3 & 4.* deiecit, ira per Cain fratricidium primum fecit, tristitia eumdẽ fratricidam primò desperauit, auaritia per ipsum desperatum terrenam ciuitatẽ prima fundauit: gula & luxuria (nã sine Cerere & Baccho friget Venus) quia discretionis ordinẽ inter filios Dei & filias hominũ turbauit, Deum ipsum, quòd hominem fecerat, ad pœnitudinem *Genes. 6.* compulit, diluuiũ intulit, hominem deleuit. Talis enim qui est, ab homine deletus est, & in pec⁹ mutatur; nisi quòd hoc est natura, ipse fit vitio. Hæc sunt communis Adæ vulnera, corruptiones *Vulnera ex peccato primo inflicta.* naturales vel originales: quia & in origine nobiscum nascuntur, & cum natura nobiscũ oriuntur. Hic pater noster Amorrhæ⁹, & mater nostra Cethęa dereliquerunt nos. Talis qui nascitur, semen est Chanaan, & non Iuda. Talis qui nascitur, non est lotus aqua, nec sale salitus, nec pannis inuolutus, nec vmbilicus eius est præcisus Nõ est enim, qui faciat cum illo vllam misericordiã, quibus tales indigẽt. Ecce quales habuimus parentes in terra, de terra terrenos. Parentes non antè naturæ, quàm culpæ, vel pœnæ. Parentes nõ priùs vitæ, quàm mortis: hoc seminantes, quod habentes; hoc donantes, quod inuenientes; hoc generantes, quod existẽtes: & vbique qualis pater, talis filius. Et sicut ipsi de diuersis metentes, sic diuersa seminantes: de Deo naturam, de diabolo culpam. Vnde & nos de vtroque genus ducere necesse est, vt simus filij Dei, & filij diaboli: de bono boni bene conditi, de malo mali malè corrupti: hinc habentes naturã, vnde aliquid sumus: hinc trahentes culpam, qua nihil effecti sumus. Et hoc est omne opus diaboli, nihil nostrũ: quod venit soluere filius Dei, & liberare, saluareque aliquid nostrum. Suum enim venit reparare, alienum destruere, suum sibi religare, vnde religio dicitur: alienũ solvere, suum denique ab alieno, & alienum à suo, tamquam pretiosum à vili, separare. *Si separaueris*, ait Propheta, *preti-* *Ierem. 15.* *osum à vili, quasi os meum eris.* Os igitur Patris, Christus eius Itaque audiamus, quatenus ad id munitus, paratusq; aduenerit. *Egredietur*, inquit *Isai. 11.* Isaias, *virga de radice Iesse*, nam de fronde non posset, *& flos de radice eius ascendet.* Iam sperare incipio: nam flos spes fructus intelligitur. *Et requiescet super eum spiritus Domini.* O quàm bon⁹ fructus! Meritò in Nazareth cõcipitur, & in Bethleẽ nascitur spiritus sapientiæ, & intellectus, &c. O anima virtutũ fœcunda, gratiarum plena! Septem propter septem: & septem contra septem. Septem gratiæ in Christo, septem cõcupiscentiæ *Septem plagæ, septem medicinæ.* in Adam. Septem plagæ, septem medicinæ: vbiq; vnum contra vnũ. In Adam hinc natura, hinc culpa: simul tamen natura & culpa, Sicut enim in vno fonte, diuersis tamen venis, si simul scaturirent vinum & aqua, non posset hauriri, nisi vinum aquatum, & aqua vinata: sic ô filij Adam, vinum nostrum mixtum est aqua, vt simul oriatur & culpa naturalis, & natura culpabilis: vt nõ priùs sitis boni à bono, per naturam; quàm mali à malo, per culpam: simulque gignatur, sicut de

homine homo, ita de peccatore peccator: nec sine culpa malá vlla in nobis natura bona sit: nec culpa mala nisi in naturâ bonâ esse possit. Itaque tria in nobis, fratres, cõsiderate; vel vos in tribus attendite: concupiscentia carnali, sensu animali, mente rationali. Hæc sunt in vno cuiusque paradiso, vir, mulier, serpens. Concupiscentia prurit, delectatur animalitas, consentit volũtas rationalis: & peccatum perficitur, & à semetipso peccator foras eiicitur. Hoc, fratres, adhuc hodie agitur ab homine in homine, cùm peccat. Tentatur enim à cõcupiscentiâ suâ aliquâ illarum septem: delectatur sensus animalis, & concipitur peccatũ: consentit voluntas rationalis, & parturitur: peccatum autem cùm cõsummatum fuerit, id est per plenũ voluntatis consensum natum, occidit vtrũque parentem, & sic operatur mortẽ. Quacumq; enim die vetitum comederint, morte morientur. *Tentatur*, ait Apostolus, *unusquisque à concupiscẽtia sua abstractus, & illectus: concupiscentia cùm cõceperit*, per delectationẽ videlicet, *parit peccatum. Peccatum autem cùm consummatum fuerit* per consensum, *parit mortem* consentienti, & delectanti, viro scilicet ac mulieri. Hæc est illa generatio praua atque peruersa, tota de radice amaritudinis sursum germinans, de vipereo venenatoq; semine tota, & iugiter scatens; sine quo nec concipitur, nec nascitur, nec viuit, nec moritur filius Adam. Vnde & in sorde concipitur, in dolore nascitur, in labore viuit, nec sine periculo moritur. Hinc ergo necessaria erat medicina: malè habẽs hic opus habebat medico. Veniat itaque Samaritanus: vinũ afferat cõpunctionis, & oleum consolationis: vinũ pœnitentiæ, oleum indulgẽtiæ. Intret medicus ad ægrotum, imò intret in ægrotum: totum suscipiat, quod est naturæ: totum eiiciat, quod est culpæ: totum quod expedit, suffe at pœnæ: totũ inferat, quod est gratiæ: vt tandem adiuta natura per gratiam, quod sola non poterat, vincat concupiscentiam. Væ enim soli; nam si ceciderit, non est, qui subleuet eũ. Cùm ergo Dominus introiuit in hominẽ, necessariò homo induit Deum. Quotquot enim baptizati estis, Christum induistis: quotquot Christũ induistis, Adam exuistis: vt deforis iam oppugnet concupiscentia, intus adiuuet gratia: sitque gratia per hanc regenerationem naturalis, sicut culpa per generationẽ originalis. Intus fulgeat nouitate veritatis imago Dei: foris squaleat vet⁹ adhuc similitudo carnis peccati. Itaque hinc cõcupiscentia, hinc gratia: natura verò iam media prurit, tentat ac suggerit concupiscentia: si delectatur natura, concipit: si consentit, parit: si parit, moritur: non enim nascitur viperea proles, nisi parente disrupta. Suggerit etiã gratia, & hortatur naturam, præfert consilium, offert auxiliũ: si delectatur natura, concipit: si consentit, virtutem parit: virtus autem parta beatitudinẽ parit: vt iam audire debeat, *Beati pauperes spiritu*, &c. Paupertas spiritus virtus est, regnũ cælorum beatitudo: hæc proles, illa parens. Gratia, vnde per delectationem natura concipit, quæ per consensum hãc virtutem parit, spiritus est timoris. *A timore*, inquit, *tuo concepimus & parturiuimus spiritum salutis*. Et initium ascendendi ad sapientiam, timor Dñi. Sunt itaque charismata, siue gratiæ, siue dona Spiritus generalia, & per Christum iam originalia, septem genere, specie multa, numero infinita: quarum singulæ suas gignunt & formãt in anima eius per consensum, quem priùs creant, virtutes, quæ suas differentes merentur beatitudines: vt vbique & in omnib⁹ donum, quod gratia dicitur, quia gratis datur, sit ex Deo: virtusq, & meritũ ex dono: præmium, quod est beatitudo, pro merito, & Deus ipse in præmio. Ex Deo igitur omne donum, ex Dei dono omne meritũ, pro merito præmium, & Deus ipsum: vt ex ipso, & per ipsũ, & in ipso sint omnia. Gratia est, quæ præuenit, vt velimus: quæ adiuuat, ne frustra velimus: quæ suscipit, quia non frustra voluimus. Sunt itaque gratiæ septẽ contra corruptiones septem: ex quibus virtutes & beatitudines septem, contra peccata septem, & eorum pœnas septem: & omnes generales, & singulæ singulis oppositæ. Sunt adhuc in oratione Dñica petitiones septem, singulæ singulas gratias expetentes. Nam qui petit accipit, & qui accipit vincit: vt in septem septenis sit expeditio militiæ Christianæ, dum in hoc septẽ dierum circulo viuitur super terram. Quo modo autem alia ex aliis nascantur, & cõtraria cõtrariis opponantur, vestræ, fratres, meditationi reseruamus comparare. Nihil enim vel hic, vel in futuro, bonum, malum, miserum, beatum, quod non hinc vel inde nascatur, & sub hac generalitate nõ claudatur. Verumtamen in assignatione & distinctione peccatorum languemus inopia nominum, sicut ex vitiis nascuntur: & plurima eisdem, cùm res diuersæ sint, confundimus vocabulis: de differentiis verò pœnarum etiam multò ampliùs. Benedictus verò Deus, qui in meliori parte ditiores nos effecit, per Iesum Christum Dñm nostrum.

In nostro paradiso vir, mulier, & serpens quid sint.

Iac. 1.

Matth. 5.

Isai. 26.

Gratia præueniens & adiuuans.

Septem gratia, virtutes, & beatitudines.

Sermo primus In Dominica infra Octauas Epiphaniæ.

CVm factus esset Iesus annorum duodecim, &c. *Ioann. 2.* Quid in pueritia sua Domin⁹ Iesus ante baptismi tempus egerit, parum canonica lectione, & si rite recordor, solùm istud edocemur. Ideoque magis mirandum, quid sibi velit: & quærendum, quare solum sit. Nihil enim eum tanto, id est toto vitæ suæ curriculo egisse, otiosumque vixisse, dementiæ est opinari. Quidquid tamen fecerit, quomodo fecerit, præsenti æstimo lectione doceri: id est sapienter & benignè. Denario etenim sapientia, & binario charitas notissimè designatur. Superfluit aperta probare. Ideo & Apostoli sancti, mundi lucernæ sapientiæ fulgore lucentes, & charitatis feruore ardentes, sub hoc numero sufficiunt. Hoc ergo designatur hac vice, sic eum omnia fecisse alia vice. Nam quod de illius infantia sacra Euangelia pandunt, quid ei, vel de eo factum sit, quàm quid fecerit, magis continet. *Secundum consuetudinem*, &c. Ad officium pertinet, si non vis scandalum facere, aut pati, eorum sequi mores, inter quos habitas, maximè nõ improbandos: alioqui aut gentem mutare, aut mores sequi. Sequi etiam, & obedire puerum parentibus, disciplinæ est. Remansisse autem post parentes, certi est sacramenti, & suauis mysterij. Abeunt diem vnum sine Iesu: sed illum, cuius nõ est infans sine sorde super terram. Iesus autẽ sanctus, & à peccatorib⁹ segregatus, velut de sanctitate sanctus, non sanctificatus conceptus, iter huius diei minimè fecit. Parentibus igitur descendentibus, remansit Iesus solus. Omnes enim declinauerunt, simul inutiles facti sunt: non est, qui faciat bonum, vsque ad hunc solum. Iste numquam declinauit, ideo cum aliis nec descendit: semper vtilis ille fuit: bonum solum ipse fecit.

Denario sapientia, binario charitas designatur.

Sed vnde descenderunt, & vbi reliquerunt eum parentes eius? Certè ab Ierusalem: ab illa nimirum, vnde descendit stultus ille, & miser, qui incidit in latrones O Adam, vtinam in tua pace & visione, vbi à conditrice gratia positus eras, remansisses: & non nunc extra viam prope Iericho cæci & mendici sederemus filij tui omnes nos.

Pœna peccati originalis.

Secuti sumus, fratres, filij patrem naturali necessitate, sequimur quotidie culpabili voluntate. Nemo stat. Nemo manet Nemo in eo quod accepit, vel creatus est, nisi solus IESVS, remanet. Descendimus, labimur, capite deorsum ruimus: & nisi ad hunc solum, qui remansit, rediissemus, paulominus habitasset iam in inferno anima nostra Si autem dixerimus conturbati & côterriti, quia sine Deo ambulamus in hoc mundo: malè motus est pes noster, & correcto gressu repedemus ad Iesum: pculdubio misericordia eius adiuuabit nos, vt eum inuenire, saltem post triduû, discessionis per culpam, reuersionis per pœnitentiam, inquisitionis per diligentiâ, possimus. Templum verò, siue Ierusalem, natura est rationalis instituta: creata videlicet, vt videret Deum, qui est pax vera, & templû fieret, vbi habitaret. Hoc ascendimus primo motu, de non esse veniêtes ad esse, de nihilo ad aliquid. Hinc reuertimur per culpâ: declinantes ab esse ad non esse, de aliquo ad nihil. Nam si peccatum nihil est, vtique non est: ac per hoc qui ad peccatum se inclinat, ad nihil & non esse repedat. De terra quoque sumpt⁹ homo per naturam, super eleuatus per conditricem gratiam, in ipsam redit per culpam. Vnde ei dicitur. *Terra es, & in terram ibis.* Inde reuertitur per pœnitentiam, sed si Iesum inuenerit, fructuolam.

Genes. 3.

Iesus verò solus in eo quod factus est mansit, ideoque à templo non descendit: nisi q̃ suprà sapientia & ętate profecit, infrà verè omnino non defecit.

Luc. 2.

Nûquam sancta eius & medicinalis caro per intemperantiam inæqualitatem incurrit, numquam per pollutionem in corruptionem descendit. De Spiritu sancto & Virgine concepta, sancta & virgo nata est, vixit, mortéq; sustinuit. Benedicta autem illa anima carni vnita, quæ carni non adhęsit (sicut Adam luget, *Adhæsit pauimento anima mea*) carnem lege naturalis affectus amare potuit: carni concupiscentiæ visco agglutinari non potuit.

Psalm. 118.

Bona à bono creata, & bonæ carni similiter à bono creatæ vnita, ita bonum conditionis vtrique bonæ seruauit, vt de non esse venientes ad esse (quoniâ creaturæ sunt) retro nûquam respicerêt, in anteriora multùm proficerent. Quis enim gloriabitur, castum se habere cor? Quis in nubibus ęquabitur Dño Iesu, similis erit Deo in filiis Dei? Baptista Ioannes nubes erat, nubes erat & Ieremias: ambo sancti nati, sed ambo sanctificati *Priusquam*, inquit, *exires de ventre, sanctificaui te.* Ambo sancti nati, sed nûquid sancti concepti? Vbi ergo, & vnde sanctificati? Quòd si sanctificati, vtique quâdoque polluti. Et hoc vbi, & vnde? Sed ad hęc quis tam idoneus? Carnê bonam bonus creat, animâ bonam bonus infundit: sic tamen vtramq: malam, vtramque corruptam inuenio; vt vtraq; sanctificatione indigeat, & neutra sit priùs bona, q̃ mala; sana, quàm corrupta: ne corruptio non iam originalis, sed actualis comunicatur. Neutra igitur vel ad instans in statu permanet conditionis, quo vocatur ad esse: sed per vitium originis redit ad non esse, cùm incipit esse, vt mirabiliter & miserabiliter non priùs inchoet esse, quàm nô esse; venire, quàm redire; ascendere, q̃ descêdere: nec incipiat miserabiliter anima priùs vitâ dare, quàm mortê dare: vt sit & caro mortificâs, à quo viuificatur; & anima viuificans, à quo mortificatur.

Ierem. 1.

Peccatum originale.

Hic occurrût lugubres illæ nuptiæ septê virûm & toties homicidæ filiæ Raguelis, quam Tobias filius Tobiæ sine periculo ducere potuit, qui dęmone fortiorê Angelum comitem, imò ducem, habuit. Tobias & Tobias, pater & filius, vetus & nouus, cęc⁹ & videns, Adam & Adam, primus & sęcundus, pater & filius, vetus & nouus, cęcus & videns, homo & hominis filius. Sed de homine vel filio hominis aliquâdo secundùm carnê, aliquando secundû animam, aliquando secundùm vtrûque sermo conficitûr. Nunc ergo hic Tobias animam significat filij hominis, Sara verò cômuniter carnem hominis, Angelus autem dux & comes Tobiæ Dñm Dei Verbum: q̃ animæ, quam semel suscepit, sapienter ducatû præstitit, fideliter comitatû, fortiter auxiliûm, prudenter côsiliû.

Tobiæ. 8.

Tobiæ historia mysticè exposita.

Septem verò viri morti magis q̃ mulieri coniugati, vniuersas animas, pręter Christi animâ, quę nô priùs carni, quàm morti vnitæ sunt, ꝑpter carnê tamen morti vnitæ, & propter mortê à carne separatæ. Dęmon suffocans, naturalis illa originalisq; côcupiscentia datur intelligi: quæ de domo Raguelis & cubiculo Saræ, nisi fortior superuenerit, minimè eiicitur. Superueniente itaq; fortiore Verbi virtute fortis eiicitur, fugatur, ligatur, vasa eius, id est naturalia, quæ captiua tenebâtur, diripiuntur. Ducitur captiua captiuitas, thalam⁹ purgatur, liberatur domus, Sara sine periculo ducitur, pater miratur, mysteriû agnoscit, Angelo gratias agit, epulas parat, viciniâ inuitat. Plena sunt hæc mysteriis, redundant sacramentis. Angel⁹ dum Tobiæ nuptias celebrat, abscedit: vt verus homo nascendo, vagiendo, sugendo, nô fando, tamquam sponsus Tobias appareat. Post têpus verò non vacuus, neq; sine chirographo pretiosi depositi redit: vt in aliquibus idem ipse, qui homo est, Deus innotescat. Frustra ergo quęritur die illo discessionis & obliuionis puer Iesus inter cognatos & notos. In têplo dimittitur, in Ierusalem remanet: inuenitur in templo à reuertête, & quærente. O beata anima, quæ nûquam obliuiscitur, nec dimittit puerû Iesum! magis beata, quæ semper meditatur grandem Iesum: maximè beata, quæ contêplari semper potest immensum Iesum. *Creuit*, ait Scriptura, Abrahæ filius, qui interpretatur risus, *donec fieret magnus valde.* Crescat in te Dei filius, frater, qui iam formatus est in te, donec fiat tibi immensus, & ex te tibi risus, ac exultatio, & gaudium plenû, quod nemo tollet à te. Quòd si oblitus fueris aliquando, vel incuratè dimiseris, à memoria eius incipe, vt ad præsentiâ venias. Memoria fugat obliuionê, adducit pœnitudinem, pœnitudo facit conuersionem, conuersio corrigit discessionem, vt quantû discesseras, reuertaris: sicut clamat Vidês. *Redite, sicut in profundum recesseratis* Frustra tamê reuerteris à via tua mala, vbi sine Iesu ambulabas, si nô conuersus quęris. Nâ diligentia inquisitionis lętitiâ meretur inuentionis. *Si quæritis*, inquit Isaias, *quærite*, diligenter videlicet, & inuenietis *Et inuenerunt eum in templo*, &c. Sed nobis hic silendû est: vt ad modicum q̃ restat laboris diurni, surgamus Fortassis & ibi inuenietur Iesus, Na & foris à Sara repertus est Isaac, id est risus: quê vobis foris & intus præstet inuenire, ipse qui viuit, & regnat Deus in sæcula sæculorum, Amen.

Isaac risus exponitur.
Genes. 26.

Isai. 31.

Isai. 21.

Luc. 2.

Sermo 2. De eodem.

EIA, fratres, iam fatigati paululum respirem⁹, vtque reparatiores ad laborem resurgamus, modicum hesterni obsonij, quod reseruauimus, gustemus. *Et inuenerunt eum, inquit, in templo inter doctores & sapientes, interrogantem: & mirabātur super prudentia & responsis eius.* Ad officium pertinet, vt ætate iunior audiat, & interroget: nō est contra officiū, vt iunior interrogatus respondeat. Sed ad seriē primæ expositionis redeamus: & in his, sicut beat⁹ ait Hieronymus, nota, Christum virum ab vtero, imò, sicut ait Ieremias, in vtero *Faciet*, inquit, *Dominus nouum super terram: mulier circumdabit virum* in vtero, Maria Christū. Virilis enim animus, sapiens, fortis, & magnus, in infantili, infirmo, & modico corpusculo erat. Neque enim in aliis corporibus humanis qualitates siue quantitates corporum animæ sequuntur, vt deformibus deformes, & formosis formosæ, aut magnis magnæ, & brevibus breves contineantur. Longè hæc ab animæ natura, quæ diuinam habet imaginem, absunt: quæ secundùm qualitatē nec alba, nec nigra, nec alterius coloris; & secundùm quantitatem nec longa, nec lata, nec localiter hic vel ibi: cui per se secundùm motū nil sursum vel deorsum, ante vel retro, dextrorsum vel sinistrorsum sit, quò feratur. Corporeæ enim sunt naturæ huiusmodi vel quantitates, vel qualitates, vel dimensiones, vel motus: anima verò rationalis purè spirit⁹ est, habens supra se naturam solam diuinā, quæ & ipsa spiritus est: cuius ista gerit imaginem, non æquat essentiam. Est tamen anima & qualis, & quanta, mouetur que: aliàs alba ac nigra, lōga, lata, & alta, sursum habens aliquid ac deorsum, ante & retro, dextrorsum, sinistrorsum: sed omnia illa suo modo, nec sequitur corpus in talibus. Formosam & clarā facit sapientia, deformem & obscuram ignorantia: candidam, leuem, hilarēq; bona cōscientia, pullam, grauem, ac mœstā mala: longam fides, latam charitas, altam spes, timor cōtractam, arctam auaritia, pusillanimitas parvam. Hic virtus, aliàs vitium: antè habet, quod inquirit: retro, quod non meminit: sursum, quod non capit: deorsum, quod despicit: dextrorsum, quod delectat: sinistrorsum, quod molestat. In his ergo omnibus puer Iesus animum habet virilem, prudenter, temperāter, fortiter, & iustè à socia ac magistra Diuinitate institutum: vbique sciens reprobare malum, & eligere bonum, propter edulium lactis ac butyri. Miremur ergo & nos super sapientia, & respōsis eius. Solus enim id ætatis infans sic virtutes sapuit: sic vitiis respondere potuit. *Fili, quid fecisti nobis sic?* Imò mater, quid fecisti filio tuo sic? Esto, Ioseph obliuisci potuit, qui nō genuit: tu quomodo oblita es filij vteri tui? *Nunquid*, ait Propheta, *obliuisci potest mulier infantem suum, vt non misereatur filio vteri sui?* Quòd si alia potuit, certè tu non debuisti. Quid? toto die illo tenebroso & obscuro Deum non orasti, de Deo non cogitasti, Dei nec meministi? Quis hoc credidit? Certè is ipse est. Sed fortasse Patrē orasti, Filij immemor. Sed hoc quis facere potest: cùm in nomine Patris Filius cognominetur? Prætereà qui Filium non habet, nec Patrem habet. An fortasse sacramenti conscia, mysterium loqueris? *Fili quid fecisti nobis sic:* admiratiuè legendum, potiùs quàm interrogatiuè, aut increpatiuè, crediderim. Admiratio enim habet inuestigationem, investigatio autē meretur cognitionem. Admiratur enim, quod tamen non ignorat: sed sua admiratione ad inuestigandū te inuitat, dicens cum pondere & admiratione. O fili, quid fecisti nobis doctrinæ & eruditionis sic, idest nobis abeuntibus, hic remanendo. Vel si interrogatiuè legeris, nil de sentētia deperit. Sed dicit aliquis. Obliuionis nō decet arguere matrem Iesu: non enim est oblita filium, sed existimabat eum esse in comitatu aliorum, quem propterea non videbat. Esto, ne contentiosi videamur: quem tamen incuria nesciuit, diligentia invenit: vt & tu monearis omnino diligenter inquirere, dolēs omnino, quod per incuriam perdidisti. *Ego*, inquit, *& pater tuus dolentes quærebamus te.* Cui ait Iesus. *Nesciebatis, quòd in his quæ Patris mei sunt oportet me esse?* Ecce vbi habet quæri Filius: vtique in his quæ Patris sunt. Ecce vbi non vult nesciri Filius esse se. Ideo cuidam eum inter mortuos quærenti dictum est. *Noli me tangere: nondum* in corde tuo *ascendi ad Patrem*, nondum in his quæ Patris mei sunt me quæris: nondū in his quæ eius sunt, qui omnia sua est, scis me esse oportere: tāquam non ipsum, sed ipsius, nec tamen aliud ab ipso. Excepta tamen hac vnitate naturæ, & naturali vnitate Patris & Filij, à qua nō recessit nec Pater, nec Filius: etiam in sua minoratione non recessit Filius à Patre, dum in eius semper mansit obedientia & voluntate. Vnde & quosdam increpans ait. *Vos ex patre diabolo estis, & desideria patris vestri facitis.* Ac si diceret: in his quæ patris vestri sunt manetis, & estis. Sunt itaque filiorum Adam patres tres: Deus, homo, diabolus. Deus propter naturam, homo propter speciem, diabolus ꝓpter malitiam. In his ergo quæ hominis sunt, esse habent necessitate: in his quæ Dei, bona voluntate: in his quæ diaboli, malignitate. Si naturam, in qua bonus à bono bene, & ad bonum creatus es, diligis, custodis, & ad id, ad ꝙ facta est, dirigis, in his quæ Dei patris tui sunt manes, nec à Ierusalem recedis: & super prudētia ac responsis, quibus mille tentationibus carnis, mūdi, diaboli, respondes, quæ te argutè & valde cauillosè, dum tentant, interrogant, mirari facis ipsos spiritus nequam, qui tentatores tui sunt. Quòd si honorem conditionis tuæ naturæ non intelligis, quæ facta es pulchra inter mulieres, & abis post vestigia gregū, incipiens assimilari iumentis insipientibus: si etiam ipsum bonum, quod in te est, malitia à maligno concepta infeceris, vt sis superbia tumidus, inuidia tabidus, ira turbulētus, tristitia deiectus, anxi⁹ auaritia, gula auidus, luxuria immundus: in his quæ patris tui sunt diaboli, manifestè esse conuinceris. In his autē, quæ hominis patris sunt, propter animale adhuc corpus, necessitatem essendi, vel potiùs transeundi habentes, victum & vestitū tantùm quæramus: nec nos tētatio apprehendat, nisi humana, quominus his velimus esse contenti. Diabolica pāque tentatione trahuntur, qui diuites fieri volūt, incidunt q; in eius laqueos, & tētationes alias post alias, atque in alias multas: vt meritò audire debeāt à Dei filio, *vos ex patre diabolo estis*: eisque conveniat, quæ vbique vera est, regula: qualis pater, talis filius, de diabolo diabolus. *Nonne*, inquit, *duodecim vos elegi, & vnus ex vobis diabolus est?* De Deo Deus. *Ego dixi Dij estis.* De homine homo. Homo igitur relinquens diabolica, ne in eis vnquā sit per humana, sine quibus esse nequit, transeat ad diuina, in quibus solis bene ei erit: fugiat diabolū cum omnibus suis: redeat ad hominē, & sit content⁹ suis: ascendat ad Deum, ac ditetur in suis. Verūtamen cæci sunt filij diaboli omnes: excæcauit enim eos

Luc. 2.

Christus vir ab vtero.

Ierem. 31.

Anima quāta non mole, sed virtute, &c.

Luc. 2.

Isai. 49.

In B. Virgine an obliuio.

Ioan. 2.

Ioan. 20.

Ioan. 8.

Hominum tres patres sunt.

Ioan. 6.

malitia sua, vt cùm diuites sint, pauperes se putēt. Quod naturæ animalis corporis sat est, in promptu esse non vident, nec diuinā vocem audiunt, quæ promittit, Deum timentibus nihil defuturum, quia etiā surdi sunt, & ideo semper ad superfluā sudāt. Vos autem dilectissimi, in Doctorem vobis cælit' indultum intendite: qui hominem, non solùm vt sanaret, sed vt erudiret, assumpsit, diabolo exuit, Deo induit. Eius sequimini vitæ modū, qui pauper natus est, pauper vixit, pauper obiit. Quia in hoc est fiducia, si sicut ille fuit, sic & nos simus in hoc mundo: & sicut ille ambulauit, ita ambulet, qui dicit se in illo manere. Qui spiritu timoris ita humilis fuit, vt cùm Deus esset, hominibus subderetur, *Et erat*, inquit, *subditus illis*: ita spiritu pietatis mitis, vt suis iniuriis non turbaretur: quas duas virtutes ita in se maximè cōmendauit, vt diceret. *Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Spiritu scientiæ ita compassibilis ac human', vt videns inimicam ciuitatē, fleuerit super eam: & qui mansuetus ab inimicis turbari non poterat, super amicū affectuosiùs seipsum turbaret, spiritu fremeret, ac fleret. Ita spiritu fortitudinis amans iustitiam, vt pp̄ter eam vsque ad mortem nemini tacendo parceret: sicut sæpius reperit, *Væ vobis, Scribæ, & Pharis.* &c. Ita spiritu consilij misericors, vt nec sibi parceret, sed, qua non est maior charitas, animam suam daret redemptionem pro multis. Ita spiritu intellect' corde mundus, vt omni creatura excellentiùs sancta sua anima Deum, cui erat vnita, cerneret. Spiritu sapiētiæ ita pacificus, vt in se pacificaret omnes Deo: & cùm esset vnigenitus per naturam filius, hac adhæsionis vnione foret in multis fratribus primogenitus. Hic ergo, hic fratres mei, vnus sit vobis magister Christus, hic etiā liber vobis scriptus intus & foris: de hoc hunc legite, ipsum de ipso discite: de ipso exemplari ipsum in exemplū cordium vestrorum intus, & corporum foris transcribite: qualiter vixerit, in vita vestra aliis legendū offerte. Propter quod dicitur. *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* Quod ipse præstare dignetur omnibus nobis, Amen.

Luc. 2.
Matth. 11.
Matth. 23.
1. Cor. 6.

Sermo in Dominica I. post Octauas Epiphan.

Luc. 2.

NVptiæ factæ sunt in Cana Galil. &c. Cogitātem me, fratres, de his nuptiis, fateor, magis delectat interi' mysterium, quàm exterius tā magnum miraculū. Istud enim fidem ædificat, illud superædificat. Istud infidelibus signum, illud fidelibus sacramentum. Vtrumque tamen vtile, vtrūque magnum, vtrumque diuinum. Liber sapiētiæ scriptus est intus & foris: vt ingredientes ac egredientes pascua inveniāt. Foris historia, intus tropologia. Primus liber sapientiæ totus scriptus intus, in quo beati, quibus datum est videre & legere, vbi simul & semel pater omnia scripsit ab æterno, vnde omnia quasi transcripta sunt, quæ in secundo libro, id est in mente rationali legi possunt. Est igitur primus liber ipsum Dei Verbum, ipsa Sapientia: secūdus mens creata, & ipse totus scriptus intus. Ibi simul omnia, hic similitudo omniū: in isto siquidem imago illius. Sicut autē in omni corpore omnis corporis forma latet, & si sit, qui reuelare norit, facilè inuenit: sic in mēte rationali ad imaginem totalis sapientiæ facta, omnis sapiētiæ forma continetur, ut non esset ei necesse, foris addiscere, nisi intus caligaret. His duobus libris sancti Angeli, qui non senserūt, vt caligarent oculi eorū, contenti, speculatione sui & Dei, quasi vespere & mane, diem suum perficiunt. Sequitur

Liber Sapiētia Dei.
Mens secundus liber.

verò liber tertius, corporea videlicet & visibilis creatura, etiam ipse scriptus intus ac foris: vt per ea quæ facta sunt intellecta, ea quæ fecit sapientia conspiciatur: liber obscurus, qui caligantes oculos nimio candore non reuerberet: quasi vt solem videant, lucerna egent. Verūtamen quoniam sicut vetus ille peccator intus cæcus plangit, comprehenderunt eum iniquitates suæ, vt videre non posset oculis intelligentiæ intus Deum, nec oculo intellectus suam ipsius mentē: turbaretur autem oculus rationis à furore concupiscentiæ, vt sicut nihil intus cernere, ita modicū foris discernere posset: scriptus est à sapientia per misericordiam, idest digito Dei, liber quartus ad aurē. Vnde ei dictum est cæco à vidente. *Quis cæcus, nisi seruus meus Israel?* qui videre non potes, nisi ad concupiscendum: saltem audi ab altero foris, q̄ videre debueras intus. *Dominus Deus tuus Deus vn' est.* Ampliùs autem, quoniam & ad hanc tubam cæc' obsurduit, vt contēpto vno vero Deo, post multa falsa dæmonia fornicaretur: cæcus & surdus sequens, velut bos ad victimam: & sicut ipsa improperat Sapientia, *Moyses dedit vobis legem, & nemo ex vobis facit legem*, scriptus est ei liber quintus, ad manum tractabilis, factaque est ipsa sapientia palpabilis, vt in omnibus iustificetur sapiētia à filiis suis, & vincat, cùm iudicatur. Verbum enim caro factum est, & habitauit in nobis. *Quod audiuimus*, inquit Apostolus, *& vidimus, & manus nostrae tractauerunt, de uerbo uitae*, &c. Quid vltrà debuit facere, & nō fecit? Ipsum, fratres mei, verum Verbum caro factū, ipse Dn̄s Iesus, ipse vnus magister noster Christus, etiā nobis liber fit. Ipsū hominem ideo gessit, vt quomodo gerend' esset, edoceret. Ipsum sanctum Verbum, quod beati oculi Apostolorū viderunt in carne, manu' tractauerunt, hodie est nobiscum, visibile in litera, in Sacramēto tractabile. Si autem in carne recessit, sed litera mansit. Nam vt compleretur, quod prædixit videns, *Erunt oculi tui uidentes præceptorem tuum, & faciam non auolare ultra doctorem tuum à te*, sextum nobis librum, id est sanctum Euangeliū benignus indulsit; vt sit quasi visibilis verbi præsens corpus, sancti Euangelij textus. Videamus itaque, quid in hac sexti libri lectione per hoc exterius miraculum locutum sit nobis exteriùs Dei verbum: nam ipsum opus Verbi verbū est. Videamus eum in opere eius, tanquam in corpore eius; ipsum etenim opus, quoddam velamen est. Sunt igitur, quod ad presens occurrit, nuptiarum tres differentiæ. Prima exterior, secunda interior, tertia superior. Prima extrà, secunda intus, tertia intima. Prima inter homines, secunda in hominibus, tertia super homines. Prima inter carnem & carnem, secunda inter carnem & spiritū, tertia inter spiritum & Deum. Prima de diuersis facit vnum, vt iam nō sint, inquit, *duo, sed una caro.* Secunda de contrariis magis vnum: nam anima rationalis & caro contrariæ naturæ, sed vna persona. Tertia de incōparabilibus maximè vnū: nam qui adhæret Deo, vnus spiritus est. In primis caro adhærens carni, vna efficitur caro: in secundis caro adhærens spiritui, vel spiritus carni, nec vna caro, nec vnus spiritus, sed vnus efficitur homo: in tertiis spiritus adhærens Deo, vnum efficitur cum ipso, & quod est ipse. Vnde ad Patrem pro fratribus filius sic loquitur. *Volo Pater, ut sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti sint vnum nobiscum.* O Vnum ante omnia, vnum super omnia, vnum post omnia, vnum à quo omnia, vnum propter

Creatura visibilis lib. 3.
Decalogus liber 4.
Isai. 42.
Exod. 20.
Ioann. 7.
Verbum incarnatum liber 5.
1. Ioan. 1.
Isai. 30.
Euāgelium liber 6.
Tres nuptiarum differētia.
Matth. 19.
Ioann. 17.

quod omnia! Valde vnum, vbi duo in carne vna iam non duo, sed caro vna: magis vnum, vbi duo in homine vno iam non duo, sed persona vna: maximè vnum, vbi in Deo adhærens illi spiritus iā non duo, sed vnum. Primum igitur vnum generat ad esse; secundum specificat in esse: tertiū perpetuat & glorificat ipsum esse. In primo initiatur homo: in secundo formatur: in tertio consummatur. In primo enim fit: in secundo subsistit: ad tertium naturaliter tendit, propter quod primò fit, & secundò subsistit. Ab hominibus fit homo ad Deum. Sed vt pervenire possit aliquando per gratiam quò semper tendit per naturam, factæ sunt quædam mysteriales nuptiæ inter secundas & tertias: à primis longè remotæ: verbi scilicet & carnis, Christi & Ecclesiæ. Longe ab anima Deus aberat, sed sine Deo bene ei esse nō poterat, nec legitimè fœcundari. *Peccata nostra*, ait Prophetes, *probibuerunt bonum*, id est Deum *à nobis: & diuiserunt inter nos & Deum*, tanquam inter mulierem & virum. Vnde & subintrauit mœchus & oppressor, de quo concepit dolorem, & peperit iniquitatem. Inuentus est ergo, non à nobis, sed à Deo nobis, qui manum poneret in ambobus: vtrumque in se coniungens, tertiū excludens: coangustans stratum, ita vt adulter decidat: & abbreuians pallium, vt duos operire non possit. Abstulit igitur medium parietem peccati, per quem adulter irrepserat, & fecit vtraque vnum: reconcilians in semetipso mulierem viro, hominem Deo: inimicitias verò veteres tollens de medio, cruci affixit. Hoc est dilectissimi, sacramentum Mediatoris, qui vt congruè intercederet, de vtroque subsistit: vt sufficienter, id est totum toti reconciliaret, totū attulit, quod Dei est: totum assumpsit, quod est hominis: vt fideliter compleret, tertij nihil admiscuit Nihil enim est, nisi Deus & homo: sed hoc totum. Per ipsum ergo solum mulier quæ dimissa à viro fornicata est cum amatoribus multis, accessum habet, & licentiam supra legem, per gratiam revertendi ad virum. Sicut olim per Prophetam præmissum est, *Tu autem*, inquit, *fornicata es cū amatoribus multis: & tamen reuertere ad me, dicit Dominus*. Hæ sunt, quas mysteriales diximus nuptias, post secundas & tertias confœderandas, inter secundas & tertias iā collocandas: vt videlicet primæ sint carnis & carnis: secundæ spiritus & carnis: tertiæ verbi & hominis: quartæ Dei & mentis. Primæ historiales: secundæ morales: tertiæ allegoricæ: quartæ anagogicæ. Per primas Iesus nec venit, nec transitum fecit, quia nec per eas genit⁹, nec per eas generans; sed vocatus venit ad eas, quas præsentia sui consecrans, virtuteque mirabili contra calumniatores nuptiarum defendens: maximè in quibus erat, & propter quas venerat, mysticè significabat: in secundis etenim & tertijs iam erat, in carne & anima & verbo, tribus substantijs, duabus naturis, vna persona Deus & homo. Propter quartas venerat: quas etiam iam in se ōnibus hominibus excellentiùs habebat. Nulla etenim, quàm illa sancta anima, humiliùs Deo obediuit, pleniùs se subdidit, firmiùs adhæsit. Homo in sua dualitate diuisus, & sine Deo: Deus in sua trinitate Trinus, & sine homine: quia ibi, nisi dualitas, nihil erat, non fuit qui duellum sedaret: quia ibi sola Trinitas erat, non fuit qui pacē turbaret. Ibi in trinitate quartus non admittitur, ne pax turbetur, hic in nostra dualitate tertius non inuenitur, vt duellum sedetur. Ibi à Trinitate null⁹ dimittitur, ne per dualitatem duellum inchoetur, hic nisi tertius intercesserit, duellum nō finietur.

Ierem. 5.

Christus Deus & homo Mediator hominum.

Ierem. 3

In Christo tres substantiæ, duæ naturæ, vna persona.

Opus erat fratres mei, vt cernitis, magno consilio, quo cœlum gloriam suæ pacis nō perderet: & misera terra pacem aliquando inueniret. Missus est itaque, non tamen dimissus, magni consilij & fortis auxilij Angelus, de tribus tertius in Trinitate filius, in cuius salutifero ortu, nec cœlestia turbata, sed terrena ad pacem vocata: multitudo millium Angelorū hymnizat dicēs, gloria in excelsis Deo & in terra pax. O magnum & admirabile consilium, vt in Deo æterna trinitas non minuatur, & in homine noua Trinitas oriatur, per quā à naturali & intestina pugna ad inexpertam & imperturbabilem pacem ascendatur. O magnum & verè diuinum consilium! quod sic omnia temperauit, vt in hominem veniens Deus necessariam faceret trinitatē, & in Deum migrans homo, superfluā non faceret quaternitatem. Ideo nimirum, vt diximus, quia vna persona Dei filius & hominis filius in tribus substantijs & duab⁹ subsistit naturis: in æterna Trinitate diuina, Pater, Filius, Spiritus sanctus, vnus Deus. In noua hominis trinitate, caro, anima verbum, vnus homo. Ibi tres personæ, vna substantia: hic tres substantiæ vna persona. Ibi naturalis vnitas, diuersitas personalis. Ibi totæ tres personæ coæternæ & coæquales: hic totæ tres substantiæ diuersæ & inæquales. Ibi tandem nihil maius & minus: hic gradatim ascendendo & descendendo, aliud alio maius & minus: vt & tu per gradus ascendas de minori semper ad mai⁹, de carne ad Spiritum, de spiritu ad Deum: de secundis nuptijs, in quas venisti per primas, per mediatrices tertias, & in ter scalares, ascēdas ad quartas. De Adam qui per concupiscentiam generat⁹ carnaliter, ad Christum qui per gratiam spiritualiter regenerat: & per ipsum ad patrem, qui regeneratum tanquam filium fœliciter hæredat: de vetustate per novitatem ad æternitatem. De vanitate per veritatem ad virtutem: de deuio per viā ad vitam. Meminisse debetis, dilectissimi, in zelo transmigrationis fieri has nuptias ad quas vocati estis cum Iesu, si discipuli eius estis. *Vocatus est*, inquit, *Iesus discipuli eius ad nuptias*. Sed dū detinuimus sermone diem, hora fere præterijt: vt sine difficultate pensum laboris manuum iā soluere non possimus. Ideo accelerandum est modò, vt cum serotino labore, modicū quod restat sermonis tanquam cum pane hordeaceo buccellam piscis gustemus: præstante nobis verbum Domino Iesu Christo Dei Verbo. Amen.

Luc. 2.

Cana vbi facta nuptiæ zelum significat, Galilea migrationem.

Ioann. 2.

Sermo secundus.

V*Ocatus est Iesus & discipuli eius ad nuptias.* Quoniam, vt diximus in zelo transmigrationis factæ sunt nuptiæ istæ, dici etiam à nobis debuit, quod supra audistis: id est vnde, quo, & quo nobis migrandum sit: vt vnde cecidimus illuc reuertamur, & vbi cecidimus ibi innitamur, vt inde surgamus. Migrandum verò quasi pedibus duobus, sensu & affectu. Altero de litera ad spiritum, altero de vitio ad virtutem. Quinimo & transmigrandum, frater: vt semper de sensu in sensum, & de virtute in virtutem migres: vsque dum perfecta cognitione cernas quem diligit anima tua: & quasi quibusdam brachijs plenæ dilectionis amplectaris, quem cernis: & propter cognitionem exultabundus & admirans dicas talis

Talis est dilectus meus: & propter dilectionē subiūgas, *& ipse est amicus meus.* Et illud. *Ego dilecto meo, & dilectus meus mihi: inter vbera mea commorabitur.* Hæc est via transmigrationis, quam non tepidè, non trepidè, non tardè, sed dilatato corde cum zelo & feruore, inenarrabili dulcedine percurras, & quò feret impetus spiritus, semper rapiaris. Attende, quo zelo trāsmigrauit infra se Dei filius, quoniā supra non potuit: vsque ad te, quia nec infra debuit: & totum pro te, vt ad has nuptias perueniret. Hoc ergo in vobis sentite, fratres, quod & in Christo Iesu: quærentes & intelligentes, vnde, quare, & quousq; exinaniuit semetipsum à forma Dei ad similitudinem carnis peccati. Sed quare? Non vtique timore dāni, nec cupiditate lucri, sed solùm sola dilectione nostri: vt nos gradu contra gradum non timore pœnæ, vt serui: nec cupiditate regni, vt mercenarij: sed sola dilectione Dei, vt filij, exeamus, & migrem' à fouea peccati: in quam descendere non potuit, nec debuit: & occurramus ei in similitudinē carnis peccati, vt ibi misericodia & veritas obuiēt sibi, iustitia & pax osculentur, Transmigremus ad formā Dei à fouea peccati, per similitudinem carnis peccati, ad Dominū à peccato per pœnitentiam, vbique nos sensu & virtute adimplentes, vsque ad plenam, vt diximus, cognitionem, id est sapientiā: & plenam dilectionem, id est charitatem, tamquā ad supremos Angelos Cherubim & Seraphim: sicut ipse exinaniuit se vsque ad stultitiam & infirmitatem. Placuit enim illi per stultitiā prædicationis, & infirmitatē passionis, saluos facere credentes: tamquam inebriare ad nuptias bibentes. Ipsa enim stultitia siue infirmitas, fortasse aqua est, quā tamen in vinum, id est in sapientiam virtutemque conuertit: dum quod stultum est Dei, sapientius inuenitur hominibus: & ꝙ infirmum, fortius agnoscitur. *Non potuit*, inquit, *mūdus per sapientiam*, quoniā e vinum defecerat, *cognoscere Deum*: ideo *placuit ei per stultitiam*, id est per aquā potare conuiuas: quam tamen priùs conuertit in vinū, id est in sapientiam mutauit. Vinū, inquit, optimum: & verè. In cuius cōparatione ac laude reprehenditur primum, id est sapientia sæculi huius, quam stultam fecit sapientia Dei: sapientia videlicet Philosophorum, quæ in semetipsa defecit: diminutæ sunt enim veritates à filiis hominū: vnde & vana locuti sunt vnusquisque ad ꝓximū suum, magister ad discipulum. Absorpti sunt iuncti petræ, id est Christo, Philosophi Gentiū. Vbi sapiens, vbi scriba, vbi inquisitor huius sæculi? Cōprehensi sunt sapientes in astutia sua: turbati sunt, & moti sunt, sicut ebrius, & omnis sapiētia eorum deuorata est, potatumque vinum defecit. Bonum etiā tibi est, frater, ac vtile, vt tuum tibi vinum deficiat, nec sequaris tuum sensum. Vasa tua faciat Iesus primùm aqua repleri: quā postea tibi in vinum vertat. Audi Doctorem Gentium, audi de ministris vnū, qui sciunt, vnde sit, & quo modo factum sit bonum vinum. *Siquis*, inquit, *videtur inter vos sapiens esse*, id est vinū habere, euacuetur bene, vt impleatur optimè: id est *stultus fiat, vt sit sapiens*: euacuetur arrogantia, quia *qui se existimat scire, nondum nouit, quomodo oporteat eum scire.* Imò væ illis, qui sapiētes sunt in oculis suis. Dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt. Impleatur aqua, idest cognoscat fatuitatē & infirmitatem suam: & sic sibi, quod est, appareat, vt ꝙ nondū est, citiùs fiat. Aquam recipiat, vt vinum bibat: à se, id est à suo sensu, & propria volūtate deficiat: vt in sapientia & charitate per virtutem obedientiæ ꝑficiat. In hunc sensum, fratres, dictū intelligimus, *Auferes spiritum eorum, & deficient, & in puluerem suum reuertentur*: vt ꝙ ibi pulnis, hic aqua: quod ibi suus spiritus, hic vinum prius: ꝙ ibi spiritus Dei, hic vinum Christi. *Emitte*, inquit, *spiritum tuum*: quasi porrige vinū tuum, & in nouum hominem creabuntur: quasi inebriabuntur. *Et erat mater Iesu ibi*: vtique quæ filio suo suggessit, suggerendo intercessit. Obtinuit miraculum, nec ignorauit mysterium. Nam cùm respōdit filius, *Quid mihi & tibi mulier*: ac si diceret, de virtutibus mihi & Patri, de infirmitatib' mihi & matri: totum intelligens, ministros præmonet, vt obediant in omnibus, quæ dixerit Iesus. Multi sapientes sæculi huius de anima & Deo permulta tractantes, de creatione ei' ab ipso, de purgatione ipsius per eum, de beatitudine eius in ipso, defecerunt scrutantes scrutinio: vtpote qui sine Iesu paranymphi esse præsumpserant, quasi Iesū ad nuptias non vocabant: & ideo à veritate longè errabāt. *Habitare*, inquit Apostolus, *Christum per fidem in cordibus vestris.* Sed vnde nobis hic Iesus, id est hæc fides, & quæ mater eius, quæ eam nobis peperit? quæ præcesserunt merita? Redeamus ad Apostolum: audiamus discipulū, qui mysterialibus nuptiis altissimè interfuit. *Gratia*, inquit, *saluati estis per fidem.* Hæc est igitur mater, quæ parit intus in cordibus nostris Iesum: gratia, quæ præuenit indignum: profundum, quod non videtur: vnde omnis nascitur & surgit longitudo, latitudo, & altitudo, quæ videtur. Huic quasi respōdet iustitia, *Quid mihi & tibi mulier*, id est pia, & affectuosa, & charitate plena? Obaudit tamen misericordiæ. Quod totum paucis cōplexus Apostolus, ait. *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos: sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit.* Erat ergo mater gratia ibi, per quam fides creatur, quæ prima est virtutum, & excitatur ad operationem per dilectionem: ne sit otiosus iustus, & non credant in eum discipuli. Sed quinā isti discipuli, qui sequuntur Iesum, nisi virtutes aliæ, quæ sequuntur fidem: quæ obediunt fidei, sine qua nihil valent? Speciem habere possunt, veritatē sine fide habere nō possunt. Sine fide enim impossibile est eas placere Deo: imò omnē quod ex fide non est, peccatum est. Sex autem hydriæ duræ & frigidæ, quid sibi volunt? Talia fortassis erant hominū opera. Nam senarius operationem, sicut septenarius requiem ab opere, & octonarius resurrectionē post opus omne significat. Latriæ ergo Gentium, quibus dæmones honorabant, & traditiones Iudæorum, quib' se purificabant, infatuatæ sunt à fide, tāquam aqua repletæ: dum in illis inutilis & insipida vanitas deprehensa: & in hac vtilis sapidaque inuenta est veritas. Ita enim docendi se habet officium, vt priùs de insipientia repellat peruersos, deinde ad sapientiā erudiat conuersos. Audi hoc totū in Apostolo. *Circumcisio*, inquit, *nihil est*: ac si diceret, aqua est: *& præputium nihil.* His duob' verbis omnē latriam Gentium, ritusque carnales Iudæorum complectens, & aqua, id est inutilitate ac stultitia replens, tandem in vinum mutauit, dicens. *Sed obseruatio mādatorum Dei.* Sub hoc typo carnale Sabbatum soluit Iesus, & discipuli nō lotis manib' manducāt: omnia ad sensum spirituale trahentes, & aquam in vinum vertentes. Vnde & Petrus interrogans, quæ sit parabola, audit. *Numquid & vos sine intellectu estis?* Capiūt hydriæ metretas binas vel ternas: dum Ethnici in sacris suis

Cant. 5.
Cant. 6.
Exinanitio filij Dei.
1. Cor. 1.
1. Cor. 3.
Humilitatis commendatio.
1. Cor. 8.
Psalm. 103.
Iean. 2.
Sapientia mundi sine Iesu defecerunt.
Ephes. 3.
Ephes. 2.
Tit. 3.
Senarius, & sequentes numeri quid designent.
1. Cor. 7.
Matth. 15.
Ibidem.

physicum & ethicum sensum interpretantes, & nos in Iudaicis literis super historiam, ac moralē, etiam allegoricum, & quandoque anagogicum intellectum sumamus. Sapiens ille Salomon omnium rerū se mouumque perplexitatem quasi in angustissimum vini caduum coarctans, ait consonans Paulo. *Deum time, & mandata eius obserua: hoc est enim omnis homo.* Nam & ipse timor fortassis est aqua. Qui enim à præsumptione sua deficit, facilè stultitiā ac infirmitatem suam agnoscens, timere incipit, & ad sapientiā proficit: nam initium sapientiæ timor Dñi. Sapientiā verò charitatem perficit: quæ timorem foras mittit, & aquā in vinum vertit. Timor autē duplex, siue triplex intelligitur: dum à gloria propter culpam timem⁹ incidere in pœnam. Potest item pœnitentia ab operibus mortuis (nam senarius opera significat) iure aqua accipi: sicut regnum Dei vinum. Vnde initium prædicationis Iesu, tamquam initium signorum eius, fuit, *Agite pœnitentiam: appropinquauit enim regnum cælorum.* Pœnitentia quoque ipsa duplex, triplex ve notatur: id est contritione cordis, cōfessione oris, & si licet, satisfactione operis. Ministri, qui implent peccatorē vel cognitione sui, vel timore Dei, vel pœnitudine mali, Angeli, Apostoli, prædicatores accipiūtur: qui sacramenti conscij, vbi, & quando Iesus iubet, hauriunt, & cui iubet, deferunt. *Vt gustauit architriclinus, &c.* Erubescant, qui primi sedent, & postremi bibunt. Eis debet offerri, vt prægustēt ac probent. Sed priori vino crapulati, adhuc cōquiniscunt: spiritualium magistri electi, negotiatores sæcularium effecti. Euntes penè ad interiora deserti, oues non minant, sed cogunt: sibi nequam, aliis propitij: sua corpora, aliorum animas curantes: digni, de quibus dicatur. *Quæ dicunt, facite: quæ faciunt, nolite facere.* Ita fratres mei, de cōgregatione, vbi sæcularia tractat, aliena curat, mihi visum est, cum ad ordinem subditos cogit, quasi conspexerim formosi corporis hominē capite deorsum gradientem. Vtinam de alieno seruo iudicando os aliquando supprimamus, quod omnino fortitan cōtinuisse expedisset. Triclinij iste princeps à nobis liberum homini arbitrium intelligitur: cui si ies primùm offertur: cui soli de contemptu vel obedientia iudicium est cum Deo: quod toti animæ præsidet: quæ triplex est, propter rationabilitatem, irascibilitatem, & concupiscibilitatem.

Quatuor sensus Scripturæ.

Eccle. 12.

Matth. 4.

Ioan. 2.

Matth. 23

Sermo in Dominica 3 post Epiphani.

Matth. 8.

CVM *descendisset Iesus de monte, &c.* Cælum mons est, terra vallis. Deus mons est, homo vallis. Forma Dei mons est, & forma serui vallis. Cùm ergo descendisset de cælo in terram Deus in forma Dei exinanitus est in formam serui, & habitu inuentus vt homo. Sequi enim iam non poterant turbæ, quæ eum expectabant: quæ sine ipso quò vadit ipse, ire non poterant Quò tamen eos ducit? Primùm quidē ad sanandū leprosum, quod fortassis ipsi erant, & nesciebant. Prima ægroti incōmoditas est, sanitatem non habere: secunda, infirmitatem nescire: tertia, medicinam non quærere: quarta oblatam negligere. Ideo sapiens medicus, & benign⁹ Deus eò ducit, vbi docet: vbi occurrat vir videns infirmitatem suam, ac ob hoc quærens sanitatem, confitens potestatē, deprecās voluntatem: quaten⁹ ex eo quod fortis turba cōspicit, erudiatur, & videntem infirmum infirmior

Ægroti incommoda quatuor.

cæcus sequatur. Dicit Apostolus, Abrahæ factas promissiones, & semini eius: ideo & Christū ministrum fuisse circumcisionis propter veritatē Dei, ad confirmandas promissiones Patrum: Gentes autem super misericordia honorare Deum. Ego igitur in turba, quæ expectat ac sequitur: & leproso, qui occurrit ac mundatur, has duas gentes intelligo: circūcisionem videlicet, quæ expectans corporalem præsentiam priùs vidit: & præputiū, quod beneficium & gratiam, pòst occurrēs, prædicationi Apostolorū facilè credens, lepram veraciter confitens, medicū humiliter deprecans, priùs accipere meruit. Nondum enim de sequente turba quemquā sanauerat. Sed quid est, quòd sequitur turba? Sicut obseruabant eum Pharisæi, sed vt reprehenderent: interrogabant non vt discerent, sed vt caperent in sermone: quæ ebant, non vt seruarent, sed vt perderent: sic nimirum circūcisio sequebatur, non vt assequeretur, sed vt persequeretur: nō vt apprehenderet, sed vt deprehenderet. Nam qui ex ea peccata retegentes, maiestatem adorantes, bonitatem postulantes, ei occurrerūt, leproso huic mysticè annumerantur. Sicut olim ad æmulationem Gentibus, vni⁹ Dei cultum circumcisio præferebat, sic postea ad diuinæ Trinitatis fidem prouocandis Iudæis gentilitas præposita est, quod & hodie cernere est: fiuntq; nouissimi primi, & primi nouissimi: magistri discipuli, discipuli magistri: qui nō videbant vident, qui videbant, cæci facti sunt. Quod quærebat Israël, non est consecutus, imò persecutus: electio consecuta est. Regiones eius corā eo alieni quotidie deuorant: & deserta literæ in vbertatē spiritualis intelligentiæ versa adueræ cōcedunt. Ablatum est ab iis regnum Dei, & datum genti facieti fructum eius. Coram malè sanis bene infirm⁹ sanatur: agnoscensque peccatum suum dicit priùs, vt iustificetur. Iustus enim in primis accusator est sui: id est in principio iustificationis suæ accusat se: id est accusādo incipit esse iustus. Prima enim pars iustitiæ peccatoris est delicti accusatio, secūda correctio, tertia obseruatio *Et ero*, inquit *immaculat⁹ cum eo, & obseruabo me ab iniquitate mea.* Ideo veniens leprosus, priùs dicit. *Domine, si vis, potes me mundare.* Duo confitetur: suam immūditiam, Domini potentiam: tertium implorat, id est beneficentiam. Laudans inuocat Dñm, ideo à lepra sanus dimittitur. Laudans potentiā, inuocat gratiam: quæ duabus primis confessionibus, id est delicti & laudis, omnino deesse non potest. Omnis enim qui sic inuocat nomen Domini, saluus erit, & audiet: *volo, mundare.* Vnde beat⁹ Propheta. *Laudans,* inquit, *inuocabo Dominum, & ab inimicis meis saluus ero.* Tactus à Iesu, mundatur: sed re mundum se dicat, à mūdatore prohibetur: donec Sacerdoti se ostenderit, munusque legale obtulerit. Quid sibi fratres, volunt ista? A Christo mundatus poterit Christi laudes tacere? Laudauit potentiam inexpertus, gratiā tacebit expertus? A Christo mundatus, Sacerdote indiget fortassis immundo: aut otiosa, quod absit, præcipit: aut mysteria loquitur. Duo sunt, quæ soli Deo conueniunt: honor confessionis, & potestas remissionis. Exhibenda est à nobis illi confessio: expectanda ab illo nobis remissio. Soli⁹ enim Dei est, peccata dimittere: & ideo illi soli confitendū est. Sed cùm desponsasset sibi infirmam omnipotens, humilem excelsus, ancillam fecit Reginam: quæ retro erat sub pedibus, assumpsit ad latus. De latere enim eius exiit, vnde eam sibi subarrauit.

Galat. 3

Rom. 15.

Gentiles Iudæis præpositi.

Psalm. 17.

Matth. 8.

Psalm. 17.

Et sicut

Sponso Christo & sponsæ ejus omnia communia.

Psalm. 6.

Et sicut Patris omnia, Filij sunt: & quæ Filij, Patris: cùm sint naturaliter vnum: sic omnia sua dedit Sponsus Sponsæ, & omnia Sponsæ cōmunicauit sibi Sponsus: quā cum semetipso & Patre fecit etiam vnum. *Volo*, inquit Filius Patri, pro Sponsa interpellans, *vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti unum sint nobiscum.* Sponsus itaque cum Patre vnũ, cum Sponsa vnus, quod in Sponsa reperit alienum, abstulit, affigens cruci: vbi peccata eius pertulit super lignum, abstulitque per lignũ. Quod naturale ac proprium, assumpsit & induit: quod ipsius sui proprium ac diuinũ, contulit. Abstulit enim diabolicum, assumpsit humanum, contulit diuinum: vt omnia Sponsæ sint Sponsi: ꝑpter quod dicat, qui peccatum non fecit, nec in eiꝰ ore inuentus est dolus: *Miserere mei Domine, quoniam infirmus sum, &c.* vt qui eius habet infirmitatem, habeat & planctũ, sintque omnia Sponsi Sponsæ.

Matth. 8.

Vnde honor confessionis, & potestas remissionis: propter quod dici debeat, *Vade, ostende te Sacerdoti.*

Ioan. 5. & 8.

Neque enim minùs sunt soliꝰ Christi, si Ecclesiæ: sed non sunt totius Christi, si non Ecclesiæ: sicut nec minùs solius Dei, si Christi: sed nec totiꝰ, vt ita dixerim, Dei, si non Christi. Nemini ergo dicat sanatum se peccator, cùm intus gemuerit, vbi solus, sed non totꝰ Christus dimittit: si ostendere se Sacerdoti, cui dispēsatio credita est remissionis, & ob hoc honor debetur confessionis, contēpserit: nam si nō dixerit, lepra redit: immũdiorque iam meritò dicitur, à quo mundator contemnitur: qui sub hac conditione mundauit, vt mundũ se leprosus nullomodo diceret, nisi Sacerdoti se ostenderet, & munus offerret. Sicut enim dimissa non dimittenti redeunt, sic cōdonata intus foris confiteri contēnenti nihil prosunt. Sicut qui non honorificat Filium, non honorificat Patrem, qui misit illum: sic qui contemnit Sponsā, inhonorat Sponsum, qui suscepit illam: & qui Sponsum, id est Filium contemnit, vtique & Patrem contēnit, ac Spiritum sanctum offendit: sine quo nec Pater, nec Filius, nec Ecclesia peccata dimittit. Habet suas sibi regulas misericordia omnipotens, secundùm quas donat & condonat. *Date*, inquit, *& dabitur vobis: alioqui & quod datum habetis, auferetur à uobis.* Similiter *dimittite, & dimittemini*: alioqui dimissa vobis cum ira repetentur à vobis vsque ad nouissimum quadrantem. Iuxta has regulas etiam non immeritò accipitur. *Ecce sânus factus es: iam noli amplius peccare, ne deterius tibi contingat.* Et illud. *Nec ego te condemnabo: iam ampliùs noli peccare.* Illud quoque, quod versatur in manibus, *Volo, mundare: vade, ostende te Sacerdoti*, &c. vt ꝙ sæpe dicitur, etiam vbi non dicitur, semper subintelligatur. Nihil ergo potest Ecclesia sine Christo dimittere: nihil vult Christus sine Ecclesia dimittere. Nihil potest Ecclesia, nisi pœnitenti, id est quē Christus tetigit, dimittere: nihil vult Christus Ecclesiā contemnenti dimissum seruare. Omnia per se potest Christus omnipotens: id est baptizare, Eucharistiā consecrare, ordinare, peccata dimittere, & similia: sed nihil vult humilis & fidelis Sponsꝰ sine Sponsa. Quod ergo Deus coniunxit, homo non separet. Ego dico sacramentum hoc magnum in Christo, & in Ecclesia. Noli caput truncus prorsus abrũpere: noli caput corpori detruncare. Non enim decollari voluit Christus, sed cruce extendi, distendi, suspendi: vt ima, summa, media, copularet. Noli ergo caput corpori subtrahere, vt nusquā sit totus Christus: neq; enim totus Christus sine Ecclesia vsquam: sicut tota Ecclesia sine Christo nusquam. Totus enim & integer Christꝰ, caput & corpus: propter quod dicit. *Nemo ascendit in cælum, nisi filius hominis, qui est in cælo.* Iste est solus homo, qui peccata dimittit: qui priùs tangit intus, vt operetur pœnitentiam cordis: postea mittit Sacerdoti foris, ad confessionem oris: Sacerdos autem ad Deum, vt offerat munus satisfactionis. Tria enim hæc perfectam faciunt munditiam: contritio cordis, confessio oris, satisfactio operis: vt ante nō liceat cuiquam dicere se mundatum. Sed video, fratres, expectationi vestræ non satisfecisse me: qui moralē sensum, quo superædificemini fundamēto, in quo positi estis, auidiùs bibitis. Geremus ergo vobis pro facultate nobis indulta morē: sed fateor, contra nostrum morem, quem vbique mysteria magè delectant. Verumtamen, quoniam non est in sermone Regnũ Dei, surgamꝰ ad laborem, qui restat hodie omnino cōplendus. Non enim ideo debemus vacare Sermoni, ne laboremus: sed ideo aliquando temperare à labore, vt verbo Dei vacemus. Quoniā autem non sola caro, vel solus spiritus est homo, nec omnino spiritalis adhuc in spiritu viuificante: nec in solo pane, ꝑpter quem laboramus, nec in solo verbo, cui vacamus, viuere valet totus, dum adhuc ex parte viuit pecus, & ex parte Angelus: donec tota animali similitudine absumpta, æqualis fiat Angelis Dei, per Christum Dominum nostrum, Amen.

Ioan. 3.

Perfectam munditiam tres partes pœnitentiæ faciunt.

Sermo 2. In eadem Dominica.

Matth. 8.

Cum descendisset Iesus de monte, &c. Meminisse debetis, fratres, ex hoc loco illum, vbi Dñs Iesus videns turbas, ascendit in montem: quatenus spiritualibus spiritualia comparantes, in spiritu semper ascendatis: sicut beatus hortatur Apostolus. *Si spiritu viuitis, spiritu & ambulate.* Hoc enim ordo exigit, ratio exposcit, nos ferè nusquā tacemus, vt qui vult esse verè spiritualis, priùs sit vita, moribꝰ, virtutibus: vt esse possit aliquandò meditatione, sensu, doctrina: priùs sit affectione, quàm ratione. Ideo ait. *Si spiritu uiuitis, spiritu & ambulatis.* In montem ergo sequuntur discipuli alacres, prompti, spiritu feruentes: descēdentem inde & grauis turba præstolatur. Dominꝰ meus Iesus omnium Saluator, omnibus omnia sic efficitur, vt humilibus humilior, excelsis superior vbique inueniatur, sic se inclinās, vt in adulterio deprehensam animam, & à dæmonibus accusatam liberet: quatenus digito scribat in terra, ipse digito Dei formatꝰ, terra de terra, ꝑpter terram: sic se erigens, vt ascendat etiam super Cherubim: & bis volet super pēnas ventorum: vniuersorum videlicet supergrediens virtutes iustorum, & contēplationes Angelorum. Quis enim in nubibus æquabitur Domino: similis erit Deo in filiis Dei? Ipsum itaque & vallem, in quā descendit: & planum, per quod cum turba graditur: montem, in quem ascendit quandoque cũ omnibus discipulis, quandoque cũ paucis, quandoque solus orare Patrem, intelligo. Ipse denique totum quod Deus est existens, totum quod homo permanens: nec supra se potest ascendere, ne Deum excedat: nec infra se debet descendere, ne iumentum fiat. Ipse igitur sancta & sublimis scala, quam dormiens peregrinus vidit (nam incola fortassis & vigilans minimè videret) ad Deum à terra erecta, vel ad terram à Deo porrecta: quando vult per se in se, quocum nunc pauci, nũc plures, nunc hominũ nemo si qui potest, ascēdit;

Galat. 5.

Qui Christum in mōtem sequantur.

Ioan. 8.

quando autem vult, ad communem turbam, vt quod capere possit, loquatur, se cohibet. Aliquando cum publicanis & peccatorib⁹ manducat, vt homo vorax,& vini potator vocetur. Aliquando etiam infimos tangit, vt sanet: & non solùm dicat, Volo, mundare. Beata, fratres carissimi, anima, quę Dominum Iesum per omnia sequi potest: currens post odorem vnguentorũ suorum, quocumque ierit: sursum ascendens otio contemplationis, vacans & videns, quoniam ipse est Deus: deorsum descendens officio charitatis: ipsum sequens ad subiectionem seruitutis, ad amorem paupertatis, ad patientiam famis & sitis, fatigationis, operationis, plorationis, orationis, compassionis denique, & passionis: qui venit obedire vsque ad mortem, & ministrare, nõ ministrari: & dare, non aurum, non argentum, sed consilium & auxilium multis, & animã pro multis. O beata Pauli anima! cui dicere fuit, Iesum per omnia sequenti: *Siue mente excedimus, Deo: siue sobrij sumus, vobis*: cui esse cum Christo, multò magis optimum (bonum est enim ibi esse) manere tamen in carcere carnis, charitate fraternitatis non recusauit. Hæc sit igitur vobis vitæ forma, fratres, hæc sanctæ conuersationis vera est disciplina, cogitatione & auiditate in illa æterna patria conuersari cum Christo: in hac ęrumnosa peregrinatione nullum charitatis officiũ recusare pro Christo: sursum sequendo Dominum Christum ad Patrem in otio meditatione attenuari, simplificari, vniri: deorsum sequendo Christum ad fratrem, actione distendi, multifariam diuidi, omnibus omnia fieri: nihil vilipendere, cuius Christus causa: nihil cari, quod pro Christo non est: vnum sitire, vni vacare, (vbi Christus vnus est,) omnibus velle seruire, (vbi Christus multiplex est) Audi, quàm rectè diuisit, qui se totum rectè obtulit. *Sitiuit in te anima mea: quàm multipliciter tibi caro mea.* Anima, inquit, vniformiter, caro multipliciter; anima vniformiter ad vnum; caro multipliciter; vnum. idest multa propter vnum. Anima sursum, caro deorsum: vt totus homo totũ Christum sequatur: & de toto seruiat toti. Totus enim Christ⁹ Deus & homo: totus homo anima rationalis & caro, Visat anima cõtemplatione veritatis supra se speciem suam: visitet caro officio charitatis speciem suam iuxta se; & neutra peccabit in se. *Visitans*, inquit scriptura, *speciem tuam non peccabis.* Si ergo videt caro etiam speciem suam per infirmitatem infra se, non abhorreat, non refugiat ab obsequela; & tactu pietatis non resiliat. Numquam enim melius videre merebitur anima per veritatem speciem suam supra se, quàm si se inclinet caro per charitatem ad suam speciem infra se. Ideo diuina sapientia medicina simul & doctrina, quod solo verbo potuit, leprosum tactu curare maluit; vt tu, non quàm faciliùs, sed quam effectuosiùs possis, beneficium impendas; opus pietatis impleas, nihil abhorreas, illũ semper attendas, propter quem facias. Ille etenim semper pulcher est, semper mundus, semper honestus, semper dignus in omni persona, loco, opere. *Volo*, inquit, *mundare.* Quid dicturi sumus, fratres, de his qui plus possunt, quam volunt, bene operari: cùm quotidie querelas vestrás & gemitus & suspiria audiamus; quod nec sursum, nec deorsum, nec ad patrem, nec ad fratrem, nec ad vnum, nec ad multa, quantùm vultis, potestis? *Si vis*, inquit, *potes me mundare.* Verè dilectissimi, omnia potest omnipotẽs, cui subest posse, cum velit: velle autem cùm possit, non semper simul est. Multa etenim, que non vult, potest; qui tamen nihil inuitus potest. Ideo nemo confitens lepram de potentia dubitat: sed quia non omnia vult, quæ potest, qui potest omnia, quæcumque vult, voluntatem exorat, potentiã adorat. Deo ergo seorsum ratio est voluntatis & potentiæ. Nos tamen, dum leprosum, quia potest, vult sanare, dicens *volo*, quem posse fatetur, ecce *mundare*, instruit, ne vnquam à bono, quod possumus torpeamus: sed sicut ait Apostolus, *dũ tempus habemus, bonum operemur ad omnes, non deficientes, tempore enim suo metemus.* Est enim tempus seminandi, & tempus metendi. Operare itaque, frater, bonum dum potes, quod potes, cuicumque potes. Veniet enim nox, quando nec tibi nec alij, etiã si velis, poteris. Si hic dum dies est nobis, cum possis, miserum valde est nõ posse cum velis, sed malignum nolle, cùm possis. Ideo & merito auferetur ab altero posse cum nolit, vt quandoque nec possit nec velit, aut frustra velit cum non possit: & dabitur alteri, vt subsit posse cum velit: quando Deus in nobis perficiet plenum posse pro bona voluntate, qui nunc operatus est velle pro sua voluntate: qui prius pro sola gratia dat, quod postea iustè remunerat. Itaque qui facile solo verbo potuit, dum tactu curauit, affectum docuit Dei sapientia & virtus, faciens & docens, lepram & ignorantiam fugans, Iesus Christus: qui cum Deo Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, Amen.

[Margin: Matth. 11. — 1. Cor. 5. — Quæ sit vera disciplina sanctæ conuersationis. — Psalm. 62. — Iob 5. — Matth. 8. — Multa potest Deus quæ non vult. — Matth. 8. — Galat. 6.]

Sermo 1. *In Dominica* 4. *post Epiphaniam.*

Ascendente Iesu in nauiculam, secuti sunt eum discipuli eius. Nunc ascendentem, fratres, & nunc descendentem legim⁹ Dominum IESVM, ipsumque totum attendentes, miramur, quò ascendat, qui Deus est altissimus: vel quò descendat hominum humillimus. Supra Deum non valet, infra hominem non debet: alterum enim impossibile, alterum indignum. Quòd si materialiter de bonis tantum & totum intelligitur: mirũ est, quò eat homo iste, vel vnde redeat, qui vbique semper est: & cui vnquam nihil abest. Quò ergo vadit, iam est: & vnde redit, minimè deest. Sed hæc maiestatis sunt, & Diuinæ naturæ: quęramus autẽ, quod sit humanitatis & gratiæ. Nauicula ergo Ecclesiam signat: quæ adhuc mũdi huius mare magnũ & spatiosum manibus nauigat. Sed quomodo in eam potiùs non descendit quàm ascẽdit? Exinaniuit enim semetipsum, formam serui accipiens: in qua, vel per quam intrauit in Ecclesiam, & in eam, vel super eam descendit, tanquam super corpus caput. Verumtamen duo sunt in quibus omnis congregationis & familiæ, priuatæ quoque domus administratio & officiũ ordinatur; scilicet subiectio, & prę-latio. Præesse autem minimè quemquam decet, qui subesse non didicit: præcipere, qui non obediuit. Inclinans itaque se sublimis illa maiestas, cui natura est, ante omnia esse, omnibus imperare proprium: à qua omnis ordo est, & vniuersa potestas; vt hominis sumeret naturam, gereret officium; penderet debitum sibi indebitum, quidquid non rapuit, soluit: sic in omnibus ordini morem gessit, vt in operibus, quæ mira fecit, nihil mirabilius ad miraculum, nihil clarius ad documentum sit ipsa sua sancta conuersatione, qua inter homines homo vixit.

[Margin: Matth. 8. — Nauicula Ecclesia. — Philip. 3.]

Humilitas Ioannis & Christi. Hinc est, quòd expauenti venerando Baptistæ, clamantique, *Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* respondit. *Sine modò*: id est, adhuc *Matth. 3.* expecta, noli ordinē turbare: ita enim, id est ordinem sequentes, & ab humilitate inchoantes, *decet nos implere omnem iustitiam.* In his enim, quos suprà diximus, gradibus, omnis officij iustitia tenetur, exercetur, impletur: id est subiectione, & prelatione. Precedit ordine, & obedit subiectione, neque vmquam ad prælationē accedit sua presumptione, sed alterius ordinata vocatione. Ait enim beatus Apostolus. *Nemo sibi sumit* *Hebr. 5.* *honorem: sed vocatus à Deo, tamquam Aaron.* Vnde & Dominus Iesus, primo officij gradu subiectus cum populo, inter populum venit ad baptismum: nec ascendere ad secundum, id est prælationis officium sua assumptione voluit: sed electus & constitutus à Deo: sicut beatus ad Hebræos scribens Apostolus asseuerat: attestāte illi *Matth. 3.* Patre, ac ꝓmouente, ac dicente: *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui* tempore & officio subiectionis. Ipsū amodo audite, qui obaudire didicit. Qui hucusque siluit, amodo loquatur. Loqui enim decet eum, qui silere nouit. Ipse Doctor audiatur, qui quod doceat, audiuit. Dignus est praeesse, qui non dedignatus est subesse. Andiat aliquando, *Amice, ascende superiùs,* *Luc. 14.* qui triginta annis nouissimo loco recubuit. Hęc pro eo quòd dictus est Iesus ascendisse in nauiculā. Sequitur. *Secuti sunt eum discipuli eius.* Quis- *Matth. 8.* nam discipulorum non est hanc magistri formā secutus? quis sibi sumpsit honorem? quis se fecit Apostolum, quis Evangelistam? Quis prædicauit, nisi missus? *Quosdam*, inquit, *dedit Aposto-* *Ephes. 4.* *los, alios Euangelistas*, &c. Hinc est, quòd audiunt *Matth. 20.* *Nescitis, quid petatis.* Sequūtur, fratres, hodieq; discipuli, infrà recumbentes, donec vocentur superiùs: nam qui se ingerunt, & sibi sumunt honorem, non eius discipuli sunt, nec eum sequuntur; nec mittuntur ab eo, sed ante eum veniunt: qui ambitione acti suam vocationem pręueniūt, & ideo fures & latrones ab ipso nominati sunt. Quid, rogo, insulsius ab homine petitur, aut pręsumitur, aut affectatur: quàm vt vnus omnibus, solus multis præponatur? Quid aliud dixit insipiens Angelus, in corde suo dicens, *Ascendam super altitudinē nubium, & super astra cæli*, id est An- *Isai. 14.* gelos compares, *locabo solium meum?* Id ergo affectans animus, vtique aut superbit, aut insanit. *Superbia est æstimatio sui.* Nam si in oculis suis sapientiorem & digniorem cæteris seipsum iudicat: superbit, & semet de se excæcauit. Quomodo enim non cæcus erit, qui se grossum & inflatū in oculis suis gerit? Semper enim superbia mentem, sicut oculum macula, vbi nascitur, excæcat. Hinc ergo est, quod nemo *Superbus nō se credit superbum.* superb⁹ superbū se credat, nec agnoscere se queat: cùm videre se omnino non valeat. Sin autem minùs idoneum se credens, tamen affectat, nōne *Matth. 8.* manifestè insanit? Sequitur. *Et factus est motus magnus in mari.* Ventus contrarius Aquilo est: ventus vrens, à quo panditur omne malum: quē increpans illa, quæ eius vrorem præsenserat, ait. *Cant. 4.* *Surge Aquilo, veni Auster, & perfla hortum meū: vt fluant aromata illius.* Vent⁹ itaque contrarius, diabolus est, & Satanas: qui conturbat profundū maris, id est filios sęculi huius suscitat & crebris perturbationum impulsionibus Eclesiæ naufragium intentat; ita vt in fortitudine eius etiam montes coturbet, ꝓpter tribulationes, quæ inuenerunt eos nimis. Sed vbi, rogo, est illa virtus, quam secuti sunt in nauim: de qua præsumentes dicebant. *Non timebimus, dum turbabitur terra,* *Psalm. 45.* *& transferentur montes in cor maris?* Ecce iam sonuerunt, & turbatæ sunt aquæ eorum, id est mōtium marinorum. Et certè conturbati sunt montes Ecclesiæ, montes nauiculæ, in fortitudine & rabie procellæ. Quarè conturbantur? quare timent? Vtique quia dormit virtus & securitas eorum. Quomodo non regnaret timor, vbi fortitudo dormit? Vigilet itaque ventus, dū dormit Christus. Vigilet maris rabies, dū dormit Christi fides. Vigilet deniq; timor, dum dormit Christi virtus: vt tandem timidi, & modicæ sopitęq; fidei ad eum refugiant, ad quem fortitudinē suam custodisse debuerāt, ne timerent, dicantque: Deus refugium nostrum, & virtus, adiuua in tri- *Ibidem.* bulationibus, quæ inuenerunt nos nimis. Salva nos vigilās, quo dormiente perimus. Prima discipulorum industria esset, non fuisse obdormire Magistrum, secunda vel excitare dormientem. Id virtus, hoc refugiū: id feruoris, illud timoris. Vigilantem studium seruat, dormientem necessitas excitat Felix tamē necessitas, quæ cogit ad virtutem. Prima siquidem est virtus fortitudo, ne quis timeat: secunda consilium & auxiliū quæ- *In tribulatione ad Christum confugiendum.* rere, ne pereat. Itaque fratres, quotiescumque in nos persecutio sæuit, exemplo sanctorū Apostolorum confugiamus ad Christum. Excitemus fidem Christi in nobis: & memoriā passionis ipsius, tamquam dormitionis: nam & ipsam forsan non incōgruè dormitio ista significat. Qui in nobis infirmi & timidi sumus, aut malè audaces: in ipso exemplum patiētiæ inuenimus, ab ipso virtutem sustinentiæ recipiemus, formā constantiæ discemus, sine quo nihil vmquam poterimus, & in quo omnia potentes erimus: sicut beatus ait Apostolus, *Omnia possum in eo, qui me confortat.* *Philip. 4.* Palpebræ eius interrogant nos: claudit oculos, furit mare, sæua sunt omnia & dura. Ne frangamur, aperit oculos, quieta sunt omnia, prospera nauigatio: ne extollamur, secura sunt omnia, pax vndique, ne acediemur: in aduersis sperem⁹ ꝓspera, in prosperis formidemus aduersa. Omnia enim transmutantur, & vicissitudinē habent. Sapientis igitur est, in aduersis minùs, & in prosperis magis timere; in neutro autem acediari aut dormitare: ne in altero desperet, aut in altero euanescat. Vnde fratres, inter metū & spem positi, vigilem seruemus in nobis fidem Domini nostri Iesu Christi, Amen.

Sermo 2. in Dominica 4. post Epiphaniam

ET cùm obdormisset, factus est motus magnus. *Matth. 8.* Quid, dilectissimi, nisi corpore dormiens, operat⁹ est Dominus, vnde discipulos quasi corde dormientes excitaret? Dormiens enim operata est virtus, producēs ventos de thesauris suis, & omnino silens & dormiens locutum est Verbum, docens periculum, si magistrum silere, torpere, dormire fuerint. Sapientia quidem in otio sed non in otiositate discitur. Nihil enim illo o- *Sapientia non est otiosa.* tio negotiosius, illa vacatione operosius: vbi sapientia discitur, vbi Dei Verbum interrogatur, & auditur. Laborabat Martha, vacabat Maria *Luc. 10.* non languebat: languebat verò Lazarus, de lan- *Ioann. 11.* guore mortem, de morte fœtorem incurrens. O quanti hodie ab vtilitate operis foris quieti, intus desides & acediosi, necessariorum securi, fabulis & cogitationib⁹, quæ sunt sine intellectu

Luc. 10. Ioan. 11. intenti, Marthæ solicitudinē perdiderunt, & Mariæ deuotionem minimè repererunt! Vnde & in Bethania, id est obedientiæ domo, desidiæ languorem incurrerunt. O miseri! qui præsente virtute infirmi, præsente sapientia stulti, luce cæci, Verbo muti, apposito pane vitæ & intellectus, fame tabescunt: de qualibus scriptum est. *Omnem escam* Psalm. 106. *abominata est anima eorum, & appropinquauerunt vsque ad portas mortis.* Et sicut ibi languentē dicit Dominus in mortem venire, vt inde suscitaretur: ita hic quasi languentibus, vel tales significantibus Apostolis, voluit ipse dormire, vt à periclitantibus saltem excitaretur. Foris ergo obdormiuit, à quo tales quasi intùs iam dormierant. Quod intus erant, foris eis ostendit. Sed quoniā suauis ac subtilis in eis non capiebat eruditio, foris duriùs admonentur. Fiunt igitur mirabiles elationes maris: vt appareat mirabilis in altis Dominus. Tempestate dormiens erudit malè securos, qui experrectus tranquillitate docet bene turbatos. Credite mihi, fratres, vtrūque est sancti illius Verbi verbum, tempestas & tranquillitas: & quod dormit, & quod vigilat. Dormiens quippe tempestatis verbo detestatur acediam: quam fluctuatio cogitationū sequitur, quasi interna quædā ac intolerabilis procella: qui excitatus & vigilans mentis vigilantiā feruoremq; spiritus tranquillitatis sermone cōmendat. Itaque summopere vigilandū est nobis, fratres mei; eoque attentiùs, quò remotiorē eremum elegimus: ne vmquam interioris nostri hominis, cui exterior tamquā mare est, nauicula verbum Dei dormiat, quod in se numquā dormit, aut dormirat. Vigilare nobis non potest otios' Christus: & vt breuiter dictum sit, semper aut rogari vult aliquid, aut interrogari: aut certè dū loquitur ipse, audiri. Nam si dum loquitur, frater, dormire cœperis illi, illico dormit & ipse tibi. Sed væ tibi, si ille dormierit tibi. Vigilat ventus, vigilat mare, vigilat tempestas, & cogitationum fluctus, milleque tētationum æstus tibi, si solus dormierit Psalm. 12. ille tibi. Ideo orans, cū Propheta dicito illi. *Illumina, Domine, oculos meos, ne vmquam obdormiam in morte.* Enimvero nisi illi dormire pri' cœperis, semper tibi peruigil erit. Petrus nō potuit vna hora vigilare cum Christo, & ideo potuit ter negare Christum. Dormierat enim, cùm illi Domin' diceret, *Vigilate, & orate: ne intretis in tentationem,* Matth. 26. tamquam animi tēpestatem. Vbi sunt, qui super libros suos in claustris conquiniscūt, ad lectiones in Oratoriis stertunt, vel ad viuam vocem Sermonum in Capitulis dormiunt? In his omnib' Verbum Dei loquitur, & negligitur. Magister Dominus loquitur, & homo discipulus dormit. Tria sunt, lectio, meditatio, & oratio. Lectione vel sermone, qui & ipse quædam lectio est, loquitur tibi Deus: ꝓpter quod dicit. *Qui habet aures audiendi,* Luc. 8. *audiat.* Meditatione interrogas ipsum: oratione rogas. Propter quod dicit. *Petite, & accipietis: pul-* Luc. 11. *sate, & aperietur vobis.* Petit autem oratio, meditatio pulsat. Nouerunt quod dico, qui studio spirituali exercitatos habent pro consuetudine sensus. Talia enim animalis homo non percipit, etsi spiritalis sit vita. Est enim, quod semper vobis replico, ac meminisse vos volo, quis animalis sensu, & spiritalis vita: sicut est ali' vita animalis, at sensu spiritalis. Tertius verò vita & sensu animalis: quartus autem vtroque spiritalis. In his itaq; tribus, id est lectione, meditatione, oratione, omnis est exercitatio dumtaxat sensus spiritualis, & quædam conuersatio mente in cælestibus: vbi sicut

Deus non deserit nos, nisi priùs à nobis deseratur.

Quis animalis vel spiritualis vita vel sensu.

Moyses in monte loquatur, audiat, & confabuletur Deo, velut proximo suo, sed solo sensu. Est enim & vitæ sua quædam seorsum ad Dominum appropinquatio. Vnde, *Appropinquate Deo, &* Iac. 4. *appropinquabit vobis.* Quidam ergo, vt diximus, prope sunt sensu, longè vita: alij prope vita, longè sensu: alij vtroque longè: alij vtroque prope. Prope igitur sensu, propior vita, proxim' fit vtroque. Vigilemus itaque fratres, & plurimùm contra acidiæ pestem, quā immatura securitas parere solet: vt in perfectioribus quidem bonæ conscietiæ quasi iam vitiis subactis securi accubent, cùm nō sit, qui exterreat: in imperfectiorib' verò corporaliū necessitudinum, vtpote quibus, aliis cuncta prouidentibus, de facili omnia constant. Hinc est, dilectissimi, quòd sancti Patres, quorū ardua & arcta nos homines onusti ac dilatati, ne dicam incrassati, vel impinguati, ausi sumus attentare vestigia, quasi vtriusq; parietis, spiritalis ædificij lapidem angularem paupertatem locarunt, bifariā diuidentes eam, & ad vtrūque latus deriuantes, id est paupertatem census & spiritus: quatenus qui in vtroque tenuem se viderit, vtrobique circūspectus & solicit' in neutro deses esse possit. Eapropter, dilectissimi, & vos in hanc semotam, aridā, ac squalentem induximus solitudinem: callidè quidem, vbi humiles esse potestis, diuites nō potestis. In hanc inquam solitudinem, vt in mari longè iacentem, cum orbe terrarum nihil ferè commune habētem: quatenus ab omni sæculari, & ferè humano solatio destituti, prorsus sileatis à mundo, quibus, præter modicam hanc insulam, omnium terrarum vltimā iam nusquam est mund'. O Domine, elongans fugi, & fugiēs elongaui, ita vt vlteriùs quò fugiam ac elongem, omnino nesciam, tu scis. Olim desiderabundus fugæ, & sitiens solitudinis, in hanc demum appuli eremum, vastam adeo, ac semotam: quò mihi ex quasi coniuratis ad hanc expeditionem nonnulli defecerunt, paucissimi secuti sunt: quibus etiam est horrori ipse horror solitudinis, quod & mihi, fateor, quādoque non deest. Superaccreuit etiam Dñe, super solitudinem solitudo, silentiū super silentium. Nam vt tibi soli disertiores, & assuetiores sim', à nobis inuicē silere cogimur, & cogimus. Sed & nostra, dilectissimi, plurimùm interest, cum gratiarū actione & laude attendere misericordiam Dei, super quam sperauimus, factam super nos: quæ nobis sua dignatione hoc exilium nostrum sic tēperauit, vt orare, meditari, legere, liberum sit, laborare autem necessarium: vt non desit, quod tribuamus necessitatē patienti, corpori videlicet adhuc animali. In sudore etenim vultus nostri, potiùs quàm mercenariorū, siue boum, debemus pane nostro vesci. Itaque fratres, concaptiui mei, & confugi- Isai. 62. tiui mei, sicut ait Propheta, *Qui reminiscimini Domini, ne taceatis, & ne detis silentium ei.* Vigilate ei, ne vobis ille dormiat. Ego autem semper ad te, Domine, clamabo: tu autem, Deus meus, ne sileas à me, nequando taceas à me: & assimiler periclitantibus in mari: meditatione pulsatus aperi, interrogat' responde, oratus exaudi. Quod vtique benignissimè facies, abundeque: nisi tu loquens ab auditu nostro fueris auersatus. Auditus audis, exauditus exaudis: qui autem auertit aurē suam, ne audiat legem tuam, huius oratio erit execrabilis. Loquere ergo Dñe, quia audit seruus tuus, & loquenti responde: neuter, dum vterque nauigat, dormiat. Nam si dormis mihi seruo tuo, mare nō dormit, memoria mundi non dormit. Fluctus

Duplex paupertas spiritualis ædificij lapis angularis.

Cœnobium Stellæ vbi ab authore fundatum.

Si Deo dormis non dormit tibi caro

æstusque cogitationum non dormit, si dormis. Si tibi dormio, caro mihi nō dormit. Itaque Domine, refugium meum tandem, qui virtus priùs esse poteras, ne te fugerem: singultib⁹ meis, & gemitibus cordis, ipsaque necessitate mea, quæ numquam silet, excitatus euigila. Surge, impera ventis, & mari: saluum me fac à pusillanimitate spiritus, & tempestate: vt fiat foris & intus tranquillitas magna: videantque homines & Angeli, quibus spectaculū facti sumus, & cum admiratione dicant, *Qualis est hic? quia mare & venti obediunt ei.* Quod proculdubio, fratres, nobis fiet, si obedierimus ei, qui viuit & regnat Deus in sæcula.

Matth. 8.

Sermo 2. in eadem Dominica.

Ibidem

Ascendente Iesu in nauiculam, &c. O curiositates hominum, & rerum fragilium audax præsumptio! Quid visū est primùm miseris mortalibus, vt quasi propriis terrarum angustati limitibus, æquora peruadant: fragili ligno animas suas concredentes? En præ oculis mare est: nauicula, vt cernitis, fratres, iactatur fluctibus. Quid, rogo, miseris illis nauigantibus inter vitam mortemque discriminat: nisi lignū, vt diximus, fragile, & hoc ipsum tenue? Sed sedeamus paululum, & consideremus hoc altiùs: ac vt moris nobis est, exteriora visa ad interiorē eruditionem trahamus. Iam fessi sumus, & horæ aliquid superest. Credite mihi, fratres, vt cōparemus mare hoc mundo huic, mihi non videntur periculosiùs esse in mari, quos cernitis, quàm omnes homines in mundo, vel in carne. Nam ipsa caro nostra non incongruè mare dici debet. Ipsis saltem inter flatilem vitalemque aërem, & crassam lethalemque salsuginem, nōnihil tamen, licet tenue, fragile, infidum, interiacet: nobis vero inter animā & carnem omnino nihil intercedit: neque inter carnem & mundū quidquam diuidit. Vnde ex quo venimus in carnem hanc corruptibilē, vtique venimus in mortē: non priùs in ipsa cōcepti, quàm ab ipsius voragine suscepti: non priùs in vitam inducti, quàm in mortē submersi: non priùs homines, quàm peccatores: non priùs nati, quàm naufragi. Ex quo in mundū venimus, illico de mundo immundi fuimus. Sed dum in carne sumus, Deo placere non possumus: dum de mundo sumus, de regno Christi esse non valemus. Hoc naufragium præsensit beatus Propheta: vnde & fortiter clamat. *Saluum me fac Deus, quoniam intrauerunt aquæ vsque ad animā meam. Veni in altitudinem maris, & tempestas demersit me.* Sed dicitis. Itane omnes animæ in carne submersæ & periclitatæ sunt, vniuersæque in mundū venientes naufragium tulerunt? Vtique. Nam & hoc generali illo, famosoq; diluuio optimè significatum habemus, vbi abyssus sicut vestimentum amictus terræ: vbi super montes vniuersos stabāt aquæ: ita vt nusquam omnino appareret arida. Quod enim ibi per lignū paucæ animæ vitæ seruatæ sunt, sicut & hic in nauicula cernitis, vitalis ligni typus est, seu viuificæ crucis Christi: cuius vnius obiectu ac munimine pauci electi saluātur: multis vocatis, pluribus non vocatis pessumdatis. Solo igitur & solido fidei ligno nobis inter vitam & mortem diuiditur. Ipsam ergo crucem, nauiculam libenter acceperim, in quam Saluator ascendit: vbi mortem à nobis, vel nos à morte discreuit: à mundo, carne, & diabolo, abstraxit, separauit, liberauit. *Ascendit*, inquit. Non inuitus, non tractus, sed volens. Ascendit, voluntariè sacrificauit Patri, sacrificium & Sacerdos, ipse oblatus,

Psalm. 68.

Genes. 7.

Arca Noë typus crucis fuit.

quia voluit. Animam quando, quomodo, & quādiu voluit, posuit, qui ad ppositum sibi certamen cum gaudio cucurrit. Vbi sunt murmuratores & queruli, trepidi, tepidi, tardi, & quos trahere, ac impellere necesse est, ad crucem passionemque Ordinis ac pœnitentiæ, cui adiurati sunt, & addicti? *Sequuti sunt*, inquit, *eum discipuli eius.* Decet enim discipulos magistrum sequi, seruos dominum, patrē filios. Omnes enim quotquot volunt piè viuere in Christo Iesu, persecutionem patientur. Et si desit externus persecutor, crucifigēdus est à discipulis Iesu homo suus exterior cum vitiis & concupiscentiis: interior quoque patibulo obedientiæ Iesu configendus: vt in omnibus omnino dicat patri spirituali humilis discipulus, Abba pater, non quod ego volo, sed quod tu vis. Et si caro infirma grauetur, turbetur anima, tristis incipiat pauere & tædere: spiritus tamen semper promptus sit, cui soli iudicium est cum Deo: vt reprimat inferiora, & obedire faciat sibi, dū ipse obedit superiori. Ego hanc disciplinam professionis vestræ, & abditam eremū non immeritò crucem dixerim: vbi sicut vos solitudo separat ab aliis, sic disciplina obedientiæ à vobis ipsis: quippe quibus nihil, q libet, licet: quibus nec substantiæ, nec corporis proprietas, nec operis, nec quietis libertas. Quid est hoc, obsecro, nisi quibusdā obedientiæ clauis alienæ iussionis rigori affigi pro Christo, crucifigi cum Christo? Iam verò quid sibi voluerit dormitio Christi in nauicula, ex his quæ dicta sunt sponte occurrit. Dormire quippe in naui, in cruce est mori, iuxta illud, *Ego dormiui, & soporatus sum.* Quis enim tāta facilitate, seu potestate, quando vult, aut vigilans obdormit, aut dormiens euigilat, sicut Dominus quando voluit, animam posuit, & quādo voluit, iterum sumpsit? Sed ipso dormiente mare effertur ventis eruptū, & discipuli turbati naufragium timent: quo moriente exultant & insultant Iudæi dæmoniis acti: discipuli verò ferme desperāt, metu subacti. Hæc in Euangelio notissima, notanda potiùs quàm tractanda credidimus. Nam euigilatio Christi, tamquam de mortuis resurrectio, quam tranquillitatē in cordibus Apostolorum primùm, & postea in vniuersa Ecclesia, subacto iam mūdo, & ei⁹ principe religato, effecerit, qui non miratur cum gaudio, is in suo stupore cum dolore mirabilis & mirandus existit. Consideremus ergo, fratres, quantus sit iste, & quàm tutū sit, pro ipso ac cum ipso nauigare, eique compati, ac commori: vt ea quæ desunt passionum ei⁹ compleamus in nobis, mēbris videlicet eius. Necesse est enim, ōnino omnia membra cōpati, vbi patitur caput: totumque Christum pati, & passione consummari, & sic intrare in gloriam suam. Vnde qui non cōpatitur, omnino non conregnabit. Cui vēti & mare obediunt: quo nisi permittente, quasi obdormiente, nec interior, nec exterior, nec superior, nec inferior tentatio potest quidquam: quo increpante nequicquam. Sicut enim sacer continet Psalmus, *Dixit, & stetit spiritus procellæ: & exaltati sunt fluctus eius: ascendunt vsque ad cælos, & descendunt vsque ad abyssos, &c. Et statuit procellam eius in auram, & siluerunt fluctus eius.* Fidelis est enim, & nō patietur suos tentari suprà quàm possunt ferre: sed facit cum tentatione prouentum: vt si crescit tentatio, crescat virtus patientiæ, ac per hoc crescat corona, quā sola percipit perseuerantia. Ideo fratres, quotiescumque tentatio vos apprehēdit, siue infirmitatis, siue paupertatis, siue durioris discipli-

Matth. 8.

Relipiosa vita crux est.

Psalm. 3.

Christi resurrectio euigilatio ejus.

Psalm. 106.

næ, aut prolongatioris incolatus, tædij etiã tam remotæ solitudinis, & profundi silentij, siue cuiuscũque generis, quæ prorsus innumerabilia sunt, legendo, meditãdo, orando, excitem⁹ nobis Christum dormientem. In exemplum crucis & passionis ipsius pro nobis intendamus: tamquã morsi à serpente repente deorsum contemplemur serpentem pendentem sursum. Nam sicut ait beat⁹ Apostolus Petrus, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Hinc enim dilectissimi, sumemus non solùm exemplũ, vt sequamur: sed & antidotum, ne moriamur: non solùm animationem ad tolerantiam, sed & gratiam ad perseuerantiã: non solùm formam ad pugnam, sed & virtutem ad victoriam. Hic illa prudens & simplex columba nidificat in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ. Hic turtur inuenit sibi nidum, vbi ponat pullos suos, altaria tua, Domine virtutum: de quib⁹ tam suauis odor myrrhæ & thuris ascendit: sicut scriptũ est. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritũ & humiliatum Deus, non despicies.* Quod nõ ignorãs ait quædã, quò iret, & quã iret, sciens. *Ibo mihi ad mõtem myrrhæ, & ad collem thuris.* Fatigata enim in se, & ad seipsam conturbata anima, memor esse cœpit Domini Iesu, id est salutaris vultus sui, non de summo cælo, quò ascendit ad claritatem, quam habuit, priusquam mundus fieret, apud Patrem: sed de terra Iordanis, id est descẽsionis, & Hermoniim monte modico, vbi abyssus abyssum inuocat: id est mortificatio nostra Christi Dñi mortem, passionem passio, patientiã quoque patientia in exemplum sibi & auxilium vocat. In hunc quoque montẽ myrrhæ posuerat, quos sic alloquitur Paulus. *Mortificati estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Itaque Saluatoris nostri memores, maximeque passionis, & patientiæ ipsius, vbi maximã suam erga nos charitatem ostendit, formãque prætendit, infatigabiles simus, & stemus immobiles ad omnia tentamentorum genera, socij passionum pro ipso, vt simus & gloriæ: præstante hoc nobis eodem ipso, sine quo nihil possumus: & in quo omnia possumus: qui cũ Patre & Spritu sancto viuit & regnat Deus, per infinita sæcula, Amen.

Num. 21. — 1. Petri 2. — *Passio Christi exemplũ & antidotũ.* — Psalm. 50. — Cant. 4. — Coloss. 3.

Sermo in Dominica Septuagesima

SImile est regnum cælorum homini patrifamil. &c. Verè, dilectissimi, multiformis est, cùm sit tamen simplicissima, Dei sapientia: & cùm sit vniformiter vna, multipliciter tamen multiplex inuenitur. *Pertransibunt*, inquit Propheta, *plurimi, & multiplex erit scientia.* Ipsa nimirũ est, quæ iure dicitur fons hortorum, & puteus aquarũ viuentium: fons, ob inexhaustam iugitatẽ: puteus, ob incomprehensibilem pfunditatem. Et hoc aquarũ viuentium, id est sensuum semper scatentium. Vnde eadem parabola, vel etiam quæ euidens videtur, scriptura, ab aliis & aliis aliter atque aliter rectè exponitur ac dissteritur, neque tamẽ ab vllis funditus exhauritur: quasi totum quod inde dici potest sic dixerit prior, vt præter hoc quid dicat, nequeat inuenire posterior. Quidquid enim dici de aliqua re sapiẽter ac veraciter potest aliquomodo, totum in æterna sapientia & veritate simul & sẽper omnimodis ab æterno est. Quare cùm per aliquem loquitur Spiritus, qui profunda Dei non inuestigando, sed cõtinendo scrutatur, de quo dictum est, *Qui continet omnia, scientiam habet vocis,* omnia quidem, quæ voce illa aliquaten⁹ veraciter ac vtiliter dici possunt, simul sentit, intelligit, intendit: eo per quem loquitur, quandoque ab ipso intellectu vacuo, quandoque vno sensu contento, nonnũquam pluribus simul illustrato, numquam tamen omnibus repleto. Vnde possibile factu sæpe est, in eadem scriptura dissentientes, vel diuersa sentientes, Spiritui sancto posse optimè conuenire, vel consentire: dum à fide veritatis, & ædificatione charitatis, ac subuersione cupiditatis, quibus omnis oculus Scripturæ sanctæ inuigilat, constiterit non dissentire. Nam & vnusquilibet de eodẽ aliter atque aliter, aliàs atque aliàs, nec tamẽ alio atq; alio spiritu sentit, dum vtrobique, vt dictum est, veritati, charitatique consentit. Neque enim veritas asserenda est contra charitatem: aut charitas tenenda est contra veritatem. Hæc ideo quasi in præfatiũcula paucis perstrinximus: ne cùm secùs ac aliàs audistis, aut penes alios legistis, aliqua nos audere noueritis, quispiam suspicetur, vel vetera nos prius ignorare, vel agnita tẽnere, vel nouis propriisque inaniter gaudere. Attẽdenda magis vbique diligẽti auditori erit ratio dicti ex causa dicendi. Non enim sancti Euãgelij lectiones tã suscepimus exponere, quàm accepta àbinde occasione ad ædificationem fratrum, & nostram, aliquid pro tempore, loco, & personis dicere, quem non sinitis vobiscũ silere. Hortatur tamen Apostolus, ne vllam Dei gratiam in vacuum accipiamus: imò & Dauid, ne ipsam animã, dicens, *Qui non accepit in uanum animam suam*, id est intellectum rationalem. Apud Euangeliũ quoque omne talentum duplicatum reposcitur. Filius etiã promissionis & paternos puteos coluit, ac sibi nouos effodit. Salva igitur cum debita veneratione sententia, quæ fideliter & cõgruè vineam istam vniuersalem ponit Ecclesiã, vbi vitis Christus, Christiani palmites, Pater agricola, & paterfamilias, dies totũ tempus, vel vita hominis, horæ mundi vel hominis singularis ætates, forũ ipsius mundi cupido, ac curiosa negotiatio aptè intelligitur: ego animã meam & non solùm, sed etiam corpus, ac vtrũque simul, id est totum me, vineam quamdã mihi non negligendam intelligo, sed fodiendam, atque exercendam: vt ne peregrinis germinibus alienisqte radicibus conculcetur, aut ppriis & natiuis offuscetur vitulaminibus: putandam, ne silvescat, purgandam, vt fructũ plus afferat: sepiendam omnino, ne direptioni pateat his, qui prætergrediunrur viam: maximè autem propter aprum de silua, & singularẽ ferum, ne exterminet eam: & ut paucis dicam, summa diligentia excolendam, ne generosa propago vitis electæ degeneret, & in vitẽ alienam, quæ nec Deũ nec homines lętificet, aut forsan vtrumque contristet, conuertatur: sũma vigilantia custodiendam, ne res plurimũ elaborata, diuque expectata, vel clancularia surreptione, ab his qui deuorant pauperẽ in abscondito deteratur, vel inopinata vastatione repente dispereat. Vnde primo homini de paradiso, velut de vinea quadã sua, dictum est, vt operaretur, & custodiret illũ. Verumtamen sicut tempus ipsum luce ac tenebris, id est die ac nocte interpolatur, sic vita ipsa hominis tẽporalis, aliquando in tenebris, etiã meridiano sole, aliquando in luce media nocte: & sicut non de die noctẽ, sed de tenebris dixit Deus lucem splendescere: ita in tenebris nascitur filius huius sæculi, qui filius dicitur noctis & tenebrarũ: & non nisi de tenebris nascitu, qui filius lucis & diei ab Apostlo dicitu. *Omnes*, inquit, *estis filij lucis & diei, & non noctis, neque tenebrarum.*

Matth. 20. — Daniel. 12. — *Scriptura fons hortorũ & puteus aquam viuẽtium.* — Cant. 4. — Sapien. 1. — *Diuersi sensus Scripturæ à Spiritu sancto intẽti.* — 2. Cor. 6. — Psalm. 23. — Matth. 25. — Genes. 26. — *Homo vinea est non negligẽda, &c.* — Genes. 2. — 1. Thessal. 5.

Ephes. 5. Et iterum. *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autē lux in Domino.* Filius autem lucis dicitur lux, & filius tenebrarū tenebrae: nam vbique qualis pater, talis filius. Est igitur infidelitas nox, & fides dies: peccatum nox, virtus dies. Ignorantia tenebrae, sapientia lux: odium tenebrae, charitas lux. Diabolus tenebrae, Deus lux: Adam tenebrae, Christus lux. *Mala conscientia nox* Mala denique conscientia, & peccati delectatio nox, & profundae tenebrae: bona conscientia, & amor virtutis serena lux. Carnalis sensus siue vita tenebrae: spiritalis autem sensus & vita dies. Est igitur in his quae diximus, nox: in qua, sicut Saluator loquitur, nemo potest operari. *Ioan. 9.* Quisquis enim male operatur, nocte quidem non tam operatur, quàm patitur: omnis enim actio mala naturae bonae quædā passio est. Qui enim bono, quod naturaliter est, vel habet, abutitur: dum seipsum corrumpit, ipse corrumpitur: & dum corruptionem agit, ipsam patitur. Noctis igitur passiones sunt, & tenebrarum, non operationes: diei verò lucisque operationes tantùm. Vnde sanctorum Martyrū pro Christo passiones gesta potiùs dici solent, & victoriae: mortes natalitia. Nihil enim operosius eo opere, quod incorruptionem impassibilitatēq; operatur. Nihil operosius, quàm fortis animi cōstantia, vno simul ictu carnem, mundū, diabolum, saeuientes, blandientesque calcare. Patet igitur, quàm subtilis ac veridica semper sit illa veritatis assertio, nocte neminē operari posse: die tantùm posse. *Ioann. 9.* *Me, inquit oportet operari, donec dies est: veniet nox, in qua nemo poterit operari.* Hoc tamen de illa nocte congruè accipitur, post quam etiam nemo poterit operari, sed semper in sempiternum solùm pati. Apud inferos enim sola semper nox, & semper passio: apud superos in aeterna die aeterna & sola laudis atque gratiarum actio. Vnde beatus psallit Propheta. *Psalm. 83.* *Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te.* Prima itaque nox est, de qua potest dies splēdescere, & opus sequi, tametsi non possit in ea fieri. Secūda verò nox perpetes tenebrae est, ita vt in ea nemo possit operari, quia tenebrae: nemo post eam, quia perpetuae. Non enim opus est, aut ratio, aut consilium apud inferos: quò properant filij lucis huius, & tenebrarū illarum. Eapropter, dilectissimi, dum tempus, id est diem habemus (non hominis, sicut ait Propheta, *Ierem. 17.* *Diem hominis non desideraui, tu scis*: quam hic, & beat⁹ Iob execratione multa, vt scitis, deuouit) bonum operemur ad omnes, incipientes tamen à nobis ipsis. Nam qui sibi nequam, cui bonus? *Eccli. 30.* *Miserere, inquit, anima tua, placens Deo.* Qui suā vineam negligit, quomodo colet alienam? Nocte non poteramus: ecce lux gratis venit in mundū, & praeuenit mundum. Nocte nati sumus, nocte educati: sed ex sputo desuper, & luto desubtus: sputo de capite, luto sub pede. Illiniti aperti sunt oculi caeci nati Nox generalis praecessit, in qua omnes peccauerūt: sed vero illucescente sole abscessit, & tenebrae disparuerunt: vt qui ante operari non poterant, modò excusationē minimè habeant, si in die operari detrectent. Si enim, ait ipsa dies, *Ioann. 15.* *non venissem, & locutus eis non fuissem*, id est, eis non luxissem, *peccatum non haberēt: nūc autem excusationem de peccato non habent.* Quisquis accepta gratia non vtitur, in die vacat, & de otiositate iure increpatur. *Posuisti*, ait Propheta, *tenebras, & facta est nox*, in qua nemo potest operari: *Psalm. 103.* *in ipsa pertransibunt omnes bestiae siluae*: contra quas sepienda, ac custodienda est vinea. *Catuli leonum rugientes, vt rapiant*: propter quos exire homo ad operationem non poterat. Sed ecce ort⁹ est sol, & lucens super terrā, facit diem: vt exeat homo, qui desiit esse iumentum, ad opus suū mane, id est praeueniente gratia anticipatus: & ad operationem suam sudet vsque ad vesperam. Quacumque enim hora inceperit laborare, vsque ad vesperam opus exigitur: nec ante vesperam merces soluitur. Perseuerantia enim boni operis postrema venit, & prima accipit. *Perseuerantia postrema venit, & prima accipiet.* Est igitur, vt, quoniam hora praeterit, breui dicamus, auersio à Deo, siue sensus rationalis à veritate, siue vitae à charitate, nox, in qua nemo valens est operari: cōuersio verò ad Deum per inuestigationem & imitationem dies, qua exit homo ad op⁹ suum, id est ad cognoscendum ac diligendum Deum, & delectandum in ipsi⁹ cognitione & dilectione. *Isai. 14.* Propter haec enim fact⁹ est homo ad imaginem & similitudinē Dei, ac per haec reficitur reformaturq; ad easdem: per sensum ad imaginē, per vitam ad similitudinem. Verumtamen factus ad imaginem & similitudinē, reficitur ad similitudinē & imaginem: ꝑpter conformitatem vitae reformandus ad participium naturae. Vt cognoscat verum Deū, aeterna est vita: sed vt toto corde diligat, aeterna est via. Charitas ergo via, veritas vita. Charitas similitudo: veritas imago. Charitas meritū: veritas praemium. Charitate itur, veritate statur. Vnde qui mane oriebatur, sed vsque ad vesperā non finiebatur, Lucifer, *Isai. 14.* in veritate non stetit: quia à charitate exorbitauit. Quoniam autem charitas numquam excidit, cùm ad veritatem peruenerit charitas, non finitur: sed veritate charitatis, & in charitate veritatis, sicut feliciter, ita semper viuitur. Itaque dilectissimi, exeunti de nocte peccati, & carnalis conuersationis, ad hanc operationem suam, prima illuminatione gratiae, tamquam primo mane cōuersionis suae ad Deum, occurrit homini sua conscientia: & qualiter vixit, dum male vixit, videt: qualis in tenebris fuit, in luce cernit. Itaque ipsa prima in vineam missa, dum se accusans, diligenter omnia recolit, vniuersa ad memoriam reducit, ꝓculdubio humiliter se inclinans, in altum fodit: omnisque iniustitiae radices excidens, vtique ad iustitiam se colere incipit. Iustus enim inprimis accusator est sui. Verūtamen sicut se conuertens ad Deum, de praeteritis se grauiter accusat: ita necesse est, vt secundùm qualitatem, quantitatē, & causam operis, omnia subtiliter diiudicet, & districtè examinet: *Quid homo conuertens se ad Deum faciat.* quatenus accusantem conscientiam, & in vinea ipsa accusatione laborantem, subsequatur ratio oblata subtiliter diiudicans, & ipsam dolor & cōtritio cordis excrucians. Itaque in interno nostro quodam Capitulo conscientia accuset, ratio iudicet, dolor excruciet: quatenus dum nosipsos accusamus, iudicamus, dānamus: à Dño absoluamur, & non cum hoc mundo condemnemur. Sequitur itaque contritionem cordis confessio oris, & ipsam ad extremum emēdatio operis: quae etsi vltima operetur, prima tamen remuneratur: sine qua confessio oris flatilis, contritio cordis vaporalis, iudicium rationis in condēnationem, & accusatio conscientiae in testimonium. Irrisor est enim est, non poenitens, qui commissa deflet, & deflenda cōmittit. Quamobrem cum emēdatione operis omnia prosunt, laboris mercedē percipiunt: sine ipsa verò ebsunt, & in iustae condemnationis testimonium veniunt. Est adhuc, quod de his horis ac vinitoribus aliter, & fortasse altiùs dici possit: sed, vt diximus, hora praeuenti, id ipsum quod audistis, potiùs tangendo perstrinximus, quàm

næ, aut prolongatioris incolatus, tædij etiã tam remotæ solitudinis, & profundi silentij, siue cuiuscũque generis, quæ prorsus innumerabilia sunt, legendo, meditãdo, orando, excitem⁹ nobis Christum dormientem. In exemplum crucis & passionis ipsius pro nobis intendamus: tamquã morsi à serpente repente deorsum contemplemur serpentem pendentem sursum. Nam sicut ait beat⁹ Apostolus Petrus, *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt sequamini vestigia eius.* Hinc enim dilectissimi, sumemus non solùm exemplũ, vt sequamur: sed & antidotum, ne moriamur: non solùm animationem ad tolerantiam, sed & gratiam ad perseuerantiã: non solùm formam ad pugnam, sed & virtutem ad victoriam. Hic illa prudens & simplex columba nidificat in foraminibus petræ, in cauernis maceriæ. Hic turtur inuenit sibi nidum, vbi ponat pullos suos, altaria tua, Domine virtutum: de quib⁹ tam suauis odor myrrhæ & thuris ascendit: sicut scriptũ est. *Sacrificium Deo spiritus contribulatus: cor contritũ & humiliatum Deus, non despicies.* Quod nõ ignorãs ait quædã, quò iret, & quà iret, sciens. *Ibo mihi ad mõtem myrrhæ, & ad collem thuris.* Fatigata enim in se, & ad seipsam conturbata anima, memor esse cœpit Domini Iesu, id est salutaris vultus sui, non de summo cælo, quò ascendit ad claritatem, quam habuit, priusquam mundus fieret, apud Patrem: sed de terra Iordanis, id est descẽsionis, & Hermoniim monte modico, vbi abyssus abyssum inuocat: id est mortificatio nostra Christi Dñi mortem, passionem passio, patientiã quoque patientia in exemplum sibi & auxilium vocat. In hunc quoque montẽ myrrhæ posuerat, quos sic alloquitur Paulus. *Mortificati estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Itaque Saluatoris nostri memores, maximeque passionis, & patientiæ ipsius, vbi maximã suam erga nos charitatem ostendit, formãque prætendit, infatigabiles simus, & stemus immobiles ad omnia tentamentorum genera, socij passionum pro ipso, vt simus & gloriæ: præstante hoc nobis eodem ipso, sine quo nihil possumus: & in quo omnia possumus: qui cũ Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per infinita sæcula, Amen.

Num. 21.
1. Petri 2.
Passio Christi exemplũ & antidotũ.
Psalm. 50.
Cant. 4.
Coloss. 3.

Sermo in Dominica Septuagesima

Simile est regnum calorum homini patrifamil. &c. Verè, dilectissimi, multiformis est, cùm sit tamen simplicissima, Dei sapientia: & cùm sit vniformiter vna, multipliciter tamen multiplex inuenitur. *Pertransibunt*, inquit Propheta, *plurimi, & multiplex erit scientia.* Ipsa nimirũ est, quæ iure dicitur fons hortorum, & puteus aquarũ viuentium: fons, ob inexhaustam iugitatẽ: puteus, ob incomprehensibilem profunditatem. Et hoc aquarũ viuentium, id est sensuum semper scatentium. Vnde eadem parabola, vel etiam quæ euidens videtur, scriptura, ab aliis & aliis aliter atque aliter rectè exponitur ac differitur, neque tamẽ ab vllis funditus exhauritur: quasi totum quod inde dici potest sic dixerit prior, vt præter hoc quid dicat, nequeat inuenire posterior. Quidquid enim dici de aliqua re sapiẽter ac veraciter potest aliquomodo, totum in æterna sapientia & veritate simul & sẽper omnimodis ab æterno est. Quare cùm per aliquem loquitur Spiritus, qui profunda Dei non inuestigando, sed cõtinendo scrutatur, de quo dictum est, *Qui continet omnia, scientiam habet vocis*, omnia quidem, quæ voce illa aliquaten⁹ veraciter ac vtiliter dici possunt, simul sentit, intelligit, intendit: eo per quem loquitur, quandoque ab ipso intellectu vacuo, quandoque vno sensu contento, nonnũquam pluribus simul illustrato, numquam tamen omnibus repleto. Vnde possibile factũ sæpe est, in eadem scriptura dissentientes, vel diuersa sentientes, Spiritui sancto posse optimè conuenire, vel consentire: dum à fide veritatis, & ædificatione charitatis, ac subuersione cupiditatis, quibus omnis oculus Scripturæ sanctæ inuigilat, constiterit non dissentire. Nam & vnusquilibet de eodẽ aliter atque aliter, aliàs atque aliàs, nec tamẽ alio atq; alio spiritu sentit, dum vtrobique, vt dictum est, veritati, charitatique consentit. Neque enim veritas asserenda est contra charitatem: aut charitas tenenda est contra veritatem. Hæc ideo quasi in præfatiúcula paucis perstrinximus: ne cùm secùs ac aliàs audistis, aut penes alios legistis, aliqua nos audere noueritis, quispiam suspicetur, vel vetera nos prorsus ignorare, vel agnita tenere, vel nouis propriisque inaniter gaudere. Attẽdenda magis vbique diligẽti auditori erit ratio dicti ex causa dicendi. Non enim sancti Euãgelij lectiones tã suscepimus exponere, quàm accepta abinde occasione ad ædificationem fratrum, & nostram, aliquid pro tempore, loco, & personis dicere, quem non finitis vobiscũ silere. Hortatur tamen Apostolus, ne vllam Dei gratiam in vacuum accipiamus: imò & Dauid, ne ipsam animã, dicens, *Qui non accepit in uanum animam suam*, id est intellectum rationalem. Apud Euangeliũ quoque omne talentum duplicatum reposcitur. Filius etiã promissionis & paternos puteos coluit, ac sibi nouos effodit. Salva igitur cum debita veneratione sententia, quæ fideliter & cõgruè vineam istam vniuersalem ponit Ecclesiã, vbi vitis Christus, Christiani palmites, Pater agricola, & paterfamilias, dies totũ tempus, vel vita hominis, horæ mundi vel hominis singularis ætates, forũ ipsius mundi cupido, ac curiosa negotiatio aptè intelligitur: ego animã meam & non solùm, sed etiam corpus, ac vtrũque simul, id est totum me, vineam quamdã mihi non negligendam intelligo, sed fodiendam, atque exercendam: vti ne peregrinis germinibus alienisqte radicibus conculcetur, aut propriis & natiuis offuscetur vitulaminibus: putandam, ne silvescat, purgandam, vt fructũ plus afferat: sepiendam omnino, ne direptioni pateat his, qui prætergrediunrur viam: maximè autem propter aprum de silua, & singularẽ ferum, ne exterminet eam: & ut paucis dicam, summa diligentia excolendam, ne generosa propago vitis electæ degeneret, & in vitẽ alienam, quæ nec Deũ nec homines lętificet, aut forsan vtrumque contristet, conuertatur: sũma vigilantia custodiendam, ne res plurimũ elaborata, diuque expectata, vel clancularia surreptione, ab his qui deuorant pauperẽ in abscondito deteratur, vel inopinata vastatione repente dispereat. Vnde primo homini de paradiso, velut de vinea quadã sua, dictum est, vt operaretur, & custodiret illũ. Verumtamen sicut tempus ipsum luce ac tenebris, id est die ac nocte intrpolatur, sic vita ipsa hominis tẽporalis, aliquando in tenebris, etiã meridiano sole, aliquando in luce media nocte: & sicut non de die noctẽ, sed de tenebris dixit Deus lucem splendescere: ita in tenebris nascitur filius huius sæculi, qui filius dicitur noctis & tenebrarũ: & non nisi de tenebris nascitu, qui filius lucis & diei ab Apostlo dicitu. *Omnes*, inquit, *estis filij lucis & diei, & non noctis, neque tenebrarum.*

Matth. 20.
Daniel. 12.
Scriptura fons hortorũ & puteus aquam viuẽtium.
Cant. 4.
Sapien. 1.
Diuersi sensus Scripturæ à Spiritu sancto intẽti.
2. Cor. 6.
Psalm. 23.
Matth. 25.
Genes. 26.
Homo vinea est non negligẽda, &c.
Genes. 2.
1. Thessal. 5.

Ephes. 5.

Et iterum. *Fuistis aliquando tenebrae, nunc autē lux in Domino.* Filius autem lucis dicitur lux, & filius tenebrarū tenebræ: nam vbique qualis pater, talis filius. Est igitur infidelitas nox, & fides dies: peccatum nox, virtus dies. Ignorantia tenebræ, sapientia lux: odium tenebræ, charitas lux. Diabolus tenebræ, Deus lux: Adam tenebræ, Christus lux.

Mala conscientia nox

Mala denique conscientia, & peccati delectatio nox, & profundæ tenebræ: bona conscientia, & amor virtutis serena lux. Carnalis sensus siue vita tenebræ: spiritalis autem sensus & vita dies. Est igitur in his quæ diximus, nox: in qua, sicut Saluator loquitur, nemo potest operari.

Ioan. 9.

Quisquis enim malè operatur, nocte quidem non tam operatur, quàm patitur: omnis enim actio mala naturæ bonæ quædā passio est. Qui enim bono, quod naturaliter est, vel habet, abutitur: dum seipsum corrumpit, ipse corrumpitur: & dum corruptionem agit, ipsam patitur. Noctis igitur passiones sunt, & tenebrarum, non operationes: diei verò lucisque operationes tantùm. Vnde sanctorum Martyrū pro Christo passiones gesta potiùs dici solent, & victoriæ: mortes natalitia. Nihil enim operosius eo opere, quod incorruptionem impassibilitatemq; operatur. Nihil operosius, quàm fortis animi cōstantia, vno simul ictu carnem, mundū, diabolum, sæuientes, blandientesque calcare. Patet igitur, quàm subtilis ac veridica semper sit illa veritatis assertio, nocte neminē operari posse: die tantùm posse.

Ioann. 9.

Me, inquit *oportet operari, donec dies est: veniet nox, in qua nemo poterit operari.* Hoc tamen de illa nocte congruè accipitur, post quam etiam nemo poterit operari, sed semper in sempiternum solùm pati. Apud inferos enim sola semper nox, & semper passio: apud superos in æterna die æterna & sola laudis atque gratiarum actio. Vnde beatus psallit Propheta.

Psalm. 83.

Beati qui habitant in domo tua, Domine, in secula seculorum laudabunt te. Prima itaque nox est, de qua potest dies splēdescere, & opus sequi, tametsi non possit in ea fieri. Secūda verò nox perpetes tenebræ est, ita vt in ea nemo possit operari, quia tenebræ: nemo post eam, quia perpetuæ. Non enim opus est, aut ratio, aut consilium apud inferos: quò properant filij lucis huius, & tenebrarū illarum. Eapropter, dilectissimi, dum tempus, id est diem habemus (non hominis, sicut ait Propheta,

Ierem. 17.

Diem hominis non desideraui, tu scis: quam hic, & beatus Iob execratione multa, vt scitis, deuouit) bonum operemur ad omnes, incipientes tamen à nobis ipsis. Nam qui sibi nequam, cui bonus?

Eccli. 30.

Miserere, inquit, animæ tuæ, placens Deo. Qui suā vineam negligit, quomodo colet alienam? Nocte non poteramus: ecce lux gratis venit in mundū, & præuenit mundum. Nocte nati sumus, nocte educati: sed ex sputo desuper, & luto desubtus: sputo de capite, luto sub pede. Illiniti aperti sunt oculi cæci nati Nox generalis præcessit, in qua omnes peccauerūt: sed vero illucescente sole abscessit, & tenebræ disparuerunt: vt qui ante operari non poterant, modò excusationē minimè habeant, si in die operari detrectent. Si enim, ait ipsa dies, *non venissem, & locutus eis non fuissem*, id est, eis non luxissem,

Ioann. 15.

peccatum non haberēt: nūc autem excusationem de peccato non habent. Quisquis accepta gratia non vtitur, in die vacat, & de otiositate iure increpatur. *Posuisti*, ait Propheta, *tenebras, & facta est nox*, in qua nemo potest operari:

Psalm. 103.

in ipsa pertransibunt omnes bestiæ siluæ: contra quas sepienda, ac custodienda est vinea. *Catuli leonum rugientes, vt rapiant*: propter quos exire homo ad operationem non poterat. Sed ecce ortus est sol, & lucens super terrā, facit diem: vt exeat homo, qui desiit esse iumentum, ad opus suū mane, id est præueniente gratia anticipatus: & ad operationem suam sudet vsque ad vesperam. Quacumque enim hora inceperit laborare, vsque ad vesperam opus exigitur: nec ante vesperam merces soluitur.

Perseuerantia postrema venit, & prima accipiet.

Perseuerantia enim boni operis postrema venit, & prima accipit. Est igitur, vt, quoniam hora præterit, breui dicamus, auersio à Deo, siue sensus rationalis à veritate, siue vitæ à charitate, nox, in qua nemo valens est operari:

Isai. 14.

cōuersio verò ad Deum per investigationem & imitationem dies, qua exit homo ad opus suum, id est ad cognoscendum ac diligendum Deum, & delectandum in ipsius cognitione & dilectione. Propter hæc enim factus est homo ad imaginem & similitudinē Dei, ac per hæc reficitur reformaturq; ad easdem: per sensum ad imaginē, per vitam ad similitudinem. Verumtamen factus ad imaginem & similitudinē, reficitur ad similitudinē & imaginem: ꝓpter conformitatem vitæ reformandus ad participium naturæ. Vt cognoscat verum Deū, æterna est vita: sed vt toto corde diligat, æterna est via. Charitas ergo via, veritas vita. Charitas similitudo: veritas imago. Charitas meritū: veritas præmium. Charitate itur, veritate statur. Vnde qui mane oriebatur, sed vsque ad vesperā non finiebatur, Lucifer,

Isai. 14.

in veritate non stetit: quia à charitate exorbitauit. Quoniam autem charitas numquam excidit, cùm ad veritatem peruenerit charitas, non finitur: sed veritate charitatis, & in charitate veritatis, sicut feliciter, ita semper viuitur. Itaque dilectissimi, exeunti de nocte peccati, & carnalis conuersationis, ad hanc operationem suam, prima illuminatione gratiæ, tamquam primo mane cōuersionis suæ ad Deum, occurrit homini sua conscientia: & qualiter vixit, dum malè vixit, videt: qualis in tenebris fuit, in luce cernit. Itaque ipsa prima in vineam missa, dum se accusans, diligenter omnia recolit, vniuersa ad memoriam reducit, ꝓculdubio humiliter se inclinans, in altum fodit: omnisque iniustitiæ radices excidens, vtique ad iustitiam se colere incipit. Iustus enim inprimis accusator est sui.

Quid homo conuertens se ad Deum faciat.

Verūtamen sicut se conuertens ad Deum, de præteritis se grauiter accusat: ita necesse est, vt secundùm qualitatem, quantitatē, & causam operis, omnia subtiliter diiudicet, & districtè examinet: quatenus accusantem conscientiam, & in vinea ipsa accusatione laborantem, subsequatur ratio oblata subtiliter diiudicans, & ipsam dolor & cōtritio cordis excrucians. Itaque in interno nostro quodam Capitulo conscientia accuset, ratio iudicet, dolor excruciet: quatenus dum nosipsos accusamus, iudicamus, dānamus: à Dño absoluamur, & non cum hoc mundo condemnemur. Sequitur itaque contritionem cordis confessio oris, & ipsam ad extremum emēdatio operis: quæ etsi vltima operetur, prima tamen remuneratur: sine qua confessio oris flatilis, contritio cordis vaporalis, iudicium rationis in condēnationem, & accusatio conscientiæ in testimonium. Irrisor est enim est, non pœnitens, qui commissa deflet, & deflenda cōmittit. Quamobrem cum emēdatione operis omnia prosunt, laboris mercedē percipiunt: sine ipsa verò obsunt, & in iustæ condemnationis testimonium veniunt. Est adhuc, quod de his horis ac vinitoribus aliter, & fortasse altiùs dici possit: sed, vt diximus, hora præuenti, id ipsum quod audistis, potiùs tangendo perstrinximus, quàm

eloquendo tractauimus. Vnde alio initio fraternitati vestræ dicendum seruare maluimus, quod inde orantibus vobis donare dignabitur ipsa Dei Sapientia, Patris Verbum, Christus Dominus: qui cũ Patre & Spiritu sancto viuit & regnat, Amen.

Sermo 2. In eadem Dominica.

DE die ista, dilectissimi, quæ mane, tertia, sexta, nona, vndecima, & vespera, in Euangelica parabola distinguitur, ad laborem laborisq; mercedem, quod heri diximus, nequaquã hodie permutamus; videlicet conuersionẽ ad Deum sensu & affectu diem accipi: sicut auersionem noctem, qua nemo potest operari. Sunt enim in hominib° sensus & appetitus, secundùm quos animalia dicuntur, nec à bestiis vllâ per hos eminentiâ secernuntur: quibus tamen si supponitur ratio, vt vtrique principetur, existent quidẽ simul sensu & affectu animalia, ac mente rationali, mortalitateque pœnali, homines necessariò post peccatũ, ac pro peccato morituri: qui ante peccatum, & sine peccato poterant nõ mori. In quibus ergo sensus vel affectus rationem nondum sequitur, sed reluctatur, & vt, proh pudor! in nonnullis obtingit, ipsa contra ipsam ratione abutitur: hi nimirum, quãlibet astuti, callidi, sensati, gratiosi, placidiue, nondum tamen homines sunt: aut si ob rationem dicendi homines asserũtur, vtique quia capite deorsum gradiuntur, non tam homines, quàm de hominibus monstra esse conuincuntur. *Os*, inquit Poëta, *homini sublime dedit*. In talibus, dilectissimi, aliquando reluctatur quidem, sed tamen superatur, ac trahitur captiua, quæ sola est, ratio. Væ enim soli, quia si ceciderit, nõ est qui subleuet eũ. Aliquando verò sponte eneruis, effracta, & euirata sequitur, succumbit, ac omni spurcitiæ libenter se cõtradit. Primi ergo mali, secundi pessimi: vtrique noctis & tenebrarũ filij: sed alij noctem suã amant, alij diem desiderant: alij nihil habentes hominis, alij parũ: alij soluti, alij vincti. Vtrique in tenebris sunt, in tenebris ambulãt: bestiis siluæ, id est carnalibus passionibus, ac sæcularib° desideriis: & catulis leonum, id est spiritualibus nequitiis in cælestib° nocturna præda effecti: sicut scriptum est. *Posuisti tenebras, & facta est nox: in ipsa pertransibunt omnes bestiae siluae, catuli leonũ, &c.* Dum igitur ad seipsum aduertitur homo, siue ad suũ sensum, siue ad voluntatem, siue etiam ad rationẽ: licet eò vsque profecerit, vt iumentum exuens, hominẽ induat: vtique nec noctem euadit, nec in diem vadit. *Ad meipsum*, ait Videns, *conturbata est anima mea: propterea memor* cœpit esse Dei tamquã diei. Deus enim totus lux est: & in eo solo tenebræ non sunt vllæ. Nam sancti Angeli etsi in ipso mane inueniãt, in se tamen vespere offendunt: quibus vespere sui, & mane Dei, perficitur dies vnus, seu primus. In se ergo solus Deus diẽ inuenit: qui dũ menti rationali præueniente gratia illucere incipit, ei mane facit: & inter tenebras ac lucem diuidit. Est itaque spiritualis diei antelucanũ mane gratia, quæ rationem præuenit, & à se ad Deũ conuertit: ac de tenebris ignorãtiæ, vel vt dictũ est, impotentiæ, seu etiam malitiæ, in diẽ sapientiæ, virtutis, ac iustitiæ, id est Christi Dñi, inducit. Verumtamen ego non æstimo, vnũ tantùm debere dici Christi diem: nam & ipse plures cõmemorat, dicens. *Abraham pater vester exultauit, vt videret dies meos: & vidit, & gauisus est.* Est enim dies timoris, dies amoris, dies gaudij, dies laboris, dies quietis, dies exultationis. *Exultemus*, inquit Propheta, *& laetemur in die, quam fecit Dominus.* Dies crucis, dies sepulchri, dies resurrectionis. *Viuificabit nos*, inquit, *post duos dies, in die tertia suscitabit nos.* Dies sexta, qua perficitur omne opus: Sabbatum, quo quiescitur ab omni opere: Dñica, qua resurgitur ad nouum gaudiũ, & diem solemnem in condensis, vsque ad cornu altaris, id est gloriam passionis, fructum laboris, sublimitatẽ crucis. O beata anima! quæ adhuc terrena habitatione depressa, potuit esse in spiritu in Dominica die, & audire post se vocem, quã vtinam ante me vel lõgè audierim. Sed nos interim, dilectissimi, hunc spiritus impetũ cohibentes, ac nosipsos nobisipsis metientes, redeamus ad diem timoris, diem tædij & pauoris: vt contædere ac cõpauere incipiamus Christo: & in die laboris, sudorisque sui, collaborare, & consudare, compati quoq;, ac concrucifigi. Omnia enim in die certaminis sui Dñs Iesus veraciter sustinuit pro nobis: & sustinenda mysterialiter configurauit nobis. Exeunti igitur de tenebris & vmbra mortis, id est de auersione à Deo, & peruersione ad mundũ, siue ad seipsum, vt conuertatur ad Deum, tamquã de occipiti ad ancipitem, primò occurrit præteritorũ malorum memoria, futurorum timor, factorum tędium, & patiendorum pauor. Incipit enim quod malè vixit recolere, ac timere, ne peiùs moriatur: & inuenitur primus laborator in vinea, seipsam accusans conscientia. Et hæc est prima pœnitẽtis gratia, & conuersionis hora: memoria verò quod reuocat, cordi offert, id est affectui: affectus enim in corde, sicut sensus in capite, sedem habere putatur. Sensus verò rationalis in tribus existere dignoscitur, ingenio videlicet, ratione, memoria: quæ in animalium capite distinctis, ordinatisque cellulis, ancipite, sincipite, occipite, vigere, & exercere propria creduntur officia. Redeunti ergo sensui à retro ad ante, sicut ait Apostolus, quæ retro sunt oblitus, in anteriora extendens se, primò occurrit, vt dictũ est, memoria præteritorum: & incipit videre, in quib° fuit, dum malè fuit. Affectus quoque, siue affectio, duplex intelligitur. Duobus enim modis cor afficitur ad omnia, quæ ei ab illis tribus offerũtur, scilicet amore, vel odio: ex quibus propter tempus, cuius mutabilitatem sequitur, cor mutabile, ac temporaliter variabile, illi nominati & noti quatuor oriũtur affectus, virtutum aut vitiorum omnium fundamenta, & materies cõmunis, atque, vt sic dictum sit, virtutum aut vitiorũ omnium elemẽta. De quibus alumnum consolans Philosophia, sic cecinit. *Gaudia pelle, Pelle timorem, Spemque fugato, Nec dolor adsit. Nubila mens est, Iunctaque frenis, Haec vbi regnãt.* Itaque secundùm præsens, præteritum, & futurũ, de amore gaudium & spes, de odio timor & dolor oriuntur. Porrò ipsa amor ac odium de concupiscibilitate & irascibilitate fluunt: quatenus sicut caput tricameratum, ita cor bicameratũ inueniatur: ipsaque tota anima in sensu affectuque naturali perfectione consummata, concupiscibilis, rationabilis, irascibilis existat. Vnde præuaricatori redeunti ad cor irascibilitas occurrit prima, quæ abeũti fuit vltima: & in tota anima pars tertia existit. Vnde haud incõgruè hora tertia secunda gratia in vineam mittitur: vt quæcũque per memoriam conscientia rationabiliter accusat, omnia secundùm qualitatẽ & quantitatem per irascibilitatem cõpunctio, seu dolor internus excruciet: quatenus omne quod olim per delectationem dulce sapiebat in vita, per compunctionem amarũ fit in memoria

Matth. 20.

Cõuersio ad Deum dies est, auersio nox.

Qui mali, qui pessimi.

Psalm. 103.

Psalm. 39.

Mane spiritualis diei gratia.

Ioan. 8.

Dies timoris, dies amoris, &c.

Psalm. 117.

Ose. 6.

Apocal. 1.

Dies timoris & tædij, &c.

Philip. 3.

Boëtius de consolatio Philosoph.

in memoria, ſicut ſcriptum eſt. *Recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.* Itaque recogitatio primùm operatur, poſtea amaritudo.
Tertiā amaritudo peccatorum. Mane recogitatio, hora tertia amaritudo. Miſerū eſt, ac ſtultum, peccata obliuiſci: miſerius, ſine pœnitentia cordis reminiſci: miſerrimum per retractationem in eis delectari. Hora autem ſexta, quia ad ſenarium pertinet opus, operatur ipſa affectio bona: affectus enim operi nomen imponit, & à fructu operis recognoſcitur qualitas intentionis. Interiorem quippe habitum, vt ait Poëta, deprehendas ab exteriori. Mutata ergo affectio cordis neceſſario permutat exercitiū corporis. Vtitur enim motus cordis tāquam domin⁹ motu ſui corporis, tamquā ſibi ſubiecto mancipio. Vnde ſicut ab arbitrio motus corporis, ſic à iudicio per ſe alienus exiſtit. Soli enim cordis motui de obedientia vel inobedientia, de virtute ſiue vitio, iudiciū meritò eſt, cui ſoli libertas arbitrij à Deo eſt. Sicut igitur auerſus à Deo, cōdelectans malo, exhibuit mēbra corporis ſui ſeruire, cui ſeruiebat ipſe: id eſt immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem: ſic conuerſus ad Deū exhibet eadem ſeruire iuſtitiæ ad ſanctificationem.
Sexta exercitatio corporalis. Sexta igitur hora tertia gratia in vineam mittitur, exercitatio corporalis: quatenus ſicut dolor interiorē, ita labor exteriorē hominem excolat, abſtinentiā caſtigans, operatione fatigans, vigiliis attenuans. Homo enim cùm de tenebris carnis ad lucem mundi egreditur, naſcitur quidē ad laborem, ſed incipit à dolore: & ſimili forma qui de tenebris carnalitatis ad ſpiritualitatis lucem egreditur, à dolore quidem orditur, & ad laborem oritur: ſicut ſcriptū eſt. *Homo naſcitur ad laborem.*
Iob 5. Verumtamen quod ſequitur, *& auis ad volatum.* huic quam texim⁹ ſeriei optimè conſonat. Auis enim nomine ipſa ratio mētis rectè intelligitur: quæ beſtiis, tamquam greſſilibus animalib⁹ excellit, & Angelis connaturalis exiſtit.
Nonā ratio. Vnde nona hora quarta gratia in vineā mittitur: dum ſuper actiuā vitam, quæ inferioris animæ exercitio agitur, ad inquirendum Deum pennis lectionis, meditationis, orationis, erigitur, & ad amandum dirigitur. Quare ſicut nona hora ratio, ſic vndecima delectatio in vineam mittitur. Quid enim
Vndecimā delectatio. poſt actiuam vitam, niſi ſpeculatiua reſtat, quæ viſione Dei, & delectatione conſummatur? Verùm quoniā in hac ærumnoſa peregrinatione, vbi omnia ex parte ſunt, nihilq; inuenitur perfectū, neutra conſummatur: nec illa ad denarium, nec iſta ad duodenarium perueniſſe monſtratur. Delectatio itaq; venit poſteriùs, laborat minùs, ſed accipit priùs.
Pſalm. 118. *In via*, inquit, *mandatorum tuorum delectatus ſum, ſicut in omnibus diuitiis.* Quidquid ergo in exercitiis & defatigationibus noſtris dulcedinis, delectationis, ac ſuauitatis ſentimus: quaſi de mercede laboris proculdubio guſtamus: quoniam qui ſem antequā in diſciplina Dñi delectari, & eam diligere incipiamus, omnia ſub pondere diei & æſtus vix tolerantur, vix portantur: in dolore & angaria, ſub timore & murmure, tædio afficiūt, & acedia. Cùm verò hora vndecima quinta gratia diſciplinæ aſſociatur charitas, & laborib⁹ affectio bona, quæ facit in omnibus delectari & iucundari: fit per eam omne onus leue, & iugū ſuaue: & incipit quidam timoris & laboris, tædii ac triſtitiæ occaſus: amoris verò ac ſuauitatis, feruoris & hilaritatis ortus primi diei veſpera, & mane ſecundi, id eſt delectatio quædam, ac dilatatio cordis, & interna quædam exultatio et exhilaratio mentis: quam procul dubio nemo nouit, niſi qui accipit: initium perfectionis, quod terminat inchoationem: initiū plenitudinis, euacuans quod ex parte eſt: initiū denique perfectæ charitatis, quæ foras mittit timorem, tollit laborem, abſtergit dolorē. Itaque cùm iam diu laborauerit memoria, iraſcibilitas & exercitatio corporalis portauerint pond⁹ diei & æſtus, rationabilitas quoq; poſtremùm ſudauerit, concupiſcibilitas veniens extrema, arripiens prima laborem terminat, mercedem inchoat, omnib⁹ dum minùs laborat, minuit laborem, dum prima recipit, recipere facit: dūque ipſa quieſcit, ad quietem omnia trahit. Ideo ſpiritus in Deo delectans, animā ſuam, quam priùs tacentem, pauētem, triſtem, ſolicitam, turbatā, laborantemque in exercitatione ſua ſenſerat, ſic alloquitur. *Conuertere anima mea in requiem tuā, quia Dom. benef. tibi quia eripuit anim. me. de morte*, id eſt de peccato: *Pſalm. 114.* *ocul. meos à lac.* id eſt de dolore præteriti peccati: *ped. me. à lapſu*, id eſt de timore futuri. Qui igitur in omnib⁹ quæ agit & patitur, delectatur, in nullo preſſus vexatur, in nullo laborat, in nullo grauatur: ita vt iam ſub iugo leui, & onere ſuaui, verè tāquam operis mercedem, animæ ſuæ inuenit requiem, ſicut promittens Salvator, ait, *Et inuenietis requiem animabus veſtris*: *Matth. 11.* & ſic in ſancta conuerſatione ex bona conſuetudine inenarrabili dulcedine dilatato corde, viam mandatorū Dei exultabund⁹ ac laudans, percurrit die ſecundo, id eſt charitatis, quæ foras mittit timorē: qui primo die, timoris ſcilicet, pondere premebatur & æſtu in vineæ cultura: ad quam arctā viam inuenit, per anguſtam portam intrauit, ac intus duram, intractabilemque terram effodit. Cùm verò ad hanc magnā multitudinem dulcedinis Dei, quam abſcondit timentibus, reuelauit autem diligentibus, peruenerimus: nihil durum, nihil aſperum, nihil graue nobis erit, quod pro Chriſto eſſe conſtiterit.
Nihil durū guſtanti dulcedinem Dei Sed quia vbique dulcedinē ac delectationē ſentiem⁹, hoc ſolū murmurabimus, quia parum erit omne quod agimus: libenter autem & feruenter ad arctiora nos accingemus exercitia ſtudiorū, vt vbique maiorem prægustem⁹ ſuauitatem delectationum. Ipſa quoq; peccatorum recordatio non agetur ad timoris cōpunctionem, ſed accendet ad gratiarū actionem. Tales ergo die tædij & laboris, die ſexto operationis, die paſſionis & crucis contriſtātur in exercitatione ſua, dumq; adhuc viuentes crucifiguntur cū Chriſto: ſed in die pacis ac quietis, die tranquillitatis & ſilentij, die ſepulturæ & ſabbati, quaſi peccatis ac mundo mortui, in ſemetipſis conſepeliuntur & conquieſcunt Chriſto: quaten⁹ die tertia, die exultationis & ſalutis, die ſolēnitatis & lætitiæ, die reſurrectionis & gloriæ, die tandem Dñica, die octaua, ac nouæ lucis prima, ſicut Chriſtus reſurrexit à mortuis per gloriā Patris: ita & iſti conreſuſcitati, in nouitate vitæ ambulent: ſpiritu viuentes, & ſpiritu ambulantes, Amen.

Sermo 1. in Sexageſima.

Luc. 8. **E***xiit, qui ſeminat, &c.* Inter quieta & amabilis paupertatis noſtræ corporales inopias, librorū, & maximè Cōmentariorum, vt cernitis, penuria ſumus opimi. Nā ſicut exultans quis laudabiliter dixit, Euangelium dedi propter Euangeliū, ita nos libros reliquimus propter libros. Edocti enim à libris ſanctis ſanctæ ſolitudinis virtutē, quieti fructum, paupertatis gratiam, non ſolùm vt olim, de domo & cognatione carnali egreſſi, quinimo plurimū ſanctorum fratrum ac domus ſpiritualis patris quaſi obliti: ſicut ceteræ plenitudinis, ſic numeroſæ codicū varietatis & totius orbis ac generis ferè

humani iacturam facientes, in hanc semotã, & inclusam Oceano insulam nudi ac naufragi, nudam nudi Christi crucẽ amplexi, pauci evasimus. Itaque quia nos silere nõ sinitis, ac pro lectione, viuæ vocis nostræ frequẽtiam exigitis: in cæteris S. Evangelij lectionibus non cõmunes vbique explanationes sequẽtes, liberiùs quod pro tẽpore, loco, negotio, personis, congruere opinamur, exponimus: nec n. à summi Scribæ, id est digiti Dei sẽsu absonat expositio, quæ scripturæ excludit ænigmata, vt in auditoribus regnũ destruat cupiditatis, caritatis autem ædificet: in hac autẽ lectione ab hac licentiosa libertate ablegamur, dũ is qui proponit exponit. Semen est ergo verbum Dei, sator Filius hominis, sed ipse Dei Verbũ: vnde semen & sator idem: quare ipse se seminat. Solus ipse est, qui seipsum dignè seminare, i. prædicare potest. *Non*, inquit egregius prædicator, *prædicamus nos, sed Iesum.* Timeo, ne sit hodie, qui seipsũ prædicet: sibi, de Iesu loquendo, nomen facere cupiat, suam gloriã, aliena loquendo, quærat, aut quæstum: se extra se iaciens in ventum seminet: vt vacuus intus remaneat, nec foris se colligat: proferens veritatem, inferens vanitatẽ: propinans antidotũ, bibat ipse venenum: de humilitate quo meliùs disputet, peiùs superbiat: paupertatem prædicet, affectans diuitias: contemptũ mundi cupidus, misericordiam auarus, subiectionem ambitiosus. Sanctum Patris Verbum quod est loquitur, quod docet agit: de quo scriptum est, *Quæ cœpit Iesus facere & docere*: ac per hoc sator iste se seminat exẽplo vitæ, & verbo doctrinæ, dicens, *Discite à me*, quod videtis in me, *quia mitis sum, & humilis corde.* Sed vnde exiit, vt seminet? Exiit, vnde non abscessit: venit, quò non accessit. Exiit de sinu Patris Verbum, venit in vterum Virginis, indeq; exiens caro factum, venit in mundũ, tamquam sator in agrum, Filius hominis. Solent qui seminant, de occultis horreis semẽ extrahere, baiulos quosdã cophinos, vnde seminent, replere: & ita ad serendum exire in agrũ. Exiens ergo semẽ istud & sator de occulto & ininvestigabili, vbi plenitudo habitat, horreo diuinitatis, generãte virgine missus est in cophinum carnis: vnde se seminat de se, semen, sator, & cophinus ipse. *Sed dũ seminat, &c.* Prudens iste agricola terræ suæ differentiam nouit, at terram indifferẽter serit, & quasi inscius cari seminis iacturam facit industrius.. Quid sibi vult istud? an differenter seminat? Sunt enim plures sationes verbi, alia interior, alia exterior: alia ad aures carnis, alia ad aures cordis: alia deniq; foris ad aures verbo doctrinæ, alia ad oculos exẽplo vitæ, alia ad cor intus inspiratione gratiæ. In his itaque tribus perfectio erat magisterij cælestis in Christo. In cælo n. cathedrã habet, qui corda docet. Discipuli Moysi Scribæ & Pharisæi, dicũt, sed non faciunt, auribus, non oculis seminantes: discipulorũ verò Christi superabundat iustitia: dicunt enim, & faciunt, auribus oculisq; seminantes. Vnus magister Christus foris seminat vita & voce: intus iuuat dono gratiæ. Itaque in agro non indifferenter seminat: licet semen verbi foris cõmuniter spargat. *Spiritus*, inquit, *vbi vult, spirat, & vocẽ eius audis, &c.* Vocẽ indifferenter foris audis: sed qua causa, qua ratione, qua gratia, qua discretione ab alto occultoque consilio Dei veniat, & ad illũ vel illum vox cõmuniter foris facta intus specialiter vadat, nescis. Est igitur auditorũ verbi quadripartita differentia. Alij cor habentes conculcatũ ac induratum, prædicationem aure foris audiunt, sed hanc in corde non recipiunt: quibus secus viã, nõ in via credulitatis vel obedientiæ verba cadunt. Non n. omnium est fides, nec omnes obediunt euangelio. Inter autẽ enim & cor dæmon volitans, quod per vnam aurem intrat, per alterã extrahit, ne ad cor descendat. Cùm n. prædicator assurgit, vt foris loquatur, assurgit diabolus, vt intus obloquatur: aut falsum esse suggerẽs, aut peruertens quod dicitur, aut diiudicãs à quo dicitur, aut somno, aut aliis cogitationibus aggrauans illum, cui dicitur. Alij facilitatem obedientiæ habentes, sed virtute carentes constantiæ, vt filij Ephrẽ intendentes arcum, conuertũtur in die belli, citò cõpuncti, citiùs arefacti: temporales & leues, non habentes altam radicem caritatis: tẽpore pacis credunt, tempore tentationis recedunt: dum nil intus prurit, cælibes: dum nil foris sæuit, fortes: si nemo molestat, mansueti: si cuncta succedunt, deuoti: quibus illud cõuenit, *Confitebitur tibi, cùm benefeceris ei.* Verè filij Adam, vt qualis pater, tales filij: qui eò vsque stetit, donec cadendi habuit occasionem: stetit, donec leuiter pulsatus ruit. Sicut primi nimis duri, sic hi nimis molles: illi obstinati, hi pusillanimes: illi non recipiunt verbũ, hi non retinent. Tertij retinent, non tamen sibi ad fructũ, sed contra se in testimonium: terra sub veteri maledictione squalida, & inculta, spinas ac tribulos germinans: contra quos clamat Propheta. *Nouate vobis nouale, & nolite serere super spinas.* Primos obdurat malitia, secũdos resolvit cordis inopia, tertios coarctat auaritia, solicitudo vastat, opprimunt curæ, suffocãt diuitiæ, evirant voluptates, crapula & ebrietas grauant: vt in manu ebrij pro fumto spinæ ortæ eam pungãt ac lacerent. Quis hodie, allegante hoc ipso Dei Verbo, ipsa veritate exponente, interpretante Diuina Sapientia, quæ omniũ nouit naturam & vim, diuitias spinas putat, quis eas vt spinas amplecti respuit? Dei Verbo credite, diuitiæ spinæ sũt, quas qui amplectitur, sicut fasciculum spinarũ, quantò arctiùs sibi astringit, tantò acriùs se pungit. Sed stulti dum sub sentibus esse delicias putant, veris ac intimis punctionibus lacerantur, dum falsis ac breuibus delectationibus eluduntur. Quando ab his spinis, vt cibo gehennæ, homines deterremus, acclamant omnes, spinas verè esse diuitias, nec tamen eas deserunt: nos felices, quasi iam euaserimus, laudant ac beatificant, se accusant, & mũdo quem diligunt maledicunt, seruiunt ac detrahunt, fœnũ portant & murmurant: non possessores, sed possessi à mundo, imò sub ipso constrati & obruti: sicut igniuomus ille sub montium mole gigas, surgere nequeunt: in quibus regnante huius mundi amore, charitas Patris, vt verbo rusticano vtamur, profundam micam non habet, quæ sola semen Filij ad fructũ recipit. Gratias agamus agricolæ Patri, qui semini Filij per Spiritũ san. fecit nos idoneos, ignẽ charitatis diffundens in cordibus nostris, quo spinis exustis terra nostra excocta tricenum, sexagenũ, vel etiam centenum fructum fert in patientia. Obedientia n. verbi semen suscipit, patientia fructificat, perseuerantia metit. Et sicut de agonistis ait Apostolus, *Omnes currunt, sed vnus accipit brauium*: sic & de virtutibus dicere est. Omnes ad regnum Dei currunt, sed vna capit brauiũ. Currit mundi contemptus, paupertas, eleemosyna, abstinentia, obedientia, patientia: sola perseuerantia coronatur. Nam *qui perseuerauerit vsque in finem, saluus erit*: & Dñs fines terræ iudicat: nã media sicut initia discussionẽ non habent: nec incipere, sed perficere pro virtute habetur. Itaq: obedientiã cõmendat patientia, hanc coronat perseuerantia.

Marginalia (left column): 2. Cor. 4. — *Quis se prædicet non Iesum.* — Acto. 1. — Matth. 11. — Luc 8. — *Plures sunt sationes verbi.* — Ioann. 3.

Marginalia (right column): 2. Thessal. 3. — *Quot modis dæmon prædicationem impediat.* — Psalm. 48. — Ierem. 4. — *Pauci diuitias reputant spinas.* — 1. Cor. 19. — Matth. 10.

Sermo 2. In Dominica Sexagesima.

Luc 8.

EXiit qui seminat, seminare semen suum. Exiit quidem de vtero Virginis fili⁹ hominis,& semetipsum,idest Dei Verbum seminauit in autib⁹ hominum voce, in oculis exemplo, in cordibus gratia. Sed dum seminat, auditorum quatuor inueniuntur differentiæ. Primi audiunt, sed credere non sinūtur,vt bene agant,à maligno,cui se mancipatunt: cui serui addicti,quasi ab eo victi,venūdati sunt,vt malè agant. Secundi audiunt,& cum gaudio, id est facilè,recipiunt: sed eadem leuitate tacti,tētationis æstu reiiciunt, & abortiuum faciunt:qualibus conuenit illud Ieremiæ. *Periit fides, & ablata est de ore eorum.* Tertij verò ore cōfitentes,factis suffocant. Quarti corde credunt ad iustitiam, & ore confitentur ad salutem. Sed altiùs intuenti liquet, hunc satorem,nec hinc priùs exiisse, nec hic priùs seuisse, nec nunc priùs has agri differentias reperisse. *Exiui*,inquit,*à Patre,& veni in mundum*,vtique, sed per vterū. Vnde nec priùs exiuit de homine: nec priùs seuit in hominibus. Neque enim ad homines priùs locutus est Deus: sed neque ad Angelos. *Semel*, inquit, *locutus est Deus, & secundò non repetit illud.* Quærimus, dignumque quæsitu est: pietatis, non curiositatis; deuotionis,non præsumptionis: cui locut⁹est semel,quod repetere non potest: nec aliud præ illo loqui Deus,qui omnia potest. Itaque,fratres mei, quæ iam Deo deuota mens,& amoris impatiens, quæsiuit in lecto,quæsiuit extra lectum in ciuitate,quæsiuit per vicos, quæsiuit per plateas dilectū suum, & omnino inuenire non potuit: donec vigiles, id est Angelos,qui numquā dormiunt,pertransisset. Cùm autem pertransisset omnem Angelicæ naturæ celsitudinē,tunc primùm inuenit, inuentum tenuit,nec dimisit. O beata anima! quæ tam studiosè quæsiuit, feliciter inuenit, fortiter tenuit, sapienter seruauit. Quid agimus, fratres? Nonne ad omnem spiritualem exercitationē hæc pauca, sed non parva, sufficere debent: quæsiuit, inuenit,tenuit,nec dimisit? Quid aliud agendum, vel amplius restat? Quæsiuit illa perspicax oculis, & Deiuida aquila,istud quod quærimus,primum & vnum Verbum, ac emenso toto, quod de non esse venit ad esse, in principio reperit, ꝙ esse non cœpit, *In principio*,inquiēs,*erat Verbum.* Sed quo modo in principio, quod esse nō potest sine principio? Omne enim quod verbum est, sine omni principio esse nequaquam potest. Alicuius enim verbum esse necesse est, omne quod verbum est, & à dicente,vt verbum sit,ipsum exire,liquidū est. Exiuit ergo verbum ab eo,cuius est uerbum: sed quomodo,quando,quale,& à quo exiuit primum verbum? quis enim priùs,quomodo,& cui locut⁹ est? Sed vt hæc pleniùs indagemus, paulò altiùs à communi & consueto sermone ordiendū est. Itaque ante omnia, vt aliqua, quæcumque sunt,aliquomodo sint,omnino necesse est, vt simpliciter sint. Nam quod nullomodo est,omnino nihil est: quod autem non est,nullomodo prorsus est,& nihil est. Essentia igitur mera in omnibus cōpositione prima, resolutione postrema occurrit. Ante eā etenim nihil inuenitur, quod subiaceat formis: nec post eam quidquam: formis ab ea intellectu abstractis. Diuidit enim intellectus, quod non diuidit effectus: & cui accedere aliquid ad statum, vt illud sit, ei & decedere potest, ne illud sit. Sed & ipsa forma, quæ accedere materiæ,ac decedere potest,si non est,etiā nihil est. Quidquid igitur est, accepta essendi forma est, atq; subsistit,vt hoc vel aliud esse, id est aliqua teneri specie possit. Omne enim quod est,ideo est,quia vnum numero est: vnde possit postmodum mensura discerni,ac pondere locari. Numero enim,mensura, ac pondere, omnia omnino cōcludi non negat,nisi qui omnia ignorat. Ideo primum de omni re inuestigare occurrit,cùm ipsa sit,quid sit, postea qualis sit,tertiò ad quid sit: id est de natura, forma, & vsu. Vnde etiam talium studiosi,non quidē ipsi fecerunt, sed tres naturaliter disciplinas esse,inuenerūt: in quibus sufficienter omnis sapientiæ studium versari cognouerunt: videlicet Physicam, Logicā,Ethicam; id est naturalem,rationalem,moralem. Naturalē itaque primùm sequentes, quæramus,quid esse poterit,omne quod esse constiterit. Omne igitur quod existit, aut per se existit: aut alio eget, vt existere queat. Itaque Deum,quo nihil dignius,inquirentes,quidquid melius, digniusque occurrit, libenter sequamur: donec ad dignissimū, & quo melius esse nihil possit, saltē ratione perueniamus, affectione autem teneamus, diligentia custodiamus. Relicto igitur, ꝙ per se non subsistit, sed alij adiacet, vt existere queat (vnde adiacens,siue accidens iure nominatur) rem per se existentē tractemus. Verūtamen ad hoc opus est secunda,quam dixim⁹,disciplina: vt qualiter per se res subsistere quælibet possit,discernatur. Subsistere itaq: dicitur res natura vel actu, ratione vel re. Verbi gratia, vt homo subsistat ratione, siue natura, præter animal rationale mortale,nil quæritur: hoc enim totum esse hominis est, & vt homo subsistat, nihil superponitur: vt autem sapiēs sit,necne, huius vel illius moduli, pater an filius, albus aut niger, sedeat aut non,hic vel alibi sit,& quādo agat vel patiatur, armatus sit, siue inermis, minimè quæritur ad hominem esse: sine qualibet tamen constat neminē esse, id est re actuque subsistere. Subsistit itaque homo per se,vt sit homo, & subsistit per se quilibet homo,vt sit aliquis homo. Quare vtrumque substantia dicitur, & quòd ratione subsistit homo, & quòd actu subsistit aliquis homo. Sed hoc ꝙ actu subsistere noscitur, ꝓpriè, principaliter, & maximè substantia dicitur: vnde prima substantia nominatur. Quod autem ratione tantùm & intellectu, secundariò quidem subsistit, secundæ substantiæ nomen obtinuit. Est itaque omnis substantia, id est res per se existens, aut prima,aut secūda.Sed differt,quia prima quidem subsistit per se, & in se, secunda verò per se, sed non in se. Non inuenitur enim secūda existere nisi in prima. Secunda ergo ratione tantū,siue natura, siue intellectu abstrahenter: prima autem ratione simul & re,natura & actu,intellectu & statu. Vnde verior ac melior substantia dicitur, quæ ratione simul & re, numero vna subsistit: q̄ quæ ratione tantùm & intellectu, quasi communis & confusa, suspensaque intelligitur. Nusquā enim inuenitur existere homo,qui nō sit aliquis homo. Sed neque existit aliquis hic vel ille homo,si non omnino homo. Sicut ergo non subsistit secunda substantia, nisi in prima: sic nec prima nisi de secunda. Ratione enim præest secunda,vt esse possit prima: actu autem subsistit prima, ne nusquā, ac per hoc,nihil sit secunda. Nullus est enim homo,si omnino non sit homo: sed nec vsquam est homo, si nullus est homo. Similiter autem his & de ipsa substantia. Nam si ipsa substantia non est: nec ista,nec illa substantia erit. Sed tamen cùm ipsa sit: nisi in ista vel ista esse non poterit. Substātia igitur omnibus per se existentibus, id est sub-

Margin notes: Tribus modis seminauit se Verbum Dei. — Quatuor auditorum genera. — Ierem. 7. — Ioann. 16. — Iob 33. — Ioann. 1. — Essentia est primum in re quauis. — Vnitas numerica. — Quid primum de qualibet requirendum. — Tres disciplinæ Physica, Logica, Ethica. — Prima substantia singularis per se subsistit, secunda seu species in prima subsistit.

stantiis, ratione & causa, natura, & quasi materia præiacet: vt non solùm sint, quod est essentiæ, sed vt sint, quod sunt, id est substantiæ. Ipsa tamen talis, id est communis omnibus & generalis, nusquam subsistit. Et cùm ante se, nihil habeat, tanquam materiam, vnde sit: sub se tamen continet sine quibus, & nisi in quibus subsistere nusquam possit. Occurrit itaq; generaliter cõcludere, omnem substantiam esse primam, vel secundam: & omnẽ quidem secundam per se existere, sed in se nullam: omnemque primam per se existere, sed à se nullam: ideo imperfectã vtramq; & indigam, cùm huic desit, in se existere: & illi de se: illa egeat ante se, vnde sit: ista post se vbi, & vnde sit.

Prima & secunda substantia imperfecta.

Sed ecce, dilectissimi, (fateor, nescio qua impatiẽtia præexultat anim⁹) ex earũ imperfectione quæ solæ ac totæ substantiæ sunt, interlucere incipit quasi quædam si dici potest supersubstantia, quæ per se, in se, & ex se, omnino ratione ac re, natura actu, intellectu, & statu subsistit: cui nihil præest, vt sit aliquid: nihil subest, ne sit nihil: nihil suprà, vt inde sit: nihil infrà, nisi in quo subsistere nõ possit: nihil antè ad naturam, nihil pòst ad statũ, nihil extrà ad formam. Quod si ita verum est, nec vano eluditur anim⁹ phantasmate, lõgè illud omni substantia melius est. Quare substãtia nec prima nec secunda mihi nullaten⁹ colenda erit: cùm melius aliquid, etsi fortasse non sit, sed certè cogitari possit. Accidens verò, vt diximus, omni substantia posterius est: ac per hoc cùm nisi in substantia esse non possit, sine ea necesse est, vt nihil sit. Itaque si non est substantia, non est accidens: sed si non est accidens, quod nouem prædicamẽta complectitur, nulla omnino erit secunda, per quã specificẽtur à superioribus inferiores substantiæ, & per quam descendant in primas substantias secundæ. Quare si nulla sit forma, nulla subsistet actu prima substantia. Quod si nulla subsistit prima, nulla omnino erit secunda, quæ subsistere nõ habet, nisi in prima. Nihil ergo conuincitur esse substantia, si nihil sit accidens: sed nec sine substantia accidens quidquã, nec sine accidenti substantia vsquam. Nam qualis abstrahente intelligitur secũda substantia, nusquam in se est, & actu nihil est: sed confusè concipitur animo, & suspẽditur intellectu, donec aduẽtantib⁹ formis quasi vestiatur, & in aliqua prima re actuque statuatur: quæ tamen prima nulla omnino erit, si forma non fuerit: sed nec forma, nisi ipsa sit. Itaque vtrũque, id est subiectũ & accidens, siue substantia & forma, per se sine altero consideratum, manifestè inuenitur nihil & inane: vt ex duobus nihili, id est materia per se, & forma per se, constet tertium esse non nisi nihil, id est omne compositum: sicut manifeste ait Propheta, de homine generaliter loquẽs, *Omnes*, inquit, *gentes quasi non sint, sic sunt coram eo*, videlicet qui verè est, ac per se, & in se, non in alio ante se, vel supra se: *& quasi nihil & inane reputatæ sunt*, tanquam de nihilo & inani

Nec substãtia sine accidente, nec hoc sine illa.

Isai. 40.

Ergo, qui se existimat aliquid esse, cùm nihil sit, ipse se seducit. Taceam⁹ itaque aliquid quærere, cùm nihil simus: quærere quod verè est, cùm verè omnino non simus. Ad omniũ enim differentiam dictũ est, *Ego sum, qui sum*: vt dicere possit omne quod id non est, Ego sum, qui nõ sum: aut non sum, qui sum. Eia quo profecimus, fratres? Aliquid quærentes, inuenimus nihil. Deum quærentes, nosmetipsos perdidimus. Cùm enim tenuissima scintilla interlucere cœpit de nonnihilo aliquid, magno iam nobis lumine claruit, quàm de nihilo nihil simus. Domine, verè in lumine tuo videbimus lumen tuum, & tenebras nostras. Sed hic, dilectissimi, paulancum est nobis hodie, cùm labore & sermone fatigati simus. Vtrũque enim panem in sudore vultus nostri vescimur, dum peregrinamur à domo illa, vbi est in voce exultationis & confessionis sonus epulantis: ad quam nos perducat, propter quem etiam in hac insula & eremo ab vniuerso ferme terrarũ orbe exulamus.

Exod. 3.

Sermo 3. in eadem Dominica.

Heri, dilectissimi, quærentes Deum, vt scitis, nosipsos cũ perdidimus, inuenimus. Congruè quidem, quasi qui infra & extra nos cecidimus: intus per nos ad ipsum redeamus. Tenui & arcto cãcello perfuso diuinæ faciei lumine reuerberati, in facies nostras cecidimus, id est ab æstimatione nostri supra quàm sumus, in agnitione ipsius quod sumus. Postremò inuestigãtes quid sit Deus, quid non sit, reperimus. Circũeuntes per vicos & plateas, id est omnes substantiæ rationales, earũque status, in ipsis ipsum non inuenimus, cuius aliquid non est natura, & res naturæ: qui non aliter per abstrahentiam mente concipitur, quàm re subsistit. Quare nihil omniũm est, aut potiùs omnia nihil sunt: ipso solo nec nihil, neque de nihilo existente. Quærendus est ergo, vt cernitis, supra omnia, quæ de nihilo nihil sunt, is qui nec aliquid omnium, nec omnino nihil est. Sed quò ituri sumus, Domine Deus noster, extra vniuersitatem? quibus volaturi pennis supra omnem corpoream, incorporeãque substantiam, homines carne onusti, peccatisque graues, vt quæramus te, quib⁹ nihil satis, nihil iucundũ esse poterit extra te? Domine, ecce omnia reliquimus pro te, & si inuenimus gratiam coram te, ostende nobis desiderabilem & amabilem ipsum te. Renuit omnem consolationem anima nostra: sola memoria tui, & exercitatione tali delectamur: & ecce defecit spiritus noster, quia nondũ vidit te. Si neque corporea, neque incorporea substantia es, quid es? Videamus itaque, ne fortè sit incorporea substantia, sicut vigiles, quos tamen pertransiuit illa quæ diligenter quæsiuit, feliciter inuenit. Substantia igitur, quæ generalissima mente cõcipitur, primùm & sufficienter diuiditur in corpoream ac incorpoream substantiã. Omnis enim substantia talis vel talis sit, necesse est: & quæ talis non est, nec substantia est. Sed substantiæ propriè propriũ, & compar illi sit, est susceptibilitas contrariorum. Vnde ipsa susceptibilitas contrariorum regula pariũ dicitur, de quocũque substantia ipsa. Vnde & hæc & illa, sicut substantia est, ita & contrariorũ susceptiua. Hinc est, quòd non solũ per diuisa ac disparata quælibet, quinimo & per contraria mutabilis sit. Vnde secundùm aliã disciplinam substãtia dicta est elementorum, omniumque mutationum fundamẽtum, per omnia mutabilis, & cunctis substans, numquam sibi constans. Nos autẽ quærebamus nõ permutabile fundamentum accidentium, sed incommutabilem patrem luminũ: penes quem non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: quem liquet nec incorpoream propriè posse substantiam dici: quem nefas sit susceptiuũ contrariorum profiteri. Profectò enim quod incõmutabile est, commutabili melius esse manifestũ est. Quod autem incommutabile est, vt ex superioribus claret, nec substantia, nec in substantia, sed supra omnem substantiam fatendum, ac supersubstantia meritò nominandum. Nam

Quid non sit Deus scimus.

Diuiditur substantia in corpoream & incorpoream.

Regula parium.

Deus supersubtantia.

Diuisio substantiæ in mutabilem & immutabilem respuenda. hanc diuisionem, vt dicatur substantia alia mutabilis, alia immutabilis, substantia ipsa omnino nō recipit: cùm ei susceptibile esse contrariorū proprium sit, & de immutabili id dici nequaquā possit. Sed nec diuiditur in inferiora superius: cùm mutabilem substantiā ipsa substantia nō excedat, sed idem prorsus sit: & eadem generalitate cunctas cōtineat substantias, & sustineat formas. Itaque incommutabilis quæ dicitur substantia, substantiæ nullatenus supponitur, sed dignitate præponitur, ac naturæ cōtrarietate opponitur, & efficientia supponitur. Sicut illa omnibus subest, sic & ista omnibus superest. Illa in omnib⁹ & per omnia mutabilis: ista extra omnia, ac super ōnia incommutabilis. *Deus est super omnem substantiam* Illa in sola mentis conceptione abstracta intelligitur, & in reb⁹ suæ naturæ existit: ista in se nulla mente comprehensibilis veraciter existit: non habens superiùs naturam, in qua concipiatur, & inferiùs rem naturæ, in qua statuatur: quippe quod est vnū, simplex, ac stabile est: quod omnino in omnibus inueniri non potest. Vnde & super omnia est: quod vnum, super materiam, ꝙ simplex, super materiatum: quod immobile, super omne creatum. Sicut enim omne creatū per motum de non esse venit ad esse: ita & variabile est per esse, ac vergere potest ad non esse. Tu autem Dñe Deus meus, idem es, qui simplex es, & anni tui non deficient, qui immutabilis es: atque ex his æternus esse comprehensus es. Eia, fratres, quia volantes fatigati sumus, pedib⁹ nos recipiamus: descendentes ad id quod superest diurni laboris, alternantes hominem ad laborem, & auem ad volatum: vt vbiq; edocti & adiuti ab ipso, qui in se vtrūque exhibuit, Iesu Christo Dño nostro, qui cum Patre & Spi sa. viu. per om. sæc Amen

Sermo 4. in Dominica Sexagesima.

QVærentes, dilectissimi, Dominum nostrū, de quo scriptum est, *Quærite faciem eius semper*: *Psalm. 105.* propter quem quærendum, dum inueniri potest, omne ferè humanum genus, & nos ipsos libenter perdidimus: pridie circuiuimus vicos & plateas, *Alludit ad Cantic. 3.* heri vigiles ciuitatis paululum pertransiuimus. Vnde super omnem materiam & formam ac simplicis naturæ incorporeā substantiam, ex ipsius oppositione materiæ reperimus vnum simplex & immobile: quo si nihil melius non solùm est, sed nec esse potest, Deus vtique noster est. Quæram⁹ itaque hodie, non adhuc inter omnia, sed iam super omnia: discutientes quod inuenim⁹, vtrum optimum sit, non solùm omnium quæ sunt, sed vt diximus, quæ esse possunt. Primum *Perfectiones Dei.* ergo occurrit, nec ꝑficere posse, nec deficere vllo genere, quod immutabile est. Vnde ab eo, ꝙ est, nec maius, nec min⁹, nec aliud, nec aliter esse potest: ideoque quidquid iam est, semper id fore, necesse est. Secundò, quia simplex est, quod habet, hoc est. Impossibile enim est, quod verè simplex est, siue ad naturam, siue ad formam, siue ad proprietatem, aliud habere, quàm ipsum est. Tertiò cùm vnum sit, ante se non potest habere, vnde sit. Vnum enim ante omnia necesse est esse. Impossibile enim est, multa esse, si non sit vnum: imò & plura esse, nisi ab vno, æquè impossibile. Quare vnum ante omnia, & ab vno omnia, & omnium principium, omnino vnum. Vnum ergo ante omnia, simplex post omnia, incōmutabile est super omnia. Ab vnitate pluralitas omnium, à simplicitate diuersitas vniuersorū, ab incōmutabilitate omnis mutabilitas. Ab vno omne multipliciter numerosum, à simplici omne numerosè compositum, ab immobili omne quocumque genere motū. Sicut enim omnis motus surgit ab immobili, sic omne cōpositum à simplici. Et quid, rogo, fratres mei, quorū gestientia corda perspicio, melius esse potest, quàm quòd scrutatio nob⁹ reuelāte gratia iam claret: id est aliquid ante omnia, vnde omnia: post quod nihil, & supra quod nihil: *Deus ante, post, & supra omnia.* principium, vnde omnia ducūtur ad esse: finis continēs omnia, ne recidant ad nō esse: æternitas mouens & regens omnia per esse? Vniuersitatis creator, moderator, & sustentator: incōmutabile principium, pro quo seruiuit dilect⁹ à Deo Iacob annis septem: hoc enim Rachel interpretatur, ac significat: principiū, vbi beatus ille Theologus piscat⁹ est hoc, quod quærimus, sanctum Dei Verbum: principiū, qui omnia sua est, & aliter aut aliud esse nequaquā potest. An hoc es tu, Dñe Deus meus, quē quæsiui inter omnia, & inueni super omnia: nec omnium aliquid, nec omnino nihil: nec medium inter omnia & nihil: vbi Plato materiam posuit, sed vnde ipsa materia mira operatione fluxit? Duo ostendisti nobis, Dñe, seruis tuis, quòd sis, & quid nō sis: æstuamusque ad tertium, id est scire, quid sis. Verè cui apponis sciētiam, apponis & dolorem. *Eccle. 1.* Maiori enim æstu cōcutimur scire, quid sis: quia nec quòd sis, nec quid nō sis, latere, aut fallere potest. O vtinā nesciremus, quid nō es, & aliquo delectabili phātasmate illuderemur pro te: aut potiùs sciremus, quid es, & veraciter ac suauiter amplecteremur te Sed ostende nobis, Dñe, ipsum te: qui vt scis, nihil hodie desideramus, nisi te: nec amamus, nisi te, ꝓpter te: qui mēte totum, & corpore ferè totum mundū fugimus, vt expediti quæreremus te. Sed quoniam nondum satiare sitim meā potis sum videdo te, indignationem saltem spiritus mei euomā in insipientem, qui blasphemauit in te. Dixisti enim o insipiēs in corde tuo, extra cor tuū ipse, *Non est Deus*, quod tamē nec dicere potuisses, si is, quem negas, non esset, sine quo nihil esse posset. *Psalm. 13.* *Disputatio aduersus insipientem.* Si ergo es, ipse qui dixisti: ꝓculdubio & is, de quo dixisti. Quidquid enim est, aut principium est: aut de principio esse, necesse est. Quare si de principio es, necessario est principium, vnde es: aut si principium ipse es, tunc quod esse negas, es. Item quicquid est, aut simplex, aut compositum est; idest ex simplici esse, necesse est. Quare aut non es, aut horum alterum es. Similiter quicquid est, aut immobile est, aut de immobili est ei, vtcumque moueri: omnis enim mot⁹ surgit ab immobili. Quare si aliquid est, aut vnum & simplex, & immobile est; aut ex his esse, necesse est. Quod si omnino nihil omnium est, ipse tamē Deus est: à quo fore potest, quicquid esse possibile est. Ei enim assunt, non solùm quæ sūt, sed quæcūque esse possunt: qui vocat ea quæ non sūt, tanquam ea quæ sūt. Præterea o excors & insipiens, qui negādo affirmas hoc ipsum, quod negas: si verum est, quod affirmasti: verè mentitus es in caput tuum. Nā si hoc est verum, aliquid est verū: & si nunquā Deus fuit, hoc sēper verum fuit. Quod si hoc sēper fuit verum, ab æterno aliquid fuit verum. Vnde & ab æterno veritas fuit, quia hoc verū fuit. Quare āte omnia saltē hoc vnū fuit, cùm nihil adhuc esse, verū fuit. Quod si cōpositū fuit, vtique & mutabile: & si mutabile, tēporale. Quare & ab æterno tēp⁹ fuit: quo quid insipiētius dici potest? Attamen id ad propositionē insipientis sequi, necesse est: si vnū illud, ꝙ ab æterno esse negari non potest, cōpositū est. Sin autē simplex: & īmutabile

sin autem simplex, & immutabile. Hoc ipsum quod superiùs inuenisse nos exultabamus, ipse dum negat, affirmat: dum destruit, astruit. Credite mihi, fratres, imò certis & necessariis connexionibus credite: nemo potest negare, Deum esse, quin inde sit consequens, ipsum esse. Neque hoc ex propositionum vi, vel sermonum inferentia, sed ipsius natura. Nam si aliquid est, consequenter & ipse est. Et si nihil est, sicut fuit, antequam fieret, id quod aliquid est: ipse tamen est, à quo fieri potest id omne, quod nondum est Nihil enim à seipso fieri potest: cùm seipso prius & posterius nihil esse possit. Nihil itaque mihi constat verius esse, quàm quod insipiens dixit, nõ esse, sine quo nihil potest esse, & à quo omnia habent esse: solum, vnum, simplex, & immutabile, fons numeri, mensuræ, & ponderis; in quibus subsistunt omnia quæ sunt, suo modo singula, propter numerum ab vno: specie aliqua contenta propter mensuram à simplici: ordinata propter pondus, ab immobili. Singula enim quæ sunt, ideo sunt, quia vnum numero sunt; & in sui compositione mensuram habent, ne speciem sui generis excedant, & ad aliquam similitudinem sui ponderis motu feruntur, vt pacem habeant. Eia fratres, quia pertransiuimus, inuenimus, & facti sumus Idithum, id est transiliens eos vsque ad eum; id est plures vsque ad vnum. Hic est igitur, quem quærebamus: teneamus eum, nec dimittamus; & interrogemus eum de seipso instanter, & importunè. Vim pati se patitur, vinci vult, & nisi victus minime benedicit: & cùm omnino se velit teneri, quærit dimitti. *Dimitte me*, inquit, *aurora est* Teneamus ergo fratres, sensu, teneamus affectu: teneamus conscientia, teneamus vita: teneamus ipsum propter ipsum, delectantes in ipso, & conformãtes nos ipsi; vt à multis collecti ad vnum, vniamur vni, & in simplo simplificati, immobiles stemus, quantùm possumus cum immobili, in idipsum dormientes, quiescentesque in pace, quam nesciunt, qui à fructu frumenti, vini, & olei, non Dei, sed sui multiplicati, id est multis distracti, intenti, distenti, turbati sũt. Sicut enim qui per foramen arctum subtilis acus grossum & multifidum in capite filum impingere cupit, quantùm valet summis digitis, illud intorquet & simplificat: sic qui in hoc quod agimus, sapientiæ studium animum figit, nisi ab omni solicitudine & curiositate & ambitione & voluntate carnali cor reuocet, & disciplina torqueat, summa studiorum vigilantia acuat, semetipsum decipit, & frustra laborat. Nam sicut ait Dei Verbum, facilius est camelum introire per foramen acus, quàm diuitem ingredi in regnum Dei. Quid enim est illud regnum, nisi inspicere Deum, & delectari in ipso? Hoc quomodo possunt, qui alias ab eo habẽt cogitationes, delectationes, & consolationes? *Væ vobis*, inquit, *diuites, qui habetis hic consolationem vestram.* Pauperum verò spiritu, id est voluntate, dicitur esse regnum cęlorum. Verùmtamen fratres mei, sicut ægrotis paratur esca desiderata, & diu quæsita: & quam ipsi norunt bonam esse, optimeq; præparatam, cùm gustare debẽt, desunt eis vires & appetitus obtunditur, sapor languet, eoquòd palatum insipidum est: ita & nobis propter peccatum adhuc infirmis, minùs sapit, otium olim optatum, & quies quæsita diu, solitudo loci, desolatio mundi, meditatio, oratio, lectio, ipsum Dei verbum: quod cùm sanati fuerimus, solum sapidum sentiemus, labor omnis tolletur: nullum erit fastidium, sed refectio plena, facilis, & lęta, Non ergo refugiamus, non abominemur animæ nostræ vitalẽ escam: ipsa consuetudo sancta conducibilem eã faciet, & sapidam, suauemque, vt sola delectet, si sola capitur: adiuuante per omnia gratia & charitate Dei infirmitatem nostrã, per Iesum Christum Dominum nostrum: qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, Amen.

Qui negat Deum esse, ponit eu esse

Genes. 32.

Matth. 19.

Luc. 6.
Matth. 6.

Ægrotis similes qua optauimus gustare nequimus.

Sermo 5. in Dominica Sexagesimæ.

QVoniam, fratres mei, librorum languentes inopia, de nobis pro lectione vocem viuã exigitis, dicere aliquid necessitas incumbit. Sæpius ergo conati inquirere, quid sit, quod quęrimus, sæpe relabimur: inuestigatores enim maiestatis, reprimimur à gloria. Altiora nobis quærimus, sed si piè, bene. Habemus itaque ex superioribus, omnia nihil esse: nec tamen aliquid esse, nec intra aliquid, & nihil, medium esse: sed super omnia, non abstractione intelligi, sed verè & propriè Deũ esse; & ab eo omnia esse, & nisi ab ipso, aliquid esse non posse. Ipsum autẽ, & si nulla sint, semper tamen esse, à quo possunt omnia venire ad esse. Restat igitur solùm inquirere, quid ipse sit, qui iam se vnum simplicem, immobilem, dignanter ostendit. Omne quod simplex verè est, quod habet, hoc ipsum esse necesse est. Quærendum ergo est, quid habeat, si fortè per hoc quid sit innotescat. Et ne per multa vagemur, quæro si rationem & affectionem habet; quæ si non habet, non videtur optimum; si habet, summum. Ratio enim & affectio in subiecto aliquo sunt, & sine subiecto esse non possunt. Quare si eas habens, id ipsum est, sine subiecto esse nequaquam potest; & iam ipsa substantia inferius est. Quid dicemus fratres? omnino aut habet aut non habet, & omne quod habet, est. Alioqui de diuersis est, & nec vnum, nec simplex, nec immobile est. Quòd si ratio & affectio, virtusue aut sapientia est, quæquidem est, si eas habet: vbi est, quod suprà tanto labore confecimus, videlicet ipsum nihil esse eorũ, quæ sunt, sed super omnia, & ab ipso omnia? Quod si verũ est, ab ipso sunt hæc vt alia. Si ergo hæc habet, quomodo summum? si non habet, quomodo optimum? Vę nobis! defecimus scrutantes scrutinio. Putabam me totum tenere: totum perdidi. Vtinam literas nescissem! Verè tenebræ sunt in lumine: & multò magis in multo lumine. Dominus quidẽ lux est, & in eo tenebræ nullæ sunt: sed ab eius inaccessibili luce tenebræ in nobis fiũt. Duo etenim sunt, quæ tenebras gignunt: inopia videlicet, & superabundantia lucis. *Auerte*, inquit ipse fons lucis, *oculos tuos à me: quoniam ipsi me auolare fecerunt.* O Dñe, quoniam hucusque illuminasti lucernã meam; illumina, obsecro, & has tenebras meas. Si dixerimus, fratres, quod sæpe legimus, & indubitanter credimus, id est quòd Deus sua sit sapiẽtia, sua ratio, sua virtus, sua iustitia: facile quidẽ dictu est, sed intellectu difficile. Quid est Deus: si iustitia est: aut quid est iustitia, si Deus est? Aut ipse erit infra substantiam, aut ipsa supra qualitatem. Illud indignũ, istud impossibile. Fortassis autem, sicut ipse vnitas est, non numerus; neq; quantitas, sed fons numeri & origo: & sicut simplicitas non qualitas, neque species, sed principium & origo speciei, siue mensuræ; immobilitas quoque non motus, neque pondus, quod motu fertur, sed principium motus & ponderis: sic

Omnia nihil sunt.

Simplex id quod habet est.

Duo tenebras gignũt.
Cant. 9.

nimirum non sapientia, neque species qualitatis, aut genus est disciplinę, sed fons & origo sapientiæ, sic & iustitiæ, ac virtutis & huiusmodi: vt nõ sapientia, nec aliquid taliũ dici debeat; sicut nec numerus, nec mensura, nec pondus: sed principium, fons, & efficiens causa creaturarum omnium super omnia. Dicitur tamen numer⁹ sine numero, mensura sine mensura, pondus sine pondere: vt & dici possit sapientia sine qualitate, iustitia & virt⁹ sine affectu & habitu animi. Quod tamen dici meliùs credimus, si supersapientia, superiustitia, & sic de cęteris dicatur, sicut & supersubstantia: non tamen vt dicatur, quid sit, sed ne omnino taceatur: aut si, cùm omnium nihil sit, omniũ remotione ponatur, de quo negationes magis veræ sũt. Propriùs enim de illo omnia negamus, quàm omnium aliqnid affirmamus. Vnde quantùm ad diuinæ Theologiæ suæ proprietatem, sicut nec substantiam, sic nec sapientiã habet, aut est: qnantùm verò ad inopiam & angustias rationabilis Theologiæ nostræ, dicitur hoc & illud. Quantùm autem ad symbolicã, & quodammodo sensualem Theologiam, dicitur etiã cælum & terra, sol, ignis, leo, bos, auis, lignum, lapis, aurum: & eò liberiùs omnia per similitudinẽ, aut naturæ, aut officij, aut vsus; quò nihil omnium per ꝓprietatem. Quare sicut metaphoricè dicitur cęlum, & talia: ita dicitur substantia, sapientia, & similia: eo tropo, cui contrarius est is, qui dicitur hyperbole. Ille enim supergreditur veritatem, & excedit fidem: iste non ꝑtingit ad veritatem, nec accedit ad proprietatem. Dicimus enim, quod possumus, qui de ineffabili fari volumus: de quo nihil ꝓpriè dici potest: tacere, aut mutuatis vti verbis, necesse est. Videtis, fratres, quantas patimur angustias, quanta languemus verborum inopia, cupientes de indicibili aliquid propriè dicere, docere de incomprehensibili. Totum equidẽ, vt non solùm credatis aliis, sed vt intelligatis ipsi, haud posse intelligi, quid sit Deus, aut comprehendi. Sed neque hoc dilectissimi, nostra infirmitate, aut hebetudine, vel obtusitate: sed sua ipsius virtute, & subtilitate. Vnde sancta illa, & sublimia, & pennata Seraphim, alis, quæ vo'atum significant cõtẽplationis, visa sunt velare faciem eius, & pedes: quatenns non velet eis principium & finem sua ignorantia, sed Dei incõprehensibilis supersapientia. Sicut enim nihil videndo tenebras inuisibiles videmus, & inaudibile silentium nihil audiẽdo audimus: sic nimirum superabundantẽ & intolerabilem lucem non videndo, nec tolerando, videmus inuisibilem: non quidem cæci, sed a lumine superati. Verè, Dñe, exercitatus sum ad quærendum te: & defecit, non à te, sed in te, spiritus meus. Concupiscit & deficit anima mea in atria tua: deficit spiritus, intuendo quem concupiscit: deficit & liquefit anima, delectando in eo quem conspicit. Attamen ex delectatione animatus, semper & recens, auidusque ad intuendum, & ex intuitu adiutus ad delectandum; quasi duabus mediis alis in te feror: in quem desiderant Angeli prospicere. Vnde cùm sim cinis & pulvis, quoniam semel cœpi, adhuc interrogabo te, de te, vnum sermonẽ: id est cùm sis fons & origo prædictorum, quomodo hoc es? Hoc ideo, fratres, quærendum putamus: quoniam hæc dissimiliter accipi posse, haud ignoramus! Est enim principium & origo fluminis fons: sed eiusdẽ naturæ, & eadem aqua, quæ fluit, agnoscitur cũ illa, vnde fluit. Similiter principium arboris radix, & õnis speciei principium, suum genus. Est etiam principium germinis semen, seminis seminarium, seminarij elementa, elementorũ ipsa, quæ dicitur, silva, seu hyle primordialis: ac in his omnibus, & quæ huiusmodi sunt, naturale principium speculantes; vbi quasi de capite corpus, vel similia de similibus, aut de naturalibus causis causata, quasi natura producit, superattendimus omnem opificem sui operis esse principium. Verumtamen ali⁹ præuenit & excellit ipsam naturã: alius verò solùm imitatur eam. Et is quidem semper aliquid de aliquo ordiens, naturæ imitaginem in aliquo opere non excedit: verbi gratia de auro nonnisi aureum, de lapide lapideum, de ligno ligneum operari aut facere potis est: quia imitator tantùm naturæ est. In cniuscumq; autem opere, cùm tria semper inueniantur necessariò, materia, forma, & causa, idest vnde, qualiter, & quare fiat: annumerato ipso, à quo fit: id est opifice: quatuor occurrunt necessariò diuersa principia: materiale, formale, finale, & efficiens. Qui verò aliquid sumere de nihilo, aut sumptum in nihilum vertere, aut in diuersam speciẽ aliquid demutare, sine additamento augere, sine demptione minuere potens est: manifestè ante naturam, & supra naturam opifex, etiam author naturæ est: & ab omni quod operatur, necessariò dissimilis naturæ est. Cùm igitur tot modis, quot in præsentiarum occurrit, dici principiũ, aut fons, siue origo possit: is qui cæteris dignior, & sublimior, excellẽtiorq; mod⁹ est, summo, & omniũ excellentissimo Deo conuenire, quis ambigat? Est itaque vnitas non numerus, sed principium numeri; nec finale, nec formale, nec materiale, nec naturale secũdùm seminales rerum causas, aut similium ꝓportionem, aut corporis vnitatem: sed omnino efficiens. à quo sit, & sine quo omnino esse non possit: alterius naturæ, dissimilis essentiæ. Vna, cùm sit omnis numerus, plura. Simplex, cùm sit ille cõpositus: incommutabilis, cùm sit ille partibilis. Verè in se existens, dans tamen aliis dissimilem existẽtiam. Non enim binarius, cùm numerus sit, & ab vnitate habeat esse, quod est, idem quod vnitas ipsa existit: nec tamen in binario nisi vnitas veraciter ex stit. Quid enim est binari⁹, nisi bis vn⁹, vel vnitas? Sed neque sicut pars in toto, ita vnitas in binario: sed sicut efficiens principium eius sine quo esse non potest. Vbi autem binarius, si non sit vnitas? Quòd autem alicubi dicitur vnitas pars binarij, aut simplex compositi, aut tempus æui; considerãda est ratio dicti ex causa dicẽdi: alioqui si vnitas pars est altera binarij, quæ erit altera? Quòd si altera vnitas, tunc duæ erunt vnitates: si autem duæ, prorsus nulla. Vnitas enĩ ante omnia existens, omnium est principiũ: esse autem duo omnium principia, impossibile est. Nam si paria sunt, neutrum erit alterius principium, ac per hoc nec omnium, nec ante omnia, nec vnum verè & propriè. Non est igitur vnitas, nisi vna, & ipsa seipsa vnitate vna. Est itaque, vt diximus, binarius verus bis vnus, & non duo vni, vel vnitates duæ: & omnis numerus tot, quoties vnus: nisi quis à rebus numeratis, & adiacẽti qua numerantur quantitate, ad hanc, quam dicimus, numeri vnitatem se attollere minùs idoneus sit. Non est igitur in numeris, quod verè existat, & verè debeat numeri existẽtia dici, nisi vnitas, quæ non est numerus, nec pars numeri, nec eiusdem naturæ, efficiens tamen numerum: existens ante

Meliùs scimus de Deo quid non sit, quàm quid sit.

Symbolica Theologia.

Deus indicibilis

Ioan. 6.

Qui videantur tenebræ.

Ars solùm imitatur naturam.

Deus naturæ author, &c.

In numerò nihil nisi vnitas est.

numerum: sine qua numer⁹ non existat, & in qua verè existat, eo quòd in se eam existentem habeat. Similiter autem huic de simplici & cōposito, immobili quoque ac mobili. Non enim duo simplicia aut immobilia vlla ratio patitur, quorum alterum post omnia continens à nihilo, alterum super omnia regens & mouens ad aliquid. Sunt itaque tria, vnum, simplex, immutabile: ac ipsa tria simul vnū, similiter simplex, & æquè immutabile: quæ sola, imò ꝙ solum & vnum in omnibus verè existit, non subsistit: quod si se subtraxerit, nihil est iam, quod in omnibus vel assistit, vel insistit. Quæ cùm in se vanè ac inaniter omnia existāt, sicut ait Sapiēs, *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas*, in ipso viua & æterna, imò æternitas ac vita existūt, sicut ait beatus Apostolus. *Quod factum est in ipso vita erat.* In ipso itaque omnia, sed ibi quod ipse: ipse hic & in omnibus, omnium essentia, non quidem mutabilis, secundùm quam vanitas sunt, quæ nec essentia, sed imago ac vestigium quoddā essentiæ est: sed ea, vbi omnia veritas sunt & vita, simul, semel, semper: fons videlicet, efficiensque principium essentiæ, sapientiæ, justitiæ, ac similiū: ea habens, ea existens, non qualia sunt in rebus: sed vnde sunt, & sine quib⁹ esse non possunt, quæ in rebus sunt, cuius aliquod prætendunt inuestiganti vestigiū: vt per ea quæ facta pulchra & bona, pulcherrimus, optimusque intellectu conspiciatur, à quo facta sunt: qui vi. & reg. De⁹, Amen.

Vnicum simplex, & immobile.

Eccle. 1.

Ioa. 1.

Sermo 6. in Sexagesima.

VErum est, fratres, veritatis promissum, *Pulsate*, inquit, *& aperietur vobis.* Pulsauimus, & apertum est, vt cernitis, ostium grande & euidens, quo patenter apparuit, vnum, quod Deum dicimus, ante omnia esse, sine omnibus esse posse, sine quo nihil, & ex quo totum: quomodo ex ipso, & qualiter in omnibus ipse, quæ veriùs ac priùs in ipso quā in seipsis, in quo omnia ab æterno, quæ facta sunt in tēpore, vt ait quis de illo Philosoph⁹. *Pulchrum pulcherrimus ipse Mundum mente gerens.* Et alius. *Fecit quæ futura sunt.* Et, *Qui viuit in æternum creauit omnia simul.* Nunc ergo dilectissimi, concepta de Dei benignitate audacia, non demus ei silentium: propter quem silemus à mundo, & ab inuicem. Clamemus ad ipsum, neque sileat ipse, ne taceat à nobis, & assimilemur descendentibus à folio excelso & eleuato, vbi Dn̄m vidimus, in lacum ignorantiæ, atque obliuionis, sicut stult⁹ ille, qui cōsiderato vultu natiuitatis suæ in speculo, oblitus est, qualis fuit. Nihil enim hic ostendit aut reuelat de se Deus, vt visum sufficiat, seu delectet, sed vt ad inquirendum accēdat: nihil, vt hic satiet, sed vt ad sitiendū excitet. *Satiabor*, inquit, *cùm apparuerit gloria tua.* Interim verò *Sitiuit anima mea ad Deum fontem uiuum.* Cui ergo sufficit quod iam vidit, eò idipsum perdit, quòd ampliùs non inquirit. Quæramus ergo, de eius sancta mente, qua mundum ante mundum gerit, vbi fecit quæ futura erant, vbi creauit omnia simul. Sed si habet mentē, quomodo hoc non est ipse, quiomnia sua est? Nam & de hominibus placuit Philosopho dicere, *Mens cuiusque is ipse est.* Et de mente quidem hominis constat dictum. *Fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam*: si tamen habet mentem, sine qua nec sapientiàm, nec iustitiam habere posset. Duo quidem occurrunt, ipsum esse, & aliquid habere: ipsum esse, & ipsi⁹ aliquid, quod tamen de se sit, & hoc quod ipse. Et ecce nescio quo miro modo ratiocinatio inuenit in verè vno verè duo: id est quod est, & quod eius: quod est de nullo, & quod de ipso. Et ipsa duo vnum: quia quod habet, hoc est: ipsumque vnum duo, quia nihil de seipso esse potest, nec seipsum habere, nec suiipsius esse dici potest, aut conuenit. Conuincitur ergo in hac beata ac ineffabili, quā invenimus, vnitate, superadmirabili dualitate, quæ tamen non recedit ab vnitate, esse aliquid de aliquo, alterum de altero: duo quidem, sed vnum: vnum, sed duo: principium, & de principio, & hoc ipsum pricipium idem, qui est ante omnia: mens, in qua omnia, nec tamen duo principia: quoniam quod habet hoc est, pater & proles: quod de nullo sit, ac nisi de aliquo esse non possit. Quod enim de nullo est, & de quo aliquid semper est, quid cō uenientiùs, quàm pater, mutuato vocabulo, dici potest eius, quod de illo est? quod verò de illo, nō incongruè etiam, si non alia præiudicet ratio, prolem eius dicere est. Extante itaque vno simplici ac immobili, quod duo tamen manifestum est esse, cùm sit & habeat, quód sit eius: nec tamen nisi vnum cum eo quod habet, hoc sit: nec nisi de se habeat, quod in se habet, & apud se, quidquid ibi incōprehensibili veritate occurrit: de nullo esse Patrē dicimus. Quidquid de illo solo, qui de nullo est, & pater dicitur, quia de illo aliquid tamquā proles eius est, filium nuncupamus: alterum in ꝓprietate, quia eius de ipso, in ipso, & apud ipsum: idem in vnitate essentiæ cum ipso: quia ōnia quæ habet, est, qui omnia sua est: & quod ipsius de ipso est, aliud quàm ipse esse, nullomodo potest, qui omnino simplex ac indiuisibilis est. Nō enim simplex diuiditur, vt vnum sit duo: nec vnum geminatur, nec vnum cœpit habere, quod antè non habuerit, nec immutabile desinere esse, ꝙ semper fuit. Semper enim & ante omnia vnum, & de nullo, ac semper in eodem aliquid de aliquo: vt semper sit Pater, & sempiternus eius de eo solo Filius. Numquam autem qui de nullo, is de aliquo: nec qui de aliquo, is de nullo: ne vmquam sit aut pater suus filius, aut filius pater suus. Semper qui de nullo, & qui de illo, eius in illo vnum ac idem, simplex, æternum: vt sit Pater & proles vna natura, essentia eadem, cęteraque similia. Itaque æternitas Pater, de æternitate Filius æternitas: principium Pater, de principio principium Filius: sic de potentia, sapientia, & similibus: quæ iuxta rationalem quam diximus, nostram Theologiam multa sunt, in summa verò & diuina ineffabiliter vnus: vt cùm omnia hæc habeat, vnus tamen habeat vnicum, in quo simul, semel, semper, omnia vnum, quæ in se inaniter multa cōputantur, & veraciter nulla inueniuntur. Ad symbolicam quoque Theologiam descendentes, eamdem sequimur semitam veritatis: vt cum dicitur Verbum imago, splendor, character, figura, candor, brachium manus, dextera: vbique intelligatur aliquid alicujus, & in omnibus vnum vnius: ejusdē essentiæ, proprietatis diuisæ. Itaque quod ad rem pertinet, vnde progressi sumus, quare Verbum dicatur, inuestigemus. Sunt itaque mentis rationalis tria exercitia: propter præsentia, præterita, & futura, ex tribus eius naturalibus potentiis, ratione, memoria, ingenio. Ingenium exquirit incognita, ratio judicat inuenta, memoria recondit dijudicata, & offert adhuc dijudicanda. Ingenium ergo quæ adinuenit, rationi adducit, memoria quod abscondit, reducit, ratio verò tamquam præsentibus superfertur, & quasi in ore cordis semper aut ma, sticat, quod dentes ingenij carpunt, aut ruminat.

Luc. 11.

Boët.

Eccli. 18.

Iac. 1.

Psalm. 16.

Et 41.

Deus mentē habet, & ipse mens sua.

Genes. 1.

Vnitas essentia Patris & Filij.

Theologia symbolica.

quod venter memoriæ repræsentat Quod enim percepimus, & scientiã iam vocamus, aut in ore cordis nobis est, vt inde nobiscum quasi præsentialiter loquamur, id est cogitemus, vel, si pprius dici potest, meditemur, id est præsens intus speculemur, & inde priùs tractemus: vt hoc ipsum, quod modò loquimur, quod vtiq; priùs est verbum cordis, quàm oris: aut in ventre memoriæ occultatur etiam à nobis. Non enim omne quod scimus semper occurrit nobis, nec semper versatur in intuitu scientis omne quod scit. Verumtamen temporaliter, & per partes, à memoria tamquã reconditum abstrahitur, & in ore cordis præsens formatur verbum, quod foris in ore carnis agit strepitum. Quamobrē, sicut ex dictis liquet, quia Deo nihil futurum, nihil præteritũ, sed totũ quod est, vel vtcumque fore potest, quoquouersum varietur, aut variari possit, in ictu intuentis præsens simul & semel & sēper est: nihil de memoria cogitatio referat: imò nec cogitatio, nec memoria ibi locũ habeat, vnde nihil eat, quò nihil redeat, nihil de ingenio studium afferat, imò neutrũ ibi vllum locũ habeat, vbi nihil deerat: meritò ei omnia tamquam superpræsentia, & immobiliter æterna in verbo esse dicuntur, & ratione mentis, quæ simul, semel, & semper secũ tractet, sibi loquatur. Non enim quod est, aut fuit, aut erit, loquitur tantũ; sed & quidquid esse potest, quomodocumque, & vndecũque, qualiter, ad quid, & quare sit, quod est: & quare non sit, ꝙ nō est. Sed neque per partes, vt hoc priùs, id posteriùs, penes quem nulla est vicissitudo: sed vno simplici, æterno, fixoque intuitu, simul, imò si dici potest, supersimul: neque sæpi⁹ hoc, tamquã finitum, repetit: infinitum enim sit, necesse est, ꝙ infinito æquale est. Neque aliud super hoc, aut hoc dimisso, loqui potest: quia hic quidquid est, vel quoquomodo esse possibile est, eum ineffabiliter effari, manifestum est. Vnde nec aliud, nec aliter, nec idem secundò dici vlla ratione potest, vbi nihil præterit vetus, nihil oritur nouum, totum manet æternum: vbi nulla transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: & ita sicut simul, ita & semel: & quia nũquam super omnia, ac in se omnia non videt, hoc etiam & semper. Non enim priùs fuit, & postea se vidit, aut insipiēs sapientiam adinuenit, qua saperet: aut otiosus cogitare cœpit, quid faceret: aut quod semel cogitauit, & sibi intus dixit, postea mutauit immutabilis, aut terminauit infinitus, quod sicut incipere non potuit, ita nec finire. Cuius intus consiliũ non inchoat & transit, sed nascitur, & totũ permanet in æternũ: & cogitationes cordis eius perfectæ, sed non finitæ, nec inceptæ, nec transactæ, in generatione & generationem. Ibi enim nihil inceptum, nihil finitum, sed totũ infinitum, nec tamen imperfectum: nihil præteritum, nihil futurum, sed totũ præsens: sed nec hoc propriè. Nã si dicimus, loquitur Deus, aut cogitat, nondũ videtur perfectum verbũ, siue cogitatio, vt adhuc totum locutus sit, vel præcogitarit. Et si dicimus, locutus est, videtur transactum, quasi iam sileat: si autem loquatur, futurum videtur, ac si nondũ cœperit. Vnde manifestum est, cùm de Dei ineffabilis supernatura aut verbo loqui cogimur, qui silere non sinimur: sicut nullũ excogitari potest nomen, exprimens de quo dicitur: sic nec verbũ, propriè significans id, de quo rectè dicitur. Sed ecce sequentes ipsum Verbum lucernam factum pedibus nostris, tenentesque quocumque ierit, quaqua transierit, & quocumque se verterit, nec quaqua transierit, & quocumque se verterit, nec dimittentes quocũq; penetrauerit, & introierit: tandē introduxit nos in domum patris sui, & in cubiculũ genitricis, id est ingenitæ paternæ essentiæ, sapientiæ, & potentiæ. Pater enim de essentia sua Filium genuit. Nos quoq; introduxim⁹ Verbum, quoniam sic ibi scriptum est, in domũ matris nostræ. Nam dum ortum huius sancti seminis, id est Verbi Dei indagauim⁹, nostrum pfectò inuenimus; non quidem aliunde, sed aliter inde. Nam cùm de vno omnia conditione temporali & initio: solus hic ab eodē generatione naturali & æterna sine initio. Coruscante ergo lucerna, vt diximus, & lumen faciente pedib⁹ nostris, quod pposuimus quærere, ex parte inuenimus, & hoc nonnisi ex parte locuti sumus: & fortassis pars nostri nōnisi ex parte quod locuti sumus intellexit: scilicet vnde ortũ sit Verbum, qũo, quando, & quale: id est quis locutus sit priùs, quid, cui, quomodo, & quando. Verũtamen in his omnib⁹ nondum seminatum foris Verbum, sed quod foris seri possit, inuētum. Itaque de alio initio quæramus, vbi, quare, qũo, & quando seminatum est: postulantes ipsum sancti & secreti Verbi Satorē, vt horum nobis dignetur intellectũ serere, Amen.

Deo nihil futurum, nihil præteritum.

Qua loquatur Deus.

Locutioni Dei vix vllum tempus potest congruere.

Cant. 3.

Filius de essentia Patris natus.

Sermo 7. in Dom. Sexagesima.

MOdò in nobis, dilectissimi, cernere est, quo modo totus homo in sudore vult⁹ sui vescitur pane suo. Verè enim transuerberans carnē, puenit vsq; ad animam gladius. Ecce succidentes nobis nouale, ne super spinas seminemus, sudore defluim⁹, vrente nos desup sole meridiano. Itaq; ob terrenũ semen nimis fatigati, sub patulæ, quã ppe cernitis, ilicis tegmine paulisper reclinemus: vbi non sine interno quodam sudore diuini nobis Verbi semen excutiamus, molamus, cōspergamus, coquamus, edamus: ne ieiuni deficiamus. Hodiernus nobis panis primus erit, inuestigare, quare exiit, qui exiit seminare semen suum. Intus n. timeri non poterat defectus, vt foris quæreretur profectus. Et sicut minui non potest vnum, sic nec multiplicari infinitũ, nec decrescere simplex, nec augeri immensum, nec immobile moueri. Vnde aliũ apponendum panē cernitis, scilicet qũo exire potest, qui moueri non potest. Fratres, antequã sensibilis iste mundus fieret, nihil ōnino minùs erat, quàm nunc est: imò infinitè ampliùs, quàm in hac sensibilitate existat. Totum enim, ꝙ in exemplo patet, prodiisse de exemplari necesse est: sed totum quod est in exēplari, in exemplum venisse, nondũ verum est. Ibi n. non solùm quæ facta sunt, sed quæcumq; fieri possunt, pulchriùs & veriùs existũt: vbi non mutabilia & vana, sed veritas & vita sunt. Postremus n. rerum finis, sēsilis iste status est: sicut supremus ille archetypus, de quibus scriptũ est *Attingens à fine vsque ad finē fortiter, & suauiter omnia disponens* Ilex ista, cuius hîc refrigeramur beneficio, pulchriùs & mirabiliùs tota fuit in modica glande, quã nunc existat in tam grandi robore: peragensq; circuitũ suum iterum consummatur in glande De glande enim ceu de puncto circũducta linea radicis, roboris, frondis, folij, floris, itidem ad glandem occurrit. Ipsa quoq; modicũ semen tanti roboris pulchriùs in seminario matris telluris, & mirabiliùs tota consistit. Sed & ipsum in elementis, & in ipsa materia: ipsa verò materia cũ ceteris vniuersis modis omnibus excellentiùs & veriùs in mente diuina. In robore ergo actualiter ilex subsistit, in glande

Ierem. 4.

Hic sermo in agro habitus est inter laborandum

Sap. 7.

seminaliter, in terra originaliter, in elemẽtis causaliter, in materia possibiliter, in Deo potentialiter: in aliis mutabiliter, ac mortaliter, in Deo immortaliter. Cùm igitur in Deo sint omnia, non solùm potentia, qua fiat, sed etiam præscientia, imò præsenti sapientia: quid sibi voluit magn⁹ ille Gentium Theologus, vt diceret, elatum ingenti gaudio Deum, cùm mundũ perfecisset? Numquid noui aliquid foris vidit, quod intus non præuiderat? nũquid in exẽplo pulchrum aliquid, ꝙ non esset pulchrius in exemplari, in arte, quàm in opere? Vnde si gaudere oportebat, intus erat altior gaudẽdi occasio. Nec tamen tantũ Philosophum, Plato quippe erat, id pueriliter dixisse crediderim: cùm simile aliquid noster Moyses theologizarit. *Vidit*, inquit *Deus cuncta, quæ fecerat, & erant valde bona*. Quasi intus aut lucidiora non vidisset, aut meliora nõ approbasset. An fortasse peracto opere, vterque Theolog⁹ in operis fine finalẽ causam operis subtiliter insinuarit, ille gaudiũ, is bonitatem? Quantum putamus gaudium, quantam delectationem, iucunditatem intus habeat, in tãta & de tantã maiestate potentiæ, & luce potentiæ: vbi omnẽ pulchritudinem, omnem rationem, omnem ordinẽ, omnem causam, omnem effectum, in se, ac super omnia se conspicit? Quare ergo foris concupiuit vtique incõparabiliter minùs decorã? Fortasse ob ipsum ineffabile ac incomprehensibile gaudiũ & delectationẽ. Sed ecce interlucere incipit, in hac incomprehensibili, vna, & simplici immobilitate, nescio quid tertium: ꝙ nec de nullo, nec de vno tantùm esse possit. Si enim intus de hac sua luce, & cum ea gaudet ac delectatur: gaudium illud ac delectationem de vtroque ꝓcedere manifestum est: de illo scilicet, qui gaudet, & de illo, de quo, & cũ quo gaudet. Vtrũq; enim principium constat esse gaudij, quod hui⁹ de illo est. Verùm quoniã is qui gaudet, cum eo de quo gaudet, & in quo delectatur, vnum esse, superiùs cõstitit, quiquid habet vnum, hoc idipsum esse: est vtique cũ gaudio suo vnum: quippe in quo incidere nihil potest alienũ, nihil incipere nouum, nihil interire antiquũ: sed totum permanet æternum, cùm tamen inuentum sit iam trinum. Porrò de quo gaudet, amat, & in quo delectatur, diligit. Vnde dilectio de vtroque est in vtroque, sed idẽ ipsum cum vtroque. Quoniã ergo in hac adoranda vnitate quidquid de nullo esse occurrit, Patrẽ appellamus: quidquid autẽ de vno solo, Filiũ dicimus: restat, vt quidquid de duobus esse in eo inuenitur, vtriusque dicatur: nec tamen Filius, ne confusio nascatur: sed Spiritus sanctus, vt ꝓprietas discernatur, & ambotũ suauitas, dilectio, pax, ac delectatio intelligatur, & hoc totum vnum esse firmiter teneatur: ne ab vnitate propter Trinitatem recedatur. Exultans itaque, & gaudens in sua luce lux vera, quid eguit nostris tenebris, vt videret foris obscurum, quod intus habebat tam lucidum? Nam si lux erat, lucens vtiq; erat. Quid enim est aliud lucere, quàm lucẽ de se gignere? Sed quã lucem de se gignit lux, dũ lucet, nisi quòd ipsa est, quæ lucet? Numquid lux & lucens duas luces significant? Verũtamen nec indifferenter eamdem. Lux enim solam lucis essentiã significat: lucens verò de luce lucẽ esse declarat: nec tamen aliam de alia, sed aliter eãdem significat: vt alia sit proprietas, nõ alia lucis veritas. Lucere verè quid est, nisi lucem præbere? Nec aliam equidẽ, quàm ipsam, quæ lucet de luce. Lux tamẽ cùm existat lux, minimè lucem præbet, si non lucet: lucere autẽ si non sit lux, omnino non valet. Lucere ergo de luce est, & de vtroque lucem est præbere. Cùm ergo dicitur solum hoc, lucẽ videlicet præbere, subintelligitur, & quasi aliquomodo consignificatur, lucere, & lucem esse: cùm autẽ dicitur lucere, subintelligitur similiter in eo, lucem esse, vnde fulgeat, & quòd lucendo illuminet, ac lucem præbeat. Cùm verò lux tantùm dicitur, subintelligitur quoq;, ꝙ lucendo, id est lucẽ de se gignendo lucem præbeat, ac illuminet. Verùm hi intellectus non tam ex proprietate vocũ, seu differentiarum, quas exprimunt ipsæ, quàm ex rei quã significant, id est lucis, natura indifferenti, sine vnà consignificantur & cohabentur cuncti in singulis, singuli in cunctis. Vna enim lucis natura, tres proprietates, trib⁹ illis vocibus designantur. Eia, fratres, quia Rachel parere non potuit, ancillam supposuit. Nam cùm de luce illa inaccessibili nequiuimus propriè dicere quid verè est, imaginaria vsi cõtẽplatione, per similitudinẽ dixim⁹, quod lõgè dissimiliter simile est. Cùm ergo existat lux, & de se lucẽ gignat, qua videatur ipsa lux, ac de sua natura præbeat se visibilem, vt eius dono naturali videatur per ipsam ipsa: nõne hoc in luce maximè eamque potissimũ maximè amabilem facit, quòd donabilis, capabilis, ac fruibilis ipsa est? Quò mihi omne ꝙ potens est, forte, sapiens, iustum, bonum: si cõmunicabile non est, si participari non potest? Id ergo in luce diligi maximè facit lucẽ, quòd per fulgorem præbet se visibilẽ & fruibilem, etsi non sit, quod videat, vel ea vtatur: hæc tamen est natura lucis, & quantũ in se est, semper largitur. Vnde in ea de ea naturaliter donũ quoddam est, quòd lucet: lucere autẽ habet ex eo, ꝙ lux est. Itaq; omnis vsus eius ex munere est: & ex ipso causa, qua cara habetur, ac diligitur. Sit ergo dilectio ex vsu, vsus ex munere, mun⁹ ex specie, siue imagine naturali, id est natiuo fulgore vel candore, mun⁹ verò & imago à lucis æternitate, id est ab ipso lucis esse siue essentia: quæ essentia in ipsa inaccessibili luce, quã vt quimus, effigiamus, in hac corporea luce, penit⁹ de nullo est, ac fulgori & illuminationi initium est. Hoc ergo Deus me⁹, illuminatio mea, in te maximè diligo, vnde te diligere queo, & scire ac participare valeo, id est naturale donũ tuum: scilicet quia naturaliter donabilis es, capabilis, ac fruibilis. Hoc enim quoties aliquid te postulo, attendo, id est Spiritũ tuum sanctum, bonitatem naturalem, ac gratuitã largitatẽ, non accidentalem, aut temporalẽ, aliquo meo affectu, vel opere excitatã: sed æternã, immutabilẽ, qua semper talis es. Sed quoniã in te, qui Trinitas sancta es, Deus meus, lux vera, munus hoc lucis non à seipso est, nobis totum ab ipso est. quibus datum est, quòd aliqua ex parte eo fruimur: sed à specie ac fulgore, tamquã paternalis lucis prole, & per ipsam ab ipsa paterna luce. Nam de luce quia lucet, munus est lucis, & vsus ex munere. Sub vna veneratione, indifferenti charitate, in te diligimus Spiritum sanctũ, in quo etiam Filium, per quem & Patrẽ, à quo omne datum optimum, & omne donũ perfectum. Pater enim in nomine Filij, id est per Filium, dat Spiritum: Filius à Patre dat Spiritum: Spiritus à Patre & Filio dat seipsum. Nihil enim datur, cui nihil debetur, nisi gratis, id est dono. Sed nec debitori dimittitur, nec malè merito bonum redditur, nisi dono magno, maiori, maximo: ideo totum datur aut dimittitur in Spiritu sancto: verũ ipse cum omni vsu eius per Filium, per quem in Spiritu omnia donantur aut cõdonantur à Patre, principali quodãmodo, ac fõtali bonitate, ex quo

Platonis sententia.

Genes. 1.

Qui de nullo Pater, qui de vno Filius, qui de vtroque Spiritus sanctus.

Genes. 30.

Lux diligitur, quia visibilis & fruibilis.

Iac. 1.

Itaque, fratres, Trinitati Deo de hac sua luce & illuminatione gratias agentes, de cętero rogem⁹ Patrem per Filium in Spiritusancto, reuelari nobis, quare voluerit foris exire, cui intus nihil deerat, foris adesse nihil poterat: & seminare, quod nec intus deficere seruatum, nec foris multiplicari satum. Sed hic hodie fatigati pausemus, cras de alio dicturi initio, quod dare dignabitur dator & datum æternum, Spiritus sanctus: cui honor & imperium in perpetuum, Amen.

Sermo 8. in Dominica Sexagesima.

INdagantibus nobis, dilectissimi, causam vniuersitatis finalem, primū occurrit, nec necessitate omnipotentem, nec cupiditate omnia habētem, nec curiositate sapientiam, nec vanitate veritatem aliquid facere potuisse: sed gratuita voluntate, & quodā propriæ largitatis munere: neque de nouo concepisse animo, sed ab æterno in mente & voluntate habuisse, quod tandē opere compleret. Cùm enim talis sit naturæ, quæ capi aliquatenus & participari possit, & in se de se iugi, stabili, & ineffabili gaudio exultet: pertinuit non solùm ad naturalem bonitatem, verūetiam ad ipsius gaudij naturam, velle habere tanti & tā iucundi boni participē. Neque sicut in nobis sępe, curiositatis aut iactantiæ vitium est, internum gaudium non posse non communicare alteri: & quantò est maius, tantò minùs posse celare; sed ipsius largitatis est gratia, & bonitatis natura, lætitiæ quoque gratuitū ac naturale bonum, velle sese in plures effundere, aut infundere, & in sui participium gratis colligere. Nam & largitas nūquam potest esse auara, nec bonitas inuida, nec charitas otiosa, nec lætitia quęrit esse occulta, vel solitaria. Fecit itaque quando voluit, quæ velle numquā cœpit, indiuisa Trinitas indiuisè naturā sui capacem, suæ delectationis, iucunditatis, pacis, & gaudij participio habilem, mentem rationalē videlicet ad imaginem suam de nihilo. Quia nonnisi nihil erat, de quo primùm aliquid faceret gratuita, sicut dictum est, largitate, & nō naturæ suæ, vt nonnulli dixerunt, necessitate, quasi vacare non posset: sed naturali bonitate, tātùm quia vellet. Felix tamen natura, quæ cogit benefacere: quæ enim naturali bonitate cogitur benefacere, quid nisi gratis, & libens facit? Fuit ergo naturalis bonitas causa operis, & interna mētis delectatio: operis dico rationalis spiritus, & ipse, naturæ corporeæ ōnis. Vniuersa enim corporea natura spiritui seruit rationali ad eruditionem, & quodāmodo suum loquitur principium, & nihil est sine voce. Ideo ergo factus est spirit⁹ rationalis, vt gaudeat & condelectetur Deo de Deo, & de omnibus in ipso solo. Rationalis quidem factus, vt ipsum Deum in se & in omnibus inuestiget: concupiscibilis, vt solū diligat ac desideret: irascibilis, vt cuncta huic contemplationi & delectationi aduersantia reprobet, sicut scriptū est: *vt sciat*, videlicet per rationalitatē, *reprobare* per irascibilitatem *malum, & eligere* per cōcupiscibilitatem *bonum*. Solum ergo & summū spiritus creati rationalis bonum est, & finis naturalis, rationalis, & moralis studij, siue exercitij, id propter quod factus est, contemplari videlicet, & delectari in Deo. Via autem ad hanc mansionem, inuestigare, & imitari, inquirere, & desiderare: inquirendo desiderare, & desiderando inquirere. Solum verò eius peccatū & malum, ab hac conuersione ad Deum, & inuestigatione, & desiderio auersio, vt eo concepto aliud quęratur & ametur. Eia fratres, quid per multa currimus, & anxiè quęrim⁹, quod difficilè inuenimus? Breue est quod satis est: prope, quod perfectū. Gaudium est, amor est, delectatio, suauitas, visio, lux, claritas. Quod exigit à nobis Deus, ad quod fecit nos Deus. Ordo & Religio est vera, id facere, ꝓpter quod facti sumus. Contēplemur id, quo nihil pulchrius, delectemur in eo, quo nihil dulcius: nascamur omnino ista impedientibus. Omne exercitiū nostrum, tam laboris quàm quietis, tam sermonis quàm silentij, huc referamus. Quod enim huc non refertur, neq; propter hoc fit à nobis, propter quod facti sumus a Deo, vt eadē sit operis illius & nostri causa atque intentio; nec virtus est, nec remunerabile est. Ibi enim & inde, & id erit factorum nostrorum remuneratio, vbi, & vnde, & quod, vt fieremus, fuit muneratio. Id nobis principium ac finis: finale principium, & principalis finis. Principium perfectum, propter finem; finis infinitus, propter iuge principium. Quod enim vbi incipit, semper finit; vbi finit, sēper incipit: nec profectu carere, nec defectū potest incurrere. In omni habitu, in omni loco, in omni persona, Religio mūda & immaculata apud Deum & Patrem, hæc est; sola hæc sectanda, & propter hęc immaculatū se custodire ab hoc sæculo. Sed quoniam actu difficile est in sęculo cōuersari, & ab eo non contaminari: etiam propter hoc fugiendum à sæculo. Verumtamen ab hoc tam suaui & amabili contemplationis otio, quo exercenda est omnis vis rationis, quo infigendus omnis nisus affectionis, quoniā sola inculpabiliter, vel etiā laudabiliter retardat rationabilis dilectio ac prospectio proximi; interposuisse creditur Apostolus superioris sententiæ tenori, visitare pupillos & viduas in tribulatione sua. Itaq; omnis nostra, si vera est, disciplina, contemplationi ac delectationi, siue dilectioni semper insudet: aut solius Dei libero otio, aut proximi ordinato negotio. Sola enim proximi ordinata charitate suscepta solicitudo, ab hac contemplationis iugitate & vigilantia excusabiliter, quandoque & vtiliter animum inclinat. Nam quod corporalis exercitationis labori indulgemus, vt non desit, vnde tribuam⁹ necessitatem patienti, ipsi videlicet corpori adhuc animali, à proximi charitate non vsquequaque alienum opinamur. Quid enim proximius animo suo ipsius corpore, quod non solùm diligere debet, sed odire nō valet? Ipsum ergo quoniam anima adhuc viuens, & necdū spiritus viuificans, de se solo viuificare nō sufficit, ꝓuidere sibi rationabili ordine habet, vnde iuuetur extrinsecùs, ad id quod per se minùs plenè valet intrinsecùs. Debitor enim carni est spirit⁹, vt eā viuificet, non vt secundū eam viuat. Omnis ergo cura, aut delectatio, quę in solo Deo non est, excepta, vt dictum est, charitate proximi propter Deum, superflua est, & adulterina: & à causa, quare homines sumus, aliena: auersa à proposito Dei ad nos, & officij nostri ad ipsum. Videte itaque fratres, quanto feruore spiritus, & infatigabili nisu opus est, nos, relegatis cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, à qualibus recedit Spiritus sanctus disciplinæ, effugiens fictum, intendere in illud Deificū lumen, quod ad veritatem illustrat, & ad charitatem inflammat: qui vt id liberiùs, licentiusq; possitis, etiam animalis corporis solicitudines alteri superposuistis. Quibus si labor interdicitur, solicitudo tollitur, cu- a

Causa finalis creationis.

Deus non naturæ necessitate agit

Isai. 7.

Deus à nobis exigit id, ad quod nos fecit.

Iac. 1.

Cur fugiendum a sæculo.

Iac. 1.

Sap. 1.

interdicitur. Solicitudo etenim necessariò turbat, sicut scriptum est: *Solicita es, & turbaris erga plurima:* cura verò grauat: vnde est illud Dñi. *Ne grauentur corda vestra crapula & ebrietate, & curis huius sæculi.* Solicitudo malè sustollit, cura peius deprimit; acedia pessimè dissoluit. Mẽs enim in otio acediosa fructum actionis perdit, & contemplationis lucem minimè inuenit. Porrò depressa curis, in altum se nequaquam erigit, turbata serena esse nequit. Cor enim quod tranquillum non est, serenum esse nullatenus potest: sin autem serenum, nec perlucidũ. Cor verò contemplantis perlucere oportet, tãquam speculum, aut aquã limpidissimam, & quietam: vt in ipso, ac per ipsum, sicut in speculo, per speculum, videat mens suam ad imaginẽ Dei imaginem. Ad hoc ergo cor mundandũ est Deum speculari cupientis, non solùm à noxiis ac superfluis, sed etiã necessariis curis: & excitandum lectione, meditatione, oratione. Beati enim mundicordes, quoniã ipsi Deum videbunt: quod ipse nobis præstare dignetur, Amen.

Luc. 10. *Luc 21.* *Cor contemplantis lucidum esse debet.*

Sermo 9. in eadem Dominica.

NAturali dono cõmunicabilis gaudij sui facta à Deo mens rationalis, sicut prima & sola eius suscipit imaginem, ita potest cognitionem, & amorem. Facta est enim capax capabilis diuinitatis per rationem & voluntatẽ, id est intelligendi & amandi facultatem: tamquam per vasa quædam, ac instrumẽta naturalis conditionis: quæ sicut primum gratiæ donum creat, vt sint: sic secundũ replet, ne vacua sint, aut malè plena. Malè autem plena sunt, aut erroneo sensu, aut peruerso amore perfusa: Deo verò solo, à quo, & ad quem creata sunt, bene repleri possunt: sed totum capere nõ possunt. *Maior est enim Deus*, ait Apostolus, *corde nostro, & nouit omnia.* Post ipsum verò spiritu rationali creato sicut nihil prius, sic nec mai⁹. Vnde etiamsi alio infundi potest, repleri tamẽ omnino non potest. Eapropter qui præter Deum solũ aliud cupit spiritus, quò plus bibit, plus sitit: & cupiditatis, siue pecuniæ, siue laudis, siue potentiæ, & similium, dum extra Deum sufficientiam quærit, saturari nequit: mai⁹ est enim ipse, quàm omneꝗ imbibit. Ipse ergo sicut vas, cui se sapiẽtia & virtus Dei, vt cognitione ac charitate ipsi⁹ perfundat, infundit: ita est & ager, vbi se sapientia eadẽ, ac virtus seminat: quatenus de tali semine cognitionis lux, ac dilectionis feruor exurgat. Primâ igitur gratiâ, qui nondum erat ager, suscipiendo semini, ac multiplicando idoneus creatur: id est naturalis, vt diximus, facultas intelligendi & diligendi: ex quibus liberum constat in mente rationali arbitrium. Secundâ verò gratiâ in ipsum liberi arbitrij agrũ semen verbi iam spargitur: sic enim priùs, quæ ardere possit, lucerna cõponitur: postmodum vnde succendatur, ignis apponitur. Seminatur itaque hoc in agro verbi semen secundùm agri naturam intus & foris: foris autẽ de Creatore loquitur rationali menti, verbumqꝫ facit doctrinæ omnis exterior creatura: intus verò ipsius intima rationalis naturæ & super vtrumque nonnumquã altiùs loquitur diuinitus inspirata gratia. Semper tamen, sicut ocul⁹ carnis cùm habeat ex natura facultatem videndi, & audiendi auris, nũquam consequitur per se ex se visionis ac auditus effectũ, nisi beneficio lucis, & soni externi: sic nec spiritus rationalis, cùm sit ex primo dono creatricis gratiæ habilis ad videndum deificũ lumen, nisi radio lucis superioris illustratus, nullaten⁹ consequi poterit illius visionis effectum. Sicut enim solem non videt oculus, nisi in lumine solis: sic verum & diuinum solẽ ac lumen, nonnisi in eius lumine mẽs videre poterit. *In lumine tuo*, inquit Prophetes, *videbimus lumen.* Quare sicut de sole exit, vnde sol ipse videri possit, & sine quo non possit, nec tamen solem deserit quod de illo exit, illũque ostendit: ita manens in Deo Verbum, quod exit ab eo, mentem irradiat, vt primò omniũm ipsam lucis coruscationẽ, sine qua nihil videret, videat: ipsum quoque, vnde nõ deserens, nec deserta, coruscat. Sicut enim lucem, quæ de sole fulget, pri⁹ videt oculus carnis, & in ipsa cetera videt: ipsumque radiũ sursum sequens, videt solem ipsum, vnde exit, vnde micat radius, qui ipsum illustrat, tãquam proprio dono, ac naturali beneficio: sic de illa inaccessibili luce exit fulgor, quẽ primò omnium mens videt, sine quo nihil videret: sursumque rapit, vt vnde exit demonstret, suæqꝫ originis fontem reuelet: quod tamen minimè faceret, nisi inde exiret. Ideo igitur inde exit, vt illuminet, ideo illuminat, quia exit: vt aliud sit ei naturale beneficium, aliud naturale principium: vtrũque autem ab vno lucis fonte, vnde lucet, vt illuminet, & vnde illuminat, quia lucet: nec tamen priùs lux est, postea lucet, tertioque illuminat: sed simul quia lux est, quoniam lux est, lucendo, quantũ in se est, semper illuminat, nec tamẽ statim aliquid illuminatur. Sicut enim oculus, qui videre possit, si in hui⁹ solis lumine crearetur, statim à præsentis solis radio sine vlla sui permutatione illustraretur, ac sine aliquo solis vitio vel vicissitudine obscurari casu, vel prorsus excæcari posset illico, vt penè & indifferens circa tempus esset, creari, illuminari, obscurari: sic à lumine in lumine, quod vbique semper erat, creata mens quæ nõ erat, ab eius præsentia statim perfunditur, nec in ipso nouum aliquid exoritur, & sine eius aliqua obumbratione in lucifuga spiritu statim obtenebratur. Sic nimirũ vultus ad solem cõuersus illustratur, & immobili permanente sole auersus obscuratur. Exiens ergo sator lucis, ac Verbi lux, ipsa & Verbum, primum semen de sinu Patris seminauit gratis, id est dono Spirit⁹ sancti, in angelicæ naturæ agrum, dũ ei intus per naturalem rationem illuxit, & quasi præcepto naturæ instruxit. Sed dum seminat, in quibusdam cecidit semen secus viam. Via enim, per quam venit ad creaturam beneficiũ Creatoris, charitas ac dilectio eius sola est, & gratuita: via autem per quam rationalis creaturæ obsequium ascendit ad Creatorẽ, similiter charitas & dilectio eius est sola, ac debita. Cùm ergo, vt dictum est, in Angelis priùs seminasset: aliis cum gratiarũ actione ad Deum se à se conuertentibus, humilitatis radicem deorsum mittentibus, ac obedientiæ fructum sursum facientibus, sicut scriptum est, *Quod saluatum fuerit de Iuda, mittet radicem deorsum, & faciet fructum sursum:* alij ad seipsos conuersi, euanuerunt in cogitationib⁹ suis, & reputantes se sapientes, stulti facti sunt. Obscuratum est enim insipiens cor eorum, tamquã auersorum à luce. Nõ enim eum, à quo illuminati sunt, vel à quo tamquam ager sati, sicut decuit, glorificauerunt: sed seipsos efferentes, genuerunt de se cogitationes superbas, vanas, & elatas, lucis, quia humilitatis, prędones, genitrices mentes conculcantes, rapientes beatum semen de corde: ne fructum charitatis de radice humilitatis ferrent in obedientia. Tales sũt qui in veritate nec ad horam quidẽ steterunt: quibus, vt diximus, circa tẽpus ferme indifferens fuit,

1. Ioan. 3. *Mens solo Deo repleri potest.* *Seminatur in mente intus & foris.* *Psalm. 35.* *Lux de Deo exit, per quã ipse noscitur, &c.* *Seminauit Deus in agro Angelicæ naturæ.* *Isai. 37.* *Lapsus dæmonum.*

creari, illuminari, excæcari. Excæcauit enim eos sua malitia, quos creatrix illuminauit gratia. In his ergo sapiens sator semen periisse non nesciit, nec tamen seminare adhuc messis auidus destitit. *Sed dum seminat, aliud cecidit supra petram.* Petrosa ista terra humana est in Adam natura: quæ seipsã in Dauid experta, iamque sui gnara, ait ad Dñm. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Hanc secunda satione Dei Verbum seminauit, dum eam non solùm intus munere rationalis animæ, quæ illuminat omnem hominẽ venientem in hunc mũdum, sed etiam foris præcepto disciplinæ illustrauit, dicens. *De ligno scientiæ boni & mali ne comedas.* Primò ergo seminauit in cælo, secundò in paradiso. Hic igitur cum gaudio suscepit verbum, & ad horã stetit: sed cùm de seducta muliere tentationis æstus efferbuit: malè suasæ, ac peiùs suadenti pessimè consensit: & obediens voci mulieris, plusquã Dei, sicut in radice humilitatis ab humore caritatis iam intus exaruit, sic ab exterioris obedientiæ virore citò emarcuit. Adiecit autem tertiò seminator Deus seminare per Moysen in deserto: sed dum seminat, aliud cecidit super spinas. Iudæi nãque in obseruantiis mandatorũ, & præmiis obseruationũ, sola semper temporalia ac terrena attendentes, dum carnalibus solùm inhiant, omnẽ spiritualis intelligentiæ fructum in lege suffocãt. Verumtamen quia, sicut dicitur, labor improb' omnia vincit, etiam adhuc quartò per se, ac pòst per Apostolos, sator iste Dei Fili' factus hominis filius, semen suum seipsum seminare adiecit in mundo: vbi reliquiæ Israël, ac plenitudo Gentium, tãquam terra bona, cum gaudio susceperũt verbũ: & fecerunt fructum, in solis & algoris patientia. Primùm ergo seminatum est in cælo, secundò in paradiso, tertiò in deserto, quartò in orbe vniuerso, *Ite*, inquit, *in orbem vniuersum, & prædicate euãgelium omni creaturæ.* Primò in Angelis, secundò in primis hominibus, tertiò in Iudæis, quartò in Gentibus. Primò præcepto naturæ, secundò præcepto disciplinæ, tertiò mandato literæ, quartò euangelio gratiæ. Primò verbum in ratione, secũdò in voce, tertiò in charactere, quartò in carne. *Verbum*, inquit, *caro factum est, & habitauit in nobis.* Primò rationi totum intus, secundò foris auribus, tertiò etiã oculis, quartò simul & manibus. *Quod audiuimus*, inquit, *& vidimus, & manus nostræ tractauerunt de verbo vitæ.* Sic ergo per totum mundi temp' ista agri inuenta est distinctio, & auditorum differentia: sic nimirũ cùm ipsum Verbum per semetipsum præsens seipsum loqueretur in carne. Sed & hodie cùm nos vel alij semẽ eiusdem Verbi cõmuniter spargimus, inueniuntur in auditorib' alij respuentes, alij reiicientes, alij suffocantes, alij fructificantes in patientia: quod & Angelus in constãtia, ac homo primus in sola potuit obedientia. Primi ergo non concipiunt, secũdi abortiuum faciunt, tertij fœtum viuum opprimunt, quarti cũ pietate ac diligentia materna nutriũt. Quod interna sua tui satione nobis præstet Christus Dominus noster, Amen.

Luc. 8.
Psalm. 142.
Genes. 2.
Vbi Deus primò & secundò seminauit.
Vbi tertiò.
Vbi & quid quartò.
Marc. 16.
Ioan. 1.
1. Ioan. 1.

Sermo 1. in Dominica Quinquagesimæ.

Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur, &c. Fratres, prosperum iter faciat nobis Deus salutarium nostrorum. Ecce enim & nos ascendimus Ierosolymam. Ideo enim in hãc insulam omnium terrarum vltimam, post quam, vt ait Propheta, non est alia, modicam, & in mari magno occultatã descendimus, vt Ierosolymam ascendamus. Verumtamen non in eam, quæ terrena est, & seruit cum filiis suis: sed in cælestem, quæ sursum libera est, mater omniũ nostrum, vbi nemo seruit, sed Reges sunt vniuersi. Tota enim illa cum filiis suis Regibus, & sposo Rege, Regis filio, Regina regnat in æternum. Sicut enim alites vt se in aëra pennis subrigãt, profundiùs omni corpore solo vbi resident, se imprimunt: hominum quoque ac ferarum eadem est ars naturæ, siue natura artis, aut potiùs ars naturalis, vt in sublime salire cupientes, humiliùs terræ quasi toto subsidẽtes corpore incuruentur: ita & nos cælũ affectantes, à cõmuni orbe declinauimus: hiantes ad plenitudinem, diuitias proiecimus: ad honores ambientes, tamquam purgamenta huius mundi abiecti sumus: qui in mundo aliquid videbamur, in congregatione quoque fratrum nonnihil reputati, vt verè aliquid esse possimus, ecce ad nihilũ redacti sumus. Quæ enim iam, ne dicã æstimatio, sed vel memoria nostri in mundo? Mundo namque obliuioni dati, tamquam mortui ab ei' corde, vtinam & nos eius penitus obliuiscamur, ac moriatur ipse in cordibus nostris à cordibus nostris: quatenus sicut loco, sic animo possit quisque dicere. Mihi mundus mortuus est, & ego mundo. Vtinã, quæ retro sunt, sicut manibus deserentes, ita cordibus obliuiscentes, in anteriora nos cogitatione tota & auiditate extendamus: arietũ more retroacti, in ea quæ ante sunt, fortiùs efferamur. Nimirum arduum est, quò ascendere molimur: arctũ quoque quod penetrare attentamus: ideo expeditos nos esse condecet, & subtiles. In altum enim repere onustum, ac per angusta intrare inflatum, difficile. Non inflare hominem diuitias, nec onerare curas, nec grauare crapulas, diuini potest esse miraculi, humanæ autem infirmitati impossibile, Deo verò omnia possibilia. Ideo ergo sequitur. *Et Filius hominis tradetur Gentibus ad illudendum, & crucifigendum.* Vetus autem homo noster veteris hominis filius, cum nouo filio hominis crucifixus est aliquando, sicut beatus ait Apostolus. *Vetus homo noster simul crucifixus est* cum illo. Vnde adhuc oportet, dilectissimi, vt in singulis nobis, dum sexta sabbati adhuc agitur, crucifigatur. Ego enim cùm sim corpore & anima personaliter vnus homo, in me tamen duos, & duorum inuenio filios: veterẽ ac nouum, terrenum & cælestem, hominis filium, & Dei filium: hominem hominis filium generatione carnali, vbi quod natũ est ex carne, caro est: & Deum Dei filium generatione spiritali, vbi quod natum est ex spiritu, spiritus est, aut de Deo Deus: iuxta quod dedit potestatem hominib' filios Dei fieri. Regenerati enim de Spiritu sancto, & virgine matre, quæ est Ecclesia, quid nisi miro, nouo, ac diuino modo nascimur, mirabiliter de veterib' noui, de peccatoribus iusti, de carnalibus spirituales effecti, de hominibus Dij: quales non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sumus? Sicut enim æternus Deus factus homo nouus, non de nihilo, neque de alieno, sed de homine vetere, nec tamen ab homine, sed de Spiritu sãcto & virgine Maria, absque omni peccato apparuit hominis filius: ita veteris hominis hominis vet' filius, nec ipse de nihilo, neque de alieno, sed de vetere homine seipso, nec ab homine, sed de eodem Spiritu, & virgine matre Ecclesia, in remissionem omnium peccatorum renascitur Dei filius. Verùm hic int' latet in nobis, sicut in ipso latuit: foris verò patet in nobis imago terrena terreni, vetus veteris, in veritate

Luc. 18.
Isai. 18.
Incuruantur qui salire cupiunt.
Arietũ belici.
Luc. 18.
Rom. 6.
In nobis duo homines, nouus & vetus

carnis peccati: sicut & in illo patuit, sed in similitudine carnis peccati. Conceptionē enim ac natiuitatem, quam pro nobis, de nobis, & in nobis accepit, contulit & nobis: quatenus similiter concepti ac nati, similiter viuamus, moriamur, & resurgamus. Qui enim dicit, se in illo manere, debet sicut ille ambulauit, ipse ambulare. Ascendit ergo Ierosolymam, vt filius hominis qui foris apparebat, traderetur, flagellaretur, crucifigeretur, & à filio Dei, qui intus latebat, die tertia suscitaretur: homine tamen hominis filio, & Deo Dei filio existente personaliter vno: hoc tamē natura, illo gratia: hoc priùs, illo posteriùs. Itaque, cùm & ego, vt dictum est, sim personaliter vnus homo, & natura filius hominis, cui⁹ foris apparet imago: gratia verò Dei, filius Dei Deus in interiori imagine & similitudine: non abs re dixi superius, vnū me esse, & geminum: ac in me vno homine duos duorum filios contineri. Sic Abrahā duos in vna domo filios habuit, vnū de ancilla, & vnum de libera: illum priorem, istum posteriorem. Prius enim semper, quod animale est, deinde ꝙ spirituale. Et sicut ibi, iuxta Apostolum, maior persequebatur minorem (Sara autem ludentem filiū ancillæ cum filio suó vidit, non persequētem) sic in me hodie. Major minorem, id est prior posteriorem, exterior interiorem, animalis spiritualem, Ismaël Isaac, filius ancillæ filiū liberæ, filius hominis filium Dei persequitur, sed ludendo, sed blandiendo, sed demulcēdo, ad turpes ac illicitos, sibique indebitos, ac indecentes vsus alliciendo. Sic enim pugnat & concupiscit caro aduersus spiritum, non expellēdo à se, sed attrahendo ad se: non abiiciendo, sed alliciendo. *Tentatur*, ait Iacobus Apostolus, *vnusquisque à concupiscentia sua abstractus & illectus.* Hæc sunt illa fraudulenta inimici oscula, longè peiora, quàm amici iurgia, aut verbera. Filius ergo hominis in me odit filium Dei, ac persequitur, id est caro spiritum, blandimentis & delinimentis lethiferis: iuxta quod inimici hominis domestici eius. Filius verò Dei, qui sum ego, in me nouus in vetere, diligit eum, cū quo rixatur, filium scilicet hominis, quē verberat, vt emendet: flagellat, vt castiget: tradit, vt liberet: quia si filius Dei liberauerit, hominis filius verè liber erit: & si flagellat, recipit: si arguit, diligit: tandē passioni, mortique contradit, sed vtā passibilitate ac mortalitate die tertia resuscitet. In cunctis absque misericordia ad mortem vsque persequitur: flagellis & clauis, lancea ac spinis, colaphis & sputis, opprobriis ac contumeliis, omnib⁹ tamen non lethiferis, sed salutiferis: non ex odio, sed ex amore, ex pietate, ex consultu, donec penitus occidat, fiatque, quod ait Sara, *Eiice ancillam, & filium eius*: vt solus filius liberæ, ꝓmissionis, & gratiæ, tamquā Dei fili⁹ regnet in domo paterna, & sit Deus omnia in omnibus pace plena. Ad huius igitur pacis visionem in nobis, hoc enim signat Ierosolyma, ascendētibus nobis, dilectissimi, tradend⁹ est filius hominis, homo scilicet noster exterior ab interiore, ac non sine aliqua seductione gētibus alienis, id est disciplinis & districtionibus Regularibus, abstinentiæ ac vigiliis, cineri ac cilicio, laboribus & silentio, paupertati, vilitati, ac ōnino alieno imperio: vt ab his flagelletur & crucifigatur, donec funditus à ꝓprio sensu & voluntate, ac veteris vitæ consuetudine occidatur: quaten⁹ peccato mortuus, iustitiæ viuat in nobis cū filio Dei: id est vt nos ipsi penitus peccato per pœnitentiā mortui, ac nouæ vitæ resuscitati, iustitiæ viuamus. Itaq; dilectissimi, crudeles ac duri nobis ipsis simus, sed exterioribus, ne crudelem ac durum offendam⁹ Iudicem, interioribus & exteriorib⁹. *Si nos*, inquit, *ipsos accusamus* veraciter, iudicamus districtè, condēnamus durè, non timebim⁹ aliū accusatorem: nec alium offēdemus iudicem, nec aliū sustinebimus tortorem. Quid quærimus delitias, aut quietē? In cruce sumus, in mundo fuimus. In inferno sumus, sed misericordiæ, nō iræ: in cælo erimus. In mundo peccauimus, hic punimur, ibi pausabimus: illic in deliciis, hic in pœnis, ibi in gloria: illic in sorde, hic in purgatione, ibi in requie. Quid quærimus? Suauem infernum? quare ergo suauem & delectabilē reliquimus mundum? Abbas noster pater sit animarū, tortor corporū. Pater sit filij Dei in nobis, & nutritor, pædagogus & tutor: quanto tempore paruulus est, qui hæres futurus est, & qui in domo mansurus est in æternum: filij autem hominis sit flagellator, proditor, seductor, expoliator, ac tandem crucifixor & sepultor. Quòd si ipse fuerit nobis negligens, nos sim⁹ nobis Abbates, filij hominis homicidæ, at filij Dei nutritores: vt crescat, & fiat magnus valde, sicut de Isaac legitur: & sicut ait Apostolus, donec formetur Christ⁹ in nobis, & occurramus in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi: qui viuit, &c.

Luc. 18. — *Idem homo hominis & Dei filius est* — *Galat. 4.* — *Ibidem* — *Iac. 1.* — *Galat. 4.* — *Genes. 21.* — *Vt corpus à spiritu regi debeat.* — *1. Cor. 11.* — *In Religione in cruce sumus.*

Sermo 2. in eadem Dominica Quinquagesimae.

PRædicente Domino Iesu passionem suā discipulis suis, & Resurrectionem secretò, sicut sequitur, ipsi verbum non intellexerunt. Et fortasse sub hoc mysterio secretò locut⁹ est eis, quia quod loquitur secretum est ab eis. *Erat*, inquit, *verbum absconditum ab eis, & ipsi nihil horum intellexerunt.* Ego quoque eorum, quæ de crucifixione filij hominis in me hesterna die tam ꝓlixè dixi, vtiq; nihil intelligo: quid sibi velit omnis exercitatio mea, & continuus labor, ignoro: quem habitura sint finem, nescio: quid portentent, quo vocentur nomine ante eum, qui bonorum nostrorū non indiget, nō intelligo. Sæpe enim ꝙ altum est apud homines, abominabile est apud Deum. Merita quidem nostra significatiua præmiorum esse, nō ambigimus: & omnia quæ agimus, quasi vocesquasdam esse propheticas, & prænuntias eorum, quæ ventura sunt super nos, præmiorum, aut suppliciorum. Reddetur enim *vnicuique secundum opera sua.* Et, *Oportet nos omnes exhiberi ante tribunal Christi: vt recipiat vnusquisque prout gessit in corpore.* Videns tamen publicanos & meretrices ingredi in regnum Dei, & excludi Prophetas ac virgines, mirabiliumque signorū effectores; eos quoque qui portauerunt pōdus diei & æstus, nihil maius accipere his, qui vna hora fecerunt, & id posteriùs, fateor, haud intelligere me, in omnibus quæ ago, quid agam: & cùm omnia bona fecerim, & sustinuerim mala, nescire, vtrū amore dignus sim, vel odio. O verbum valde secretū, nimis absconditum! quod nec taceri potest, nec sciri. Opera verba sunt: omnia clamant, & nihil est sine voce: sed adhuc quis sit finis sermonis, non audiuimus. Ideo quid sibi velint vniuersa, quidue portentent, non intelligimus. De fine sermonis sententia pendet: omnis oratio ad finē vsque suspenditur, fini acclamatur, fini respondetur, de fine iudicatur, ante finem pendula sunt omnia, & nusquam locantur. Ante finem possunt prauè dicta corrigi, prætermissa suppleri, superflua resecari, bene dicta deprauari. Finis omnia concludit, omnia locat, omnia perficit: vt ante finem quid sit aliquid, nisi te-

Luc. 18. — *Incertitudo iustitiæ nostra.* — *Apocal. 22.* — *2. Cor. 5.* — *Eccle. 9.*

merè diffiniatur. Sic omnia incerta referuantur in posterum: quocumque verò ceciderit arbor, siue ad dexteram, siue ad sinistram, ibi erit: siue ad Austrum, siue ad Aquilonē, ibi locus eius ante Dñm, cui nihil præteritum, nihil futurum. Omne quod viuimus, punctum est, aut momentum: omne quod agimus tam diuersè, tam variabiliter, opus vnum: cui⁹ finem expectat Dominus, & iudicat. *Dominus*, inquit, *iudicabit fines terræ.* Principia & media mobilia sunt, loco vaga, ac per hoc à iudicio libera: finis omnia locat, in quo omnia locantur. Qui vsque in finem perseuerauerit, saluus erit. Multorum enim diu, multumque elaboratæ iustitiæ, ob dissimilem finem in obliuionē erunt. Tales, quia non peregerunt, nihil egerunt: aut potiùs ꝙ peregerunt, & non finierunt, id solum egerunt: cetera verò inchoata, non acta, quia relique sūt, relinqui meruerunt. Ita omne quod natum est ex Deo non peccat, quia non perpeccat. Sic spiritus Dñi à die vnctionis Dauid & deinceps, ab eo non discessit, quia rediit, quia finem tenuit. Domin⁹ quoque pro Petro rogauit, ne deficeret fides eius: cui iuxta hunc sensū loquens, ait. *Et tu aliquando conuersus confirma fratres tuos.* Vides, quòd fides Apostoli, quæ adeò defecit, vt ad ancillæ vocē ter negaret nosse se, quem triennio secutus est, minimè defecisse dicitur: quia ad eū aliquando conuersus, non perdefecit ab ea. Propter hæc omnia, ac similia dixi, non intelligere me id ipsum, quod ago de me, aut patior in me: sed esse omnino omnia mea abscondita à me. Rogandus es ergo, bone Iesu, vt corā nobis certum aliquod ac indubitabile signū facias, quo de dubiis certos reddas: sicut corā discipulis mente adhuc cæcis corpore cæcum illuminasti: vt per id quod in præsenti visū cernerent, de dubiis indubitanter futurum crederent, quod audirent. *Cùm inquit appropinquasset Iesus Iericho, cæcus quidā sedebat secus viam, &c.* Iericho, vt dicūt, luna interpretatur. Cùm ergo appropinquasset videns lunæ, appropinquauit cæcus soli: ille tenebris, nam & luna nonnullas tenebras habet, iste soli, qui totus lux est, & tenebræ in eo nō sunt vllæ: ille defectui, iste profectui: ille mutabilitati, iste stabilitati: ac vt ita dictum sit, ille insipientiæ, iste sapientiæ. Vt luna enim insipiēs mutatur, sapiens verò sicut sol permanet. Et vt paucis absoluamus, quantū in Dño Iesu exinanit⁹ est Deus Dei filius, vt homo fieret: tantum exaltatus est homo hominis filius, vt Deus fieret. Cùm enim tempus ante tempora præfinitum huius sanctæ ac salutaris Incarnationis appropinquasset: stans vidensque diuinitas cæcam & sedentē in tenebris humanitatem, ab Angelis sanctis iussit sibi adduci, & de semetipso illuminauit, ne animo cæca ac iners, extra viam de inopia mendicaret: imò luminosa ac fortis, in ipsa via de plenitudine luminis illuminantis, et corporaliter exultans, laudaret & glorificaret Deum: ad hoc tandē reducta, ad quod olim facta. Verùm quoniam opera Saluatoris sicut facta pro nobis ad redemptionē, sic scripta nobis credimus ad eruditionē: facta ad medicinā, scripta ad doctrinā: quæcūque enim scripta sūt, ad nostrā doctrinā scripta sunt: superioris expositionis tenorem sequentes, inuenire est, vnumquemque nostrum simul videntem & cæcū, euntem & iacentem: iuxta quod cōbinatos ac geminos nos præhabit⁹ sermo ostendit. Mater enim nostra Cethæa, cùm in cōsilium impiorum, id est propriæ concupiscentiæ, ac sibili serpentis abiit, patrem nostrū Amorrhæum extra viā iecit. Dum enim voci mulieris obediuit, plusquā Dei, viam nimirum perdidit: id est, ipsam obedientiā, qua sola in veritate itur ad vitā. Nos igitur vtriusque portio substantiæ, abinde & cum matre semper malè viximus, & cū patre per iacuimus: malè in via videntes ac pergentes, peius extra viam iacentes, & mendicantes. Attamen cū Iericho videns appropinquat, cæcus ad lumen respirat. Quid multa? Cùm interior homo noster per inobedientiam superioris Dei & obedientiam inferioris mulieris est excæcatus ad intelligentiā, exterior est illuminat⁹ ad concupiscentiam: cùm autem exterior infirmatur à cōcupiscentia, & eius appropinquat defectui, interior conualescit ad intelligentiam, ac eius adducitur profectui. Interior verò quodammodo vir est, & imago Dei: exterior autē mulier, ac imago viri. Ante peccatū quidem non dicuntur aperti oculi amborum; sed solus vir vidit, quid vocaret vniuersa: tamquam spiritualis diiudicans omnia. Exterior verò animalis est, etiam ante peccatū, & nec Creatoris habet visionem, nec creaturæ discretionem, sicut interior, qui oculo intelligētiæ Creatorem contemplatur, oculo rationis creaturam examinat: quorum alterum inobedientiæ trabe extinctum, alterum festuca obedientiæ turbatū, furibundus & cæcus extra viam iacens ac mendicans sic plangit. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui vt viderem.* Et alibi *Turbatus est à furore oculus meus.* Et quasi quæreres, quare iaceret, & non saltem cæcus iret, ait. *Cor meum conturbatum est, dereliquit me virtus mea, & lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* Quòd autem post peccatum dicuntur oculi aperti amborum, quid est, nisi quòd cum exteriore per ambitionem & curiositatem, & delectationem, interior extrahitur, fact⁹ cū carne carnalis, cum animali animalis, cæcus ad Deum, perspicax ad mundum, obtusus ad scientiā, acutus ad concupiscentiam? Qui suos perdidit vir, mulieris tantū oculis coutitur. Proh pudor! Facta est mulier caput viri, dux masculi femina. Sic sapientis oculi in capite ei⁹: sic oculi viri stulti in capite mulieris eius, ac per ipsam in finibus terræ. Exterior enim homo noster hominis tantùm filius, de terra est, & de terra loquitur, terrenus terrena tractat ac meditatur, in terrenis delectatur: ea videns, et sapiens, in quibus, & de quibus oriundus. Interior verò ꝙ olim poterat de Creatore suis oculis cernere, pedibus adire, manu capere, nunc cæcus ac debilis sedens mendicat: videlicet veritatis cognitionem à creatura, dū per ea quæ facta sunt factorem inquirit, proprii studii quasi clamore ac doctore: dum foris quærit à magistro, quod intus gerit inscriptum à Deo: nec antè poterit luci veritatis accedere, nisi à tenebris vanitatis abscesserit: nec huius aduentare profectui, nisi illi⁹ appropinquauerit defectui. Luna enim, quò Iericho interpretatur, pro defectu interioris hominis concupiscē tiæ non incōgruè ponitur. Quando ergo & quantū homo exterior à concupiscentia sua, qua concupiscit aduersus spiritum, deficit, tunc ac tantum interior in concupiscentia sua aduersus carnem ꝓficit, & quando caro tenebris suæ lucis appropinquat, spiritus ad illuminationem tenebrarū suarū approximat: quod tamē impossibile factu est, nisi intercesserit, qui illum abducat, istū autem adducat, iuxta quod orans psalmista clamat ad Patrem *Emitte lucem tuam, & veritatem tuam: ipsa me deduxerunt & adduxerunt in montem sanctum tuum, & in tabernacula tua.* Quò nos perducat lux & veritas Christus, qui viuit & regnat Deus, Amen.

Eccle. 11.
Vita nostra momentum est.
1. Reg. 2.
1. Ioan. 3.
1. Reg. 16.
Luc. 22.
Luc. 18.
Eccli. 27.
Opera Christi redemptio & exēplum sunt.
Rom. 15.
Genes. 1.
Homo cæcatus per inobedientiam Dei, & obedientiam mulieris.
Genes. 2.
Psalm. 39.
Psalm. 6.
Psalm. 37.
Eccle. 2.
Prouer. 17.
Luna defectum interioris hominis designat.
Psalm. 42.

Sermo 3. in eadem Dominica.

DEus Dei filius, dilectissimi, lux & veritas, Iesus Christus, emissus à Patre, inter rebelles & aduersus alterutrum cōcupiscentes, carnem ac spiritum, medius intercessit: soluensque veteres inimicitias, tandem in semetipso pacem reformauit. Neque hoc quāta facilitate Omnipotens potuit, sed quanta charitate & patientia benignissimum decuit, & quanta eruditione hebetudo nostra indiguit. Quod enim sæpe iam diximus, Deus non solùm vt redimeret, sed vt erudiret, hominem suscepit. Totum ergo hominem, id est carnem de carne Adam, ob quem se Filium hominis crebrò nuncupat, & spiritum rationalem suscipiendo, simul semelque sanctificauit: diu verò, ac per ōnes ferè ætates, quomodo gerend' esset, gerendo edocuit. Itaq; dum ipso Dei Filio, id est Patris Verbo agente & deducente, filius hominis, id est caro, siue homo noster exterior, defectui concupiscentiarum suarum appropinquat; desideratæ luci ipso adducente spiritum approximat. Nonne ipse in seipso filium hominis, id est carnem de homine sumptam, ieiunijs & eremi squalore, fame & siti, labore & fatigatione, vigilijs & disciplinis, fatigauit, attenuauit, exsiccauit fortiter: quā postea vinculis & flagris, sputis & colaphis, spinis & clauis, & impiorum manibus exposuit crudeliter: sicut scriptum est, *Terra tradita est in manus impiorum?* Vt ergo Ierusalem filius hominis ascendat, deducente Dei filio, Iericho appropinquat, ipsoque adduci iubente cæcus ad lumē repedat: quia vt caro ad pacem sui spiritus proficiat, necesse est, vt per Dei gratiam à sua carnalitate deficiat: & vt spiritus rationalis ad intelligētiæ lumen redeat, necesse est deficiente carnalitate, eadem adducente gratia, ad Dei Verbū haud segnis accedat: sicut scriptum est. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Vtrumque nobis dilectissimi, sicut impossibile est, sic Dei Filio factu facile. Quid enim nos nisi tenebræ & vanitas: ipse autē lux & veritas? Nisi ergo in nobis sit & operetur Dei filius, nec à malo deficimus, nec ad bonum proficimus, nec à vanitate cadimus, nec ad veritatem surgimus. Verumtamen sicut in illo Dei filius natura carnem & animam suscepit, gratia alteram à concupiscentia excæcans, & alterum ad sapientiam illuminans, cum sit à patre naturaliter vnus, sumpta tamen nostra dualitate effect' quodāmodo substantijs trinus, naturis geminus, persona permanens vnus: ita, frater, cum sis persona vnus, natura geminus, perceptione gratiæ effectus es & tu tuo modo trinus, secundùm quod dictum est, dedit eis potestatem filios Dei fieri. Sicut ergo ille hominis filius Dei filius, ita & tu Dei filius hominis filius. quare sicut in illo Dei filius hominis filium gessit ac rexit, deduxit & adduxit: ita in nobis noster Dei fili' nostrum hominis filium gerat, regat, ducat, & adducat, partim ad defectum, partim ad pfectum: ad defectum carnaliū ac terrenorum, ad profectum spiritalium ac cælestium. Et sicut ipse quasi charitatem suam ad nos insinuans, quod gratia factus est pro nobis, se sæpius nominat, id est filium hominis: ita & nos quod facti sumus ab illo, id est filij Dei, noua scilicet creatura in Christo Iesu, secundùm quod voluntariè genuit nos verbo veritatis, semper cum gratiarum actione attendentes, filios Dei nos cum reuerentia nominemus: dedignantes esse vel dici, quod carnaliter nati sumus, id est filij hominū. Tales enim per Prophetam Spiritus sanctus increpans, dicit. *Filii hominum, vsquequo graui corde.* Et alibi per Prophetā exprobrat. *Filia matris tuæ tu es, & soror sororum tuarum tu es.* Ego fateor me iam hic aduenam & peregrinum, toto videlicet hoc mundo, tamquam qui de eo oriundus minimè sim: nec hominis, sed Dei filium, in hominis specie & similitudine latitantem: haud amodo filium patris mei ac matris meæ, vel fratrem fratrum meorum: licet dicant, affirment, ac deierent, me suum esse: testes si producāt, stigmata quoque in cute & carne præmonstrent, ego mihi conscius vnde sim, instanter nego, planè inficior, allegans, me non esse, quem autumant, falli eos similitudine: & extendens manus in vos dico, hi sunt mihi fratres: simul omnes pupilli sumus, & orphani: non habemus patrem in terris: pater enim noster cælestis est, & mater Virgo. Inde sumus indigenæ, advenæ verò hîc, & peregrini, sicut omnes patres nostri. Nos nequaquā sumus de terra terreni, sed de cælo cælestes: induti tamen sacco terreni, pro quo & terreni putati: donec possimus dicere patri nostro, *Concidisti saccum meum, & circumdedisti me lætitia.* Ego quod sum, video: quib' involutus pannis, discerno. quare: nisi quia coram me illuminatus est cæcus: corā me factum est signum præsentis gratiæ, q confirmat ad fidem futuræ gloriæ? Scriptū est enim. *Gratiam & gloriam dabit Dominus.* Alterum signum est, meritum alterum. Cui gratiam hanc dedit, illi gloriam proculdubio dabit. Quem illuminauit ad fidem, suscitabit ad speciem. Per hoc quod video, credo quod nondum intelligo. Dum de quali qualis factus sum attendo, qualem futurum promittit, spero. Itaque non hominum merita, sed Dei dona attendens, ex perceptis promissa, ex magnis maiora, ex miris mirabiliora cōiicio: sicut beatus se consolans Psalmista ait. *Conuertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi.* Et alibi. *Clamabo ad Deum altissimū: Deum, qui benefecit mihi.* Non in ieiuniis meis, & traditionibus hominum, aut habitu pharisaico, nec in vlla iustitia operum, aut operibus iustitiæ, quæ facio, certum mihi signum iustitiæ cōstituo: sed in iustitia fidei, quæ gratis præuenit, & illuminat, quos saluat. Multi enim me profundiùs peccatores gratis à gratia sumuntur: & altiùs iusti à iustitia iustè abiiciuntur. Iustitia autem operum semper vana, opus verò iustitiæ sæpe fallax: iustitia quæ est ex fide Christi Iesu neminem fefellit. Ipsam pono vt signaculum super cor meum, ipsā super brachium meum: ipsam intelligo factam mecum signum in bonum: vt videant qui oderunt me, & confundantur. Itaque qui illuminatio mea, is & salus mea: ipsum sequar ad ipsum, laudans & glorificans Deum in ipso. Etsi mille tentationum aut perturbationum genera increpant, vt taceam: fortiter clamabo, clamansque reclamantium clamorem superabo: donec ipsum Iesum transeuntem figam, & prætereuntem sistam. Sicut enim, vt prǽhabiti sermonis tenorem exequamur, cum Dei filio, & eodem hominis filio Domino Iesu diuersa ex diuersis comitabantur viam peregrinationis suæ, id est alia ex carne, alia ex spiritu, alia ex Verbo: alia ex humanitate, alia ex diuinitate: alia ex infirmitate, alia ex virtute: sic vtique & in nobis facile cernere est, & impossibile nō sentire. Hoc in experientiæ libro certius sentimus, quàm ex prædicatoris voce addiscimus. Discretione tamen fratres, rationabili operæpretium est, & vigilantia sensus diiudicare, vnde omnia nobis oriantur in nobis, quæ sint cogitationum affectuumque origines

Marginalia: *Deus homo factus ob duos fines.* — *Iob 9.* — *Luc. 18.* — *Psalm. 33.* — *Christus natura geminus, persona vnus.* — *Psal.* — *Ezech. 16.* — *Pater nobis De' non homo censend'* — *Psal. ... 29.* — *Psalm. 83.* — *Psalm. 114. Et 56.* — *Iustitia operum sine fide nulla.*

gines

ginis desideriorum ac voluntatum, suggestionū
quoque ac delectationum radices. Sicut ergo o-
pera virtutis & miraculorum signa eum cōmita-
bantur, quasi attestantia, Iesum esse, qui transitū
faceret, pluresque ad credendum in eum excita-
Psalm. 92. rent, de quib⁹ scriptum est, *Testimonia tua credi-*
Ioa. 5. *bilia facta sunt nimis*: & ipse dicit, *Opera, quæ ego*
facio, testimonium perhibent de me; & è regione
passiones infirmitatis, quæ increpabant, vt à fide
eius homines deterrerent, nec Deum crederent,
quē humana pati conspicerent: quę vtraq; breui
complexus, missis à Ioanne respondit. *Renuntiate*
Matth. 11. *Ioanni, quæ audistis, & vidistis. Cæci vident, claudi*
ambulant, &c. Ac deinde. *Beatus est, qui non fuerit*
scandalizatus in me. Flagella enim & sputa, crux
& sepulchrum scandalū mouebant. Ita & in me,
dilectissimi, quædam attestantia saluti, quædam
retrahentia: quædam acclamantia, quędā recla-
mantia, in omni via vitæ meæ mecum traho, ne-
que sine his comitibus vsquā vado. Visitor dilu-
culo, & subitò ꝓbor: assumor, & statim deseror:
erigor, & statim deiicior, sicut qui per montana
graditur, & planū iter non inuenit. Quandoque
lætabundus & laudās, nimia luce perfusus, ac mi-
ra affectus dulcedine, ineffabili quadam spe ino-
pinatæ salutis exulto: omnia acclamant, omnia
bonū testimonium perhibent, ita vt dubitationi,
ac si apprehenderim iam, non sit locus: quādo-
que pauebund⁹ & plangens, tenebris obuolutus,
& amaritudine plenus, tanta tædij & acediæ cō-
fusione tabesco, vt omnia à meliori spe increpēt,
& tacere cogant. Vę misero homini, qui nec Deo
pro voto insistere, nec sibi pro ꝓposito valet cō-
Homo nunc spe erigitur, nunc timore deijcitur. sistere. Ego fateor, numquam mihi consto: inter
spem & timorē vsque permolor, vtriusque in me
radices & seminaria gesto, vterque sursum pul-
lulat, & in interioribus meis ramos extendit. De
gratia Dei in me habeo, quòd semper sperem: de
me habeo in me vtique, quòd vsque timeā Nunc
totum ꝙ spero, teneo; nunc omne quod tenuerā
perdo; & rursum post tenebras lucem spero. As-
cendo vsque ad cælos, & descendo vsq; ad abys-
Psalm. 106. sos: anima mea in talibus vicissitudinib⁹ tabescit.
Turbor, & moueor, sicut ebrius, & omnis sapiē-
tia mea deuoratur. Verūtamen sicut sacer Psalm⁹
consequenter habet, & euāgelicus iste cæcus do-
cet, solū mihi restat, improbitate vincere, & mul
tò magis clamare ad Dñm Iesum, cùm tribulor:
donec de necessitatibus istis educat me, & statuat
procellam hanc in auram, ac silere faciat fluctus
eius, quos induxit super me, lętātemque, quia si-
luerunt, deducat in portū voluntatis & desiderij
Psalm. 106. mei: qui hodie in extremo terræ angulo, & mari
circumfuso latitans, ipso teste solū i psum deside-
ro, cum Patre & Spiritu sancto vnum verum ac
bonū Deum, & Dñm vniuersitatis: cui honor, &
gloria, laus, & potestas, decus & imperium, per
omnia sæcula sæculorum, Amen.

Sermo 1. in Dominica 1. Quadragesimæ.

Matth. 4. DVctus est IESVS *in desertum à spiritu*, &c.
Dominus meus Christus Iesus omnia agit
aut ductus, aut missus, aut vocatus, aut iussus: à
semetipso autem nihil. Missus venit in mundum,
ductus vadit in desertū, vocatus surrexit à mor-
Psam. 107. tuis, sicut scriptum est. *Exurge, gloria mea, exurge*
psalterium, & cithara. Ad passionē verò properat
spōtaneus & volens, sicut prædixerat Propheta,
Isai. 5. *Oblatus est, quia voluit*: factus tamen in hoc ipso
obediens Patri vsque ad mortem. Doctor enim
& exemplar obedientiæ extra eā, quæ sola in ve-
ritate via est ad vitā, nec agere, nec pati quidquā
voluit. Ductus est ergo à spiritu in desertum, vel
vt alius ait, agebatur à spiritu in desertum. Quot- Luc. 4.
quot spiritu Dei aguntur, hi sunt filij Dei. Is au-
tem sicut specialiùs & digniùs filius, sic differen-
tiùs & excellentiùs præ cęteris agitur aut ducitur
in desertū. *Plenus*, inquit, *Spiritu sancto regressus* Luc. 3.
est à Iordane: & eodem illico actus in desertum.
Ceteris ad mensuram datur spiritus, & iuxta eā-
dem mensuram aguntur ad omnia: iste plenitu-
dinem accepit, in quem complacuit plenitudinē
diuinitatis habitare corporaliter: ideo potentiùs
& pleniùs agitur ad omnia iussa Patris cōplenda.
Regressus, inquit, *à Iordane, agebatur in desertum.* Luc. 4.
Antehac de regressione Domini Iesu non memi-
ni me verbum audisse. Iordanis, vt ferunt, descē-
sus eorum interpretatur. A Iordane ergo venit, &
inde regreditur, qui in mundū descendit: & hinc
reuertens iterum relinquit mundum, & vadit ad
Patrem. Propterea qui ascendere cupit, ac regre-
di, vnde non descendit sed, cecidit, veniat ad Ior
danem; veniat ad descensum, veniat ad humili- Humilitas via ad ascensionem.
tatem: qui solus locus est ad ascensionē. Omnis
enim qui se humiliat, exaltabitur. *Surgite*, inquit
Psalmista, *postquam sederitis.* Ibi Spiritum sanctū Psalm. 126.
inueniet, qui requiescet super humilem & man-
suetum, ac trementem ad verba Domini: qui su-
perbis resistit, humilibus autem dat gratiam, qua
mundum contemnant, sæculum fugiant, diabo-
lum vincant, turbas declinet, vbi colloquia pra-
ua corrumpunt bonos mores: desertum petant,
ac secreta loca, vbi Deo vacent: vbi sicut pullus
hirundinis sic clament ad eum, & sicut columba
meditentur de ipso: vbi respondens ipse loque-
tur ad cor eorum, iuxta Prophetā dicentem. *Du-*
cam eam in solitudinem, & ibi loquar ad cor eius; Ose. 2.
Ita dominus noster Iesus Christus mitis & humi-
lis corde, postquam ad id humilitatis descendit,
ac mansuetudinis, vt se baptisandum supponeret
manibus inferioris, illico ad gradū meruit ascen-
dere prælationis, attestante voce paterna. *Hic est* Matth. 4.
filius meus dilectus, in quo mihi propter humilita-
tem & obedientiam *bene complacui*: vnde eum
iure promoueo, ac ceteris præfero: amodo ergo
ipsum audite. Spiritus quoque sanctus super hu-
milem & mansuetum, tamquam in proprium ac
familiare templum visibiliter descēdit: quo ple-
nus regressus à Iordane, ducitur in desertum. Er-
go à Iordane incipiens regredi, vnde egress⁹ ve-
nerat, primū iter assumpta prælationis dignitate,
& prædicationis auctoritate, solus agit in deser-
tum: vbi qui aliis prædicaturus erat, ante seipsū Qui præest, debuit priùs se exercere.
probet, quod alios docturus ipse compleat: car-
nem, mundum, diabolum, contra quos dimicare
suos erat hortaturus, priùs ipse debeller. Stul-
tum etenim est, inexpertum, & Christianæ mili-
litiæ rudem, eò alios ad bella trudere, quò nec
ipse præcessit, nec subsequi audet: ad conflictum
hortari, qui in acie non stetit, aut prius fugit; affe-
ctare docere, quæ priùs ipse non fecit; imò quæ
necdum facere cœpit: Doctoris subire gradum,
& ignorare officium: alligare tandem onera gra-
uia & importabilia, ac imponere humeris aliorū,
qui digito nolit ea tangere. Doctor autē & du-
ctor noster Iesus Christus, ea docet, quæ facit: si-
cut Scriptum est. *Quæ cœpit facere & docere.* Id Act. 1.
prædicat, quod est. *Discite*, inquiens, *à me, quia* Matth. 11.
mitis sum & humilis corde. Eò aciem cogit, quò
priùs ipse vicit. *Confidite*, inquit, *ego vici mun-* Ioan. 16.
dum. Primo etenim hoc cōgressu solus cum solo

Christus debiliorē reddidit diabolum.

in solitudine dimicans, cōmunem ac singularem humani generis hostē secreto superauit, superādo debilitauit, ac suis debiliorem atque facilè superabilem reddidit & eneruem: quem secundo congressu, publica mundi huius arena, spectantib⁹ Angelis & hominibus, humiliauit, strauit, & vulneravit, sicut Scriptum est, *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum*; prostratum vero ligauit, & arma eius tulit & vasa diripuit. Alligans enim fortior fortem, per suos in mundum, & per se in infernum intrauit, & vasa eius diripuit, & ad sui ministerium jure transtulit. Hic blandientem, & quasi fami suæ piè consulentem, & opinioni suffragantem, ac paupertatē miserantem, sapienter respuit; quem postea sæuientem patienter sustinuit, fortiter vicit. Hic ergo sapientia sanctorum, ibi patientia & virtus; vtrumque enim docere venit, & dare Christus Dei virtus, & Dei sapientia; in vtroque tentatus, in vtroque probatus inuentus. Sapientiam ergo fraudulentus priùs attentat; transfigurans se in Angelum lucis, & spiritum consilij. *Dic*, inquit, *vt Lapides isti panes fiant*: ne fame tabescas in solitudine ieiunus, & qui virtute superfluitatem & delitias calcasti, solo pane extremæ saltem necessitati sero subuenias. Sed quia primo morsu vbi carnis teneritudinē crediderat, in ossis soliditatem dentem eiisit, revocato serpens aculeo, à calcaneo pedis ad superiora se erigit, quæ molliora credit, & duriora offendit. Vnde & assumens eum, statuit in sublime, sed vt præcipitaret in profundum: ac si diceret. Sublimis quidē & altus es, qui carnis concupiscentiam virtute abstinentiæ cōculcasti. Deo places, & ei prope es, qui carnem excessisti: non debes amodo ignotus esse, & vilis. Quare manifesta teipsum hominib⁹. Videant te volantem, qui attrito pondere carnis levis es: qui vincens quod ex carne natus es caro, jam natus ex spiritu spiritus es: & ex Deo natus es Dei filius. Mitte ergo te deorsum, vt serviant tibi Angeli: qui virtutis acquisivisti merito, quod dono gratiæ habet. Vnde & servire tibi debent, & in manibus portare te, ne offendas ad lapidem pedē tuum. Hic est ille basiliscus, rex serpentū, qui solo visu interficit: qui quod aspis halitu non occidit, solo inficit aspectu: ideoque post tentationē concupiscentiæ carnis, id est aspidis, tentamentum cōcupiscentiæ oculorum exerit rex serpentū. Veruntamē athleta & propugnator noster, sicut postmodum leonis rabiem conculcauit fortiter, ita & nunc serpentinum virus declinat sapienter, ambulans super aspidem & basiliscum gressibus sobrietatis ac humilitatis. Draconem quoque magnū ambitionis sæculi, ac superbiæ vitæ, quæ non est ex Patre, sed ex mundo, conculcat: dum omnia regna mundi & gloriam eius sibi oblata amore paupertatis exsufflat. Ecce qualis qualiter qualem vincit. Sapientiā vincit astutiam, abstinentiā gulam, humilitate inanem gloriā, paupertate sæculi ambitionem. Veniens ad sapientem, abstemium, humilem, pauperem, princeps huius mundi, nihil in eo reperit sui, nihil rapere potuit non sui. A quo eiaculatis omnib⁹ astutiæ suæ telis recessit ad tempus, id est vsque ad horam passionis, vbi agnū leo aggreditur: sed crudelitas mansuetudine vincitur. Tentatur virtus à sæuitia, sicut hîc sapientia ab astutia. Sed virtute patientiæ vincit leonē, qui prouidentiæ circumspectione vicit draconem. Virtus enim omnium maxima patientia est: in qua possessio est animarum, etiam cùm corporum fit iactura in manibus persequentium: in qua terram bonā omnem fructum ferre veritas testatur. De qua Apostolus. *Patientia vobis necessaria est: vt voluntatem Dei facientes, reportetis promissionem.* Ipsa est, vt beatus ait Iacobus, quæ perfectum opus habet. Ipsa ergo bifariam diuiditur, id est in temperantiam, & fortitudinem: & animum, quem possidet in prosperitate & aduersitate, tam contra illecebrosos carnis pruritus, ac internorum vitiorum scaturigines, quam contra exteriores sæculi luxurias aut sæuitias, sobrium facit & fortem. Quod nobis conferre dignetur ad cōpatiendum cum ipso, pro ipso, qui in ea passus est pro nobis, Christus Iesus; qui cum Deo patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum. Amen.

Psalm. 88.
Luc. 11.
Matth. 4.
Basiliscus & aspis spiritualis quid sit.
Christus leonem vicit & draconē.
Hebr. 10.

Sermo 2. in Dominica 1. Quadragesimæ.

D*Uctus est Iesus in desertum à spiritu, vt tentaretur à diabolo.* Hæc Quadragesima, dilectissimi, Domini ac Saluatoris nostri, Quadragesimis Moysi & Eliæ prophetata, vel etiam totidem annorum peregrinatione patrum in deserto, nequaquam à mysterio, & salutari aliquo sacramento ieiuna ac sterilis credi debet. Verùm, fratres, difficile est, & nostræ paruitatis sensum excedit, tot gradibus rationabilis abstinentiæ profectum distinguere: & ascendenti de Ægypto ad terram promissionis, id est de hoc mundo ad Patrem, tot in sui spiritus olim deserto, dum carnem inhabitaret iste ascensor, virtutū mansiones assignare, quibus elongetur carni, vt appropinquet Deo: sicut scriptum est. *Ascensiones disposuit in corde suo in valle lacrymarum, in loco quem posuit.* In quadragenario tamen quoniā decuplatur quaternari⁹, aut quadruplicatur denarius, ex illis modò nobis intimatur, vt quamdiu temporales hic sumus, & in corpore quod corrumpitur, & aggrauat animam aggrauati, peregrinamur à mensa ac delectabili refectione Domini, corpora nostra castigemus, ac subiiciam⁹ seruituti legis Dei, ac tempora induciarum ad emendationem indulta nequaquam perdamus negligentia, aut iis abutamur in superbia: sed expendamus tempus, & exerceamus corpus in obseruantia & obedientia mandatorum Dei: corde autem in lege eius meditantes die ac nocte. Vbi autem aduersatur ipsa concupiscentiis nostris, concordemus cum ea, dū adhuc sumus in via: ne post viam tradat nos tamquam rebelles Iudici, Iudex tortori. Torqueam⁹ ergo nos ipsos, dilectissimi, in lege, ne torqueamur à lege. Abstineamus ab his, quæ aduersantur legi, ac ieiunemus, ne aduersariam sentiamus legem, præsertim quādo judicabit; cui nunc adversamur dum consulit. Hoc est enim ieiunium quod elegit Dn̄s, abstinere ab omni malo, non solùm foris ab opere, sed int⁹ à perversa volūtate. Foris quidē alij nocetur: int⁹ sibi. Nemo n. non prius sibi quā alteri nocet. Alteri⁹ per tunicā tuū corp⁹ perforas. Plus tibi mater cupiditas nocet, quā alteri quæ de illa nascitur filia rapina vel furtū: plus tibi, mali affert inuidia, quā boni aufert derogatio tua, cui pec invidiā detrahis. Perfectū etenim, & quale Deus elegit, iejuniū est, non affligere hominē animā suā per diē, & torquere quasi circulum caput suū, & omnes debitores suos avarè repetere, & ad litē & cōtentionē jejunare: sed abstinere ab omni malo, ac insistere omni bono: non facere malum alteri, quod sibi nolit fieri: & id facere boni, quod sibi cupit: quasi denariū legis quadruplicare per Euangeliū, & quaternarium Evangelij decuplare per legem

Psalm. 43.
Matth. 5.
Quale ieiunium elegit Deus.

In lege enim perfectio Euangelii olim delitescebat: sicut nunc legis imperfectio in Evangelio patescit. Lex autem operis, Euangeliū malæ voluntatis ieiunium indicit, gustū punit. Hinc concionator noster in Euangelio. *Audistis*, inquit, *quia dictum est antiquis, Non occides. Ego autem dico vobis, non irasci*, & cetera secundū hunc modum. Sequitur. *Et cùm ieiunasset quadraginta diebus, & quadrag. noctibus.* Non enim coràm & in luce ieiunabat, & clā edebat in tenebris: sed qualis in aperto, talis in abscondito: qualis in facie, talis in corde. Sequitur. *Postea esuriit*, Quantum voluit, jeiunauit Deus, & quando voluit, esuriit homo: & tunc accessit ad eum tentator. Quare non ante? Quia nō audebat, aut non oportebat. Fortè astutè innuit, infirmum opportunè inuasit. Omnis enim tentationis humanæ triplex est origo: aliquando tota intus, & de nostro; aliquando tota intus, & de alieno; aliquando autē intus & foris, & de nostro, & de alieno. Non enim omnis tentatio à diabolo est, nec eius solùm suggestione peccatur. Tentamur autem & à cōcupiscentiis nostris abstracti & illecti, nihil suadente, aut fortassis ignorante diabolo. Concupiscentia verò duplex est: altera, qua caro cōcupiscit aduersus spiritum; altera, qua concupiscit spiritus aduersùs Deum. Et hæc vtraq; mala est. Præterea est & concupiscentia, qua concupiscit spiritus aduersùs carnē, vt eam refrenet à vitiis, ac subiuget rationi; & alia, quæ concupiscit in Deum, vt eum apprehendat, eoque fruatur. Hinc enim scriptum est. *Cōcupiscit & deficit anima mea in atria Domini.* Et hæc vtraque bona. Concupiscentia igitur quæ mala est, nonnumquam sine diabolo oritur: sed ortæ, vt crescat, libenter auxiliatur. Bona autem omnis & à Dei gratia præuenitur ad ortum, & iuuatur ad profectū, & consummatur ad perfectū. Quare, quę bona est concupiscentia, etsi tota intus agi potest, tota de nostro esse non potest. Tentatio igitur, quæ tota de nostro intus est, aut ex necessitate oritur animalis corporis, aut ex prurientis infirmitate corruptionis, aut ex recursu prauę cōsuetudinis, aut ex insolentia gratiæ & virtutis. Cùm ergo callid⁹ tentator, & malignus insidiator, aliquando scintillas fomitem quolibet signo deprehēdit, plurima festinatione, summa diligentia paleas vndique cogit, concupiscentiæ quas comperit aptas: quatenus si præualet, de scintilla flammam excutiat, ac domum pectoris nostri de nostro & suo exurat, sicut scriptum est. *Incenderunt igne sanctuarium tuum in terra.* Dominus autem Iesus in Deo confirmatus contra peccatum ex vtero, sicut scriptū est, *In te confirmatus sum ex vtero*: carne tamen animalis adhuc, sicut homo ante peccatum: infirmus verò, vt filius hominis, propter patris peccatum: sola ea quando voluit, & quantùm voluit, passione potuit, quæ ex necessitate, vel infirmitate animalis corporis descēdit. Cùm enim tres sint humanæ mutabilitatis status, ante peccatū, prope peccatum, post peccatum: de vnoquoque verus Doctor & Medic⁹ aliquid in se exhibere voluit: vt quid fuimus, quid sumus, Doctor admoneret: quid erimus, Medicus exhiberet. Itaque animalis de primo cibum desiderare potuit, & potum: infirmus de secundo tristitiam, tædium, pauorē, mortemque subire: confirmatus de tertio, nullā vel in cogitatione titillationem de proprio, vel suggestionem malam de alieno admittere. Vnde omnis illa tentatio de pinnaculo, & monte, exterior, & de alieno fuit: prima de proprio nonnihil habere videtur: vbi tamquam serpens insidiatus est calcaneo. Verumtamen quoniam naturalem, & ob id inculpabilem esuriē, illa suggestio sicut non creauit, ita nec auxit, nec aliquo modo mouere potuit, omnis illa, vt beatus ait Gregorius, diabolica tentatio foris fuit: quam tamen intus humana præcessit. Cùm ergo post longa & stupenda ieiunia esuriem aliquo exteriori signo deprehendit, diu suspensus ac stupens, demum opportunitatem nactus, accedere ad eum tentator præsumpsit. Videte ergo dilectissimi, quā sobrios operæpretium habemus esse, & vigiles, sicut beat⁹ admonet Apostolorum princeps, contra aduersarium nostrum diabolum: qui tanta diligentia circuit, tanta vigilantia scrutatur omnem conuersationem nostram, vitæ modum, necessitates, infirmitates corporum & morū, subitos ac varios euentuum casus, ipsasque naturæ nostræ cōplexiones, sicubi de nobis in nos aditum inuenire poterit, & materiam, occasionēque tentandi. Quare minùs solliciti sumus, fratres, occasiones salutis quærere in alterutrum: vt vbi magis necessarium viderimus, magis inuicē subveniamus, & alterutrum onera fraterna portemus? Hoc enim admonens beatus Apostolus, ait. *Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi.* Et alibi. *Supportantes*, inquit, *inuicem in caritate.* Ipsa nimirum lex Christi est. Quod in fratre meo aut ex necessitate, aut ex infirmitate corporis, siue morum incorrigibile cerno, quare non porto patienter, consolor libenter: sicut scriptum est, *Pueri eorū in humeris portabuntur, & super genua consolabuntur?* An quia illa mihi deest, quæ omnia suffert: quæ patiens est, vt portet; benigna, vt amet? Hæc vtiq; lex Christi est, qui verè languores nostros tulit passione, & dolores portauit cōpassione: amans quos portauit, portans quos amauit. Qui autem fratrem in necessitate aggreditur, qui infirmitati eius cuiuscūque generis insidiatur, legi diaboli se proculdubio subdit, & eā implet. Compatientes itaque inuicem simus, & fraternitatis amatores, infirmitatum portatores, vitiorum insectatores, maximè qui pauci propter arduioris propositi disciplinam, in hanc abditam solitudinem & semotam ab orbe communi insulam, euasimus. Omnis enim disciplina, quæ caritatem Dei, et ob ipsum proximi caritatem sectatur sinceriùs, quibuscūque obseruantiis vel habitu viuat, à Deo pl⁹ acceptatur. Ipsa enim est caritas, propter quā fieri vel non fieri, mutari vel non mutari ōnia debent, Ipsa enim & principium quare, & finis ad quē dirigi omnia decet. Nihil enim fit culpabiliter, quod pro ea & secundum eam fit veraciter. Quod nobis ipse præstare dignetur cui, sine quo placere non possumus: & sine hac omnino non possumus: qui viuit & regnat Deus per immortalia sæcula Amen.

Matth. 5. — Matth. 4. — Omnis tentationis triplex origo. — Psalm. 83. — Concupiscentia sine diabolo sæpe oritur. — Psam. 73 — Psam. 70. — Christus doctor & medicus. — Greg. hom. 16. in Euangelia. — 1. Petri 5. — Galat. 6. — Isai. 66. — Quis diaboli legi se subdat. — Charitatis vtilitas.

Sermo 3. in Dominica 1. Quadragesimæ.

Matth. 4.

DVctus est Iesus in desertum à spiritu, &c. Dum in carne fuimus, fratres, vbi nemo Deo placere potest, quæ carnis erāt sapiebamus, & in carnalibus delectabamur, loquentes & tractantes carnalia: inde & toti, id est cogitatione, delectatione, sermone et operatione, carnem deserto spiritu, & mente rationali inhabitabamus. Cùm autem fortioris spiritus ducatu præuenti, interiora nostra penetrantes, in neglectum olim & desertum à Deo, ab Angelis, ab ipsis nobis, ipsum

spiritum nostrum introiuimus: cōpescentes nos, & ieiunium indicentes concupiscentiis ac desideriis carnalibus: statim inuidiam fecimus malo, quod habitat in nobis, id est in carne nostra. Scitis enim cum Apostolo, quòd nō habitat in nobis, hoc est in carne nostra, bonum. Leuiathan nobis suscitauimus, à quo passi sumus insidias noui eremitæ, solitarij fore sperantes, & quietè securi, callidum tentatorem, ac malignum insidiatorem offendimus. Vnde illud Sapientis memoria frequentare cōpulsi sumus *Fili, accedens ad seruitutem Dei, sta in timore, & prepara animam tuam ad tentationem. Et accedens tentator, dixit ei. Dic, vt lapides isti panes fiant.* Quid delicti foret, aut de lapide panē facere, aut esurientem comedere? Sed periculosum est hosti credere, etiam vera dicenti, aut suadenti vtilia: qui ob hoc vera præfert, vt inferat falsa: cōmoda monet, vt ad incommoda pertrahat: cōsulentis induit habitum, vt occultiùs serpat: in Angelum lucis se transformat, vt faciliùs fallat. Præterea viri spirituales, qui de cognatione carnis & sanguinis egressi, obliti populum suum, & domū carnis, solitudinem spiritus ingressi sunt, nequaquam statim ad omnem necessitatē carnis acquiescunt & sanguinis: qualibus parum est, omnem superfluitatem abscindere: nisi etiàm necessitatē circumcidant. Et quod funditus animali ac infirmo corpori inficiari nō audent, serò tamen ac parciùs, non sine typho ac murmure tandem indulgent. Qui quoties esurit statim reficit, quid sit ieiunium, omnino nescit: cuius virtus ac meritum cum esurie tantùm incipit. Non enim non manducare ieiunare est: sicut post saturitatem edere superfluū est, ita ante esuriem otiosum, cum esurie verò licitum: post esuriem strenuum, eoque strenuiùs, quò longiùs. Similiter autem huic de somno, ac ceteris animalis & infirmi corporis necessitatibus: contra quas ad Dñm clamat spiritualis quidā in vrbibus eremita, in regio solio pauper. *De necessitatibus*, inquit, *meis erue me.* Est & aliud sacratius, altiusque ieiunium, quod sui spirit⁹ solitudinem ingressis non solùm cautè ac diligenter obseruandum, sed per continuos quadraginta dies & noctes, id est omne hui⁹ vitæ tempus, tam in prosperitate, quàm in aduersitate; tam in prælatione, quàm in subiectione: tam in contēplatione, quàm in actione protelandum est: id est ab omni mundi huius immūdi consolatione ac delectatione, in quib⁹ curiositas est, ac voluptas, & superbia vitæ, abstinere: intus autem, vbi malignus spiritus videre non potest, reficiantur meditatione spiritali, ne omnino ieiuni deficiant, & delectatione, quæ in solo Deo est, ac voluptate bonæ operationis propter ipsum. Impossibile nāque est, in hac dumtaxat vmbra mortis, aut imagine vitæ, antequam perueniatur ad vitam omnino tenebrosam, & opertam mortis caligine, vbi nullus ordo, sed sempiternus horror inhabitat: nulla consolatione foueri, nulla delectatione teneri animā: etsi ipsam minimè teneat anima. Sicut enim suis ferūtur corpora quæque ponderibus, ita spiritus suis delectationibus locantur. In corpore enim vniuersitatis creaturæ Dei, vbi singula tamquam cuiusdā corporis membra sunt, solus spiritus rationalis, tamquam totius oculus corporis, lucē Creatoris percipere, & delectatione participare, ac frui potest: & in eius luce de cunctis mēbris, quasi obscuris, & in eius comparatione tenebrosis, diiudicare. Sicut enim lux mundi sensilis ignis est, & lux corporis humani oculus: sic maximi corporis, ac speciosissimi, compositiq; vniuersitatis, spiritus, vt diximus, rationalis lucida portio, scilicet oculus est. Verùtamen sicut oculus, cùm sit instrumentum habile ad videndum creatus, tamquam lucerna minor, ad imaginem quodāmodo, ac similitudinem maioris, id est mundanæ lucis, minimè tamen per se tamquam à se videre sufficit, nisi præueniatur ac perfundatur ab eo, cuius gerit imaginem: sic nec spiritus rationalis maxima lux creata, nisi ad imaginem suæ superioris, & increatæ, summæque lucis factus esset, præ ceteris sui corporis mēbris, minimè vidisset. Sed neque ex se, neq; per se, quod vult videre præualet: nisi cùm præsto ei fuerit, & quantùm eū illustrauerit suum superius, cuius ipse gerit imaginem, in cuius lumine potest videre lumen. *In lumine tuo*, inquit, *videbimus lumen.* Ceteris ergo vniuersitatis membris pro naturæ differentiis captu Creatorem participantibus, sine cuius quolibet participio nihil omnino esse possent: aliis ad essentiam ac speciem tantùm, aliis ad qualibet vitam, aliis ad sensum, aliis ad imaginationem: solus spiritus rationalis, selecta præ omnib⁹ prærogatiua naturæ ipsum ad cognitionem ac delectationem de ipso in ipso participare per rationem & affectionē potest: & ad ipsum per hæc duo fruendū ab ipso est creatus, solus capax capabilis diuinitatis, ac naturali largitate cōmunicabilis, donabilis, & fruibilis. Sēper enim summa lux micans, ac per hoc illuminās quantū in se est, tandem quando voluit, ad imaginem sui, quod illuminari ab ipso posset, creauit, solum videlicet spiritum rationalem: cui⁹ hoc solum debet esse negotium, ad quod ipsum constat esse creatum: illud eius votum, quod de illo Dei constat esse propositum: solus eius pastus, sola refectio ipsius, in ipso & in omnib⁹ ab ipso delectatio. Ab omni autem delectatione carnis, ac sensuū curiositate, & ambitione sæculi, propter ipsū semper abstinendum: quæ sunt capita draconis à Dño Iesu in hoc deserto confracta, dati in escā iis, qui cū Christo ieiunare nolunt, populis videlicet nigris, qui sicut Aethiops pellē suam mutare nesciunt. *Tu*, inquit, *confregisti capita draconis, dedisti eum escam populis Aethiopum.* Ceterùm sicut mūdi huius, magni videlicet animalis, fecit Deus duo magna luminaria, minoris videlicet mundi, parvi scilicet animalis binos oculorum orbes: sic nimirum maximi corporis vniuersitatis oculum combinauit, Angelum videlicet, & mentem humanā instituens, naturæ quidem vnius, sed alterius conditionis ac sortis. Illos enim in splēdore veritatis semper fulgidos, ac delectationis suauitate iucundos nulla vmquam tetigit peregrinæ delectationis esuries, nullus ad eos tentator accessit: vbi centū nonaginta nouem oues in deserto suo pascunt & cubant in herbis semper virētibus, in pascuis pinguibus in montibus Israël, & non est, qui exterreat. Nos autem miseri, vagi, ac profugi, qui errauimus sicut ouis illa, quæ perierat, quā venit quærere pastor bonus, & in sacris humeris repertam imposuit, vt reportet ad Angelorum gregē, fiatque sicut vnus pastor, sic vnum ouile, propria imbecillitate intus deficimus ad malam esuriem, alienaq; suggestione foris inuitamur ad peiorem refectionē. Obliti comedere panem nostrū, esurimus alienum. Cùm ergo acediosos ac tepidos nos vider, qui semper invidet, qui semper insidiatur: quasi interioris defect⁹ signum colligens, accedit, & vnde reficiamur, ostendit. Quod immittere minimè poterat, innatū fouere & augere fe-

Rom. 7. Iob 3. Eccli. 2. Math. 4. *Periculosū est hosti credere.* *Ieiunare quid sit.* Psalm. 24. *Delectatione non potest anima carere.* Psalm. 35. *Sola creatura rationalis Deo frui potest.* *Abstinendū à delectatione creaturarum.* Psalm. 73.

Dæmon non aggreditur fortes, sed accediosos, &c. stinat. qui ad fortem, constantem, feruentem, appropinquare non audet: sed à longe obseruat.: ad acediosum, & vacantem fabulis intus, id est cogitationibus, quæ sunt sine intellectu, à qualibus Spiritus sanctus recedit, malignus accedit: non irruit, non infringit, sed leniter, & quasi modestè ne perterreat, sub specie consulentis accedit. Dicit ergo. *Si filius Dei es, dic vt lapides isti panes fiãt.* *Matth. 4.* Non autem quod filius Dei talis erat, sed quod tales eius illa eluuies figurare poterat. O lapidãda malignitas! quæ lapide refici suades filium Dei. Homines cùm sint mali, norunt bona data dare filijs suis, & petenti panem filio suo pater cœlestis lapidem daret? aut petenti piscem scorpionẽ, aut pro ouo serpentem? Torpentem spiritum à desiderio & meditatione cœlestium, tanquam à pane Angelorum ad lapidem frigidum, siccum & durum inuitat, id est ad amorem & delectationem terrenorum: vt si illam consolationem perdidit, ab ista excipiatur & à diabolo decipiatur: qui in semet pri⁹ defecisse comprobatur. Sine omni enim, vt supra diximus, consolatione minimè subsistere anima potest. Consolatio vero illi refectio & panis est. Si autem de mundo & carne vtique de lapide. *Consolatio mundi est lapis.* Ad hanc ergo tentator mentem inuitat, quã à delectatione Dei languere considerat. Vnde in ordine vitiorum acediam auaritia sequitur, quia cadenti de cœlo mundus iste blanditur. Cuius consolationem vere spiritualis beati Dauid mens detestans ait: à mundo & ab omnibus quæ sunt in mundo, id est concupiscentia carnis, & oculorum, & ambitione sæculi, *renuit consolari anima mea.* Quid ergo? Absque delectationis consolatione poteris existere? minimè. Sed *memor fui Dei & delectatus sum*: & quia ociositas inimica est animæ, de ipso meditando *exercitatus sum, & defecit* non ab ipso in mundo vel in me ipso, sed à me & omni mundo in ipso solo *spiritus meus.* Ita quidẽ & Dominus meus Iesus in deserto nec ociosus nec vanis intentus meditans in lege Domini die ac nocte, omni tentationi de scripturis sanctis occurrit. Licet enim mille artifex ob innumera quæ exerit tentamentorum genera malignus iste dicatur, fidenter tamen dico, omni adinuentioni eius, de scriptura sancta facile posse conuenienterque concludi. *Scriptura sacra vtilitas.* Absit enim vt malitia sapientiam vincat, & possit ipsa conficere venenũ, cuius hæc non contineat antidotum. Itaque dilectissimi, exemplo Domini Saluatoris ipsum in deserto nõ solũ loci, sed & spiritus, vel etiam aliquando Dei, ipsum nostrum spiritum excedentes, cum Angelis secuti, meditemur iugiter in lege ipsius, siue scripta foris litera, siue intus in nobis natura, siue in mundi huius figura, siue in ipsa Dei sapientia, quæ lex est æterna & lex legum dici potest. Hic etenim pane vitæ & intellectus cibabimur: & aqua sapientiæ salutaris potabimur, vt interna delectatione refecti & saturi, lapideum Diaboli panem foris contemnamus. Exaltationem quoque mundi, quam sequitur ruina (nam ante ruinã exaltatur cor) & deorsum mittit, fastidiamus. Omnem sæculi affluentiam & gloriam, quæ cadenti promittitur, stantes & sursum erecti cum promissore, ex concupiscentia & cogitatione cordis nostri exsufflemus, dicentes. Vade Sathana. Sathanas enim est, id est aduersari⁹ nobis omnis motus, qui ad casum inuitat. *Si cadens*, inquit *adoraueris me.* Stemus potius dilectissimi in atrijs Ierusalem pedibus nostris & sine dubio lætantes ibimus in domo Domini ijsdem ipsis, vbi omnis participatio erit in idipsum, quod erit omnia in omnib⁹: quo nos omnes perducere dignetur, sine quo peruenire nemo eò potest, qui nos sua tentatione ad standum confirmauit, cùm tentatorem sua victoria infirmauit, Iesus Christus: cui cũ patre & Spiritu Sancto honor & gloria in sæcula sæc. Amen.

Sermo 1. in Domin. 2. Quadragesimæ.

EGressus Iesus, secessit in partes Tyri & Sidonis. Est quidem, dilectissimi, secũdùm quod Verbum est Patris sempiternum, & non transitorium aut finitum, Dñi Iesu ætern⁹ quidam egressus ab ipso Patre, & æterna mansio in Patre, æternusque regressus ad Patrem. *Processio æterna Filij à Patre.* Vnde enim oritur, eò refertur, ibique manet. Sicut nõ desinens, quando inde natus procedit: sic nec adueniens, cùm eò relatus quasi redit, vbi semper manet ac mansit. Verũtamen huic ineffabilis natiuitatis incõprehensibili egressui hominum neminem occurrere sufficere credimus. Sãctis verò Angelis sicut felicior, ita facilior copia: cùm tamen fuerint à finibus suis egressi, id est seipsos supergressi. Sed quid altiora nobis, & quæ penitus ignoramus, attentamus: immaturo fortasse desiderio sicut plumescẽtes in nido pulli, inæquales adhuc alas ad volatũ mouent, quæ vexari quidẽ possunt, subrigere corporis pondus non sufficiunt? Est ergo præter hunc egressum æternum naturæ, egressus quidam temporalis, & gratiæ, quando Verbum caro factum est, & habitauit in nobis: *Ioann. 1.* quando exiuit à Patre, venitque in mundum: quando cùm in forma Dei esset, quasi patriæ suæ fines egrediẽs, exinaniuit semetipsum: *Egressus temporalis Christi.* vt in forma serui, ac similitudine carnis peccati, tanquam in partibus Tyri & Sidonis, inueniri posset: sed ab his, qui fines etiam suos egressi, in eisdem ei partibus occurrunt. Venit ergo Dei filius liber, vt liberare posset in formam serui ac similitudinem carnis peccati, sed non ipsam seruitutem aut veritatem carnis peccati. Venit ad peccatores, sed ad peccatum non introiuit, venit ad infirmum, sed ad infirmitatis causam non deuenit: venit ad pœnam, sed non peruenit ad culpam: venit denique saluator de primo statu liber à peccato, de secundo infirmus, propter peccatum: de tertio fortis contra peccatum. Si quis ergo sub peccato seruus, pro peccato infirmus, contra peccatũ debilis, ab eo saluari desiderat, exeat à peccato suo pœnitendo, occurrat credendo, clamet post eũ orando. Vadit enim semper, qui in via peccatorum non stetit. Veniat captiuus ad eũ qui liber est, eòque liberare potest: infirmus ad eum, qui ex his, quæ in infirmitate passus est, compati nouit: debilis ad eum, qui verbo virtutis suæ purgationẽ peccatorum faciens, saluare potest in perpetuũ. Egrediatur itaq; mulier Chananæa à finibus suis interioribus, ac in exteriorib⁹ partibus regionis suæ occurrat sponte venienti de proprijs finibus suis misericorditer egresso medico, & in alienis benignè occurrenti ægroto: à quo manens in proprijs omnino adiri non posset. Ipse enim, tamquã beatus Deus, iust⁹, & fortis, sursum erat, quò homini infelici ascendere fas non erat. Sed nec iniusto ante iustum apparere tutum: vel ad fortitudinis habitaculum alius alium mittere poterat, vbi nemo non ægrotabat. Fecit itaque pius, quod pietatem decuit, peruenit ad peccatores, sed ad peccata non debuit, nec potuit. Venit ad auaros, sed non ad auaritiam: ad cupidos, sed non ad cupiditatem: ad luxuriosos, sed non ad luxuriam: denique ad vitiosos misericorditer venit, sed ad vitia miserè non

peruenit. Exeamus ergo, exeamus singuli, vnusquisque de loco iniquitatis suæ: exeam' de medio Babylonis,& in finibus eius occurramus Deo Salvatori nostro, sicut admonet Propheta. *Paratus esto Israel, in occursum Domini, quoniam venit.* Exeamus de fouea peccati, in similitudinẽ carnis peccati. Exeam' de voluntate peccati in pœnitentiā peccati: ibi namque Christum inuenie mus. Ipse namque peccati pœnitentiam egit, quod omnino non egit. Ibi saluabit, qui pœnitentes saluat: qui odio habet peccatores,& miseretur pœnitẽtibus. Sed dicitis. Si exierimus de peccato, quid opus habem' medico: vel quis per se potest exire de peccato? Verùm maximū peccatum est amor peccati, maxima iniquitas peccandi voluntas. Noli ergo peccare, etsi nondum possis non peccare. Peccatū odi,& de peccato existi. Peccatum odisti, & Christo vbi est occurristi: qui nō vult peccari, sed odit peccatum: ac odienti, quia cum illo facit, donat interim reatū, donec omnimode auferat etiā ab actu peccatum. Sed & hoc dicitis multum esse ad vos: atque homini sine Dei gratia impossibile, vt peccatum odire possit, ac desiderare iustitiam, vt peccare nolit, & pœnitere velit. Confiteantur ergo Dño misericordiæ eius,& mirabilia eius filijs hominum: quoniam qui gratis in partes Tyri ac Sidonis manifestè secessit, vbi mulier occurrere poterat: gratia de intimis suis mulierẽ, vt occurreret, occultè extraxit, quā Filius foris manifestè suscepit. Mulier ergo ista Ecclesiā ab æterno prædestinatam, in tempore vocatam ac iustificatam, post tempora magnificandam, significat: quæ pro filia sua, id est singulis Electis iugiter orat: quæ tamen nec facilè, nec statim exauditur, nec ab exauditione demū vacua repellitur. Omnia temp' habent,& ordinem, quādo & modum quoeueniant præstolantur. Sed vt videą moralem expositionẽ magis acceptatis, & quid moraliter dici debeat mulier ista, vel eius filia, olim expectatis. Mulier igitur quælibet anima intelligitur à Deo præuenta vt peccatum odiat, desideret iustitiam: cui tamen deest facultas, vt non id ea facilitate possit, qua facilitate cupit: cui velle bonū adiacet, posse autem perficere non inuenit: quæ non bonum quod cupit, sed malum quod odit, illud facit. Ideoque pro filia sua rogat, id est libertate naturali, quæ difficultate opprimitur. Cumque quasi sana quâ bonum & iustum amat, sit voluntas, captiua tamen sub peccato, ne id possit, tenetur facultas. Vnde & quasi ab Apostolo edocta exclamat. Infelix ego mulier, quis liberabit hanc filiam meam de corpore mortis huius, idest de oppressione dæmonis huius? Istud enim est dæmoniū, de quo ait Apostolus, *Scio, quòd non habitat in me, hoc est in carne mea bonum.* Volenti enim facere bonū malum adiacet, dæmonium videlicet durum ac dirū: à quo filia mulieris huius malè vexatur. Sed quia nihil est, quod eam saluare possit, nisi gratia Dei, & hoc per Iesum Christum: ideo constanter clamat. *Iesu Fili Dauid, miserere mei.* Dauid enim manu fortis interpretatur. Forti enim auxilio op' est, vt tam forte dæmonium expellatur. Ego dilectissimi, meā rem hic agi prævideo, neque aliā inuenire mihi facile est, quæ mea magis intersit. Prævent' enim gratis à gratia Dei, non solùm à peccatis, & omni peccandi, verumetiam, vt cernere est, ab omni ferme hominum societate ac mundo cōmuni, in hanc abditam, aridamque eremū contrito corde secessi: quatenus præteritas delectationes, vanas friuolasq; curiositates, præsentibus in me ariditatibus, inediis,& desolationibus puniā: ac de cetero subducta materia & occasione similium, faciliùs & liberiùs quæ retro sūt obliuiscens in anteriora me extẽdam. Attamen filia hæc mea tam malè ab hoc dæmonio vexatur, & facultas adimplendi bonum, quod bene volo, quod desidero, quod ꝓposui, ob quod fugi, & elongaui me ab hominibus, tanta difficultate premitur, vt nec mater, quæ sana esse videbatur, possit esse quieta vel secura: nec in eā intendere, quæ sani desiderij est, id est in contẽplatione tranquillæ sophiæ: sed sollicitudo omnis timorq; matris circa filiam sit, ne tantis malis tabescat, materq; vnà deficiat, & ambæ perditum eant. O Domine Iesu, à facie frigoris tui quis sustinebit? quare vel otiosa incursio fatigat hominẽ, qui seria sola & æterna bona desiderat: quare immunda mundi memoria vmquā retrahit mentem, quam amor cæli à mundo semel extraxit? Quare non licet, vt libet, liberè te sequi, ei qui nihil quærit, nisi te? O Domine, saluum me fac à pusillanimitate spiritus & tempestate, id est propriis eremi dæmoniis. Timeo enim, ne per pusillanimitatem recidat voluntas, nisi à difficultatis tempestate liberetur facultas. O Domine, manu fortis, omnipotens Iesu, qui rationem meam ab ignorantiæ dæmone soluisti,& voluntatem à concupiscentiæ peste eruisti, à difficultate hac libera facultatem meā: vt cum sanctis Angelis tuis, quibus subest posse, cùm velint, potentes simus virtute, qui deuoti sumus voluntate, facientes verbū tuum ad audiendam vocē sermonū tuorum. Verumtamen quoniam laboraui clamans, vt raucæ factæ sint fauces meæ, & ipse non respōdit mihi verbum: vos fratres, pij & sancti, ac exauditione digni discipuli eius, facite pro me Verbo verbum, qui clamo etiā post vos,& per vos ad ipsum, à quo solo venire potest auxilium: qui cū Patre & Spiritu sācto viuit & regnat Deus ante sæcula, & nūc & semper, Amen.

Amos 4.

Vnde & quò cundum nobis.

Maximum peccatum peccandi voluntas.

Filia anima oppressa libertas naturalis.

Rom. 7.

Matth. 15.

Difficultas boni faciendi.

Sermo 2. in eadem Dominica.

Dicunt ei discipuli. *Dimitte eam, quia clamat post nos.* Eia, fratres, fatigati sumus opere manuum: sed pausemus modicùm, dum respondeã quæstioni fratris huius, de fine sermonis hesterni, quod Dñs dare dignabitur. Miratur enim, quid sibi velit, quod Dño non respondente mulieri, discipuli pietate moti rogarint pro ea: quasi magis sint pij et misericordes Dño suo, qui fons pietatis est: & sufficere debet discipulo, si sit sicut magister eius Sed quid scis, frater, vtrū pietate permoti an tædio victi, id egerint, quorū hæc verba noscūtur, *Dimitte eam, quia clamat post nos?* Sed esto, speremus de eis meliora,& viciniora pietati. Quis tamen nostrū est, qui non velit omnē hominē saluari, & neminē omnino in inferno damnari? At quidē Deus, quovtique meliores non sumus, id ea facilitate, qua voluntate posset, si vellet. Itē cùm videmus pauperē algere hieme, vel esurie tabescere æstate, visceribus quidē pietatis affluimus: sed non habentes vnde illius inopiā propulsem', saltē profundè gemimus: Deus autē, qui diues est in omnibus, si pius est, qūo negligit: & qui de facili potest, quare nō subueuit? Nulla est creaturæ ad Creatorē comparatio: nulla est nostræ pietatis aut voluntatis ratio ad Diuinam. Sæpe enim facit suos piè velle, quod ipse magis piè non vult. Sæpe etiam permittit non suos impiè velle, quod piè vult: sæpe autem & suos piè velle, quod piè vult, & non suos impiè nolle, quod piè non vult.

Respondet quæstioni cuiusdam monachi.

Matth. 15.

An Deus semper velit, quod piè volumus.

Verùm, vt de discipulorum prece pleniùs disseramus, paulò altiùs, vt dicitur, ordiendum est. Beata electio, quæ consequitur, quod Israël sectabatur, & non est assecutus. Sicut scitis, vnum corpus dicitur, cuius Christus Dei electus caput est: vnde & quique sub hoc tam sancto capite huius corporis membra dicuntur. Corpus autem vnum, sicut caput vnũ, membra verò multa. Hoc autem totum ratione similitudinis humani corporis, quod caput sursum habet, & statutã erectam. Animalia enim, quæ bestiæ dicuntur, in ventrẽ prona sunt, quib' caput, pedes, & venter vnà deorsũ vergunt, ac in vnum tendunt naturaliter. Deus verò homini os sublime dedit. Vnde quidam

Os homini sublime dedit, cælumque videre
Iussit, & erectos ad sidera tollere vultus.

Homo arbor euersa. Vnde à Physicis arbor euersa homo dicitur, qui quasi radicẽ caput habet sursum, & frondes, id est membra, ramosque, tamquam membrorum articulos deorsum mittit. Caput autem vnũ est, vnde membrorum multiplicitas sentit, ac motũ habet. Summi quoque verticis rotunditas vna est, vnde combinantur oculi, aures, nares, labia, mãmæ, brachia, latera, clunes, coxæ, genua, tibiæ, pedes. Vbi autem terram tangit, id est pede ac manu, quinus efficitur, multiplex in imo, vnus in summo: quin' terram versus, vbi terrenus: vnus cælum versus, vbi cælestis. Porrò vnum est necessariũ: circa plurima solicitudo & turbatio. Simili compositione in hoc mystico corpore, sub vno capite Christo, & vna radice (nã & ipse sicut vnus homo, qui clamat à finibus terræ, sic vna arbor, quæ dat fructũ suum in tempore suo) mẽbra multa sunt: alia aliis superiora, capitique viciniora: alia inferiora, ac remotiora à capite, eoque multipliciora, ac terræ magis innitentia. *In Ecclesia mẽbra multa sunt.* Verumtamen sicut de sola vita radicis in totum arboris corpus viror, & vigor, vitaque ꝓcedit: sic de solo Christi & Dei nostri sancto spiritu totũ Ecclesiæ corpus viuit, sentit, mouetur. Et sicut vita radicis non pertinet nisi ad suã arborem, & ad eam totã: ita spirit' Christi, quantùm ad hoc pertinet sacramẽtum, ad solum suum corpus pertingit, & ad ipsum totũ: quatenus totum viuat, ac moueatur de ipso, non nisi in ipso. Sicut etiã cùm vna sit in hominis corpore anima, tota vbique per essentiam, differenter tamen per virtutem & operationem: similiter in Ecclesia vnus in omnibus spiritus, differenter tamen operatione, officio, & gratia. Sicut etiã in hominis corpore nõ se membra posuerunt, nec elegerunt numerum, locum, officium: ita nec in Christi corpore quis se posuit, nec locum, nec officium elegit, nec numerum diffiniuit. Sicut ergo in hominis corpore, cùm differentis actus sint mẽbra, inuicem tamen speciosissima necessitate se indigeant, & officiosissima sibi charitate subueniant: sic & in Christi corpore, cùm necessarij sibi sint singuli: & sicut nemo superfluit, sic null' sibi per se sufficit: vt qui plus, non abundet: qui minùs, non minoretur: sed omnes sibi sese in caritate cõmunicent. *Membra sibi mutuo seruiunt.* Sicut etiam in hominis corpore inferiora stupidiora, ac duriora membra, superiora teneriora & mage vitalia portant, à quib' tamen vitam ac virtutem accipiunt: ita in Christi corpore animales & actiui spirituales contemplatiuos in necessitatibus corporis sustentare habent: à quibus longè meliora, id est spiritualia accipiunt. Hinc enim beatus ait Apostolus. *Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum est, si carnalia vestra metamus?* *1. Cor. 9.* Nec oculus per terram gradi, nec pes illuminare corpus potest: corpori tamen vtrumque necessarium est, etsi non vtrumque per vnũ membrum potest. Itaque qui omnia potest Deus, cùm per se posset omnibus sufficere, ac quod vellet efficere, vult tamen pro officio charitatis fraternæ, in corpore suo locũ necessitatis existere, & humilitatis causam: quatenus frater fratrem adiuuans sit sicut ciuitas fortis & munita. Iuuant igitur inferiora membra superiora, ac iuuantur ab ipsis: similiter & paria, atque inuicẽ omnino omnia. Et qui omnibus prædestinauit hic temporalem necessitudinem non deesse, & in futuro beatitudinẽ adesse, differenter, ac suo modo: ipse etiam prædestinauit differentiã, ac modum, & quid cuique conferret: & qui per se hic sustentare, ac ibi consummare potest vniuersos, prædestinauit, quantũ, quomodo, quando, vbi, & per quos singula singulis prouenirent. Non enim ipse mundum fecit, & alij regendum contradidit. Sed neque fortuitu in eo quid contingit. Ipse qui fecit, regit: sine cuius voluntate neque folium ab arbore defluit, neque passer super terram cadit. *Prouidentia Dei.* Qui ergo prædestinauit in cælo suis vitam, his prædestinauit ipse in mũdo viam: qui prædestinauit ibi præmium, is prædestinauit hic meritum: qui daturus est ibi gloriam, ipse dat hic gratiam. Non enim ille promittit, & alius facit: imò quod prædestinauit, vt fieret, ipse facit, vt fiat: & qui prædestinauit illic gradum, ipse prædestinauit modũ, quo pertingatur ad ipsum. *Prædestinatio.* Nec tamen, vt quidam delirant, si Deus prædestinauit huic vitam, quomodocumque hic vixerit, ac quidquid egerit, pertinget ad ipsam. Sed qui prædestinauit huic vitam, prædestinauit quoque, vt sic viuat, quòd pertingat ad ipsam: id est vt sua ipsius, non tamen ab ipso, tali aut tali iustitia, aut alterius fide vel oratione, aut sicut ipse nouit vnicuique distribuere: qui quod prædestinauit, ipse facit: & quod præparauit, vbi simul ac semel omnia statuit, quando vult, sicut præparauit, tribuit. Sed dicitis. Si Deus vnicuique suorũ sicut prædestinauit salutem, sic prædestinauit modum perueniendi ad ipsam, tunc nõ potest secùs ac viuit, viuere, qui prædestinatus est sic viuere, & quem facit De' sic viuere: sicut nec perire potest, qui saluari prædestinatus est. Verè, nam & perire potest, qui prædestinatus est. Sic enim saluari potest, ac perire potest. *Perire potest, qui prædestinatus est, sed non peribit reuera.* Perire etenim potest, etiam qui non peribit: & aliter viuere potest, qui aliter non viuet. Haud enim prædestinauit Deus, talem non posse perire, qui cùm sit liberi arbitrij, in alterutrũ flecti potest: nec aliter ac viuit, posse viuere; sed simpliciter sic viuere, & non perire. Valdè nãque diuersa sunt, non perire, & non posse perire. Alterum ergo prædestinauit, alterum minimè, qui tamen vtrũque donauit. Nam posse perire, naturæ est nostræ: non perire, suæ est misericordiæ: perire autem nostræ erit culpæ, ac iustitiæ suæ. Vnde qui prædestinatus est, perire potest per mutabilitatem naturæ, sed non peribit, propter prædestinationem gratiæ. Generatio cælestis seruat eum: qui si omnino perire non posset, seruatione opus non haberet. Prædestinatũ est ergo, ne pereat, qui perire potest, & vtique nõ peribit cũ perire possit, quia prædestinatus est. Hoc enim inpossibile est, prædestinatum hunc esse, & perire: necesse est enim, vt si prædestinatus est, nõ pereat: ne prædestinatio fallat, non vt perire non queat, cùm hoc prædestinatio certò nõ contineat. Itaque qui prædestinauit filiæ liberationem, ipse propter ipsam matris prædestinauit orationem & per Apostolos

impetrationem. Vnde vt efficeretur, quod futurū erat, & aliter fiendum non erat, quod tamē aliter fieri poterat, nec superflua inuenitur matris solicitudo, nec Dñi quasi dissimulatio, nec discipulorum pia oratio. Imò sicut mod^9, quo fieret, quod sic fiendum erat, *omnia apparent necessaria: nec vt oriretur per ipsum in Dei dispositione verbum nouum, sed vt consilium compleretur æternum. Qui autem aut negare, aut aliter præstare potuit, hoc sic maluit, quatenus in vno pluribus conferret: filiæ videlicet donū sanitatis, matri debitum pietatis, discipulis officium charitatis: & qui foris non respondit mulieri verbum, int^9 in muliere simul & Apostolis operabatur ipse Patris Verbum. Et qui iusta ac occulta ratione filiā tradiderat Satanæ in vexationem carnis, quasi accepta inde occasione, iuxta quod omnia bonis cooperantur in bonum, matri ac discipulis creauit meritum virtutis. Nam *qui suorum, & maximè domesticorum curam non habet, fidē negauit, & est infideli deterior.* Hoc pro matre & filia. Pro discipulis autē ac matre, *Qui viderit aliquem in necessitate positū, & clauserit viscera sua ab eo, non est charitas Patris in eo.* Dum igitur istis meritum acquiritur, & filia tandem sanitati redditur, solus dæmon est, cui à Dño illuditur, sicut scriptū est. *Draco iste, quem formasti ad illudendum ei.* Si enim hoc prouenire inde præsciisset, puellā vexare vtique noluisset: nisi quòd eum sicut excæcauit, ita & obdurauit malitia. Patet itaque pietas Dei nostri: quæ vtique merita nobis quasi extorquet à nobis, dum foris occasionem operis parat, & intus affectum creat. Dum enim quod foris præcipit, nobiscum intus, vt faciamus, facit, sicut dicitur, *Non ego, sed gratia Dei mecum,* quid nisi nobis merita creat, quib^9 ipse præmia retribuat? In eo nimirum quod facit sine nobis, non inuenit, vnde retribuat nobis: tametsi quod facit, fiat pro nobis. In quo licet non interueniat meritum, patet tamen cōmodum. Quod verò sine illo facimus, semper meretur supplicium, cùm non possit esse nisi malum. Sine illo quidem actio nulla fieri potest, nec tamen nisi bonum per illum fieri manifestum est. Sicut autem per aliquē sæpe facit bonum, quod ipsi nequaquam prodest: ita & per illum facit nonnūquam quis, quod ipsi meritum ad præmium pertingens non est. Illa ergo sola cōparant meritum pertingens ad æternitatis præmium, quæ nobiscum perseueranter facit Deus, & vt cum illo faciamus, facit. Quorum omniū tamquam fundamentum prima est fides: quam vtiq; non sine nobis creat in nobis. Nemo enim credit inuitus. Omnipotens & benignus Deus suauiter nos intus cogit, & quò vult, sine violentia volentes trahit, diuidēs inter nos in nobis: vt quod nolumus, libenter velimus: & quod volumus, potēter nolimus. Demus igitur, dilectissimi, libenter totum Deo: quandoquidē nihil nostrum est, sicut beatus ait Cyprianus. Ipse enim, attestante Propheta, *omnia opera nostra operatus est nobis*: sicut operatus est nos, & non ipsi nos. Sed nec sic operatur nos, aut nostra, vt homo artifex, qui cū perfecerit operis quidpiā, ab operando cessat, ac permanente opere in aliud intendit. Imò sicut anima operatur vitam in corpore, vel æqualitas sanitatē, aut sol diem, aut exterior lux in oculo visionem. Haud enim hæc ita operantur, vt remanente opere discedant, aut discedentibus ipsis opera maneant: sed sic, vt cùm perfecerint, semper faciant: & cùm non fecerint, ac se subtraxerint, nusquā sit omne quod fecerint. Ita etiam Deus in omnibus, quæ operatus est vt sint, assiduè cōtinueque operatur, ne non sint, iuxta quod ipsa, per quam omnia fiunt, veritas ait. *Pater meus vsque modò operatur, & ego operor.* Sicut enim ab essentia habet esse omne quod est, ita subducta essentia omnino non potest esse, quidquid ea est. Si autem sine essentia, nec ipsa essentia esse potest: quomodo sine ipsa erit, quidquid ab ipsa est? Omnia igitur vt sint, sēper esse egent; ipse autem solus sibi sufficiens est, qui omnia sua est, & alio à se non eget. Eius itaque sempiterna ac incommutabili essentia, id est ipso qui est, semper operante, sunt, quæcumque sunt, tantùm, tunc, ac tādiu: quantū, quando, & quamdiu ipse id operatur. Eius æterna sapientia, id est ipso qui est, quo sapiēs est, semper operante, sapiunt, quicūque sapientes sunt, tantùm, tunc, tamdiu, & taliter: quantùm, quando, quādiu, & qualiter ipse id operatur. Eius æterna bonitate ac caritate, id est ipso qui est, quo bonus est, semper operante, boni sunt, qui bonum diligunt, tantùm, tunc, tamdiu, & taliter: quantùm, quando, quādiu, & qualiter ipse id operatur. Similiter autē his de virtute, & omnib^9, quæcumque omnino aliquid sunt: quia sine illo sicut factum est nihil, sic sine illo factum manet nihil: aut super hoc quod ab illo accepit, nihil omnino proficere poterit. Quis enim habeat, quod ab illo nō accepit? Quis sine illo facere quid poterit? Deficere autem per se possunt, quæ ab illo mutabilis naturæ facta sunt: ipso tamen permittente: qui, sicut omnia agit volens, sic nihil permittit inuitus: sicut sine ratione nihil agit, sic sine causa nihil permittit: cui^9 iudicia sæpe occulta, semper iusta. Operante itaque creatrice essentia, & illuminante sapientia, inflāmante charitate, ac corroborante virtute, creatur in nobis essentia, sapiētia, charitas, virtus: vt simus, sciamus, velim^9, possimus. Hæc igitur omnia per ipsam charitatem nostram, à sua qua nos diligit Deus, in nobis formatam, ad ipsum conuersa, bonos nos interim ac religiosos hic efficiunt. Cùm autē se plenè conuerterit ad nos, nosque perfectè rapiet ad se, vtique efficient beatos: vbi pro æterno, quod ipse in æternum faciet, merito, æternum soluet, quod ipse est, præmium. Semper enim merebitur diligi plenè, perfecteque, qui semper sic diliget. Interim autē qui plus diligit, plus diligitur: quia qui pl^9 diligūt, plus diligit. Ipse n. priùs nos, vt diligamus, diligit: & cuiq; sicut partitur mēsurā fidei, sic & dilectionis, sic sapientiæ, sic virtutis: penes se vtique habens id, juxta quod partitur, gomor. Sola tamen supradictorum, id est essentiæ, sapiētiæ, charitatis, virtutis, charitas videtur hic cōparare præmium: cetera verò, nec tamen sine illa, quæ nūquam excidit, spectare mage creduntur ad præmiū. Semper enim esse, perfectè sapere, plenè posse, & in his charitatis suauitate delectari, quid nisi beatæ vitæ est præmium? Videlicet cuius est bene viuere meritum. Bene autem, nisi charitate, qua Deus amatur, haud viuitur. Ipsa autem non nisi tunc & tantùm, quando, & quantùm à charitate, qua nos prædiligit Deus, creatur & formatur in nobis, haberi potest à nobis. Ipsū ergo Deū Patrem per Filium in Spiritu sancto, totis & intimis ac indeficientib^9 cordium affectib^9, ab ipso ad hoc ipsum præuenti rogemus, totū ei tribuentes, vt per suam caritatē creando diffundat, & diffundendo creet in nobis eā caritatē, quæ super omnia diligat Deum Trinitatem, & propter ipsum proximum: in quib^9 cōsistit omne meritū, quod pertingat ad æternitatis præmiū: quod ipse præstet, Amen.

*Videtur aliquid deesse.

1. Timo. 5.

1. Ioa. 3.

Psalm. 103.

1. Cor. 15.

Quomodo Deus nos cogat.

Cypria. lib. de Ora. Do.

Isai. 26.

Deus continuè operatur conseruādo quæ fecit, Ioa. 5.

Deus est, qui est, Exod. 3.

Ioa. 1.

Perfectè sapere, & c. præmiū, bene viuere meritū.

Oportebat, Carissimi, hodierno sudore hesterni nos laboris recompensare dispendiū. Prolixior enim sermo hesternus sicut scitis horā nobis laboris quasi furatus est, ait quidam, occupuit sermone diem, sed nobis sermone detentis elapsus est dies. Vnde quia fere iam nihil superest horæ, & plenum laboris pensum soluimus,

Matth. 15. fere nihil dicamus. *Non sum missus nisi ad oues,* ait Dominus *quæ perierunt domus Israel.* Breuiter dici potest, quia & hora breuis est, quibus promissus, illis missus. Abrahæ, inquit, dictę sūt promissiones & semini eius. Temporaliter facta promissio tempore soluitur suo, & Iudæis ex Iudæis, sicut scriptum est. Quoniam ex Iudæis salus est. Ipsis enim de ipsis natus in carne Christus, missꝰ in fine temporis, quibus promissus ab initio temporis, ante omnia tempora prędestinatus. Iudæis & gentibꝰ prædestinatus, de solis Iudæis ex proximo in carne natus, secundum carnalem natiuitatem illis exhibitus, quibus per temporalem vocem promissus. Verumtamen si altiùs eleuata mente verborum mysterium contemplari delectat, nequaquā nobis per gratiam verbi, cuiꝰ ipsa sunt verba, deesse poterunt. Scriptum est enim; *Cùm eleuarentur animalia de terra, eleuabatur pa-*

Ezech. 1. *riter & rota, sequentes ea.* Facilè enim verba per Spiritum sanctum edita ad sensum spiritalem sequentur. Israel ergo quoniam vir videns Deum interpretatur; mens rationalis rectè accipitur. Domus itaque Israel illas continere mentes rectè intelligitur quarum numerus diuina prædestinatione ad ipsum videndum ab æterno certus præscitur. Igitur nonaginta nouē ouibus huius domus in monte visionis & dilectionis proprij pastoris, idest Verbi Dei late spatiantibus & absque terrore cubantibus in pascuis pinguibus herbarum semper virentium, descendit pius pastor à Patre, cùm venit tempus miserendi, misericorditer missus in tempore: sed in æternæ prędestinationis verbo, vbi simul & semel omnia locutus est Deus ab æterno promissus, vnā quærere, quæ perierat: illi in tempore missus, illi ab ęterno promissus: illi natus, illi datus, cui ab ęterno prædestinatus. Ista est vna ex Iudæis & Gentibus, in Iudæis & Gentibus. Vna mysterialiter, multa personaliter. Multa per carnem naturaliter, vna per gratiam spiritualiter. Ouis denique vna & plures. Propter quod qui vnā venit quærere, quæ perierat; missus est ad oues, quæ perierunt domus Israël. Non ad hœdos, sed ad oues: vtique ad solas, & ad omnes. Nam sicut Angeli refugæ, tamquā hœdi ab ouibus, id est à sanctis Angelis olim exierunt, sed non erant ex eis: ita & ex his ouibus quæ errauerant, multæ exierunt, sed non erant ex eis. Ouibus quidem per conditionē par natura, & propter inobedientiam similis corruptela: sed prædestinatis specialis est gratia. *Sine pœnitentia,* ait Apostolꝰ, *sunt dona & vocatio Dei.* Manet igitur in ouibus suis, id est Angelis & hominibus domꝰ Israël, quantùm ad pastoris pertinet prædestinationem & notitiā, numero integra, & electionis charactere immobilis, habens fundamentum hoc, Nouit Dominus

2. Timo. 2. qui sunt eius: & custodiam fidelem, & fortem: generatio enim cælestis seruat eos. Nemo autem alienorum hac in sorte iungere se poterit illis. Ceterùm alij eis ad sacramentorum pascua aut non aggregantur, aut certè super numerū multiplicantur. Quod autem suum nouit pastor iste, non est, qui ei de manu possit eruere. Cogi nimirum non valet potentia, nec falli sapientia, nec abijcere charitas. Vnde & fidenter loquitur, dicens. *Omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex* *1. Ioan. 6.*

eo. Item, *Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quēquam.* *Et 18.* Profundo tamen & inscrutabili iudicio ad tempus de suis cum non suis hic misceri & errare permittit, qui in montibus alias à commixtione alienarum seruauit. Ad has igitur segregādas & colligendas æterna prædestinatione promissus, noua incarnatione missus dicit. *Non sum missus, nisi ad oues, quæ perierunt domus Israel.* *Matth. 15.* Missus est itaque, tamquam illusis veritas, errantibus viā, mortuis vita, fatuis sapientia, infirmis medicina, captiuis redemptio, famelicis refectio: & in omnibus his missus ad oues, quæ perierunt, ne perirent, domus Israël. Missus denique, tamquam anima in corpus mortuum, vt eius aduentu calefacta reuiuiscerent membra, fieretque in veteribus membris noua vita, in carnalibus membris vita spiritualis, in terrenis mēbris vita cælestis, resurrectione videlicet prima. Vnde dicitur. *Amen amen dico vobis, quia venit* *Ioan. 5.*

hora, & nunc est, quando mortui audient vocem Filij Dei, & qui audierint, viuent. Hinc etiam de ouibus dicitur. *Vocem meam audient, & alienum* *Ioan. 10.*

non sequentur. Aut fortasse magis propriè dici poterit missus, tamquam in corpus truncum & absque capite caput desuper immissum; vnde sensum & motum acciperet: quod ipsum quasi de corde, quod primum omnium creatur in corpore, vitalem spiritum aliquatenus habeat, quod tamen sine capitis beneficio nec illuminari ad sensum, nec moueri ad virtutem vllatenꝰ potuit. Sicut enim asseuerant talium curiosi, vitalis spiritus in animalis corde nascitur, & inde in totum *Spiritus vitalis, sensus, & motus vnde.* corpus vita diffunditur: sensus autem de anteriori parte capitis, & motus de posteriori. Quasi ergo in homine, qui semiuiuus relictus est, qui & ipse est ouis, quæ perierat, vitalis inerat spiritus de statu primæ conditionis, id est voluntas rationalis, aut libertas naturalis: quæ à Christo Dei sapientia & virtute illuminari posset ad sensum, & moueri ad virtutem. Missus est itaque Christꝰ sua ipsius prædicatione priùs sensificans ad fidē: & sui Spiritus missione postea mouens ad virtutem. *Sedete,* inquit, *in ciuitate, donec induamini* *Luc. 24.*

virtute ex alto. Ex ipso enim est naturæ rationali, vel rationi naturali, ad operationem bonam, sēsus & motus, veritas & virtꝰ. Fides interim, spes, & charitas, sine quibus desipere & languere, illudi phantasiis potuit, ac insaniis falsis oblectari: sine ipso etenim non nisi nihil facere potuit, qui ad oues missus, eis dixit. *Sine me nihil potestis* *Ioan. 15.*

facere. Sine ipso sola erat, & solùm cadere poterat libertas naturalis, cui dicitur. *Væ soli: quia* *Eccle. 4.*

cùm ceciderit, non est qui sublenet eum. Missus est ergo pastor pius, qui quod confractum erat, solidaret, & quod debile, confortaret. Confractū autem & debile liberum hominis erat arbitrium: quod olim supra se nitens, infra se ruit: & se ferre non valens, se in se à se oppressit, ac confregit: cōfractum autem à se, ac per hoc debilitatum in se, surgere non potuit per se. Consolidatum tādem, & confortatum per fidem & charitatem ipsius Christi, ac per hoc fœtatum, quoniam nondum omnino pingue & validum, donec simul cum nonaginta nouem in pascuis pinguibus collocetur, in vlnis portat. *In sinu suo,* inquit, *leua-* *Isai. 40.*

bit agnos, fœtas ipse portabit. Missus est itaque ꝓpter hæc omnia, & alia, quæ multipliciter dici

possunt multa ad omes, quæ perierunt, quantùm ad vitæ suæ modum, & erroris meritum, domus Israël. Exhibita est tandem, ab æterno præparata gratia, multiphariè rebus & verbis olim præfigurata: ne pereant, quos electio perire non sinit, & naturalis libertas saluare nequit. Sed dum hæc, quasi secretà, secretò & familiariter discipulis respondit, festinans mulier aduenit, & adorauit: quē & nos adoremus & ut nos ad sequentia illuminare dignetur, exoremus, cum Patre & Spiritu sancto viuum & verum Deum. Amen.

OBSERVATIO

Sententia, quam hic docet Isaac, de electione ac reprobatione ante præuisa opera, fuit olim, & est adhuc multorū: quædam tamen indubitata adducenda sunt, quæ opus nostræ salutis in potestate nostra statuunt. Primùm, vult Deus omnes salvos, neminēque, id est ne vnum quidem, perire, antecedente scilicet voluntate, & quantū in se est. Nullum ergo ille antecedente voluntate à salute exclusit, siue positiuè, siue negatiuè. Christus itē pro omnib' mortuus est, etiā pro iis qui pereunt: vt Apostoli tradunt, Pontificesque aduersus Iansenïū definiunt. Ad quid autē passus esset pro iis, quos Deus salvos non vellet? Quid eis profuisset eius passio? Quòd si se à salute excludunt, sibi imputent, non Deo. Item Deus inuitat homines ad salutē, quam in eorum potestate esse dicit. *Ante hominem vita & mors, bonum & malum: quod placuerit, dabitur ei.* Item. *Venite ad me omnes Si vis ad vitam ingredi, serua mandata.* Illuderetur ei his verbis, qui non posset ad cælū peruenire. At impossibilis est salus ei, qui non fuit illa antecedenti electione comprehensus. Quomodo enim nō vocatus irrūperet in cœtum Beatorum: non inuitat' ad nuptias Agni vniuer: ordinē à Deo constitutū mutaret? Audi S. Augustinum. *Ad cœnam, quam Dominus in Euangelio dicit praeparatam, nec omnes qui uocati sunt, uenire uoluerunt... qui noluerunt uenire, debent sibi tribuere, quoniam ut uenirent uocati in eorum erat libera uoluntate.* Non ergo exclusi à cœna cælesti antecedenti Dei decreto. Idem alibi inducit Christum iudicē reprobos sic alloquentē. *Pro vobis hoc latus apertum est, & noluistis intrare.* S. Prosper ait reprobos ideo nō fuisse prædestinatos, quia futuri mali ex voluntaria præuaricatione præsciti sunt. Idem. *Quia hoc, scilicet malū, ipsos uoluntaria acturos defectione praeuidit, ideo in praedestinationis sorte illos non habuit.* Mitto alia innumera. Quæ in contrarium proferūtur, in tractatu de Prædestinatione soluuntur.

1. Timo. 2. — 2. Petri. 3. — 2. Cor. 5. — 2. Petri 2. — Rom. 14. — Eccli. 15. — Matth. 11. — Et. 19. — Aug lib 83 quæstionum — Serm. de Symb. — Prosp in responsi. ad Capita Gallor. cap. 3. — In 7. Sententia sub fin.

Sermo 4. In Dominica 2. Quadragesimæ

Matth. 15.

NOn est, *bonum sumere panem filiorum & dare canibus.* Sicut hesterno sermone tractauim', sine pœnitentia sunt dona & vocatio Dei, vnde quod ad eius incommutabilem prædestinationis pertinet veritatem, qui semel filii, numquam non filij: nec vmquam filij, qui semel non filij. Quantùm verò ad opera iustitiæ, siue iustitiam operum, & de non filijs filij, & de filijs non filij vicissim fiunt. Qui autem verè filij, & qui nō filij, penes patrem verum, apud quē non est trāsmutatio, nec vicissitudinis obumbratio: & numerus & ratio est. Nouit enim, quid in vnigenito suo incommutabili verbo semel ipsum perfectum, & simul & semper gignendo dixit, & dicēdo genuit: vbi simul & semel omnia statuit. Quorum quidem sic nihil omnino præterire poterit: quomodo nec ipse falli potuit, qui non tam futura præuidit quæ faceret, quàm præfecit futura, quæ facta videret. Non enim ideo fecit, quia futura erant, aut fieri debuerant, quæcumque fecit: sed ideo futura erant, fierique debuerant, quia is ea facere debuit. Vnde nec futura erant, nisi quæ voluit, & hæc quia voluit: qui sicut velle quod vult nunquam cœpit: sic nolendo ipsum terminare non poterit, aut volendo quod non vult, mutare quod voluit: aut de recenti consilio superaddito primæ voluntati, quod antea noluit. Consilium enim eius in æternum manet: & cogitationes cordis eius in generatione & generationem. Omnipotens autem potest omnia, sed veritas seipsam negare non potest: nec sapientiam fugere potuit, quod postea reminisci debuisset: nec charitas agere perperam, quod postmodum correxisset. Sicut igitur quod factum videtur, non quia fieri debuit, effecit: sed quia præfecit, fieri debuit: sic nimirum quod bonum esse dicitur, non tam quia bonum est, id facit, & diligit: quàm ideo bonum est, quia id facit ipse, & diligit. Ab ipso etenim tanquam ab efficienti principio, fieri, & bonitatem habere necesse est, quicquid in rebus factum, & bonum est. Hinc est, quòd exultans in spiritu, qui perfectè nouit Patrem filius, eique de operatione sua confitens ait. *Confiteor tibi, Pater, Domine cæli & terræ: quia abscondisti hæc a sapientibus & prudentibus, & reuelasti ea paruulis.* Cui' operationis quasi causam assignans, subintulit. *Ita Pater, quoniam sic placitum fuit ante te.* Credam', fratres mei, credamus obsecro, serui filio de Patre suo: Pater enim omnia quæ facit filio ostendit, & sine ipso nihil omnino facit: imò per ipsum omnia facit: qui cum factore Patre a Patre eadem, & similiter omnia factor filius facit. *Ita*, inquit, *Pater, quia sic fuit placitum ante te.* Hæc est tota principaliter factorum omnium ratio: hæc primaria & principalis euentuum causa. Post hanc, sub hāc causam primam, & maximā, suboriri ab hac plurimæ possunt diuersorum effectuum diuersæ causæ. Qui autem ante hanc causatum causam aliam ipsius causam quærit: hic vltra, vt dicitur, Deum ratiocinando pergit. Quod ergo placitum est ante Patrem, hoc bonum, & non nisi bonum, & solum hoc in rebus bonum: & ideo bonum, quia placitum: non ideo illi postea placitum, quia priùs in se, aut à se, aut per se bonum. Quod autem non placitum, non bonum, & non nisi non bonum, & solum id non bonum: ac ideo non bonum, quia non placitum. Bonum igitur, & solum, & totum, quod ei beneplacitum: & ideo bonum, quia illi beneplacitum. Quoniam ergo, dilectissimi, quomodo qui bonorum nostrorum non eget, bona quæ facere putamur acceptet, prorsus ignoramus: vtrum in omnibus digni simus amore, vel odio, cū tanto tremore & expectatione dubitamus: quæ si tamen bona esse, quia illi grata, nosse aliquomodo poterimus: quibus tamen vtilia, quibus profutura, quibus bona esse debeant, nobis, an alijs fortasse, quomodo scimus? Alto enim & occulto iudicio, qui stultus est, seruit sapienti, stultus autem vt luna mutatur: & qui diu crescendo profecit, subitò decrescendo deficit. Sapiens verò vt sol permanet: & qui perseuerauerit, sine dubio saluus erit: & nō solùm alijs, sed & sibi laborauit. Et quod fecit non simpliciter bonū, quia placitū: aut extraneis tantū, sed sibi bonū: quia in hoc Deo placuit.

Volūtas Diuerum principium. — Matth. 11. — Ibidem. — Vltra Deū causa quærenda non est.

Nonnumquam enim in conspectu superni Iudicis placitum est, quod ab aliquo fit, nec tamen in hoc ipso placet ille, qui facit: neque semper quod simpliciter est bonum, id vniuersaliter bonum: non enim omne quod bonum est, omnibus bonum est. Quare nec mulieri dictum est, Non est bonum canibus, tolli panem filiorū, & dari illis: sed simpliciter, *Non est bonum, sumere panem filiorum, & dare canibus.* Siquidem tam bonum esset canibus, si id fieret, quàm filiis malum. Similiter non omne quod malum, omnibus malū: sed simpliciter malum, quod non est Deo placitum, sicut simpliciter bonum, quod bene placitū. Nō est ergo bonum, id est placitū Deo, sumere gratiam prædestinatorum, panemque cœlestem, cum dumtaxat, qui non potest communicari alienis, sed est eis quasi fons proprius, & dare non prædestinatis, & ab æterno reprobis, sed in tempore malis: nec tamen ideo malis, quia reprobis; nec vtiq; ideo priùs reprobis, quia postea malis: justè tamen tunc reprobatis, quandò volūtate, aut opere malis. Sic tamen, si fieri posset, istis id esset bonum, quomodo illis malum. Vnde manifestū est, non omne bonum omnibus esse bonum; esse autem aliquid alicui malum, sed sua peruersitate: nec omne malum omnibus malum: esse quidem aliquid alicui bonum, sed diuina bonitate. Nec omne quod alicui bonum, simpliciter bonū esse: sicut nec omne quod alicui malum, statim malum. Sunt etenim bona bonis bona, sicut mala malis mala. Et sunt bona malis mala; sicut mala bonis bona Nec tamen vmquam mala bona, aut bona mala. Sunt & fortasse bona bonis mala, sicut & mala malis bona. Simpliciter autem semper bonum, quod Deo placitum, & ex eo bonū, qui per se, & in se, & non alio à se semper ipsum summum bonum: sicut scriptū est *Nemo bonus, nisi vnus Deus.* Simpliciter autem non bonum, quod illi non placitum, cuius placitum non ex alio bono bonū, sed est idipsum bonum. Vnde necessariò, quod illi non conuenit, à bono disconuenit, ac per hoc malum fit. Eia, fratres, in tanta rerum multiplicitate, & vicissitudinū varietate, qua nec sibi ipsa multiplicitas cōstare pmittitur (nequaq̃ enim bona ipsa vel mala omnib⁹ semper vniformiter mala vel bona dignoscuntur) videte, quō, & quantùm oporteat nos dubios semper fore, & timoratos, circumspectos, ac solicitos; ne quæ desideramus tanquam bona, sint nobis mala: aut quæ hodie bona, cras mala; aut quæ cauemus ac fugimus, quasi mala, sint nobis bona: & quæ hodie mala, cras bona. Videte quoque, quoniam non solùm quid agamus, verum etiam quid oremus, aut optemus, sicut oportet, nescimus. Ad hæc tamen, Spiritum, qui scrutatur, non inquirendo, sed penetrando profunda Dei, & scit omnem voluntatem, & beneplacitum Patris, secūdùm quod postulat pro sanctis, postulemus sēper iuuare infirmitatem nostram; vt non quod volumus, quia volum⁹; sed quod vult pater, quia vult pater; solum, & semper velimus: potius expectātes ab eo, quid velit, & illud amantes; quàm definientes, quid ipsi velimus; & id desiderantes, dicentes ei, à suo Verbo edocti. *Fiat voluntas tua in cœlo & in terra.* Et illud. *Non quod ego volo, sed quod tu vis.* Cui beatus pater Augustinus in confessionibus suis religiosè loquens ait. *Optimus minister tuus est, qui non intuetur à te audire, quod vult: sed hoc potius velle, quod à te audierit.* Sed dicitis, quod vult quare oramus, quando etiam nobis non orantibus fiet? Imò, quod non vult, quare orabitis: cùm vobis, non dico orantibus, sed præcordia orando rumpentibus, nullatenus fiet? Si tamen nudiustertianus sermo non excidisset, nequaquam præsens vos ista quæstiūcula conturbare potuisset. Plurima etenim vult, quæ nisi per orationē tamen dare non vult. Nihil verò, quod non vult fieri, potest aliquomodo omnino obtineri. Nec tamen semper stultè, vel impiè rogamus, quod non vult: nec semper piè aut sapienter, quod vult. Sed de his superiùs copiosè dixisse nos, meminisse debetis. Verūtamen quoniam eius velle sæpe nescimus, id semper orare debemus, quod pietati magis concordare videbimus. Nec tamē absolutè, sed sicut ipsius Sapientiæ formam habemus, quæ ait ad Patrem. *Si possibile est, vel, si vis, transeat à me calix iste,* & similiter vbique dicētes *Abba pater, non quod volo, sed quod tu vis.* Nam qui nouit, Deum aliquid velle, si vult eum postea idem nolle, quomodo erit pium? Imo Deum omnino incommutabilem pro nostra adimplenda voluntate velle mutare, quomodo erit pium? Imo Deum omnino incommutabilem pro nostra adimplenda voluntate velle mutare, quomodo non erit sacrilegum? Ego omnino talem Deum nolo, quem à verbi sui veritate meus mihi mutet affectus: sed cuius mea verbi mei vanitate commutet effectus; non qui inchoet propter me, quod huc vsq; noluit, velle; sed qui me propter seipsum faciat, quod semper voluit, velle Doctor & Dominus meus Iesus Christus, verus Deus, verus Sacerdos, verū sacrificium, qui se sibi & Patri & Spiritui sancto pro nobis hostiam & oblationem effecit, non nisi quod Pater voluit, & pro quibus ipse pater voluit, Patrem orauit, dicens. *Pater sancte, serua eos, quos dedisti mihi de mundo.* Ij sunt, dilectissimi, pro quibus adhuc assistens vultui Patris, interpellat, sempiternum habens sacerdotium, qui non prohibetur morte permanere, sempiternum offerens sacrificium. Non enim vocem aut voluntatē mutavit, vt pro alijs hic rogasset, & pro alijs ibi interpellet. Huic tamquam summo sacerdoti, sanctorum ibi chorus, locum quasi supplensidiotæ, super hac oratione respondet, Amen: nihil ei contrarium, vel abeo diuersum sentientes aut volentes; quippe quem ibi nec obscurat ignorantia, nec confundit affectus. In ei⁹ etenim sancta luce, sicut veraciter quid velle debeāt, sancti vident, sic in ipsius virtute fortiter quod debere se vident valent. Quibus charissimi pro paruitate nostra concordantes omne quod facit Deus amemus, quod vult quia vult velimus, nihil de corde nostro nobis retinētes, ad omnia Amen & Deo gratias respondeamus omnium actori & rectori Deo: cui honor & potestas in omnibus, & super omnia in æternum & vltra Amen.

[Margin: Matth. 15. — Prædestinatorum gratia. — Simpliciter bonum est, quod Deo placitum. — Marc. 10. — Rom. 8. — Matth. 6. — Multa vult Deus dependenter ab oratione. — Matth. 26. — Marc. 14. — Ioann. 17.]

Sermo 4. in eadem Dominica.

[Margin: Matth. 15.]

NOn est bonum sumere panem filiorum, & dare canibus. Hodie Dilectissimi adiuuante nos Deo probi fuimus. Horæ enim adhuc aliquid superest & ecce iam diurni laboris pensum plenè soluimus. Vnde ad id quod hesterno sermone minus persoluimus, accingier nunc operæpretium est. Sicut igitur cursim tetigimus, in sacro eloquio aliter secundum prædestinationis veritatem, & aliter secundum vitæ qualitatem filij dicuntur. Aliter quoque super filios hominum sæpe iudicium est diuinum secundum ipsius cōsilij

propositum, aliter secundùm operationis humanæ meritum. Nam secundùm opus iustitiæ, aut iustitiam operis, de malo fit bonus, & de bono malus: de filio canis, & de cane filius. Hebræi enim propter legislationem & testamentum, ac promissa Dei ad illos, communia quoque sacramenta, & obedientiam mandatorum, olim filij appellati sunt: è contrario sine his vniuersi Gentiles canes. At vbi ex eis filij à prædestinatione alieni, mentiti Deo in vetustatem reuersi sunt, & claudicauerunt à semitis patrum suorum, qui proposito filij erant: sicut ablatum est ab eis regnum Dei, ac translatũ ad Gentes, ita & nomen. Vnde consequenter psallitur. *Deus qui das vindictas mihi, & subdis populos sub me. Propterea confitebor tibi in nationibus, Domine.* Sicut ergo qui prius canes, nunc filij: sic qui antè filij, postmodum canes appellati sunt. *Circumdederunt me*, inquit, *canes multi*, &c. Nec solùm canes, sed etiã serpentes sicut scriptum est. *Acuerunt linguas suas, sicut serpentes.* Quinimo ad cumulum ignominiæ dicti aliquando filij Dei, audiunt à vero, naturali, & vnico filio Dei, qui vtique Patrem singulariter nouit, & fratres suos ex nomine cunctos, *Vos ex patre diabolo estis.* Quoniam tamen tempus est omni rei sub sole, & ab illo quasi puncto, vbi omnia simul sunt, legitimo tractu ordinis linea vniuersitatis educitur, vt non simul ac confusè, sed suo singula ordine fluant: non est bonum etiam, id quod fiendum est, fieri, nisi quando, & quomodo oporteat fieri. Vnde Moyses de Amorrhæis, culpis suis exigentibus expellendis, sed necdũ ad debitam plenitudinem peruentis, ait. *Nondum completa sunt peccata Amorrhaeorum.* Ideo quidem nondum poterant expelli, vt introducerentur filij Israël. Sed nec in Ægypto expectare debebant Hebræi, cùm Ægyptiorum peccata iam matura essent ad vltionem. Vnde in deserto annis quadraginta vagati sunt. Simile huic & illud est, quod de quibusdam ait Apostolus. *Vt compleant peccata sua semper* Et illud. *Qui in sordibus est, sordescat adhuc*: ac è cõtrario, *qui iustus est, iustificetur adhuc.* Nihil ergo temere, nihil casu, nihil cõfusè, nihil sine ratione, nihil sine causa, quantũ ad superni Rectoris moderamen attingit, in rerum omniũ varietate contingit. Tollendus quidem erat panis à generatione peruersa, ac infidelibus filiis, & donandus canibus, qui circuirent ciuitatem: sed nondũ erat bonum, quia nondum erat faciendum. Nondũ occisores Prophetarum Dñm Prophetarum occiderant: nondum sibi caput præmortua membra absciderant, quatenus ab eis vita & sensus prorsus aufugeret: nondũ ab eis spiritus aufugiens Centurionem repleuerat, vt palam exclamaret. *Verè filius Dei erat iste homo.* Nondũ igitur tempus erat, vt audirent. *Vobis oportebat primùm prædicari regnum Dei: sed quoniam indignos vos iudicastis aeternæ vitæ, ecce conuertimur ad Gentes.* Antea quidẽ minæ, abhinc effectus. Ideo non fuit antea bonũ, quia postea suo tempore fuit bonum, sumere videlicet panẽ filiorum, & dare canibus. Hoc fortasse per Spiritum intus illustrata mulier nouit, videlicet quòd per Christum, cui loquebatur, Iudæorum filiatio ad Gentes foret transferenda. Vnde fidei deuotione ac desiderio rei impatiens instat, & sacramentum ante tempus reuelat, dicens. *Etiã Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum* Hinc est, quòd audit. *O mulier magna est fides tua*; quæ desiderio fœminæ tata, angustũ pectus superexcrescens, vltra secreti sui claustra se minimè cohibet. Hinc Isaias femineũ pectus virili continentia vincens, clamat. *Secretum meum mihi: secretum meum mihi.* Et vti que iuxta historiæ fidem legitima vtitur parabola dicens. *Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Christus enim, dum Scripturarum panem filiis, docendo, ac sanitates operando fregit: etiam ante passionem nonnullæ beneficiorũ micæ ad canes defluxerunt: & ne longè petamus exemplum: ad hanc ipsam, quam in labio linguæ versamus, Chananæam, eiusque filiã. Ipsi enim dicitur, *Fiat, sicut petisti*: quia magna est videlicet fides tua, qua petisti. Qui enim potest omnia credere, potest omnia impetrare: omnia enim possibilia sunt credenti. Ideo sæpius nõ impetramus: quia in postulatione hæsitamus. Fidei etenim satis magnæ nihil est nimis magnũ. Comparata quippe grano sinapis etiã mõtes transfert. Fides tamen, quod in præsenti occurrit, quatuor modis dicitur magna: scilicet scientia, aut fiducia, aut deuotione, aut constantia. Prima est, quæ illuminata facie mẽtis magna est, ac potens reddere rationem omni poscenti de ea, quæ in nobis est, spe: & ad destruendam omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Christi. Hæc in B. Paulo Apostolo excellentissimè claruit: de qua etiam sic loquitur. *Si habuero omnem scientiam, & nouerim mysteria omnia, &c.* Secũda potens est magna, non tantùm in sermone & scientia, sed etiam in virtute: secundùm quam signa ac prodigia facilè fiunt. De hac etiam idem Apostolus sic ait, *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam.* De hac etiam alibi. *Alij datur fides in eodẽ spiritu.* Et Iacobus. *Nihil* inquit, *haesitans in fide.* Tertia magna est & potens, ad cõpunctionẽ & lacrymas, ad totius mundi huius fastidium, & desideriũ faciei Dei. Secundùm hanc suspirans Propheta ait. *Quando veniam, & apparebo ante faciem Dei! Fuerunt mihi lacrymae meæ panes die ac nocte.* Et alibi *Tibi dixit cor meum, exquisiuit te facies mea: faciem tuam Domine, requiram.* Ista est, quæ in silentio monachorum suaui susurro ore ad os loquitur ad Dñm, tamquam vir ad proximum suum. Vnde os eorum sanctũ est, & labia munda, propter sermonem Dñi, quem frequentant Propter cuius mũditiæ desiderium elongantes se de medio populorum immunda labia habentium, fugerunt omnia mundi huius oblectamenta, ac mundi manent in solitudine. Quarta potest & magna tam sæuientẽ quàm blandientem fortiter & constanter vincere mundum. De hac beatus Ioannes ait. *Haec est victoria, quae vincit mundum, fides nostra.* Prima vincit mundum ratiocinando, secunda mira faciendo, tertia fugiendo, quarta debellando. Verũtamen iuxta quam speciẽ mulieris huius fides dicta sit magna, ipse nouit, qui quod foris laudauit, intus formauit. Nos autem credimus, propter quod ipse locutus est, qui nec falli, nec fallere potest. Ceterùm, si ad altiora libet sursum reuocare sermonem, vt intelligantur filij sancti Angeli, spiritusque iustorum, qui ad mensam Verbi Dei admissi, in voce exultationis & confessionis epulantur in cõspectu Dei, & delectantur in lætitia, ebrij iam ab vbertate domus ipsius: ante cuius fores nos adhuc mendicantes ac expectantes excubamus: ego simpliciter quid inde nonnumquam mihi mecum ab altiore speculatione, imaginariæ deuotioni dimissus effigiari soleã, vulgari sermone breuiter narro. Esto igitur Dñs meus Iesus Christus tãquam paterfamilias in domo sua ianuis clausis cum amicis

De filio fit canis, de cane filius. — Psal. 17. — Psal. 21. — Psal. 139. — Ioan. 8. — Gene. 15. — 1. Thessa. 2. — Apoca. 22. — Mat. 27. — Act. 13. — Mat. 15. — Isa. 24. — Mat. 15. — *Fides quatuor modis magna dici potest.* — 1. Cor. 13. — 1. Cor 12. — Iac. 1. — Psalm 41. — Psalm. 26. — *Quibus mõdis fides vincat mũdum.* — *Filij Dei sancti sunt, ad mensam eius admissi.*

& pueris suis epulatur, & exultat in opulentia ac securitate, sicut dicitur. *Noli mihi molestus esse: ecce ego & pueri mei mecum sunt in cubili.* Nos autē qui adhuc peregrinamur à Domino, vtpote ad conviuantiū diuitum fores, vt assoler, turba pauper ac vilis, infirma, & famelica, passim excubamus, clamamus nominatim Dominum, & Dominam, & siquos conuiuantium nouimus, appellamus: frigus ac famem quæ patimur, vt ad pietatē flectamus, cōmemoramus: singulas quoque incōmoditates, prout differenter patimur, cæcitatis videlicet, claudicationis, ariditatis, contractionis, paralysis, aut lepræ, aut aliarum mille, minimè reticemus: inuicem quoque nosipsos, vt fortiùs clamemus, monemus: impatientia sæpe victi, surditatis eos, qui intus sunt, arguimus, dum sibi indulgentiùs est, alioru eos securos accusamus: pauperum egestates aut non curantes, aut ignorātes, inexpertos, aut immemores, criminamur. Quid multa? Patientium impatientiā, qui pacem intus habent, multa patientia patiuntur, donec tempus & hora legitima venerit, vt erogētur reliquiæ, aut intromittantur ad plenam refectionem nonnulli. Sic quibusdā diuitibus facere quotidie moris est: nisi fortè alicuius nimium improbi proteruia tædio affectus, & non eoquòd amicus eius sit, pater familias selectim ei quidpiam transmiserit: sicut scriptū est. *Surget, & dabit ei quotquot habet necessarios.* Sed neque hoc sileo, quia dum foris mendicantes ac excubantes præstolantur pauperes, sæpe nonnulli, vt molliùs, aut honoratiùs, aut calidiùs sedeant, ab aditu se elongant: imò quādoque pro vilibus stramentis, aut quibusque quisquiliis, siue paleis, aut huiusmodi, quod nudis pedib' supponant, diutè dureque contendunt, & percutiunt pugno impiè, ita vt ad aures patrisfamilias ac simul accumbentium clamor ascendat, & bilē moueat, cùm mendicantib' aut verecundiam, aut fortasse contemptū afferat. Quid aliud est, rogo, religiosorum, maximè monachorū hodie contentio, æmulatio, & prouocatio, pro terris, pro nemoribus, pro pascuis, pro pecudibus: quibus nec terræ hominibus, nec homines terris, nec pascua pecudibus, nec pascuis pecora sufficere possunt? Vtique in auribus meis sunt hæc, dicit Domin' exercituū. Nam quòd in oculis hominū viluerit Religionis nomen & opinio, ꝓpter hæc, qui nescit, nihil scit. Præterea timendum est, ne cùm venerit Domin', vt aliis interī aliquid eroget, alios verò semel introducat, isti ad contentiones ac iudicia sua longè absint: aut post contentiones ac iudicia periculosius adsint, ad vltionem potiùs quàm ad refectionē apparentes. Nam quod dicunt, se in huiusmodi causā Dei agere, & pro amore Dei, contra ōne consilium Dei fratrem pro festuca infestare, sic est friuolum, sicut à perfectionis professione alienū. Pro se enim litigant, & suas causas, etsi nesciant, agunt. Nam quod omnium est, Dei est. Nonne Dei erit, frater, & Ecclesiæ ipsius, si illi dimittis, qui Religiosus est, vt tu: quemadmodum si illi extorseris id, pro quo cum eo contendis? Tantine est apud Deum, vni Ecclesiæ vel monasterio auferre, quod alteri conferas, vt eius debeat tua talis causa dici? Quare non etiam Dei causa est, quam ille defendit: ne hac perdat Deus, quod lucrabitur illac: cùm Deus vtrobique possideat, cui' est orbis, & plenitudo eius: nec possit hinc lucrari, quod inde non perdat? Nonne manifestū est, quòd pro se homines litigant, vt paleas ꝓpriis pedibus aut conseruent, aut acquirant? Vbi præcepit Deus litē & contentionem: aut vbi consuluit, aut edocuit, aut indulsit? Sed permisit, inquiunt. Vtique adulterium, homicidiū, & cetera mala bon' bene permisit, sed malus malè fecit. Sed ad supradicta reuertamur: vnusquisque enim on' suum portabit, & pro se reddet rationem Deo. Sicut ergo cùm erogauerit, aut intromiserit pro arbitrio suo, qui nulli debuit, ac gratis tribuit, quibus voluit pater familias, qui minùs accepit, magis murmurat: ita & in nobis, dū minùs fratre suo quisque se humiliter putat habere gratiæ, quasi piè contra patrem familias, sicut illi evangelici vinitores, murmurat, æmulatur absq; inuidia charismata maiora ac meliora: bono zelo zelans alterius fratris, aut in humilitate, aut in obedientia, aut in charitate, aut in oratione conuersationem. Qui autem in nouissimis omnino nihil consequentur, more eorū, qui hodie trutanni appellantur, & hac consuetudine optimè dignoscuntur, blasphemātes abibunt, sicque æterni delicti rei, iustas in æternum pœnas dabunt. Siquis verò subtilior, ac ceteris mage improbus & anxius, (talis enim omnia vincit) per cācellos aut rimulam aliquam se iungere poterit, is sub mensa dominorum suorum defluentes micas prælibare habilis erit, ligurire quoque ac lambere nonnulla, quibus sicut adipe & pinguedine repleatur anima eius. Cùm tamen talis penes nos magnitudine & dignitate ratus, aut fortè singularis iure habeatur: ibi tamen non homini, non saltem cani, aut catulo, sed catello cōparatur. Qui enim minimus est in regno cœlorum, maior est illo. Hinc Dauid domus illius non solum familiaris, sed & thalami paranymphus, se non solum canem, sed & pulicem cum timore nominat. Sed neque talis propter improbitatem tantùm, aut humilitatem, catello comparatur: verùm etiam propter irrationabilitatem, pusillanimitatem, ac mutabilitatem. Brutum quippe, ac mutum, & irrationabilem, ac vilem, paruulumque se agnoscit: quantumuis inter mortales aut sapiat, aut valeat, quisquis ad veram sapientiam, & dignitatē, ac magnitudinem ingredi potis fuit. Ille veraciter quàm sint infirma fortia nostra cognoscit, qui supra se ad diuina irrepere potuit, qui tamen adhuc de terrena fatuitate insipidum palatū gerens, nec plenè gustare potest, quæ ibi dulcia sunt: sicut nec propter oculorum lippitudinem intueri, quæ lucida: quæ tamen audierit, aut senserit, sibi redditus eloqui minimè valebit. Ineffabilia etenim sunt talia, & quæ non licet homini loqui. Sibi autem redditus, homo adhuc est, qui ad talia raptus interim plus homine est. Hinc magnus ille fidei pater, & obedientiæ exemplar Abraham, post visionem cœlestium cinerem se ac puluerem nominat. Hinc Moyses post visionem rubi elinguem se & impeditioris linguæ agnoscit. Daniel quoq; ægrotat, ac diu languet: Ezechiel in faciē cadit, & erectore op' habet, vt super pedes stare possit: Ioānes Apostol' ac Evangelista timet, & magn' ille Theologus quasi mortuus ad pedes Iesu, quē plurimùm diligit, cadit: Petrus, & Iacobus, ac idem Ioannes, ad vocem de nube ruunt in terrā, ac velut ebrij aut amentes, quid loquantur, ignorant. Nos itaque, qui ab hac subtilitate & improbitate, sapientissima irrationabilitate, fortissimo languore, sublimique casu, longè adhus sumus, cū pace & patiētia, cōmunique conuersatione, præstolemur cōmunem eleemosynā: clamantes ad Dominum, ac Sanctos eius, vt nos aliquādo introducant, nec interim ieiunos à gratia dimittant Dñi Iesu.

Marginalia (left): *Luc. 11.* — *Mendici sumus ad januam Dei & sanctorū epulantium jacentes.* — *Luc. 11.* — *Contētiones monachorū inter se indecentes.*

Marginalia (right): *Matth. 20.* — *Catelli sumus respectu beatorum.* — *1. Reg. 24. Et 26.* — *Genes. 18.* — *Exod. 3.* — *Daniel. 10.* — *Ezech. 2.* — *Apocal. 1.* — *Matth. 17.*

Sermo 1. in Dominica 3. Quadragesima.

Luc. 11. Erat Iesus eiiciens dæmonium, & illud erat mutum. Facile erat, dilectissimi, à Domino Iesu Christo dæmonium eiici, sine cuius permissione ac licentia non poterat in quęquam ingredi. Nihil enim est in omni multiplicitate naturæ, quod non per eum Pater, sicut creauit, sic & regat. Quando ergo, quare, & quomodo voluit, ingredi permisit: quando & quo voluit, eiecit. Qui ergo ibi corporali præsentia erat eiiciens dæmonium, is antea, ac postea, hodieque, sicubi fit, diuina potētia per quos vult, aut Angelos aut homines, eosdęque aut bonos aut malos, quomodo vult, seu oratione, seu adiuratione, seu incantatione, seu herbis ac lapidibus, aut aliis aliisque modis dæmones eiicit. Ei nimirū est omnis potestas in cælo & in terra: quā secundùm diuinitatem à Patre semper habuit: secundùm humanitatem aliquando accepit. *Data est mihi*, ait, *omnis potestas in cælo & in terra.* Matth. 28. Hæc autem vt vbique ac semper veraciter crederentur, loco quodam & semel manifestè edocuit. Discipulis suis dederat potestatem super omnia dæmonia, & tamen attulit ad illos quidam filium suum dæmoniacū: quem curare, absente Iesu, non poterant. Quomodo ergo potestatē super omnia dæmonia habebant, si super illū non habebant: aut si habebant, quare non eiiciebant? Hoc nimirum quod prædiximus, corporalis eius hic absentia figurabat, ac discipulorū impotentia: quòd absque diuinæ eius potentiæ præsentia, & cooperationis gratia nusquam aliquod eiici poterat. Vnde illis quærentibus, quare non possent illud eiicere, respondit. *Propter incredulitatem vestram* Matt. 17. Hoc enim aut nondū sciebant, aut sicut oportet non credebant. Hinc est etiam, quòd alibi, quasi nonnihil sibi arrogantes ad se reuocat, dicens. *Nolite in hoc gloriari, quòd spiritus vobis subiiciuntur, &c.* Luc. 10. *Videbam Satanam sicut fulgur de cælo cadentem.* Hæc ideo præmisimus, ne quis sibi arrogare audeat quidpiam, aut in eo quod accepit stultè gloriari. Deus est enim, qui operatur omnia in omnibus, misericorditer eiiciens mala, & inferens bona: iustè aliquando auferens bona, ac inferēs mala. Erat ergo Iesus, & vsque hodie est eiiciens dæmoniū. Roget dilectissimi, pro se quisque benignum Iesum, & hoc assiduè, vt suum à se penitus eijciat, aut interim reprimat dæmonium. Nam cùm omnia nobis infesta sint dæmonia, & de damno nostro lætentur, cùm id aut egerint aut actum resciuerint, & plurima circa plurimos tanquam vaga & accidētalia, vt decipiant, sæpe opera ingerant: vnūquēque tamen familiarem habere dæmonem, qui circa eum apprime curiosus sit, qui eum vbique in omnibus obseruet, quem ignorare monachū omnino non oportet, scriptura non tacet. Ego enim meum optimè scire me, & cognoscere arbitror. Nihil mihi notius, quia nihil mihi noxius. Nihil familiarius, quia nihil frequentius. Quæ & cuiusmodi tentatio me sæpius & acriùs vrgeat, haud ignoro. In qua etiam parte faciliùs laborosio. Vnde & exclamare me oportet, virum videntem infirmitatem meam, & agnoscentem hostem meum. Domine Iesu, qui solus potens es, *eripe inopem de manu fortiorum eius, egenum & pauperem à diripientibus eum* Psalm. 34. Eripe pauperem, & egenum de manu peccatoris libera. Eripe me de manu peccatoris & de manu contra legem agentis & iniqui. Cum enim, dilectissimi, hæc & his similia psallo, vtiq; secretò contra illum psalmū dirigo. *Et illud*, inquit, *erat mutum.* Meum mihi loquacissimū est: & de mundi huius gloria, decore, ac deliciis, longissimas ac mendosissimas fabulas texit: de illis & illis mille suspiciones susurrat: mira promittit, multa minatur: multa me posse, quæ non possū, multa non posse, quæ possum, milles mentitur: mira de me bona & mala dici dicit: nūc de scientia mea, nunc de religione, nunc de moribus, nunc de genere, nunc de gratia, nunc de eloquentia, nunc de elegantia, multa mecū concionatur. Quid multa? Ita sibi sæpe aures meas auellit & occupat, vt nec legere, vel audire legentē, mihi vacuum sit. Vnde & mihi loquēs, penitus mutū efficit, stupidū reddit ac surdum. Et hinc forsan mutus dicitur spiritus malign^9, qui non cessat mala loqui: quia quos inuadit, mutos efficit à laude Dei, ac propriis officiis linguæ rationalis. *Si quis loquitur*, ait Apostol^9 Petrus, *quasi sermones Dei.* 1. Petri. 4. Hoc igitur officium rationalis linguæ agnosco. Nam loqui verba vana, vel mendacij, verba contentionis, aut perditionis, verba detractionis aut iactantiæ, cupiditatis & luxuriæ, aut etiā quamlibet scurrilitatē, quæ ad rem non pertinet: in quibus vniuersis lingua foris clamans & garrula in auribus hominū, aut intus dæmonis sui familiari colloquio, muta tamen est Deo, sicut scriptum est. *Quoniam tacui, inueterauerunt ossa mea, dum clamarem tota die.* Psalm. 31. Tribus igitur modis loquitur lingua sermones Dei: dum Deum laudat, & se corā ipso accusat, ac proximum ædificat. Qui autem ab his tacet, mut^9 est, quantumlibet clamet. O Dñe Iesu, eiice dæmonium meū, & aperi labia mea ad humilē peccatorum meorum confessionē: vt os meum dignè annuntiet laudē tuam: alioqui non erit decora laus in ore peccatoris. *Confessionem*, inquit, *& decorem induisti.* Psalm. 103. Cōfessio enim decorat, decor laudat. Quòd si peccator, id est celans peccata, improb^9 laudare præsumo, statim dicit mihi Deus. *Quare tu*, id est talis *enarras iustitias meas*, qui taces iniustitias tuas *& assumis testamentum meum per os tuum*, nō confessione mundatum: ore autē confessio fit ad salutem? Psalm. 50. Confessio igitur mundat os, & contritio cor. *Tu verò odisti disciplinam, & proiecisti sermones meos retrorsum.* Rom. 9. In sermonib^9 Dei præcedit peccatorum cōfessio: sine qua nec decora est, quæ sequi debet laudatio, nec idonea proximi ædificatio. Qui enim Deum ordinatè laudare desiderat, primò ei de apertione oris ad laudē gratias agit. Cōfessio enim os aperit, sicut obstinatio claudit. Qui verò proximum erudire cupit, nonne ad pœnitentiam eum, & confessionem priùs instruit? Sic enim prædicationes suas inchoarunt Sapiētia, & Sapientiæ Præco, dicentes. *Pœnitentiam agite: appropinquabit enim regnum Dei.* Matth. 3. *Et omnis populus*, inquit, *exibat ad Ioannem, & baptizabantur ab ipso, confitentes peccata sua.* Apostoli quoque Petri tale inuenitur fuisse consilium. *Agite pœnitentiam, & baptizetur vnusquisque vestrum.* Act. 2. Iacobi autem edictum est. *Confitemini alterutrum peccata vestra.* Iac. 5. Hic ergo, quem diximus, ordo est sermonū Dei. Quòd si abscondens tanquam aurum peccata tua, & putrescendo generent in te vulnera, & præuaricans ordinē sermonum Dei, ad eius laudes prorumpis, audis, vt dictum est. *Quare enarras iustitias meas, & assumis testamentu meum per os tuum* impurum? Psalm. 51. Si verò ad docendum proximum: arguit te Apostolus, dicens. *Qui alios doces, teipsum non doces*: qui prædicas, confitendum, non confiteris, *qui prædicas, non furandum* confessionē, *furaris*? Rom. 2. Proinde, frater, aut ab omnibus bonis tace, sicut dæmonibus iussit Iesus, vt tacerent ab eius laude,

Multis modis dæmones eijciuntur Deo iubente aut permittente.

Quilibet homo suum dæmonem habet.

Dæmon loquax quis.

Confessionis peccatorum necessitas.

& prædicatione: aut omnia mala confitere, vt dignè admittaris ad laudem & prædicationē. Os tuum abundauit malitia, abundet iustitia. Principium verò iustitiæ peccatoris, confessio peccati: sicut scriptum est. *Iustus imprimis accusator est sui:* secundò laudator Dei, tertiò doctor proximi. Prima itaque pars iustitiæ est confessio. *Et lingua tua concinnabat dolos*: eos igitur fateatur sine dolo, si vult exire de peccato: sicut scriptū est. *Beatus vir, cui non imputauit Dominus peccatum, nec est in spiritu eius dolus.* Si tu tibi imputes, non imputat tibi Deus. Si accusas & retegis, remittit ipse ac tegit. Beati verò, quorum remissæ sunt iniquitates, & quorū tecta sunt peccata. *Sedens aduersus fratrē tuum loquebaris.* Sede ante patrem tuum, aduersus teipsum confitere. *Aduersus filium matris tuæ* Ecclesiæ, *ponebas scandalum*: aduersus filium matris tuæ carnalis, id est teipsum, pone scandalū, verecundiam, ac iudicium, quia hæc fratri tuo fecisti. Alioqui qui modò tacet, & auscultat, expectans, vt dicas priùs, & iustificeris, ac præoccupes faciē ei⁹ in confessione, arguet te in extremis, ac dicet. *Existimasti iniquè, quòd ero tui similis*: tacuisti, tacui: sed nūquid semper tacebo? Nequaquam *ero tibi similis*: neque si tacueris, neque si dixeris. Nā si tacueris, nō tacebo: si dixeris, non dicam. Si operueris, denudabo: si nudaueris, operiam. Si accusaueris, excusabo: si excusaueris, accusabo. Nō ergo ero tibi similis: quia si liberaueris, condemnabo: si condemnaueris, liberabo. Hæc est, dilectissimi, in confessionis humilitate vtilitas, vt Iudicem habeat excusatorem: vltorē habeat indultorem. Quæ agnoscens callida fraudulentia, cùm per delectationem peccati in consensum animi semel irrepserit, statim super se ostium oris claudere tentat: & ne per confessionem aliquando extrahi valeat, cupiditatis, timoris, ac pudoris vinculo linguam ligat. Hæc enim tria sunt, quæ confessionem impediunt. Sed tu Dñe Iesu, qui aperis, & nemo claudit, qui in hoc apparuisti, vt soluas opera diaboli, eiice à me seruo tuo omnem delectationem peccati, vt corde contrito pœniteā: meliori cupiditate, fortiori timore, prudētiori pudore solue mihi vinculum linguæ: vt confitendo loquar olim mutus, sic vt admiretur turbæ, non solùm hominū, sed & Angelorum, ac etiam dæmonum. Spectaculū enim facti sumus mundo huic, Angelis, & hominibus, bonis ac malis. Fac ergo eos admirari super sermone serui tui, non solùm oris, sed operis: nam etiam opera verba sunt Loquatur obsecro, humilitatem serui tui, sublimitatem tui, vtilitatem proximi: & hæc omnia ore, corde, opere. Non erubescat cōfiteri vni in aure, ne confutetur coram multis in facie. Ne timeat quasi perditus perdere, quod non potest non perdi: ne perdat, quod in æternum potest custodiri. Non vereatur quasi vilis, decidere à spe, quæ sæpe fallit, ne verè decidat à re, quæ semper reficit. Nec tam stulti sunt, aut mali, quos præfecisti nobis, Domine, sapiens, & bone, vt aut nesciant, aut negligant cōpati infirmitatibus nostris. Sed dum à stulto & muto opprimimur: stultè nimirum ac malè de prudētibus & bonis suspicamur. Ideo eiice à nobis spiritum hunc pessimum, ac mutum: tu Domine, qui es Patris Verbum, vt per virtutis ac veritatis verbum recipiam⁹ laudis & confessionis verbum: qui cum Patre & Spiritu sancto viuis & regnas Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Prouer. 18.
Psalm. 49.
Psal. 31.
Psalm. 49.
Confessio iudicem habet excusatorem.
2. Cor. 4.

Sermo 2. in Dominica 3. Quadragesimæ.

IN *Beelzebub principe dæmoniorū eiicit dæmonia.* Sicut videtis, carissimi, vrget nos malitia diei, vt non possimus pro more sermonem extendere. *Sufficit*, ait Saluator, *diei malitia sua.* Sed his temporibus periculosis non sufficit dies malitiæ suæ: dies enim mali sunt. Habent ergo, dilectissimi, proprium hoc pessimi mores, & afflati inuidia, vt alterius laudem, dum possint, dissimulent: dum autem evidentia superati, non possunt, aut minuant, aut peruertant. Hinc est, quòd exultante turba, piæ deuotione, & admirante de operibus Christi, Scribæ ac Pharisæi semper aut dissimulant, quod verum sciunt: aut minuunt, quod magnum; aut peruertunt, quod bonum. Quodā enim loco dissimulantes, dicunt multorū ac mirabilium signorū effectori. *Quod tu signum facis, vt credamus tibi?* Hic autem quod impudenter negare nequeant, malignè decerpunt, quærentes signum de cælo: ac si istud terrenū ac vile sit: & peruertunt, dicentes. *In Beelzebub principe Dæmoniorum eijcit dæmonia.* Hæc est illa, dilectissimi, in spiritum blasphemia, quæ quos semel occupat, æterni reatus vinculo ligat. Non quòd negetur pœnitenti, si dignos pœnitentiæ fructus fecerit, omnia dimitti; sed quòd deprimente tantæ malignitatis mole, nullatenus ad condignam pœnitentiam resurgere valeat, cui indulgentia fieri debeat. Alto enim iustoque Dei iudicio, qui manifestè intelligens gratiam Dei, & operationem Spiritussancti in fratre suo, cùm negare non possit, stimulatus invidia pervertere & calumniari non veretur, & ascribere, impudenter maligno spiritui, quod veraciter novit esse Spiritussancti; ita ab ipso spiritu gratiæ cui contumeliam facit deseritur, vt obscurante eum & excæcante propria malitia, nunquam pœnitere velit, vt veniam consequi possit. Quid enim gravius, quā vt ob invidiam fratris, quem præcipitur vt seipsum diligere, quis bonitatem Dei, quam supra se debet amare, blasphemare præsumat: & maiestati contumeliam facere, dum homini cupit derogare? Omni igitur custodia, fratres mei, corda nostra custodiamus abhac malitiæ peste, id est odio fœlicitatis alienæ, quam si diligimus, diligendo & nostram facimus. Hæc est illa viperea mater, quæ mortem peperit mundo. Invidia enim diaboli mors introivit in orbem terrarum. Ipse nimirum, sicut primus superbus, sic & primus invidus: qui sicut de seipso genuit arrogantiam, sic simul cum ipsa & de ipsa genuit invidentiā. Haud enim fuit arrogans, & postea invidus, sed omnino simul: quia arrogans invidus, arrogans autem nemo non invidus. Invidum ergo arrogantem esse necesse est, alterum consequens, alterum necessarium, vtrumque verum. Arrogantia verò appetitus est propriæ gloriæ, invidia odium alienæ. Est præterea alia, quæ dici potest animalis, & terrena arrogantia: cupido scilicet rerum temporalium, quæ sui generis sibi parit filiam, id est invidiam carnalem, aut secularem: nam qualis mater, talis & filia: prædictæ autem parens & proles, spirituales sunt nequitiæ in cœlestibus. Itaque dilectissimi, qui omni cupit carere invidia, omni se privet arrogantia. Nihil enim est in omni vitiorum generatione prava atque perversa, quod sic adversetur charitati Dei & proximi, queādmodum vtriusque generis arrogantia & invidentia. Vnde sicut hæc summum virtutum, sic & illæ profundum vitiorum. Verumtamen, sicut scriptum est, sapientia semper vincit malitiam. Sed sicut charitas

Luc. 11.
Mat. 6.
Luc. 11.
Blasphemia in Spiritum cur irremissibilis.
Sap. 2.
Superbia inuidiam generat.
Sap. 7.

patiendo, charitas enim patiens est, & omnia suffert: sic sapientia ratiocinando: nam & ipsa verbum est. Sed quoniam Domin⁹ Iesus vtrumque substantialiter, id est caritas ac sapientia est, calumniam patienter audit, & calumniā sapienter concludit: iuxta prolatam olim de ipso prophetiam.

Psalm. 71. *Saluos faciet filios pauperum, & humiliabit calumniatorem.* A dæmone quippe pauperē oppressum saluauit, & calumniantem Pharisæum acutissimè confutauit, dicens. *Omne regnum in seipsum diuisū desolabitur.* (Mat. 15.) Ac si diceret. Ego propter hoc veni, vt destruam ab hominibus regnum diaboli, & ædificem in hominibus regnum Dei. (Galat. 3.) Si autem vt ab hominibus Satanas Satanam eiiciat, effeci, ꝓculdubio propositū obtinui. Diuisus enim in semetipso est aduersarius: diuisionem autem sequetur desolatio: vnde eius regnum in se diuisum necessariò desolabitur, desolatum verò dissipabitur, ac ruet. Sicut enim concordia & consilio minima crescunt, sic discordia ac desolatione maxima deteruntur. Ideo ait, Veniens in mundum, inter dæmones ipsos, inter carnem & spiritum, dæmones quoque ac homines, & ex ipsis hominibus inter filios tenebratū ac filios lucis, non misi pacem, sed gladium. Et Paulus Pharisæos & Saducæos cōtra se perniciter vnitos sapienter à seipsis diuisit: vt quorum concordia facilè perire poterat, diuisione euaderet. Caput ergo victoriæ est, aduersum se conspiratorum separare concordiā; ac discordiam immittere hostibus, summa prudentia. Ceterùm mentitam esse malitiam, probat dicens. *Si in Beelzebub eiicio Dæmonia, filii vestri,* scilicet Apostoli (Mat. 15.) ex Iudæis, *in quo eiiciunt?* si ego principem habeo: ipsi quem habent, qui similiter demonia eiiciunt? Non enim sicut plura in homine vno possunt esse dæmonia, ita & vnum in pluribus. Ideo ipsi iudices vestri erunt veraces, qui de semetipsis nunc sciunt, vos accusatores esse mēdaces. Itaque si Satanas Satanam eiicit, non potest stare regnū eius: sed oportet illud cedere regno Dei, quod prædico. Sin autē non in Beelzebub, sed *in digito Dei eycio* (Ibidem) *damonia,* tunc omnino *peruenit in vos regnum Dei.* Ante me quidem stare non poterit, quod diuisum est, regnū diaboli: sicut ante me ac meos nec ipsi diaboli. Igitur siue sicut mentimini, siue sicut verum est, eiicio dæmonia, vict⁹ est vtique Satanas, vincenturq; qui de eius sunt regno: & qui contra me cum illo ab vnitate ac veritate dispergūt: vincent autem, qui mecum sunt, & mecum ad vnitatem ac charitatem colligunt. Siquidē regnum diaboli cupiditas est, quæ destruetur: at regnū Dei charitas, quæ numquam cadit. Si ergo adeo fortis sum, vt principes etiam principi dæmoniorū, ita vt ad meum imperium in suos sæuiat, & propriū regnum, ac domesticam familiā dissipet; vos qui estis, qui resistere præsumitis? Quòd autem eum vicerit, ac in eum potestatem habeat, sic probat. *Cùm fortis armatus &c.* Ac si diceret. Si princeps ille ob peccati infirmitatem in homines in peccato natos fortis antea, in pace ac subiectione quieta suos possedit: ego autem absque omni peccato conceptus, natus, conuersatus, ac per hoc dæmone & homine fortior, superueniens, oppressorem alligaui, ac ditioni meæ subiugaui, oppressum liberaui: nec solùm diripui, sed sicut dicitis, vt meo præcepto ipse eiiciat, effeci: quare vos dæmoniis obstinatiores resistere conamini? Videtis, dilectissimi, sapientes in astutia sua comprehendi, à sapientia malitiam manifestè vinci: & quoquo se vertat peruersitas, assertionib⁹ veritatis includi. Nos verò benignū Iesum humili supplicatione postulemus, vt dignetur à nobis omne genus dæmoniorum eiicere, linguā ab omni impedimento confessionis soluere, voluntatem quoque & affectionē ab omni mundi huius concupiscentia, rationē ab omni ignorantia, libertatem ab omni difficultate: vt velimus, sciamus, ac valeam⁹ cum illo sēper hic esse, & cū illo colligere: donec ab ipso ad ipsum tandem colligamur, atq; ad patres nostros: quorum Regulas ac Instituta sequentes, ꝑfectò ab eis filij agnoscemur, ac colligemur ad cōmunem omnū patrem Deum: qui cognoscetur tunc à minimo vsque ad maximū, reuelante eum vniuersis vnigenito suo: qui cum eo & Spiritu sācto viuit & regnat Deus per omnia sæcu. sæc. Amen.

Sermo in die Paschae.

SI *consurrexistis cum Christo, quae sursum sunt, quaerite.* Coloss. 3. Verè, dilectissimi, vt beatus ait Gregorius, conclusit Dei pietas nostrā duritiam, quin etiam omnem pietatē exuperauit humanam. Magnum quippe pietatis ac humani fœderis vinculū inter virum ac mulierem. Siquidem propter hanc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ, & erunt iā non duo, sed vna caro. Hanc tamen manifestè mira circa nos diuina clementia tā mirabiliter, quàm misericorditer euincit. Propter ꝙ continet Scriptura. *Si mulier dimiserit virum suum, & recedens duxerit alium, numquid reuertetur* Ierem. 3. *ad eum vltra? Numquid non cōtaminata & polluta erit mulier talis? Non reuertetur, quia fornicata est, & polluta, & hoc fortasse semel. Tu autem,* sequitur Scriptura, ad animam sub Iudææ specie loquens, *Fornicata es cum amatoribus multis, & tamen reuertere ad me, dicit Dominus.* Evangelium quoque ob solam fornicationē separandos coniuges patitur. Dei pietas, post mille fornicationes corporis & animæ, auersas flebiliter reuocat, quasi post tergum clamans, reuertētes leniter amplectitur, ac osculo oris sui sancti suauiter osculatur: manentes verò introducit in cellam vinariā, vbi ab vbertate domus suæ inebrientur, inebriatas, & à carnis sensu præ vini fortitudine alienatas introducit in cubiculum: vbi læuam ponens sub capite illius, dextra eam amplexatur; vbi ipsa carne dormiens, sed corde vigilans, dicat. *Ego dilecto meo, & dilectus meus* Cant. 1. *mihi: inter vbera mea commorabitur.* Est etiam secundum humanæ pietatis fœdus inter parentē ac prolem, quod nihilominus excellit ea, quæ Dei est ad animam rationalem, pura, gratuita, ac præueniens pietas, teste Scriptura, quæ dicit. *Si potest* Isai. 49. *mulier obliuisci infantem vteri sui, vt non misereatur filio vteri sui:* quod est vtique tam crudele, tam inhumanum, tam bestiale, vt etiā furiarum excedat duritiam, sicut scriptum est. *Sed & lamiae nudauerunt mammam, lactauerunt catulos suos.* Thren. 4. *Etsi illa poterit obliuisci, ego tamen non obliuiscar tui, dicit Dominus.* Nos quidem eum, nos, heu miseri! aut facilè obliuiscimur, aut superbè contēnimus: ipse verò ea sua pietate, quæ est ipse, obliuiscentium sui piè meminit, & contemnentium sedul⁹ existit, non rogantium curam gerit. Sicut enim cùm nemo adhuc esset, nemo rogauit, nemo mereri potuit, vt crearetur: sic cùm omnes sub peccato malè essent, nemo mereri potuit, nemo exaudiri debuit, vt redimeretur. Quis hoc vmquam vel rogauit, vel excogitare præsumpsit, vt filium suū Deus traderet, ne seruus mal⁹ & nequam periret? Tertium denique, eoquè fortissimū, quò est humanæ dilectionis vinculū, inter corp⁹ & animam: nemo

enim

enim potest seipsum vlla ratione non amare. Vnde & moderanda, magis quàm præcipienda, diuinis literis visa est ista in homine suipsius dilectio. Hoc ergo supereminens & superabundans diuina miseratio in semetipso vinculum, ut quid excellentissimæ caritati, qua nemo maiorē habet, vt animā suam ponat quis pro amicis suis, deforet, tam fortiter, quàm misericorditer pro nobis rupit. *Pater*, inquit, *si possibile est, transeat à me calix iste. Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu vis*. Quid magis, rogo, exinanire se potuit Deus, quàm vt homo fieret: homo, quàm vt moreretur: Deus dominus, quàm vt seruus efficeretur: servus, quā vt turpiter moreretur? *Turpi*, inquit, *morte condemnemus eum*. Innocens inter iniquos reputatus est: pius traditus est in manus impiorū: tradidit tamen gratis in mortem animam suam: & cum sceleratis reputat⁹ est. Passus est ergo impia pius ab impiis, operatus pia. Quæ tam mira pietas, nisi quòd diuina: nisi fortasse eò mirabilior, quò diuinior, qui facit mirabilia solus, vtiq; præ omnibus mirabilis ipse solus? Quid multa? Nescire me fateor, vtrum magis minusve dicenda sit mira, quàm diuina. Quid enim mirū, si De⁹ piissimus: & quomodo, vt sic dicatur, non mitissimum, quòd erga inimicos & impios tā pius est? Quod totum similiter admirans Apostolus, ait. *Cùm adhuc iniqui essemus, vt quid pro impiis mortuus est?* Immensam tamen pietatem decuit, mira pietatis dedisse indicia. Christi ergo mors & resurrectio, quæ pro nostra morte & resurrectione actæ sunt, sicut scriptū est; *Traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter iustificationem nostram*; nisi simplæ esse non possunt: nostra vero mors sicut dupla, ita & dupla resurrectione eget. Mors itaque prima est animæ, quādo propter inobedientiæ malum à vita sua Deo deseritur: quam absorbet per resurrectioné vita, qua iustus ex fide viuit. Manente enim corpore mortuo propter peccatum, viuit tamen spiritus propter iustificationem: cùm se per obeditionem subdit Deo, sicut scriptū est. *Nonne Deo subiecta erit anima mea? ab ipso enim salutare meū.* Sicut enim cùm recedit à Deo, recedit à vita, & incidit in mortem primam; ita cū accedit ad Deum, accedit ad vitam, & inuenit resurrectionem primam. *Beati*, inquit, Apostolus Ioannes, *qui partem habent in resurrectione prima: non enim lædet eos mors secunda*, id est corporis, quia nō mittet eos ad mortem tertiam, quæ est animæ simul & corporis æterna: quin potiùs iuuabit liberās, & educens è corporis carcere: donec redeant ad id quod seminatum est animale, & resurget spirituale, ad corpus configuratum corpori claritatis Christi, quæ est resurrectio secunda, regenerans totum simul hominé ad vitam. Dilecta autem illa, & benedicta saluatoris anima, quæ venit soluere, quæ non rapuit; quamuis propter alienum peccatum infirma, contra proprium tamen confirmata, sicut scriptum est, *In te confirmatus sum ex vtero*; sicut in peccati mortem nequiuit cadere, ita nec de peccato in iustitiæ vitam resurgere. Semel enim verbo vitæ vnita, sicut personali vnione, ita & iustitiæ dilectione insolubiliter adhæsit, præ omnibus exultās & dicens. *Mihi adhærere Deo, bonum est*. Et illud. *Qui adhæret Deo, vnus spiritus est*. In Christo igitur, qui ex anima rationali, & carne humana subsistit, homo, & ex Deo & homine subsistit Christus, quasiquædam ligamina duo sunt, & habitus diuersi. Habitus enim alter est diuinitatis & humanitatis, vinciens Christi, secundum quod Mediator est Dei & hominum, essentiam, prorsus insolubilis; qui nec mortem nec resurrectionem admittit. Nunquam enim semel assumpta à diuinitate humanitas diuortium passa est, nec repudij libellum accepit; sed manet sacramentum huius benedicti connubij, venerabilium quoque nuptiarum & immaculati thori magnū & æternum; habens auctoritaté & munimen hoc. *Quod Deus coniunxit, homo non separet*. Habitus autē carnis & animæ, solam ligans humanitatem, nullo quidem peccati sui stipendio solutionem meruit; attamen vt nos solutus à funibus peccatorum, qui nos circumplexi erant, absolueret, & religatus à Deo, à quo soluti eramus, religaret, mirabili sacramenti ratione, & mortem ostendit, & resurrectionem inuenit: habens à diuina miseratione & patientia promissionem hanc. *Soluite templum hoc, & in triduo reædificabo illud*. Vos soluite: ego reædificabo. Ego qui ædificaui vestrum, reædificabo meum. Vos qui solutionem meruistis vestri, soluite meum. Soluite non merito iniquitatis meæ, nec imperio potestatis vestræ: sed positione voluntatis meæ. *Nemo enim tollit animam meam à me; sed ego*, cùm volo, *pono eam, & iterum*, cum volo, *sumo eam* Ipse nimirū se suscitare potuit, qui sola carne mortuus vixit. Itaque secūdùm hunc habitum solū, & potuit, & voluit mori, & resurgere Christus; in quo sicut dictum est, & diuinitati humanitas inseparabilis personali copula adhæsit, & à delectatione & amore Verbi nullo peregrino amore anima ad pūctum abscessit. Vixit itaque mortuus, qui obijt viuus; in vno eodemque tempore viuus & mortuus. Vixit ex virtute humanitas cum diuinitate: vixit ex charitate cum Dei Verbo anima rationalis Mortua est sola separatione animæ caro; & eius receptione sola resurrexit. Si ergo, dilectissimi, consurrexistis in anima interim sola cū Christo resurgēte in carne sola; quæ sursum sunt quærite, intentione & desiderio animæ; vbi Christus est in dextera Dei sedens, etiam corpore. Multi enim quæ sursum sunt, quærunt deorsum; quales sunt, qui dignitatem & gratiam, sufficientiam & delectationem quærunt in terrenis. Isti sunt, qui statuerunt oculos suos declinare in terram: quærentes summa in imis. Alij autem quæ deorsum sunt, quærunt sursum; id est in virtute vanā gloriam, in sapientia jactantiam, in veritate curiositatem, ad extremum in studio spirituali, & habitu religioso emolumentum aliquod temporale, vel laudis, vel dignitatis, vel pecuniæ, vel licentiosæ libertatis. Alij quæ deorsum sunt, quærunt deorsum, terrena videlicet in terrenis, & in carnalibus carnalia: qui omnes omnino quæ super terrā sunt sapiunt, & nō quæ sursū. Alij verò quæ sursum sunt quærunt sursū, id est in veris vera, in spiritualib⁹ spiritualia, in cœlestibus cœlestia, & in diuinis diuina, sapiētes quæ Dei sunt, & in nouitate vitæ ambulātes: complantati similitudini mortis Christi, dum peccato & carni & mundo mortui sunt: configurati resurrectioni Christi, dū alienati à prioris corruptelæ, & sensualitatis vita, in carne quodammodo supra carnem degunt: consedentes quoque cum eo in cœlestibus, dum eorum requies & conuersatio in cœlis est: & cōregnantes illi, dum omnia sua ad spirituale profectum deseruire compellunt. Præterea qui cœleste remunerationē quærunt in actibus terrenis,

Marginal notes: Mat. 26. — Exinanitio Christi. — Sap. 2. — Rom. 5. — Rom. 4. — Mors prima animæ quæ. — Psalm. 61. — Apocal. — Resurrectio secunda. — Psal. 70. — Psal. 72. — Vnio cum verbo nunquā soluta fuit. — Mat. — Ioan. 2. — Ioan. 10. — Quinam quærūt quæ deorsum sūt, qui quæ sursum.

profectò laudabiliter sũma quærunt in imis: sicut reprehensibiliter ima in summis, qui terrenum in spiritualibus. Minùs quidem ab his reprehensibiliter adhuc agunt, qui ima quærunt in imis: omniũ verò laudabili⁹, qui summa in summis: quæ est, dilectissimi, professio, & propositũ nostrum: quod in nobis adimplere dignetur is, cuius resurrectionem colim⁹, & imitamur quoad possumus: sine quo nihil, & in quo omnia possumus, Christus Dominus: qui cũ Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæc. sæc. Amen.

Sermo 2. in die Pascha.

Psal. 2. *DOminus dixit ad me, Filius meus es tu: ego hodie genui te.* Quæritis, carissimi, quare beat⁹ Paulus, cùm de resurrectione loqueretur, huius versiculi testimonio vs⁹ sit: quippe qui magis natali, quàm resurrectioni congruere videtur. Nos autem ipsam resurrectionẽ natale dicere non dubitamus; maximè quia à Saluatore eam dici regenerationem non ignoramus. *Resurrectio natalis est.* Si enim regeneratio dicitur resurrectio prima, quæ est animæ: cur non regeneratio dicetur & secunda, quæ est corporis? Resurrectio itaque Christi cùm non possit esse nisi vna, resurrectionũ tamen nostrarum, quæ duæ sunt, primam significat, teste eodẽ Apostolo vbi ait, *Quemadmodum Christus surrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus:* *Rom. 6.* secundam initiat, vnde & dicitur primitiæ dormientium Christus. Sunt itaque hominũ tres quodãmodo natiuitates, duæ resurrectiones. *Tres hominum natiuitates, duæ resurrectiones.* Nascimur enim homines de hominib⁹ per homines carnaliter, caro de carne: quæ natiuitas vbi resurrectio dicatur, non occurrit. Renascimur de Deo dij per spiritum spiritualiter, vbi ꝙ nascitur de spiritu, spirit⁹ est: & hæc est resurrectio prima, natiuitas secunda: regenerabimur autem de corruptis incorruptibiles, de mortuis immortales, de terræ puluere in cælestem qualitatem: quæ est natiuitas tertia, resurrectio secunda. Primam natiuitatem ignorauit Christus, secundam suscepit de Virgine, tertiam de sepulchro. Quales enim renascimur de fonte, talis nat⁹ est Christus ex Virgine: qualis regeneratus est Christus de tumulo, tales renascemur in futuro. Et hic est stat⁹, ad quẽ fact⁹ est homo: nec antea erit homo consummatus, donec perficiatur in eo, ad quod fuit inchoatus. Tunc enim generatus propriè dicetur, cùm fuerit pergeneratus: tunc factus, quãdo cõpletus. Interim verò duabus primis natiuitatibus generatur & fit, qui in tertia tantùm generatus est, & factus. Vnde in die resurrectionis suæ congruè ac subtiliter dicitur genitus Christus, tamquã in die perfectionis & consummationis suæ pergenitus. *Luc. 13.* Vnde & ipse dicit. *Hodie & cras sanitates perficio, & tertia die consummor.* Sicut igitur primo homini, antequam nasceretur, præparauerat Deus, vnde sustentaretur: sic secundo, antequam renasceretur, præformauit, quo pasceretur. Ideo ante resurrectionem suam vnicam, quæ figura est nostræ primæ, & exemplũ secundæ, die videlicet calicis, panem & vinum vertit in sacramentum corporis sui & sanguinis. Sicut enim de vetere homine nouum hominẽ creauit, ita & de veteris cibo veteri nouo homini escam nouam transformauit. *Apocal. 21.* *Ecce*, inquit, *noua facio omnia.* Noua creatura, noua esca: noua vita, noua natiuitas: noua mors, noua resurrectio. Sicut enim primùm homo fact⁹ in animam viuentẽ necesse habet alimonia, ne cadat à vita, sed per eam sustentetur, & crescat, ac corroboretur in ea: non vt aliam vitam sumat per alimoniam, sed ne pereat ab ipsa per indigentiam: sola enim anima vitã dare potest, sed sola retinere non potest. Sic & noua creatura in Christo, antequã perficiatur secunda resurrectione in spiritũ viuificantem, post primam regenerationem opus habet alimonia, qua viuat in ea, & crescat, ac corroboretur, qua regenerata est vita: nõ vt post baptismi gratiam, aliã sumat vitam, sed ne per indigentiam perdat acceptã. Ad eamdem enim vitam regeneramur & pascimur sacramentis diuersis: in qua tamẽ non perficimur, donec tertiò nascamur in spiritum viuificantem, in quem natus est, siue factus de sepulchro Christus, sicut ait Apostolus: *Secundus homo factus est in spiritum viuificantem.* *1. Cor. 15.* Tunc enim immediatè ac sufficiẽter viuet de anima solâ caro tota: immediatè ac perfectè de Deo solo anima tota: vbi nec caro indiga erit alimentis, nec anima sacramentis. Tunc verè, securè, & plenè audituri sunt, quotquot filij Dei sunt, Filius meus es tu, quia ego hodie genui te, quia pergenui te. In principio inchoaui, vbi dictũ est, *Fecit Deus hominem ad imaginem & similitudinem suam.* *Genes. 1.* In medio reparaui: vnde dictum est, *In medio annorum viuifica illud.* *Habac. 3.* In tertio consummaui, vnde dictum est hic, *Ego hodie genui te.* Hodie talem te genui in statu tertio, ꝓpter quem te creaui in primo: & viuificaui in secundo. Primò creaui in animam viuentẽ, secundò reformaui in spiritum viuificantem, tertiò consummaui in spiritum viuificantem, qui carnẽ viuificet sine alimento, & ipse de facie mea viuat sine sacramẽto. Hæc est gratia, hic fructus resurrectionis secundæ: in qua partem nemo habebit, qui nõ fuerit particeps primæ: particeps verò esse nõ poterit resurrectionis, nisi qui fuerit mortis: mortis quoque esse nõ poterit, qui non fuerit passionis. Si ergo compatimur, & commorimur, conresurgemus, & conregnabimus: ꝙ ipse præstare dignetur, qui viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum amen.

Sermo in Ascensione Domini.

NEmo ascendit in cælũ, nisi qui descendit de cælo, Filius hominis, qui est in cælo. *Ioann. 3.* Hæc sunt, fratres mei, illa cælestia ad credendũm difficilia, ad intelligendum difficiliora, ad explicandũ difficillima. *Si terrena* inquit, cœlicus Magister, *dixi vobis, & non creditis; quomodo si cælestia dixero vobis, credetis?* *Ibidem* Cælestis cælestia subtiliter loquitur; & terrenus terrena tardè credit; & qui magister potest esse carnalium, cœlesti disciplinatui non sufficit. Nobis verò Dilectissimi, quib⁹ olim conuersatio in cælis est, cælestia non debent esse incognita. Ignominiosum, quippe nimis est, ea ignorare, in quibus habitas; stultum autem, habitare vbi ignoras. Filium igitur hominis familiari humiliatione seipsum designat. *Filium hominis humilitate se Christus appellat.* Solus enim Dei Filius de cælo descendit, propria tam voluntate, quàm potestate: vnde diabol⁹ pulsus cecidit, bonus Angelus prælatæ potestati parens ad tempus recedit. Sed quomodo Filius hominis inde descẽdit, vbi nullus hominum vmquam fuit? Nũquid Filius hominis non homo? Tametsi non filius hominis omnis homo, omnis tamen filius hominis homo. Quomodo ergo Fili⁹ hominis inde descẽdit, vbi nec natus est, nec adhuc ascẽdit? An fortasse sic natus est in cælo filius hominis, quemadmodum Dei filius in terra: sic vbique corporalis filius hominis, quo alicubi illocalis filius Dei: sic temporalis æternus, quomodo æternus tẽporalis?

Sed esto, quæ mira sunt, ideo mira sunt, quia vn⁹ ideque ante se & post se, prior ac posterior seipso: minor quoque & maior, factus à se, factor sui, seruus ac dominus: vnus ideque est Deus & homo: vna persona, duæ naturæ: vel potiùs in duab⁹ naturis tres substantiæ. Secundùm hominem ascēdit Deus, qui secundùm Deum descendit homo. Filius hominis, qui secundùm Dei filiū simul est in cælo, & in terra, omnino vbique, ac veraciter nusquā, Deus homo, totum hoc exigit personalis vnionis admirabilis ratio: ac cælestis cælestib⁹ cælestia, tāquam spiritualibus spiritualia, vel etiam diuinis diuina cōparans, hæc omnia diiudicat. Verūtamen quæ vtilitas descensionis Filij Dei, si singularitas est ascensionis eiusdem filij hominis: aut vbi nos positurus est, qui postpositis omnibus eum arctiùs sequimur? Qui infernum fugimus, mundū contemnimus, quò ituri sumus, si in cælum non ascendimus? In cælū verò nemo ascendit, nisi qui de cælo descēdit. Itaque aut inde descendimus, & adhuc ibi sumus, & Fili⁹ ille hominis ibi sumus: aut nequaquam eò ascendemus, & vbi volumus, esse non possumus: & sic certè miserabiliores omnibus hominib⁹ facti sumus. Verumtamen, dilectissimi, vim verborum, & libertatem spiritus in eloquio diuino attendētibus facilè occurrit, filium hominis aut filium Dei, aut verbum Patris, aut Christū, aut si quo simili sermone designatur is, qui ista loquitur cælestia, nō simplicem habere rationem, nec secundū vniformem acceptionem pronuntiari. Dicitur enim Christus aliquando ipsa simplex natura, quæ nec cœpit, nec desinit, nec mutari, aut moueri potest; quæ de solo Patre cum Patre, in Patre: nec ipse qui pater, nec aliud quàm pater, semper est: iuxta quod loquens ipse Iudæis dicit. *Principium qui & loquor vobis.* Et alibi. *ego & pater unum sumus.* Ipse etenim filius Dei & homo sic sunt vn⁹, non vnum, quemadmodum ipse & Pater vnum, non vnus. Hic duæ naturæ, vna persona; ibi duæ personæ, natura vna. Similiter quoque, *Antequā Abraham fieret ego sum*; & alia sexcenta, quæ nisi propter hunc sensum vera esse non possunt, & ad proprietatem superioris naturæ pertinent: licet indifferenter de ipso, qui superior, vt diximus, & inferior est seipso, pronuntientur. E regione autem his ipsis nonnunquam designatur, quæ nisi pro inferiori natura pronuntiari veraciter nequaquam possunt de persona: vtpote minoratio paulomin⁹ ab Angelis, & Natiuitas temporalis & similia. Nonnulla quoque pro anima sola, & nōnulla pro carne sola: aliqua autem pro vtraque simul, id est humanitate totâ, sed solâ dicuntur: aliqua verò pro tota simul Christi persona, id est diuinitate simul & humanitate: vt cùm mediator ab Apostolo dicitur Dei & hominū, homo Christus Iesus: Mediator siquidē nisi ex vtroque inter vtrumque esse non potest. Sed in his omnib⁹ quid emolumēti miseris hominibus, si sic descendit de cælo hominis illius diuinitas, vt cum illa sola ascendat Dei illius humanitas? Vnde & cogimur aliam adhuc ex his quæ posita sunt, elicere intelligentiam: vbi Christi, vel filij hominis nuncupatione non solū totus, aut pro parte, vel partibus, Christus, sicut suprà positum est intelligatur: ipse denique de cælo olim increpans persecutorē ait. *Saule, Saule, quid me persequeris?* qui dicturus est aliquādo, *Infirmus fui, & visitastis me.* Et hæc qua ratione, nisi propter vnitatem sponsi & sponsæ, vel capitis & corporis? Sicuti vnius hominis caput & corpus, ipse vnus homo: sic filius ille Virginis, & electa eius membra, ipse vnus homo & vnus hominis filius. Totus, inquit scriptura, & integer Christus caput & corpus: siquidem omnia simul membra vnum corpus, quod cum suo capite vnus hōinis filius: qui cum Dei filio vnus Dei filius, qui & ipse cum Deo vnus Deus. Ergo & totum corpus cum capite hominis filius & Dei filius, & Deus. Vnde est & illud. *Volo, Pater, vt sicut ego & tu vnū sumus, ita & isti vnum sint nobiscum.* Itaque secundū hunc in Scripturis sensum celebrē, nec sine capite corpus, nec sine corpore caput: nec sine Deo caput & corpus totus Christus. Caput siquidem mulieris vir, caput viri Christ⁹, caput Christi Deus. Caput igitur, mediante viro, mulieris Christus: caput viri, mediante Christo, Deus. Caput ergo mulieris, viri, & Christi, Deus. Itaque & omnia cum Deo vnus Deus: sed Filius Dei cū Deo naturaliter, & cum ipso filius hominis personaliter, cum quo suū corpus sacramētaliter. Solus itaque descendit de cælo fili⁹ hominis ꝓpter diuinitatem, sed non totus, propter humanitatē: qui solus & tot⁹ ascēdit, propter capitis ac corporis vnitatem. Nemo ergo ascendit, nisi ille solus & totus, qui descēdit sol⁹, & non totus. Si quādo pauper pascitur, Christus pascitur, quō quando pauper ascendit, Christus non ascendit? Quod Deus coniunxit, homo non separet. Sacramētum hoc paruum est in viro & femina, magnū autem in Christo & in Ecclesia. Quō ergo si loqui posset pes meus, sicut lingua, hoc diceret, ꝙ dicit lingua, Ego videlicet sum Isaac, sic fidelia & rationabilia Christi mēbra dicere se veraciter possunt hoc, ꝙ est ipse, etiā Dei filiū, ac Deum. Sed quod ipse natura, hoc ipsa consortio: quod ipse plenitudine, hoc ipsa participatiōne: denique quod Dei filius generatione, hoc eius mēbra non solùm constitutione, vt Moyses Deus Pharaonis, aut tantū nuncupatione, vt dij multi, & domini multi: sed adoptione, sicut scriptū est. *Accepistis spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus, Abba pater.* Iuxta quem spiritū dedit eis potestatem filios Dei fieri, vt se lectim doceantur ab eo, qui primogenitus est in multis fratribus, dicere. *Pater noster, qui es in cælis.* Et alibi. *Ascendo ad patrem meum, & patrem vestrum,* &c. Cùm n. omniū sit cōmunis pater & Deus conditione, noster tamen specialis est gratuita adoptione, qui & ipsius vnigeniti singulari generatione. Generatio itaque sui, natiuitas Christi, secundū quod à principio Dei filius est, & secundùm quod in fine filius est hominis, & in mysterio caput & corpus vnus Christus est, trina quodam modo intelligatur, necesse est. Prima igitur de Patre sine matre, secunda de matre sine patre, tertia secūdùm substantiam nec de patre nec de matre, secundū verò sacramētum de Deo Patre per Spiritum sanctū, & de Ecclesia virgine matre. Quo n. spiritu de vtero Virginis natus est hominis filius caput nostrū, eo renascimur de fonte baptismatis, filij Dei, corpus suum. Et sicut ille absque omni peccato, sic & nos in remissionem omnium peccatorum. Sicut enim totius corporis omnia peccata super lignū in corpore carnis portauit: sic spirituali corpori, vt nullū ei peccatū imputetur, per regenerationis gratiā donauit, sicut scriptū est. *Beatus vir, cui nō imputauit Dominus peccatum.* Beat⁹ iste vir Christus proculdubio est: qui secundùm quod caput Christi Deus est, peccata remittit: cui, secundùm ꝙ caput corporis homo vnus est, nihil remittitur: secundum verò quod capitis corpus plures, nihil

In Christo vna persona, dua natura, tres substantia.

Ioann. 8. & 10.

Ioan. 8.

Act. 9.
Mat. 25.

Fideles mēbra Christi.

Ioann. 17.

Exod. 7.
1. Cor. 8.

Rom. 8.

Matth. 6.
Ioann. 20.

Psal. 31.

imputatur. Iustus in seipso, & iustificans seipsũ ipse. Solus Saluator, solus saluatus; solus ascendens, sol⁹ descendẽs: qui dona cũ Patre tribuit, quę in hominibus ipse accepit. *Accepisti*, inquit, *dona in hominibus*; qui in corpore suo super lignũ pertulit, quod de corpore suo per aquã abstulit. Iterum per lignũ & aquã saluans, agnus Dei, qui tollit quæ pertulit peccata mundi; sacerdos & sacrificium, & Deus, qui se sibi offerens, se per se sibi, sicut Patri, & Spiritui sancto, reconciliauit. Prima ergo natiuitas æterna, vbi nascitur de Deo Deus; qualis pater, talis filius. Secunda temporalis, & breuis, vbi nascitur de homine homo; qualis mater, talis filius. Tertia temporalis & lõga, vbi quod nascitur de spiritu spiritus est; sicut quod nascitur de Deo Deus est, & quod nascitur de carne caro est. Ista ergo Christi natiuitas, vel vita, vel mors, vel resurrectio, vel ascensio, inchoata quidem, sed necdum completa est. Cum primo iusto inchoatur, & cũ extremo consummatur; per omne verò medium agitatur, sicut eleganter ait quis, *Sub Noe, sub Dauid, sub Christo sacra fuere.* Hinc & Apostolus. *Omnes sub Moyse baptisati sunt in nube & in mari; & eamdem escam spiritualem manducauerunt, & eumdem potũ spiritualem biberunt.* Hæc sunt ergo illa terrena, sed tamen spiritualia, quæ terrenus ideo nõ credit, quia carnaliter sapit, spiritualiter autem examinantur; & ideo illi stultitia est, vt nasci possit homo, cùm sit senex. Eleganter in antiquis illis literis, quarum ille magister fuit, qui noua non credidit, hæc ipsa natiuitas commendatur. Nam sicut asseuerant, qui talium curiosi sunt, tres sũt naturaliter & ad vitam nascentium differentes modi, id est aut præeuntium pedibus, iunctis ad latera brachijs; aut præeunte capite, brachijs similiter dispositis, aut certè brachijs super præcedẽs ipsum caput cancellatis. Sanctus verò Iacob, vt eius singulari natiuitate supra naturam auctor naturæ aliquid significaret, extenso præ capite brachio prioris plãtam manu complectens egreditur. Quid igitur hoc in loco Iacob, nisi Christum significat, nequaquam secundùm propriam singulariter personam, sed secundùm hoc, quod vnus & totus Christus est caput & corpus? Quid brachium ante caput exortum, nisi priorem electorum populum, ante Saluatoris temporalem natiuitatem ipsius gratia præuentum; quinque mundi ætatibus, tanquam manus digitis pri⁹ sęculum complectentem; aut etiam quinque libris legis carnalem populum constringentem: reliquum autem corpus plenitudinem Gẽtium cum paucis ex Israël credentibus, per vtrumque latus compaginatur: caput vero medium nascitur; cui tamen iam nato quod ante egressum fuerat brachium, suo cum reliquis membris subordinatur loco: vt ipse agnoscatur totius Ecclesiæ caput, cui data est omnis potestas in cœlo & in terra; cui etiam omne genu flectitur; habenti nomen quod est super omne nomen? Non enim est aliud nomen datum hominibus sub cœlo, in quo nos oporteat saluari. Cuius diem sicut Abraham, ita & cæteri priores sancti exultauerunt, vt viderẽt; viderunt, & gauisi sunt; quem & nos dilectissimi in suæ claritatis regno obtingat videre, cum Patre & Spiritu sancto. Amen.

Psalm. 67. — *Christi multiplex natiuitas.* — *1. Cor. 30.* — *Tres modi nascentium.* — *Matth. 18.* — *Philip. 2.* — *Act. 4.* — *Ioan 8.*

Sermo in die Pentecostes.

SPiritus sanctus, dilectissimi, hodie datur de cœlis; qui idem ab eodem, & iisdem datus est olim in terris. Et ideo quærendum videtur, quare hoc ille fecit, à quo sine rationabili causa nihil fieri potuit. Veruntamen is qui simul & semel plenitudinem illius, de quo conceptus est, Spiritus sancti accepit; quibus & quando, & quantũ voluit, distribuit. Vnde Apostolus. *Vnicuique nostrum data est gratia, secundùm mensuram donationis Christi.* Qui ergo, vt sic dictum sit, mensurauit, nec in persona, nec in tempore, nec in quãtitate errauit; nec in plenitudine aut potestatis, aut virtutis, aut gloriæ sibi quemquam coæquauit. *Quis*, inquit, *in nubibus æquabitur Domino? aut similis erit*, secundùm æqualitatem, *Deo in filijs Dei?* Quis adoptat⁹ æquabitur naturali? quis multorum vnico? quis posteriorum primogenito? quis renatorum de gratia, nato de substantia? quis de profundissimis tenebris erutorũ, nato in luce inaccessibili? Non enim sicut alij de tenebris nascendo, vocatus est ad lucem: sed de luce lux natus sponte nascẽdo venit ad tenebras. Sicut scriptum est, lux luxit in tenebris, tenebræ verò eam non comprehenderunt. Nam qui cõprehenderunt, illuminati sunt, & tenebræ non remanserunt. Fuerunt enim aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino: tenebræ autẽ erant super omnem faciem abyssi, & spiritus Domini ferebatur super aquas; & non mergebatur in aquis, neque suffocabatur; sed continebat ab aquis aquas, & fouebat, & fœcundabat eas. Similiter autem super omnium hominum corda, tenebræ erant ignorantiæ rerum bonarum, & torpore difficultatis rerum agendarum premebantur, mobili fluxu vagæ concupiscentiæ fluctuantia, quousque à Christo per spiritum illuminarentur ad scientiam; sicut ait, *Ipse inducet vos in omnem veritatem*, inflammarentur, & fœcundarentur ad virtutem. Vnde est *sedete in ciuitate, donec induamini virtute ex alto*, soluerentur & liquefluerent tanquam aquæ viuæ salientes in vitam æternam sicut scriptum est, *Emittet verbũ suum & liquefaciet ea, flabit spiritus eius & fluent aquæ.* Datus est itaque spiritus idem de altiori de cœlo ad virtutem; qui antea datus est in inferiora, dandus quandoque ex altissimis ad altissima. Datus ad potestatem in terra, vbi adhuc regnant principatus & potestates; datur hodie ad virtutem de cœlo, quia non restat colluctandum aduersùs carnem & sanguinẽ, sed aduersus principatus & potestates, aduersus rectores tenebrarum harum, aduersus spiritualia nequitiæ in cœlestibus; dandus demum post resurrectionẽ corporum, cùm tradiderit filius regnum Deo & Patri: cùm euacuabitur omnis principatus & potestas, eritque Deus omnia in omnibus, ad gloriã & pacem, & iocunditatem, & lætitiam, & securitatem: sicut scriptum est. *Auferes spiritum eorum & deficient; & in puluerem suum reuertentur. Emitte spiritum tuum, & creabuntur, & renouabis faciem terræ. Sit gloria Domini in seculum, lætabitur Dominus in operibus suis.* Hoc est donum spiritus principalis ad confirmationem, post omnem infirmitatem: quem postulans propheta ait, *Spiritu principali confirma me*; qui iam acceperat Spiritum sanctum ad iustificationem, & spiritum rectum, ad conuersionem. Spiritu enim recto dirigimur ad Deum: Spiritu sancto adhæremus illi: Spiritu principali non discedimus ab illo. Spiritu recto corrigimur à malo: Spiritu sancto corroboramur ad bonum: Spiritu principali confirmamur in illo. Spiritu recto declinamus à malo; Spiritu sancto facim⁹ bonum: Spiritu principali inhabi-

Ephes. 4. — *Psalm. 87.* — *Ioan. 1.* — *Genes. 1.* — *Psalm. 47.* — *Datus est multis modis Spiritus sanctus.* — *Psalm. 103.* — *Psalm. 50.*

inhabitamus in sæculum sæculi. In terra igitur datur ad potestatem, de cælo ad virtutē: de præsentia Patris ad confirmationem. De potestate dicitur, quia insufflauit in eis, dicēs. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remissa sunt eis, & quorum retinueritis, retenta sunt.* Et alibi. *Dedit eis potestatem super omnia dæmonia, & vt languores curarent.* Est ergo potestas in tribus: id est in eiiciendis dæmonibus, in curandis languoribus, in dimittendis peccatis: quartò quoq; in conferendis gratiis: quæ omnia, cùm magna sint, & diuinæ potestatis opera, sicut scriptū est; *Opera, quæ ego facio, facietis, & maiora horum facietis*: tamen quodammodo exteriùs sunt, & exteriùs operantur, & communia esse possunt filijs & non filiis; fictis, & veris. Talia enim & Iudas cum aliis Apostolis creditur egisse: & in iudicio plurimi dicent, *Domine, nonne in nomine tuo prophetauimus, & in nomine tuo signa fecimus*: qui tamen audituri sunt verbū asperum, *Discedite à me: nescio vos.* Benedictus autem Deus, qui dedit potestatem talem hominibus: sed virtute opus erat: vt qui potens est in aliis, fortis sit in seipso. Quæ vtilitas, quamvis magna potestas, per exorcismi gratiam ab aliis dæmonem eiicere; & per superbiam, aut inuidiam, aut iram, aut tristitiam, siue acediam, aut auaritiam, aut ingluuiem, aut luxuriā, in se habitantem dęmonem habere; aut etiā pluribus per plurima vitia plenū esse? Quid prodest, aliis posse peccata dimittere, & ipsum non posse peccato resistere, aut de peccato exire? *Infirmatur*, ait Apostolus, *quis vestrum? Inducat super se Presbyteros Ecclesiæ, & orabunt pro infirmo*, cùm sint fortassis ipsi infirmiores, aut infirmitate digniores: *& releuabitur ab infirmitate:* maximè ab illa, quā peccatum induxit: sicut de indignè cōmunicantibus Apostolus ait. *Propterea in vobis multi imbecilles, & dormiunt multi. Et si in peccatis sit, dimittentur ei*: & ab his sępissimè, qui peccatis onusti incedunt, ac sibi dimittere non possunt. Servus peccati dimittit peccatū: quàm gloriosus in potestate, tam ignominiosus in infirmitate. *Medice*, inquit, *cura teipsum.* Qui prædicas, non furandum, quare furaris? Qui alios doces, doce teipsum. Sed vt hoc possit, qui potens est; & fortis sit in seipso, qui potens est in aliis; opus est ope de cælo, ac supindui virtute ex alto, qui potestatem accepit in vno, sicut scriptū est. *Dominus fortis, & potens, Dominus potens in prælio.* Gloriosè potens ad imperandum dęmoniis, sed vtiliter fortis ad resistendū vitiis. Petrus ex potestate miracula fecit: sed ex infirmitate ad ancillulæ vocem eneruiter negauit. Hanc potestatem in Saluatore mirati Iudęi dicunt *Dic nobis, in qua potestate hæc facis.* Hanc potestatē in Aposto lis videns Simon ille magus, audire meruit. *Pecunia tua tecum sit in perditionem.* Non enim virtutē, qua fortis esset contra malitiam in corde; sed potestatem æmulatus est, qua gloriosus appareret in opere. Nōnulli hodie, vt plurimorum pace loquamur, contra Apostoli consilium, dicentis, *Æmulamini charismata meliora*, præferentis nimirū ea quæ virtutis sunt pōtestati, æmulantur magis minora, & minùs maiora: vel de accepta potestate in immensum gloriantes, & non acceptā peruersè ambientes, potestatis auidi, virtutis securi, quærentes ampliùs esse sublimes, quàm humiles; præesse quam prodesse, posse quam esse. Ad hanc etenim potestatem pertinere dignoscuntur, quæ à Sacerdotibus vel Præsulibus aut Prelatis fiunt, benedictiones, consecrationes, ordinationes, exorcisationes, & manuum impositiones; prælationes, prædicationes, baptisationes, absolutiones, excommunicationes quoque, & maximè maxima potestas Eucharistiæ cōfectionis. In his ergo omnibus summopere tria attendenda putamus; ad quid, quales, quare accedant; ne aut humanum videlicet putetur, quod diuinū est; aut præsumant superbi, auari, immundi, quod humilium & sanctorum est; aut, vt breui absoluatur, corrigendi, quod correctorum esse dignoscitur aut in spiritualibus & cœlestibus terrenum quippiam, aut carnale meditentur. Hactenus autem de potestate diximus, pro qua de abutentibus eâ dictum est, *Potentes potenter patientur tormenta, & fortioribus fortior instat cruciatus.* Et alibi. *Deposuit potentes de sede & exaltauit humiles.* Virtute verò quę ad animi custodiā datur, nemo abutitur. Virtus verò tota in veritate charitatis & charitate veritatis consistit: tantùm ex veritate illuminās ad cognoscendum, quantùm ex charitate inflāmans ad diligendū. Sicut enim sine charitate scientia inflat, sic sine scientia charitas oberrat. Vnde veritas in Evangelio. *Cum hæc*, inquit, *fecerint vobis arbitrabuntur se obsequiū præstare Deo.* In Apostolo quoque consimiles lugens charitas ait. *Testimonium perhibeo illis, quod zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam.* Scientia ergo, sed sine charitate, inflat; charitas verò, sed cum scientia, ædificat. Sed cum discipuli consummata induerentur hodie virtute ex alto, datus est eis in ignis charitate, & ardore Spiritus de cœlo, inducens ex claritate in omnem veritatem; conflagrans ex ardore in omnem charitatem. Exaruit ergo tanquam testa de molli luto virtus eorum; emicuit tanquam lucerna pedibus nostris virtus eorum. Hinc est etenim, quod qui in passione sua Dominum paulò antè taciti & timidi omnes, aut deseruerunt, aut negauerunt, modò diserti & feruidi dicunt. *Non possumus non loqui quæ audiuimus & vidimus. Vos ipsi*, inquiunt, *iudicate, vtrū obedire magis oporteat Deo, an hominibus.* O qui homines, sicut homines paulò antè timebatis, vnde tam subita vobis fortitudo; vt homines iam super homines amodo non timeatis? Qui paulò antè propter metū Iudæorum angusta & obscura recludebamini domo, quomodo nunc cum tanta fiducia palam estis loquentes in templo? Verè sicut scriptum est, *Qui confidunt in Domino, mutabunt fortitudinem.* Hæc est ergo, carissimi, hæc est mutatio dexteræ excelsi. Spiritus enim Domini ornauit hodie cœlos, & obstetricante manu eius eductus est coluber tortuosus. Tortuosus coluber primis parentibus & parricidis nostris, qui ante nos occiderunt quàm genuerunt, tortitudinum omnium seminaria infixit. Eductus est ergo cum tortitudinibus suis coluber tortuosus, quia princeps huius mundi eiectus est foras: & iam ad discipulos veniens, in eis etiam non habet quicquam. Totum enim Spiritus repleuit orbem terrarum; & qui scientiam habet vobis, linguas ad omne genus verbi informat. Hinc est, quòd & totam domum repleuit, & linguæ figuram detulit, spiritus qui ratione præfata in igne venit. Nunc ergo iudicium est mundi: sicut fuit olim cæli. Sicut enim tunc proiecto Leuiathan, victo serpente tortuoso, purgatum est cælum: & spiritus Dñi, id est charitas Dei, repleuit & ornauit cælos, id est Angelos in charitate cōfirmatos: ita & nunc

Marginalia (left column): Ioann. 20. — Ioan. 14. — Matth. 7. — Iac. 5. — 1. Cor. 11. — Luc. 4. — Psalm. 23. — Matth. 21. — Act. 8. — 1. Cor. 12. — Ambitio arguitur.

Marginalia (right column): Sap. 6. — Luc. 1. — Ioann. 16. — Rom. 10. — Act. 5. — Isai. 40. — Iob 26. — Sap. 1.

indicato mundo, ac eiecto cum tortitudinibus suis diabolo, purgantur cæli, qui enarrant gloriam Dei: & caritate Dei diffusa per Spiritum sanctum in cordibus eorũ, replentur, ornantur, confirmantur, adeò vt foras mittatur timor, & cum fiducia loquantur verbũ Dei. Tortitudines enim, & anfractus serpentum sunt, timere non timenda, non timere timenda. Hoc veneno infect⁹ distabuit vsque ad trinam negationẽ Petrus. Similiter amare non amanda, & non amare amanda. Hoc quoque Iudas peccauit, tradens sanguinem iustũ iniustè.

Fontes malorum quinam.

Hæc sunt ergo omniũ tortitudinum ac vitiorum origines ac fontes malorũ: quos cùm caritas exsiccat, totũ replet, totum possidet: & omnia cõtinens, in omnem scientiam veritatis inducit. Spiritus enim Dñi hodie repleuit orbem terrarum: qui totus reprobato mundo in maligno posito, in solis illis seminaliter extitit, quos hodie Spiritus repleuit. De his enim scriptum est. *Etenim firmauit orbem terræ, qui non commouebitur.* (*Psalm. 92.*) Firmatur enim virtute ex alto de aduentu Paracleti, ne commoueatur timore aut amore, vt peccare velit, qui confirmabitur adhuc de præsentia vultus paterni, vt nulla occasione peccare possit. Nunc autẽ totum replet charitas, omnia continet virtus, cuncta veritas illustrat per scientiam. Tunc verò erit omnia in omnib' vnus Deus, fons indeficiens caritatis, virtutis, ac veritatis. Virtus ergo, quã caritas inflammat, & veritas illuminat, prudens, sobria, patiens, ac iusta est.

Virtutes Cardinales charitatis asseclæ.

Per prudentiam vitat temeritates, præsumptiones nouitatũ, fraudulenta consilia, & falsi nominis scientiam, astutias Satanæ, ac circumventiones malignantiũ. Et vt breviter dictum sit, draconem conculcat, & Satanam transfigurantem se in Angelum lucis sub pedibus suis conterit velociter. Per sobrietatem concupiscentiam carnis refrœnat, ac internarum scaturiginum æstus refrigerat: ambulans super aspidẽ & basiliscum, dum per abstinentiam incentores voluptatis effugit, & paupertatis amore, auaritiæ ministros eludit. Per patientiam verò efficitur, vt neminem iam timeat: à timore inimicorum, qui occidunt corpus, & postea non habent, quid faciant, eripitur: ludibria & verbera experta, insuper & vincula, & carceres: lapidationes, sectiones, ac omniũ generum crudeliter exquisitas mortes fortiter exuperat: leonem conculcans, & omnem diabolicæ adinuentionis rabiem, (*Hebr. 11.*) tam pusillanimitatis videlicet spiritum, quàm tempestatis, magnanimitate triumphans. Per iustitiam verò omnibus æquitatem custodit, nullius personam accipit, quibus potest benefacit, omnibus bene cupit, sapientibus & insipientibus debitum soluit, omnes sicut se diligit, domesticorũ maximè curam gerit. Et qui per cætera dæmones vicit, per iustitiã Angelis interim similis existit, donec tertio dono sancti Spiritus æqualis esse possit. Ecce, dilectissimi, quales, & quàm fortes hodie fecit Spiritus secundo dono de alto, qui potentes fecit dono primo in imo: & factur⁹ est tertiò gloriosos in summo. Eia, dilectissimi, de potestate ac virtute, quod Dominus dedit, eò scrupulosiùs, quò minùs habemus, disputauimus. De gloria verò, cùm gloriosi erimus, eò erit facilis disputatio, quò felix possessio: quam nobis præstare dignetur Spiritus sanctus: qui cum Patre & Filio viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Sermo secundus,
In eandem solemnitate Pentecostes.

Comedite, amici mei; bibite, & inebriamini, carissimi. (*Cant. 5.*) De more post messes celebratur vindemia: & sacramentis cælestibus deseruire noscuntur temporum dispositiones. Facies quoque creaturæ illuminatur, ad faciem Creatoris contuendam. A creatura etenim mundi per ea quæ (*Rom. 1.*) facta sunt, intellecta conspiciuntur inuisibilia Dei. Servit ergo mundus iste visibilis domino suo, id est homini, ad sustentationem: servit quoque ad eruditionem. Pascit, erudit, sustinet, & docet bonus servus, si malum dominum non habet. Doctrina Dei foris in creatura: imago Dei intus in anima: & inter hæc duo magna luminaria, luminare maius, & luminare minus, quæ præsunt diei ac nocti, quasi sine luce, tota die & nocte cæcus manu palpat. Stultus & miser, cuius oculi in finibus terræ, vt non nisi tenebras videat, totum mundum cogit ventri & dorso deseruire: qui nescit, quare factus sit mundus. Existimat autem tam magnũ mundum fecisse Deum, ob tam modicum ventrem. O quàm pessimus ignis ventris! qui tanta consumit, & iterum dicit, Affer, affer. Quosdam, proh dolor! ad deditionem tantam venter compulit, vt colatur ab eis, tamquam sit Deus: & pro eius imperio contemnatur is, qui verus est Deus. Tales, dilectissimi, dum ipsi sedent comedere & bibere, & surgunt postea ludere, luget Apostol⁹, dicens. (*Philip. 3.*) *Multi ambulant, quos sæpe dicebam vobis, nunc autem & flens dico: inimicos crucis Christi: quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum.* Tales cùm audiunt ex Scripturis diuinis, quod modò proposuimus, *Comedite, amici, & bibite, & inebriamini, carissimi:* (*Cant. 5.*) ac his similia, præter vsitatos sapores, & consueta salsamenta, nihil eis sapere potest. Vsus enim reddit magistrum, & consuetudo est altera natura. Tales cùm talium à nobis, & ab aliis arguũtur, Quare, inquiunt, fecit ea Dominus, nisi vt vteremur illis? Ergone omnium omnis vsus in ore? Verè ergo omnis labor hominis in ore eius. Nos autem, dilectissimi, quorum spiritus est Deus, sicut in rebus factis intelligibilia: sic & in verbis carnalibus spiritualia conspiciamus: maximè hodie Spiritu misso de cælo, ad spiritualia rimanda iuuandos nos diffidere non debemus.

Messis spiritualis fit in festo paschali.

Superiori igitur solemnitate Paschali panem nostrũ de cęlo messuimus: collectus est enim & excussus, dum captus ac flagellatus, multis quoque quæstionibus & exquisitionibus inter Iudæos ac Gentiles permolitus, igne tandem passionis, & clibano crucis excoctus panis, qui de cælo descendit, & dat vitã mundo. Hunc comedite, amici: quem præparauerunt inimici. Nam sicut alibi scriptum est, *Qui stultus est, seruiet sapienti.* (*Prov. 11.*) Alij laborauerunt: in labores eorum introite. Comedite ergo, amici, & ideo comedite, vt sitis amici: qui enim contemnit comedere, nequaquam amicus poterit existere. Comedit Angelus, tamquam ciuis ac domesticus, ore pleno, ac in voce exultationis & laudis ex adipe frumenti satiatur: comedat peregrinus & pauper homo pro suo modulo cum furfure florem: ne saltem non recreatus tali viatico, deficiat ab itinere inchoato. *Si dimisero* inquit, *eos omnino ieiunos, deficient in via: à longè enim venerunt,* (*Marc. 8.*) & sustinuerunt triduo, propter Trinitatis fidem. Infidelibus enim non credit Iesus seipsum.

Hodie igitur quasi post talem messem similes celebrãtur vindemiæ. Post quinquaginta enim dies à sancto Pascha spirit⁹ ille paracletus, in quo est omnis ab opere malo, & in opere bono, ac super omne opus in tranquillitate & pace, Sanctorum sabbatismus, de plenitudine vitis veræ, cuius Pater agricola est, copiosè in discipulorũ corda influxit: quorum mentium purgatissimas ac religatissimas à Dei Filio apothecas vino forti & lucido repleuit. Spirit⁹ etenim Dñi à Patre & Filio missus, repleuit orbem terrarum: totumque sibi sua fortitudine vendicans, memoriã, sensum, voluntatem, continuit omnia: eumque more vini fortissimi à semetipso prorsus alienans, scientiã, quã habuit vocis, edocuit: ita vt sobriè sobrius nõ suo moueretur, regeretur, loqueretur sensu & spiritu: sed vini calore, odore, ac virtute omnia fierent. Meritò ergo Iudæi musto madere deputant, quos Spiritus repleuerat. Inebriati quippe erant, sed ab vbertate domus Dei. Domus nimirũ Patris Filius, & domus Filij Pater. *Nescitis,* inquit, *quòd Pater in me est, & ego in Patre?* Vbertas verò, ac plenitudo vtriusque Spiritus sanctus: torrens quoq, voluptatis eorum, vnde potati isti erant, & inebriati, in Patre & Filio fons indeficiẽs vbertatis, pro discipulis torrens voluptatis, & ab illis torrens inundans gloriæ Gentium. Spiritus, qui nec vinũ, nec aqua est proprietate, vtrumque dicitur similitudine: vinum, quia inebriat feruore charitatis: aqua, quia refrigerat ab æstu cupiditatis. Hanc desiderans aquã Propheta, ait. *Remitte mihi, vt refrigerer, priusquã abeam.* Ad hanc invitabat, qui stans clamabat. *Si quis sitit, ueniat ad me, & bibat, & flumina de ventre eius fluent aquæ viuæ. Hoc*, inquit Evãgelista dixit, *de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Ecce, quia non bibunt hoc vinũ, siue hanc aquam, nisi credentes in eum: sicut non comedunt illum panem, nisi qui triduo sustinent eũ: sustineamus, & comedam⁹: credamus, & bibamus; comedamus, vt amici efficiamur: bibamus, vt caritate carissimi facti inebriemur. Caritas etenim sicut vinum miscetur: maximè vbi sapientia mẽsam ponit, vinum miscet, & ad conuiuium paruulos vocat. Sola nãque inuitatur humilitas ad cõviuium sapientiæ, vbi panis est veritas, vinũ caritas: charitas quoque velut aqua effunditur, vbi ad ablutionẽ conceditur. Hic ordo nimirũ congru⁹ est, vt accessurus ad mensam, priùs manus lauet. *Lauamini,* inquit, *mundi estote.* Et alibi. *Si lauerit Dominus sordem filiarum Sion, in spiritu iudicij, & spiritu ardoris.* Hoc desiderans Propheta, orat. *Ampliùs laua me Domine, ab iniquitate mea, & à peccato meo mũda me.* Et alibi. *Lauabo inter innocentes manus meas, & circumdabo altare tuum, Domine.* Altare Dñi mensa est, vnde manducamus, & bibimus, carnem Christi, qui verè est cibus, & sanguinem eius, qui verè est potus. Baptism⁹ abluit, altare pascit: sed sine caritate, quæ fruct⁹ est, neutrũ proficit, Charitas ergo totum efficit, sine qua non valet quidquid fit. Caritas ergo est aqua, quæ lauat: vinum, quod inebriat. Lauat à vitiis, inebriat virtutibus. Lauat inquinatos amore huius mundi, inebriat mundatos amore Dei. Lauat sordidatos amore sui, inebriat purgatos amore ꝓximi. Charitas autẽ spiritus est: quia spiritus est charitas. Itaque veritas cibat, charitas potat, virtus corroborat. Veritas Filius, caritas Spiritus, Pater virtus. Per veritatem & charitatẽ, quæ ad nos propter nos missæ sunt, perueniemus ad virtutẽ, quando ad Patrem. Pater autem omnimodã collaturus est satietatẽ, sicut scriptum est. *Satiabor, cùm apparuerit gloria tua.* Satietas autem illa mirifica de vultu Patris per fectũ robur conferet, omnem esuriei & sitis passionẽ auferet, sicut scriptum est. *Non esurient, neque sitient amplius.* Omne oblectamentũ æternum illud conuiuium sine fastidio dabit, & sine passione desiderabit. Tunc ibi edemus & bibemus, sicut hic ꝓmittit, qui nõ fallit, Filius, cum ipso super mensam suam in regno Patris sui, in sublimi illo altari, in conspectu diuinæ maiestatis: veritate lucidi, caritate feruidi, virtute validi. Interim ergo de huius altaris inferioris participatione gustemus cũ Christo, quod pro nobis ipse gustauit: sedentes ad mensam diuitis, qui pro nobis factus est pauper, præparemus similia, vt eius paupertate ditemur, & cũ ipso fruamur diuitiis, cuius paupertatem non refugimus. Hic comedentes ac bibentes frumentum electorum, & vinum germinans virgines, ipsumque ad nos inuitantes: vt, sicut scriptum est, introeat ad nos, ac cœnet nobiscum. Sed quoniã nos tepidi sumus, ac talẽ conuiuam aut facilè obliuiscimur, aut contemnimus inuitare: ecce ad ostium stat, & pulsat: & si quis aperit ei, intrat ac cœnat cum eo. Aperiamus illi, dilectissimi, & de inopia nostra eius libenter ac deuotè reficiamus abundantiam, vt aliquando repleamur bonis domus suæ: ipso præstante, qui viuit & regnat Deus, per o. s. s. Amen.

Post messem fit hodie vindemia.

Ioan. 14.

Psalm. 39.

Ioann. 7.

Isai. 1. & 4.

Psalm. 50. & 25.

Charitas est vinum & aqua.

Psal. 17.

Apocal. 7.

Sermo 2. in eadem solemnitate.

CAritas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Parũ erat, dilectissimi, vt Dei filius nobis daretur, sicut scriptum est, *Paruulus natus est nobis, filius datus est nobis*: nisi etiam Spiritus sanct⁹ nobis donaretur. An & ipse Pater aliquãdo nobis donabitur, vt qui nihil sumus, totum accipiamus: & qui totã humanitatẽ perdidimus, tota diuinitate donemur? quis audiuit talia? Cæci eram⁹: nata est in tenebris lux, quæ nos illuminaret. Et hęc est Christi pro nobis de nobis in nobis natiuitas: quam accepit pro nobis, contulit etiã nobis: & hic est Christi pro nobis baptismus: quasi alia quædam natiuitas, qua nasceremur in illo, qui nat⁹ erat in nobis; & sicut ille in nobis, sic etiam nos in illo: ille per Spiritum sanctum hominis filius de Maria virgine: nos per eũdem Spiritum Dei filij de Ecclesia virgine. Serui mali eram⁹ sub peccato: ipse bene seruiuit pro nobis, obediens Patri in iustitia, obediẽtia sua soluens debitũ obsequij nostri. Et hæc est vita Christi pro nobis. Filij mortis eramus pro peccato: stipendia enim peccati mors: ipse moriẽs pro nobis, expiauit piaculum reatus nostri: & hæc est mors Christi pro nobis. Ecce, dilectissimi, omnia vobis, quorũ natiuitas fuit immunda, vita peruersa, mors periculosa, iam per gratiam Christi cõmutata sũt in melius: sicut habet Psalmi titulus, *Pro his, qui commutabuntur.* Natiuitas enim iam sancta, sicut scriptũ est, *Quod nascetur ex te sanctum*: vita iusta, *Iustus,* inquit, *meus ex fide viuit*: mors victoria, *Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam, per Dominum nostrum Iesum Christum.* Quid ergo, obsecro, si tãta nobis superioribus solemnitatib⁹ gratiarum collatio cõstat, opus erat huius hodiernæ celebritatis indulgentia? Quid deerat perfectè reconciliatis, quod addi debuisset? qui Filium nobis donauit: quomodo cum illo nõ omnia nobis donauit? Nõne, siue Paulus, siue Cephas, siue Apollo, omnia nostra sunt, si nos Christi? Excepto q mundus iste visibilis cum omnibus elementis suis

Rom. 5.

Isai. 9.

Per spiritũ sanctum sumus filij Dei

Luc. 1.

1. Cor. 15.

An spiritus sancti missio necessaria.

Ioann. 15.

Omnia nobis seruiunt.

Hebr. 1.

elemēta ipsa cum omni plenitudine & ornatu suo nobis seruiunt: nōne Angeli omnes administratorij sunt Spiritus, in ministerium missi, propter eos, qui hereditatē capiunt salutis? Parum est hoc. Deus Dei filius, & ipse homo hominis filius, non venit ministrari à nobis, sed ministrare nobis: ac dilectam animā suam ponere: quam dedit redemptionem pro multis. Quis vnquam vidit similia? Dominus noster vbique est minister noster. Pro nobis nascitur, pro nobis viuit, pro nobis moritur, pro nobis resurgit, pro nobis ascendit: sicut scriptum est. *Si quo minus dixissem vobis, Vado parare vobis locum.* Quibus locum aufert in mundo, locum parat in cælo, pro nobis iterū veniet è cælo. *Veniam*, inquit, *iterum ad vos, & accipiam vos ad meipsum.* Verè qui fecit nos, omnia facit propter nos: quare & nos non omnia propter ipsum? Sed ecce iterum, quid opus erat hac solemnitate? Quid vltra hæc faciet alius Paracletus? Iniuriam fecimus Deo: sed sicut vulgò dicitur, rectū ei fecimus: caput querelæ soluimus, vadiumque, vt dicitur, pro forisfacto dedimus: abstulim⁹ ei hominem, reddidimus ei meliorem: rapuimus seruum, soluimus filium. Quid ampliùs? Causā induimus, querelam audiuimus, conuicti sumus, pro iudicio cuncta restituimus. Nōnne hæc sufficere possunt? Vtique: sed ad redēptionem, non ad gratiam: ad iustitiam, non ad amicitiam. Ecce iustus de præterito: quid faciet de futuro, qui septies cadit in die? Cuius ab adolescētia sensus proni sunt in malum, quis seruabit eum in bono: aut si ceciderit, quis leuabit eum? Væ soli: si ceciderit, nō est, qui subleuet eum. Audeo dicere, sine spiritu solus est Christus. Nam sine spiritu Christum solū habens, solus est. Non enim sine causa post Christū mittitur Spiritus. *Expedit*, inquit, vobis, vt ego vadam, alioqui Paracletus non veniet. Dicamus simpliciter, maximè propter simplices & illiteratos fratres, qui supra sermonē triuij loquentes nō intelligunt. Potens quisquam rationē ponit cum seruo suo. Accusatum de damno sibi illato conuincit, cōuictum tenet, arguit, suffocat, donec reddat nouissimum quadrantē, & de iniuria pœnam iudiciariam det. Quid ergo? Dimittitur, dicitur ei, Vade, & iam ampliùs noli peccare, ne deteri⁹ tibi contingat. Liber es: sed si incideris in manus meas, non sic euades: horrendum est enim incidere in manus domini. Sed quis poterit ab occasionibus domini sui se seruus custodire? Quomodo poterit durare, si in omnibus vult eum domin⁹ suus obseruare, si nihil donare, si omnia imputare? Infelix seruus, cui dominus suus imputat omne peccatum. Ideo qui sapiens est seruus, postquam dño suo omnia restituit, de cetero eius gratiam quærit, & amorē de reliquo, & bonam pacem de futuro: ne velit aduersùs eum occasiones quærere, accusatorē facilè recipere: & post omnia osculum, quasi caritatis & pacis signaculum, nō prætermittit. Hæc est, dilectissimi, præsentis diei gratia. Conuicti sumus de rapina, & quod soluere non potuimus, soluit pro nobis Christus. Facti sumus liberi, sed nondum amici: euasimus de præterito, sed securi non fuimus de futuro, Et quis iterū adversùs iustitiam eius stare poterit, si charitas eius nihil remittit: quis eum celare poterit, si charitas non operit? Hoc totum quod tam prolixè tractamus, cōsiderans Propheta Dauid, paucis absoluit *Ante faciem*, inquit, *frigoris eius*, id est ante rigorē inflexibilis iustitiæ eius cuncta obseruantis ac imputantis, *quis sustinebit? Emittet*, inquit, *verbum* suum, id est Christum, *& liquefaciet* id est soluet *ea*. Christ⁹ enim omnia soluit: qui opera diaboli soluere venit, *Flabit*, inquit, *spiritus eius*: sicut hodie, cùm factus est de cælo sonus, tāquam advenientis spiritus, id est venti, vehementis: & quæ solutæ erant aquæ per Verbum, fluent sine impedimento in vitam æternam. Datur itaque per Spiritum sanctū gratia post iustitiam: & seruus qui dimissus est liber per Filium, efficitur hodie amic⁹ per Spiritum. Hodie post iustitiam de iniuria acceptam, osculatur Domin⁹ seruum, imò amicus amicum osculo oris sui. Si enim Filius os Patris rectè intelligitur, rectè Spiritus osculū oris dicitur. Osculum ergo signaculum est in posterum dilectionis & charitatis. Charitas enim diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctū, qui datus est nobis. Charitas omnia operit, nihil imputat, omnia portat, omnia excusat, omnia condonat. Septies in die cadit per seipsum iustificatus per Christum: septies in die erigitur per Spiritum. Itaque hodie dedit nobis Deus per Christum interpellantem pro nobis charitatē & amorem suum: vt sicut per Christum, in quo Deus ipse erat, reconciliauit sibi Deus mundum, non reputans ei præterita delicta, sic & per Spiritum, in quo etiam erat, confœderauit sibi reconciliatum, non imputans ei futura. Vnde & scriptum est. *Beatus uir, cui non imputauit Dominus peccatum.* Per Christū omnia condonat: per Spiritū nulla imputat. Et fortassis nō omnibus, quibus omnia condonat, nihil imputat. Christus itaque mediator quodāmodo ad iustitiam: Spiritus ad amicitiam. Christus ad veritatē: Spiritus ad charitatem. Christus ad remissionem: Spiritus ad conseruationem. Christus ad indulgētiam: Spirit⁹ ad perseuerantiam. Christus ad absolutionē: Spiritus ad colligationem. Omnia tamen Christus, & omnia Spiritus indiuisè operantur. Omnia enim Pater, & Filius, & Spiritus sanctus, simul ac similiter operantur: qui sine confusione sunt vnū, & sine diuisione tres. Filius tamen quodāmodo quasi propriam à Patre habet legationem, à quo solo mittitur: Spiritus quoque quasi suam ab vtroque, qui mittitur ab vtroque. Filius ergo quasi iratum placat Patrē, & inimicitias soluit: Spiritus quasi iustum temperat, quodāmodo mitigat, & ad amicitias nectit. Inter iniquitatem rei, & æquitatem Iudicis, Filius reconciliator, & aduocatus intercedit, infirmitatem reconciliari, ac maiestatem placari: Spiritus delinitor & Paracletus interuenit. Sicut enim aër iste fomentum quoddam, & quasi balneum est rerum viuentium: ex ipso, ac sub ipso contemperans eis intolerabilem superioris elementi æstum suæ naturæ suauitate, & gratia: sic & Spiritus sanctus super spirituales superfertur aquas, medius quodāmodo inter earum torporem, ac supremæ æquitatis rigorem: protegens eas, & confouens, ac fœcundans sua charitate & gratia, ne prorsus absumantur, ac terra siccitate fatiscat. Quod considerans Propheta, ait. *Anima mea sicut terra sine aqua tibi.* Tibi videlicet cælo & igni consumenti. *Velociter exaudi me, Domine*: immitendo Spiritum tuum: *quia defecit spiritus meus.* Et quia aëri spiritus assimilatur, charitas diffundi per Spiritum dicitur. Terra nimirum propriè deorsum iacet, ignis acuitur sursum, aqua labitur, aër diffunditur: quod etiam in odoribus facilè dignoscitur. Dicunt etiam cælum esse volubile, & tanta velocitate ipsum, quod Aplanos dicitur, circumferri ab Oriente per Occasum in Orientē, vt suo in-

Mat. 20. — *Ioan. 14.* — *Ibidem.* — *Ioann. 16.* — *Gratia aduentus Spiritussancti.* — *Psalm. 140.* — *Act. 40.* — *Rom. 5.* — *2. Cor. 5.* — *Psalm. 31.* — *Filius legatus Patris, Spiritussanctus vtriusque.* — *Psal. 142.*

tolerabili impetu cuncta in feriora citissime subuertisset, nisi opificis prouidentia septem stellarum, quas planetas vocant, obuio cursu, id est ab Occidente per Orientem in Occidentem tardaretur; quatenus sicut aër ab æstu, sic planetæ ab impetu firmamenti inferioribus munimini sint & tutelæ. Quod totum huic assertioni facilè congruit; & à creatura mundi, per ea quæ facta sunt intellecta hic conspici possunt. Septiformis etenim Spiritus sancti gratia, qua nobis consulit, & paracleßin præstat, obuio quodammodo motu, illam diuinæ velocitatis stabili motu simul cuncta instrantis, & examinantis æquitatē contemperat; & ne cum seruis suis, qui non possunt respondere ei vnum pro mille, in cuius conspectu non iustificabitur omnis viuens, nec mundi sunt cœli; & qui in Angelis suis reperit prauitatem, in iudicium statim intret, retardat. Sola enim Dei benignitas, quæ nobis septempliciter superfertur, eius nobis seueritatem temperat, maiestatem inclinat, vltionem tardat: & dum se sibi, qui tam bonus est, quàm magnus; tam pius, quàm fortis, quodammodo obijcit; peccator pœnitendi spatium inuenit; sicut ait Apostolus. *An ignoras, quia benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit?* Hanc bonitatem & magnitudinem simul considerans Propheta, ait. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis in ciuitate Dei nostri.* Ex bonitate enim laudabilis & amabilis Deus; quantùm ex magnitudine & seueritate terribilis. Qui considerat sine bonitate seueritatem desperat; qui sine seueritate bonitatem, è contrario in spe peccat. Ideo sicut ait Apostolus, considera bonitatem & seueritatē Dei: seueritatem in his qui pereunt, bonitatem in te, si permanseris in bonitate: alioquin & tu exscideris. Vestræ, fratres, exercitationi, qui debetis ex paucis plura colligere, & ex summatim tactis vel perstrictis magna elicere, relinquimus planetarum numero & ordini, spiritum gratias conferre; quatenus sicut à luna ad Saturnū gradatim ascenditur; sic à spiritu timoris inchoantes, qui multam habet cum ipsa luna similitudinem, quæ & infirma & gelida naturaliter est, & nocti præsidet, humoribus dominatur, & ex alio lumen mutuat; ad vsque spiritum sapientiæ, qui in senibus est, & maturos facit, grauesque & cœlo proximos, conferendo ascendatis. Aderit ipse spiritus intellectus, ne à veritate aberretis; & cōsilij, ne aliò vanitate reuocemini; & fortitudinis, ne ꝓpria infirmitate fatigemini; quod ipse præstare dignetur, qui cum Patre & Filio, de Patre & Filio, in Patre & Filio, vnus est viuus, & verus, omnipotens Deus; per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Motus planetarum septiformi gratiæ Spiritus comparatus.

Rom. 2.

Psal. 47.

Rom. 11.

Sermo I. In natiuitate sancti Ioannis Baptistæ.

Matth. 11.

I*nter natos mulierum non surrexit maior Ioanne Baptista.* Testimonium illud, Dilectissimi, Dñi & Saluatoris nostri de baptista suo Ioanne, adeo nos de excellentia gloriæ eius certos efficit; vt nō dubitemus, eum nemine inferiorem, etsi non, vt quidam putant, omnibus superiorem. Nemini quidem, secundùm hanc veritatis attestationem, est in regno Dei secundus; nec tamen, quantùm hæc auctoritas habet, omnium primus. Si non habet maiorē, quis eum negare audeat, tametsi nec affirmare præsumat, non etiam habere æqualem? Nam quod nonnulli verbo adhærentes, quod dixit, *Surrexit*, de prioribus illo Sanctis tantummodo intelligunt, neminem fuisse maiorem, non de futuris; sicut nouum, sic & friuolum credimus. Nemo enim Sanctorum sic exposuit, nec ecclesia Christi huc vsque audiuit. Beato tamen Ambrosio se muniunt, qui in eius laude sic cecinit. *Maior Prophetis, & minor Angelis.* O vtinam addidisset, *solis*. Nec tamen dixit Apostolis, sed Angelis. Sed nec inquiūt Apostolis, sed prophetis simpliciter maior; & simpliciter Angelis minor. Nihil igitur agit exemplum, quod litem litteræ soluit. Plurima ergo laude extollitur, qui inter natos mulierum nemini supponitur. Nam dum in hoc corruptibili agitur, quod animam coelesti desiderio iam leuem, & quodammodo euolare gestientem grauat; vbi terrena inhabitatio sensum, ab vno quod necessarium est, ad multa quæ conturbant, quæ solicitant, & eò solicitant, quò turbant, deprimit; etiam iam maximus mortalium minor est minimo Angelorum. Vnde & de eodem Ioanne dicitur. *Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo.* Cum autem è corporea mole, & carnis carcere cæco, lucida & libera anima superas euadet ad auras; haud inficiamur, plurimos sanctorum multa millia Angelorum transuolare. Beatus tamen, quē nobis opponunt, Ambrosius, quod dictum est, *Qui minor est in regno cœlorum, maior est illo* pro nobis faciens, sic exponit. *Qui minor est, in oculis suis videlicet, id est humilior in regno cœlorum, hoc est Ecclesia præsenti, maior secundum eumdem intellectum est Ioanne.* Quod si omnium est Ioannes humillimus, omniū vtique est etiam sublimissimus. Omnis enim qui se humiliat exaltabitur: & quātùm se humiliat, tantum se exaltabit. Minimus ergo omnium, maximus est vniuersorum: & quò quisque maior est minimorum, eò minor est maximo. Præterea natiuitas ista eò plus cæteris sanctorum natalibus colitur, quòd sacramentalis & figuratiua esse dignoscitur. Sicut enim prædicatione, & baptisatione, & conuersatione vitæ, & qualitate mortis, & miraculo natiuitatis, vox verbum præcinit, præcursor Dominum præcucurrit, Propheta venturum prædicauit, plusquam propheta presentem monstrauit, Angelus quem evangelizauerat designauit; neque hoc tātum viuis in mundo, verum etiam mortuis in inferno. Natus ergo contra naturam, eum præfigurauit, qui nasciturus erat supra naturam. Hic contra naturæ solitum: ille supra naturæ debitū. Hic mirabiliter: ille singulariter. Huius rarum extiterat antea exemplum: illius omnino nullum. Elizabeth sterilitas Mariæ virginitatē figurauit. Hinc grauida sterilitas; hinc fœcunda virginitas. Vnum edidit anus; propter vnum, quem peperit virgo. Pater Ioannis supra ætatem vetulus: pater Christi in omni ætate nullus. Sicut enim silentium genealogiæ Melchisedech in scripturis, ineffabilitatem generationis Christi præsignat; sic & Zachariæ senectus, in Christo paternæ generationis defectum notat. Hic ergo genuit vetus; ibi nullus. Hic dono gratiæ genuit, qui naturâ, inec gratiâ quisquam genuit, vbi dator gratiæ, qui exactor naturæ, solus totum effecit. Sic nimirum decuit, vt in figura vbique minus, & in veritate vbique magis inueniretur. Mane enim & vespere corporibus suis longiores sunt vmbræ; meridie autem breuiores. Mane prophetia, vespere memoria, meridie Christi presentia. Ideo & Christo crescente Ioannē minui oportebat, Christumque morte exaltari, & Ioannem capite minui; Christūque crescente die nasci, & Ioannem

S. Ioannes nemini secundus; an omnium primus.

Friuola expositio verborum Christi.

Ambros. in hymno.

Matth. 11.

Humillimus omnium sublimissimus.

Genes. 14.
Hebr. 5.

minui oportebat: Christúque morte exaltari, ac Ioannem capite minui: Christum crescente die nasci, Ioannem decrescente. Præterea coniugiũ Zachariæ & Elizabeth, vnde per naturam nullus, per gratiam tantꝰ generatur: quod Ioannem quidem parit, & Christum promittit: aliud quoddam, ac secretius in hominibus coniugium mysticè signat. Sicut enim exteriùs inter virum & mulierẽ notum istud ac vsitatum est matrimonium, inter carnem & carnẽ, ꝙ nihil generat super carnem: sic interiꝰ in homine ac muliere aliud extat inter carnem ac spiritum, generans in carne per spiritum. Adhuc quoque intimiùs tertiũ in ipsa hominis ac mulieris anima rationali inuenitur, totũ in spiritu, quod liberum arbitrium dicitur: vbi ratio est Zacharias, Elizabeth voluntas. Liberũ enim arbitrium quid aliud est, quàm libera cum ratione volũtas? Ex ratione arbitrium, ex volũtate liberum.

Liberum arbitrium quid sit.

Ratio itaque non solùm tamquã vir regere debet cordis affectum, ac omnẽ corporis & animæ motum: sed tamquam Dñi Sacerdos ad Sancta sanctorũ penetrare: ac reuelata facie speculari, quod fas non est populis: & præstolantibus foris sensuũ & imaginationum turbis, intus reuelatione erudiri. Voluntas verò animi, siue cordis affectꝰ, debet obedire rationi, & tamquam mulier subdita esse viro: ac sine eius cõplacito nihil in subditis audere, nihil in extraneis præsumere: de viro tantùm fœcundari, adulterinos omnino horrere amplexꝰ. Cõposita quippe interior domus tua est, si inconsulta ratione nihil præsumat affectus. Affectꝰ quidẽ operi nomen imponit: vt secundùm ipsum dicatur opus bonum, aut pravum: affectũ ratio iure regit, sicut vir vxorem: vt secundùm rationẽ dicatur affectus lucidus, aut tenebrosus: legitimus, aut illegitimus. Qui enim sapientes sunt, vt malũ faciant, inordinatam habent conscientiam: vbi ratio servit, & dominatur affectus: præit voluntas, ratio sequitur: vtiturq; ratione contra rationẽ cordis cõcupiscentia. Haud ita Zacharias iste, & vxor eius Elizabeth. *Erant enim ambo iusti, & processerãt in diebus suis*: sed sine fœtu, sed sine fructu. Ideo quippe magis sine fœtu, quia in diebus suis: ideo magis steriles, quia senes. Nouitas quippe, vel noua, vel innouata, fructificat. Nouitas noua in Virgine Christum parit, renouata in sterili parit Ioannem. Iusti tamen erãt, quia ordinati & compositi erant: sed fœcundi per se esse non poterant, quia de vetustate veteris Adæ adhuc veteres erant. In philosophis olim & sapientibus huius sæculi, cõposita esse poterat, & ordinata interioris hominis domus; vbi nec confusè familia domesticorũ motuum perstreperet, nec irruptio peregrinorũ turparet, nec mulier procax virum impeteret, aut blanda deciperet; sed fecunda æternitati, & quæ salutis præconem ederet, esse omnino non poterat.

Luc. 1.

Liberum arbitrium nil ualet ad salutem sine gratia.

Liberum enim arbitrium sine quo nemo saluatur, in plurimis plurimùm valet; sed ad salutem absque Dei gratia in omnibus nihil valet. Gratiã & gloriam dabit Dominus: quia Ioannem sequitur Christꝰ. Datur autem libero arbitrio, quia solum saluatur; sed ideo datur, quia sine gratia non saluatur. Liberum arbitrium suscipit gratiam, gratia præcurrit salutem. Liberum arbitrium nec quando vult, nec qualem vult, suscipit gratiam; nec Zacharias quando vult, aut qualem vult, generat prolem. Zacharias & Elizabeth nihil, etiã multùm conati, per se gignunt; quia ratio & volũtas in hominibus, etiam multo conatu, sine gratia nihil proficiunt. Visitat ergo quos vult, quando vult, & quomodo vult Deus per gratiam, id est gratis dat gratiam, quæ priùs promittat sanctæ cõuersationis spe, & postmodum exhibeat beatæ visionis re, salutem. Ideo & Ioannes quibus voluit, & quando voluit, & quomodo voluit Deus, exhibitus est, & nascendo ac vivendo præcucurrit & promisit Iesum, ac tandem digito ostendit. De Zacharia quidem & Elizabeth, nec per naturam suam, sed Dei operatione Ioannes generatur: nec nisi de libertate arbitrij consensus bonus: nec sua tamen efficacia, sed munificẽtia Dei ꝓcreatur. Elizabeth domi est, aut fortè foris præstolatur cum populo, dum Zacharias ad Sancta sanctorũ ingressus Angelum cernit. *Luc. 1.* Et Sara domi expectat, dum in feruore diei Abraham Angelis occurrit. *Genes. 18.* Populus quoque vniuersus deorsum præstolatur, dum Moyses solus ad Dominum in montem ascendit. *Exod. 19. & 24.* Sed ad hæc quis tam idoneus? Vbique viri, vbique Sacerdotes, vbique Prælati, relictis vxoribus ac turbis, ad cælestia & sublimia soli aut ingrediuntur, aut occurrunt, aut ascendunt: sed in sancta sanctorum vnus tantùm Angelus, nec sine timore multo conspicitur: in fervore autẽ diei, & in aëris libertate, & spatioso campo tribus cum fiducia & alacritate occurritur. In monte quidẽ cum Deo, tãquam à viro cum proximo suo, à Moyse sermo contexitur. Taceo, quòd etiam relictis discipulis Iesus ipse solꝰ ascendit in montẽ loqui ad Patrẽ. *Matth. 14.* Si autem ista voluerimus prosequi, nec nos poterimꝰ sufficere sermoni, nec hora, vt scitis, sermocinanti. Ideo, quod ad præsentem solemnitatem attinet, de Zacharia pauca persoluamus. Iecimus enim hic quędã quasi fundamenta meditationis, & occasionẽ dedimus sapienti, vt sapientior fiat. Itaq; Zacharias Angelũ videt, & timet; promittentem audit, & diffidit: ideo silentio mulctatur vsq; ad tempus promissionis solutæ.

Silentium Zachariæ quid mysticè signet.

Ratio nãque humana, cùm de sacramentis cælestibus, & spõsionibus diuinis ea audit, quæ non cõprehendit, miratur & hęsitat; ac quõ fieri possit, investigat. Sed quoniam nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, ꝙ præparauit Deus diligentibus se: etiamsi credat, muta vsq; ad visionẽ extat: & tunc cùm apparuerit quid erimus, (filij enim Dei sumus, sed nondũ apparuit, quid erimus) exultatione exultabit modo inenarrabili, dicens, *Benedictus Dominus Deus Israel: quia visitauit, & fecit redemptionem plebis suæ.* *Luc. 2.* Interim autẽ ratio fide gignit, quod eloqui nequit: volũtas caritate concipit, quod oculo nõdum cernit: lõganimitate spes in vtero mentis bajulat, quod videre desiderat, primitias Spiritus. Fructꝰ enim spiritꝰ caritas est. In vtero habens ingemiscit Elizabeth, & parturit vsq; ad reuelationẽ gloriæ filiorum Dei. Mulier quidem cùm parit, tristitiam habet: cùm autem peperit, gaudio gaudet: *Ioann. 16.* & in natiuitate talis pueri multi gaudebunt. Gaudebũt interioris & exterioris hominis simul omnia: congloriabuntur & cõglorificabuntur. Interim ex parte cognoscit, & ex parte ꝓphetat Zacharias: cùm autẽ venerit ꝙ perfectũ est, tunc cognoscet, sicut & cognitus est: solveturque vinculum linguæ, & replebitur os eius iubilo, ad benedicẽdum Deum pro gratia, quæ nunc occultè agit in natura: quæ tunc manifesta erit, & cognita. Omnes enim à minimo vsq; ad maximũ cognoscent gratiã & veritatem Dei in die illa: pleni gratia & veritate, exultatione & laude. Quod in nobis adimplere dignetur ipsa Dei gratia: vt in manifestatione eius gaudeamꝰ ꝑ omnia sęcula sęc. Amen.

Sermo 2. In eodem festo.

[Ioann. 1.] QVI *habet sponsam sponsus est: amicus autem sponsi stat, & audit, & gaudio gaudet, propter vocem sponsi.* Aliorum, dilectissimi, sanctorum aut abstinentiæ, aut solicitudines, aut opera misericordiæ, aut virtutes signorum, aut huiusmodi, quæ ad faciem sunt, sanctimoniæ, eorum testimonio valent: in nonnullos autem Domini & Saluatoris promulgatur auctoritas: qualiter de beato Petro Apostolo dicitur. [Matth. 16.] *Beatus es, Simō Bar-Iona, quia caro & sanguis non reuelauit tibi; sed pater meus, qui est in cœlis. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam.* De coapostolo quoque eius Paulo. [Act. 9.] *Vas electionis est mihi iste, vt portet nomen meum coram gentibus, & regibus, & filijs Israël.* In beatū verò Ioannem plurima & prophetarum oracula, & ipsius per seipsam veritatis testimonia coaceruantur. Beatus etenim propheta Isaias de eo sic ait. [Isai. 40.] *Vox clamantis in deserto, parate viam Domini.* &c. Cui beatus Euangelista Marcus in Euāgelij sui exordio concinit. Ieremias quoque. *Priusquam te formarem in vtero, noui te; & antequam exires de ventre sanctificaui te: & prophetā in gentibus dedi te.* [Ierem. 1.] Sed nec hoc beatus Euāgelista Lucas prætermisit. Ipsa autem veritas, quæ nec fallere, nec falli potuit, de eo sic ait. [Matth. 11.] *Inter natos mulierum non surrexit maior Ioāne Baptista.* Et alibi. [Ibidem] *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquā Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est.* [Malac. 3.] *Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam,* &c. Aliàs quoque. [Ioan. 5.] *Ipse erat lucerna ardens, & lucens.* Vnde & Dauid. [Psal. 131.] *Paraui lucernam Christo meo.* Beatum itaque Ioannē nascendi miraculum, & vitæ singularitas, & qualitas mortis, Prophetarū quoque, vt diximus, oracula, ac ipsius veritatis testimonia, Ecclesiæ Christi cōmendarunt. Mecum ergo reputans, & conferens in corde meo hæc & his similia, de beato Ioāne sublimium testimonia sublimia, & ipsius de seipso responsa humilia; liquidò colligo, quòd virtus in infirmitate perficitur: & eò quisque maximus à veritate appellatur, quò à semetipso minimus æstimatur. [Eccli. 3.] *Quantò*, ait Sapiētia, *magnus es, humilia te in omnibus*: & vtique quantò humiliaueris te, tantò maior eris in omnibus. O bona humilitas! Excelsus quidem Dominus; sed humilia respicit. O humilitas Deo amabilis! [Luc. 1.] *Respexit*, inquit, *humilitatem ancillæ suæ.* Spiritus quoque sanctus non requiescit, nisi super humilem & mansuetū, & trementem verba Dei. Ideo beat⁹ iste Ioannes est, ac eò beatior, quò humilior: eoq; humilior, quò beatior. Cùm tanti ab hominibus pro verbo doctrinæ, & districtione vitæ haberetur, vt Christus putaretur; elegit, vt beat⁹ ait Gregorius, per humilitatem solidè subsistere in se, quàm per vanitatē opinionis vanæ inaniter rapi super se. [*Humilitas Ioannis.*] Nō enim sicut puluis erat, quem proiicit ventus à facie terræ. Quamvis autem vanitantium vento in cælū vsque raperetur, humidus tamen & gravis terræ adhærebat: illius sententiæ memor. [Genes. 3.] *Terra es, & in terram ibis.* Vbi sunt, qui de nihilo inflātur, & de modico multùm tument: eò vaniores, quò inaniores? Quid habes, in cōparatione Ioannis, qui plus Ioāne gloriaris? aut si habes, quid habes, quod non accepisti? Aut quod accepisti, quare per inanem gloriam efflando, temetipsum evacuasti? Non enim qui inflatus est, plenus veraciter, sed inaniter tumidus est. Ergo Ioannem audiamus, quantò maiorem, tantò humiliora loquentē. *Non sum*, inquit, *Christus, non sum Elias, non sum Propheta.* Præco sum, *Vox clamantis sum in deserto; Parate viam Domino. Venit fortior me post me: cuius non sum dignus, procumbens soluere corrigiam calceamenti.* [Ioann. 1.] Et cùm multùm angeretur ab instantibus, in spiritu veritatis, & cordis puritate exultans, quod suprà posuimus, ait. *Qui habet sponsam, sponsus est.* Ac si diceret. Nec sponsam habeo, nec spons⁹ dici debeo. [Ibidem.] *Amicus autem sponsi stat, & gaudio gaudet propter vocem sponsi.* Hoc etenim, si scire vultis, sum; & hoc facio: & ideo sū, quia facio: & ideo facio, quia sum. Sponsus, vt scitis, Christus est, sponsa Christi Ecclesia. Spōsus Verbum Dei est, sponsa anima fidelis. Sponsa igitur, sicut habet adolescentulas & amicas, sic & Sponsus paranimphos & amicos: de quibus ad spōsam loquens, ait. [Cant. 8.] *Fac nos audire vocem tuam, amici auscultant.* Amic⁹ ergo stat, & auscultat, & audit vocē, non solùm sponsi, sed & sponsæ. Nō enim potest sponsam contēnere, qui sponsum voluerit audire: aut vtrūque audiet, aut vtrumque contēnet. Nemo potest alteri sine altero amicus existere. Quod Deus coniunxit, homo non separet. [Luc. 10.] *Qui vos*, inquit, *audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui verò me audit, audit eū, qui misit me.* Ecce per Christū quomodo iuncti sumus Deo: caput mulieris vir, caput viri Christus, caput Christi Deus. Itaque si sponsi cupimus esse amici, per ipsum Dei audiamus sponsam: & obaudiamus his, per quos loquitur ac iubet spōsa: id est Prælatis & Præpositis nostris. [*Audienda est Christi sponsa Ecclesia.*] Nos enim qui subiecti sumus eis, tamquam mulier simpliciter sumus: ordo autem Prælatorū quasi vir noster: qui nos regere, instruere, pascere, fecundare, ac in omnibus, & ad omnia disponere debet. Caput quoq; nostrū est, & ipsius Christus, & ipsius Deus. Vnde per Præpositos nostros subditi sumus, adhærētesq; Christo ac Deo. Amicus ergo sponsi stat & audit: sponsus verò sedet ac docet. Magistrorum est siquidem loqui, & iubere: audire autem & obedire discipulis conuenit, & cum hilaritate; quoniam hilarem datorem diligit Deus: & cum gaudio, sicut hic amicus sponsi audit, & gaudet; & hoc propter vocem sponsi. Multi ad multa quæ audiunt gaudent, sed non propter vocem sponsi. Multi ad multa quæ iubentur libenter obediunt; & non propter vocē sponsi. Cùm enim quod volunt audiunt, gaudent ꝓpter seipsos, & in hoc iam receperūt mercedem suā. Et cū iubentur ꝙ desiderabant, libenter obediunt, sed ꝓpriis concupiscentiis; nec habent, quid à sponso expectent. Quod n. propter ipsum non fit, ab ipso remunerabile nō erit. Itaq; vox spōsæ omnis est institutio ecclesiastica: quā qui diiudicat aut contēnit, amicus sponsæ esse nō poterit. Vox spōsæ sermo est & præcepta Præpositorū: quæ qui contemnit aut negligit, ad inimicitias erumpit: aut si tepidè, tardè, cum rancore cordis, & oris murmure perficit, necdū ad amicitias pervenit: nec n. gaudet ꝓpter vocem spōsę. Sponsus Verbū Dei est: vox eius omnis eventus. Quidquid enim in tēpore fit, ab æterno simul in Dei Verbo fuit. Nobis verò liber, vbi Angeli cernunt & legunt, clausus est: & solùm in exteriori legimus & discimus, quæ in interiori cōtinentur. [*Liber diuinæ ordinationis nobis clausus.*] Quod n. foris contigisse cernimus, intus dispositū fuisse cognoscimus. Omnia n. sic fiunt, vt facit aut permittit, sine cui⁹ dispositione nihil fit. Evētus ergo rei foris est vox Verbi: ad quā non murmurat, qui ꝙ intus dispositum est, amat. Omnia

verò quæ cótingunt, à bono disposita sunt, ac suo modo bene fiunt; ac ꝑpterea à bonis amāda sunt. Summa ergo omnis Religionis & Obediētiæ, est amare, quod amat Deus, quia id amat Deus; odisse quod odit Deus, quia id odit Deus: velle ꝙ vult Deus, quia id vult De⁹: nolle quod nō vult Deus. Hæc autem omnia cùm in rebus foris addiscimus, quasi per vocem Dei voluntatē audimus: & si amici sponsi esse volumus, etiāsi propter aliud in aliquibus dolemus, tamen ꝑpter vocē quæ nobis loquitur voluntatem sponsi, gaudeamus. Bonus est, inquit amicus quidam Sponsi, etiam de temporali incommodo suo sermo Dñi. Dominus est: quod bonū est in oculis suis faciat. Vtique cum malo mali servi bon⁹ est sermo boni Dñi. Si malum malè perdit, iustus est: & omne iustum bonum est: & quicūque non amat iustitiam, malus est, & hoc ipsum etiam bonum est. Si malo piè parcit, pius est, & omne piū bonum est: & qui pietatē non amat impius est: & hoc ipsum etiam pium est. Si bonum bene remunerat, iustus est: si probat, & castigat, benignus est: & qui vtrumque non amat, malignus est, & hoc ipsū iustè benignum est, ac benignè iustum est. Hæ sunt omnes viæ Dñi, misericordia videlicet & veritas: per quas inter filios hominū graditur, occidendo & viuificando, percutiendo ac sanando, eleuando ac deprimendo, dando & auferendo, terrendo ac blandiendo: nihilque fortuitu, aut ipso ignorāte, aut nolente, aut non curante contingit: sed omnia bene per tempus regit, sicut ante tēpora bene omnia disposuit: & in omnib⁹ propter eius dispositionem ac voluntatem gaudio gaudet, qui ab eo in nullo dissidet. Ea demum amicitia vera est, cum amico propter amicum idem velle, & idem nolle. Amicus ergo sponsi assistit sponso, ac audit, obedire parat⁹ ad omnia: & gaudio gaudet in omnibus, propter vocē sponsi: quamvis propter aliud contristetur in plurimis. Hoc enim etiam habet vox sponsi; nam ipse sponsus aliquando irascitur, cōtristatur, lacrymatur, ac dolet: in quibus tamen omnibus propter eum cui⁹ est Verbū gaudet, qui cum gaudio propositum sibi certamen currit. Vbi sunt, qui contra rerum eventū murmurant, ac in Deum blasphemant: qui ipsius ordinationem non amant? Nonne si à Deo est, benè est: & si bene est, quid murmuras? Non possum, inquit, dānum meum, aut amici mei amare iacturam. Sed neque Dei debes odire iustitiam, aut disciplinā. Vtique nec Deus cuiusquā diligit iacturam. Caritas enim non gaudet super iniquitate, sed suam amat veritatem, & tuam punit iniquitatem. Caritas autem congaudet veritati: cui si non congaudes, sine caritate es: ac per hoc sine Deo, & cū diabolo, qui odit iustitiam, quæ ipsius condemnat malitiam. Hoc etenim est perpetuum eius peccatum, quod perpetuum meretur supplicium. Itaque in bonis quæ agit Deus, diligamus, dilectissimi, ipsum opus totum: quoniam à bono bonum est, ac bene fit, & ad bonum. In malis autem, quæ permittit bonus, etiam bene, & ad bonum diligamus, non malitiam quam odit Deus, sed causam quare permittit Deus Permissio siquidē Creatoris est, malitia creaturæ. Hæc est, carissimi, pax bona, & trāquillitas cordis; stare in æquanimitate, & audire cum reverentia omnia quæ fiunt sub cælo, ac in omnibus benedicere omnia disponēti: nolle mutari quæ bene fiunt, ac decori vniuersitatis concinnunt: salua in omnibus charitate, quæ, vt dictum est, non gaudet super iniquitate, congaudet autē veritati. Quod in nobis operari dignetur, qui viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæc. Amen.

Summa Religionis & obedientiæ.

Quænam vera amicitia.

Sermo tertius in eodem festo

PAraui lucernam Christo meo, &c Olim, dilectissimi, cernim⁹ vos plus solito tepidos, & quasi accediosos factos ad audiendum: vnde & nos tepidiores ac imbecilliores, fateor, facti sumus ad loquendum. Attentio namque discipuli diligentiā adhibet doctori: & quò deuotiùs quisque auditur, eò studiosiùs loquitur. Sed querimini, nos stilum nescitis qua ratione mutasse: & qui subtiliter solebam⁹ aut inuenire ꝑrius noua, aut eleganter innouare vetera: nunc cōmunia tantùm terimus, ac sermone triuij trita replicamus. Quomodo, inquiunt vestrûm nōnulli, demersus est homo iste: quo modo obscuratum est aurū intelligentiæ suæ, mutatus est color optimus eloquentiæ suæ? Qui solebat mirabiliter mira dicere, singulariter inaudita excogitare, obscura luculenter diffinire, inuoluta distinctè diuidere, diuisa patenter exēplis declarare: qūo nunc omnia confundit, omnia permiscet, omnia vbique tangit, & nihil ad expectatum vsque finē perducit? Quomodo vinum eius mixtum est aqua, argentū versum est in scoriam? Quomodo nunc aut silet, aut loquitur? Ecce silebimus, sed vobis: loquemur, sed non vobis. Curiosi auditores omnes vos estis: & ideo permutauimus dicendi modum, quia vos nō posuistis curiositati vestræ modū. Noua tantùm captatis: at vnde noua iugiter cudimus? Antiqua, & quæ inveniri possunt in Scripturis, exsufflatis. Et quare libros transcribimus? Si dicimus, quod ante nos dictum sit, vel scriptum inueniri possit: nauseam vobis, aut bilem monet: non quia non sit verum, bonum, ac congruū: sed quia non est omnino novum, Si dicimus quod dixit Augustinus, ꝙ Ambrosi⁹, quod alicubi legitur, statim ad libros curritur: quod dictū est, alteri ab altero ostenditur Scriptum, & hac sola caus ab vtroque fastiditur. Ego ego fateor, in causa vobis ex parte sum huius insolētiæ. Ita enim vobis in talibus educauimus, ad talia assuefecimus, vt alium præter nos vix audire possetis: nec nos iam in alijs audire curaretis, Quare igitur & nos, aut antè curiosi talia sectando fuimus: aut modo vsitata relinquendo leues facti sumus? Vtriusque rei ratio in promptu est. Emerserunt olim quidā, quorum nomina taceo, spectabilis ingenij homines, & exercitationis miræ, qui scripturas sanctas non quidem vt hæretici pervertētes, sed earum legitimum sensum ad manum minùs habentes, ad sua studia elegantissimè accommodarunt: & de authenticis literis non sine multorum admiratione, & plurima morum ædificatione, suauissimè, vt omniū pace loquamur, nugati sunt. Nihil autem contra fidem & veritatem, omnia ad vtilitatem & honestatem vitæ, & morum, mirabili nouitate, vt scitis, & nos deseruisse querimini, attraxerunt: & quod mirabile dictu est, inopia sensus sensatissimi facti sunt. Hos ergo secuti sumus, quia eos sequebatur mundus; omnis mundus abibat post eos, & æstimatione hominum nunquā sic locuti sunt homines. Qui sic non loquebatur irridebatur, contemnebatur, deserebatur. Ne igitur aut inuidia obloqui, aut inopia ingenij non sic loqui putaremur, animum appulimus: & vt scitis non omnibus in huiusmodi inferiores fuimus: neque enim mihi cornea fibra est, ait poëta. Verùm nunc dicimus, quod ab initio conceperamus: sed ne vt diximus, aut inuidiæ, aut inscitiæ notaremur: veteris ten pore

Psal. 131.

Curiosi auditores arguuntur.

Arguuntur qui Scripturæ alienū sensum inducunt.

nunc vsque suppressimus. Instabunt igitur tempora periculosa, & intrabunt subuersores veritatis, scripturarum dicta suis sensibus accomodãtes: quibus hæc nostra licentiosa libertas, fore poterit perniciosa auctoritas. Quare non deserent nouitatis suæ gratia Patrum veteres expositiones, si id ante eos consueuit Ecclesia? Quomodo obijcietur eis, sic & sic exposuit Ambrosius, Augustin⁹, Heronymus, Gregorius? Nonne inquient, si sic aliis licuit: nobis quare non licebit? Nonne sicut ab istis ipsi audiuimus, & illi dicturi sunt, Vbi spiritus Domini, ibi libertas: nõ sumus addicti iurare in verba magistri? Huius simile, eadẽque ferme tempestate, cuiusdam nouæ militiæ obortum est monstrum novum: cuius, vt lepidè ait quidã, Ordo de quinto Evangelio est, vt lanceis ac fustibus incredulos cogat ad fidem: & eos qui Christi nomen non habent, licenter expoliet, ac religiosè trucidet: siqui autẽ de eo in depopulatione taliũ ceciderint, Christi Martyres nuncupent. Nõne & isti futuro illi perditionis filio cõtra Christianos crudelitatis suæ auctoritatẽ nutriunt? Quomodo obiicietur ei Christi mansuetudo, patientia, ac forma prædicandi? Quare non faciet libenter, quod factum reperit licenter? quomodo non dicet, qualia fecit Ecclesia, talia facite illi? Quid igitur? Et hos cum aliis dãnamus? Neutros damnamus, sed in hoc non laudamus: nec quia fortasse omnino sunt mala, quæ agunt: sed quia fore malorum occasiones queunt. Nam, quod miserabile est, omnia ferè mala de rebus bonis inoleuerunt: ac virtutes vitia nutriunt, & ab alumnis suis iam grandiusculis effœtatæ absorbentur. Plurima igitur, dilectissimi, cautela opus est, ac circũspectione. Omnia enim siue bona, siue mala vẽtura, ante se habent quasi matrices quasdã causas, quare veniant, ac præparatores quosdam, & quasi nuntios, modos quomodo proveniant: ac signa quædã sui advẽtus, quando euenire debeant. *Parasti*, inquit, *cibum illorum, quoniã ita est praparatio eius.* Et id ꝙ posuimus, *Paraui lucernam Christo meo.* Nihil n. frustra, nihil confusum, nihil subitum: multa tamen mortalibus sunt occulta, alia manifesta. Vnde Apostoli de secundi aduent⁹ causa & modo edocti, de signis autem soliciti, dicunt. *Dic nobis, quando hac fient, & quod signum aduentus tui?* Adventus itaque Christi in carnẽ causa, est humana miseria: præparatio, virginitas coniugata Mariæ: signũ, stella de cælo, emanatio olei de terra. Adventus Christi ad baptismũ causa, humana ad Deum cõiunctio: præparatio, baptism⁹ Ioannis. Venienti enim luci præparabatur lucerna: vt multi in tenebris educati, assuescerẽt ex modico lumine magnum intueri. Dicitur ergo, cùm de Ioanne prophetatur voce Patris. *Illuc producam cornu Dauid*, id est gloriã illius populi, cuius Rex erat Dauid, producam vsque ad lucernam, quam paraui Christo meo. Nam sicut ait ipse Christus, *Lex & prophetia*, in quib⁹ erat gloria populi illius, *vsque ad* Ioannem: quem etiam ipse lucernam dicit ardentẽ & lucentem: *super ipsum*, id est Christum, cui paratur lucerna, *efflorebit sanctificatio mea.* Ipse etenim solus sanctitatis flos & fructus, sanct⁹ sanctorũ: sanctus, & sanctificans ipse: natus sanctus, generans sanctos. *Inimicos eius*, id est lucernæ, tãquam nimia lux, *induam confusione*: quia neglexerunt lucernæ assuescere, vt possent lumen sustinere. Duo etenim sunt, quæ oculum à visione confundunt: nulla lux, & subita magna lux. Sed audiamus ex ipso Evangelio, quaten⁹ per Christum

Ordo Templariorum.

Non damnatur ordo, sed direptiones, &c.

Psalm. 64. Et 131.

Matth. 24.

Psalm. 131.

confuderit Pater inimicos Ioannis, Christi, & Patris. Cùm interrogassent Pharisæi Iesum, de potestate eius, mirantes, invidẽtes, indignantes, respondit. *Et ego interrogo vos vnum sermonem: quem si dixeritis mihi: & ego dicam vobis, in qua potestate hac facio.* Si enim suscipitis lucernam, ostendo vobis lucem. *Baptismus Ioannis de calo erat, an ex hominibus?* Et illi confusi, quos Deus spreuit, quia spreuerunt lucernam eius: quoniam veritatẽ fateri nolunt, & mentiri de lucerna temere non audent, rectè mentiuntur in caput suũ, ac mentitur iniquitas sibi. Nam dicunt, *Nescimus.* Si enim dixissent, (quod verum erat) De cælo: obiiceretur eis, quare ei non crederent, de luce attestanti. Sin autem dixissent, Ex hominibus, incidissent in manus turbæ, quæ eum, ꝙ verè erat, sicut Prophetã habebant. Modicum istud, de tanta vobis hodie solemnitate locuti, (in superiori quippe apologia horam impendimus) id dilectionẽ vestram exorãtam simul & admonitã cupimus in fine, quaten⁹ vt ait Propheta, interrogẽtis de semitis antiquis, quæ sit via bona, & Sanctorũ pedibus trita: ambuletisq; in ea. Curiositas enim mater est omnis vanitatis. Veritas omnis solida, nec solùm antiqua, sed æterna. Præterea cũ simplicibus sermocinatio nostra, maximè in his dieb⁹ solẽnibus, cùm laicorum turba vndique cogitur. Non deerit forsan familiarior collatio: vbi vobiscum poterimus altius aliquid, ac subtilius perscrutari. Sermones verò isti solemnes, simplicibus simplices sunt, & pedestri sermone effusi, propter eos, qui nondum assumpserunt pennas, sed pedites sequuntur ambulantẽ Iesum: cui cum Patre & Spiritu sancto, gloria & imperiũ in omnia sæcula sæcul. Amen.

Marc. 11.

Sermo 1. In natali Apostolorum Petri & Pauli.

H*I sunt viri misericordia, quorum iustitia obliuionem non acceperunt*: &c. Natale, dilectissimi, colitur Apostolorũ Petri & Pauli: & satis cõgruè dicitur mors talis natale, quæ gignit ad vitam. Vnde & natiuitas, qua nati sumus ad mortẽ, mors convenientiùs diceretur, quàm natale. Incipimus enim mori, quando nascimur: & vivere, quãdo morimur. Vnde sicut vita ista dicitur mortalis, sic mors illa dici deberet vitalis. Quãdiu ergo hic viuim⁹, morimur: & quando vita defungimur, simul & morte priuamur. Odibilis vita, quæ sine morte esse non potest: optabilis mors, quæ vitæ falsitatẽ terminat, & inchoat veritatem. Res mirabilis, vita mortẽ confert, mors vitam. Vita natalis est mortis, mors vitæ. Sicut façula igne succensa, consumit, à quo consumpta est, ignem: sic vita ista ab initio morte succensa, ipsam tandẽ ab eadẽ consumpta consumit: vel sicut vapor ignis semel immissus stipulæ, ipsam vorando semetipsũ consumit: ita mors quæ cũ vita seminatur ac concipitur, ipsa necando, se quoque simul interimit. Vapor n. est vita præsens, & fumus ad modicum parens. Quæ verò postea est vita, sola est, ac sine mortis consortio vita: vnde & vitalis in posterum existit. Hæc est ergo mortalis, illa vitalis. Præterea quod ad præsentẽ attinet statum, vita ista mortem gignit, & mors ipsa vitã interimit. Secũdùm hanc visi sunt sapientes oculis insipientium mori, illi autem sunt in pace: vbi morte iam hic mortua sine eius conflictu viuitur sola vita. *Iustorum*, inquit, *anima in manu Dei sunt: & non tanget illos tormentum malitia*, tentatio Satanæ: quæ hic quidem, dum cum morte confligitur, neminem non tangit: sed Sanctos non frangit. Ibi autẽ sicut non

Eccli. 44.

Mors sanctorum dicitur Natalis.

Sap. 3.

franget, ita nec tãget: avulsi enim sunt ab eo plus iactu lapidis: vnde ad eos vsque lapidem non mittet balista malitiæ. Ecce quò peruenerũt Sancti ab hac mortali vita, per hanc vitalẽ mortem: ad vitam videlicet vitalem in manu vitæ viuentis. Sed quare peruenerũt? Quia misericordes sunt: sibi priùs, & secundùm hanc regulam proximo. *Miserere*, inquit, *animæ tuae, placens Deo*: ac subveni eis vtique proximo. Beati enim misericordes: quoniam ipsi misericordiam consequentur: iudiciũ verò sine misericordia immisericordib⁹. Qua enim mensura mensi fuerint, remetiẽtur eis. Viri itaq; misericordiæ sunt in misericordia viriles. Tres etenim sunt misericordiũ differentiæ. Primi de suis subveniunt, non vt ipsis sit tribulatio, & aliis remissio: sed vt de eorum abundantia aliorum suppleatur inopia: vbi cum intentione animi metitur veritas de quanto, potiùs quàm quantum tribuatur. Hi sunt, qui capillis capitis sui Iesu pedes tergunt: accepti ex eo quod habent, non ex eo quod nõ habent: vsque ad calicem aquæ frigidæ, vel bonã tantùm voluntatem: quæ sola satis sufficit, si aliud non invenit. Secundi omnia sua distribuunt: & de cetero sicut in commune acquirunt, sic in cõmune expendunt: vbi nihil suum dicunt, sed omnib⁹ omnia prò ratione ac necessitate cõmunia existũt: vbi qui plus, non abundauit: & qui minus, nõ minorauit. Et hic metitur veritas potiùs quid habere nolint, quàm quid relinquere potuerint. Omnia enim relinquunt, qui nihil habere volũt: & quantũ quisque non cupit, tantum relinquit: omnib⁹ omnino omnia dimittit, qui nemini quidquam impedit. Hi sunt, qui centuplum accipient, & vitam æternam possidebunt. Tertij verò non solùm omnia impendunt: sed ipsi superimpenduntur, ac semetipsos dedunt in periculũ carceris, proscriptionis, & mortis, vt alios à periculo reuocent animarum: sui supra modũ prodigi, aliorum cupidi. Et hos metitur veritas secundùm caritatem, qua nemo maiorẽ habet, vt animam suam ponat quis pro amicis suis. Isti ergo in misericordia viriles, sunt viri misericordiæ, & in misericordia summi. Tales sunt gloriosi isti principes cæli, terræque ministri: quorum hodie post longas inedias in fame & siti, in frigore & nuditate, ac durissimos labores & pericula, victoriosissimæ mortes celebrãtur. De quibus bene sequitur. *Quorum iustitiae obliuionẽ non acceperunt*. Obliuionem non acceperunt iustitiæ, quia non sunt obliti misericordiæ: & quantũ memores extiterunt misericordiæ, tantùm non accipient obliuionem iustitiæ. Quorumdam enim iniquitates in obliuionem veniunt, & iustitiæ eorum tantũ recordatur Dñs: & quorumdam iustitiæ in obliuionẽ veniunt, & eorum iniquitatum tantùm recordatur Dominus. Sed eorũ recordatur iustitiæ, qui non sunt obliti misericordiæ: & eorũ recordatur iniustitiæ, qui non meminerunt misericordiæ. Soli n. misericordes misericordem invenient Deum: & quos misericordia non cõmendabit, iustitia condemnabit. *Cum semine eorum permanent bona*. Cum hominib⁹ hic nec bona nec mala permanent, sed vicissim & quasi cæcis casib⁹ perfundunt bonos ac malos: in futuro verò cum bonis bona sola, cũ malis sola mala permanebunt. Hinc dictum est, *Cum semine eorum*, potiùs, quàm cum illis: sicut & alibi, *Anima eius in bonis demorabitur*, nec ampliùs vicissim permutabitur: *& semen eius*, quod colligetur nouũ de veteri, *hereditabit terram*, id est corpus immortale, quod amodo non perdet. *Seminatur* inquit, *animale, sed surget spirituale*: de veteri semente novum semen, de mortali immortale, de corruptibili incorruptibile: & cum ipso quod permanere poterit, permanebunt bona. *Hereditas sancta nepotes eorum*. Filij filiorũ, fructus operum. Opera peribunt, fructus permanebunt immobiles, & hereditate sancta, id est firma & æterna possidebuntur. *Dicite*, inquit, *iusto*, cuius iustitiæ obliuionem non acceperunt, quoniam misericordiã non deseruerunt, *quoniam bene*. Et quare bene? *Quia fructus adinuensionum suarũ comedet*. Labores etenim manuum suarũ manducabit, & bene ei erit *Impio autem vae in malum, retributio enim manuum suarum fiet illi*. Sicut rapuit, sic rapietur. Væ qui prædatis: nonne prædaberis? Et sicut percussit, sic percutietur: sicut clausit manũ suam mendico, sic claudetur ipsi mendicanti. Hereditas ergo auari, nepotes illius, maligna erit illi. Hereditas auari spelunca hyenæ fiet illi. Hereditas auari, qui mori nõ potest, ignis inextinguibilis illi. Misericordibus autem funes ceciderunt in præclaris: etenim hereditas eorũ præclara erit illis: ad quam nos perducere dignetur misericors & benign⁹ Iesus, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæc. sæc. Amen.

Eccli. 30. — Triplicis generis misericordes. — Quis omnia relinquat. — Eccli. 44. — Psalm. 24. — 1. Cor. 15. — Eccli. 44. — Isai. 3. — Ibidem. — Hereditas auari quanta.

Item de eodem. sermo secundus

NOlumus vos, carissimi, conuersationis vestræ formulam & vitæ auctoritatem prorsus ignorare. Multi namque alienæ vitæ curiosi, & suæ mortis securi, simpliciores quos reperiũt, inanibus quæstiunculis fatigant, & serpẽtina voce ad primam parentem assumpta, Quare, inquiunt, præceptum est vobis sic laborare, sic abstinere, sic hominibus obedire, sic ab hominibus silere, sic seorsum conuenticula cogere, sic communem vitam hominum spernere? O, aut otiosa, aut, malitiosa curiositas! quare, inquit diabolus ad Evam, *Præcepit vobis Deus, ne comederetis ex ligno scientiæ boni & mali*? Simplicem mulierculę sensum astuta malignitas tali cauillatione pertusum irrepsit; & cùm nesciret tenera simplicitas diuinæ iussionis rationem reddere, non valuit callidæ persuasionis allegationem refellere. Ideo dilectissimi, sicut beatus ait Apostolus Petrus, paratos vos cupimus, & edoctos omni poscenti vos rationem reddere, de ea quæ in vobis est conuersatione & obedientia. Olim verò, nisi vobis excidit, de re ista verbum vobis fecimus: sed quia in hoc Apostolorum natali, vndique fratrum numerus solito copiosior affluxit, repetere nobis haud erit pigrum, quod vobis credimus necessarium. Itaque quod manibus laborantes terram operamur, forma est protoparentis Adæ, non quidem in paradiso peccantis, sed extra pœnitentis. In paradisi namque otio, & rerum omnium opulentia, oborta est culpa, quæ Dominum irritauit. Extra paradisum suscepta est pœna, quæ seruum iustè mulctauit. Melior igitur pœna in exilio, quàm culpa in paradiso. Ideo ergo quia peccatores & filij peccatoris secundùm carnem adhuc sumus, in carne sententiam dãnatæ carnis non respuimus: & in sudore vultus nostri pane nostro vescimur. Ne autem totus labor hominis sit in ore eius, manibus nostris operosiùs laboramus, vt sit, vnde tribuamus necessitatẽ patienti. Quare cum silentio? Quia in multiloquio nõ effugietur peccatum: quia hoc admonuit Apostolus: quia ante Apostolũ Propheta dixit. *Obmutui, & humiliatus sum & silui etiã, à bonis: & dolor meus renouatus est*. Nihil magis extra se cor hominis

Genes. 3. — Labor manuum in Religione. — Silentij commendatio. — Psalm. 38.

Multiloquium cur vitandum. effundit, quàm multiloquium: nihil citiùs incurrit vaniloquiū, aut stultiloquium, aut etiam turpiloquium, quàm multiloquium. Ideo ꝓpter multiloquium fugiendum, silemus etiam a bonis, ne detur occasio malis. *Tectus magis aestuat ignis*, ait Poëta. Vnde mot⁹ animi, si verbositate foras non effunditur, iugi rotatu, sicut flamma ignis, intus circumvoluitur: omniaque interioris conscientię perlustrans, ea offendit, de quibus ei dolor cōpunctionis salubriter renovatur. Cor quoq; quia foris non evaporat, int⁹ cōcalescens ex igne cōpunctionis vrēte, ignem creat lucentē, quem in meditatione sursum dirigit. *In meditatione*, inquit, *mea exardescet ignis*. Sic fit, vt qui silere foris hominib⁹ didicit, ipsi Deo intus loqui incipiat. *Locutus sum*, inquit, *in lingua mea: notum fac mihi Domine, finem meum*. Præsentium contēptor, & quæ retro sunt oblitus, de fine interrogat. Ecce quare cū silentio. In obediētia autem quare? Istud *Quare* primùm adinvenit diabolus. Diabol⁹ enim obedientiæ præceptū primus discutere cœpit. *Quare*, inquit, *praecepit vobis Deus non comedere de ligno scientiae boni & mali?* Antehac homo simplex simpliciter obedierat, non tam propter præcepti rationem, quàm ob præcipientis auctoritatē. Sicut enim fides non habet meritū, cui humana ratio præbet experimentum: sic obedientia à virtute humilitatis evacuatur, cùm ei ratio præcepti adstipulatur. Vis tamen audire, quare ad alienum aut laboramus, aut pausamus arbitriū & imperium? Quia in hoc nimirum imitatores sumus Christi, sicut filij carissimi: & ambulamus in dilectione, qua dilexit nos, qui ad omnia factus est obediens ꝓpter nos, non solùm ad remediū, sed ad exemplum: vt quemadmodum ille fuit, sic & nos simus in hoc mundo. In hoc enim, vt beatus ait Ioannes, est fiducia. Factus est ergo obediens per omnia, nō solùm Patri vsque ad mortem, sed Mariæ & Ioseph vsque ad prælationē. Cùm enim paterna vocatione dicente, *Hic est filius meus dilectus, in quo mihi bene complacuit: ipsum audite*, ad Prælationē vocaretur, tunc primùm cœpit aliis præesse, qui diu didicerat aliis subesse: cœpit iubere, qui didicit obedire. Præterea recompensatio iusta videtur, vt qui in paradiso dedignatus est regnare dominus sub Dño, in exilio iam serviat serv⁹ sub cōseruo. Conditio enim naturæ statuit hominem sub Dño: transgressio obedientiæ subiugauit eum inimico: reconciliatio verò gratię supposuit fratri cōseruo. Natura subdidit eum Deo, culpa diabolo, recōciliatio verò homini amico. Et quare, inquis, in abstinentia ciborum, quos creauit Deus ad hominū vsus? Et hoc audi breviter. Quia illicitis licenter, & licitis illicenter aliquando vsi sumus: illicitis modò nūquam, licitis parciùs vtimur. Quia sine Cerere & Baccho friget Venus, carnisq; superbiam potus cibique parcitas terit, etiā à concessis temperamus. Omnia quidē licent, sed non omnia expediunt. Paulus castigat corpus suum, & in servitutem redigit: & quomodo voratores carnium, ac vini, in quo est luxuria, potatores, de castitate sibi blandiuntur? Vtique non invenitur in terra suauiter viuentium: & nos mollibus induti, & in pluma defossi, totam stertimus noctem. Vis audire ieiunij virtutem? Dirissimū dæmoniorum genus non eiicitur, nisi in ieiunio & oratione. Salvator quoque cum diabolo ieiun⁹ confligit in deserto. Audi etiam breuiter vnius abstinentiæ fructū triplicem. *Qui corporali ieiunio vitia comprimis, mentem eleuas, virtutem largiris & praemia*. Ecce abstinentiæ nostræ ratio. Sed dicis. Si tanta est in cibo ac veste ariditas & districtio: quare in laboribus tanta est corporis exercitatio, tanta in acquirendis rebus negotiatio? Quoniam qui multū laborat, & multum acquirit, vt multū vescatur, ventri suo tantùm seruit, & illi soli negotiatur: ideoque vt sit, vnde tribuatur necessitatē patienti, vt alij possint in labores nostros, aut nobiscū, aut post nos introire. Quare seorsum ab hominibus? quia colloquia mala corrumpunt bonos mores: & quare plures simul? quia nondum sufficim⁹ ad solitudinem: & vt si ceciderit quis, habeat subleuantem se: itē frater fratrē adiuuans, exaltabitur, sicut ciuitas munita & fortis: denique quia bonū est & iucundum, habitare fratres in vnum. Quòd ergo manibus operantes, in sudore vultus nostri vescimur pane nostro, forma est pœnitentis Adæ: quòd super hoc familiā habemus, & pecora, Patriarcharum est imago. Patres enim nostri, vt ait quis, pastores ovium fuerunt. Itaque de labore proprio ac familiæ, & nutrimento pecorum vitā transigere, sicut non est à rectitudine devium, sic non est ab authoritate vacuum. Quid igitur negotiantur quidā, & mendicant, stipantes nundinas, curias frequentantes? Breviter respondeo: ꝙ amplius est, à malo est. Nuper tamen duplex Religiosorum genus emersit: & quod retro sæcula nescierunt, hæc feruentia nostra tempora pepererunt. Sicut enim eorum, qui trutāni dicuntur, duo sunt genera (alij enim circūeunt & perambulant terram, mendicantes vbique, multis & miris modis simulationum & dissimulationum falsi ac fallentes: alij verò in triuiis, & in ingressib⁹ templorū tabernacula figunt, omni astu simulationis ac dolositatis priores exuperantes) sic Religiosorum nonnulli sub obtentu sanctitatis, fictis verbis de mundo, cui mortui sunt, viuacissimè negotiantur: omnia penetrantes, omnia perscrutantes, nihil intentatum relinquunt: à quibus mund⁹ vim patitur, & violenti diripiunt illum; quatenus etsi nō ex eo quòd amici sunt homines: ex improbitate tamen surgunt, & donant plusquam tres panes. Isti vero sicut semper mendicantes, ita & semper manduci: quippe quod de facili eis constat, facilè profligantes. Alij verò opulentam captantes viciniam, prope refertas vrbes & oppida populosa nemusculis seimmergunt, fossatis cingunt, & summopere cauentes ab hominibus, arte mirifica quo se arctiùs occulūt, cariùs se vendunt. Manibus modicum laborant, omnino nihil nutriunt, alienis semper manibus inhiantes, nihil respuunt. Evangelicæ volucres, quæ nec serunt, nec metunt, nec in horrea congregant, & pater cœlestis pascit eas. Pascit quidem, dilectissimi, Dominus aues, sed tamen hominibus importunæ sunt, quorum laboribus insidiantur. Ideo magis attendam⁹ ad illam nobilem veritatis sententiam, qua dicitur, *Beatius magis esse dare, quam accipere*, & cum multo sudore laborem⁹, quod cū multa charitate donemus. Nutriamus etiam diligenter, quod tribuamus libenter. De nostro potiùs quàm de alieno ædificemus Deo templum, & seruitoribus eius congruum habitaculum: magis semper exultantes, & gratias agentes, cùm dederimus, quàm cùm acceperimus: alios quoque cùm susceperimus, quā m cùm ab alijs suscepti fuerimus, sicut scriptum est. *Date eleemosynam, & omnia munda erunt vobis*. Et alibi. *Frange esurienti panem tuum, & egenos vagosque induc in domum tuam*. Ita & patres nostri hospitalitatis gratiam sectantes:

Marginalia: *Psalm. 38.* — *Obedientia religiosa.* — *Genes. 3.* — *Ioann. 4.* — *Matth. 3.* — *Abstinentia à cibis.* — *Virtus ieiunij.* — *Matth. 4.* — *Præfatio Missæ.* — *Cur laborant Religiosi.* — *Psalm. 132.* — *Duo genera Religiosorū improbata; sedilla abolita.* — *Act. 20.* — *Luc. 11.* — *Isai. 58.*

Religiosus status ab Apostolis ortus.

etiã Angelos hospitio excipere meruerũt. Quòd autem castimoniam professi, absque coniugibus & liberis, etiam absque proprietate in commune viuimus: vni omnes obedientes, & ab eo, prout cuique necessarium est, omnia expectantes, beatorum Apostolorum, & ipsius in Ierusalem primitiuæ Ecclesiæ proculdubio forma est; quibus cum communione substantiæ, erat etiam cor vnum, & anima vna; quorum inæstimabilis feruor de camino in Ierusalem à Spiritu sancto, die sancto Pentecostes succenso, sicut scriptum est, *Cuius ignis in Sion, & caminus in Ierusalem*, lõgo tẽporis tractu refrigescente caritate, & abũdante iniquitate, de die in diem euaporatus, adhuc in huiusmodi Cœnobiis tenuiter fumat, & extincti fere incendij nõnulla quasi vestigia indicat, & magnorũ carbonum minutias quasdã monstrat. Hæ sunt hodie, carissimi, sagittæ potentis acutę cum carbonibus desolatorijs: quas apposuimus vobis ad linguã dolosam: quæ in omnibus, quare hoc & hoc facimus, labijs iniquis, & lingua dolosa quæritant; & quare facti sint ipsi, non curant. Ita non præsumptiones nouitatum secutus, super fundamentum Apostolorum & Prophetarum ædificatus est Ordo noster: cuius ædificatio, toto ferme terrarum orbe sicut est dies hæc constructa, creuit in templum sanctum in Domino; in quo & vos loco & tempore vestro coædificamini in habitaculum Dei, in Spiritu sancto: ipso operante qui omnia operatur in omnibus Deus: cui est honor & gloria, per omnia sæcula, sæculorum, Amen.

Isai. 31.

Sermo I. In Assumptione beatæ Mariæ.

Eccli. 24.

IN *omnibus requiem quæsiui, & in hereditate Domini morabor*, &c. De hodierna solemnitate, id est beatæ semper Virginis Assumptione, quid ꝓpriè dici queat, difficilè inuenitur. Patrum namque inclusi limitibus, quos prætergredi prohibitum est, nihil aliud definire audemus, nisi quòd hodierna die, (siue cum corpore, siue sine corpore, nescio, Deus scit) non ad tẽpus rapta, nec ad tertium tantùm cælum, si plures sunt cæli; sed ad perpetuam & felicem mansionem, ad summum cœlorum cœlum assumpta sit. Assumpta quidem ab eo, qui de ea carnem sumpsit in terris: cui soli eam subordinaret in cœlis. Post ipsum etenim ventris sui fructum sic eam credimus ordinatam in cœlis, & locatam, vel si nondum adhuc surrexit, locandam, vt proximè post illius dilectam animam, & ipsius anima disponatur ad sapientiam; & post illius corpus, ipsius quoque corpus ad gloriam. Ipsa ergo iure in generationibus iustorum prima residet: quæ primigenium omnisi propriè generauit. Ipse quippe primogenitus est in multis fratribus; qui cùm esset natura vnicus, gratia consiliauit sibi plures, qui cum eo sint vn⁹. Dedit enim potestatem filios Dei fieri, his qui recipiunt eum. O amabilis & admirabilis potestas! O si liceret, & potis esset pauper & ignobilis, locupletem & generosum sibi pro voluntate eligere genitorem; quis non curreret, quis non festinaret ad reges & principes hominum? Et quidem filij Dei fieri possunt, quotquot volunt. Et quare hoc, rogo; nisi quia filius Dei, fieri pauperis filius voluit, vt sua paupertate multos ditaret? Sed & hoc quis faceret filius Regis & diuitis, vt gratis semetipsum exinaniret; & fieret ipse propter alios filius egeni & ignobilis? Factus autem egenus, quomodo posset alios ditare? factus ignobilis, quomodo nobilitare? Manens igitur nobilis nollet descẽdere, factus ignobilis non posset sublimare. Dei verò charitas incomparabilis, & potestas inęstimabilis, quasi & hoc sicut voluit, potuit. Sicut enim, quod stultum est Dei, & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus; sic quod egenum est Dei, locupletius est hominibus: & quod ignobile est Dei, nobilius est hominibus. Factus igitur filius pauperis, multos fecit filios diuitis: factus filius ancillæ, multos fecit filios nobilis: factus denique hominis filius, multos fecit Dei filios. Multos igitur consiliauit sibi, vt dictum est, sua charitate, & potestate vnicus; qui cùm carnali generatione in seipsis sint plures, diuina tamen regneratione cum ipso sunt vnus. Vnus enim totus ac solus Christi caput & corpus: vnus autem is vnius Dei in cœlis, & vnius matris in terris; & multi filij, & vnus filius. Sicut namque caput ac membra, vnus filius, & plures filij, sic Maria & Ecclesia vna mater, & plures; vna virgo, & plures. Vtraque mater, vtraque virgo; vtraque de eodem spiritu sine libidine concipit; vtraque Deo Patri sine peccato prolem fundit. Illa absque omni peccato corpori caput peperit; ista in omnium peccatorũ remissione capiti corpus edidit. Vtraque Christi mater, sed neutra sine altera totum parit. Vnde in scripturis diuinitus inspiratis, quod de virgine matre Ecclesiâ vniuersaliter, hoc de virgine Maria singulariter; & quod de virgine matre Maria specialiter: id de Virgine matre Ecclesiâ generaliter iure intelligitur: & cùm de alterutra sermo texitur, ferè permixtim & indifferenter de vtraque sententia intelligitur. Vnaquæque etiam fidelis anima, verbi Dei sponsa, Christi mater, filia, & soror; virgo & fœcunda suapte ratione intelligitur. Dicitur ergo vniuersaliter pro Ecclesia, & specialiter pro Maria, singulariter quoque pro fideli anima, ab ipsa Dei sapientia, quod Patris est verbum. *In omnibus requiem quæsiui*, &c. Vbique & in omnibus diuina sapientia est, quæ à fine vsque ad finem, id est ab omnium principio ad vsque omnium finem, attingens, sua vbique pressit vestigia, quibus inuestigari & inueniri possit; sed in solis mentibus sua imagine & similitudine præditis requiescit, ac iocundatur, aut laborat, & molestatur. Vnde de quibusdam conqueritur dicẽs. *Laboraui sustinens*. Et alibi. *Quia molesti estis & Deo meo*. De alijs quidem cum quibus pausat ac requiescit, dicit, *Noli mihi molestus esse, ecce pueri mei mecum sunt in cubili*. Sicut enim similia de similitudine in consimilibus naturaliter magis gaudent; sic de similitudine in consimilibus inuenta plures naturaliter dolent. Quomodo ergo, sic falli potuit sapientia, vt in omnibus mẽtibus videlicet requiem quæreret, quam in paucis aut omnino nullis plenè inueniret? Sed quod mirabilius est, eo vsque incrassata est & impinguata, quæ de subtilitate cerebri Iouis nata est illa Minerua, vt in arbore etiam ficus fructum quæreret (& fortasse non in tempore fructus) & non inueniret? tempus est enim omni rei sub cœlos; nam super cœlum sicut nec tẽporalis, ita nec tẽpus. In solis ergo sapientibus requiescit sapientia. *Thesaurus desiderabilis*, ait sapiens de sapiẽtia loquens, *requiescit in ore sapientis*: stulto autem grauis est & contraria; & ideo odit eam, ac substantiam quam cum patre & fratre posset domi habere quietam & opimam, in regione longinqua profugus, luxuriosè viuendo profligat.

Scrupulus authoris circa Assumptionem B. Virginis.

Ioann. 1.

Quisquis vult potest filius fieri Dei.

Multos filios secũ fecit Christus.

Quod de Ecclesia, hoc de Virgine dicitur in Scripturis.

Eccli. 24.

Isai. 1. Et 7.

Luc. 11.

Prouer. 21.

Quid sapientem faciat. Sapientem autem non solum facit rerum cognitio, sed bonarum electio, & malarum reprobatio. Hinc etenim de butyri & mellis alumno rite
Isai. 7. dicitur, *vt sciat reprobare malum, & eligere bonũ.* Tale siquidem rationalis animæ triclinium, vbi habitaret & requiesceret, ædificauit sibi sapientia; id est rationale, irascibile, cõcupiscibile: quatenus per rationem discerneret inter amicum & inimicũ, inter virum & mœchum; & per irascibilitatem vtrarũque hostem puta rationis & concupiscentiæ, aut non admitteret, aut incautè admissum zelo forti ejiceret; per concupiscibilitatẽ solũ amicum & legitimum virum & desideraret, admitteret, diligeretque, & ei solisecum requiem præstaret. De ratione igitur scientia oritur: de irascibilitate reprobatio: de concupiscibilitate electio. Sapiens ergo qui scit per rationem bona & mala, & reprobat oditque per zelum omnia mala; eligit autem, amatque per concupiscibilitatem sola bona; sapientiæ in se domum ædificat, & requiem præstat. Thalamum quoque collocat, aut cubile parat, vbi secretiùs delitiotur & pauset; iuxta quod studiosiorem, & feruẽtiorem, & affectuosiorẽ in istis se exhibet. In omnibus igitur iure requiem quærit, qui omnes in quibus requiescere posset, tales creauit. Sed in omnibus requiem minimè inuenit; quoniam nõ omnis in eo quod acceperat, permansit. Ipse autem quod commendarat, quare non repeteret; quod exhibuerat, quare non exigeret; vbi seminarat, quare non meteret? Sic nimirum Adam, quem ante peccatum in paradisi claritate & luce posuerat, post peccatum ibidem quæsiuit; quem cùm ibi minimè reperisset, fugerat enim propter peccatum ad latebras, clamore persecutus ait.
Genes. 3. *Adam vbi es?* Ac si diceret. Vbi te posui, non es; & vbi es, non te posui. Non sequor ad tenebras, non sequor ad vmbram, quem in luce & claritate dimisi. Sed quid facimus, fratres? vtique omne commissum nec simpliciter, sed cum fœnore quia multiplicandũ tradidit; omne quod donauit, sapientia iustè exigit; & quod posuit quærit. Lasciuia quidem cum meretricibus luxuriosè viuendo totum profligauit: infirmata in paupertate virtus nostra, quod consumptum est, simpliciter & sine lucro reportare nequit. Proculdubio quos iustitia veraciter accusat, iudicium districtè condemnat; nisi sola misericordia misericorditer intercedat. Iustitia totum exigit, malitia totum absumpsit, infirmitas nihil restituit, iudicium nihil remittit. Veniat igitur, & interueniat misericordia, obuiam iustitiæ: quoniam tempus miserendi; iuxta quod tempus & tempus omni rei sub cœlo; vt prosequens apprehendat Adam errantem, sicut ouem pereuntem in deserto: quẽ persecuta olim iustitia deprehendit sub arbore latitantem in paradiso. Veniat prope vsque ad tenebras, & vmbram mortis misericordia, quærere, quod perierat: quia in luce manens iustitia in vmbra absconsum perditum à longe per cla-
Genes. 3. morem increpat, *Adam vbi es?* Vbi est miseria, veniat misericordia: quia vbi est iniustitia, venire non potest iustitia. Veniat denique ipsa sapientia pręparare misericordiæ solium, quæ olim ædifi-
Isai. 16. cauit iustitiæ domũ. *In misericordia,* inquit, *præparabitur tibi solium.* In iustitia namque in sanctis Angelis parauit sibi sapientia solium excelsum, in hominibus verò in misericordia eleuatũ: vnde & Isaias iustum & misericordem Dominũ sedentem contemplatur super solium excelsum & eleuatum. Veniat ergo misericordia, & de vetusta ac ruinosa domo ventis & pluvijs patula, volucribus cœli ac bestijs syluæ exposita; in qua homo habitare non audet, & filius hominis non quiescit, nouum sibi arte noua renouet habitaculum, vbi filius hominis caput reclinet, & interim paululum pauset; sicut scriptum est, *Dormi-* Matth. 14. *te iam, & requiescite,* & continuò, *surgite eamus hinc.* Modica enim & breuis hic est requies sanctorum, labor verò magnus ac ferè continuus. Veniat tandem ad vetustum æternus, & vt veterem renouet innouans omnia, quodammodo ipse inueterascat, & sicut arte noua ac inaudita, inclinata est æterna maiestas, vt in nos noui capitis altitudo totũ corpus innouans superueniret; obscurata quodammodo & obumbrata lux, vt cæcis & antiquis tenebris noua lux oriretur: sic quodammodo æternitas inueterata est, vt inde veteribus nouitas nasceretur; & sicut sua exinanitione vacuum repleuit, sua paupertate egenum ditauit, sua stultitia fatuum erudiuit, sua infirmitate debilem roborauit, sua captiuitate captiuum redemit, suis vinculis ligatum soluit, sua denique morte mortuum viuificauit: sic sua vetustate veterem innouauit. Vbique enim quod minus est Deo, maius est hominibus. Nonne igitur per vetustatem Dominus nouam de vetere hereditatẽ, in qua moraretur; & tabernaculum, vbi requiesceret, arte noua renouauit: qui in omnibus ante requiem quæsiuit, & nusquam inuenit? Vnde & sequitur. *Et in hereditate Domini morabor.* Hę- Eccli. 24. reditas enim Domini, vniuersaliter Ecclesia, specialiter Maria, singulariter quæque fidelis ani- Hereditas ma. In tabernaculo vteri Marię moratus est Chri- Dei quanq. stus nouem mensibus; in tabernaculo fidei Ecclesiæ vsque ad consummationem sæculi; in cognitione & dilectione fidelis animæ in sęcula sęculorum morabitur. Vnde sequitur. *Tunc præcepit, & dixit mihi creator omnium,* &c. Vox ipsius hereditatis. Cùm enim vbique, sicut dictum est, requiem quæsiuisset, & nusquam inuenisset; tunc sequestrauit sibi populum Iudæorũ in hæreditatem, cui per Moysen præcepit & dixit, id est præcepta dictauit. Et qui creauit hac secunda creatione Synagogam matrem Ecclesiæ, requieuit in tabernaculo suo, id est in tabernaculo fœderis: in Ecclesia autem similiter nunc in sacramento sui corporis. Cùm etiam per omnes mulieres, de qua nasceretur, quasi quæsisset, selectim assumpsit sibi Mariam: vnde & benedicta dicitur in mulieribus: & tunc per Spiritum sanctum intus præcepit illi de contemptu commixtionis carnalis, de amore virginitatis, & per Archangelum Gabrielem dixit ei foris, quòd Christum conciperet de Spiritu sancto, quem iam intus habebat. Et postea qui creauerat eam nouam creaturam in seipso, requieuit in vtero suo Christus. Vnicuique etiam fideli animæ ad salutem prædestinatæ quando vult, & quomodo vult, & intus per propriam rationem, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, & per inspirationem gratiæ, qua pluuiam voluntariam segregat hereditati suę, & foris per doctrinam & creaturam, vbi quæ per ea quæ facta sunt intellecta conspiciuntur, præcipit & dicit sapientia: & quæ sic creat & format eã in Christo Iesu in operib⁹ bonis, requiescit in consciẽtia ipsius. *Et dixit mihi. In Iacob inhabita, & in Israel heredi-* Eccli. 24. *tare.* Vox Patris ad sapientiam Christum. Sapientia habitat in Iacob, hereditatur in Israel: sed

in solis & in omnib⁹ electis patris sui mittit radices. Omnis enim plantatio, quam non plantauit pater cælestis, quantũvis crescat, quantumvis floreat, tandem eradicabitur. Neque enim Filij est dare regnum, nisi quibus paratum est à Patre. Nõ igitur vbicumque sapientia habitat, hereditatur: nec vbicũque hereditatur, mittit radices. Cadent enim ab hereditate mille, & de habitaculo decem millia: ad electos verò non approximabit ruina: generatio enim cœlestis tanquam radix fortissima conseruat eos. Vel si placet, in actiuis habitat, qui supplantatis vitijs, bonis desudant in operibus; & in contemplatiuis iam quasi hereditatus, qui bonam partem elegerunt, quæ non auferetur ab eis. In vtrisque verò electis mittit radices sapientia, quæ contra omnem impetum & vim ventorum seruauerat vtrosque. Et secundùm hunc modum ceteræ distinctiones, ordinibus licet permutatis, facilè currunt. Verũtamen in Ecclesia actio & cõtéplatio duæ vitę, in Maria circa Christum duo plenissima officia: in singulis nobis vtilissimę permutationes & vicissitudines necessariæ. Quod enĩ caret alterna requie, interim durabile non est. Quod & in nobis adimplere dignetur per intercessionẽ beatæ Mariæ Christus: qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat De⁹ per omnia sæcula sæculorũ Amen.

Matth. 20.

Sermo 2. in eadem solemnitate.

Cant. 8.

QVæ est ista, quæ ascendit de deserto, deliciis affluens: innixa super dilectũ suum? Ferme in principio Epithalamij huius apparet nescio quæ mirabilis, quasi in deserto iacens, ardens, & fumans: ignem in se retinens occultũ, fumum sursum dirigens manifestum, tamquam virgulam; odoriferum quoque, tamquã ex aromatib⁹ myrrhæ & thuris, & vniuersi pulueris pigmentarij: de qua dicitur *Quæ est ista, quæ ascendit per desertum, sicut virgula fumi?* In progressu verò alia quædam, aut fortasse propter profectum virtutis eadem, quæ iam consurgens progreditur: nec tota statim clara aut lucida, sed quasi aurora, quæ de confinio noctis diescit in claram lucem. Pulchra quoque vt luna, quæ tota non est pulchra: electa etiam vt sol, qui licet totus lucidus, non tamen totus placidus. Fulget enim & torret, & quantum quidem ex fulgore placet, tantum quãdoque ex feruore nocet. Sunt enim aliqua in rerum naturis, quæ lucem solis eligunt, sed calorem refugiunt; & nonnulla quæ calore fouentur, luce autem offendũtur: quibus calor amicus, splendor contrarius: splendor amicus, calor cõtrarius. Terribilis tandem, vt castrorum acies ordinata, sed nondum pacata. Acies quidem ordinata esse potest, sed dum acies est, secura & omnino pacifica, vel pacata esse nequaquam potest. Circa finem verò tertia cæteris mirabilior & excellentior apprime, nec iacens & fumans per desertum, nec consurgens & progrediens de deserto, apparet; sed virtute multa & alacritate mira ascendens de deserto, tota non dico circumdata aut plena delitijs, sed superabundans & affluens, præ nimia teneritudine seipsam non sustinens, sicut Esther illa regina ascendens de triclinio feminarum in palatium Regis Assueri, innixa & incumbens super dilectum suum. Et hæc fortassè est ista regina mundi, quæ hodie de hoc mundo & sæculo nequam eripitur; quæ in præsentis Ecclesiæ triclinio super coniuges & viduas cum virginibus lota & ornata, & his omnibus amplius. Quia etsi multæ filiæ congregauerunt diuitias, ista supergressa est vniuersas. Hodie rogatura pro populo ingreditur ad Regem filiũ, & sponsum suum: cuius faciem maiestatis nec mater ipsa tolerat, nisi & Rex in signum clementiæ auream virgã porrexerit. Nisi enim diuinam ac immẽsam maiestatem cõnaturalis & coæqualis contemperauerit bonitas, intolerabilis & inaccessibilis est omni creaturæ. Ante hanc quippe Prophetæ corruunt, & cùm ab ipsa per clementiam tandem eriguntur, diu languent & marcescunt: virtutes quoque cœlorum in fine mouebũtur, & trement. Securiùs tamen omnibus mater ad filium ingreditur; nec tam quia sola genuit, quàm quia singulariter dilexit. *Innixa*, inquit, non super filium, sed *super dilectum*. Potest enim filius esse, vel frater, vel pater, vel sponsus, vel quilibet huiusmodi, & non diligi; dilectus autem omnino non potest esse, & non diligi. Ascendit igitur hodie Maria de mundi huius deserto; non sine admiratione cœlestium virtutum, quæ tale aliquid antehac non viderunt, vt supra earum omnium choros & sedes de hoc mundo aliquis euolaret ac resideret. Vnde & dictum est. *Quæ est ista, quæ ascendit de deserto, delicijs affluens?* Deliciæ sunt virtutum fructus, quæ dum pullulant, aut florent, aut immaturos adhuc fructus formant, habent aliquid amaritudinis, & difficultatis & mœroris: sed exercitatis ad extremum per eas pacatissimum ac suauissimum ferent iustitiæ fructum. Sicut enim tempore maturitatis, reiectis corticibus, apertis testis, ad nuclei tandem suauitatem ac dulcedinem peruenitur; & quod diu elaboratum est, cum suauitate & lætitia carpitur: sic nimirum post hanc vitam exercitijs virtutum omnimodis euacuatis, in ipsis solis & puris & nudis deliciabimur. In quibus quoniam in hac vita, beata virgo Maria plus omnib⁹ floruit (vnde merito in Nazareth de ipso Spiritu sancto immediatè concepit) in illa cœlesti sede, tanquam in domo panis, abundantiùs omnibus delicijs affluit: innixa vbique super dilectum, quem fœliciùs fide & dilectione, corde quã carne gestauit. Vnde & dictum est. *Quinimò, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Interim autem donec metat myrrham suam maturam sponsus cum aromatibus suis, frequenti visitatione descendat in hortum nucum, vt inspiciat, si florent vineæ; & germinant mala punica. Præterea, carissimi, in nobis ipsis per profectum spiritualis conversationis ascensiones huiusmodi non incongruè quotidie deprehendũtur; iuxta quod scriptum est. *Ascensiones in corde suo disposuit*, & cætera. Et alibi. *Qui nos conregnare fecit, & consedere secum in cœlestibus.* Est igitur animę rationalis sicut mystica quędam mors, sic Natiuitas, Resurrectio, Ascensio, & Regnum; & omnia ferme celebrãtur intus mysterialiter, quæ foris aguntur historialiter. Moritur ergo anima Deo per inobedientiam, & nascitur diabolo & mũdo. Vnde est. *Maledict⁹ vir, qui nunciauit patri meo dicens, natus est tibi puer masculus.* Malum est, vt nascatur filia diabolo, peius vt nascatur masculus. Moritur quoque anima diabolo; & nascitur Deo per pœnitentiam. Primus itaque motus est in peccatis mortui ad vitam contritio cordis: quæ dum jugi præcedentium malorum inspectione compungitur, & dolore accenditur; quasi quemdam intus gehennæ ignem creat, qui sursum per cõfessionem oris fumat. Et quoniam

Triplex eiusdem feminæ visio. Cant. 3.

Cant. 6.

Esther. 15.

B. Virgo supra Angelos exaltata. Cant. 8.

Luc. 11.

Psal. 83.

Ephes. 2.

Anima mystica Natiuitas mors, &c.

Ierem. 20.

sicut cōtritio cordis absque confessione oris non sufficit, sic confessio oris sine emendatione operis non proficit. Apponūtur aromata, vt fumum bene redolere faciant, & cōfitentem peccata sua, operum suaui redolentia correctum cunctis ostendant: maximè autem myrrhæ & thuris; quia omnium dæmoniorum dirissimum gen⁹ ieiunio & oratione facilè eijcitur: vniuersi etiam pulueris pigmentarij, quia post compunctionem cordis & confessionem oris, carnis quoque afflictionem, & puram ad Dominum orationem, negligi non oportet elemosynatū largitatem; quæ tamquā puluis de terrena substantia, quæ necessitati superfluit, minutatim dispergitur. *Dispersit*, inquit, *dedit pauperibus*. Et quid sequitur? *Iustitia eius manet in sæculum sæculi*. Ergo talem conuersationem pœnitentis sequitur iustitia, de valle lacrymarum consurgens, & progrediens videlicet aurora. *Date*, ait Salvator, *eleemosynam & omnia munda sunt vobis*. Verumtamen ea est eleemosyna ordinata, quæ seipsam minimè præterit, quæ suimet priùs meminit, sicut scriptum est. *Miserere animæ tuæ placens Deo*. Itaque frater, per contritionem, confessionem, mortificationem, & orationem, tui & Dei optimè memineris: per eleemosynam verò, proximi prè recorderis; & per pœnitentiæ gratiam cuncta restauras, qui per transgressionis offensam te, ac Deū, & proximum profligaras; quemque compunctio de mortuis ad vitam in vulua concepit, confessio edidit; cui abstinentia vmbilicum præcidit, ratio lauit, eleemosyna sale saliuit, iustitia tandem mundum suscipit, & virtutum pannis inuoluit, vestitumque de tenebris ad lumen trahit. Fumus namq; odoris quippiam habere potest, sed splēdoris nihil potest: aurora verò aliquid habet lucis, quæ prim⁹ est ad gloriam iustitiæ progressus: luna autem ferè tota lucet. Sol quidem tenebrarum nihil habet: acies autem ordinata etiam terret. Ita quippe primus est iustitiæ gradus, in semetipso per innocentiam iustitiæ lumen habere: secundus, per operationem bonā, alijs vt ipsum sequantur lucem præbere. Tertius, iustitiæ zelo in lucidos, vt plus luceant, feruere: quartus sua incomparabili luce, & intolerabili quadam maiestate terribilē apparere. Verumtamen vix innocentia hic plena possidetur, & vera, quæ nec sibi nec cuiquam nocet: nec operatio absque omni fuco facile splendet; zelusque sine omni impetu difficile feruet; ordinataque cōgeries authoritate pacifica rarissimè terret. Vnde necesse fuit, apparere adhuc tertiam, quæ tota delicijs affluat, neminem sicut sol vrat per diem, aut vt luna per noctem; id est aut operatione aut increpatione scandalizet; cunctos sua mansuetudine & venustate demulceat, & placet: de quali scriptum est. *Et inuenit gratiam in conspectu omnis carnis. Magnificauit eum in conspectu inimicorum, & in verbis suis monstra placauit*. Vidimus tamen hominē, habentem vtique aliquid super hominem: de cujus operatione aut increpatione cùm aliqui per-usti, contra absentem murmurassent, tanto placore simul & terrore diuina ei quædam amanda maiestas & reuerenda caritas rutilabat in vultu; & in labijs tanta erat gratia diffusa; vt in eius aspectu illico deliniti, semetipsos quòd eum reprehendissent, reprehenderent; ipsius omnia amarent, laudarent, prædicarent. Cuius sancta anima delicijs verè affluebat, sicut in eius scripturis facile est dignoscere: & maximè in his, quæ in Canticis Canticorum scripsit. Sanctum namque Bernardum Abbatem Claræ-vallis loquimur. Ergo quibus erat absens, sol & luna & acies erat terribilis, præsens perfundebat, quibus ipse semper affluebat, delicijs: ita cunctis & amore terribilis & terrore amabilis, vt nemo in eius verbo vel disciplina, vlla pusillanimitate deficeret, aut impatientia vreretur, aut tabesceret inuidia. Hic igitur, dilectissimi, est in hac vita supremus iustitiæ gradus. Primus etenim est innocentia, quæ nemini malum facit. Secundus munificētia, quæ quibus potest bene facit, omnibus autem bene cupit; quibus valet benefica, omnibus beneuola. Sicut enim eleemosyna peccatoris peccata redimit, sic misericordia iusti ipsum ad maiorē iustitiam excolit, vt qui iustus est iustificetur adhuc; peccatoris autem auaritia eum deorsum semper mergit, vt qui in sordibus est sordescat adhuc. Tertius zelus vbi paranymphus amore sponsi feruens, sponsam ab amore tepere non sinit. Quartus, auctoritas quæ absque alia potestate sola virtutis gratia, & sanctimoniæ fama venerabilis cunctis existit. Quintus caritas, quæ super omnia omnibus gratiosa & amabilis existit; speciosa per profectum iustitiæ, & suauis per summum in delicijs suis. Sicut ista sancta Dei genitrix in vita sua, & ampliùs hodie in morte sua, quæ ad Filium suum hodie ascendit, vbi pro nobis orare dignetur ipsum, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Orationis & ieiunij vis.

Psalm. 111.

Luc. 11.

Eccli. 30.

Eccli 45.

S. Bernardi laus.

Quinq; gradus iustitiæ.

Sermo 3. in eadem solemnitate.

Tenuisti manum dexteram meam, & in voluntate tua deduxisti me, & cū gloria suscepisti me Tria dixit, *tenuit, deduxit, suscepit*. Tenuit, ne caderet; deduxit, ne erraret; suscepit, ne deficeret Tenuit igitur ad statum, deduxit ad profectum, suscepit ad perfectum. Sed quis, quem tenuit; & quomodo deduxit, aut suscepit? Tenuit, inquit, dexteram, deduxit in voluntate, suscepit in claritate. Tenuit in fide, deduxit in spe, suscepit in re. Vox interī est fidelis animæ ereptæ de laqueo venantium; quæ laqueo contrito liberata est, & assumpta gratias agit liberatori suo: donec simul omnis Ecclesia in fine hæc psallat; considerans, vbi iacuerit, & qualis; quā transierit, & quomodo; vbi locata sit, & à quo; quò demersa fuerit, & quare. Horū siquidem omnium cōtemplatio ei valebit, ac semper ad gratiarū actiones de novo instaurabit. His etenim articulis omnis scriptura diuina distinguitur, maximeque psalteriū; ꝙ additis duobus, id est vnde primū in casum venerit, & qualiter, decachordum plenissimè inuenitur. *In psalterio*, inquit, *decem chordarum psallite ei*. Dicat ergo, & alti⁹ psallat virgo mater Maria, quæ supergressa est vniuersas; gratias agens filio carnis suæ, fratri gratiæ suæ, secundùm ꝙ est primogenitus in multis fratribus; patri naturæ suæ, domino vitæ suæ, redēptori animæ suæ, tentori tandem status sui, ductori profectus sui, susceptori hodie spiritus sui: dicat. *Tenuisti manum dexteram meam*. Sinistra manus vita carnis, & prosperitas ipsius. Hanc quodāmodo dimisit, qui eam paupertati, dolori, infirmitati, morti exposuit; sed vbique dexterā tenuit, qui in omnib⁹ animam seruauit, patientiam dedit, meritū auxit. Quorūdam sinistram Dominus tenet, ac dextram dimittit; quorumdam dexteram tenet; & sinistrā dimittit; quorumdam vtramq; dimittit: paucorū

Psalm. 72.

Vox animæ sanctæ carne solutæ.

Psal. 71.

Dextrā vel sinistram tenere vel dimittere quid sit.

omnino vtrâque tenet. *Tenuit* ergo, inquit, *dexteram meam*. Vbi sunt, qui de sinistra conquerūtur? Mater Christi de sola dextra gloriatur, & ꝑ suauitate & abūdantia gloriæ, in qua suscepta est, etiam quæ passa est inter lucra enumerat. Experimento enim iam didicit, ꝙ diligentibus Deū omnia cooperantur in bonum. Talis quidā Patrum Iudex inuentus est, qui vtraque manu in prælio Dñi vtebatur pro dextera: vnde ambidexter dictus est. Talis & Apostolᵒ Paulus: qui vbique & in omnibus institutus est: qui scit abundare, & penuriam pati: qui gloriatur in tribulationibus, & infirmitatibus libenter: qui per infamiā & bonam famam, per gloriam & ignobilitatē, medins incedit. Ioannes quoque Baptista non vt arūdo flexibilis, vento circumfertur fauoris, vel vituperij: & ipso attestante ad Iudæos, medius eorum stat, quē ipsi nesciunt, id est Iesus. Virtutes enim mediæ sunt, sicut ait etiā Gentilis, *Virtus est medium vitiorū, vtrinq; reductum*; quas nesciūt, qui ꝓsperitatibus tumēt, & aduersitatibᵒ tabescunt.

Aod ambidexter. *Iudic. 3.* *Philip. 4.*

Et in voluntate tua deduxisti me. Tua, inquit, non mea. Nec in voluntate sua deducta est Maria; & in Euangelio docentur Apostoli orare patrem, *Fiat voluntas tua*. Et nescio qui stulti, & maximè, qui propria voluntate abdicata, professi sunt obedientiam hominibus, pro sua voluntate quotidie litigant, & in multis contra Deum murmurant, & eius ordinationi repugnant, dum potestati quæ est ab ipso rebellant, sui dispositores esse cupientes Sic & sic inquiunt, faciemus; & tunc hoc, & tunc illud; & quod adhuc dementius est, alios omnes docere volunt, & ad suam voluntatem omnia actitari. Sic & sic, inquiunt, facere deberent. Cumque secùs aliquid fit, murmurant, detrahunt, iudicant, & condēnant. Ecce quò demersi sunt, qui ad alienū imperium omnia facere debent, & ab alijs deduci contemnunt; sibi ductores, sui præcipitatores.

In voluntate, inquit *tua deduxisti me*. Homo procax, & in voluntate sua obstinatus, iure ab omnibus vituperatur: & tamen hac sola occasione omnis controuersia nascitur, omnis lis & cōtentio gignitur. Ideo enim quisque contendit, quia quod sibi videtur, & placet, & vult; contra aliū qui aliud vult, defendit. Et hoc inter homines aliquando nonnullam potest vel iusticiam vel excusationem habere: contra Deum verò sola impietas est omnis inobedientia. Huic etenim omnium Auctori, Rectori, & Iudici, omnes subiici debent humili voluntate; quod etiam si nolunt, faciunt seruili necessitate. *In voluntate* igitur *tua deduxisti me*, piè dicit, qui piè obediuit, qui piè gratias agit ei, qui eum vtiliter deduxit. Tenet enim Dominus electos suos fortiter, deducit vtiliter, suscipit fœliciter. *Et cum gloria*, inquit *suscepisti me*. Suscipit ad requiem, qui in labore seruierat. Suscipit in cœlis, à quo suscipitur in terris. *Ego* inquit *diligentes me diligo*: & suscipientes me suscipio. *Qui autem contemnunt me, erunt ignobiles*; & qui non suscipiunt me, erunt execrabiles. Suscipit ergo hodie illam matrē in cœlis, quæ illum suscepit filium in terris; & quæ suscepit illum in vtero, suscipitur ab illo in regno. Et quid multa? Vnusquisque sicut suscipit. sic suscipietur; & sicut abjicit sic abjicietur. Ista ergo sicut singulariter suscepit, sic est singulariter suscepta. Martha suscepit in domo, ista in vtero. Martha nescio quem cibum exteriorem ministravit; ista lacte suo proprium fœtum pauit. Nescio quæ induit eum veste; ista induit eū carne. Mariæ Magdalenæ dimissa sunt multa, quoniam dilexit multùm; isti donata sunt plurima quoniam dilexit plurimùm; & plurimùm diligit, quia plurimùm suscepit. Dilectioni itaque dimittitur debitum, & donatur indebitum; & vtroque crescit dilectio, & ex dilectione comparatur vtrumque. Dilectio itaque hostia peccatorum: dilectio præmium beatorum. Verumtamē vt diligi possit à nobis Deus, priùs in nobis creat Deus; ea videlicet dilectione, qua nos prævenit, vt eum diligamus. Vnde beatus ille discipulus, quem diligebat Iesus. *Non quasi*, inquit, *dilexerimus eum* priùs, *sed quoniam ipse prior dilexit nos*. Præueniens itaque dilectio dexteram nostrā apprehendit & tenet: *Misericordia*, inquit, *ejus praeueniet me*. Delectio verò adiuvans deducit; *Et misericordia*, inquit, *eius adiuuabat me*. Dilectio autem subsequens suscipit; *Et misericordia*, inquit, *ejus subsequetur me omnibus diebus vitæ meæ*. Prima dilectio inimicum reconciliat, secūda amicum iustificat, tertia filium glorificat. Nā quos prædestinauit, hos vocauit; & quos vocavit, hos iustificauit; & quos iustificauit, hos & magnificavit. Itaque dilectio & antequam aliquid essemus, prædestinauit nobis, in quo semper beati essemus; & quos prædestinauit, hos in vo luntate sua apprehendit, tenet, & deducit per omnia, faciens in nobis omnia. Deus est enim qui operatur in nobis & velle & posse, pro bona voluntate, donec suscipiat nos in gloria, quam nobis impetret Virgo Mater à Filio suo, qui cum Patre & Spiritu sancto viuit & regnat Deus, per omnia sæcula sæculorum, Amen.

Omnis controuersia ex obstinatione est. *Psal. 72.* *Eccli. 24.* *1. Reg. 2.* *1. Ioann. 4.* *Psalm. 58.* *Psalm. 93.* *Psaml. 22.*

Sermo In Natiuitate Beatæ Mariæ.

MEmoriam fecit mirabilium suorum, misericors & miserator Dominus. In principio dilectissimi, mirabiliter fecit Deus hunc, in quo habitamus, de nihilo mundum; in fine verò mirabiliùs de ipso inueterato & decrepito facit novum. Sicut enim in testamento veteri novum testamentū continebatur, cuius primum fuit vmbra & ipsum corpus; primū figura, & ipsum veritas; sic & in populo veteri populus novus, & in homine veteri homo novus, & in ipso mundo vetere mundus novus: & vbique quod mirabiliter dictum vel factum est, mirabiliùs in sacramento recapitulatur, & commemoratur. Acapite ergo cuncta revoluuntur. Omnia enim priora posteriorum sunt figuræ, quæ nunc suis incipiunt reuelari temporibus; & hæc ipsa inuolucra quædam sunt, & exemplaria futurorum. Et sicut ista prioribus magis vera & manifesta, sic & istis illa futura: vt semper in imagine & quadam vanitate pertranseat vniuersa vanitas, omnis homo viuens: donec ad nudam, & manifestam, & stabilem veritatis faciem perueniat. Vnde scriptum est de cōsummato & perfecto. *Ideo stabilita sunt bona illius in Domino*. Et alibi. *Donec stabiliat, & ponat Ierusalem laudem in terra*. Saluator quoque discipulis promittit ostendere eis in futuro seipsum. Moyses autem ante tempus id postulans minimè impetrauit. *Si inueni*, inquit, *gratiam coram te*, *ostende mihi teipsum*. In principio igitur primi mundi creauit Deus cœlum & terram: in principio secundi mundi creauit terram & cælum, & de terra cælum. Maria namque, cuius hodie recolitur Natiuitas, secundùm carnis originem de terra terrena est, & ipsa terra

Psalm. 110. *De veteri mūdo Deus fecit nouum.* *Priora sunt figura posteriorum.* *Eccli. 31.* *Exod. 34.*

terra, tuc ipsa verò fit fructus ventris eius de cælo cælestis, & ipse cælum. Et sicut ibi elementa quatuor, ex quibus vniuersitas corporalis componitur, historialiter creantur, ordinantur, ornantur; ita hic mysterialiter sponsus & sponsa, tanquam cœlum & terra, subiecti ac prælati; vel contemplatiui & actiui, creantur, ordinantur, ornãtur. Et sicut ibi stella à stella differt in claritate: ita hic alius lucet sermone sapientiæ, vt præsit diei; alius scientia, vt præsit nocti. Alij quoque gratias habent minores, in ministeriũ signorum ac tẽporum, suoque loco & dono fulgent in firmamento nouo, quod non commouebitur. Sed fortiter diuidit inter aquas superiores & inferiores; ne ruptis cataractis commisceantur, & diluuium faciant. Habet enim mundus diluuiũ suum, de quo scriptum est. *Dominus diluuium inhabitare facit; & sedebit Dominus Rex in æternum.* — *Psaml. 23.*

Ibi factus est die sexto homo ad imaginem & similitudinem Dei: hic Deus fit ætate sexta ad imaginem & similitudinem hominis. Ibi de terra fit homo: hic de Maria fit Deus. Ibi de terra adhuc incorrupta & virgine homo rectus, & ipse virgo: hic de Maria semper incorrupta ac virgine Deus iustus, & ipse faciens virgines. Ibi de viri latere sine mulier muliere creata est: hic de mulieris vtero sine viro vir generatur. Ibi de dormientis costa fœmina in adiutorium ædificatur: hic de Christi latere morientis sponsa consecratur. Ibi pro costa caro suppletur: hic pro virtute quæ datur, infirmitas suscipitur. Ibi duo in carne vna: hic iam non duo, sed vnus in spiritu vno. Ibi propter vxorẽ relinquit homo patrem & matrem, & adhærebit illi: hic sacramẽtum hoc magnũ apparet in Christo & in Ecclesia; quia quasi patrem reliquit & matrẽ, dum à Patre descendit, & Synagogam deseruit, vt Ecclesiæ Gentiũ adhæreret. Ibi homo creatus in paradiso ponitur voluptatis: hic homo renouatus in Ecclesia ponitur spiritualium deliciarum opulenta, & omnigeno gratiarum flore decorata, virtutũ fructu suaui; vt operetur ibi homo cum timore & tremore salutem suam; custodiatque semper circũspectè, quod acquisiuit à creante, sicut scriptum est. *Qui se existimat stare, videat ne cadat* Et quid multa? Omnia, quæ ibi actualiter facta narrantur in illo actuali ac sensibili mundo, hodie recapitulari incipiunt in hoc mystico ac spirituali mundo: & memoriam facere incipit Deus, omnium quæ fecit, renouans vniuersa, ac subleuãs. sicut scriptũ est, *Ecce noua facio omnia.* Et, *Si exaltatus fuero à terra, omnia trahã ad meipsum.* Ideo quippe sursũ in aëre mori voluit, suspensus à terra, vt hominem terrenum ad spiritualem statum eleuaret: donec ad extremum ad cælum eũ sustolleret, & in cœlesti qualitate perficeret. Natus nimirum in terra, in aëre moritur, & in cælum ascendit: quia primum hominem in mundo suo terreno fecit terrenum, secundum in suo mundo spirituali spiritualem, tertium in suo mundo cœlesti cælestem facturus. Primus mundus historicus: cuius conditionem ac gubernationẽ narrat vetus testamentum. Secundus moralis, & allegoricus: cuius conditionem & gubernationẽ narrat Evangeliũ. Tertius anagogicus, id est sursum ductivus: cui⁹ statum nemo scit, nisi qui accipit. Vetus quippe Testamentum creationem narrat primi mundi, & portentat operationem secundi. Novum verò Testamentum primi reconciliationem annuntiat, quæ est creatio secundi: & pollicetur, quem præsignat, statum tertij. *Vespere*, inquit, *& mane, & meridie, narrabo & annuntiabo: & exaudiet vocẽ meam.* Vespere moritur homo terrenus ac vetus in mundo veteri, videntib⁹ filiis vetustatis: mane resurgit homo novus, & apparet in mundo nouo filiis nouitatis: meridie ascendit in cœlum cœlestis, & apparet in cõspectu paternæ maiestatis, sanctis Angelis mirantibus, ac dicẽtibus, *Quis est iste, qui venit de Edom?* &c. Vbi exauditur pro sua reuerentia, interpellans pro nobis: propter quod scriptũ est. *Exaudiet vocem meam.* Locatus igitur, & regnans in tertio mundo, orat Patrem pro his, quos extrahit de primo mũdo, & ponit interim in secundo, sicut scriptũ est. *Non rogo pro mundo: sed pro his quos dedisti mihi de mundo.* Sic enim creatus est homo extra paradisum, ac postmodum positus in paradiso, deinde ponendus in cælo. Sed cùm per culpam inobedientiæ recessit à Deo, per iustitiã vindictæ recessit à mente caro: & proiecta est ipsa de paradiso, & sic agit totus homo in exilio. Neq; enim in tali corpore creata, vel posita est anima, nec in tali mũdo corpus. Anima igitur peregrinatur in tali corpore, & corpus in tali mundo. Ordinat⁹ quippe, ac naturalis status hominis erat, cùm spiritus Deo, caro spiritui, mundus carni subiectus fuerat, & in ipso spiritu affectio carni subiacuerat. Et hic erat primus naturalis mundus, aureũ Saturni sæculum, aureaque catena Poëtæ. Quã cùm inobedientia rupisset inter spiritum & Deũ, cõcupiscentia inter carnem & spiritum, ac demũ maledictio inter operationem carnis & mundũ: apparuit subitò exordinata quædam rerum facies; quæ chaos, tenebræ, & abyssus meritò dicta est: vnde extractum se memorauit, qui per gratiam noua in Christo creatura in nouo mũdo positus, psallit. *Quantas ostendisti mihi tribulationes multas & malas, & conuersus viuificasti me, & de abyssis terræ reduxisti me.* Homo enim sumptus de terra per naturam, supra locatus per gratiã, infrà cecidit per culpam. Nũc enim gratias agens quis dicit. *Eduxit me de lacu miseriæ, & de luto fecis.* Primò enim creatus de limo, secundò creatur de luto: & extrahitur de lacu, qui de terra creat⁹, in profundum cecidit, ac fundũ non inuenit. Abyssus enim sine fundo profnnditas est. *Infixus sum* inquit, *in limo profundi, & non est substantia.*

Desunt nonnulla.

Marginal notes:
Deus ætate sexta homo factus.
Genes. 2.
Ephes. 5.
1. Cor. 10.
Apocal. 21.
Ioann. 12.
Mundus historicus, moralis, allegoricus, anagogicus.
Psalm. 54.
Isai. 63.
Ioann. 17.
Aureum sæculum.
Psalm. 70.
Psalm. 39.

EPISTOLA EIVSDEM

B. ISAAC ABBATIS DE STELLA

AD QVEMDAM FAMILIAREM SVVM.

DE ANIMA.

DILECTO suo Alchero frater Isaac, se, & quod sibi. Cogis me, dilectissime, scite quod nescio; & quod nondum didici docere. Vis enim à nobis edoceri de anima, sed neque id quod in diuinis literis didicimus, id est qualis fuerit ante peccatũ, aut sit sub peccato, aut futura post peccatum: sed de eius essentia & viribus, quomodo sit in corpore, vel quomodo exeat, & cætera quæ non scim⁹, nec nescire nos sinis: vtque verum fateamur, id ipsum quod à nobis in collatione audisti, ob q̃ animaris aliquid amplius sperare, dum attentãtes obtemperare precibus tuis, in id intendimus, à nobis elabitur, euolat, & quodammodo euanescit. Vnde & in hoc ipso discimus animam nostram cum diuina natura plurimam gerere similitudinem, quæ improbum scrutatorem sui reprimit dicens. *Auerte oculos tuos à me, quoniam ipsi me auolare fecerant.* Tria itaq; sunt, Corpus, Anima, & Deus. Sed horum me fateor ignorare essentiam, minusque quid corpus, quã quid anima: & quid anima, quàm quid sit Deus, intelligere. Sed hoc fortasse miraberis; & esto. Verũtamen in hoc corpore quod corrumpitur, aggrauatur anima; vbi & terrena inhabitatio sensum in ima deprimit, & terreni artus moribundaque membra vim hebetant depressam agentis animę. Prædictorum itaque trium, primum occurrit ipsum corpus quod necesse est obscurum ab eo obscurata non nisi obscurè videat, quantò autem ab hoc tenebroso fumo altius euaporarit, limpidiùs vtique videbit. Vnde & animam ipsam, quantò intellectus superior & purior est sensu, clari⁹ ac certiùs videre, quàm corpus, necesse est: & ipsum Deum, quàm animam, quantò intelligentia præstat intellectui. Omnis enim essentiæ veritas in Deo est. In anima quidẽ aliqua eius apparet imago; in corpore verò vix illius inuenitur vestigium. Deus verò solus verè simplex est: corpus autem omne verè compositum: anima vtriusque respectu vtrumque dici potest. Aut si aliquod corpus simplex, anima vtique simplicior, quæ omni corpore superior: Deus vero simplicissimus, qui & summus. Hinc est ergo, quòd Deus omnia quæ habet, hæc est, qui omnia sua est. Corpus verò nihil eorum quę habet, esse potest, quod nihil omnino suorũ est. anima autem tamquam inter has naturas media mediè temperata est; vt & quædam suorum sit, & inde simplex: & quædam omnino non sit, & inde non verè simplex inueniatur. Vt autem ad certi aliquid ligemus sententiam, Deus nec qualitatem, nec quantitatem habet. Nam cùm dicitur qualis, aut quantus, non aliud quàm quid sit, de eo prædicatur. Corpus verò vtrumque habens, neutrum est. Anima nec quantitatem habet, quia non est corpus; nec qualitate caret, quia non est Deus. Habere tamen quantitatem, si vsquam dicitur, siue partes, ratione potius similitudinis, quàm veritate compositionis intelligendum est. Habet enim vires siue potentias naturales, secundùm quas virtuales seu potentiales dicitur habere partes; sicut sunt ingenium, ratio, memoria; quæ si veræ sunt animæ partes secundum quantitatem, & animas eas esse, necesse est; & quot habebit partes, ex tot animabus constare eam verum erit. Omnis enim pars eiusdẽ naturæ inuenitur cum suo toto. Omnis quippe pars corporis corpus est. Vnde & omnem partem animę, si quantitatiuas habet partes, animam esse aliam, necessariò conuincitur. Cùm igitur animæ sint partes, & connaturales quidem, ingenium, ratio, memoria, & huiusmodi; nec sint quantitatiuæ, necesse est, cùm eæ sint idem quod ipsa, eadem videlicet natura, eadem essentia, eadem omnino anima. Non enim ratio & anima duæ sun. essentiæ, sed vna. Proprietates quidem diuersæ: sed essentia vna. Nempe secundùm proprietatem, sicut ait beatus Augustinus, aliud est anima, & aliud est ratio; & tamen in anima est ratio, & vna est anima. Sed aliud agit anima, aliud ratio. Anima viuit; ratio sapit. Et cùm vnum sint, sola tamen anima suscipit vitam: sola ratio suscipit sapientiam. Videre itaque est, quomodo in hac parte fulgeat imago Deitatis in anima: vt cùm pluralitas in ea sit proprietatum naturalium, vna tamen sint natura; & cum nulla earum sit altera, nulla tamen aliud sit, quàm altera. Est igitur anima rationalis, concupiscibilis, irascibilis, quasi quædam sua trinitas; & hoc totum, & nihil amplius, aut minus: & tota hæc trinitas, quædam animæ vnitas, & ipsa anima. Habet igitur anima naturalia, & ipsa omnia est: & ob hoc simplex est. Habet accidentia, & ipsa non est, propter quod omnino simplex non est. Non enim anima sua prudentia, sua temperantia, sua fortitudo, sua iustitia. Suæ igitur vires est, & suæ virtutes non est. Sedere enim nos oportet in ciuitate, donec induamur, & induantur vires nostræ ex alto. Vires etenim susceptiuæ sunt donorum, quæ habitu virtutes fiunt. Porrò sicut in igne natiuus calor est, qui appropinquantes calefacit, creans in eis accidentalem calorem, ex ea natura qua calere possunt; & naturalis lux illuminans accedentes; ex ea videlicet natura, qua illuminari possunt: sic in diuina natura naturale donum ac beneficium est fontale, illuminans & accendens, tanquam sapientiam & iustitiam in eis, qui accedunt creãs, in ea videlicet parte, qua accendi & illuminari possunt. Vnde est. *Accedite, & illuminamini.* Et illud, *Appropinquate mihi, & ego appropinquabo vobis.* Et illud, *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum qui datus est nobis.* Attende tamen, quod vires nonnumquam indifferenter virtutes dicuntur, secundùm quod in

Cant. 6.

Paradoxũ hoc postea Author explicat.

Aug. serm. in Domini ante Natiu. Christi.

Anima est sua naturalia, non est sua accidentia.

Psalm. 33.
Iac. 4.
Rom. 5.

Matth. 25. Evangelio talenta donantur, secundùm propriā vniuscujusque virtutem. A viribus tamen virtuosi denominantur, vt à virtute licet indirectè studiosi. Neque enim omnium omnes vires gratia sua replet, qui vnicuique provt vult, distribuit: sed aliorum alias, & alias aliorum; beatiores autem pluribus, si tamen melioribus abundant: sicut ait Apostolus. *1. Cor. 12.* *Æmulamini charismata meliora.* Dominus autem IESVS, cuius omnes animæ vires indutæ sunt virtute ex alto, *Luc. 3.* plenus dicitur Spiritu sancto, plenusque gratiæ & veritatis: fortasse solus, de cuius plenitudine accepimus. Sunt igitur corporis & naturalia & accidentalia: sed nihil horum corpus. Dei verò nec naturalia, nec accidentalia, sed totum, & solum, & semper quicquid Dei est, vnus Deus est: *Quidquid Dei est vnus Deus est* anima verò naturalia, quę non aliud esse possunt quàm ipsa anima, & accidentalia quæ nisi aliud esse possunt, quam ipsa anima. Quod si putari debet, Dei quoque esse aliqua naturalia, quoniam Pater naturalem habet Filium, & ille naturalem Patrem, & vterque naturalem ille paternitatem, & ille filiationem; in hoc tamen differt communiter ab vtroque, id est corpore & anima; quòd accidentalia nulla habet: à corpore verò quod naturalia sua est: ab anima autem, quòd omnia sua est, excepto quòd altera persona ad alteram relatiuè dicitur. Anima quidem omnia sua nullatenus est; nec sola relatione aut proprietate ab accidentalibus suis differt, sed oppositione essentiæ. Posita ergo in medio anima, aliquam cum vtroque habere debet conuenientiam, & cum summo in suo superiori, & cum imo in suo inferiori. Habet namque, vt dictum est, anima secundùm proprietates, imum, medium, summum; quamvis secundùm essentiam omnia sint vnum. Tota namque animæ essentia in his tribus plena & perfecta cōtinetur, idest in rationabilitate, cōcupiscibilitate, & irascibilitate. Vnde Propheta volens in Christo ostēdere, plenam ac perfectam animam affuturam humanam, ait. *Isai. 7.* *Vt sciat reprobare malum, & eligere bonum.* Sicut & de veritate corporis præmisit. *Butyrum & mel comedet*, vt si diceret. Laborem (multo siquidem labore, & fatigatione, crebrisque tunsionibus de lacte butyrum elicitur,) & quietem (mel etenim gratis dulce est,) veraciter in carne experietur: quatenus experientia sciat per rationalitatem, eligere per concupiscibilitatem bonum, id est mel, & reprobare per irascibilitatem malum, id est butyrum. Hinc & nos, quos de seipso secundū se erudit, vt sequentes ipsum perveniamus ad ipsum; crebris tribulationibus pascit, & nonnullis consolationibus lenit; quatenus ex his quæ patimur amara, discamus fugere amariora: & ex his quæ prælibamus dulcia, desiderare dulciora. Itaque per rationabilitatem habilis naturæ est anima, illuminati ad aliquid, vel infra se, vel etiam in se, & juxta se cognoscendum: per concupiscibilitatem verò & irascibilitatem affici ad aliquid appetendum vel fugiendum, amandum vel odiendum. De rationabilitate igitur omnis oritur animæ sensus: de alijs omnis affectus. *Affectus seu passio quadruplex.* Affectus verò quadripertitus esse dignoscitur; dum de eo quod diligimus, aut in præsentiarum gaudemus: aut futurum speramus: aut de eo quod odimus, jam dolemus, aut dolendum timemus: ac per hoc de concupiscibilitate gaudium & spes; de irascibilitate verò dolor & metus oriuntur. Quiquidem quatuor affectus animæ, omnium sunt vitiorum aut virtutum quasi quædam elementa, & communis materies. Affectus etenim omni operi nomen imponit. Et quoniam virtus est habitus animi bene instituti; instituendi, & componendi, ordinandique sunt apposita ratione ad id quod debent, & quomodo debent, animi affectus, vt in virtutes proficere possint: alioquin in vitia facilè deficient. Cùm igitur prudenter, modestè, fortiter, & iustè amor & odium instituuntur, in virtutes exurgunt, prudentiam, tēperantiam, fortitudinem, & iustitiā: quæ quasi radices, siue cardines omnium omnino dicuntur esse virtutum. Nam, vt beatus ait Augustinus, id quod quadripertita virtus dicitur, ex amoris vario quodam affectu formatur: *Virtus est amoris affectus.* vt temperantia sit amor Deo se integrum seruans, & incorruptum: fortitudo amor propter Deum facilè omnia perferens; iustitia amor tantùm Deo seruiens; & ob hoc subiectis omnibus bene imperans: prudentia amor ea quæ iuuāt in Deū bene discernens, ab his quæ ab ipso impediunt. Proinde, vt dictum est, de cōcupiscibilitate & irascibilitate omnis oritur animi motus, quo afficitur ad aliquid supra se, vel infra se, in se, vel iuxta se; eligendum, aut reprobandum, amandum, vel odiendum. De concupiscibilitate igitur propēsio, titillatio, delectatio, dilectio: de irascibilitate verò venit zelus, ira, indignatio, odium. Quæ omnia si bene, si ordinatè, si plenè in anima instituuntur; per odium mundi & sui proficit in amorem proximi & Dei, in temporalium & inferiorum contemptum, æternorū ac superiorum desiderium. Sed ista iamde affectu tacta potiùs quā dicta sufficiant. Sensus verò de rationabilitate exurgēs, propter tempus pręsens, præteritum, & futurum variatur, aut variè nominatur, ratio, memoria, ingenium. Ingeniū verò ea vis animæ dicitur, siue intentio, qua se extendit, & excitat ad incognitorum inuentionem. Ingenium ergo exquirit incognita, ratio iudicat inuenta, memoria recondit iudicata, & offert adhuc diiudicanda. Ingenium igitur quæ adinuenit ad rationem adducit, memoria quod abscondit reducit, ratio verò tanquam presentibus superfertur, & quasi in ore cordis semper aut masticat, quod dentes ingenij carpunt; aut ruminat, quod venter memoriæ repræsentat. Non enim omne quod scimus, semper occurrit; nec versatur semper in intuitu scientis omne quod scitur. Veruntamen temporaliter & per partes à memoria tanquam reconditum abstrahitur, & in ore cordis præsens formatur verbum, quod foris in ore carnis agit strepitum. Hinc etiam est, quod quia Deo nihil futurum, nihil præteritum, omnia in ictu intuentis præsentialiter simul & semel & semper sunt, omnia tanquam præsentia, & immobiliter æterna ei in verbo esse dicuntur, vt logo, id est ratione mentis, quæ simul & semel & semper secum tractet, sibi loquatur. *Λόγος sermo, seu verbum* Vnde omnis eius de omnibus sensus, nec memoria, nec ingenium sed verbum dicitur. Verumtamen ratio, memoria, ingenium, secundùm exercitiū tria; secundum essentiam vnū sunt in anima, & quod ipsa. Sed sicut propter tempus varia sunt exercitia, sensus qui in ipsa anima est vnus, & quod ipsa: ita & propter ea, ad quæ cognoscenda exeritur & intendit, multiplex dicitur, & multipliciter nuncupatur. Dicitur ergo sensus corporeus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia. Hæc tamen omnia in anima, non aliud sunt quam anima. Aliæ & aliæ inter se proprietates propter

Facultates animæ sunt ipsa anima.

varia exercitia, sed vna essentia rationalis, & vna anima. Sicut enim vita animæ qua viuit, nõ quomodo viuit, nihil aliud est quam anima viuens; sic & quilibet sensus animæ quo discit, non quo docetur, nihil aliud, quàm ipsa sentiens: nec voluntas animæ, quantum ad facultatem pertinet, aliud esse potest, quàm ipsa volens. Sicut ergo sursum versus quinquepertita quadam distinctione mundus iste visibilis gradatur, terra, aqua, aëre, æthere, siue firmamento; ipso quoque cœlo supremo, quod empyreum vocatur: sic & animæ in mundo sui corporis peregrinanti quinq; sunt ad sapientiã progressus; sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia. Quinque etenim progressionibus rationabilitas exercetur ad sapientiam, sicut ipse affectus seu voluntas quatuor ad charitatem: quatenus in nouẽ istis progressibus anima in semetipsa proficiens, sensu & affectu quasi internis quibusdam pedibus, quæ spiritu viuit, spiritu ambulet, vsque ad Cherubim & Seraphim id est plenitudinem scientiæ, & rogum charitatis: habeatque in se per exercitiũ virtutes, quarum per naturam habet facultates: quatenus sicut cœlum dicitur, quoniam sedes est sapientiæ; sic & suis in se quasi cœlestibus & ornetur ordinibus, & ordinetur virtutibus. Facilè autẽ vacanti erit, hos ꝑgressus nominibus & ordinibus comparare Angelorũ. Sensu igitur corpora percipit, imaginatione corporũ similitudines, ratione verò corporum dimensiones, & similia; insuper primum videlicet incorporeum ad subsistendũ tamen indigum corpore, ac per hoc loco & tempore. Intellectu quidem fertur super omne quod corp⁹ est, vel corporis, vel vllo modo corporeum: percipitque spiritum creatum, qui ad subsistendum nõ eget corpore, ac per hoc nec loco; licet sine tempore esse minimè possit: cùm naturæ mutabilis sit. Intelligentia denique vtcumque, & quantum naturæ fas est, cernit ipsum solum summè & purè incorporeum; quod nec corpore vt sit, nec loco vt alicubi, nec tempore vt aliquando, eget. Sensus igitur terræ cõparatur; corpus etenim non transcendit: corpus autem omne pro terra habendum est. Est igitur semper ea vis animæ, qua rerum corporearum corporeas formas sibi repræsentat. Qui corporeus cùm sit, non est tamen corpus; atque ideo corporeus dicitur, quia corpus, vt dictum est, non transcendit; vel quia corporeis exercetur instrumentis. Vnde & ob numerum instrumentorum quinquepertitus dicitur; cùm sit tamen intus nõ nisi vnus. Sicut enim in lutere aqua recepta, per plurima foramina radios emittit varios, & pro qualitate & positione foraminum difformes; cùm tamen intus vna sit, & vniformis; sic sensus interior vnus & vniformis, pro qualitate & positione instrumentorum variatur, & ad diversa viget. Intus enim, nec solùm in phãtastico animę, quod est infimum spiritus; verum etiam in spiritu pecorum, qui est supremum corporis, visus, auditus, olfactus, gustus; & tactus, simul sunt; qui in instrumẽtis, vt dictum est, diversis diversa agunt. Ignis enim micat in oculis, qui & positione, igni, & compositione, congruunt luci; aër verò subtilis, purus, ignique contiguus, sonat in auribus, positione congruentibus aëri, compositione sonoritati. Cetera in ceteris patent; nam crassus iste & fumosus quodammodo aër odoribus fœtoribusue affectus naribus, & aqua palato sapit Terra solidatur in tactu, maximè tamen pedum, & manuum, quibus magis terram tractamus. Ceterùm quoniam corpus animale maximè terrena materies est; vbique in eo viget tactus, vbi spiritus. De sensu ergo oritur imaginatio, & secundùm eius diuersitates ipsius quoq; variatio. Imaginatio autem ea vis animæ est, quæ rerum corporearum percipit formas, sed absentes. Sensus vera corpora per præsentes ipsorum qualitates veràs percipit, variè, vt dictum est, varias: imaginatio verò ipsorum verorum tantùm similitudines & imagines, vnde imaginatio nominatur: quæ cùm non sint vera corpora, nec veræ corporũ qualitates, elongatio quædam & evaporatio à corporeis est imaginatio; nec tamen ad incorporeum peruentio, extremi spiritus corporei conatus, sed non ad incorporeum perventus. Impossibile etenim est, quod corpus est, in spiritum attenuari, vel quod spiritus est, in corpus incrassari. Omne enim quod natum ex carne, semper per naturam & essentiam caro est; & quod natum est ex spiritu, similiter spiritus est. Sunt tamen vtriusque quædam similia, corporis videlicet supremum, & spiritus infimum; in quibus sine naturarum confusione, personali tamen vnione, facilè necti possunt. Similia enim gaudent similibus, & facile cohærent annexione, quæ non resiliunt dissimilitudine. Itaque quod verè spiritus est, & non corpus, & caro quæ verè corpus est, & non spiritus, facilè & convenienter vniuntur in suis extremitatibus, id est in phantastico animæ; ꝙ ferè corpus est, & sensualitate carnis, quæ fere spiritus est. Sicut enim supremum animæ, id est intelligentia, siue mens, de qua priùs dicitur, imaginem & similitudinem sui gerit superioris, id est Dei; vnde & eius susceptiua fore ꝑtuit, & ad vnitionẽ personalem etiam, quando ipse voluit, absq; vlla demutatione naturæ fuit assumpta: sic & supremum carnis, id est sensualitas, gerens similitudinem animæ, cur ad personalem vnionem eius non suscipiat essentiam? Nonne in sensu memoria pecudis quædam est imago rationabilitatis: & in appetitu, voluntatis: & in his quæ refugit, reprobationis? Spiritus igitur corporeus, qui vtique verè est corpus, & sensu naturali inter multa discernit, & concupiscibilitatis vi eligit, & irascibilitatis natura reprobat. Veruntamen cùm hæc iumentis non desint, quæ supracorporei naturã omnino nihil habere putãtur: rationali tamen animæ cõpositione sui, humani corporis habitaculum magè congruit, quasi rationabilibus & harmonicis eius motib⁹ seu numeris summi citharistæ plectro obtemperatum, & consonum, sicut scriptũ est. *Sapientia ædificauit sibi domum, excidit columnas septem.* Sententia etenim ista, licet anagogicè mentis rationalis, quæ habitatio & domus diuinitatis dicitur, naturalem tangit creationem, allegoricè autem Ecclesiæ spiritualem ædificationem: historialiter tamen, & quasi in fundamento, capitis humani, quod sedes est animæ, & dom⁹ quodãmodo rationis, intimat compagem. Caput siquidem (quod ipse meliùs nosti, qui in Physica emines) sex ossibus compaginatũ, septem columnis colli sustentatur. De cõpositione igitur corporis humani si nobis epistolã scribere nõ fueris dedignatus, forsan authore Deo à nobis aliquod rescriptum recipies, quomodo illud instrumentũ operationis & delectationis anima libenter suscipiat, solicita custodiat, inuita dimittat, dimissum desiderabunda expectet, & in recepto gratulabunda exultet, sicut est apud Ioannẽ

Quid sensus, imaginatio & ratio percipiat.

Sensus quintuplex, & vnus.

Quid sit imaginatio.

Supremum corporis, & infimum spiritus similia sunt.

Prou. 9.

citharœdorũ cithatizantium in citharis suis. Interim verò prosequemur incœptum: & de corpore quidē & anima, contrariis, vt dixisti, naturis, quô conveniant, & simul esse possint, hæc dicta sufficiant. Per duas etenim medietates convenientissimas facilè & firmè duæ dissidentes extremitates necti possunt: quod in magni, vt quidam dicunt, animalis, id est mundi hui⁹ fabrica cernere facile est. Conuenientissima autem media sunt animæ & carnis, iuxta quod dictũ est, & multipliciùs assignari possent, sēsualitas carnis, quæ maximè ignis, & phantasticum spiritus, quod igneus vigor dicitur. *Igneus est*, ait quidam de animabus loquens, *illis vigor, & cælestis origo.* Hic fortasse dicet aliquis. Si per sensualitatem illam, quæ spiritus est corporeus, inest anima corpori: quare post ipsius discessum eo spiritu, qui vtique vita est, non viuit corpus? Ad quod dicimus. Dum illius sensualitatis integritas & temperantia congruens viuificationi manserit, numquā recedere animam: cùm autem distemperata & dirupta, inuitam recedere: secum omnia sua ferre, sensum videlicet, imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, irascibilitatem: & ex his secundùm merita affici ad delectationē, siue ad dolorem. Corpus autem organum, quod priùs integrum contemperatum, ac dispositũ erat, vt melos musicæ in se contineret, & tactum resonaret, nũc confractũ & inutile è regione iacere. Periisse quidem organum, sed non periisse melos siue cantũ, nisi tantùm sonum cantum putaueris. Nec enim quæ corpus non est, localis esse potest, nec localiter accedere, inhabitare, vel recedere. Sed sicut in organo musicæ seu antiphonario folio cantus inest melos musicæ, dum chordæ, seu notulæ congruè dispositæ sunt: cùm autem disponuntur, accedit: cùm confunduntur, discedit: ita & animæ est ratio cum suo corpore. Et si quæris, vbi sit anima post corpus: quæro, vbi sit cant⁹ post foliũ, aut post sonum: vbi sit sensus post verbũ: vbi sententia post versum: vbi numerus post numeratũ. Pone quatuor lapillos, & tres, & sunt septē. Aufer illos: nonne tria & quatuor sunt septem? Numerabilia ergo vel numerata, si placet, quasi corpus quoddam sunt numeri, & sententiæ versus: sens⁹ verò sermo, & cantilenæ modulatio vocis: quibus omnibus quasi corporib⁹ tenentur incorporea: interdũ autem accedunt, interdum recedunt. Sed dices istam similitudinem magis conuenire Deo, qui purè & omnino incorporeus est, qui in omnibus in semetipso est, quam animæ. At esto. Ego autem vt præfatus sum, certius aliquid philosophari queo de Deo, quàm de anima: & de anima quidem quàm de corpore, & facilius. Anima tamen imaginem habet & similitudinem diuinitatis: vnde & natura similis sit omnino necesse est. Deus ergo vbique est in semetipso, anima autem vbicumque est, quodammodo in semetipsa est. Ac per hoc ibi est anima post corpus, vbi erat agens in corpore: ibi Deus est modo, vbi fuit, antequam mundum faceret, vbi etiā foret, si mund⁹ esse desineret. Deus autem infinitus & incircũscriptus est: ideoque cùm sit in seipso, vbique esse dicitur. Anima autem neutrum: & ideo cùm sit in semetipsa, finita ac circumscripta esse dignoscitur. Neutrum tamen loco: sed naturalibus potentiis & viribus. Potentiæ autem eius naturales, & vires, idem sunt quod ipsa. Essentia ergo finita est & circumscripta, vnde & cũ alibi esse dicitur, alias esse negatur, est quatenus potest supra quod nihil potest. Deus autem omnipotens est. Inuisibilis itaque & illocalis anima manet, ac videtur in corpore per corpus: sicut sensus in litera manens videtur per literam: & omnino inuisibilis Deus est, attamē in omni creatura per creaturam ipsam videtur ab his, qui oculos videndi habent: videbitur autem pleniùs ac perfectiùs oculis spiritualibus ac nouis in cælo nouo, & terra noua. Vniuersitas etenim creaturæ quasi corpus est diuinitatis, singulæ autem quasi singula membra. Sicut verò Deus in toto, & in singulis totus, sed in semetipso: sic anima in toto suo corpore, & in singulis mēbris in semetipsa tota. Deus autem veraciter, anima verò ad similitudinem illius veritatis. Cùm igitur anima, prout dictum est, incorporea sit, ac per hoc illocalis, ea tamen parte, qua dicta est ferè corporea, ferme quoque localis inuenitur. Hinc ergo sicut sensu circa corpora, sic imaginatione circa corporum similitudines versatur anima, ac locorũ: & in eis siue vigilans, siue dormiens, siue alienata sensibus ad horā, siue prorsus obruta; siue per se, siue per operationem alterius spiritus boni aut mali, agere aliquid aut pati sibi videtur. Neque quantum ad sensum attinet, supra corpus, neque per imaginationem supra corporeas similitudines vnquam, siue in corpore, siue extra corpus, transcendere poterit: quippe quæ has vires non nisi ad hæc exercitia suscepit. His igitur nunc Deum supra se, nunc Angelum iuxta se, nunc seipsam in se, nunc corporum etiam incorporeas formas sub se, aut videt, aut videbit. Superest ergo ratio, tertius, vt dictum est, animæ ad sapientiam progressus. Ratio itaque ea vis animæ est, quæ rerum corporearum incorporeas percipit formas. Abstrahit enim à corpore, quæ fundantur in corpore; non actione, sed consideratione: & cùm videat ea actu non subsistere, nisi in corpore, percipit tamen ea corpus non esse. Nempe natura ipsa corporis secundùm quam omne corpus corpus est, vtiq; nullum corpus est. Nusquàm tamen subsistit extra corpus, nec inuenitur natura corporis, nisi in corpore; quæ tamē inuenitur corpus non esse, nec corporis similitudo. Vnde nec sensu, nec imaginatione percipitur. Percipit itaque ratio, quod nec sēsus, nec imaginatio, rerum videlicet corporearum naturas, formas, differentias, propria accidentia; omnia incorporea, sed non extra corpora, nisi ratione subsistentia. Non enim inueniuntur secundæ substantiæ subsistere, nisi in primis: quantò minùs, quorum est esse, in subiecto aliquo esse. Habemus igitur, quæ superiùs primum incorporeum iure diximus, quæ cùm non sint corpus, dici necdum possunt spiritus: quia nimirum ablatis in quibus sunt, in semetipsis nullatenus subsistunt. Corpore enim egent, vt sint, ac per hoc loco, vt alicubi; & tempore, vt quandoque. Nam vt dictum est, huiusmodi non subsistunt, nisi in aliis, licet alia ab illis. Secundæ enim substantiæ sunt in primis, sed primæ à secundis. Sunt ergo rerum, circa quas percipiendas versantur & vigent, sensus, imaginatio, ratio, status diuersi, realis videlicet & rationalis: seu naturalis, vt quidam malunt, & doctrinalis. Vnde duæ illæ disciplinæ nominatæ dignoscuntur, Naturalis videlicet & Mathematica. Mathesis verò doctrina dicitur, eoquod rationalis rerum status, nec sensus nescit, nec opinatur imaginatio: in ratione & doctrina potius, quàm in actu totus subsistit. Circa naturales ergo rerum corporearum status sensus & imaginatio vigent, sed absque

Apocal. 14.

Anima è corpore exiens omnia sua secum aufert.

Vbi sit Deus vel fuerit.

Anima per sensus, Deus per creaturas videtur.

Anima illocalis.

Ratio quid sit.

Secundæ substantiæ in primis subsistunt.

ratione non satis valēt; ad rationalē vero non ascendunt, sed infra remanētes, eum ascendenti rationi quasi à longè ostendunt. Deducere nimirū rationē ipsam aliquatenꝰ possunt, sed vsq; ad rerum corporearū incorporeas formas comitari eū non possunt. Supereminet autem adhuc ea disciplina, quam Theologiam vocant, eo quod de diuinis ratiocinetur; ad quam simili proportione iuuari ratio valet, sed peruenire nequaquam valet. Habet etenim metas suas, & proprijs finibus limitatur.

Thelogia propriis finibus limitatur.

Sicut ergo sol de subterraneis emergens, aquarum & paludum nebulosa quadam fumositate languens, prius rubet, potiùs quam lucet: deinde in libertatem purioris aëris, calcatis nebulis euadens, serenior splendet: sic nimirum anima de sola animatione carnis in sensus surgēs, & per ipsam, & post ipsam imaginationem, phātasijs corporum adhuc decolorata languens; in liquidum rationis euoluta tandem assurgit, & emicat. Rationem verò superat intellectus, ordine & virtute; sicut aërem firmamentum, tam ab omni obtusitate terræ, quam ab aquæ fluiditate, aut humiditate aëris liberrimum. Sensus enim obtusus & grauis, sicut terra, deorsum iacet; quē vt aqua imaginatio circumfluitat: aëris verò subtilitati ratio comparatur, inferiora omnia circūplectens & penetrans, & in abstractionis quodā pendulo prospiciens. Firmamenti quidem soliditati intellectus conferendus est, qui & ipse spiritualiū naturarum realem statum peruidet. Empyreo autem soli igneo, acutissimo & subtilissimo, conferenda videtur intelligentia. Intellectus igitur ea vis animæ est, quæ rerum verè incorporearum percipit formas.

Verè incorporeum & purè incorporeum, quid.

Verè incorporeum dicimus, quod corpore non eget vt sit; ac per hoc nec loco, vt alicubi: quamuis non sit omnino incorporeum purè, & non possit esse sine tempore. Purè autē incorporeum est simplex, quod sibi omnimodis sufficiens est. Sensu itaque, vt dictum est, anima corpus percipit, imaginatione ferè corpus; ratione ferè incorporeum. Intellectu verè incorporeum, intelligentia purè incorporeum, quod nec corpore eget, vt sit; nec loco, vt alicubi sit; nec tempore, vt aliquando; nec causa, vt alicūde; nec forma, vt aliquid; nec aliquo genere subiecti, in quo subsistat, vel cui adsistat, vel insistat; sed, vt dictum est, quod sibi omnimodis sufficiens est; quod seipso est, & ad ipsum est. Est igitur purè & verè incorporei quædam imago & similitudo, verè & non purè incorporeum, & illius, id quod diximus, penè incorporeum; & ipsius, id quod diximus, penè corpus. Ipsi quoque supremum corpus, id est ignis, quadā similitudine iungitur: & igni aër, aëri aqua, aquæ terra.

Catena aurea Poëtæ.

Hac igitur quasi aurea catena Poëtæ, vel ima dependent à summis, vel erecta scala Prophetæ ascenditur ad summa de imis. Sicut igitur ordinem rerum attingit à fine vsque ad finem, id est à summo ad imum, sapientia fortiter;

Sap. 7.

ab archetypo quoque trahens in proprios status, vt sint quod sunt: & disponit omnia suauiter, moderans ac regens per esse, quę protrahit de nō esse ad esse: sic & anima illius sapientiæ imago, si non degeneret, eam vbique libenter sequitur, admirans, & amans, inuestigans, & laudans in omnibus, & potentiam protrahentem omnia de non esse ad esse, & sapientiam disponentem omnia per esse, & bonitatem continentem omnia, ne recidāt ad non esse; sicut Psaltes exultat. *Quoniam delectasti me in factura tua, Domine; & in operibꝰ manuum tuarum exultabo. Quàm magnificata sunt opera tua Domine, nimis profunda facta sunt cogitationes tuæ.* Psalm. 93. Et 76. Et alibi. *Meditabor in omnibus operibus tuis, & in adinuentionibus tuis exultabo.* Opera sunt conditionis, & adinuentiones regiminis. Et alibi. *Mirabilia opera tua, Domine, & anima mea cognoscet nimis.* Psalm. 138. Habet itaque anima, vnde inuestiget & cognoscat. Ad totalis enim sapientiæ similitudinem facta, omniū in se similitudinem gerit. Vnde & à Philosopho definita est, omnium similitudo.

Anima omnium similitudo dicta

Sensu igitur corpora, quod sæpe dictum est, inuestigat & cognoscit, Imaginatione corporum similitudines, Ratione corporum dimensiones, similitudines dissimilium, & dissimilitudines similiū; Intellectu commutabilem spiritum: Intelligentia incōmutabilē Deum. Habens itaque in se anima vires, quibus inuestiget omnia, & per eas existēs omnibꝰ similis, cùm sit vna; terræ videlicet per sensum, aquæ per Imaginationem, aëri p Rationem, firmamēto per Intellectum, cœlo cœlorum per Intelligentiam: vel metallis atque lapidibus per essentiam, herbis & arboribus per vitā, animabus per sensum & imaginationem, hominibus per rationē, Angelis per intellectum, Deo per intelligentiam, opifici suo cum gratia & laude psallit, clamans. *Mirabilis facta est scientia tua ex me, confortata est & non potero ad eam.* Psal. 138. Ideo dicitur hæc scientia cōfortata ab anima, vt ad eam valere non possit; quasi, ipsa infirmata est ab ea, quam intueri & habere debuerat. Vnde & alibi lamentatur & luget. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, vt viderem.* Psalm 39. Et 37. Et alibi. *Lumen oculorum meorum, & ipsum non est mecum.* Et alibi *turbatus est à furore oculus meus.* Illuminatis igitur tantummodo oculis cōcupiscentiæ, & apertis viri videlicet id est spiritus, ad curiositatem, & carnis, id est mulieris, ad voluptatē; oculꝰ sensus & imaginationis turbatus est, vt obscuriùs videat; rationis, vt vix videat; intellectus & intelligentiæ, vt fere nihil videat. Quis enim seipsum vidit, quis agnouit? Se dico imaginem & similitudinē Dei, ad imaginem & similitudinem Dei? Qui similiū alterum nouit, vtrumque vidit: & qui alterutrū non nouit, neutrum nouit. Itaque anima, quæ per se debuit Deum noscere supra se, perdidit seipsam noscere in se, & Angelum iuxta se. Vt ergo intellectu Angeli vigent, se inuicē & animas nostras vident, à quibus tamen mutuò in sua natura videri non possunt: quia infirmata est anima, & non potest ad eos videndos oculum aperire.

Qui apparent Angeli hominibus.

Vnde cùm se volunt hominibus ostendere, aut per assumptum corpus sensui famulantur foris, aut imaginationi per corporeas similitudines intus. Cùm autem sensus & imaginatio vigeant in naturalibus, ratio verò in mathematicis, intelligentia in theologicis; intellectus propriā haud constituit disciplinam. Natura etenim incorporea, cuius incorporeas percipit formas, media, vt dictū est, inter corpus & Deum collocatur. Habet enim naturalia, quæ est: nunc ab ea per abstrahentiam aliter percipi possunt. Habet accidentia, quæ abstracta, & in sui natura cōsiderata, altiùs euolant; & intelligentia ipsa, qua Deus videtur, indigent. Virtutes enim naturales in suo summo & fonte naturali essentia consideratæ, omnes imum & summum sunt, & omnium principium & naturarum natura, & essentia essentiarum. Vnde & partim Intellectus cedit in naturalem disciplinā, partim in Theologicam. Quid

Essentia iustitia Deus est.

enim est aliud essentia iustitiæ, quàm Deus: cuius participatio virtus dicitur, & quot sunt participationum varietates, tot iustitiæ singularitates? Verumtamen vna est essentialis iustitia, non qualitas, non accidens animæ, in seipsa subsistens, participata à spiritibus participatione ipsius iusti: cuius participationes supremũ iustitiæ sunt, & illæ accidentales. Capabilis enim omnibus Deus, & participabilis naturali suo munere, & vsu ex munere. Ab omnibus participatur ad essentiam, & secundùm illam ad idoneam speciẽ, ac secundùm vtrãque ad congruum vsum. Omnia enim sunt. quod videlicet esse est in omni re primũ & principium. Nam quod non est, nihil omnino est: & cùm sit, aliqua specie, vel imagine, vel forma tenetur, per quam ab omni alia re discernitur: & aliquid in se muneris naturaliter habet. Nihil enim pro nihilo. Quæ videlicet tria omni subsistenti insunt, quasi quædam vestigia summæ essentiæ, & imaginis, ac muneris: id est Patris, & Filij, ac Spiritus sancti. Æternitas quippe est in Patre, species in imagine, vsus in munere. Cùm igitur capabilis diuinitatis capax sit, iuxta quod dictum est, quidquid numero, mensura, ac pondere subsistit: gradatim tamen & differenter ab animatis per animationẽ, sensibilitatem, ac rationabilitatem, ad eius imaginem & similitudinem, quæ in eminentiori animæ parte fulget, ascenditur: quæ quidẽ anima, sicut Deus capabilis omnibus, sic est capax omnium: ac per sæpe nominata, quæ de rationabilitate ipsius oriuntur, ad cognitionem, per concupiscibilitatem verò ad dilectionem vniuersitatis capax invenitur Quęcũque ergo aliquo sensu percipit, protinus in concupiscibilitatis quasi salsamentum intingit, vt illi sapiat, & quasi per saporẽ placeat, aut displiceat. Sunt igitur in anima, & sunt id quod anima, naturalis sensus cognoscens omnia, ac diiudicans inter omnia: & naturalis affectus, per quẽ suo ordine & gradu diligat omnia. Verũtamen facultates, & quasi instrumenta cognoscendi ac diligẽdi, habet ex natura: cognitionem tamen veritatis, ac dilectionis ordinẽ nequaquam habet, nisi ex gratia. Facta enim à Deo mens rationalis, sicut prima ac sola eius suscipit imaginẽ: ita potest cognitionem & amorem. Vasa ergo, quæ creatrix gratia format, vt sint, adiutrix gratia replet, ne vacua sint. Nempe sicut oculus carnis cùm ex natura habeat facultatẽ videndi, & auris audiendi, numquã cõsequitur per se visionẽ oculus, vel auditũ auris, nisi beneficio exterioris lucis & soni: sic & spiritus rationalis ex dono creationis habilis ad cognoscendum verum, ac diligendum bonum: nisi radio lucis interioris perfusus, & calore succensus, nũquam consequitur sapientiæ seu caritatis effectũ. Sicut enim solem non videt oculus, nisi in lumine solis: sic verum ac diuinum lumen videre nõ poterit intelligẽtia, nisi in ipsius lumine. *In lumine*, inquit Prophetes, *tuo videbimus lumen.* Quare sicut de sole exit, vnde videri possit, nec tamen solẽ deserit, sed in illo manet, quod de illo exiens illum ostendit: ita manens in Deo lux quæ exit ab eo, mentem irradiat: vt primùm ipsam coruscationẽ lucis, sine qua nihil videtur, videat, & in ipsa cetera videat: hincque ad ipsum lucis fontem intelligentiam ascendens, ipsam per ipsius lucẽ inueniat, & cernat. Itaque sicut in imaginationem de subtus phantasiæ surgunt: ita in intelligentiam desuper Theophaniæ descendunt. Sicut autẽ corpori suo anima non sufficit sola ad vitã, sic nec sibi sola ad sapientiam. Iuuatur ergo sensus exteriùs, imaginatio interiùs, ratio verò ex prima gratia inferiùs, iuxta quod illuminat omnis homo veniens in hunc mundum: intellectus autem & intelligentia superiùs. Intelligentia ergo ea vis animæ est, quæ immediatè supponitur Deo, sicut phantasticum animæ supponitur corpori: vel sicut sensualitas carnis supponitur infimo animæ. Verũtamen in Deo, cui cognoscendo proxima est intelligentia, cùm proprietates inueniãtur diuersæ, nihil tamen inferius, nihil inæquale. Nemo tamen nouit Patrem, nisi per Filium, & in Spiritu sancto. Omnia Pater facit, donat, & condonat per Filiũ, in Spiritu sancto. Vnde si totæ tres personæ coæternæ sibi sunt & coæquales in illa ineffabili sua natura: creaturæ tamen quodã modo quasi propior esse videtur Spiritus sanctus: quippe qui de vtroque, munus est vtriusque. Nobis autem omnis diuinitatis vsus ex munere. Est enim in Deo munus naturale, quo ipse donabilis ac fruibilis est omni, vt superiùs dictum est, naturæ. Sicut enim lux corporea, quia lux est, naturaliter lucet, id est lucem gignit ingenita (lux enim essentem tantùm ac ingenitam lucem significat) lucet verò exeuntem & genitã: & quia lucet, illuminat, id est lucem præbet: ita lux in Deo lux est, in quo tenebræ nõ sunt vllæ. Imò ipse lux est inaccessibilis: nisi cui ipse naturali dono, id est illuminatione accesserit. Et quia lux est, vtique lucet, id est splendorẽ emittit de se: & quia lux lucet, ac de se splendorem emittit, lucem præbet, & illuminat. Lux ergo splẽdorem emittens de se, sed non amittens, à se illuminat intelligentiam ad agnitionem veritatis: & ignis de se, quem retinet, emittẽs calorem, inflammat affectum ad amorem virtutis. Itaque licet indifferẽs sit natura coæqualis Trinitatis: tamen sicut ad nos à Patre per Filium & Spiritum sanctum, vel in Spiritu sancto, diuina descendũt: iuxta quod dicitur, *Baptizantes eos in nomine Patris, & Filij, & Spiritus sancti*: ita per Spiritum sanctum ad Filium, & per Filiũ ad Patrem humana ascendunt. Ideo namque abeũte Filio mittitur paracletus Spiritus, qui corpus capiti vniat, id est Christo, & ipse Deo: sicut scriptum est. *Caput mulieris vir, viri Christus, Christi Deus.* Spiritus igitur regit, consolatur, erudit, & perducit Ecclesiam ad Christum: quã ipse simul sine macula & ruga offeret regnũ Deo & Patri: quod in nobis adimplere dignetur gloriosa Trinitas.

Sensus & affectus sunt in anima, & sunt ipsa anima.

Psalm. 35.

Spiritus sanctus est donum Patris & Filij.

Matth. 28.

1. Cor. 11.

Hæc tibi, frater, inter innumeras angustias, ne non obediremus, scripsimus. Venerũt enim hoc anno super regiones nostras mala pestilentiæ & famis, qualia omnia retro sæcula, vt putatur, nõ viderunt: quorum quidẽ præterito anno signa vidimus, & notauimus: scientes, omnis rei euentus causas habere, vnde proueniãt: & præparationes, quomodo: & signa, quando: & finales commoditates, quare contingant, Nihil enim à sapientia fit, nisi sapienter: & à summo bono, nisi bonum, & bene, & ad bonum. Vale, & ora pro nobis, diligens nos: quia nos te diligimus.

Finis.

EIVSDEM B. ISAAC ABBATIS DE STELLA, SEV, VT IPSI INSCRIBERE PLACVIT, ALCHERI, DE ANIMA

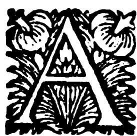
LIBER.

De hoc titulo, & ipso Alchero in Præfatione suprà egimus.

QVONIAM dictum est, mihi, vt meipsum cognoscam; sustinere non possum, vt me habeam incognitum. Magna namque negligentia est, nescire quid illud sit, quo cœlestia tam profundè cogitamus; quo naturalia tam subtili indagatione investigamus; & de ipso quoque Creatore nostro tam sublimia desideramus scire. Non est res peregrina, nec longè quærenda, animus quo ista sapimus: sed semper est nobiscum, adest, tractat, loquitur, & inter ista nescitur. Datum est illi, tã ingentium rerum secreta scire; & seipsum cognoscere non potest. Paucis siquidem licet, ipso animo animum cernere: id est, vt ipse se animus videat. Fieri autem non potest quadam diuina providentia, vt inueniendi facultas desit Religiosis animis, seipsos & Deum suum piè, castè, & diligenter quærentibus. Idcirco reddam me mihi, imò Deo meo, cui maximè me debeo: & videbo, quid sit animus, & quæ patria eius.

CAPVT PRIMVM.

Quid sit anima, & quod eius objectum.

ANIMVS est substantia quædam rationis particeps, regendo corpori accommodata. Animus sapientia illustratus, suum principium respicit, ac seipsum cognoscit; & quàm sit indecorum, vt extra se quærat, quod in seipso possit invenire, intelligit. Corporeis verò passionibus consopitus, & per sensibiles formas extra semetipsum abductus, oblitus est quid fuit; & quia nihil aliud fuisse se meminit, nihil præter quod videtur, esse credit. Solo sensu circa corpora, & imaginatione circa corporum similitudines, atque locorum versatur: siue vigilando, siue dormiendo. Cùm verò ab hac distractione per puram intelligentiã ascendens, in vnum se colligit, rationalis dicitur. Ratio siquidem est animi aspectus, quo per seipsum verum intuetur. Ratiocinatio est rationis inquisitio. Quare illa opus est ad videndum, ista ad inquirendum. Animus invisibilis est; neque enim invisibilia aliter cernere valeret. Visibilia per corpus videt, & invisibilia per se; & in eo se videt, quod invisibilem se esse videt: videtur tamen in corpore per corpus; sicut sensus in litera manet, & per literam videtur. Animus corporis dominator, rector, habitator, videt se per se, per seipsum semetipsum videt. Non quærit auxiliũ corporalium oculorum: imò verò ab omnibus corporis sensibus, tanquam impedientib⁹ & perstrepentibus, abstrahit se ad se, vt videat se in se, vt noverit se apud se. Et cùm vult Deum cognoscere, elevat se super se mẽtis acie. Non enim aliquid tale Deus est, qualis est animus: non tamen videri, nisi animo potest; nec ita videri, vt animus potest. Incommutabilis siquidem veritas est, sine defectu substantiæ Non talis est animus, sed deficit & proficit, nouit, ignorat, meminit, obliuiscitur; modò vult, modo non vult: diffusis cogitationibus atque cõsilijs huc atque illuc vagatur. Considerando spectat omnia, videt absentia, transmarina visu ambit, & percurrit aspectu; abdita scrutatur, & vno momento sensus suos per totius orbis fines & mundi secreta circumfert. Descendit ad inferna, ascendit inde, versatur in cœlo, adhæret Christo, cõiungitur Deo. Ipse siquidem est eius patria & habitatio, ad cujus similitudinem factus est. Quisquis ergo se talem reddi desiderat, qualis à Deo factus est, similem Deo, redeat ad se, & stet in se, & sic intra semetipsum quærat & videat, vnde constet homo; & ex qua parte sui factus sit ad imaginem Dei.

Quid sit ratio, quid ratiocinatio.

Animus videt se per se.

CAPVT II.

De animæ partibus, passionibus, virtutibus, ejusque ad sapientiam progressibus.

EX duabus substantijs constat homo, anima & carne; anima cum ratione, carne cum sensibus suis: quos tamen sensus non mouet caro absque animæ societate: anima verò rationale suum tenet sine carne. Est siquidem rationalis, concupiscibilis, irascibilis. Per rationabilitatem habilis naturæ est, illuminari ad aliquid cognoscendum, infra se, in se, & iuxta se. Cognoscit quidem supra se Deum, se in se; Angelum iuxta se; & quicquid cœli ambitu continetur infra se. Per concupiscibilitatem & irascibilitatem habilis est, affici ad aliquid appetendum vel fugiendum, amandum vel odiendum: & ideo de rationabilitate omnis sensus animæ oritur, & de alijs omnis affectus. Affectus vero quadripertitus esse dignoscitur: dum de eo quod amamus, jam gaudemus, vel gaudendum speramus; & de eo quod odimus, jam dolemus, siue dolendum metuimus; & ob hoc de concupiscibilitate gaudium & spes, de irascibilitate dolor & metus oriuntur. Quiquidem quatuor affectus animæ, omnium sunt vitiorum aut virtutum quasi quædam principia, & communis materies. Affectus siquidem operi nomen imponit. Et quoniam virtus est habitus mentis bene compositæ; componendi, & instituendi, atq; ordinandi sunt animi affectus ad id quod debent, & quomodo debent, vt in virtutes proficere possint: alioquin in vitia facile corruent. Cùm ergo prudenter, modestè, fortiter, & iustè, amor & odium instituuntur, in virtutes exurgunt, prudentiam scilicet, & temperantiam, fortitudinem, atque iustitiam:

Rationalis, concupiscibilis, & irascibilis anima.

Quatuor animæ affectus.

tiam: quæ quasi origines & cardines sunt omniũ virtutum. Et hæc omnia cum affectuosè & virtuosè in anima instituuntur, per odium mundi & sui, proficiunt in amorem Dei & proximi: per contemptum temporalium & inferiorum crescunt in desiderium æternorum & superiorũ. Sensus verò animæ vnus est in anima, & quod ipsa: & cùm corpus non sit, corporeus dicitur; quia corpus non transcendit, vel quia corporeis exercetur instrumentis. Vnde & ob numerum instrumentorum quinquepertitus dicitur; cùm intus non sit nisi vnus. Verumtamen propter varia exercitia variatur, & variè nuncupatur. Dicitur namque sensus, imaginatio, ratio, intellectus, intelligentia; & hæc omnia in anima non aliud sũt quam ipsa. Aliæ & aliæ inter se pprietates, propter varia exercitia; sed vna essentia rationalis, & vna anima. Proprietates quidem diuersæ, sed vna essentia. Secundùm exercitium multa sunt, secundùm essentiam verò vnum sunt in anima, & quod ipsa. Et sicut mundus iste visibilis quinquepertita distinctione est ordinatus, terra scilicet, aqua, aëre, æthere, siue firmamento, ipso quoque supremo cœlo, quod Empyreum vocant: sic animæ in mundo sui corporis peregrinãti quinque sunt progressus ad sapientiam; sensus scilicet, imaginatio, ratio, intellectus & intelligentia. Quinque etenim progressionibus rationabilitas proficit ad sapientiã, & quatuor affectibus exercetur ad caritatem; quatenus in nouem istis progressibus in semetipsa proficiens anima, sensu & affectu, quasi internis quibusdam pedibus, quæ spiritu viuit, spiritu ambulet, vsque ad Cherubim & Seraphim, id est vsque ad plenitudinẽ scientiæ, & regnum caritatis; habeatq; anima per exercitium virtutes, quarũ facultates habet per naturam. Et hos progressus nominibus & ordinibus Angelorum comparare prudenti lectori relinquo. Facile siquidem erit ei, aptare sensum, qui primus nuntius animæ est, Angelis, qui nuntij vocantur: imaginationem, quæ plura quam sensus percipit, Archangelis; timorem Virtutib⁹: dolorem Potestatibus; qui enim metu suppliciorum perterritus, & dolore peccatorum compunctus, contemnit mundum & seipsum; cum Virtutibus facit miracula, atque cum Potestatibus fugat dæmonia. Magis namque est, contemnere seipsum, quàm mundum, quem multi propter vanitatem contempserunt. Rationem assignam⁹ Principatibus: nam sicut illi præsunt, & principantur subiectis spiritibus, sic ratio sensibus atque affectibus. Amorem siue gaudium Dominationibus; rectè namque alijs dominatur; qui omnes amat, & de profectu omnium gaudet. Intellectum Thronis, throni sedes dicuntur quia in eis Dominus sedet. Intelligere etiam debemus, quoniam in cordibus nostris habitat per fidem, habitat per sanctificationem, habitat per pacem, & dilectionem: quoniam Deus est pacis & dilectionis. Intelligentiam aptamus Cherubim: illi namque spiritus tantò perfectiore scientia pleni sunt, quantò claritatem Dei viciniùs contẽplantur. Intelligentia quoque ea vis animæ est, quæ immediatè Deo supponitur: cernit siquidem ipsum, & quæ in ipso sunt. Spem siue desideriũ Seraphim. Deus namque spes omnium finium terræ, cuius vultum tota terra desiderat, & in quem Seraphim prospicere desiderãt, tota spes nostra, & desiderium nostrum est.

Sensus animæ vnus est, & ipsa est.

Progressus 5. ad sapientiã & 4. ad caritatem.

Maius est, contemnere se, quàm mundum.

CAPVT III.

Animam hominis rebus omnibus similem ad Dei totiusque Trinitatis imaginem & similitudinem specialiter esse factam.

ANIMA ad similitudinem totius sapientiæ facta, omnium in se similitudinem gerit. Vnde & à Philosopho definita est, omniũ similitudo. Habet siquidem in se vires, quibus omnia inuestigat, & omnibus similis existit; cum sit vna. Similis est terræ per sensum, aquæ per imaginationem, aëri per rationem, firmamento per intellectum, cœlorum cœlo per intelligentiam. Similis est etiam lapidibus per essentiam, arboribus per vitam, animalibus per sensum & imaginationem, hominibus per rationem, Angelis per intellectum, Deo per intelligentiam. Et sicut Deus omnibus est capabilis & participabilis: sic anima omnium capax est. Capabilis & participabilis est Deus omnibus; quia naturali suo munere, & vsu ex munere, ab omnibus participatur ad essentiam, qua sunt; & secundùm illam ad idoneam speciem, qua ab alijs differunt; & secundùm vtrumque ad congruum vsum, quo proficiunt. Tria hæc omni existenti insunt, quasi quædam vestigia summæ essentiæ, imaginis, & muneris: id est Trinitatis, Patris, & Filij & Spiritus sancti. Æternitas quippe est in patre, species in imagine, vsus in munere. Æternitas est in Patre: quia Pater non habet patrem, de quo sit. Filius de Patre est, vt sit, atque vt illi coæternus sit. Imago enim, si perfectè implet illud, cuius imago est, coæqualis est illi. Species est in imagine, id est pulchritudo, & congruentia, æqualitas, prima & summa similitudo, prima & summa vita, primus & summus intellectus. Vsus est in munere. Munus Patris & Filij Spiritus sanctus est. Vsus ergo in munere est, id est, dilectio, delectatio, gaudium, & lætitia, fœlicitas, suauitas. Ille namque ineffabilis complexus Patris & Imaginis, nõ est sine perfectione, sine charitate, sine gaudio. Sic fit in illa Trinitate. Sũma origo est omnium rerum, perfectissima pulchritudo, & beatissima delectatio. Nobis autẽ diuinitatis vsus est ex munere. Quodammodo namque quasi proprior nobis esse videtur Spiritus sanctus, vt pote Patris & Filij munus. Ex ipso nimirum est omnis vsus gratiæ cum Patre & Filio. Ipse enim regit & erudit, consolatur, & perducit Ecclesiam ad Christum, quam ipse simul sine macula & ruga tradet regnum Deo Patri: sicut à Patre per Filium & Spiritum, vel potiùs in Spiritu ad nos diuina descenderunt. Pater siquidem tradidit Filium suum, quo redimeret seruos; misit Spiritum sanctum, quo seruos adoptaret in filios: Filium dedit in pretium redemptionis: Spiritum sanctum in priuilegium adoptionis; se denique totum seruat hereditatem adoptatis. Nemo ergo de Dei pietate diffidat: quoniam maior est eius misericordia, quàm nostra miseria; & quisquis ad eum toto corde clamauerit, exaudiet illum, quia misericors est. Tardius siquidem videtur ei, veniam peccatori dare, quàm ipsi peccatori accipere. Sic enim festinat absoluere reum à tormento conscientiæ suæ, quasi plus illũ cruciet compassio miseri, quàm ipsum miserũ passio sui. Capax est anima omnium; quia per rationabilitatem ad cognitionem, & per concupiscibilitatem ad dilectionem, vniuersitatis capax inuenitur. Sunt enim in anima, & sunt id quod anima, naturalis sensus cognoscens omnia, & diui-

Anima omnium similitudo dicta.

In omnibus rebus vestigia sunt Trinitatis.

Pietas Dei in hominem.

dicans inter omnia: & naturalis affectus, quo suo ordine & gradu diligat omnia. Verumtamē facultates, & quasi instrumenta cognoscendi & diligendi habet ex natura: cognitionem tamen veritatis, & ordinem dilectionis nequaquam habet, nisi ex gratia. Facta siquidem à Deo mens rationalis, sicut eius imaginem suscipit; ita cognitionem & amorem. Vasa namque, quæ creatrix sapientia format, vt sint, adiutrix gratia replet, ne vacua sint, si strenuum operarium inuenerit.

Caput IV.

Animam hominis in bonum malumque coütibilem seu vertibilem esse.

ANima est substātia rationalis, intellectualis, spiritualis; à Deo facta. Non est Dei natura; sed potiùs creatura ex nihilo facta, in bonū malūque coütibilis. Et ideo aliquatenus est mortalis, inquantum in deterius mutari, & à voluntate Dei, cuius participatione beata fit, alienari potest: & aliquatenus immortalis; quoniam sensū, quo ei post hanc vitam vel bene vel malè fit, amittere non potest. Non pro actis ante carnem gestis meruit, vt in carnem includeretur, vt quidam voluerunt: sed nec ideo potest esse in homine sine sorde peccati, nisi à Christo fuerit liberata. Dei enim nutu anima ad corpus venit, vt si secundùm eius præceptum agere vellet, mercedē acciperet æternæ vitæ, atque societatis Angelorum: si autem contemneret, pœnas iustissimas lueret, siue doloris continui, siue ignis æterni.

Anima quo sensu morta.

Caput V.

Animam & spiritum idem esse. Vnam tantum esse in corpore: & quo sensu duplex in eo anima, seu vita sit; interior scilicet, & exterior.

ANima ex eo dicta est, quod ad viuēdum animet corpus, hoc est, viuificet Spirit⁹ ipsa est anima. Pro spiritali natura, vel pro eo quod spiret in corpore, appellatus est spiritus. Anima & spiritus idem sunt in homine; quamuis aliud anima notet, & aliud spiritus. Spiritus namque ad substantiam dicitur, & anima ad viuificationē. Eadem est essentia: sed proprietas diuersa. Nam vnus & idem spiritus ad seipsum dicitur spiritus: & ad corpus anima. Spiritus est, inquantum est substantia ratione prædita. Anima, inquantum est vita corporis, de qua dictum est, *Qui perdiderit animam suam, saluam faciet eam*, id est, quisquis propter Dominum hanc vitam, quæ nunc corporis viuificatione ex anima temporaliter mortalis constat, libenter despexerit; in futuro eamdem non solum animæ, sed corporis vitam æternam & immortalem recipiet. Humana autē anima, quia & in corpore esse habet, & extra corpus, ideo anima pariter & spiritus vocari potest. Animæ duæ non sunt, sensualis & rationalis; altera qua homo viuat; altera qua, vt quidam putant, sapiat: sed vna eademque anima & in semetipsa viuit per intellectum, & corpus sensificat per sensum. Humanum namque corpus nec viuere, nec nasci, sine rationali anima potest. Vegetatur tamen, & mouetur, crescit, & humanā formam in vtero recipit, priusquam rationalem animam accipiat: sicut & virgulta & herbas sine anima moueri, & incrementum habere videmus. Duplex quidem est vita animæ; alia qua viuit in carne, alia qua viuit in Deo. Duo siquidē sensus sunt in homine; vnus interior, & vnus exterior: & vterque bonum suum habet in quo reficitur. Sensus interior reficitur in contemplatione diuinitatis, sensus exterior in contemplatione humanitatis. Propterea enim Deus homo factus est, vt totum hominem in se beatificaret; vt tota conuersio hominis esset ad Deum, & tota dilectio esset in illo; cùm à sensu carnis videretur per carnem, & à sensu mentis per diuinitatis contēplationem. Hoc erat totum bonum hominis; vt siue ingrederetur, siue egrederetur, pascua in factore suo inveniret. Pascua foris in carne Saluatoris, & pascua intus in diuinitate Saluatoris. Hoc bonum, magnū sequutum est malū; quoniam pdito bono ꝙ intus erat, egressa est anima ad bona aliena, quæ foris erant; & pactum fecit cum delectationibus sæculi, requiescens super illas; nec attendens absentiam boni sui interioris, eo quod consolationes suas cerneret in bonis alienis. Nam cùm exterior sensus carnis bono suo fruitur, interior sensus mentis quasi obdormit. Non enim cognoscit bona interioris sensus, qui iocunditate exteriorum bonorū capitur. Nam qui in carne viuit, in carne sentit, & dolores carnis fugit, inquantùm potest. Vulnera autem animæ prorsus ignorat, nec eis medicinam quærit. Cùm autem mortuus fuerit sensus animæ, quo viuit in carne, tunc viuificari incipiet sensus ille, quo sentiet semetipsam: & tunc sciet dolores suos, & sentire incipiet vulnera sua, tantò grauiùs, quantò propriùs. Magis enim nocet malum, vt & magis prodest bonum, quod magis est intimum.

Quid notet spiri⁹, quid anima.

Luc. 9.

Non sunt duæ animæ in homine.

Humanitas & diuinitas Christi hominem beatificantes.

Caput VI.

Quid sit spiritus, prout ab anima distinguitur.

SPiritus multis modis dicitur. Dicitur namque spiritus Deus, & aër iste, & flatus aëreus, qui corde receptus, & inde per totum corpus emissus, vitam mortalium flatu necessario continet. Iste tamen spiritus iure anima dici non potest; quia aëris varietate dissoluitur. Dicitur spiritus anima, siue hominis, siue pecoris. Dicitur spiritus mens rationalis, vbi est quidam tanquam oculus animæ, ad quem pertinet imago & cognitio Dei. Oculus animæ est mens ab omni labe corporis pura; mentis aspectus est ratio, intellectus, visio. Tria hæc omni animæ necessaria sunt, vt sanos oculos habeat, vt aspiciat, vt videat. Sanos oculos habet, cùm à mortalium cupiditatibus est purgata & remota. Aspicit, cùm in Dei lumine contemplationis oculos figit. Videt, cùm in illa contemplatione cōspicit, quanta sint gaudia, quanta lætitia, quanta serenitas, & quanta iucunditas. Sanitas facit illam securam, aspectus rectam, visio beatam. Cùm enim ab omni fæce fuerit libera, maculisque diluta; tunc se denique in seipsa libentissimè tenet, & nihil sibi metuit, aut vlla sua culpa quicquam angitur: & tunc ingenti quadam & incredibili fiducia pergit in Deū: id est in ipsam veritatis contemplationem. Aspectum siquidem rectum sequitur ipsa visio Dei, qui est finis aspectus. Sic anima priùs sanatur, sanata introducitur, introducta reficitur. Spiritus etiam est quædam vis animæ, mente inferior, vbi corporalium rerum similitudines exprimuntur. Nec iste spiritus corpus est, sed corpori similis. Quæ enim spiritu videntur, non sunt corporalia, sed corporalibus similia. Facies siquidem hominis & nobis forinsecus nota est, & in memoria nostra habet imaginem suam, incorporalem qui-

Spiritus vis animæ inferior mente.

dem, sed corpori similem. Mundi quoque istius mirabilis pulchritudo, & nobis foris præsto est, & in memoria nostra habet imaginem suã, incorporalem quidem, sed corpori similem: ad quam recurrimus, cùm clausis oculis cogitamus Quod enim est ad corporis sensum aliquod corpus in loco, hoc est ad animi aciem similitudo corporis in memoria. Et quid est intentio voluntatis ad copulandam imaginem corporis, quæ est in memoria, & visionem cogitantis? Ille spiritus dicitur fact⁹ ad imaginem & similitudinem Dei, in quo est cognitio veritatis, & amor virtutis. Imago siquidem est in cognitione, similitudo in dilectione. Imago, qua rationalis, similitudo, qua spiritualis. Hæret siquidem veritati nulla interposita substantia. Rationale nostrum quo ratiocinamur, intelligimus, & sapimus, spiritum dicimus. Hunc autem spiritum Apostolus mentem vocat, vbi ait. *Renouamini spiritu mentis vestra*, id est mente. Nihil enim est aliud spiritus mentis, quàm mens: sicut corpus carnis nihil est aliud, quàm caro.

Imago Dei in cognitione sim litudo in dilectione.

Ephes. 4.

CAPVT VII.

Quid mens; An & in quo, ab anima & spiritu differat; Vbi & de quinque anima ad sapientiam progressibus.

MENS dicitur à μήνη. Μήνη autem luna græcè. Et sicut luna crescit & deficit, & varia necessitudine cõmutatur; in id tamen quod fuit, quadam perfecta nouitate se restituit, sic mens nunc caput summis inserit, nunc decidit in infima: tum se se referens sibi veris falsa redarguit; modo ad corporalia regenda deflectitur; modo æternis rationibus incipiendis vel consulendis adhærescit, Ratio siquidem est mentis aspectus, quo bonum malumque discernit; virtutes eligit, Deumque diligit. Mens vniuersorum capax, & omnium rerum similitudine insignita, omnia esse dicitur, natiua quadam potentia, & naturali dignitate. Idcirco inuisibiles rerũ causas per intelligentias comprehendit, ac visibiles actualium formas per sensuũ passiones colligit: & siue per sensus ad sensibilia exeat, siue p intelligentiã ad inuisibilia ascendat, rerũ similitudines ad seipsã trahit; præsentia cognoscit, absentia intelligit, ignota inquirit, & in inuentis versatur. Rationale & intellectuale nostrum, quo ratiocinamur, intelligimus, & sapimus, mentem dicimus: quæ ita facta est ad imaginem Dei, vt nulla interposita natura, ab ipsa veritate formetur. Per intelligentiam vtcumque ipsam veritatem intelligit, & per sapientiam diligit. Sapientia namque est amor boni, siue sapor boni; à sapore siquidem dicitur. Mentis visio est intelligentia; gustus sapientia: illa contemplatur; ista delectatur. Cùm ab interioribus ad superiora ascendere volumus, priùs occurrit nobis sensus, deinde imaginatio, postea ratio, intellectus, intelligentia; & in summo est sapientia. Summa namque sapientia ipse Deus est; sapientia hominis est pietas, id est cultus Dei. Sensus est ea vis animæ, quæ rerum corporearum corporeas percipit formas præsentes. Imaginatio ea vis animæ est, quæ rerum corporearum corporeas percipit formas, sed absentes. Sensus namque formas in materia percipit, imaginatio extra materiam: & ea vis, quæ exteriùs formata sensus dicitur, eadem quoque vsque ad intimum transducta, imaginatio vocatur Imaginatio namque de sensu oritur, & secundùm eius diuersitates, ipsius quoque variatio. Multa videt anima carnalibus oculis, multa quoque phãtastica imaginatione concipit: & vbique quasi distenditur, mouetur, erigitur, & fluctuare videtur: non à se egrediens, sed in semetipsa, tãquam in magno percurrens spatio, peruagatur. Non exit ad illa, sed tractibus suis sibi illa repræsentat. Habet siquidem in se quasi quamdam latitudinem, longitudinem, & altitudinem. Nam per charitatem Deum & omnes fideles sibi complectitur: per meditationem vniuersa, quæ à principio mundi vsque ad finem Deus propter nostram salutem operatus est, meditatur; per contemplationem, quæ sursum sunt, cœlestia contẽplatur. Ratio ea vis animæ est, quæ rerum corporearum naturas, formas, differentias, propria, accidentia percipit; omnia incorporea, sed non extra corpora, nisi ratione subsistentia. Abstrahit enim ratio à corporibus, quæ fundantur in corporibus; non actione, sed consideratione. Natura nempe ipsius corporis, secundùm quam omne corpus corpus est, nullum vtique corpus est. Intellectus ea vis animæ est, quæ inuisibilia percipit, sicut Angelos, dæmones, animas, & omnem spiritum creatum. Intelligentia ea vis animæ est, quæ immediatè supponitur Deo. Cernit siquidem summum ipsum, verum, & verè incommutabilem. Sic anima sensu percipit corpora; imaginatione corporum similitudines: ratione corporum naturas; intellectu spiritum creatum; intelligentia spiritum increatum. Et quicquid sensus percipit, imaginatio repræsentat, cogitatio format, ingeniũ inuestigat, ratio iudicat, memoria seruat, intelligentia comprehendit, & ad meditationem, siue ad contemplationem adducit. Ingenium ea vis animæ est, siue intentio, qua se extendit & exerit anima ad incognitorum cognitionem. Ingenium ergo exquirit ignota, ratio discernit inuenta, memoria recondit iudicata, & offert adhuc iudicanda. Sic fit ascensus ab inferioribus ad superiora; & ima à summis dependent. Intellectus namque quædam imago & similitudo est intelligentiæ; ratio, intellectus; rationis, phantasticum spiritus; cui & supremum corporis, id est ignis, quadam similitudine iungitur; & igni aër; aëri aqua; aquæ terra. Sensus informat imaginationem, imaginatio rationem, & facit scientiam, siue prudentiã. Rursus rationi occurrens diuina præsentia, informat eam, & facit intelligentiam, siue sapientiam. Est itaque in ratione quiddam ad superna & cœlestia intendens, & id dicitur sapientia: & est quiddam ad transitoria ac caduca respiciens, & id vocatur prudentia. Hæc duo ex ratione sunt, & in ratione consistũt, ac diuidit se ratio in duo, sursum, & deorsum: sursum in sapientiam, deorsum in prudentiam, quasi in virũ ac mulierem: vt vir sit superior, & regat: mulier inferior, & regatur. Vnde dictum est. *Melior est iniquitas viri, quàm benefaciens mulier.* Melior siquidem est, qui cælesti desiderio accensus, carnẽ, ei necessaria subtrahendo, affligit: quàm qui per carnalem affectũ resolut⁹, per ea quæ cõmoda sunt, ei satisfacere contendit.

Quid intelligẽtia, quid sapientia.

Sapientia dicitur, sã cultus Dei.

Anima lõgitudo, latitudo, altitudo.

Abstractio mentalis.

Eccli. 42.

CAPVT VIII.

Horum quinque animæ ad sapientiam graduum, seu facultatum modi agendi, subordinationes, differentiæ, & obiecta.

SEnsus innatur exteriùs: quia oculus carnis quamuis ex natura habeat facultatem viden-

di, nunquam tamen per se consequitur visionē, nec auris auditum, nisi beneficio exterioris lucis & soni. Imaginatio iuuatur inferiùs, quia ex sensibilibus concipitur. Ratio iuuatur interiùs, quia spiritus rationalis ex dono creationis habilis ad cognoscendum verum & diligendum bonum, nisi radio interioris lucis fuerit perfusus, & calore succensus, nunquam consequetur sapientiæ seu charitatis effectum. Intellectus & intelligentia iuuatur superiùs; quia Deus ignis, & lux est. Lux ergo splendorem emittens ex se, quem retinet in se, illuminat intelligentiam ad agnitionem veritatis: ignis verò calorem de se emittens, sed non amittens, inflammat affectum ad amorē virtutis. Et sicut solem non videt oculus, nisi in lumine solis, sic verum ac diuinum lumen videre non poterit intelligentia, nisi in ipsius lumine. *Domine*, inquit Propheta, *in lumine tuo videbimus lumen.* Cùm enim mortale hoc induerit immortalitatē, & corruptibile hoc induerit incorruptionem; tunc mente & corpore pariter spiritales effecti, secundùm modulum nostrum per mentis illuminationē omnia sciemus, & per corporis incorruptibilis leuitatem vbique esse poterimus. Volabimus mente per contemplationem: volabimus corpore per incorruptionem. Discernemus mente, discernemus & corpore. Cùm sensus nostri corporei vertentur in rationem, ratio in intellectum, intellectus in Deum mutabitur. Sensu visibilia percipiuntur, in imaginatione cōtinentur visibilium imagines & similitudines. Ad rationem pertinent visibilium rationes, & definitiones, & inuisibilium inuestigationes. Ad intellectum & intelligentiam spectant spiritualium, & diuinorum comprehensiones, & contemplationes. Sensus verò & imaginatio ad rationem non ascendunt; sed infrà remanētes, eam aliquatenus deducere possunt, & quasi à longè quemdam ostendere, ad quem non possunt peruenire. Simili quadam proportione intellectum & intelligentiam ratio iuuare potest, sed ad statum eorum non valet ascendere; quoniam metas suas, & proprios fines habet; quos transcendere non potest. Sensum & imaginationem cum ceteris animalibus communia habemus. Vident siquidem visibilia, & visorum recordantur. In quibusdam etiam sensibus nos superant: quoniam iustū fuit, vt brutis animalibus, quibus nihil dandum erat in intellectu, aliquid amplius daretur in sensu: & è contrario tantò maior necessitas inderetur homini exercendæ rationis; quantò maiorem defectum patitur sensualitatis. Ratio autem inde incipit, vnde aliquid occurrit, quod cum animalibus non sit commune. Quædam ergo sunt infra rationem, quædam iuxta rationem, quædam supra rationem. Infra rationē sunt, quæ sensu percepimus: sicut dura & mollia, calida & frigida, candida & nigra. Iuxta rationem sunt, & peruia rationi, quę ratione percipimus: sicut cōmoda & incommoda, vera & falsa, iusta & iniusta. Supra rationem sunt, quæ nec sensus docet, nec ratio persuadet: sed aut diuina reuelatione comprehēduntur, aut Scripturarum auctoritate creduntur: sicut Deum in vna substantia trinum, & in trib⁹ personis substantialiter vnum. Deus siquidem est rerum vniuersitas, ita quòd nullum singulorum est: & ideo motibus rationis non subiacet, quia ratio non est, nisi de re aliqua.

Lumen videtur per ipsum lumen.

Psalm. 35.

Cur bruta nos sensibus sæpe superēt.

Caput IX.

De tribus animæ potentijs, rationabilitate, concupiscibilitate, & irascibilitate, earumque viribus & objectis.

Anima est spiritus intellectualis rationalis, semper viuens, semper in motu: bonæ malæque voluntatis capax. Secundùm benignitatē Creatoris, atque secundùm officij sui opera, variis nuncupatur nominibus. Dicitur namque anima, dum vegetat: spiritus, dum contemplatur: sensus, dum sentit, animus, dum sapit: mens, dum intelligit: dum discernit, ratio: dum recordatur, memoria: dum consentit, voluntas. Ita tamen non differenter in substantia, quemadmodum in nominibus: quoniam ista omnia vna anima est. Proprietates quidem diuersæ, sed essentia vna. In spiritu tamen & anima potest esse differentia: quia omnis anima spiritus, sed non omnis spiritus anima. Animæ duplices actiones sunt Alio namque consilio erigitur ad Deum, & alio inclinatur ad carnem. Inclinatur autem sic. Cùm sit subtilis & inuisibilis, videri non potest: sed per potentias suas se extendit, & ostendit. Per concupiscibilitatem namque appetit, per irascibilitatem contemnit, & per rationabilitatem inter vtrumque discernit. Tota animæ essentia in his potentiis suis consistit: nec per partes diuiditur, cum sit simplex & indiuidua: & si aliquādo partes habere dicitur, ratione potiùs similitudinis, quam veritate compositionis, intelligendū est. Simplex substantia est anima: nec aliud, nec minus est ratio substantia, quàm anima: nec aliud, nec minus ira vel concupiscentia, quàm anima: sed vna eademque substantia secundum diuersas potētias diuersa sortitur vocabula. Has potentias habet, antequam corpori misceatur: siquidē ei naturales sunt: neque aliud, quàm ipsa. Tota namque animæ substantia in his trib⁹ plena atque perfecta consistit: id est in rationabilitate, concupiscibilitate, irascibilitate, quasi quadam sua trinitate: & tota hæc trinitas quædā animæ vnitas, & ipsa anima. Deus est omnia sua, & anima quædam sua. Habet siquidem naturalia, & ipsa omnia est; habet accidentalia, at ipsa nō est. Suæ vires est, suæ virtutes non est. Non est enim sua prudentia, sua temperantia, sua fortitudo, sua iustitia. Potentiæ animæ sunt, rationabilitas, cōcupiscibilitas, & irascibilitas: vires sunt, sensus, imaginatio, ratio, intellectus, & intelligentia. Potentiæ tamen dici possunt vires, & vires potētiæ.

Anima diuersa nomina.

Non hic prioritas tēporis intelligenda, sed naturæ.

Caput X.

De Animæ inclinatione naturali ad corpus, eorumque mirabili inter se vnione à Deo.

Quibusdam affectibus, & quadam amicitia anima corpori coniungitur; secundum quam amicitiam nemo carnem suam odio habet Sociata namque illi, licet eius societate prægrauetur, ineffabili conditione diligit illud; amat carcerem suum, & ideo libera esse non potest. Doloribus eius vehementer afficitur, formidat interitum, quæ mori non potest: timet defectū, quæ per naturam non potest deficere. Oculorū speculatione depascitur, sonoris delectatur auditibus, suauissimis iocundatur odoribus, larga epulatione reficitur, Et licet his rebus nulla ten⁹ ipsa vtatur, graui tamen mœrore affligitur, si subtrahantur. Hinc etiam subrepunt vitia contraria rationi, dum anima dilecto corpori indulgentiùs remittendo, locū noscitur præbere pec-

Nouem foramina sunt in humano corpore.

cato. Per sensus quoque progreditur anima ad corpus mouendum, & viuificandum. Nouem namque foramina sunt in humano corpore, quibus secundùm naturalem contemperantiam influit omne, quo id corpus vegetatur & regitur. Sunt & vtriusque quædam similia; corporis scilicet supremum, & spiritus infimum: in quibus sine naturarũ confusione, personali tamen vnione facilè necti possunt. Similia enim gaudent similibus. Itaque anima, quæ vere spiritus est; & caro, quæ vere corpus est; in suis extremitatibus facilè & conuenienter vniuntur: id est in phantastico animæ, quod corpus non est, sed simile corpori; & sensualitate carnis, quæ spiritus corporeus est. Sicut enim supremum animæ, id est intelligentia, siue mens, imaginem & similitudinem sui gerit superioris, id est Dei, vnde & eius susceptiua esse potuit, & ad vnitionẽ personalem etiã, quãdo ipse voluit, absque vlla demutatione naturæ assũptã fuit; sic supremum carnis, id est sensualitas animæ gerens similitudinem, ad personalem vnionem eius essentiã suscipere potest. Nec istud mirum est, cùm & in sensu, & in memoria pecudis quædam sit imitatio rationalitatis; & in appetitu eorum, voluntatis; & in his quę refugit reprobationis. Spiritus namque corporeus, qui vtique verè est corpus, & sensu naturali inter multa discernit, & vi concupiscibilitatis eligit, & natura irascibilitatis reprobat. Habet siquidem corporea vita quosdam gradus incrementorum, quibus ad imaginem summæ vitæ proficit. Primus etenim gradus corporeæ vitæ est sensificatio: secundus per sensum ingrediens imaginatio: tertius per imaginem conceptorum memoria: quartus secundùm sensuum passiones quædam sine distinctione intelligentiæ prouidentia; in qua quidem quasi rationis imago est, & nulla ratio est. In his omnibus corporea vita spiritualem vitam imitatur: primùm in eo quod sentit; secundò in eo quod sensum concipit: tertiò in eo quod concepta retinet: quartò in eo quod siue in imaginatis, siue in sensibus secundùm quamdam rationis similitudinem, siue ad appetẽdum, siue ad fugiendum se inflectit. Conuenientissima autem media sunt carnis & animæ, sensualitas carnis, quæ maximè ignis est, & phantasticum spiritus, quod igneus vigor esse dicitur. Vnde & quidam loquens de animalibus ait. *Igneus est ollis vigor, & cœlestis origo.* Mira societas carnis, & animæ: spiritus vitæ, & limi terræ. Sic enim scriptum est. *Fecit Deus hominem de limo terræ, & inspirauit in faciem eius spiraculum vitæ;* dans ei sensum & intellectum; vt per sensum, lutum sibi sociatum viuificaret, & per intellectum regeret: & vt per intellectum intus ingrederetur, & contemplaretur Dei sapientiam; & per sensum foris egrederetur, & contemplaretur opera sapientiæ. Intellectu intus illustrauit, sensu foris decorauit: vt in vtroque refectionem inueniret, intus ad fœlicitatem, foris ad jocunditatem. Sed quia bona exteriora diu stare non possunt, iussus est homo ab exterioribus ad interiora redire; & ab interioribus ad superiora ascendere. Tantæ siquidem dignitatis est humana conditio, vt nullum bonum præter summum ei sufficere possit. Plenum fuit miraculo, quòd tam diuersa & tam diuisa ab inuicem, ad inuicem potuerint conjungi; nec minùs mirabile fuit, quod limo nostro Deus seipsum conjunxerit: vt sibi inuicem vnirẽtur Deus & limus, tanta sublimitas & tanta vilitas. Nihil enim Deo sublimius, & nihil limo vilius. Mirabilis fuit coniunctio prima, mirabilis & secunda, nec minus mirabilis erit & tertia: cùm homo, Angelus, & Deus, vnus erit spiritus. Eodem namque bono bonus est homo, quo bonus est Angelus; eodemque bono vterque est beatus; si tamen idipsum eadem voluntate, eodem scilicet spiritu cupiunt. Si enim tam disparem naturam carnis & animæ ad vnam fœderationem atque amicitiam Deus jungere potuit, nequaquam ei erit impossibile, rationalem spiritum, qui vsq; ad consortium terreni corporis humiliatus est, cum eodem corpore glorificato, vt sit ei gloriæ, quod fuit sarcinæ, ad consortium beatorum spirituum, qui in sua puritate perstiterunt, exaltare, atque ad suæ gloriæ participationem sublimare. Ad hoc siquidem sola charitate, nulla necessitate illum creauit Altissimus, vt suæ beatitudinis participem faceret. Si ergo tantum gaudium, & tanta lætitia è vita ista temporali; quæ cõstat ex præsentia spiritus in corpore corruptibili; quanta lętitia, & quantum gaudium erit vita æterna, quæ constat ex præsentia Deitatis in spiritu rationali! Subijcitur ergo corpus animo, animus Deo, & vnus spiritus erit cum Domino; ita tamen si in humilitate permanserit, & gratiam sui creatoris, per quam glorificandus est, agnouerit.

In bestiis quædã imitatio est rationalitatis.

Virgilius.

Genes. 2.

Tres vniones mirabiles.

CAPVT XI.

Quodnam Animæ verum bonum.

Ex carne & anima constat homo; & vtraque bonum suum habet, in quo gaudet & exultat. Bonum animæ est Deus, cum affluentia dulcedinis suæ: bonum carnis est mundus, cum affluentia jucunditatis suæ. Sed mundus iste exterior est, Deus autem interior. Nihil eo interius, & nihil eo præsentius. Interior est omni re, quia in ipso sunt omnia: exterior est omni re, quia ipse est super omnia. Ab hoc mundo ergo ad Deum reuertentes, & quasi ab vno sursum ascendẽtes, per nosmetipsos transire debemus. Ascendere enim ad Deum, hoc est intrare ad semetipsum: & non solùm ad se intrare, sed ineffabili quodam modo in intimis seipsum transire. Qui enim interiùs intrans, & intrinsecè penetrans, seipsum transcendit, ille veraciter ad Deum ascendit. Ab huius mundi distractionibus ergo cor nostrum colligamus, & ad interna gaudia reuocemus. Et si cor nostrum semper cernere non possumus, saltem ab illicitis & vanis cogitationibus restringamus, vt aliquando in diuinæ contemplationis lumine figere valeamus. Hæc est enim requies cordis nostri, cùm in Dei amorem per desideriũ figitur. Hęc est vita cordis nostri, cùm Deum suum contemplatur, & ipsa sua contemplatione suauiter reficitur: & dulce est illi semper ad considerandum, quod ad amandum & laudandum semper est suaue. Nihil enim ab beatam vitam pręstantius videtur, quàm velut clausis carnalibus sensib⁹ extra carnem mundumque affectum quempiam, intra semetipsum conuerti, alienũque effectum à mortalium cupiditatibus, sibi soli, & Deo loqui.

Ascendere ad Deum est intrare ad seipsum.

CAPVT XII.

Quomodo per animam corpus viuificetur, & sine ea moriatur.

Cùm anima sit incorporea, per subtiliorem naturam corporis sui, id est per ignẽ & aërem, quæ in ipso quoque mundo præcellentia sunt corpora, & ideo magis spiritui similiora, cor-

Ignis & aër incorporeæ naturæ propinquiora.

pus administrat. Ista siquidem priora excipiunt motus animæ viuificantis, eo quòd incorporeæ naturæ sint propinquiora, quàm humor & terra; vt ad eorum proximum ministerium tota moles ad ministretur. Nullus sine his duobus vel in corpore sensus est, vel ab anima spontaneus corporis motus. Ignis & aër, quia leuia sunt, mouent terram & aquam, quæ grauia sunt. Quapropter corpora etiã post animæ discessum moueri videmus: quia ignis & aër, qui duo per animæ præsentiam tenentur in corpore terreno & humido, vt omnium quatuor fiat cõtemperatio, per eiusdẽ animę abscessum ad superna euadunt, ac se se expediunt. Corporis autem compositio sic fit. Corpus constat ex officialibus membris, officialia ex consimilibus, consimilia ex humoribus, humores ex cibis, cibi ex elementis; & nihil horum est anima; sed in istis, tanquam in organis agit; & per hæc corpori consulit, & hinc vitę, in qua factus est homo in animam viuam. Quæ cùm temperata & ordinata fuerint, congruunt viuificationi; & nunquam recedit anima. Si verò distemperata & confusa fuerint, inuita recedit anima, secum trahens omnia; sensum scilicet, & imaginationem, rationem, intellectum, intelligentiam, concupiscibilitatem, irascibilitatem: & ex his secundùm merita afficitur, siue ad delectationem, siue ad dolorem: corpus autem, quod priùs integrum, tanquam organum contemperatum & dispositum, vt melos musicum in se cõtineret, & tactum resonaret, nunc confractum & inutile jacet è regione. Anima verò recurrẽtibus ad regiones suas elementorum partibus, non habens vbi vires suas exerceat, requiescit ab his tãtùm motibus, quibus corpus per tempus & locũ mouebat ipsa per tempus illocaliter mota. Quoniam etsi organum perijt, sed non melos; nec id quod organum mouebat. Anima inter Deum & corpus posita, per tempus mouetur; vel reminiscendo quod oblita fuerat, vel discendo quod ignorabat, vel volendo quod nolebat. Per locum autem non mouetur, quoniam per loci spatia nõ distenditur. Deus autem corpore non eget, vt sit; nec loco, vt alicubi; nec tempore, vt aliquando; nec causa, ut alicunde; nec forma, vt aliquid: nec aliquo genere subiecti, in quo subsistat, vel cui assistat.

Organũ animæ corpus.

CAPVT XIII.

Anima vita ac fœlicitas Dei dilectio innumeris ei titulis debita.

HABET anima quamdam propriam naturam, omnibus his mundanæ molis elementis excellentiorem: quæ veraciter non possit in aliqua phantasia corporalium imaginum, quas per sensus carnis percipimus, cogitari; sed mente intelligi, vitaque sentiri. Intelligi potest, videri non potest. Non enim est corpus, nec Deus, nec vita sine sensu, qualis est in arboribus; nec vita sine rationali mente, qualis est in animabus; sed vita & vita perpetua: nunc quidem minor quàm Angelorum, & futura quod Angelorum, si ex præcepto Creatoris hic vixerit. Præceptum eius est, vt in dilectione maneamus. *Manete*, inquit, *in dilectione mea*. Per dilectionem namque rationalem creaturam sibi copulauit; vt eum semper haberet, & in ipso maneret, de eo in eo delectãs, gaudens, & exultans. Per dilectionem Creatori suo, & sibi inuicem, rationalis creatura copulata est: solumque est dilectionis vinculum, quod ligat vtrosque in idipsum. Per amorem Dei, omnes ei adhæremus. Per amorem proximi omnes ad inuicem vnum sumus, vt bonum omnium fiat singulorum; & quod quisque in se non habet, in altero possideat. Caritas est via Dei ad homines, & hominum ad Deum. Per charitatem namque venit Deus ad homines, venit in homines, fact⁹ est homo. Per charitatem homines Deum diligunt, Deum eligunt, ad Deum currunt, ad Deũ perueniunt. Sic familiaris est Deo charitas, vt ipse mansionem habere nolit, vbi charitas non fuerit. Si ergo charitatem habeas, Deum habes: quia Deus charitas est. Miser ego, quantùm diligere deberem Deum meum, qui me fecit, cùm non eram, redemit cùm perieram! Non eram, & de nihilo me fecit, non lapidem, non arborem, nõ auem, vel aliquid de animalibus; sed hominem voluit me esse, dedit mihi videre, sentire, discernere. Perieram, & ad mortalem descendit, mortalitatem suscepit, passionem sustinuit, mortem vicit; & sic me restaurauit. Perieram, & abieram, quoniam in peccatis meis venundatus eram. Venit ille post me, vt redimeret me: & tantùm dilexit me, vt sanguinis sui pretium appenderet pro me; talique pacto & reduxit de exilio, & redemit de seruitio, Nomine quoque suo vocauit me, vt memoriale suum semper esset apud me. Vnxit me oleo lætitiæ, quo ipse erat vnctus: vt ab vncto essem vnctus, & à Christo dicerer Christianus. Sic sic gratia eius & misericordia semper præuenerunt me. De multis namque periculis sæpè me liberauit liberator meus. Quando errabam, reduxit me: quando ignorabam, docuit me; quando peccabam, corripuit me; quando tristabar, cõsolatus est me: quando desperabam, cõfortauit: quando cecidi, erexit; quando steti, tenuit; quando ivi, duxit; quando veni, suscepit. Hæc & multa alia fecit mihi Deus meus; de quibus dulce erit mihi semper loqui, semper cogitare, semper gratias agere: vt pro omnibus beneficijs suis possim eum laudare & amare. Cùm enim cunctis sit pręsidens, singulos implens, vbique præsens, cunctorum curam agens, & tamen singulis quasi omnibus providens; ita totum ad custodiam meam occupatum video, si ego super custodiam meam stabo, quasi omnium oblitus sit, & mihi soli intendere velit. Semper enim se præsentem exhibet, semper se paratum offert, si me paratum invenerit: quousque verto me, non me deserit, nisi ego prior eum deseram. Vbicumque fuero, non recedit; quoniã vbique est. Verùm quoquò iero, inueniam eum, cum quo possim esse. Quicquid fecero pariter assistit: vtpote perpetuus inspector omnium cogitationum, intẽtionum, & actionum mearum. Cumque hæc diligenter considero, timore pariter & ingenti rubore confundor: quòd illum vbique mihi præsentem, & omnia occulta mea videntem intueor. Multa enim sunt in me, de quibus coram oculis eius erubesco: & pro quibus valde illi displicere timeo. Nec pro his omnibus, quid illi rependam habeo: nisi tantum vt diligam. Non enim meliùs, nec decentiùs, quàm per dilectionem rependi potest, quod per dilectionem datum est. Hæc præter rem dixisse videor: sed fortè non præter humilitatem: & his qui mecum sentiunt, quod ego sentio.

Anima excellentia.

Ioann. 15.

Charitatis laus.

Rationes seu motiua dilectionis Dei.

Dei præsentia rubore nos afficere debet.

CAPVT XIV.

Anima dat vitam corpori, corpus animæ mortem: quando, & quomodo.

ANima præsentia sui corpus viuificat, & sic colligata est ei, vt nec cùm velit, se inde se-

gregare possit, nec retinere, cùm iussionem Creatoris audierit. In vita siquidem animæ consistit vita corporis,& de morte corporis descēdit mors animæ. Sicut enim anima sua vita facit carnē viventem, ac de fonte naturæ suæ irrigat animādo: sic caro per corruptelam materiæ suæ animam si cupiditatibus illicitis illigauerit, occidit. Et cùm altera ab altera natura videatur alterius,transit vnaquæque in victricis naturam: id est vt aut carnem spiritualem anima virtutib⁹ suis præstet: aut animam carnalem caro victrix eius efficiat. Anima tamen de morte nihil habere potest,nisi propinatū ei per vitia fuerit: nec caro aliquid de vita retinere potest, nisi ab anima fuerit irrigata: nec altera in alterius naturam transire potest, nisi aut vitiis infecta, aut virtutibus detersa fuerit. Ratione est insignita anima,quæ artib⁹ docetur egregiis, & disciplinis instruitur eximiis: vt diuina sapiat,ac humana tractet: atq; sic cetera animalia decenter excellat,vtpote rationalis substantia. Hoc enim propriè est anima, substantia rationalis, id est spiritus rationalis,

Animæ mors ex vitys.

CAPVT XV.

Quo sensu anima dici possit corporea, & quomodo in corpore,quasi in lo o sit.

IMmortalis est anima: ne à Creatoris sui similitudine discrepare videatur. Nec enim poterat esse imago ac similitudo Dei, si mortis termino clauderetur. Secundùm quemdam modum vitæ, quē nullo modo amittere potest, immortalis est. Secundùm quamdā verò mutabilitatem,qua potest vel melior, vel deterior fieri, mortalis est. Et sicut mortalis est,cū beatè viuere perdit, licet misere viuere amittere nō possit: sic respectu incorporei Dei corporea est. Nihil enim inuisibile & incorporeum natura credendū est, præter solum Deum, id est Patrem, & Filium,& Spiritum sanctum: qui ex eo incorpore⁹ ac inuisibilis dicitur; quia infinitus,& incircumscriptus, simplex,& sibi omnimodis sufficiens est de seipso, & idipsum:& cùm vbique sit, in semetipso invisibilis & incorpore⁹ esse dignoscitur. Omnis verò rationalis creatura corporea est: Angeli,& omnes virtutes corporeæ, licet carne non subsistant. Ex eo intellectuales naturas corporeas esse dicim⁹,quia loco circumscribuntur,sicut & anima humana,quæ carne clauditur: quæ idcirco esse in loco, ac localis dici potest. In loco, quia hic aut alicubi præsēs est: localis,quia quod alicubi præsens est,totū alibi non est. Non habet tamen corporalem dimensionem, nec corporalem circumscriptionē: quoniam corporalis quantitatis expers est: sed quia per operationem & præsentiam in loco concluditur,localis & ipsa dicitur. Verùmtamen non sicut corpus: cui secundùm locum principiū,medium,& finis assignatur. Respectu incorporeæ naturæ, quæ summè incōmutabilis, ac vbique est, corpus est & anima: quoniam tale aliquid non est ipsa. Non tamen per loci spatiū ita sistitur, vel mouetur, vt maiore sui parte maiorem locum occupet, ac breuiore breuiorē: minorque sit in parte, quàm in toto. Per omnes siquidem corporis particulas tota simul adest, nec minor in minorib⁹,maior in maioribus est: sed alicubi intensiùs, & alicubi remissiùs,& in omnib⁹ tota,& in singulis tota est. Sicut Deus vbique est totus in toto mundo, & in omni creatura sua: sic anima vbique est tota in toto corpore suo,tāquam in suo quodam mundo: intensiùs tamen in corde & cerebro; quemadmodū Deus dicitur præcipuè esse in cælo.

Anima Dei respectu corporea.

CAPVT XVI.

Animam absolutè esse incorpoream.

INvisibilis & incorporea est anima. Si enim visibilis esset, corporea esset: & si corporea esset, partibilis esset,& partes haberet: nec tota simul in vno loco esse posset. Nullum enim corpus aut simul totum tangi, aut simul totū tangere potest. Anima verò vbicumque suis motibus vel actibus tota simul adest: videt tota, ac tota visorū meminit: tota audit, tota sonorum reminiscitur: tota odoratur, tota odores recolit: tota per linguam & palatum sapores sentit, ac discernit: tota tangit dura & mollia, tota simul approbat, vel improbat: calida verò vel frigida summo tamùm digito tota discernit. Tota est visus,tota auditus: tota meminit,& cùm tota meminit, tota est memoria: cū tota vult,tota est voluntas: cùm tota cogitat, tota est cogitatio: cùm tota diligit, tota est dilectio. Potest enim ex parte cogitare,& ex parte diligere.

Anima tota operatur.

CAPVT XVII.

De virtutibus animæ, tum Cardinalibus,tum Theologicis, seu sacramentalibus, eiusque potentys.

HAbet anima affectiones, quibus exercetur ad virtutes. Dolor namque de peccatis, timor de suppliciis, desiderium de promissis, gaudium de præmijs, quædam exercitia sunt virtutū. Habet virtutes,quibus instruitur & armatur contra vitia. Prudentia namque scit, quid debeat facere: temperantiam habet contra prospera; fortitudinem contra aduersa; iustitiam, qua scit, quid debeat cuique reddere. Prudentia est, scire quid possis: fortitudo facere quod possis: temperantia non præsumere,quod non possis: Iustitia, velle plusquam possis. Prudentia est in eligendis, temperantia in vtendis,fortitudo in tolerandis, iustitia in distribuendis. Prudentiæ est, nihil pœnitendum appetere, & nihil præter iustum velle facere; temperantiæ est, terrenas cupiditates non reprimere,sed penitus obliuisci. Fortitudinis, nihil nisi turpia timere;& quicquid agimus vel cogitamus,ad rationis normam dirigere. Iustitiæ est, omnem animi cogitationem ad solum Deum erigere, eumque,tanquam nihil aliud sit, tota mentis acie intueri. Habet anima sacramentales virtutes,quibus initiatur,id est, Fidem, Spem, Baptismum, Inunctionem, Confirmationem, & c. quibus Deo consecratur. Habet & virtutes quibus proficit, & quibus Deo coniungitur, vt est humilitas,puritas,charitas. Humilitas eam Deo subijcit,puritas iungit,charitas vnit.

Virtutum Cardinalium officia.

CAPVT XVIII.

De corporeis animæ facultatibus, naturali, vitali, animali, earumque subiectis.

HAbet quoque anima vires, quibus corpori commiscetur: quarum prima est naturalis, secunda vitalis, tertia animalis: & sicut Deus vnus & Trinus,verus & perfect⁹ omnia tenet, omnia implet,omnia sustinet, omnia superexcedit, & circumplectitur: sic anima his tribus viribus per totum corpus diffunditur, non locali distensione, sed vitali intensione. Vis naturalis operatur in hepate sanguinem,& alios humores,quos per venas ad omnia corporis membra transmittit, vt inde augeantur & nutriantur. Vis autem ista quadrifaria est. Diuiditur namque in appetitiuam, retentivam, expulsivam, & distributiuam. Appetitiua, quæ necessaria sunt corpori appetit: retentiua sumpta detinet, donec ex illis vtilis digestio fiat: expulsiua nocitura & superflua expellit: distribu-

Vis naturalis corporis.

Virtus vitalis.

tiva bonos bonorum ciborum humores distribuit, prout cuique expedit. Vis vitalis est in corde, quæ ad temperandum feruorem cordis, aërem hauriendo, atque reddendo, vitam & salutem toto corpori tribuit. Aëre namque puro sanguinem purificatum per totum corpus impellit per venas pulsatiles, quæ arteriæ vocantur: ex quarũ motu temperantiam atque distemperantiam cordis physici cognoscunt. Vis animalis in cerebro est, & inde vigere facit quinque corporis sensus, iubet voces edere, membra mouere. Tres namque sunt ventriculi cerebri. Vnus anterior, à quo omnis sensus: alter posterior, à quo omnis motus: tertius inter vtrumque medius, idest rationalis. Sensus corporis sic fiunt. Quod est in corpore subtilissimum, & ob hoc animæ similius & vicinius, quam cætera, id est lux, primùm per oculos ipsa diffunditur, emicatque in radijs oculorum ad visibilia contuenda. Deinde mixtura quadam primò cum aëre puro, secundò cum aëre caliginoso, atque nebuloso, tertiò cum corpulentiore humore, quartò cum terrena crassitudine; quinque sensus cum ipso sensu oculorum perficit: vbi ipsa sola excellit. Isti sensus quoniam in sola facie locati sunt, ideo scriptum arbitror, quoniam in faciem Deus insufflavit homini spiraculum vitæ, cùm factus est in animam viuentem. Anterior quippe pars exteriori meritò præponitur: quia ista ducit, & illa sequitur. Ab ista sensus, & ab illa motus: sicut consilium præcedit actionem. Istæ vires tam corporis quàm animæ dici possunt: quia ab anima in corpore fiunt, nec sine vtroque fieri possunt. In prima parte cerebri, vis animalis vocatur phantasticalis, idest imaginaria: quia corporalium rerum similitudines & imagines cõtinentur in ea, vnde & phantasticum dicitur. In media parte cerebri vocatur rationalis: quia ibi examinat & iudicat ea, quæ per imaginationem repræsentantur. In vltima parte vocatur memorialis: quia ibi commendantur memoriæ à ratione iudicata.

Vis animalis. *Tres ventriculi cerebri.* *Genes. 2.*

CAPVT XIX.

De Anima per phantasiã dormientiũ operationibus.

ALiud vtique est in nobis, quo corpora sentimus: quod quinque corporis sensibus facimus; aliud quo non corpora, sed corporibus similia cernimus, vbi & nos ipsos non aliter quã similes corporibus intuemur: aliud quo nec corpora, neç corporum similitudines conspicimus; sed illas res, quæ non habent imagines sui similes; sicut est Deus, & ipsa mens rationalis, vel intelligentia, vel ratio: sicut quoque virtutes, prudentia, iustitia, castitas, caritas, pietas, & quæcumque aliæ sunt, quas intelligendo vel cogitãdo enumeramus, discernim⁹, & definimus. Porrò anima non est corporea; quoniam non omnis similitudo corporis corpus est. Dormi enim, & in somnis tibi velut corporeus apparebis; neque id corpus tuum, sed anima tua; nec verum corpus, sed similitudo corporis tui. Iacebit enim corpus tuum; ambulabit ipsa. Tacebit lingua corporis tui; loquetur illa. Clausi erunt oculi tui: videbit illa. Et ita in ea tota & integra cernetur similitudo carnis tuæ. In hac similitudine quasi per loca cognita vel incognita discurrit anima, & sentit læta vel tristia. Anima quoque mortui sicut dormientis, in ipsa similitudine corporis sui sentit, seu bona, seu mala. Non sunt tamen corporalia, sed corporalibus similia, quibus animæ corporibus exutæ afficiuntur, seu bonæ seu malæ, cùm & ipsæ suis corporibus similes sibimet appareant: sunt tamen & vera lætitia, & vera molestia, facta de substantia spirituali in substantia spirituali. Certum nempe est, quamdam spiritualem naturam in nobis esse, vbi corporalium rerum similitudines aut formantur, aut formatæ ingerũtur; siue cùm præsentia aliquo corporis sensu tangimus, & continuò eorum similitudo in spiritu informatur, & in memoria recõditur; siue cùm absentia iam nota, vel quæ non nouimus, cogitamus; vt inde informetur quidã spiritualis intellectus. Innumerabilia quoque pro arbitrio & opinatione fingimus, quæ vel nõ sunt, vel esse nesciuntur. Innumerabiles quoque & variæ formæ rerũ in animo nostro versantur: vel cùm aliquid facimus, vel facturi sumus. Aliquo quoque spiritu rapiẽte tollitur anima in huiusmodi videnda seu bona seu mala. Nimia quoque intensione cogitationis, vel aliqua vi morbi, vt phreneticis per febrim accidere solet, seu commixtione cuiuscumque alterius spiritus, siue boni siue mali, ita corporalium rerum imagines in spiritu exprimuntur; tamquam corpora ipsis corporis sensibus præsententur, vel absentia videntur adesse tamquam præsentia: & quæ non sunt, tamquam prę oculis assint. A dormientibus etiam multa videntur, vel nihil, vel aliquid significantia. Vnde sæpe imagines rerum corporaliũ tanta expressione illis præsentantur in somnis, quanta ipsa corpora præsentantur vigilantibus; vt inter visionem dormientis, & veram commixtionem vigilantium, non discernatur; sed continuò eis caro moueatur, etiam contra propositũ suum, vt contra licitos mores concumbere videantur. Hunc motum casti vigilantes cohibent, & refrænant: dormientes autẽ ideo non possunt, quia in potestate non habent corporalis imaginis expressionem, ex qua caro naturaliter mouetur; & ex qua sequitur, quod eum motum naturaliter sequi solet; & quod sine peccato à vigilantibus fieri non potest. Sic in spiritu & corporalium rerum imagines apparent, & multa pro arbitrio finguntur, vel præter arbitriũ demonstrantur. Ipsa namque anima, quæ motu proprio semper in motu est, quia per corpus non sinitur, vel non plenè sinitur corporalia sentire, vel ad corporalia vim suę intentionis dirigere; corpore sopito spiritu corporalium similitudines aut ipsa agit, sicut & imagines corporum cogitando, vel ex seipsa versare assolet, aut obiectas intuetur, cũ in eas videndas aliquo spiritu assumitur.

Dormientium visa. *Som illusi somn.*

CAPVT XX.

Anima non est de substantia Dei, nec ex elementis: aliquando in visionibus suis fallitur, aliquando non.

Anima est substantia spiritualis, simplex, & indiuisibilis, indissolubilis, & inuisibilis, incorporea, passibilis, atque mutabilis; carens põdere, figura, & colore. Non est credenda pars, sed creatura Dei; nec etiam de substantia Dei, vel de quolibet elementorum: sed ex nihilo creata. Si enim ex semetipso eam Deus fecisset, nequaquam vitiosa, vel mutabilis, aut misera esset. Si autem ex elemẽtis facta fuisset, corporea esset: cùm sit incorporea. Ignotam habens originem, initium habet, finem nõ habet: & cùm sit spiritualis naturæ, nihil habet mixtum quomodocumque terrenum, nihil humidum, aëreum, igneum: nullum habet colorẽ. Nullo loco continetur, nullis membris circumscribitur, nullo spatio [illegible]ur.

Animæ proprietates. *Anima originem habet, nam finem.*

Sed

Sed ita est cogitanda & intelligenda, sicut sapientia, iustitia, & ceteræ virtutes ab omnipotente creatæ. Natura animæ inuisibilis est: & ideo inuisibiliter in corpore manet, & de corpore inuisibiliter egreditur. Per corpus corpora videt, sicut cœlum, & terram, & quæ in eis conspicua sunt oculis nostris. Spiritu corporum similitudines intuetur. Quicquid enim corpus non est, & tamen aliquid est, iam rectè spiritus dicitur. Idcirco occulta quadā vi spiritaali rapitur anima: vt vice corporum expressas corporalium rerum similitudines in spiritu videat. Intellectu ea, quæ nec corpora, nec corporum formas habent, conspicit: sicut est iustitia, & sapientia, vel vt ipsa mēs, & omnis affectio bona animæ. Ista ergo tria genera visionū manifesta sunt. Primum corporale, quo p corporis sensus corpora sentiuntur. Secūdū spiritale, quo corporū similitudines spiritu vel mente cernuntur. Tertium intellectuale, quo illæ res, quę nec corpora nec corporū formas habent, conspiciūtur. In intellectuali visione nunquam fallitur anima: aut enim intelligit, & verū est: aut si verum non est, non intelligit. In visione autem corporali sæpe fallitur anima: cùm in ipsis corporalibus fieri putat, quod fit in corporis sensibus. Sic nauigantibus videntur in terra moueri, quæ stant: & intuentibus cœlum sydera stare, quæ mouentur, & dirificatis radijs oculorum res vna duas formas habere videtur, & vnus homo duo capita, & in aqua remus infractus, & multa huiusmodi. In visione etiam spirituali anima fallitur, & illuditur: quoniam ea quæ videt, aliquando vera, aliquando falsa, aliquando trāquilla, aliquando perturbata sunt. Ipsa autē vera aliquando futuris omnino similia, vel apertè dicta aliquādo obscuris significationib⁹, & quasi figuratis locutionibus prænuntiata. In extasi verò, quando ab omnibus corporis sensibus alienatur, & auertitur anima, ampliùs quàm in somno solet, sed minùs quàm in morte, non fallitur: sed ipsa mente diuinitus adiuta, vel aliquo ipsa visa exponente; sicut in Apocalypsi Ioanni exponebatur, magna reuelatio est. Cùm enim bono spiritu assumitur anima, falli non potest: quia sancti Angeli miris modis visa sua facili quadam ac præpotenti junctione vel commixtione, nostra esse faciunt, & visionem suam quodam ineffabili modo in spiritu nostro informant. Ipsi siquidem his corporalibus indicandis atque administrandis præsunt; & eorū significatiuas similitudines in spiritu ita discernunt, & tanta potentia quodammodo tractant, vt eas possint etiam hominū spiritibus reuelando miscere. Inde est, quòd Angelus Domini apparuit Ioseph in somnis dicens. *Noli timere, accipere Mariam coniugem tuam.* Et iterum. *Tolle puerum, & fuge in Ægyptum* Deus etiam per Prophetam dicit. *Effundam de spiritu meo super omnem carnem: & iuuenes visa videbunt, & senes vestri somnia somniabunt.* Sunt & alia visa vsitata, & humana, quæ vel ex ipso spiritu nostro multipliciter existunt; vel ex corpore spiritui quodammodo suggeruntur, sicut fuerimus affecti, vel carne, vel animo. Non solùm enim vigilantes curas suas homines cogitādo versant in similitudinibus corporum, verumetiam dormientes hoc sæpe somniant, quo indigent. Nam & negotia sua gerunt ex animi cupiditate, & epulis poculisque inhianter instant, si fortè esurientes sitientesque obdormierint. Vigilantib⁹ etiam occulto quodam instinctu ingestas esse cogitationes, quas diuinaret, nouimus. Sicut Cayphas Pontifex prophetauit, cùm eius intentio prophetandi voluntatem non haberet. Multa videt anima, & eadem est natura visionum, siue in vigilantibus, siue in dormientibus, siue in ægrotantibus: quoniam non ex alio genere sunt, quæ videntur, quàm ex natura spiritus, de quo, vel in quo, fiunt similitudines corporum. Visa siquidem phreneticorum similia sunt visis somniantium. Obturatas nempe vias sentiendi habent, vt videant quod somniantes vident. Visa etiam somniantium similia sunt cogitationibus vigilantium. Dormientibus quippe in cerebro consopitur via sentiendi, quæ intentionem ducit ad oculos; ideoque ipsa intentio in aliud auersa, cernit visa somniorum, tanquam species corporales assint; vt sibi dormiens vigilare videatur: & non similia corporibus, sed ipsa corpora intueri se putat. Ego autem multò ampliùs admiror, & vehementius stupeo, quanta celeritate ac facilitate in se anima fabricet imagines corporū, quas per corporis oculos viderit, quam phreneticorū vel etiam domnientium: aut in extasi visiones. Quæcumque illa natura visorum est, proculdubio corpus non est. Non enim corpora visa illas imagines in spiritu faciunt, nec eam vim habent, vt aliquid spiritale forment; sed ipse spiritus in seipso celeritate mirabili: vt pote spiritalis, intellectualis, atque rationalis.

Tria visionum genera

Matth. 1.

Mat. 2.

Ioel. 2.

Ioann. 11.

CAPUT XXI.

De quinque speciebus visionum in somnis.

Omnium, quæ sibi videntur videre dormientes, quinque sunt genera: videlicet oraculum, visio, somnium, insomnium, phantasma. Oraculum, cùm in somnis vel patens, vel aliqua sancta, grauisque persona, seu sacerdos, vel etiā Deus, euenturum quid aperit, vel non euenturum; faciendū vel deuitandum denunciat. Visio, cùm id quis videt in somnis, quod eodem modo quo apparuerit, eueniet. Somnium figuris est tectum, & sine interpretatione intelligi non potest. Insomnium, quando id quod vigilantē fatigauerat, ingerit se dormienti: sicut est cibi cura, vel potus, vel aliqua studia, vel artes, aut infirmitates. Secundū namque studia, quæ quisque exercuit, somniat; & consuetarum artium simulacra in præscientia mentis impressa apparent in somnis. Iuxta etiam infirmitatum diuersitates, diuersa accidunt somnia: & secundùm morum & humorum diuersitates variantur insomnia. Alia namque vident sanguinei, alia cholerici, alia melancholici, alia flegmatici. Illi videntur rubea & varia, illi nigra & alba. Phantasma est, quando qui dormire vix cœpit, & adhuc vigilare se æstimat, aspicere videtur irruentes in se, vel passim vagantes formas, discrepantes & varias, lætas & turbulentas. In hoc genere est ephialtes, quem publica persuasio quiescētes opinatur inuadere, & pondere suo pressos ac sentientes grauare: quod non est aliud, nisi quędam fumositas à stomacho, vel à corde ad cerebrum ascendens, & ibi vim animalem comprimens.

Oraculum quid.

Visio.

Somnium.

Insomnium

Phantasma

CAPUT XXII.

Verane sit, an imaginaria hominum in lupos conuersio.

Dicit & humana opinio, quòd quadam arte mulierū, & potestate Dæmonum, homines cōuerti possunt in lupos, & iumenta, & quęcumque necessaria portare: postque peracta ea

opera iterum ad se redire: nec fieri in eis mentē bestialem, sed rationalem humanamque seruari. Hoc sic intelligendum est, quoniam Dæmones naturas non creant: sed aliquid tale facere possunt, vnde videantur esse, quod non sunt. Nulla enim arte vel potestate animus, sed nec corpus quidē aliqua ratione in membra & lineamenta bestialia veraciter conuerti potest: sed phantasticum hominis, quod etiam cogitādo, siue somniando, per rerum innumerabilium genera variatur, & cùm corpus non sit, corporum similes formas, mira celeritate capit: sopitis aut oppressis corporeis hominis sensibus, adaliorum sensū figura corporea perduci potest: ita tamen quòd corpora ipsa hominum alicubi iaceant, viuentia quidem, sed multo grauiùs atque oppressiùs, quàm suis sensibus obseratis: phantasticum autē illud veluti corporatum in alicui' animalis imagine alienis sensib' appareat: talisque sibi homo videatur, qualis sibi videri posset in somnis, & portare onera, quasi onera. Si uera sunt corpora, portantur à Demonibus, vt illudatur hominibus: partim vera onerum corpora, partim falsa iumentorum videntibus.

Non trasformantur corpora à dæmone.

CAPVT XXIII.

Vndenam dignoscenda sit bonorum malorumue Angelorum possessio.

Bonus ac malus spiritus hominē assumunt.

HUmanum spiritum aliquando bonus, aliquando malus assumit spiritus: nec facilè discerni potest, à quo spiritu assumatur: nisi quòd bonus instruit, & malus fallit. Fallit autem sæpe in manifestis bonis, vt cùm in eis creditum fuerit ei, ad sua seducat. Sic plerumque humanum spiritum rapit, vt quadam occulta malitia in errorem inducat: quasi idem spiritus esse videatur spiritus patientis, & spiritus vexantis: vt in dæmoniacis videmus. Animam tamen hominis vel mentem nulla creatura iuxta substantiam implere potest, nisi sola Trinitas. Implere autem dicitur Satanas mentem alicuius, & principale cordis, ingrediens quidem in eum, & in sensum eius: sed fraude, sed iniquitate, atque omni malitia illum alliciens & seducens affectu malitiæ cogitationes fœdans, & suggerens incentiua vitiorum, quibus ipse plenus est: vt pote fallax, nequam, & fraudulentus deceptor animarum. Nō enim participatione naturæ suæ, seu substantiæ, vt quidam putant, quemquam implet diabolus, aut eius habitator efficitur; sed per fraudulentiam, deceptionem, atque malitiam in eo habitare dicitur, quem implet. Solius enim Trinitatis est, intrare, & implere naturam, seu sustantiam quam creauit.

CAPVT XXIV.

Verane, an phantastica sit magarum per aërem equitatio.

DÆmones & acrimonia sensus, & celeritate motus aërij corporis, terrenorum corporū sensum facilè præcedunt, & quædam cogitata prænunciāt, quæ homines mirantur, ob tarditatem sensus terreni corporis. Accessit autem dæmonibus per tam longum tempus, quo eorum vita protenditur, rerum longe maior experientia, quā hominibus potest euenire, propter breuitatem vitæ. Idcirco quædam futura prędicunt, & quædam mira faciunt, quibus homines alliciunt & seducunt. Vnde quædam mulierculæ post satan conuersæ, demonum illusionibus & phantasmatibus seductæ, credunt se, & profitētur, nocturnis horis cum Diana paganorum Dea, vel cum Herodiade, & innumera mulierum multitudine equitare, earumque iussibus obtemperare. Ipse namque satanas, qui transfigurat se in Angelum lucis, cùm mentem cuiusquam mulierculæ cepit, & hanc sibi per infidelitatem subiugauit, illico format se in diuersarum personarum species ac similitudines; ac mentem quam captiuam tenet, in somnis deludens, modo læta, modò tristia; modò cognitas, modò incognitas personas ostendens, per deuia quæque perducit. Et cùm solus spiritus hæc patiatur, infidelis non in animo, sed in corpore euenire opinatur. Idcirco nimis stultus & hebes est, qui hæc omnia, quæ in spiritu fiunt, etiam in corpore accidere arbitratur: cùm Ezechiel & alij Prophetæ, Ioannes etiam Euangelista, & Apostoli, in spiritu, non in corpore visiones viderint.

Vide Conc. Ancyran.

Ezech. 1. Apoc. 1.

CAPVT XXV.

De animabus mortuorum, earumque operationibus & apparitionibus.

CÙm homines mortui, siue viui, hominibus dormientibus vel vigilantibus apparent; nō in ipsis rebus vt sunt, videntur; sed in quibusdā similitudinibus rerum. Istud autem Angelicis operationibus fieri credimus, per dispensationem prouidentiæ Dei, bene vtentis bonis vel malis, secundùm inscrutabilem altitudinem iudiciorū suorum; siue hinc instruātur mentes mortalium, siue fallantur, siue consolentur, siue terreantur; sicut vnicuique vel præbenda est misericordia, vel irroganda iustitia, ab eo cui misericordiam & iudicium non inaniter decantat Ecclesia. Ibi siquidem sunt spiritus defunctorum, vbi non vident, neque audiunt, quæ aguntur, aut eueniūt in istam vitam hominibus. Ita tamen cura est eis de viuis, quamquam quid agant, omnino nesciant; quemadmodum nobis cura est de mortuis, quamvis quid agant, vtique nesciamus. Nesciunt quidem mortui, quid hic agatur, dum hic agitur: sed postea audire possunt ab eis, qui hic moriendo ad eos pergunt, non quidem omnia, sed quantum sinuntur eis indicare, & eos oportet audire. Scire etiam possunt ab Angelis, qui hic nobis præsto sunt, & animas nostras ad illos deferunt. Spiritu etiam Dei revelante cognoscere possunt, quæ hic aguntur; quæ necessariū est eos noscere. Quidam etiam ex mortuis ad viuos rapi possunt, non per propriam naturam, sed per diuinam potentiam. Vtrum tamen ista fiant per eorum præsentiam, an per Angelos suscipiētes eorum personam, affirmare non audeo. Deus enim omnipotens, qui est vbiq; præsens, per Angelica ministeria vsquequaque diffusa potest hominibus ista præbere solatia; quibus in huius vitæ miseria iudicat esse præbenda.

Psal. 101.

Mortuis cura est de viuis.

CAPVT XXVI.

De animarum vario pro meritis statu, & operationibus, passionibusque post vitam.

Potentiæ animæ crescunt non anima.

POtentiæ animæ atque virtutes, longa exercitatione, atque successu temporum crescunt; ipsa vero non crescit nec decrescit; sed aut imparilitate membrorum, aut humorum crassitudine, & eorum corruptione præpedita, vires suas exercere non potest. Anima carne exuta, est, viuit, videt, audit, & omnes sensus atque ingenia viuaciter tenet; vt pote pura, subtilis, scita; & perpetua. Et sicut Deus vbique est in semetipso, sic

anima vbique est quodammodo in semetipsa: ac per hoc ibi est anima post corpus, vbi erat agens in corpore; sicut Deus ibi est modò, vbi fuit, priusquam mundus fieret: vbi & foret, si mundus esse desineret, sicut sæpe dictum est. Incorporea est anima: potest tamen habere similitudinẽ corporis, non corporalem, sed corpori similem, & corporalium omnino membrorum, cùm de corpore egreditur. Sicut enim ad spiritualia pro meritis fertur, aut ad loca pœnalia similia corporibus, qualia sæpe demonstrata sunt his, qui rapti sunt à corporis sensibus, & mortuis similes iacuerunt; cùm & ipsi in seipsis quamdam gererẽt similitudinem corporis sui, per quam possent ad illa ferri, & talia similibus sensibus experiri. Animæ siquidem, quæ in corporibus viventes, per dilectionem rerum visibilium corporalibus imaginibus afficiuntur, à corporibus exeuntes, in eisdem imaginibus tormenta patiuntur. Propterea enim corporalibus passionibus ibi teneri possunt, quia à corruptione corporalium affectionum hic mundatæ non fuerunt: quam corpulẽtiam de corporis delectatione traxerunt. Quædã autem animæ in eisdem locis, in quibus culpam commiserunt, puniuntur: quædam verò abditis receptaculis vsque ad vltimam resurrectionem continentur: sicut vnaquæque digna est requie vel miseria.

Beda in histo. Angl. & alij.

Vbi animæ post mortem puniantur.

Capvt XXVII.

De morte, & quibus cogitationibus animam ad eam preparari oporteat.

Multa de anima dixi; & nondum dixi quando facta est, vel quando de corpore egredietur. Quod primum posui, postea dicam: quod vltimum, dicere non possum: quoniam nescio finem meum. Hoc planè scio, quòd mortales sumus; & quòd velimus nolimus, omnes moriemur. Nihil enim morte certi⁹, & nihil hora mortis incertius. Nam nescimus, quando, & quomodo, aut vbi moriemur: quoniam mors nos vbique expectat. Idcirco semper debemus esse parati, vt cùm corpus revertetur ad terram, de qua sumptum est; spiritus redeat ad Deum, qui dedit illum. Illud siquidem nos maximè mouere debet, quod à veteribus sapientibus ipse homo definitus est, animal rationale mortale. Hic genere posito, quod animal dictum est, additas duas differentias videmus; quibus admonendus erat homo, & quo sibi esset redeundum, & vnde recedendum. Sicut enim progressus animæ vsque ad mortalia, lapsus est: sic ingressus eius esse in ratione debet, qua impugnantibus vitijs resistere valeat: vt secundùm naturam suam viuat, & ordinari appetat, sub illo videlicet, à quo regi debet; & supra ea, quæ regere debet. Vno verbo, quod rationale dicitur, separatur à bestijs; alio, quod mortale; à diuinis. Illud nisi tenuerit, bestia erit: hinc nisi se auerterit, ad divina non perveniet. Idcirco vt homo sibi incognit⁹ se agnoscat, magna opus habet consuetudine recedendi à sensibus; vt animum suum ad se colligat, & in seipso retineat. His siquidem sensibus impeditur anima, ne cernere seipsam valeat, & Creatorem suum, quem sola & simplex sine istis oculis intueri debet. Anima nemque rationalis, inter eas res, quæ sunt à Deo conditæ, omnia superat, & Deo proxima est, quando est pura, eique inquantum potuerit charitate cohæserit. Interim ab eo, lumine illo intelligibili perfusa quodammodò & illustrata, non per corporeos oculos, sed per ipsius sui principale, id est, intelligentiam; Deum cernit, in quo perfectissima pulchritudo, & beatissima visio, qua visione fit beata. Remoueat ergo à consideratione sua omnes notitias, quæ per corporis sensus extrinsecùs capiuntur. Quæque namque corporalia, eorumque similitudines, sensus quoque & imaginationes in memoria infixæ, cùm recordando reuisuntur, ad exteriorem hominem pertinent: quanquam istis quasi necessarijs anima exteriora percipiat. Mens ergo, cui nihil seipsa presentius est, quadam interiori non simulata, sed vera præsentia videat se in se. Nihil enim tam nouit mens, quàm id quod sibi præsto est: nec menti quicquam magis præsto est, quàm ipsa sibi. Nam cognoscit viuere se, meminisse se, intelligere se, velle, cogitare, scire, judicare. Hæc omnia nouit in se, nec imaginatur, quasi extra se illa aliquo sensu corporis tetigerit, sicut corporalia quæque tanguntur: ex quorum cogitationibus si nihil sibi affingat, vt tale aliquid esse se putet; quicquid ei de se remanet, hoc solum ipsa est. Nihil enim tam in mente, quàm mens est; nec quicquam sic mentem cognoscit, quemadmodum mens. Cùm enim quærit mens, quid sit mens, profectò nouit, quòd seipsam quærit; & nouit quod ipsa sit mens, quæ seipsam quærit. Neque enim aliunde se quærit, quam seipsam. Cùm ergo quærentem se nouit, se vtique nouit. Et omne quod nouit, totã nouit, atque ita se totam nouit: & si parte inventa, non se totam quærit; tamen quia tota se quærit, tota sibi præsto est. Nihil enim sibi seipsa præsenti⁹ esse potest. Quod autem de se quærit, quid antea fuerit, vel quid futura sit, vel qualis modò sit; quærit, quàm similis, vel quàm dissimilis Deo; quàm humilis & devota, quàm pura, & quàm sancta. Sed quia in istis est corporalibus, quæ cùm amore cogitat, & cùm quibus amore assuefacta est, non valet sine imaginibus eorum esse in semetipsa. Nam tanto amoris glutino ei cohæserunt hæc, quæ foris sunt corporalia, vt etiam cùm absunt ista, præsto sint imagines eorum cogitanti. Quapropter secernere eas à se non potest, vt se solam inspiciat & videat. Redeat ergo ad se, & stet in se; nec sicut absentem se quærat, sed velut præsentem se curet cernere, & discernere; & intentionem voluntatis, qua per alia vagabatur, statuat in seipsa, & cogitet, vt semetipsam diligat & cognoscat. Ita videbit, quod nunquam se non amaverit, neque nescierit; sed alia secum amando cum eis se confuderit: ita vt sine magno labore ab eis separari non possit, quibus cum amore inhæsit. Propterea phantasijs corporalium imaginationum deformatur, eisdemq; altè impressis etiam soluta à corpore non exuitur. Si enim à corruptione corporalium affectionum hic non mundatur, corpore exuto corporalibus tenebitur passionibus. Studeat ergo in hac vita se ab hujusmodi fæculentia mundare; quatenus cum hinc exierit; nihil corporeum secum trahat, & à corporali passione immunis existat.

Homo animal rationale mortale.

Menti nihil præsentius est, quàm ipsa.

Mens non est sine imaginibus eorum, quæ amat.

Capvt XXVIII.

Anima corpus vivificans, ad illud quomodo descendat, quomodo item dum ab eo se abstrahit, ascendat ad Deum.

Vivificatione & sensificatione descendit anima ad corpus. Præsentia namque sua illud viuificat, colligit in vnum, atque in vno tenet; diffluere atque contabescere non sinit; con-

gruentiam eius modumque conservat, non tantum in pulchritudine, sed etiam in crescendo, atque gignendo. Intendit se & anima in tactum, & eo calida, frigida, aspera, læuia, dura, mollia, levia, gravia, sentit, ac discernit. Deinde innumerabiles differentias saporum, odorum, formarũ, gustando, olfaciendo, audiendo, videndoque dijudicat: atque in his omnibus ea quæ secundùm naturam sui corporis sunt, appetit, fugitque cõtraria. Removet se ab his sensibus anima certo interuallo temporum; & eorum motus quasi per quasdam ferias reparans, imagines rerum, quas per eos hausit, secum cateruatim & multipliciter versat. Cùm verò vult intelligere vel diuina, vel Deum, vel etiam seipsam, suasque considerare virtutes; abstrahit se ab omnibus corporeis sensibus, quibus non adiuvatur: nisi ad corporeas formas, coloresque sentiendos: & spiritu atque ratione se conspicit, meditatione atque contemplatione ad Deum ascendit. Deus vero revelatione ad eam descendit. Meditatio siquidem est occultæ veritatis studiosa investigatio: contemplatio est perspicuæ veritatis iocunda admiratio. Illam itaque diuina revelatio illuminat, vt veritatem cognoscat; istam diuina inspiratio inflammat, vt eam diligat.

Quid sit meditatio, quid cõtemplatio.

CAPVT XXIX

Quomodo anima ministerio spirituum quinq; sensus, ac postea imaginationem operetur in capite.

CORpus autem sensu & imaginatione ad spiritum ascendit. Humanum siquidem corpus ex quatuor elemẽtis compositum est. In carne enim & ossibus terra maximè apparet, propter terrenam soliditatem; aqua in humoribus; aër continetur in pulmone: idcirco semper in motu est, quia ventilabrum est cordis; ne nimio calore cor consumatur, & dissoluatur. Sedes ignis est in corde: ideo inferiùs est latum, superiùs acutum; quoniam formã ignis retinet. Quædam vis ignea aëre temperata, à corde ad cerebrum ascendit, tanquam in cœlum corporis nostri: ibique purificata & colata, per oculos, aures, nares, cæteraque istrumenta sensuum foris progreditur, & contactu exteriorum formata quinque corporis sensus facit: visum videlicet, auditum, odoratum, gustum, tactum. Qui tangendi sensus ab anteriore parte cerebri ad posteriorem transiens, & inde per ceruicem & medullam spinæ descendens, per totum corpus diffunditur. Porrò vis ipsa, quæ exteriùs formata sensus dicitur, eadem forma per ipsa sensuum instrumenta, per quæ egreditur, & in quibus formatur, natura operante introrsum ad cellam phantasticam vsq; retrahitur, & reducitur; atque imaginatio ab anteriore parte capitis ad mediam transiens, ipsam animæ rationalis substantiam contingit, & excitat discretionem; intantum iam purificata, & subtilis effecta, vt ipsi spiritui immediatè cõiungatur, veraciter tamen naturam corporis retinens, & proprietatẽ. Quæquidem imaginatio in brutis animalibus phantasticam cellam non transcendit; in rationalibus autem purior fit, & vsque ad rationalem animæ substantiã contingendam defæcatur, & progreditur. Est itaque imaginatio similitudo corporis, per sensus quidem corporeos ex corporum contactu concepta extinsecùs, atque per eosdem sensus introrsus ad partem puriorem corporei spiritus reducta, eique impressa: in summo scilicet corporalis spiritus, & in imo rationalis corporalem informans, & rationalem contingens. Spiritum corporeum voco aërem, vel potiùs ignem, qui pro sui subtilitate videri non potest, & corpora interiùs cogitando viuificat. Quædam autem vegetat tantùm, & non sensificat: sicut arbores, herbas, & vniuersa in terra germinãtia. Quædam vegetat & sensificat, sicut omnia fere bruta animalia; in quibus quædam sensum tantùm habẽt, imaginationem non habent; quædam sensum & imaginationem habent. Cùm itaque magis sit sensificari, quàm vegetari tantum; constat profectò hanc vim esse subtiliorẽ, & vbi magis subtilis est, magis spiritus est. Magis siquidem incorporeæ naturæ appropinquat, cùm imaginationem format, quàm cùm sensum præstat. Nihil enim incorporeæ altius, vel spirituali naturæ vicinius esse potest, quàm id, vbi post sensum & supra sensum vis imaginandi accipitur; quod quidem in tantum sublime est, vt quicquid supra illud est, aliud non sit, quàm ratio.

Quinque sensus externi.

CAPVT XXX.

Anima cum omnibus suis potentiis vnum.

ANima nominatur totus homo interior; quę viuificatur, regitur, & continetur lutea illa massa, humectata succis, ne arefacta dissoluatur. Dum ergo viuificat corpus, anima est; dum vult, animus est: dum scit, mens est: dum recolit memoria: dum iudicat, ratio est: dum spirat vel cõtemplatur, spiritus est; dum sentit, sensus est. Nam inde animus sensus dicitur, pro his quæ sentit: vnde & sententia nomen accepit. Habet & corpus quinq; sensus, qui ex eo dicti sunt sensus, quia per eos anima subtilissimè totum corpus agitat vigore sentiendi. Ita autem hæc omnia adiuncta sunt animæ, vt vna res sit: pro efficientiis tamen causarum diversa nomina anima sortita est. In essentia est simplex, in officiis multiplex. Memoria etiam mens est: vnde & immemores amentes dicuntur. Omnium rerum thesaurus & custos memoria est; nec enarrari potest, quantorum capax sit: tam grandis est eius perplexitas. Et animus ipsa est; nec aliud significo, quàm animam, cùm mentem dico: sed propter aliud animam, & propter aliud mentem. Nam totum quod vivit, hominis anima est. Cùm autem anima in se agit se, & ex se, per se, sola mens dici solet; sensus verò ad sua ministeria implenda consuetiùs anima dicitur. Spiritum idem esse, quod animam, Evangelista pronuntiat, dicens. *Potestatem habeo ponendi animam meam, & rursus potestatem habeo sumendi eam.* De hac quoque ipsa Domini anima passionis tempore, memoratus Evangelista, ita protulit dicens. *Et inclinato capite, emisit spiritum.* Quid est enim emittere spiritum, nisi quod animam ponere? Sed anima dicta est, pro eo quod viuit; spiritus autem, vel pro spirituali natura, vel pro eo quod spiret in corpore. Item animum idẽ esse dicimus, quod animam: sed anima vitæ est, animus consilii. Vnde dicunt Philosophi, etiam sine animo vitam manere; etiam sine mente animam durare; sicut in amentibus. Ad mentem enim pertinere videtur, vt sciat: ad animum, vt velit. Pueri etiam in genitricis vtero sine scientia & voluntate vivunt. Mens autem vocata est, quod emineat in anima, vel quod meminerit.

Anima est homo interior.

Ioann. 10.

Ioan. 19.

CAPVT XXXI.

De felicitate mẽtis, cùm ab infimis separata, soli Deo adhæret; huiusque separationis, & vnionis effectibus.

QVapropter non anima, sed quod excellit in anima, mens vocatur, tamquam caput, vel

Homo Dei imago secundum mentē. oculus. Vnde ipse homo secundùm mentem Dei imago dicitur. Mens nãque ex eo dicta est, quòd emineat in anima. Præstantior siquidē vis animæ est, à qua procedit intelligentia. Ratio autem est quidā animi motus, visum mentis acuens, veraq; à falsis discernens. Redeat ergo ad se mens rationalis, & colligat se in se: vt sine imaginib⁹ corporeis seipsam, & omnipotentis Dei inuisibilem naturam considerare valeat. Terrenarum phantasmata imaginum, & quidquid terrenū cogitationi eius occurrerit, respuat: & se talem intusquærat, ac videat, qualis est sine istis. Consideret se talem, qualis à Deo sub Deo, supra corp⁹ creata est. Deinde supra semetipsam surgat, ac seipsam deserat. atque quodammodo in obliuionē sibi veniat, & se contemplationi sui Creatoris humiliter & deuotè subiiciat. Cùm enim cœperit mens per puram intelligentiam seipsam excedere, & illam incorporeæ lucis claritatē totam intrare: ac in his quæ in intimis videt, quemdam intimæ suauitatis saporē trahere, & ex eo intelligentiam suam condire, & in sapientiam vertere: intantū in hoc mētis excessu pax illa, quæ exuperat omnem sensum, inuenitur, atque obtinetur, vt fiat silentiū in cælo quasi hora dimidia: ita vt cōtemplantis mens nulla tumultuatione altercantium cogitationū turbetur: nihil omnino inueniens, quod vel per desiderium petat, vel per fastidium arguat, vel per odium accuset: sed potiùs dum in hac contēplationis tranquillitate tota colligitur, intromittatur in quēdam affectum multùm inusitatum introrsus, ad nescio quam dulcedinē: quam si semper sic sentiret, magna profectò felicitas esset. Nihil tunc sensualitas vel imaginatio: sed omnis inferior vis animæ proprio viduatur officio. Purior autē animæ pars in illud intimæ quietis secretū, & summæ tranquillitatis arcanū felici iucunditate introducitur. Viuus siquidem est sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens vsque ad diuisionem animæ & spiritus. *Hebr. 4.* Et ideo nihil in creaturis hac diuisione mirabilius cernitur: vbi id ꝙ essentialiter vnum est atque indiuiduum, in seipsum scinditur: quod simplex in se, ac sine partibus constat, quasi quadā partitione diuiditur. Neque enim in homine vno alia est spiritus essentia, alia anima: sed prorsus vna eadēque simplicis naturæ substantia. Non enim in hoc gemino vocabulo gemina substantia intelligitur: sed cùm ad distinctionē ponitur, gemina vis eiusdem essentię, vna superior per spiritum, alia inferior per animā designatur. In hac itaq; diuisione anima, & quod animale est, in imo remanet: spiritus autem, & ꝙ spiritale est, ad summa euolat. Ab his infimis diuiditur, vt ad summa sublimetur: ab anima scinditur, vt Dño vniatur: quoniam qui adhæret Domino, vnus spiritus est. Felix diuisio, & mirabilis separatio: vbi quod corpulentum ac fæculentum est, deorsum remanet: quod spirituale ac subtile est, vsque ad speculationē diuinæ gloriæ sublimatur, & in eamdem imaginem transformatur. Pars inferior componitur ad summam pacem & tranquillitatem: pars superior sublimatur ad gloriam & iucunditatem. Licet enim mens humana nō sit eius naturæ, cuius est Deus, imago tamen est illi⁹ naturæ, qua melior nulla est. Quærendā illa est, & inuenienda in nobis, quo natura nostra nihil habet melius. Sed priùs mens ipsa in seipsa consideranda est, & in ea reperiēda est imago Dei. Mens igitur quando cogitatione conspicit se, intelligit se & recognoscit: quando contēplatione ad Deum ascendit, vt eum intelligat & diligat, imago Dei dicenda est. Cogitando æterna vir est, sicut dicit Apostolus. *Vir non debet velare caput suum, cùm sit imago Dei, & gloria.* *1. Cor. 11.* Et quātò magis se extenderit in id quod æternū est, tantò magis inde formatur ad imaginem Dei: & ideo non est cohibenda, vt inde se contineat ac temperet. Quando verò ea agit, vel cogitat, quæ sunt tēporalia, mulier appellatur: & tunc nō est dicenda imago Dei: & propterea debet velare caput suum, ne nimiùm sit eius ꝓgressio ad inferiora: ne cùm licita agit, illicita concupiscat.

CAPVT XXXII.

Imago Dei in interioris hominis creatione fulget.

Dignitas hominis. TAnta dignitas humanæ conditionis esse cognoscitur, vt nō solùm iubentis sermone, sicut alia sex dierum opera, sed consilio sanctæ Trinitatis, & opere diuinæ maiestatis creatus sit homo: *Genes. 1.* vt ex primæ conditionis honore intelligeret, quantū deberet suo conditori: dum tantum mox in conditione dignitatis priuilegium præstitit ei conditor: & tantò ampliùs conditorem diligeret, quātò mirabiliùs se ab eo conditum intelligeret. Nec ob hoc solum quod cōsilio sanctæ Trinitatis sic excellenter conditus est: sed etiā quod ad imaginem & similitudinem suam creator omnium eum creauerit. Quod nulli alteri ex creaturis donauit. Quæ Imago diligentius in interioris hominis nobilitate est consideranda. Primo quidem, quod sicuti Deus vnus semper vbique totus est omnia viuificans, mouens, & gubernans: sicut ait Apostol⁹, quòd *in eo viuimus, mouemur, & sumus:* *Act. 17.* sic anima in suo corpore vbique tota viget, viuificans illud, mouens, gubernans. Nec enim in maioribus corporis sui membris maior & in minoribus minor: sed in minimis tota est, & in maximis tota. Sic infusa est corpori, vt non per membrorum partes, partibus sit diuisa. Nam in quolibet loco pars corporis percutiatur, tota dolet. Miro autem modo vna eademque viuificatiōne membris præsidens, cum ipsa per naturam nō sit diuisa, per corpus tamen agit diuersa. Ipsa quippe est, quæ per oculos videt, audit per aures, per nares odoratur, per os gustat, per membra omnia tangit, & tangendo lene ab aspero discernit; & cùm non sit diuersa, per sensus operatur diuersa. Ex qua re intelligitur, quòd ita est anima secundùm suum modū in suo corpore, sicut Deus est in suo mundo suis modis. Interiùs siquidem & exteriùs, superiùs & inferiùs est. Regendo superior, portando inferior, replendo interior, circumdando exterior. Sic enim est intus, vt extra sit, sic circūdat, vt penetret: sic præsidet, vt portet: sic portat, vt præsideat. Et sicut Deus nec creaturis crescentibus crescit, nec decrescentibus decrescit: sic anima nec minutis membris minuitur, nec adauctis augetur. Hæc est imago, siue similitudo Dei omnipotentis, quam anima habet in se. Quā- *In quo anima Dei imaginem gerat* dam & sanctæ Trinitatis imaginē anima habet in se. Primò in eo quod sicut Deus est, viuit, & sapit: ita anima secundum suum modum est, viuit, sapit. Est quoque & alia trinitas in ea, quæ ad imaginem perfectæ quidem & sūmæ Trinitatis, quæ est in Patre & Filio & Spiritu sancto condita est. Et licet vnius sit animæ naturæ, tres tamen in se vires habet, id est intellectum, voluntatē, & memoriam. Quod idem, licet aliis verbis, in Euangelio designatur, cùm dicitur. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua:* *Mat. 22.* id est ex toto intellectu, ex

tota voluntate, & ex tota memoria. Nam sicut ex Patre generatur Filius, & ex Patre Filioque procedit Spiritus sanctus: ita ex intellectu generatur voluntas, & item ex his ambobus procedit memoria: sicut facilè à sapiente quolibet potest intelligi. Nec enim anima perfecta potest esse sine his tribus: nec horum triū aliquod sine aliis duobus integrum constat, quantùm ad suam pertinet beatitudinem. Et sicut Deus Pater, Deus Filius, Deus Spiritus, non tamen tres dij, sed vnus Deus, & tres personæ: ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tamen animæ tres in vno corpore, sed anima vna & tres vires: atque in his tribus diuinam imaginem gerit mirabiliter in sua natura noster interior homo Et ex his quasi excellentioribus animæ viribus iubemur diligere Conditorem: vt in quantum intelligitur, diligatur, & quantum diligitur, semper in memoria habeatur. Nec solùm sufficit de eo intellectus, nisi fiat in amore, eius voluntas. Imò nec hæc duo sufficiunt, nisi memoria addatur, per quam sēper in mente intelligentis & diligentis maneat Deus: & sicut nullum potest esse momentū, quo homo non vtatur, aut fruatur Dei bonitate, & misericordia: ita nullum sit momentum, quo præsentē non habeat eum in memoria. Et ideo mihi iustè videtur dictum, interiorem hominem, imaginē esse Dei.

In intellectu, voluntate, & memoria S. Trinitatis imago est.

Capvt XXXIII

Similitudo Dei in interiori homine in quo consistat.

NVnc verò de similitudine aliqua dicamus. Nam sicut Deus creator, qui hominem ad imaginem suam creauit, est caritas, bonus, ac iustus, patiens & mitis, mundus ac misericors, & ceterarū sanctarum virtutum insignia habet, quæ de eo leguntur: ita homo creatus, vt caritatē haberet, vt bonus esset ac iustus, patiens atque mitis, mundus & misericors. Quas virtutes quātò plus quisque in seipso habet, tantò propior est Deo, ac maiorem sui conditoris gerit similitudinem. Si verò, quod absit, aliquis per deuia vitiorum, ac diuerticula malorum, ab hac nobilissima sui conditoris similitudine degener oberrat: tūc fiet de eo, quod scriptum est. *Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Et quis homini maior potuit esse honor, quàm vt ad similitudinē sui factoris conderetur, ac eisdem virtutū vestimētis ornaretur, quibus Conditor: de quo legitur, *Dominus regnauit, decorem indutus est:* id est omnium virtutū splendore, & totius bonitatis decore ornatus est? Vel quod maius homini potest esse dedecus, vel infelicior miseria: quàm vt hac similitudine, hoc est gloria sui conditoris amissa, ad informem ac irrationalē brutorum iumentorum similitudinem dilabatur? Quapropter diligentiùs attendat primæ conditionis suæ excellentiā, ac venerandam sanctæ Trinitatis in seipso imaginem agnoscat: honorēque diuinæ similitudinis, ad quam creatus est, nobilitate morum, exercitatione virtutum, dignitatē meritorum, habere contendat; vt quando apparebit, qualis sit, tunc similis ei appareat, qui eum mirabiliter ad similitudinē suam in primo homine condidit; mirabiliusque in secundo, id est in seipso, reformauit.

Psalm. 48. Honor homini à Deo in creatione collatus. Psalm. 92.

Capvt XXXIV.

Animæ cum Deo similitudo ac felicitas ex amore Dei, tum in præsenti vita, tum in futura.

MAgna conuenientia est inter Deum & animam. Deus namque vita est, spiritus est, sapientia, & amor. Vita Deus: vita anima est; similis, sed dispar. Similis quidem, quòd vita, quòd seipsa viuens, quòd non tantum viuens, sed & viuificans; sicut & Deus hęc omnia est: dispar, quoniā ille creator est: ista creatura. Nisi enim creata ab illo, non esset: & nisi ab ipso viuificata, nō viueret. Viuit anima naturali vita, etiamsi spiritualis vita non viuat: sed talis vita mors est potiùs, quàm vita; quoniam mors peccatorum pessima. Anima quidem, quæ secundum carnem viuit, viuens mortua est: & ideo bonum erat illi non viuere, quàm sic viuere. Vita anima est; viuens quidem, sed non aliunde, quàm seipsa; & ob hoc non tam viuens, quam vita est. Inde est, quòd infusa corpori, viuificat illud: vt sit corpus de vitæ præsentia non vita, sed viuens. Creata est anima, vita à vita, simplex à simplici, immortalis ab immortali: vt non sit longè à Creatore suo, cui appropiare videtur simplicitate essentiæ, & perpetuitate vitæ. Licet enim spiritualiter nō viuat, immortaliter tamen viuat, necesse est. Creata est anima magna à magno, recta à recto: eò magna, quò capax æternorum; eò recta, quo appetens supernorum; eò beata, quò Deo vnita. Anima namque, quam Dei pietas respicit, humilitas subijcit, pœnitentia reducit, iustitia deducit, obedientia conducit, perseuerantia perducit, deuotio introducit, puritas iungit, caritas vnit; habet in se amorem, quo semper potest stare cum Deo, aut redire, si mota cum suis affectibus, imò defectibus, ab eo fuerit Solus est amor ex omnibus animæ sensibus atque affectibus, in quo potest anima, etsi non ex æquo, suo respondere auctori, vel de simili mutuam vicem rependere. Etsi minùs amat, quoniam minor est; tamen si ex tota se diligit, nihil deest, vbi totum est. Renuntians ergo cunctis affectionibus alijs anima tota soli incumbat amori; effundens se totam in amorem illius, cui respondere habet in redhibendo amore. Amat siquidem Deus, vt ametur; & cùm amat, non aliud vult, quam amari; sciens ipso amore beatos, qui sic amauerint. Per amorē venit ad homines, venit in homines, factus est homo, & delicię illius esse cum filijs hominum. Nostræ verò deliciæ erunt, cùm ad eum veniemus, & videbimus eum sicuti est, atque similes ei erimus. Tunc erit manifesta visio, plena cognitio, vera dilectio, firma coniunctio, societas indiuidua, similitudo perfecta, & vita beata in æternum & vltra, in perpetuas æternitates. Sicut enim corpus in resurrectione sua vitam & sensum recipiet: sic anima in resurrectione vitam & sensum recipiet, id est cognitionem & amorem Dei. Quòd cognitio sit vita, ipsa veritas affirmat dicens. *Hæc est vita æterna, vt cognoscant te Deum verum, & quem misisti IESVM Christum.* Amor quoque sensus est Nam sicut exterior homo circa temporalia quinquepertito sensu afficitur, id est visu, auditu, &c. sic interior homo in beata vita, circa quinque ineffabilia Dei ineffabili amore afficietur. Cùm enim Deum suum amabit, quamdam lucem, quamdam vocem, quemdam odorem, quemdam cibum, & quemdam amplexum interiorem amabit. Ibi enim fulget, quod non capit locus; ibi sonat, quod non rapit tempus; ibi olet, quod non spargit flatus; ibi sapit, quod non minuit edacitas; ibi hæret, quod non diuellit satietas. Ibi siquidem Deus videtur sine intermissione, cognoscitur sine errore, amatur sine offensione, laudatur sine fatigatione.

Anima vita est, ac seipsa viuens.

Amore solo ex affectibus anima respondet Creatori.

Ioann. 17.

CAPVT VVVV.

Anima civitati, in tribus potentijs, seu sensibus, intellectuali, rationali, animali pulchrè comparatur.

NObilis creatura est anima. Ciuitas namq; est Dei, de qua tã gloriosa dicta sunt, quòd ad imaginem & similitudinem Dei facta est. Hæc ciuitas meritò Ierusalem appellanda est: quia ad fruendum visione illius summæ pacis, quæ fecit vtraque vnum, creata est. Mens eius paradisus est, in qua dum cœlestia meditatur, quasi in paradiso voluptatis delectatur. Domus enim summi Patrisfamilias est anima, propter vnitatem motum: sponsa Christi per dilectionem; templũ Spiritus sancti per sanctificationem: ciuitas Regis ęterni propter concordiam ciuium. Et quia nulla est ciuitas absque populo, disposuit in ea Conditor noster populum triplicis grad⁹: id est sapientes ad consulendum, milites ad propugnãdum, artifices ad ministrandum. Ciues huius ciuitatis sunt naturales & ingeniti animæ vigores, tamquam indigenę: quorum distincti sunt grad⁹ quia alij superiores, alij inferiores, alij medij. Superiores quidem sunt intellectuales sensus, medij rationales, infimi animales; quorum hæc differentia est. Animalis, siue sensualis appetit visibilia: rationalis discernit, & discretionis oculo aspernatur, intellectualis pertrahit ad diuina. Intellectuales ergo sensus sunt tanquam animæ cõsiliarij, dicentes ei. *Deum time, & mandata eius obserua; hoc est enim omnis homo.* (*Eccle. 12.*) Rationales sũt tanquam milites, qui hostes, puta concupiscentias impugnant per arma iustitiæ. Animales siue sensuales sensus, sunt tanquam rustici & artifices, qui corporalibus rudimentis insistunt, & corpori necessaria ministrant. Hanc triplicem vim animæ, philosophi partes vocauerunt, non integrales, sed virtuales; quia potentiæ eius sunt. (*Partes virtuales animæ.*) Sensualitas ea vis animæ est, quæ corpus vegetat: & per corporis sensus ista exteriora sentit & discernit. Omnes enim sensus, tam exteriores quàm interiores, ad animam referuntur vtpote ab illa procedentes. Vt enim sentiant, omnes ab anima habent. Ratio est vis animæ supra corporalia, & infra spiritualia collocata. Secernit enim vera à falsis, quod est Logicæ: virtutes à vitijs, quod est Ethicæ: & per experimenta, rerum naturas inuestigat, quod est Physicæ. Et in his tribus disciplinis tota Philosophia consistit. Totam ergo philosophiam ratio comprehendit. (*In Logica, Ethica, & Phisica consistit Philosophia.*) Intellectus siue intelligentia ea vis animæ est, qua de diuinis, quantum homini possibile est, cognoscitur. Ad cœlestia enim arcana penetranda ratio per se non sufficit; nisi à Deo adiuta fuerit. Tunc finis eius si bene viget; cùm ad notitiam secretorum, quæ diu inuestigando quæsiuit, peruenerit, intellectus siue intelligentia nuncupatur. Boëtius tamen dicit intelligentiam solius Dei esse, vel admodum paucorum hominum: sed horum alterũ pro altero sæpe ponitur. Memoria etiam consors & cooperatrix est rationis: quoniam sine ea ratio nec ad incognita procedere, nec cognitorum scientiam retinere potest. Memoria est vis animæ, accepta retinens, præterita repetens, elapsa recolligens. Humanus appetitus inter ima & sũma positus, cùm plerumque in vtraque diuisus sibi metipsi sit contrarius, in quamcumque partem totus transierit, nomen eius meritò sortitur. Si carnis voluptatibus pascitur, carnalis siue animalis nominatur: si spiritualibus desideriis delectatur, spiritualis nuncupatur. Appetitus siquidẽ est naturalis vis in animante, mouendis animæ sensibus attributa.

CAPVT VVVVI.

Virium seu facultatum animæ definitio.

QVoniam de viribus animæ sæpe mentionẽ feci, diffinire eas debeo; quatenus quæ de anima dicta, vel dicenda sunt, euidentiùs intelligi possint. Sensualitas, sensus, imaginatio, tam corporis quam animæ dici possunt. Sensualitas corporis est quædam vis ignea: sensualitas animę est inferior vis eius, quæ secum trahens sensualitatem carnis velut famulam & obedientem, sensus & imaginationes facit, easque in arca memoriæ reponit. (*Sensualitas quædam vis ignea.*) In sensu instrumentum est sensualitatis, & origo imaginationis. Ipsa namque vis ignea, quæ extrinsecùs formata, sensus dicitur, eadem forma vsque ad intimum traducta, imaginatio vocatur. Sensus itaque parit imaginationem, imaginatio cogitationem, cogitatio meditationem, meditatio acuit ingenium, ingenium rationem, ratio conducit ad intellectum, intellectus ad intelligentiam; intelligentia per cõtemplationem veritatem ipsam admiratur, & per caritatem in ea delectatur. Sensus est passio animæ in corpore, ex qualitatibus extra accidentibus. Imaginatio est vis animæ, qua figuram corporearum rerum in absentia corporum, sine exteriori sensu repręsentat. Cogitatio est circa quælibet animi occupatio. Consideratio est intenta cogitatio. Meditatio est frequens cogitatio, modum, & causam, & rationem vniuscuiusque rei inuestigans. Ingenium est vis quædam naturaliter animis insita, per se valens. Ratio est quædam vis animæ, qua omnia discernit & iudicat; sed maximè cùm inhiat spiritalibus, & imaginẽ Dei in se conseruat. Intellectus est rerũ verè existentium perceptio. Intelligentia est de solis rerum principiis; id est Deo, Idæis, hyle: & de incorporeis pura certaque cognitio. Contemplatio est perspicuæ veritatis iucunda admiratio. Caritas est concordia mentium, & societas electorum: vita beatarum animarum & Angelorum; quia nec animæ, nec Angeli; nisi per caritatem viuunt.

CAPVT XXXVII.

In qua sui parte anima Dei imaginem & similitudinem debeat repræsentare.

ANima rationalis & intellectualis facta est ad imaginem & similitudinem Dei; vt factorem suum per imaginem cognoscat, & per similitudinem diligat. Ex imagine namque Dei habet rationem, & ex similitudine caritatem. Caritas verò in seipsa repræsentat Trinitatem. (*Charitas repræsẽtat Trinitatem.*) Hanc ratio sentit, & perditam requirit. Hanc caritas inuenit, & videndo beata quiescit. Hanc in præsenti fides sequitur; & spes in cœlum vsque comitatur: caritas perenniter ãplexatur. Mens itaque spiritualis, seu intelligentia rationalis, primò creatorem suum aspiciat, inde creaturam ipsius videat, & mediante arbitrij libertate, ad eum qui condidit omnia, & se cum iis, se referat. Sic in homine Trinitas appareat, quam caritas manifestat; vt caritatem semper homo exhibeat, semperque aspiciat is, quem Trinitatis imago per, ornat. Sic homo eius seruabit similitudinẽ, cuius in se naturaliter portat imaginem. Appareat ergo imago Dei in intelligẽtia rationali, in mente spiritali, in honore liberi arbitrij. Appareat Dei similitudo in moribus pro natura: in operibus pro

iustitia: in virtutibus pro gratia: vt motibus natura perornetur: & iustitia operibus comprobetur: & gratia virtutibus compleatur; & sic semper Domino præsententur. Anima totum corp' hominis tota pariter animat. Est quidem inspirata à Deo homini vita, non de præiacenti materia, sed de nihilo ab eo facta. De ceteris animatis scriptura dicit, *Producant aqua, producat terra animam viuentem.* Animam verò non aqua, non terra produxit, sed Deus inspiravit: non tantùm animam viuam vel viuentem, sed spiraculum vitę, rationale ex diuina imagine, sanctũ ex diuina similitudine.

Genes. 1.

Capvt XXXVIII.

Animam non esse partem Dei; sed mutabilem; non item ex materia.

Anima non est pars Dei. Probat hoc mutabilitas, quam incurrit. Deus enim immutabilis est. Hinc sæpe inuitata, pro culpa quandoque damnata, pro pœna quoque fit misera. Nihil tamen ei nocere posset, nisi à Deo recessisset. Recessit autem, quando peccauit. Proinde torquetur misera, à Deo refuga; ab vno disiuncta, spargitur ad multa; & pro sua intemperantia fit molesta. Eapropter sensus corporei turbata memoria turbati, hebetes fiunt, marcidi & stupidi. Inde caro patitur, languores oriuntur, & mortis violentia peruagatur. Anima non formatur ex materia informi; sed in sua creatione formam accepit, qua facta est ad imaginem & similitudinem Dei; à quo si auertitur, remanet informis; quia rea, quia dissimilis; nec ideo tamen efficitur irrationalis, quia gestat imaginem Dei, vnde & potest reformari. Sed nec etiamsi tota peccato concluditur, & pro insipientia iumento comparetur, ideo fit anima peccatoris altera, vel alteri' corporis. Ipsum enim corpus & nunc, & in fine, est semper habitura; cum quo facta est vna persona. Sed nec ideo fit corpus, etsi penitus hebetetur. Non enim distrahitur partibus, nec loco concluditur: nõ est minor in minoribus sui corporis partibus vitæ idoneis. Spiritus namque est anima rationalis, quantislibet obruta malis; & vbicumque est, tota est. Non traducitur à patre in filium, ne vna sit anima amborum. *Sicut*, inquit, *anima patris, sic anima filij mea est.* Nec pars animæ patris in filium, dum generatur, se transfundit. Partiri namque seu diuidi, augeri vel minui, spirit' nescit; nec enim potest esse maior, sed melior. Si enim particulariter transfunderetur, corpus esse probaretur. Quod si, vt delirant aliqui, semen animæ cum semine carnis haberet generando transfundi, multa quidem inhonesta & impossibilia possent exinde conclamari; quæ de spiritu rationali nec dici debent, nec opinari. Indecẽs est, obscœna retexere, & malè fusa carnis semina denotare.

Anima non traducitur. Ezech. 18.

Capvt XXXIX.

De Creatione Animæ, & peccati originalis transfusione, ac remedio.

Dicimus autem, animas rationales pro essentia fieri quotidie nouas de nihilo: sed pro consimili natura, ex institutione diuina, nõ vtiq; nouas. Quales enim in exordio Deus die sexto, masculo & fœminæ dedit, tales quotidie inspirat singulis, noua de nihilo creatione, non noua institutione. *Pater*, inquit, *meus vsque modo operatur, & ego operor.* Operatur vsque modo Pater & Filius, operatione quidem noua, sed institutione non noua. Pro illa agens, cum ista quiescens. Res verò corporeæ post primam sui creationẽ nouæ nullæ creantur: sed à simul in exordio conditis, temporali formatione propagãtur. Animæ autem non simul essentialiter factę sunt: sed pro natura consimili, qua ad imaginem & similitudinem Dei fiunt, simul factæ reputantur, & non simul editæ iudicantur. Non simul editæ, pro essentia: simul factæ, pro compari forma, ad imaginem & similitudinem Dei prærogata. Caro de carne generando traducitur; sed spiritus de spiritu minimè propagatur. Certò tenemus, quia caro contracta de carne per legem concupiscentiæ, quàm citò viuificatur; originalis culpæ vinculo, eiusque affectionibus, anima quæ carnem viuificat, premitur atque aggrauatur. Sub hoc peccati vinculo paruuli demerguntur, qui sine Christi remedio moriuntur. Habent enim originale peccatum, non per animam, sed per carnem vtique contractum, animæque refusum. Carni namque ita vnitur anima, vt cum carne sit vna persona. Fit enim, auctore Deo, anima & caro vnum indiuiduum, vnus homo: vnde salua vtriusque naturæ proprietate adijcitur carni, quod animæ est; & animæ, quod carnis est; pro vnitate personæ, non pro diuersitate naturæ. Quod igitur ibidem singulis est proprium, commune fit amborum: proprium pro natura, commune pro persona. Exinde fit anima originali culpæ obnoxia, quam caro contrahit & animæ refundit, cum qua vnita est personâ, licet diuersa sit natura. Eapropter necesse est, paruulum dum viuit, Christi sacramento renouari, ne obsit eius animę societas carnis peccati, qua grauatur, etiam corpore exuta; nisi dum in corpore viuit, salutari remedio fuerit expiata. Currant igitur adulti, currant pro seipsis, impendant etiam paruulis sacramenta fidei: suscipiant ipsi fidem cum sacramentis, vt paruulos in Christo renatos fides Ecclesiæ tueatur; & adultos cum sacramentis opera fidei comitentur. His ita per gratiam reuocatis, tandẽ complebitur in resurrectione generali, vt caro ipsa resurgat in gloria, animæ suæ restituta, viua & æterna, fœlix & beata.

Ioan. 5.

Operatio Dei noua, nõ institutio.

Peccatum originis.

Capvt XL.

Cur Deus animas creet, sine baptismi salutari remedio perituras.

Si quæratur, cur Deus donet animas illis, quos absque salutari remedio mori contingit: Respondemus, quia diuina institutio, qua res & rerum naturæ conduntur, nec peccato tollitur, nec violentia præpeditur. Inde est, quòd lex carnalis copulæ, nec etiam in malis iure suo priuatur. Generant adulteri, fornicatores, prophani; naturalis tamen institutio nec in talibus deperit. Natura namque, prout Deus instituit, quod suũ est, operatur. Natura siquidem est quædam vis & potentia diuinitus rebus creandis insita: quæ vnicuique rei suũ esse tribuit: qua bona quisquis malè vtitur, malus esse iudicatur. Iustè enim puniuntur, qui licitis abutuntur; iuste verò puniuntur, qui rapere inconcessa conantur. Sic Satanas cœlum, sic protoplastus paradisum. Abutuntur licitis, qui bona Dei maculant nisibus inconcessis. Maculant bona Dei, sicut hi qui cum ardore libidinis exercent opera copulæ carnalis. Ex his filij generantur, quorum corpora seruiente creatura formantur, & Deo inspirante spiraculum vitæ ani-

Natura quid sit.

Spiraculum vitæ anima est.

te animantur. Spiraculum vitæ humanam animã intellige: quam non producit terra, vel aqua, sed Deus inspirat: quo sensus corporei animantur. Vnde homo factus in animam viuentem memoratur. In his & in alijs omnipotens agit, prout instituit: quem nullius adiuuant bona, nec impediunt mala. Bonos quidem prouehit sua gratia, malos tenet sua iustitia. Nos quidem serui dũ Domini bonis abutimur, rei & miseri pariter inuenimur: ipse vero Dominus, qui seruorũ malis bene vtitur, sanctus & omnipotens adoratur. Ipse corpori terreno de peccati traduce propagato, pro institutione sua inspirat animam: bene vtens inolita præuaricatione nostra; quæ si esset naturalis, peccatori non poterat imputari. Sed Creator præparat omni tempore sacramenta, & obedientiæ pia proponit edicta: vt contra peccatum sacramenta sint in remedium, & temporalium obseruatio mandatorum, æternorũ afferat præmia donorum. Vnde si aliqui sub peccato obeunt paruuli, absque remedio salutari, pertimesce iustitiam Dei: qui nihil debet alicui, sed damnat in singulis malum, quod non fecit in eis. Si autem paruulos renouat sacramentis, admirare misericordiam Dei in eis; qui sicut nesciunt culpam, cum qua ex carne nascuntur; sic nesciunt gratiam, qua per Christum renascuntur. Nõ excusat paruulos à culpa, quod eam non norunt: non excludit gratiam ab eis, qui eam nesciunt. Quæris in eis culpam? inuenis ex carne traductã. Quæris in eis gratiam? inuenis à Deo collatam. Illa debitè damnatur, hæc indebitè prærogatur. Illa iudicium prædicat: hæc misericordiam repræsentat. In vtroque Deus agnoscitur, cui misericordia & iudicium laude perpetua cantatur. Sed ab his intuendis mens nostra, mens infirma, atque peccatis obruta, citiùs ad seipsam redeat; sibique remedium quærat, vt qui in Adam cecidit, in Christo resurgat.

Peccatum originale.

CAPVT XLI.

De animæ Immortalitate, & Deo vita eius, vt & ipsa corporis.

PLura veteres de natura Animæ dixisse inueniuntur: sed nihil ita, vt non aliquid restare videatur. Ego autem ex eorum dictis quantò diligentiùs potui, breue istud & certum colligere, atque in vnum redigere studui, quod memoriæ commendetur. Hebes namque est memoria hominis, & breuitate gaudet; & si in multo diuiditur, fit minor in singulis. Ex corpore & anima constat homo: & quicquid oculis corporis videtur, propter corpus factum est, corpus propter animam, anima propter Deum. Vita corporis anima est, vita animæ Deus. Immortalis est anima, quia carne caret; nec habet quo cadat, vt resurrectione egeat post ruinam, nisi peccato ceciderit. Et ideo in morte vita nostra non perit, sed corpus destituit, dum discedens anima vim suam non perdit; sed quod viuificauerat, hoc dimittit; & quantum in se est, mortem alterius facit ipsa, non recipit. Facit inquam, non viuificando quod deserit; non amittendo quod viuit. Ita mors hominis nihil aliud est, quàm carnis occasus; à qua cùm vis potentiæ viuificantis abscessit; in terram, de qua sumpta est, redit, amissis sensibus, quos non per seipsam habuit Anima nõ aliter, quàm sol lucem diei, vitam tribuit carni, cum venerit; mortem efficit, cum recedit. Mors tamen nõ consumit iuncta sed diuidit; dum origini suæ vtrumque reddit. Et ne quis putet animam corporis morte consumi, audiat quid Dominus in Euangelio dicat. *Nolite, inquit eos timere, qui corpus occidunt, animam autem nõ possunt occidere.* Fatigatur corpus cogitationibus mentis, afficitur in corpore mens doloribus corporis.

Anima mortem facit recedendo.

Matth. 10.

CAPVT XLII.

Anima vt inuisibilis sola debet inuisibilia videre

Anima ex nihilo creatur.

CORpus ex quatuor elementis constat. Anima nec elementũ est, nec ex elementis: sed de nihilo est facta, & soli creatori suo cognita. Ex his ergo omnibus, quæ in se, hoc est in corpore suo visibilia videt, nihil se esse, vel posse esse, videt. Secernat ergo, & diuidat se per se, ab eo toto quod visibile videt in se; & inuisibilem omnimo se esse videat, in eo quod videt se, & tamẽ videri se non posse, videt. Deinde eleuet se super se, & in eo quod primum ipsa & principale speculum est speculandi Dei, illiusque imagini & similitudini proximum, & cognatum magis factum, inuisibilem Deum aspiciat. Hoc autem est ipsa ratio, & mens ratione vtens; quæ ad primam Dei similitudinem facta est, vt per se inuenire possit eum, à quo facta est, & in eius amore atque contemplatione dulciter requiescere. Ea namque perfectiùs suum auctorem manifestant, quæ illius similitudini viciniùs appropinquant. Hoc autẽ est ipsa rationalis creatura, quæ & excellenter & propriè ad illius similitudinem facta est: & tantò citiùs Creatorem suum, quem non videt, agnoscit & diligit: cùm se ad illius similitudinem factam intelligit.

CAPVT XLIII.

Anima à Deo ad beatitudinem creata.

Angeli, dæmones, & homines liberè à Deo creati.

DEus omnipotens, cuius beatitudo nec augeri potest, quia perfecta est; nec minui, quia æterna est; sola caritate, nulla sui necessitate, rationales spiritus creauit: vt eos suæ beatitudinis participes faceret. Alios verò in sua puritate in cœlo confirmauit: alios autem propter superbiã in infernum præcipitauit: atque alios ad probãdam humilitatem & obedientiam, in terrena habitatione terrenis corporibus sociauit, vt ad vitæ sensum luteam materiam vegetarent Habent nãque in natura sua quamdam mutabilitatem, secundùm quã corporibus viuificandis appropinquant: in qua quidem nonnihil suæ puritatis deponũt. Cùm enim delectatione corporis afficiuntur: quasi quamdam corpulentiam inde contrahunt, quæ puriorem earum naturam corrumpit. Et hoc vitiũ quantò altiùs eis in corporibus manentibus inhæserit, tantò difficiliùs eas ab ijs discedentes deserit. Quoniam non tollitur passio, etiam cùm tollitur causa passionis: nisi ab huiusmodi fæculentia se in hac vita mundare studuerint Nos ergo qui in medio bonorum & malorũ positi sumus, considerare sæpe debemus, & gaudium illorum, & istorum supplicium, atque nostram miseriam. Rationalis siquidẽ est anima nostra, vt sciat discernere inter bonum & malum. Est etiam concupiscibilis, & irascibilis: vt possit amare bonũ, & odire malum. De concupiscibilitate nascitur amor, & de amore desideriũ. Amor est delectatio cordis ad aliquid, propter aliquid, per desiderium currens, atque per gaudium requiescens. Per desiderium in appetendo, per gaudium in fruendo. Nec aliunde bonum est, si bonum est cor humanum, nisi quò bene amat, quod bonum est: nec aliunde malum est, si malum est, nisi quòd malè amat, quod bonum est. Omne

enim quod est, bonum est: sed in eo tãtùm vitium est, quod malè amatur. De irascibilitate oritur odium, ita enim odium generat; & de odio dolor & timor. Cùm enim contra peccata nostra irascimur, & ea odire incipimus, dolemus, quia peccauimus: & pœnas pro peccatis timemus.

Capvt XLIV.

Quis passionum animæ vsus ad beatitudinem comparandam.

Creator omnium Deus, inter cetera & super cetera rationalem dignatus est ampliùs illustrare creaturam; quam & sua similitudine fecit insignem, & suæ beatitudinis voluit esse participem. Cuius tamen rationalis creaturæ licet similis videatur origo, facta est diuersa conditio; dũ pars eius in æterna est fœlicitate firmata; pars rudentibus inferni detracta, & in tartarum tradita, in iudicium crucianda seruatur: pars etiam tertia terrenis vnita corporibus locum medium sortita cognoscitur. Et priùs quidem eadem media summis vicinior, in delicijs erat posita paradisi; nunc iam propinquior infimis, pro reatu inobedientiæ humiliata est in loco afflictionis. Sũmus ergo horum omnium locus plenam habet lætitiam: infimus solam tristitiam. Ibi enim plena fœlicitas: illic sola & summa miseria. In medio autem summa speranda: sed nihilominus infima sunt timenda. Et ideo nobis iam amplior timoris causa, quam spei: quò viciniores eisdem infimis, in ipsa deiecti degimus vmbra mortis. Quia tamen illius beatitudinis, & illius nihilominus damnationis æternæ humanam Deus animam pro suorum qualitate meritorum participẽ fieri, bonum esse cognouit: naturales ei affectus quatuor indidit, vt haberet vnde bona illa optare, & in eis posset quandoque lætari: & rursum vnde mala illa metuere, vel in eis etiã dolore perpetuo contristari. Interim sanè eò grauiorem moderna conditio exhibet tristitiam & molestiam; sed etiam timor habet pœnam: & spes ipsa quæ differtur affligit animam. Piissimus enim pater, & terribilis iudex, qui vera illa & perpetua gaudia filijs, dolores æquè perpetuos reis in fine parauit, nonnulla tamen etiam nos in præsenti experimenta capere voluit gaudij vel doloris; vnde illa non modò certiùs credi, sed & affectuosiùs quoque optari valeant, & timeri. Ceterum, nec præsentia gaudia in illorum comparatione sunt gaudia; nec tristitia præsens in illius comparatione tristitia. Nec desipiet, si quis interim omnem operam dare voluerit, quemadmodum illa potiùs valeat concupiscere gaudia, illos formidare dolores; quàm hui' vitæ vitare molestias, captare lætitiam. Verumtamen inuenire est etiam in præsenti, vnde quis vtiliter gaudeat, vel salubriter contristetur; si lætetur de beneficijs suis, gratias agens Deo, & in deuotione eius exultet; & propria, seu etiam proximorum delicta deploret. Vnde etiam diuina dispositione, media inter eosdem affectus constituta est ratio in corde hominis; per quam nimirum discernere & diiudicare possit, vnde gaudeat, seu doleat; imò etiã, quod cupiat, vel quod timeat. Sanè qui triplicem vim illam animæ esse docuerũt, rationem, irascibilem, & concupiscibilem asserentes; affectus quidem diuersos, sed quadam sibi cognatione iunctos, sub irascibili metum & tristitiam, sub concupiscibili desiderium & lætitiam comprehendisse videntur. Interim igitur inter affectus varios humana fluctuãs anima, necesse est, vt certam demum vel in imis vel in summis accipiens stationem, in solo deinceps vel gaudio vel dolore consistat. Deus est in summo, mundus in imo. Ille in eodem statu æternitatis suæ semper consistit: iste cursu mutabilitatis suæ semper instabilis fluit. Humanus animus quasi in quodam medio collocatus quadam conditionis suæ excellentia, & huic mutabilitati, quæ deorsum est, superemineт: & ad illam, quæ est apud Deum, immutabilitatem nondum pertingit. Si verò in his quæ deorsum sunt, se per cupiditatẽ immerserit, statim per infinitas distractiones rapietur, & à semetipso quodãmodo diuisus dissipabitur: si verò ab hac infinita distractione, quæ deorsum est, se erexerit: & hæc infima deserens, atque paulatim in vnum se colligens, secum esse didicerit: tantò ampliùs in vnum colligetur, quantò magis cogitatione sursum eleuabitur: donec tandem omnino immutabilis fit, & ad illam veram & vnicam, quæ est apud Deum, immutabilitatem perueniat: vbi perpetuò sine omni mutabilitatis vicissitudine requiescet.

Anima olim Angelis, nunc dæmonibus vicinior.

Futura bona magis quàm præsẽtia optanda.

Anima inter summa & infima collocata.

Capvt. XLV.

De animæ creatione, vnitate, libertate, & cum Deo cooperatione.

Credimus animas non esse ab initio cum Angelis, nec simul creatas, sicut Origenes fingit: neque cum corporibus per coitum seminãtur, sicut Luciferianus, & Cyrillus, & aliqui Latinorum præsumptores affirmant. Sed dicimus animæ creationem solum omnium Creatorem nosse; corpus tantùm per coniugij copulam seminari, Dei verò iudicio coagulari in vulua, & compingi atque formari; ac formato iam corpore animam creari & infundi, vt viuat in vtero homo, ex anima constans & corpore; & egrediatur viuus ex vtero, plenus humana substantia. Nec duas esse animas in vno homine dicimus, sicut multi scribunt: vnam animalem, qua animetur corpus, & quæ immixta sit sanguini: & alteram spiritualem, quæ rationem ministret: sed dicimus vnam eamdemque animam esse in homine, quæ & corpus sua societate viuificet & semetipsam sua ratione disponat; habens in se libertatem arbitrij, vt quod vult, eligat. Libertati siquidem arbitrij sui commissus est homo. Postquam verò seductione serpentis per Euam cecidit, naturæ bonum perdidit, pariter & vigorem arbitrij, non tamen electionem; ne non esset suum, quod emendaret peccatum. Manet itaq; ad quærendam salutem arbitrij libertas, id est rationalis voluntas, sed admonente priùs Deo, & inspirante ad salutẽ. Ergo vt acquiescamus salutiferæ inspirationi, nostræ potestatis est; vt adipiscamur, quod adipisci desideramus; diuini est muneris. Vt non labamur adepto salutis munere, solicitudinis nostræ est, & cœlestis pariter adiutorij; vt labamur potestatis nostræ, & ignauiæ. Solum hominem credimus habere animam substantivam, quæ etiam exuta corpore viuit, & sensus suos atque ingenia viuaciter tenet. Neque cum corpore moritur, vt Arabs asserit; neque postmodum interitura est, sicut Zeno dicit; quia substantialiter viuit. Animalium verò animæ non sunt substantiuæ; sed cum carne ipsa carnis viuacitate nascuntur, & cum carnis morte finiuntur: & ideo nec ratione reguntur; sicut Plato & Alexander putant; sed ad omnia naturæ incitamenta ducuntur. Anima humana non cum carne mo-

Errores de animæ productione.

Vera sententia.

Non moritur anima.

ritur, quia nec cum carne, vt superiùs diximus, seminatur; sed formato in vtero matris corpore, Dei iudicio creari & infundi eam dicimus; vt viuat homo intus in vtero, & sic procedat natiuitate in mundum. Anima à creatore principium habens, ex quo est, perfecta est in genere suo. Vnde ex quo est, sciret omnia, quæ ab homine fieri possunt, nisi gravitas carnis esset: quod per primum hominem, qui ante corruptionem humanitatis perfectè habuit scientiam humanam, probari potest: sed modò corrupta humanitate, ex quo cõjungitur corruptioni corrumpitur, nec proprietates suas potest exercere; donec vsu & experientia, & alicuius doctrina excitata, incipit discernere. Veluti si quis cum subtili acie oculorum in tenebrosa detrudatur, videre tamen non potest ibi; nisi priùs assuescat tenebris, vel lumen accendatur. Vnde Virgilius. *Quantum nos noxia corpora tardant.* Et licet aliæ sint actiones corporis, aliæ animæ; actiones tamen corporis vitia vel virtutes possunt esse animæ. Cùm enim ad hoc sit data, vt illicitos motus carnis corrigat, ignorantia illius contingunt vel negligentia. Sicut si vel discipulus vel servus neglig̃etia doctoris vel domini peccet, magister vel dominus extra culpam non est: sic anima illis contingentibus, extra culpam non est: cum ista debeat imperare, & illa obedire.

CAPVT XLIV.

De sensibus animæ interioribus, humanaeque vitæ miseria ac infirmitate.

DVab⁹ substantijs constat homo, anima tantum & carne; anima cum ratione sua, & carne cum sensibus suis; quos tamen sensus absque animæ societate non mouet caro; anima verò etiam sine carne rationale suum tenet. Notandum tamen, quod iidẽ ipsi sensus, qui in exteriori homine describuntur, simili modo secundum modum suum in interiori homine esse manifestantur: quia spirituales res non corporalibus sensibus, sed spiritualibus rimandæ sunt. Vnde diuina vox in Deuteronomio ait. *Videte, quòd ego sum Deus, & non est alius præter me.* Et in Apocalypsi. *Qui habet aures audiendi, audiat, quid spiritus dicat Ecclesijs.* Et in Psalterio. *Gustate, & videte, quoniam suauis est Dominus.* Et Apostolus *Christi bonus ador sumus; & in his qui pereunt, & in his qui salui fiunt.* Et in Evangelio Dominus mulierem fide se tetigisse, magis quàm corpore ostendit, dicens. *Tetigit me aliquis. Nam & ego sensi virtutem de me exisse.* Sic ergo cum omni cautela obseruandũ est, quid ad corporis sensus, & quid ad animæ pertineat dignitatem; ne fortè confusus ordo & irrationabilis æstimatio alicubi repugnare videatur veritati. Non est tertius in substantia spiritus hominis, vt Dydimus contendit: sed spiritus ipsa est anima, quæ vel pro spirituali natura, vel eo quòd spiret in homine, spiritus appellatur: anima verò ex eo quòd ad viuendum vel ad viuificandum animet corpus. Tertium verò, qui ab Apostolo cum anima & corpore inducitur, spiritum, gratiam Spiritussancti intelligamus: quam orat Apostolus, vt integra perseueret in nobis, nec nostro vitio aut minuatur, aut fugetur à nobis: quia Spiritussanctus effugit fictum, & auferet se à cogitationibus, quæ sunt sine intellectu. Iugi ergo meditatione animum nostrum exerceamus, & consideremus miserias & necessitates nostras, labores & dolores. Lugentes enim in hanc vitam intrauimus, cum labore viuimus, cum dolore & timore exituri sumus. Cogitemus ergo, quàm sit brevis vita nostra: quàm vita lubrica quàm mors certa, quàm hora mortis incerta. Cogitemus, quãtis amaritudinibus admixtum sit, si quid dulce aut iocundum in via huius vitæ, occursu suo nobis alludit: quam fallax & suspectum, quàm instabile & transitorium est, quicquid huius mundi amor parturit: quicquid spes aut pulchritudo temporalis promittit. Consideremus etiam, quæ sit patriæ cœlestis suauitas, atque dulcedo. Attendamus & perpendamus, vnde cecidimus, & vbi iacemus: quid perdidimus, & quid inuenimus: vt ex vtroque intelligamus, quantùm nobis in hoc exilio lugendum sit. Hinc etenim Salomon ait. *Qui apponit scientiam, apponit dolorẽ:* quia quantò magis homo mala sua intelligit, tãtò ampliùs suspirat & gemit. Meditatio siquidẽ parit scientiam, scientia compunctionem, compunctio deuotionem, deuotio perficit orationẽ. Meditatio est frequens cogitatio, curiosa & sagax obscura inuestigare, & occulta ad notitiam trahere. Scientia est, quando homo ad cognitionem sui assidua meditatione illuminatur. Compunctio est, quando ex consideratione malorum suorum, cor interno dolore tangitur. Deuotio est pius & humilis affectus in Deum: humilis ex conscientia infirmitatis propriæ: pius ex consideratione diuinæ clementiæ. Oratio est mentis deuotio, id est conuersio in Deum, per pium & humilem affectum. Affectus est spontanea quædam, ac dulcis ipsius animi ad Deum inclinatio. Nihil enim ita Deum inclinat ad pietatem & misericordiam, queadmodum pur⁹ mentis affectus. Scientiam cœlestium ac terrestrium rerum laudare, atque amare solent homines: sed multò meliores sunt, qui huic scientiæ præponunt, noscere seipsos. Laudabilior siquidẽ est animus, cui nota est miseria sua: quàm qui ea non respecta vias siderum, & naturas rerum scrutatur. Qui verò iam in Deum euigilauit, Spiritus sancti calore excitatus: atque in eius amore coram se viluit, ad eum intrare volens, nec valens: eoque sibi lucente attendit in se, & invenit se, suamque ægritudinem illi⁹ munditiæ contẽperari non posse cognoscit: dulce habet flere, eumque precari, vt misereatur, totamque miseriam exuat. Hunc ita egentem ac dolentem scientia non inflat: quia caritas ædificat. Præposuit enim scientiã scientiæ: id est scire seipsum, & infirmitatẽ suam, magis quã scire vires herbarum, & naturas animalium. Et hanc apponendo scientiam, apposuit dolorẽ, scilicet peregrinationis suæ, ex desiderio patriæ suæ, & visionis Dei, quem cernere finis.

Deuter. 32.
Apoc. 1.
2. Cor. 2.
Marc. 5.
Luc. 8.
Spiritus non differt ab anima.
1. Thessal. 5.
Sap. 1.
Vita breuitas cogitanda.
Eccle. 1.
Purus mentis affectus quantum valeat.
Visio Dei finis noster.

EIVSDEM B. ISAAC

EPISTOLA

AD IOANNEM EPISCOPVM PICTAVIENSEM

De Officio missæ.

DOMINO & Patri in Christo, Ioanni Dei gratia Pictavorum Episcopo, Frater Isaac Abbas Stellæ, salutem, obsequium, obedięntiam. Ecce, quod diu multumque postulando impetrare non potuit vestra humilitas; imperando citò extorsit authoritas. Cogit enim nos, ex occasione collationis (qua vtique pœnitet nos sic leuiter effudisse) stilo alligare; quomodo in sacrum Canonem, dum sacro-sancta celebramus, intendimus. Rem quidem difficilem, & fortasse inexplicabilem. Nihil humano corde fugacius, nihil curiosius; quare & id tam morosè in vno tenere nimis arduum, & in vnum vniformiter sepe intendere; sed hoc ex vitio curiositatis. Vnde consulens infirmitati nostræ gratia diuina, antiqua capitula, totâ sensuum nouitate sæpe perfundit, qui cum subitò effulserint, supra omnem humanum modum miramur, vbi nunc latitauerint, vnde tam subitò emerserint. Ex ipsa vero admiratione dilatatur cor, sicut scriptum est, & ob ipsam dilatationem adimpletur deuotione, dilectione, delectatione iuxta psalmistam. *Dilata os tuum, & implebo illud.* (Psalm. 80.) Nonnumquam vero luce clariùs visa, & super mel & favum dulciùs gustata nouitas suavitatis, dum per eadē transimus, abscondi-tur, juxta illud. *Quàm magna multitudo dulcedinis tua Domine, quam abscondisti timentibus te.* (Psalm. 30.) Id est vt timeant te: ipsa enim absconsio timorem gignit horribilem, horror dolorem, dolor gemitus, suspiria, & internos conquestus inenarrabiles; ita vt nihil minùs lugeamus amisisse nos vetera, quàm gaudeamus inuenisse noua: sicque vtraque vicissitudine, ac si per vtramque molam confracti, comminuti, permoliti, in similaginem sacrificij Dei transimus: ipsamque vtroque genere lacrymarum, id est conpunctionis & deuotionis commiscentes, & in clibano cordis contriti & humiliati coquentes, nosmetipsos panes propositionis efficimus; quos primò omnium offeramus. Quoniam ergo, Serenissime Pater, nos nobis ipsis minimè constamus, sed spiritus vbi vult, & quod vult, spirat; & nescimus vnde veniat, aut quò vadat; & non potest homo à semetipso accipere quidquam, nec pro voto id ab alio, nisi datum fuerit desuper; humilitati postulationis vestræ sapientiùs hucusque siluimus, quàm imperio authoritatis vestræ adhuc loqui possumus. Sed fortasse non quid nobis rorem cœli desuper, aut quomodo nubes pluant, quæritur: sed quomodo aperiatur terra, & germinet Salvatorem; quæstio est, non quomodo prospiciat iustitia de cœlo, sed quomodo oriatur veritas de terra; non quomodo intendat in nos Deus, sed quomodo intendamus in ipsum. Nos itaque, vt simpliciter fateamur, singulis capitellis sigillatim, pro vt gratia nobis datur, intendimus: & dum ea quasi vbera de cœlo plena per labia sumimus, intentè lactemus: ex ore infantis & lactentis perficientes laudes, quas valemus. Vnde licet ibi plurima & diuerso modo dicantur, & fiant; nos tamen sub trina actione ferè vniuersa concludimus. Tres enim distinguuntur in sacro Canone principales actiones; (*In Cano. tres actiones, & tria altaria.*) quibus quasi tria deseruiunt altaria, quibus quasi trinus assistit sacrifex, cum quodammodo tribus sacrificijs. Et est fortasse hoc exemplar, quod ostensum est Moysi in monte; iuxta quod vmbrā conderet futurorum, id est tabernaculum in deserto. Vidit in alto, quod faceret in imo; in mōte didicit, quod faceret in plano: sursum tandē didicit, quod doceret deorsum; didicit à Deo, quod doceret homines. Iuxta hanc formam & Apostolus loquitur. *Ego,* inquit, *& quod accepi, tradidi vobis.* (1. Cor. 11.) O bone pater, attende tibi ipsi, quanti hodie tradunt, quod nec à Deo, nec ab Apostolo acceperunt! Traditiones hodiernæ ferè omnes turpi lucro deseruiunt; pœna quæ pro commisso irrogatur; fere omnis pecuniaria est: beneficium quod quasi gratis impenditur, ferè omne & si pretium ante non taxat, obsequium postea sperat. Grauidę sunt hodie gratiæ nostræ, sub prætextu virginis prægnantem nuptui tradimus. Hanc simulationem nec docuit Moyses, nec docuit Paulus. Non est hæc figura de monte, tabernaculum igitur de monte, id est tabernaculum Dei cum hominibus, sic compositum est, vt in atrio altare habeat æneum, vbi animalia sacrificantur: intus autem in tabernaculo aliud aureum, quod dicitur altare incensi: vbi thimiama ponitur, & thus, & cetera, quæ concremata odoriferum fumum redoleant; post quod quasi in intimo & supremo positum est propitiatorium, quod non solùm sanctū, sed sancta sanctorum dicitur. Inter propitiatorium ergo & altare aureū, velum panditur; quod in passione Christi scissum est, vt pateret propitiatorium, id est corp⁹ Christi: quod etiam sub hoc mysterio nudum cruci affixum est. Inter altare aureum & æneum paries quidem tabernaculi in eremo, & murus diuidit in templo; de quo peccator per pœnitentiam tendens ad iustitiam, sic loquitur. *Et in Deo meo transgrediar murum.* (Psal. 17.) Primum enim altare cor contritum & humiliatum significat: in quo dum quod quasi jumentum viximus, & irrationabiles actus per pœnitentiam mactamus, quid nisi animalia diuersorum generum Deo sacrificamus? Talia etenim animalia in conuersione peccatoris, qui per peccatum quidem foris est, & nisi per cōdignam pœnitentiam non intrat ad justitiam, mactat cordis compunctio, excoriat oris confessio, in frusta concidit dijudicatio; comburit autem condigna afflictio. Æneum quidē est: obscurum videlicet & sonorum, quia collocatur pœnitens in semetipso in obscuris, dum anxiatur in semetipso spiritus eius, & cor conturbatur, & de

profundis fortiter clamet, opus est, vt audiatur eius vox in excelsis. Sic enim in Deo suo transgredi poterit murum, qui inter culpam & iustitiam diuidit: quoniam sacrificium acceptum Deo spiritus contribulatus, qui cor cõtritum & humiliatum non despicit; sed in vero altari quod intus & aureum est, cor significat per pœnitentiã purgatum, testimonio bonæ conscientiæ rutilans, & clarum. Similiter quod devotio offert sacrificium iustitiæ, oblationes, & holocausta; dum non adhuc sua commissa deplorat; sed jam in divinis exultat, non iam de commissione criminum gemit, sed de collatione virtutum gratias agit. Tertium verò, quod melius propitiatorium quàm altare dicitur, vbi non Angeli quandoque, & quibusdam, & quicumque apparent: sed semper & alis expansis propitiatorium obumbrantibus, ipsum, & Cherubin, cor significat super nebula phantasmatum, exaltatum; sicut dicitur, *Accedet homo ad cor altum:* cuius conuersatio in cœlis est, non solùm desiderio & spe, sed jugi, quantum homini fas est, contemplatione, quæ retrorsum sunt, siue bona, siue mala, oblitum, in anteriora se semper extendens: sequens ad bravium supernæ vocationis; in quod desiderat & delectatur cum Angelis prospicere. Primum igitur sacrificium pœnitentiæ, quam super cor contritum spiritus rectus offert, id est compunctio: secundam iustitiæ; quam super cor mũdum offert spirit⁹ sanctus id est deuotio; tertium verò intelligentiæ, quam super cor altum offert spiritus principalis, id est contemplatio. Compunctio enim perversos corrigit, devotio correctos dirigit, contẽplatio autem directos erigit, & cum Angelis conuersari facit. Cor contritum in præteritis malis cruciatur: cor mundum in præsentib⁹ donis delectatur; cor autẽ altum præmia æterna contemplatur. Pœnitentia separat à diabolo, Iustitia coniungit Deo, Intelligentia verò delectatur in ipso. Hæc est compositio tabernaculi Dei, non tam cum hominibus, quam in hominib⁹: cuius imago quomodo in sacro Canone fulgeat, in promptu est: vbi distinctè priùs sacrificium offertur seruitutis, postmodum libertatis, tertio vnitatis. Ad hoc enim per diuina sacramẽtaà seruitute diaboli per Filium liberamur, vt ipsi patrifamilias cum filio vniamur. Sic nempe pro seruis Filius loquitur Patri. *Volo pater, vt sicut ego & tu vnum sumus, ita & isti sint vnum nobiscũ,* Omnis ergo actio sacramentorum cœlestiũ huic fini deseruire dignoscitur, vt sine fine vni Deo per Christum vniti, in Christo delectemur. Ideo vnus panis, vnum corpus multi sumus: sed non multa capita habemus, sed vnum, & cuius caput Deus: quatenus multi per vnum, & in vno, vni vniti, vnus cum eo spiritus efficiamur: cum sapientia de sapientia sapientes, cum vita de vita viuentes, cum virtute de virtute potentes, cũ charitate de charitate feruentes, cum iustitia recti, & cũ lætitia de lætitia semper læti. Sed propriè de extrema actione hoc gestiens prælibauit nimiùm auida deuotio. Cunctis igitur rite dispositis, quę ad primam actionem pertinent; præmissis quibusdam orationibus seu postulationibus cum incenso arietum, id est suffragiis Apostolorum, ac Martyrum; accedit visibilis sacerdos, & adhuc quasi qui natus est de carne caro, ad offerendas visibiles hostias, & de terra terrenas; & hoc super altare visibile & materiale, materiali oleo visibiliter consecratum. Et hæc omnia quasi adhuc

Tertium altare, imò propitiatorium.

Psalm 63.

Ioan. 17.

foris aguntur, dum quæ fiunt, & quomodo fiũt foris conspiciuntur: vnde & ad seruum, qui nõ manet in domo in æternũ, pertinere noscuntur. Quamobrem & seruitutis oblatio dicitur, sicut dicitur, *Hanc oblationem seruitutis nostræ,* & oblationẽ seruitutis panem & vinum rectè nominat; nam cùm homo de terra sumptus per naturam, super terram Dominus constitueretur per gratiam ab authore naturæ, & datore gratiæ; recedens per culpam infra terram damnat⁹ est per iustitiam. Vnde cui terra famularetur gratis fertilis ad suauitatem, nunc multis & miris obsequiis delinita, laboribus & sudoribus plurimùm miseris ac miserandis exculta, vix largitur ad necessitatem: sicut scriptum est *In sudore vultus tui vesceris pane tuo* Quoniam ergo in victualibus, sine quibus vita animalis non transigitur, principalia sunt panis & vinum; aptè per ea virtus vitæ animalis dum offeruntur, offertur. Præcipua quippe illius portio sunt, & totum figurant. Itaque quid amplius potest servus, qui reconciliari appetit Domino suo, quàm de penuria sua totũ victum suum offerre; & sic totam vitam suam mactare? Sic igitur in prima actione, dum in pane & vino totum victum suum offert, totũ quod animaliter viuit, occidit; vitam enim occidit, qui victum ei subtrahit. Hinc est, quod sapienter dicitur. *Ad mensam magnam sedisti; diligenter attende, quod apponitur tibi: fige cultrum in gutture tuo, sciens quoniam talia opportet te præparare.* Mensa magna est altare Domini; ille nobis apponitur ibi ad refectionem, qui corpus & animam suam posuit pro nobis ad redemptionem. Attendendum est, quod talia opportet etiam illi præparare, id est pro illo nostrum simul & similiter corpus & animam ponere. Sic enim per spiritum consilij ipsi sibi respondit propheta. *Quid retribuam Domino, pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem salutaris,* &c. Formam verò attende, qua subtiliter & eleganter expressit dicens, *Fige cultrum in gutture tuo* Cultrum quippe abstinentiæ & inediæ quasi in gutture figimus, dum qui totum victum nostrum Deo obtulimus, de eo postmodum parcè & timidè quasi de altari Dei ad necessitatem sumimus. Nam qui altari deseruiunt, ordinauit Dominus de altari viuere. Alioquin si post oblationem talem iterum deliciosè & luxuriosè, quasi de nostro absumimus, totum quod offerimus, auferimus; & de rapina jam peiùs viuimus. Nam si iam non Domino, sed nobis viuim⁹ & morimur: & siue sic viuimus, siue sic morimur, jam non Domini, sed nostri, imò nec nostri, sed diaboli sumus. Ideo vir bone & prudens, diligenter attende, nostrum esse altare, de quo non licet edere ijs, qui tabernaculo corporis sui deseruiunt: sed sicut corpus polluitur voluptate, ita anima vanitate, & spiritus ambitione fœdatur. Ista sunt nimirum capita draconis, quem dedit Dominus escam populis Ethiopum: iste calix dæmoniorum, quem simul bibere cum calice Domini non conuenit. Nulla enim conuentio Christi ad Belial. Numquid si mundus es corpore, statim mundus spiritu? Imò mundus corpore, mundior sit anima, & spiritu mundissimus; quatenus castitate, puritate, humilitate totus mundus, non indigeat, nisi vt pedes lavet. Ecce, in quid intendimus, dum primam oblationem offerimus: ecce quid esse contendimus, dum in ista intendimus, ista cogitamus, dum ista tractamus foris verbo & lingua, intus quantum

Verba Canonis.

Genes. 3.

Vita nostra offertur per panis & vini oblationẽ.

Prouẽ. 23.

Psalm. 15.

possumus opere & veritate. Verumtamen altioris opus est consilij. Totum quod potest in hac actione servus facit, sed in toto non satisfacit, non potest amplius aliquid, sed hoc totum non sufficit: occidere se potest, sed non viuificare potest; itaque oratione se erigit, & ad eum qui omnia potest se conuertit, dicens, *Quam oblationem tu Deus, in omnibus, benedictam, ascriptam, ratam acceptabilemque facere digneris: vt corpus & sanguis nobis fiat.* Ac si dicat, Domine, feci, quod potui: supple, quod non potui; & in fide nihil hesitans accedit ad actionem secundam dicens. *Qui pridie quam pateretur,* &c. & ad verba illa potētia & efficientia, sicut scriptum est, *Dabit voci suæ vocem virtutis*: dicit enim & facit: verbum & virtus; *Hoc est corpus meum.* Fit igitur super omnem rationem humanam, diuina virtute, humana solicitudine, de vetere cibo veteris hominis, nouus cibus homini nouo. Habens ergo nouus sacerdos non iam vetus Melchisedech, neque natus caro de carne, non de sudore suo, neque de terra, cui miserè & multiplicatè seruit; sed novus IESVS natus de spiritu spiritus, de donis ac datis diuinis, de cœlo cęlestem hostiam carnis & sanguinis offert, dicens, non vt priùs timidè, neque hostiam seruitutis, sed cum exultatione & lætitia, *Præclara majestati tuæ; hostiā puram,* & purificantem, *sanctam,* & sanctificantem, *immaculatam,* & immaculatos efficientem: id est, *Panem sanctum.* nec temporalis, nec animalis, sed spiritualis, *& æterna vitæ, & calicem,* qui in perpetuū satiare & saluare potest; & ideo, *salutis perpetuæ.* Ampliùs autem, quia caro & sanguis non prodest quicquam, secundum verbum, quia spiritus & vita sunt, altius adhuc aliquid expetit, cui donec per corpus in cœlo Deo vniatur, & per humanitatem diuinitati coniungatur, nihil sufficit, quippe qui scalam sibi erexit, ascendere vtique satagit. Vnde & per hanc oblationem accingit se ad orationē dicens. *Supra quæ propitio,* &c. & quasi per gradus ipsius scalæ ascendens, commemorat munus Abel pueri, sacrificium Abrahæ, oblationem Melchisedech sacerdotis, qui elegantē speciem expressit in pane & vino; sicut Abrahā veritatem in filio, & Abel innocentiæ munus in agno. Hac itaque oratione fretus, cum fiducia accedit ad actionem tertiam. Sed quoniam ad illud summum sublime altare in conspectu diuinę maiestatis, vbi summus & perpetuus sacerdos assistit vultui patris, nondū vt vult, valet ascendere: nam & hoc dum se visibilis sacerdos infra visibile altare inclinat, & surgens osculatur, significat: rogat per manus Angeli, inuisibilis videlicet sui ministri, eò sacrificium suum perferri, & corpori Christi in cœlo vniri: quatenus sicut per ipsum quod hoc inspicit, panis & vini de primo altari sumimus, & in veritate carnis & sanguinis de secundo vltra velum in cœlo benedictione olim semini Abrahæ promissa, & gratia Mariæ allata, virtuti sacramenti ipsius communicet, id est summo capiti per spiritū vniatur. Caput enim Christi Deus. Ecce Pater Serenissime quomodo sicut in præfatione commonetur, sursum corda, sursum verba, sursum opera. Prima namq; oblatio separat à mundo, secunda coniungit Christo, tertia vnit Deo. Prima mortificat, secunda viuificat, tertia Deificat. In prima actione passio, in secunda resurrectio, in tertia glorificatio. Vnde & dicitur, *Memores beatæ passionis, nec non & ab inferis resurrectionis* &c. primꝰ quasi foris in atrio vitā animalē, secundus intus & in templo sensum rationalem, tertius vltra velum & in cœlo iam ipsam fidem. Sicut enim super animalem sensum ratio, & super rationem fides: ita super fidem visio. Quod enim videt quis quid sperat? Sic carnalis fit spiritalis, & spiritalis cęlestis, aut diuinꝰ: seruus fit liber, & regnat cum patre filius, inimicus amicus, & heres. O sacerdos Christi, insiste dum assistis, ista dum facis, fias veri serui tui piè, memor, qui vestrę paternæ in omni oratione & sacrificio reminiscimur.

Verba Canonis.

Verba Canonis.

SED ecce dum delectabat nos ista vobis scribere, tum pro materia, tum pro persona; ne Epistolarem modū excederemus, procurauit vester Hugo de Caluiniaco: qui subito impetu in nostros irruens, de conuersis aliquos propria manu diu durè verberauit ; de familia quosdā... iniuriam... personam absentem contumeliis, & minas multas & inhonestas. De bobus octo rapuit, & vt putamus, iam vendidit: & adhuc manus eius extenta. Super tecta iam loquitur, quòd in me de omnibus Anglis vlciscetur. Vtinam aut Anglus non fuissem: aut vbi exulo, Anglos nunquā vidissem.

BEATI SERLONIS

SAVIGNIACENSIS QVONDAM ABBATIS

OPERA,

COENOBIVM SAVIGNIACENSE anno Domini 1112. eo ipso tempore, quo Sanctissimus Pater Bernardus Cistertium cum triginta socijs petiit, à B. Vitale primo eius Abbate ad Cisterciensium normam fundatum, & exiguo tẽporis interuallo aliis triginta Monasteriis auctum, & Caput Ordinis effectum, quartum Abbatem habuit B. Serlonem: qui in Capitulo Generali anni 1148 præsente Eugenio Papa 3. ipsum Sauigniacense Cœnobium, vniuersamq; eius sobolem Ordini ipsi Cisterciensi tradidit, & S. Bernardo, ac Monasterio Clarauallensi submisit. Abdicare officium ab illo tempore optauit, sed non permisit S. Bernardus: quo tamen defuncto, Claramuallem, relicto Sauigniaco, migrauit: vbi B. Robertum S. Bernardi successorem in multis iuuit, præsertim in prædicationis munere: vt ex libro sepulchrorum Claraualliis Manriq. tom. 2 Annalium Cisterciens. & alij tradunt. Eius Opera sunt sermones aliquot, & quædam eius dicta, seu sententiæ: quæ in codice manuscripto Vrsicampi, quo vsus sum, confusè posita, ac sermonibus ex parte permixta, hic separatim exhibentur.

SERMONES BEATI SERLONIS,

SERMO PRIMVS

In festo Pentecostes.

SPIRITVS *Domini repleuit orbem terrarum.* Cùm de Spiritu sancto sermo habendus sit; præparanda sunt corda nostra, vt eum quasi fontem vitæ suscipere mereamur: & alijs moribus & verbis tantę suauitatis humorem effundamus. Sic enim caritas Dei ad inuicem diffundetur in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Ipse est communis bonitas Patris & Filij. Vnde hoc nomen proprium ei cessit, quod est commune Patris & Filij; dicitur namque Pater spiritus, Filius spiritus, Pater sanctus, Filius sanctus. Est itaque Spiritus sanctus amborum cõmunis benignitas: in qua benignitate nos etiam counimur. Ipse est fluminis impetus qui letificat ciuitatem Dei: de quo dicitur. *Qui sitit, veniat & bibat,* &c. *Hoc autem,* vt testatur Euangelista, *dixit de spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Huic Spiritui sancto sociatus humanus spiritus fulget vt sol, dicente Apostolo. *Qui adhæret, Deo: vnus spiritus est.* Ab eo verò recedens per superbiam, vel per inobedientiam, in seipso deformis, quasi tenebræ absque lumine, inuenitur. Quales autem discipulos inuenerit, & quales eos replendo effecerit, in actibus Apostolorũ manifestissimè inuenitur. Legitur namque *Cùm essent discipuli in vnum congregati,* propter metum Iudæorum, *factus est repente de cœlo sonus, tamquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum.* Vnde ab eius calore succensi, & eloquẽtes effecti, cum fiducia testimonium perhibebant IESV-CHRISTI. Erant in Ierusalem habitantes viri Religiosi. Hi audientes vnusquisque linguam suam, in qua nati erant, tanto moti miraculo crediderunt vno die tria millia: & alio die quinque millia. Sicut legitur in Apostolo, *Linguæ in signum sunt non fidelibus, sed infidelibus.* Scriptum est & de principe Apostolorum, quòd ad vocem ancillæ ostiariæ prius

Ioan. 7.
1. Cor. 6.
Act. 2.
1. Cor. 14.

Dominum negavit. Postea accepto Spiritu sancto ibat ipse & alij discipuli gaudentes à conspectu Concilij: quoniam digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati. Cùm sit vnus spiritus, tamen secũdùm diuersitatem humanorum cordium diuersa operatur. Data est siquidem lex in monte Sinai filiis Israel, quinquagesimo die post immolationem agni: sed data est in terræmotu, & fulgure, & tempestate; & scripta in tabulis lapideis digito Dei, idest Spiritu sancto. In quo & duritia eorum significata est: & quòd illi qui amore accendi non poterant, saltem terrore comprimendi erant. Accepta verò forma IESV CHRISTI, & eius doctrina, idem Spiritus sanctus in monte Sion corda discipulorum non terruit, sed amore repleuit, quinquagesimo die à Resurrectione IESV-CHRISTI, videndum est carissimi quantum differat inter timorem, & amorem. Timor enim primùm non poterat eos cohibere, vt à malo desisterent, à furto, à murmurationibus. Amor vero adeò accendit, vt non solùm bona facerent: verumetiam pro amore boni libẽter mala sustinerent. Loquente etenim Petro cecidit Spiritus sanctus super omnes, &c. Quo repleti res suas vendebant, & ad pedes Apostolorum pretia ponebant: nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat, sed erant illis omnia communia: de quibus scriptum est. *Multitudinis credentium erat cor vnum, & anima vna.* Sic carnalis homo efficitur spiritualis: carnalis non percipit ea, quæ sunt spiritus Dei. Spiritualis omnia judicat: ipse autẽ a nemine judicatur. A nemine dico, à nullo homine: habet enim super se regulam rectè metientem, à qua subsistens modificatur: quam contemplans illuminatur, cui inhærens iocundatur. Etenim in æternitate Dei viget, in veritate Dei lucet, in bonitate Dei gaudet. Nec prætereundum, quod Dominus in Euangelio ait. *Expedit vobis, vt ego vadam. Si*

Act. 5.
Exod. 20.
Act. 10.
Act. 4.
Ioan. 16.

Ioann. 16. *enim non abiero, paracletus non veniet ad uos. Si autem abiero, mittam eum ad uos.* Ac si dicat. Oportet, vt corporalem præsentiam, quam vobis quasi lac exhibui, subtraham: vt sic à corporali præsentia remoti, me spiritualiter intelligere conemini: & spiritualiter intelligendo, spiritualiter suscipere mereamini. Quod autem Spiritus sanct⁹ quinquagesimo die à Resurrectione datus est, nō vacat à mysterio magni sacramenti. Quinquagesimus namque numerus ex septies septem vno addito completur. Per primum vniuersitas temporis, per secundum gratia septiformis designatur. Qui enim in cursu præsentis vitæ secundum Spiritus sancti gratiam dirigit operationem suam: verè cōsequitur illam vnam æternam felicitatem, in qua erit Deus omnia in omnibus: vbi esse nostrum non habebit mortē, nosse nostrum non incurret errorem, amare nostrum nullam sustinebit offensionem. Inhuius rei figura exules in lege, in iubileo ad hereditatem reuertebantur, servi manumittebantur: & solvebantur oppressi debito æris alieni. Isaias. *Gaudium onagrorum pascua gregum, donec effundatur super nos spiritus de excelso.* Onagri intelliguntur Philosophi, idest sapientes huius mundi, qui dixerunt. *Linguam nostram magnificabimus.* Greges autem eorum discipuli. In sæculari siquidem sapientia, Philosophi gaudebant, & discipuli pascebantur: donec Spiritus sanctus adveniēs, sapientiam sæcularem evacuavit: & sapientiam verbi effudit, secundùm illud. *Dirupit fontes & torrentes, & siccauit fluuios Ethan,* scilicet robusti, id est diaboli

Mysterium quinquagesimi diei.

Isai. 32.

Psalm. 11.

Psalm. 73.

Sermo 2. in eadem solemnitate.

14. **V***Os autem sedete in ciuitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Duo sunt spiritus immobiles, alter in bono, alter in malo; spiritus scilicet Dei, & spirit⁹ diaboli. Spiritus verò hominis mobilis est inter vtrūque: quasi ouis inter lupum & pastorem. Isti duo numquam ex vno latere concurrunt. Si lupus ad dexteram, pastor ad sinistram: & è converso. De Iuda namque dicitur.
109. *Diabolus stet à dextris eius.* Ac si diceret. Quia noluit Deum facere summū bonum suū, habeat potiorem partem suam diabolum. Contrà vox iusti. *A dextris est mihi Dominus, ne commouear.* Potiorem partem meā facio Deum: propterea non timebo commoueri per spiritum malignū. Cauendum verò summopere est spiritui humano, ne decept⁹ sub specie boni, pro sancto Spiritu malignū recipiat. Multi nāque sanctum sequuntur Spiritum ꝓfessione, & operatione repellunt. Propterea dicitur in libro Iudicum. *Ierunt ligna siluarum, vt vngerent sibi Regem, & dixerunt oliuæ. Veni, impera nobis.* At illa non acquieuit. Venerūt quoque ad ficum, deinde ad vitem, & repulsa sunt. *Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum. Veni, & impera super nos. Quæ respondit. Si verè me regem vobis constituitis, uenite, & sub umbra mea requiescite. Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & deuoret cedros Libani.* Ligna siluarum intelliguntur negligentes Religiosi: sublimes professione, steriles operatione. Per oliuam intelligitur Spiritus sanctus. Oleum namque facit tria: illuminat, pascit, sanat dolores. Sic Spiritus sanctus illuminat mentem, ac reficit, & sanat vulnera peccatorum. Volunt igitur vani ac steriles habere Spiritū sanctum Regem: sed quia non sunt idonei, audiunt, quod Petrus dixit Simoni mago. *Non est tibi pars in sorte ista.* Vbi attendendum est, cùm idem desideraret Petrus, & Simon magus, quare alter susceptus, alter repulsus est. Spiritus siquidē sanctus facit duo: interiorem vnctionem, & exteriorē gloriam. Interiori vnctione delectabatur Petrus: exteriorem tantùm gloriā diligebat Simon mag⁹. Et quia exinde pecuniam quærebat, per pecuniam habere voluit: vnde audiuit. *Pecunia tua tecū sit in perditionem. In felle enim amaritudinis & obligatione iniquitatis video te esse.* Vnde oliua respondit, *Numquid possum deserere pinguedinem meā,* &c. Quasi dicat. Pinguedo quam profero, spiritualibus, ac fideliter me quærentibus cōpetit: vos autem quia steriles estis, indigni estis suscipere tantam gratiam. Per ficum intelligitur lex. Vnde in Evangelio Dominus ait. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua:* hoc est Dn̄s Iesus plebi Iudaicæ dedit legem. Ficus habet grossos malos, & ficus bonas. Vnde dictū est Prophetæ. *Quid tu vides, Ieremia? Ficus ait, bonas, bonas valde: & malas malas valde.* Litera siquidem legis occidit, spiritus autē viuificat. Obseruantiæ carnales valde malæ sunt: intelligentiæ spirituales valde bonæ sunt. Veniunt itaque ad ficum, vt imperet eis. Sed ait Isaias. *Excæcatum est cor populi huius, ne videat oculis, ne auribus audiat, & corde intelligat, & conuertatur, & sanem eum.* Mala siquidem opera eorū excæcaverunt illos, ne spiritualē intelligentiam valeāt habere, & sic in sancta sanctorum intrare. Per vitē intelligitur Christus, sicut in Evāgelio habemus. *Ego sum uitis uera, & uos palmites:* id est, ego sum caput, vos membra. Veniunt itaque prædicti ad vitem, vt faciant sibi regem. Sed quæ conuentio Christi ad Belial? Ac si Christus dicat. Ego fact⁹ sum obediens Patri vsq; ad mortem: vos autem estis Belial, id est absque iugo, & ideo non potestis mihi associari: nō est enim pars iustitiæ cum iniquitate. Repulsi igitur ab his tribus, scilicet à Spiritu sancto, ab intellectu legis sacræ, & à Domino Iesu Christo, veniunt ad rhānum, per quem Antichristus significatur. Sicut enim rhamn⁹ priùs mollis est in herba, postea densos & acutos aculeos profert: sic Antichristus in primordio blandietur, postea crudeliter persequetur: coluber in via, cerastes in semita. Veniunt itaque ad Antichristum, non tamen voluntate, sed compellente praua operatione. Ille inuitat, vt sub vmbra eius requiescāt, id est desideria hui⁹ mundi appetant, & in operibus carnis requiescant: sin autem, egrediatur ignis de rhamno, hoc est persecutio de Antichristo: quæ deuorabit, nō solùm simplices, sed etiam cedros Libani, hoc est maiores & altiores in Ecclesia. Sic multi currunt, & nō apprehendunt. Quærunt enim bonū boni & mali: sed mali non inueniunt, quia non quærunt, vbi est: boni verò quia ordinatè quærunt, accipere merebuntur. Dicit enim beatus Augustinus, quia quædam gens quærit aurum in cœno, quædam in thesauro. Dicant ergo isti. Quid quæritis? Respōdent, aurum. Et isti. Quod vos quæritis, & nos: sed non est ibi, vbi quæritis.

Iudic. 9.

Acto. 8.

Acto. 8.

Iudic. 8.

Luc. 13.

Ierem. 24.

Isai. 6.

Ioann. 15.

Antichrist⁹ rhamno cōparatur.

Quærunt boni & mali.

Sermo 3. in festo Pentecostes.

S*Piritualis omnia diiudicat,* &c. Hæc est vnctio, quæ docet de omnibus. Spiritus sanctus cùm cordi per gratiam se infundit, sicut in ipso omnis veritas continetur: ita per ipsum omnium cognitio administratur: & incipiunt in illo omnia esse, quæ accipit, sicut in illo sunt omnia quæ dedit. Est enim in homine oculus contemplationis, & oculus rationis, & oculus carnis. Qui videt oculo contemplationis,

1. Cor. 2.

templationis, videt Deũ, & ea quæ in Deo sunt. Qui videt oculo rationis, videt animũ, ac ea quæ in animo sunt. Qui videt oculo carnis, videt mundum, ac ea, quæ in mundo sunt. Qui videt superiora, videt & inferiora: sed non conuertitur. Duo sunt verum & bonum, ac in eis constat omne bonum. Sicut lumen corporeum per splendoreũ illuminat, per ardorem calefacit: sic summum bonũ mentem ad agnitionem veritatis illuminat, & ad amorem virtutis inflammat. Et hoc est totũ bonum hominis, cognoscere & amare Creatorẽ suum. Hinc Spiritus sanctus in igneis linguis super discipulos apparuit: vt in illo habeamus cognitionem veritatis, & amorẽ virtutis. In lingua verbum, in igne flamma. Verbum ad cognitionem, ignis ad dilectionem pertinet. Venit verbum cum igne, sapientia cũ dilectione: vt illuminaret contra ignorantiã, inflammaret contra concupiscentiam. Ignorantia veri, & concupiscentia mali, omne malum. Hæc dona in vnum congregatis, & ad superiora sublevatis venire potuerunt. Congregatis per consensum, sublevatis per desiderium. Congregatis per dilectionem proximi, sublevatis per dilectionem Dei. Si talia dona percipere volum⁹, oportet, vt tales inveniamur. Non requirit Spiritus sanctus, nisi humilem & quietum, ac trementem sermones eius. Itaque qui Spiritu Dei cupit proficere, à spiritu suo deficiat. Vt autem à spiritu nostro deficiamus: vtile est, vt opera Redẽptoris nostri fideliter ac subtiliter inspiciamus. Quod bene significatum est in Salomone: qui reginam Austri à finibus terræ venientem docuit, & ea quæ in corde eius erant, exposuit. Illa autẽ sapientiam ipsius videns, & opera, cibos mensæ eius: vestimenta seruorum eius, habitacula eorũ: sacrificia quoque, quæ offerebat Salomon in domo Dñi, non habuit vltra spiritum. Ecce plusquã Salomon hic. Salomon siquidem noster, ipse est IESVS Christus, Rex ac Salvator noster. Ipse verè pacificus pacificauit nos cum Deo Patre, pacificauit cum Angelis, & nos in nobilmetipsis. Pacificauit autem, cõiungendo in eadem persona Deum & hominem: in eadem fide Iudæum & Gentilem. Ipse Rex Ierusalem, hoc est rector fideliũ, visioni summæ pacis innitentium. Huius laudes à finibus terræ audiuimus, hoc est à Prophetis, & sanctæ Ecclesiæ Doctoribus: qui finẽ huius moribundæ vitæ annuntiant: & conuenimus videre gloriã iusti. quæ sunt opera Salomonis nostri, quæ sapientia eius? Apostolus dicit. *Quia in sapientia Dei mundus per sapientiam non nouit Deum, placuit Deo per stultitiam prædicationis saluos facere credẽtes.* Quia enim non poteramus ad Dei sapientiam ascendere, apparuit in nostra stultitia: vt qui Deũ non poteramus videre in sua sapientia, videamus in nostra stultitia. Et hæc sunt magna opera Dñi, exquisita in omnes voluntates eius: cùm ex eius stultitia, quæ sic vocatur ab imperitis, sapiẽtes efficimur: & ex eius infirmitate roboramur. Ecce opera Salomonis nostri. Venite ergo, & videte opera Dei, terribilis in consiliis super filios hominũ. Verè terribilis. Vnde enim humana cõsilia putauerunt consiliũ eius pervertere & annullare, inde Dominus perduxit consilium suum ad manifestationem maioris gloriæ: quia vnde natus est, inde contemptus est. Vnde contẽptus est, inde occisus est. Vnde occisus est, inde ad resurrectionem peruenit. Vnde sequitur. *Qui conuertit mare in aridã,* id est amaritudinem humanæ instabilitatis ad stabilitatẽ gloriosæ immortalitatis: & sic in flumine pertransibunt pede: scilicet fideles facilè pertransibunt per fluxũ mortalitatis humanæ. Iam enim factum est per virtutem crucis, vt non habeamus timorem mortis. Ibi autem lætabimur, non in nobis, sed in ipso. Post opera Salomonis, videamus cibos mensæ illius. Mensa Salomonis nostrũ altare sacrum. Cibi, corporis & sanguinis eius sacramentũ. De qua dicitur. *Ad mensam magnam sedisti, diligenter attende, quæ apponuntur tibi, & pone cultrum in gutture tuo: sciens quia talia oportet te præparare.* Pone cultrum in gutture tuo, idest discretionẽ in corde tuo: & diligenter considera, quæ apponũtur tibi: quia quemadmodum posuit Christus animã pro nobis, sic & nos debemus pro fratribus animam ponere. Ad mensam magnam sedemus, cùm ad altare accedimus. Vel mensa sancta scriptura est, ad quam accedimus, cum eã studiose legimus. Diligenter igitur attendenda sunt, quæ nobis apponuntur, vt quæ audiuimus aure, intelligamus corde, & impleam⁹ opere. Porrò huius mensæ ministri sunt sacerdotes, ac pastores sancti. Sacerdotes propter sacramẽtum: pastores ꝓpter verbum. Vestimenta eorum decor, ac fortitudo: secundũ illud. *Dominus regnauit, decorem induit: induit Dom. fortit. & præc. se virtute.* Christ⁹ quãdo prædicabat, aliis placebat, aliis displicebat: quib⁹ placebat, ad illos induit decorem: quibus displicebat, ad illos fortitudinem. Et nos, vt membra eius esse valeamus, induamus decorẽ ad obedientes: simus fortes contra impugnantes. Apostolus ait. *Bonus odor sumus Deo in omni loco, & in his qui salui fiunt, & in his qui pereunt. Aliis odor vitæ in vitam, aliis odor mortis in mortem.* Quibus erat odor vitæ in vitam, ad illos induit decorem: quibus odor mortis in mortem, ad illos induit fortitudinem. Habitacula autẽ seruorũ Salomonis nostri hæc sunt: fides, & iustitia. Fides, vt credamus: iustitia, vt operemur. Deinde inspicienda sũt sacrificia, quæ offert Salomon. Primùm namque & principaliter seipsum pro nobis immolauit, deinde passiones Martyrum, postea confessiones, & opera iustorum omnium. Omnia enim opera nostra, quæ fiũt misericordia, vt liberemur à miseria, possunt sacrificia dici: & omnis homo deuotus Deo, & consecratus, inquantum moritur mundo, vt Deo viuat, potest dici sacrificium. Similiter & omnis ciuitas Dei in fide cõgregata, dici potest sacrificiũ. In hac est ipse sacerdos & sacrificium, immolator & hostia. Ipse enim offert, & offertur in ea. Hoc sacrificium quotidie cõpletur: tandem perfectum erit, cùm ipse offeret se, & regnum suum Deo & Patri. Ecce opera Salomonis nostri. Hæc illa videns, non habuit vltra spiritum: & nos talia de Domino nostro cõsiderantes, deficiamus in spiritu nostro, vt abundem⁹ ac ꝓficiamus in Spiritu sancto. Aufer spiritum nostrum Domine, vt in pulverem reuertamur, idest vt pulverem nos esse cognoscamus. Spiritus tuus bon⁹ deducet me in terrã rectam: nã spiritus meus malus deduxit me in terrã tenebrosam. Spirit⁹ meus mala præsumptio: spiritus tuus benigna dilectio. Spiritus meus superba vanitas: spirit⁹ tuus sincera caritas.

Cur Spirit⁹ sanctus in igne apparuit.

Requirit Spiritus sanctus humilem & quietum.

3. Reg. 10.

Christus noster Salomon.

1. Cor. 1.

Psalm. 65.

Prouer. 23.

Psal 92.

2. Cor. 2.

Sacrificia Salomonis nostri.

Sermo 4. In eadem solemnitate.

CArissimi, gratias agamus Deo Patri, qui hodie misit Spiritum Filii sui in corda discipulorum suorum, clamantẽ, Abba pater. Quod nomen, scilicet pater, non invenitur in datione legis. Ibi potiùs dicitur. *Audi Israel. Ego sum Dominus,*

Galat. 4.

Exod. 20.

Deus tuus: quia serui sub timore Domini comprimendi erant. In hoc verò tempore gratiæ per Spiritum sanctum dicimus, *Pater noster, qui es in cælis.* De quo Propheta. *Computrescet iugũ à facie olei.* Verè etenim iugum & dæmoniacæ captiuitatis, & legalis seruitutis in nobis computruit à facie olei, scilicet à præsentia Spiritus sancti: vt iam non seruiamus in vetustate literæ, sed in nouitate spirit' gaudeamus. Vbi enim spiritus Domini, ibi libertas: qua libertate Christ' nos liberauit, & de peccatoribus iustos, & de seruis filios fecit. Hoc autem significatũ est in Psalmo, qui legitur à nobis, & ita inscribitur. *Pro his, qui commutabuntur, ipsi Dauid, cùm succendit Mesopot. Syr. &c, & percussit Idumæam in valle Salinarum duodecim millia.* Vnde cõmutati clamant, *Deus repulisti nos.* Non est credendum, Dauid Psalmũ hunc de sua victoria constituisse: sed per Dauid & opera eius Iesus Christus & eius opera significantur. Dauid namque manu fortis, vel visu desiderabilis interpretatur. Manu fortis in passione, cùm fortem fortior superauit: visu desiderabilis in Resurrectione, & Ascensione, cùm immortalitatẽ ac impassibilitatem sibi donauit, & nobis daturus est: imò, vt familiariùs loquar, nobis dedit, & sibi daturus est. Hæc est enim felix cõiunctio serui & domini, creaturæ & Creatoris, qua nobiscũ peregrinatur per caritatem in terris: & nos per eamdem caritatem cum eo regnam' in cælis. Porrò commutationes duæ sunt: alia in bonum, alia in malum. In malũ, vt legitur de Adam. *Homo cùm in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* In bonum, vt hic. Cõmutantur namque fideles ipsi Dauid, eundo in doctrinã eius. Quando? Cùm scilicet venit peccatores salvos facere cum igne & gladio. Cum igne, vt succenderet, & illuminaret: cum gladio, vt superflua vitiorũ amputaret. De igne, [Ignem veni mittere in terram.] De gladio, [Non veni pacẽ mittere, sed gladium.] Hoc igitur igne succendit Mesopotamiam Syriæ, & Syriam Sobal. Mesopotamia exponitur alta vocatio, Syria sublimis, Sobal vana vetustas. Succendit dico, cùm totum mundũ dato Spiritu sancto ad regnum celorum vocauit: Iudæos scilicet de sublimitate superbiæ, Gentiles de vana vetustate idolatriæ: & conuertit Ioab inimicum in fugam, scilicet diabolum, & ad fidem Christianam: & postea quàm dispersi sunt Apostoli, & Apostolici viri ad prædicandum verbum Dei, percussit gladio verbi Edom, id est terrenũ, vt faceret cælestem. Quot percussit? Duodecim millia: vt scilicet fidẽ Trinitatis in quatuor mũdi partib' firmiter teneant. Isti omnes in valle Salinarum, id est saporis percussi sunt, qui non amore mundi, sed amore Dei tribulationes ac tormenta sustinuerunt. Hoc modo Ecclesia hodie igne Spiritus sancti succensa, ad fidẽ conuersa est; ac postea in toto mundo Apostolis in orbem missis in eadem fide confirmata est.

Matth. 6. *Isai. 10.* *Titulus Psalmi 59.* *Psalm. 48.* *Luc. 11.* *Matth. 10.*

Sermo 5. in eadem solemnitate.

Hodierna die, carissimi, Spiritus sanctus super discipulos apparens, corda eorum cõpleuit: & diuersitatem Gentium, quæ per superbiam facta est in diuisione linguarũ, in vnam fidem & vnionem caritatis associauit: in quo admonemur, vt simus soliciti seruare vnitatem spiritus in vinculo pacis. Sumus enim vnũ corpus, & vnus spiritus: vna spes vocationis nostræ, vna fides, vnum fidei sacramentum, scilicet baptisma. Ab vnitate enim propagati, ad vnitatem reversuri sumus. Est enim vnitas creatrix, & est vnitas iustificatrix, & vnitas glorificatrix. Vnitas creatrix Pater, Filius, & Spiritus sanctus, sancta Trinitas vnus Deus. Hæc est summa potẽtia, qua corroboratur nostra infirmitas: summa sapientia, qua illuminatur nostra cæcitas: summa benignitas, qua deletur nostra iniquitas. Hæc sunt inuisibilia, quæ per ea quæ facta sũt ab homine conspiciuntur. Potentiam nãque demonstrat multiplicitas ac magnitudo rerum: sapientiam ostendit decor & pulchritudo rerũ: benignitatẽ exhibet fructus & vtilitas rerum. Ab his tribus pcedunt omnia, per hæc tria reguntur omnia, in his tribus consistunt omnia. Potentia creat, sapientia gubernat, benignitas cõsummat. Ad hanc creati sumus, vt in ea potentes, sapientes, & benigni permaneamus. Ab illa verò repulsi, in nobismetipsis infirmi, cæci, ac maligni inventi sum'. Necessaria igitur fuit vnitas reparatrix, per quam reduceremur. Vnitas siquidem: quia Verbũ, anima, & caro vnus est Christus. Ecce tres essentiæ, & vna persona. Et est ista vnitas quasi prædictæ postposita. Ibi siquidẽ tres personæ, vna essentia; hic autẽ tres essentiæ, & vna persona. In hac vnitate Creator noster Saluator factus est, saluando nos à peccatis; & Redemptor, redimẽdo à captiuitate antiqui hostis, adiutor in opportunitatib' in tribulatione, ac protector, vt inter aduersa maneamus illæsi: & tandem susceptor, vt peracta obedientia suscipiat nos ad gloriam regni. In hac habemus remediũ & exemplum, virtutem & vitam, victoriam atque coronam. Hic factus est nobis à Deo Patre sapiẽtia, & iustitia, sanctificatio, & redemptio. Sapientia in fide, iustitia in operatione, sanctificatio in perseuerantia vtriusq;: redẽptio, quia primùm redemit nos à seruitute antiqui hostis: tandem liberabit ab omni corruptione mortalitatis. In hac vnitate lutum fecit ex sputo Dominus, & liniuit oculos cæci nati: quia coniũctione Dei & hominis in eadem persona illuminauit genus humanum in primo parente excæcatum, vt Deum videret, videndo diligeret, diligendo coleret, videndo ac diligendo frueretur, & fruendo perenniter satiaretur. Ecce statera, in qua appẽsa sunt nostra peccata. Superauit Dei misericordia; & confusa est antiqui hostis malitia. Domin' dixit. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis inuicem, sicut dilexi vos.* Sic ostendit nobis vnitatẽ, in qua iustificaremur. In hac enim de plenitudine ei' nos omnes accepimus, in qua bonum & iucundũ, habitare fratres in vnum. Quomodo bonum & iocundum? Sicut est bonum & iocundum vnguentum, quod descendit de capite in barbã, & de barba in oram vestimenti. Vnguentũ in capite, Spiritus sanctus in Deo homine, quod descendit in barbam, id est in Apostolos, & Apostolicos viros, qui sunt fortitudo Christi. Inde in oram vestimenti, hoc est in primitiua Ecclesia, in qua factus est sonus iste adeo dulcis, vt multi cantent eum, qui nesciunt psalterium. Iste sonus fecit, vt Iudæis ad Apostolos venientibus essent omnia cõmunia, adeò vt esset eis etiam cor vnum, & anima vna. Et est apta similitudo. Sicut enim ab vno homine effluxit peccatũ in omnes homines, in quo õnes peccauerũt, & egent gloria Dei: sic à capite nostro Iesu Christo, Spiritus sanct' descendit in doctores ecclesię, & ita per eos in totũ corp' ecclesię: quæ dicitur Christi vestimẽtũ, vt tota sãcta Ecclesia per primũ peccatum intoxicata; Spiritu sancto purgetur, foueatur, & in vnitate fidei conficetur.

Vnitas creatrix. *Vnitas reparatrix.* *Ioan. 9.* *Ioann. 15.* *Act. 4.*

Similiter sicut corpus hominis multa mẽbra habet, omnia autem vno spiritu vegetantur: sic totum corpus Christi, quod est Ecclesia, per Spiritum sanctum viuificatur. Hic datur nobis per spiritum sermo sapientiæ, & scientiæ. Sapientia in contemplatione æternorum, scientia in actione temporalium, de quibus in Iob legitur. *Pietas ipsa sapientia: abstinere à malis scientia. Pietas cultus Dei,* scilicet amor, fides, spes, quibus desideramus, & credimus, & speramus eum videre, sicuti est. De huiusmodi loqui, sermo sapientiæ est. Scientia est in actione: Actio autem nostra in euitandis malis, bonisque appetendis versatur. In his enim temporalibus, quæ humanis vsibus accommodata sunt: prudenter, fortiter, temperanter, & iustè agentes, bona appetere, mala vitare debemus, & de his loqui sermo sciẽtiæ est. Hec sapientia & scientia, sunt duo illa magna luminaria, de quibus in Genesi legitur, quod luminare maius fecit Deus, *Vt præesset diei: & luminare minus; vt præesset nocti.* Nam sapientia tanquã sol præest diei, cùm sapientiam loquimur inter perfectos: scientia tanquam luminare minus præest nocti, cum de agendis in hac vita loquimur paruulis. Secundum hoc dicitur in Psalmo. *Mõtes excelsi ceruis; petra refugium erinacijs.* Cerui nãque, idest perfecti, qui lutosa huius mundi saltu contemplationis transiliunt: habent altitudinẽ intelligentiæ in contemplatione spiritualiũ. Erinacij verò, scilicet minores, qui se peccatores cõfitentur, habent petram, fidem scilicet, & exemplum humanitatis Christi: in quibus erudiantur in dispensatione temporalium. His duobus magnis luminaribus præmissis, cetera dona tamquã stellæ minores enumerantur, cum dicitur. *Alij fides, alij genera linguarum, alij genera curationum.* In hac vnitate debet prælati subiectis prouidentiam, subiecti prælatis obedientiam, omnes omnibus caritatem fraternam. Hoc est verè bonum & iocundum, habitare fratres in vnũ. Alioquin qui sine gratia Spiritus sancti in vno sunt, molesti, turbulenti sunt, anxij sunt, anxietate sua turbant ceteros, & quærunt, quid de illis dicant. Quomodo in iunctura inquietum iumentum non solum non trahit, sed & frangit calcibus quo iunctũ est. Qui autem habet rorem Hermon, qui est super montem Sion: quietus est, placatus est, humilis, tolerans, pro murmure precem fundens. Nam murmuratores describit scriptura dicens. *Præcordia fatui quasi rota carri, quæ portat fœnum & murmurat.* Ecce vnitas, in qua iustificamur, ex qua ad vnitatem gloriæ transferemur; in qua erit Deus omnia omnibus, in qua fulgebunt iusti sicut sol in regno patris eorum. Vbi lux lunę erit sicut lux solis, & lux solis septempliciter, sicut lux septem dierum; quia Ecclesia cum Christo in eadem claritate associabitur: & lux solis septempliciter: quia longè & incomparabiliter claritas summæ maiestatis in cognitione nostra exaltabitur. Vbi mensis ex mense, sabbatum ex sabbato. Mensis ex mense, quia qui hic perfectè operantur, ibi perfectè remunerabuntur, nam mensis perfectionem designat, quia in eo perficit luna cursum suum. Sabbatũ ex sabbato. Quia enim hic requiescunt à prauo opere, ibi gaudebunt in æterna requie. Ita ab vnitate sumus propagati, per vnitatem reparati, in vnitate iustificati, in superna vnitate tandem glorificandi.

Ioann. 26. — Genes. 1. — 1. Cor. 12. — Quales sint qui sine gratia Spir. Sa. sunt. — Eccli. 31.

Sermo I. In festo S. Ioannis Baptistæ.

A *Diebus Ioannis Baptistæ regnũ cœlorum vim patitur.* Hic duo consideranda sunt, quomodo regnum cœlorum vim patiatur, & quare à diebus Ioannis Baptistæ. Regnum cœlorum est locus iustorum, quem sæpe filij per negligentiam perdunt, publicani & peccatores per violentiam acquirunt. Vnde Dominus in Euangelio. *Multi venient ab Oriente & Occidente, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob, in regno cœlorum. Filij autem regni eijcientur in tenebras exteriores.* Scriptura dicit. *Homo laborat sibi, & vim facit suæ perditioni.* Vim suæ perditioni facere, est delectantibus terrenis resistere: hoc est rapere regnum Dei. Quare autem à tempore Ioannis Baptistæ? Quia ante aduentum Christi quicumque iustus, licet contra tentamenta diaboli, contra desideria mũdi, contra oblectamenta carnis pugnaret, in regnum cœlorum intrare non poterat, nondum fuso sanguine redemptionis nostræ. Quod verò impossibile erat per legem & liberum arbitrium, per gratiam Dei facilè acquiritur. Ioannes enim gratia Dei interpretatur. Ioãnes natus est ex sterili matre, & patre muto. Mater eius significat legem, pater verò vetus sacerdotium. Mater sterilis erat, quia lex neminem ad perfectionem adducebat. Hæc enim generat Ioannẽ, quia per legem venitur ad gratiam. Siquidem lex data est, vt infirmitas voluntatis ostenderetur. Infirma ostẽsa est voluntas, vt gratia quæreretur. Gratia data est, vt voluntas sanaretur. Voluntas sanata est, vt lex adimpleretur, dicente Apostolo. *Quod impossibile erat legi, & in quo infirmabatur per carnẽ* id est per carnales obseruantias, *Deus mittens filium suum, in similitudinem carnis peccati, de peccato damnauit peccatum in carne, vt iustitia legis impleretur in nobis, qui non sumus in carne, sed in spiritu.* Sic Elisabeth sterilis peperit Ioannem, quia lex per gratiam, ad quam nos misit, accepit fecũditatem. Inde Dominus in Euangelio. *Lex & Prophetæ vsque ad Ioannem. Ab eo autem regnum Dei euangelizatur.* Sic per legem venitur ad gratiam. Quod significatur in Euangelio cũ dicitur. *Erat autem probatica piscina Ierosolimis, quinque porticus habens. In his iacebat multitudo languentium, cæcorum & claudorum & aridorum expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini descendebat secundum tempus in piscinam, & mouebat aquam, & sanabatur vnus.* Piscina plebs Iudaica. Hęc cingebatur quinque porticibus, idest quinque libris legis coërcebatur, ne ad voluntatem suam deflueret. In porticu iacebat multitudo lãguentium cæcorum, aridorum, claudorũ: quia lex ostendebat infirmitatem, nec dabat sanitatẽ. Per Angelum significatur Christus magni consilij Angelus: qui in piscina descendebat, quando assumpta humanitate plebẽ Iudaicam visitauit. Mota est aqua, quia alij dicebant, Bonus est: alij non, sed seducit turbas. Alij impostor est, alij filius Dei est. In hac motione occisus est Christus. Post motionem, id est post Christi passionẽ, quicumque de porticibus, id est de lege, descẽderit in motam aquam, id est in gratiam, sanabitur: ita tamen, si seruauerit Ecclesiæ vnitatem. Nunc de patre Ioannis dicamus, qui est vetus Sacerdotiũ, quod in legalibus obseruantiis erat mutum: sed per eamdem gratiã recuperauit vocem. Nõ enim in hostiis legaliũ obseruantiarum quærimus iustificationem gratiæ: sed in hymnis & canticis spiritualibus, scilicet cùm offerimus vitulos laborũ

Matth. 11. — Matth. 8. — Galat. 4. — Ioan. 5.

nostrorum. Considerandum quoque est, quia in his duobus, scilicet Christo & Ioanne, omne genus saluandorum significatur. Saluandorum nanque alij perfecti, alij imperfecti. Imperfecti, qui laborant in luctu pœnitentiæ: perfecti, qui gaudent in plenitudine iustitiæ. Imperfecti tentationibus & tribulationib⁹ afflicti in Ioanne significantur; qui in deserto habitans, & asperis vestibus indutus, cibisque vilibus vtens, vitam pœnitentium, & in tribulatione laborantium demonstrat. Dominus Iesus cũ hominibus habitans, & in conuiuiis conuescens, & colloquẽs, perfectos designat, cælesti gaudio exultantes. Hæc duo genera in duobus altaribus legis significata sunt: quorum alterum erat sub dio, alterum in tabernaculo. Altare sub dio quinque cubitis mensuratur, super quod comburebantur carnes, & effundebatur sanguis. Hoc est genus hominum, quod pugnat contra illicitos motus carnis, qui per quinque sensus aguntur: in quo igne diuini amoris cremantur carnalia desideria, & effunditur sanguis peccati. Hoc erat sub dio, non in tabernaculo: quia isti adhuc in terrenis operibus agentes, nondum in cellam vinariam, id est in cognitionem diuinorum secretorũ introducti sunt. Nondum pervenerunt ad illud. *Vacate & videte, quoniam suavis est Dominus.* Porrò altare in tabernaculo, vbi accendebat sacerdos incensum mane & vespere; significat perfectos, qui tentationibus carnis superatis, à seculi actibus euacuati, hostiam laudis accensam igne caritatis in ara cordis frequenter offerunt in odorem suavissimum Domino. Istud vno cubito mensuratur: quia perfecti in caritatis vnitate firmati, ad vnitatem æternæ felicitatis omni desiderio tendunt. Per hoc verò, quòd illud quinque, istud vno cubito mensuratur, nobis significatur, quod major est numerus imperfectorum, quàm perfectorum. Nec prætereundum, quod illud æneum, istud aureum est: quia imperfecti velut æs resonant in confessione peccatorum: perfecti verò ictus tribulationum patienter sine sono murmurationis tolerant, velut aurum quod non resonat ad ict⁹ malleorum. Illi laborant in actione: isti quiescunt in contemplatione. Quia vero Iudæi nec cum Ioanne pœnitentiam, nec cum Christo spiritualem lætitiam agere volebant, exprobrando, loquitur eis Dominus, dicens. *Cui assimilabo generationem istam? Similis est pueris ludentibus in foro, qui coæqualibus suis dicunt. Cantavimus vobis & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis. Venit enim Ioannes Baptista non manducans neque bibens, & dicunt, dæmonium habet: venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt. Ecce homo vorax, & potator vini, & amicus publicanorum.* Per forum intelligitur Synagoga, in quam Prophetæ pueri Domini conveniebant, alij annuntiantes luctum pœnitentiæ: vt illud. *Convertimini ad me in toto corde vestro, in jeiunio & fletu & planctu: & scindite corda vestra, & non vestimenta vestra.* Alij gaudium spiritualis vitæ: vt, *exultate Deo adjutori nostro, jubilate Deo Iacob.* Iudæi verò nec cum Ioanne pœnitere: nec cum Christo gaudere volebant. Et tamen iustificata est sapientia à filijs suis: id est glorificat⁹ est Deus ab electis suis, siue in labore pœnitentiæ: siue in actu spiritualis lętitiæ. Et attende, quòd annum diuidũt Ioannes & Christus. In Nativitate Christi dies crescunt, in Ioannis decrescunt: quia ad hoc natus est Christus, vt remittat peccata: quæ non remittuntur, nisi homo peccatorem se confiteatur esse. Peccatorum confessio, hominis est minoratio, ideo in Nativitate Ioannis dies decrescunt. Eorumdem remissio augmentum est gloriæ Dei. Crescunt igitur dies in Nativitate Christi, quia Dei glória augmentatur. Decrescunt in Nativitate Ioannis, quia hominis præsumptio humiliatur. Huic rei astipulatur, quòd in passione Christus est exaltatus in cruce: Ioannes minoratus est capite: vt Dei gloria crescat, & hominis superbia minoretur. Superbis enim Deus resistit, humilibus autẽ dat gratiam. Quod bene significauit Salomon, qui postquam ædificavit templum Domini, vasa quæ necessaria erant ad ministerium eius, fecit fundi in argillosa terra, in campestribus Iordanis. Vasa fideles sancti ad diversa ministeria Ecclesiæ dispositi. Iordanis interpretatur descensus, & significat humilitatem, argillosa terra caritatem, vasa igitur templi in argillosa terra in campestribus Iordanis fundenda sunt: quia fideles Ecclesiæ prælati & subditi in humili caritate, vel cara humilitate fundandi sunt. Nisi enim in humilitate & caritate formentur, ad ministerium sanctæ Ecclesiæ apti non sunt; hæc vasa, aurea, argentea, & ærea. Aurea doctores sapientiæ: argentea dispensatores eloquentiæ: ærea sonantes in peccatorum confessione.

In Christo & Ioanne omnes saluandi designantur. *Psalm 33.* *Matth. 11.* *Ioel. 2.* *Dies crescũt in Nativit. Christi, decrescunt in Ioannis.* *3. Reg. 7.*

Sermo 2. De eodem.

VOx *clamantis in deserto.* Per tria manifestatus est Deus mundo, per creaturã, per carnem assumptam, per vocem humanam. Per creaturam; quia invisibilia Dei per ea quæ facta sũt à creatura mũdi conspiciuntur. Per hanc cognitionem ascenderunt Philosophi, id est sapientes huius mundi, vt inuenirent Deum initiũ esse rerum creatarum; lumen cognoscendarum, bonũ agendarum, principiũ naturæ, veritatem doctrinæ, felicitatem vitæ. Sed cùm cognouissent Deũ, non sicut Deum glorificauerunt, aut gratias egerunt, sed euanuerũt in cogitationibus suis: & dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt: quia sapientiam suam non à Deo, sed à se reputauerunt. Vnde corruerũt primò ad cultũ idolorum, deinde ad turpitudinẽ omnium vitiorum. Et quia in hac cognitione non potuit mundus consequi salutem: venit Saluator ad nos per assumptam humanitatem. Ad hanc manifestandam voluit habere & Prophetas, qui longè antè eam prædicerent, & postea noui Testmenti Doctores, qui eãdem per totam mundi latitudinem annuntiando dilatarent. Inter eos beatus Ioannes maximè enituit: qui non solùm Propheta à Dño, sed plusq̃ Propheta dictus est; quia non solùm eum prophetauit, sed digito ostendit. Annuntiauit, *Venit fortior me post me.* Ostendit, *Ecce Agnus Dei,* & etiam baptizavit. Itaque in illo Verbum habuit vocem, quod spiritu sancto edoctus Isaias prædixerat dicens. *Vox clamantis in deserto.* Quasi dicat. Si vultis scire adventum Verbi, audite Ioannem, qui est vox Verbi clamantis per eundẽ, in deserto Iudææ derelictæ. Quid clamat? *Parate viam Domini,* id est fidem & bona opera accipite: quibus veniat ad vos Christus *Rectas facite semitas Dei nostri.* Hoc est, altiora præcepta studete implere: vt eum perfectiùs suscipere mereamini. Rectas, hoc est recta intentione. Gregorius. *Via Domini ad cor dirigitur: cùm sermo ejus diligẽter auditur.* De ipsius meritis ait Dominus.

Philosophis verus Deus innotuit. *Rom. 1.* *Ioann. 1.* *Isai. 40.* *Greg. hom. 7. in Euang.*

Inter

Matth. 11. *Inter natos mulierum non surrexit major Ioanne Baptista.* De quo Angelus ad Zachariam. *Ipse præibit ante illum in spiritu & virtute Eliæ: vt conuertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum.* *Luc. 1.* Quod enim legitur de Elia historialiter, in beato Ioanne, & in multis Sanctorum inuenitur spiritualiter. De Elia scriptum est, *3. Reg. 19.* quia fugiens persecutionē Iezabel, venit in Bersabee Iudæ, & dimisit ibi puerum suum. Abijtq; per desertum viam vnius diei, & sedit subter vnā iuniperum, petiuitque animæ suæ, vt moreretur, & ait. Sufficit mihi, Domine, tolle animam meā: neque enim melior sum, quàm patres mei: & obdormiuit sub vmbra iuniperi. Cumq; obdormisset, ecce Angelus Dñi tetigit eum, dicens. Surge, sede, comede. Et ecce ad caput eius panis subcinericius, & vas aquæ. Comedit ergo & bibit, & rursum obdormiuit. Et iterum Angelus Domini admonuit eum dicens. Surge comede. Comedit ergo & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius, quadraginta, diebus, & quadraginta, noctibus, vsque ad montem Dei Horeb. Elias, qui interpretatur Deus Dominus, idest qui ait, Deus *Historia Eliæ de Sanctis moraliter exposita.* est Dominus meus, significat vitam pœnitentiū, & mundanam conuersationem fugientium; vt Domini propitiationē impetrare valeant Fugit iustus Iezabel, quæ interpretatur fluxus sanguinis, vel sterquilinium, cùm mundi oblectamenta & carnis desideria relinquere festinat. Hic venit ad Bersabee Iudæ, quæ interpretatur puteus satietatis, id est ad consilium alicuius spiritualis viri. Ibi & peccata sua confitetur, & consilium veræ satietatis accipit. Reliquit ibi puerum suum, hoc est puerilia opera, & verba quæ in hoc mundo exercebat. Abijt viam vnius diei per desertum. Hæc via significat separationem à mundo. Sedit sub vmbra iuniperi, quia diuino timore compunctus se humiliauit Petiuit animæ suæ, vt moreretur: hoc est mortificationem à mundanis desiderijs ad exemplum patrum suorum elegit. Obdormiuit sub vmbra iuniperi. Per juniperū, quæ aculeos habet pro frondibus, timor Dñi significatur. Ceteræ arbores frondes habent. Hæc autem aculeos: quia ceteræ virtutes delectant, ti- *Iuniperus timorem Dei designat.* mor verò pungit. Habet & hanc naturam juniperus: quod carbo eius cinere coopertus, viuit vsque ad annum; quod timori bene conuenit, qui ignem caritatis & diuinæ sollicitudinis in se perfectè custodit. Qui enim timet Deum nihil negligit. Porrò sub vmbra juniperi obdormire, est mala mundi compunctione diuini timoris deserere. Hunc Angelus Domini suscitat, quia diuina miseratio hujusmodi vel auctoritate verbi, vel diuina inspiratione non desinit admonere, qui dicit. Surge à torpore negligentiæ: sede in humilitate; comede bene operando. Inuenit iste ad caput suum, idest in mente sua, panem subcineritium: id est mala sua considerans, dignos fructus pœnitentiæ in luctu & tremore peragere satagit Sed ne asperitas huius panis eū strangulet, apponendus est potus aquæ, idest spes & fiducia spiritualis gratiæ. Sic panis & aqua miscentur, cum in bonis operibus spes & timor associantur. Propterea dictum est in lege. *In loco pignoris non accipias.* id est ne auferas, *superiorem vel inferiorem molam.* *Deuter. 24.* Peccata debita dicuntur. Nihil enim aliud est peccatum, nisi auferre Deo, vel proximo, vel sibi, quod ei debetur. Hujus debiti pignus datur, cùm confessio peccatoris suscipitur. Dicitur ergo, in loco pignoris, id est cōfessione peccatoris, ne auferas superiorem vel inferiorem molam, id est spem vel timorem. Superior mola spes, quæ ad superiora trahit: inferior timor, quæ de inferioribus surgit. Animus *Duæ molæ quid sint.* molendinum est, quod inter has duas molas cogitationes suas & opera molit, vel conterit. *Animus molendinum est* Dicitur ergo prælato. In confessione peccatoris, nec sis ita durus in correptione, vt spem auferas: nec ita mollis, vt relicto timore securitatem cōferas. Comedit & bibit, & rursus obdormivit. Hic non dicitur, quod obdormisset sub vmbra iuniperi; quia peracta pœnitentia, jam non timore, sed virtutum delectatione, mundanæ conversationis obliviscitur, secundum illud. *Comedite & bibite; & inebriamini*, & sic eritis carissimi Comedite *Cant. 5.* bene operando, bibite in bonis operibus delectādo, inebriamini, vt amore cœlestis vitæ obliviscamini terrenæ cupiditatis. Ad hunc cibum inuitat Angelus secundò commonens. Surge comede: quasi, quæ retro sunt obliuiscens, in anteriora te extendens, sequere ad palmam supernæ vocationis Dei. Hic Deus noster cibus & potus iusti est, & facit tria ad similitudinem corporei cibi. Dat enim saporem, confert vires, grauat ventrem. Saporem, cùm dulcis est sermo in audiendo, vires cùm transit in operationem. Grauat ventrem, quia refrænat carnales cōcupiscentias. Inde est, quod Angelus ait ad beatum Ioannem. *Accipe librum, & deuora illum, & erit dulcis in ore tuo, & faciet amaricare ventrem tuum.* *Apoc. 10.* Accipe & devora, intellige & imple. Erit dulcis in ore tuo, id est in intelligentia & locutione: & faciet amaricare ventrem in operatione. Hoc cibo iustus cōfortatus pergit quadraginta diebus, & quadraginta noctibus: hoc est per prospera & adversa huius mundanæ conuersationis, vsque ad montem Dei Horeb: hoc est vsque ad contemplationem supernæ maiestatis. Ibi & exaltatur & ab humore totius prauitatis exsiccatur. Horeb enim interpretatur siccitas Hæc B. Ioanni conveniunt satis aptè. Ipse enim mundana desideria quasi Iezabel fugit, & in deserto asperitatem vitæ sustinens, primò habuit cibum in luctu pœnitentiæ, deinde in perfectione iustitiæ. Ita amicus sponsi secutus est sponsum, quia etiam pro eo decollatus est. In cuius decollatione perpendere *Decollatio S. Ioan. quid doceat* possumus, quantam perniciem in electis Dei faciat vana lætitia huius sæculi, cùm videamus propter saltationem vnius meretriculæ tantum Prophetam tam viliter occidi.

Sermo 1. In festo Sanctorum Apostolorum Petri & Pauli.

Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & cetera *Matth. 16.* Cùm Dei cognitionem, ad quam factus erat, homo amisisset inobedientia faciente, nec ad eam nisi per fidem esset reparandus: ipsa veritas Deus Dei filius homo inter homines factus, veritatis fidem mundo exhibuit, vt ad hominē Deū esset via homini per Deum hominem. Si enim est via inter eum qui tendit, & illud quò tendit, est spes perueniendi. Si autem desit, aut ignoretur via, quid prodest nosse quò eundum est, si ignoretur quà eundum est? Hæc est autem via munitissima, aduersus omnes errores, vt ipse credatur Deus & homo: Deus quò itur, homo quà itur. Huius fidei fundamentum, isti duo Petrus & Paulus in mundo demonstrauerunt. Petrus in circuncisione, Paulus in præputio. Qui enim operatus est Petro in apostolatum Iudæis:

operatus est & Paulo inter gentes. Videamus de Petro. Ait Evangelista. *Venit Iesus in partes Cæsareæ Philippi : & interrogauit discipulos suos dicens. Quē dicunt homines esse filium hominis? Qui responderunt. Alij Ioannem Baptistam, alij Ieremiam, aut vnum ex Prophetis* Hæc responsio ex errore Gentilium Philosophorum processit: qui dicebant humanas animas ex corporibus exeuntes, in alia intrare, & secundum meritum præcedentis vitæ, meliora vel deteriora corpora sortiri. Hac opinione inductus erat Herodes, qui audita fama miraculorum & doctrinæ Christi, ait. *Hic est Ioannes Baptista, quem ego decollaui. Ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Post auditam opinionem hominum, ait Iesus. *Vos autem quem me esse dicitis? Respondit Petrus. Tu es Christus filius Dei viui.* Ecce perfectio fidei nostræ. Cùm enim ait, Dei filius, Deum confessus est: cùm ait Christus, hominem ostendit. Et hæc est fides nostra, vt credamus Deum & hominem; Deum, per quem facti; hominem, per quē sumus reparati. Huic confessioni Dominus dignum meritum apposuit, cùm dixit. *Beatus es Simon.* Est enim fides beatitudinis meritum, & beatudo fidei præmium. Et ne Petrus sibi hanc confessionem arrogaret, addit, *Bariona.* Bariona filius columbæ. Quasi diceret. Hæc confessio non est ex te, sed per Spiritum sanctum accepisti. Vnde subdit, *Quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed Pater meus, qui est in cœlis.* Caro & sanguis hic intelligitur doctrina Scribarum & Pharisæorum: qui in carnalibus obseruantijs erant, & carnalia docebant. A quibus Petrus hanc confessionem non habuit, imò Deus Pater filio columbæ; idest Spiritus sancti, manifestauit. Qualiter autem hæc fides sit fundamentum Ecclesiæ, manifestat dicens. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus,* hoc est firmus à me, qui sum petra, id est firmitas: *& super hanc petram,* id est hanc firmitatem, quā de me confessus es, *ædificabo Ecclesiam meā.* Ecce fundamentum, quod posuit Petrus. De eodem Paulus ait. *Fundamentum aliud nemo potest ponere. Siquis autem super hoc fundamentum ædificauerit aurum, argentum, lapides pretiosos, ligna, fœnum, stipulam: vniuscuiusque opus quale fuerit, ignis probabit* Omnis qui ædificat, fundamentum structuræ præponit: quia fides Christi omnibus operibus Christianorum præponenda est. Alioquin sine fide impossibile est placere Deo. Structores autem diuersi sunt, alij perfecti alij imperfecti. Amor enim Dei aut solus est, aut summus. Solus in perfectis, summus in imperfectis. Solus in illis, qui aurum & argentum & lapides pretiosos superædificant. Aurum in contemplatione sapientiæ: argentum in prędicatione doctrinæ, lapides pretiosos in virtutibus, & in perfecta operatione. Isti sunt perfecti, qui nihil præter Deum amant, qui omni modo Deo placere laborant. Imperfecti, ligna, fœnum, stipulam, in fundamento ædificare dicuntur. Ligna in amore possessionis, fœnum in amore cognationis, stipulam in amore familiaritatis; siue in alijs negligentijs, quę tamen non ducunt ad mortē, nec vitam demunt, Opera istorum ignis probare dicitur, qui tripliciter intelligi potest: in futuro scilicet iudicio, & in pręsenti sæculo. Non improbabiliter creditur, beatus Augustinus ait, ignis purgatorius in die iudicij inter cœlum & terram extendi, per quem animæ resumptis corporibus transibunt. Animę verò perfectorum nihil detrimenti patientur inigne, quia in illis nihil ad purgandum remansit: sed sicut aurum & argentum sine læsione ignis mercedem accipient. Imperfecti verò, qui ligna & fœnum ædificauerunt, hoc est aliquid præter Deum, non tamen contra Deum dilexerunt, quia in eis aliquid est purgandum, detrimentum patientur: tamē quasi per ignem saluabuntur: & hoc est quod Apostolus ait. *Si cuius opus manserit, mercedem accipiet: & si cuius opus arserit, detrimentum patietur. Ipse autem saluus erit, sic tamen quasi per ignem.* Sicut in die judicij, sic in tempore martyrum, ignis tribulationis inventus est. Cum enim diceretur martyri, aut negabis, aut diuersis tormentis afficieris, ipse gaudebat: quia solum Deum diligebat, & omnia adversa pro eo pati desiderabat. Imperfectus ad hanc vocem timebat: quia quædam diligebat pręter Christum. Quia verò nihil cōtra Christū, potius eligebat aduersa sustinere, quam negare. Potest etiam ignis iste inueniri in nobis. Sunt enim quidam inter nos, qui verè dicunt cum Apostolo. *Gloriamur in tribulationibus, scientes quòd tribulatio patientiam operatur, patientia probationem, probatio verò spem.* Quibus etiam per Iacobum dicitur. *Omne gaudium existimare, fratres, cùm in varias tentationes incideritis, scientes quoniam probatio fidei vestræ patientiam operatur. Patientia opus perfectum habet, vt sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Perfecti in operatione: integri in remuneratione. Imperfectorum vox est, *Propter verba labiorum tuorum, ego custodiui vias duras.* Isti tolerāt ignem, quia nondum omnem negligentiæ corruptionem deposuerunt: quibus Dominus per Isaiam quasi irridendo ait, *Ecce vos accendentes ignem, accincti flammis, ambulate in lumine ignis vestri, & in flammis quas succendistis* Et est sensus. Quòd sentitis ignem tribulationis in Dei seruitute: hoc non ex natura procedit, sed ex vestra corruptione. De illis autē, qui in ædificatione sua fundamentum non præponunt, quia magis temporalia, quàm Christum diligunt, quia non habent fundamentum: dicendum est, quia nec per ignem saluabuntur. Non enim in eis aliquid purgabile, sed tantum sordes invenientur, & quæcumque digna sunt perpetua combustione. His congruit illud Isaiæ. *Formido, & fovea, & laqueus super te: qui habitator es terræ.* In tempore siquidem martyrum quidam tormenta passionis formidauerunt, & ideo in foveam negationis corruerunt: cùm verò expectarent à negatione exire per pœnitentiam, laqueo mortis detenti sunt. Hæc super te, qui habitator, hoc est amator, es terræ. Formidasti tormentum mortis, & ideo incidisti in foveam negationis: & antequam pœniteres, decentus es laqueo mortis. Sic amatores terrenorum etiam temporibus nostris formidant penuriam necessitatis, & ideo incidunt in foveam iniquitatis: & cùm differunt pœnitere, retinentur laqueo mortis. Heu miser! quàm dissimilis vita tua, & expectatio tua, ab illo, qui ait. *Ingrediatur putredo in ossibus meis, & subter me scateat* terra vermibus. Quo fine? *Vt requiescam,* &c. Hoc est, vt in die tribulationis malorum, merear associari congregationi iustorum. Hanc fidem confirmauerunt Apostoli: Petrus cruce, Paulus gladio: & super eam domum Dei ædificaverunt. Petrus fecit quasi parietes de Iudæis. Vnde cæmentarius dictus est: quia primitivam Ecclesiam in Iudæis convertit. Paulus verò architectus, quia ad cōsummationem domus

[Marginalia, left: *Mat. 16.* — *Error quorumdam Philosophorum.* — *Marc. 6.* — *Matth. 16.* — *Caro & sanguis quid hoc loco.* — *1. Cor. 3.* — *Amor Dei solus vel summus in quibus.*]

[Marginalia, right: *Aliquid praeter. non cōtra Deum diligere, quid sit.* — *1. Cor. 3.* — *Rom. 5.* — *Iac. 1.* — *Psalm. 16.* — *Isai. 50.* — *Quinam nec per ignē saluabuntur* — *Isai. 24.* — *Habac. 3.* — *Petrus cæmentarius.*]

Dei, gentes quasi tectum adduxit.

Sermo 1. In Assumptione Beatæ Mariæ.

Ecclesia.

ASsumpta est Maria in cœlum, gaudent Angeli laudantes benedicunt Dominum. De Assumptione B. Virginis Mariæ Angeli gaudent in cœlis, meritò & nos gaudem⁹ in terris. Ipsa est enim virga, quæ protulit florẽ, qui sparsit in mundo suavẽ salutis odorẽ. Odore siquidem Christi replet⁹ est mundus, de quo dictum est. *Ecce odor filij mei, sicut odor, agri pleni.* Benedictio eius de rore cœli, & de pinguedine terræ, id est pluvia eloquiorum cœlestium, & de congregatione populorum. Benedictio etiam sua frumenti & vini. Hæc est congregatio fidelium; quam sacramento corporis & sanguinis sui congregavit. Ipse veniens ad nos, in Virgine, quasi in sole, posuit tabernaculum suum: & de vtero eius, velut de thalamo suo tamquam sponsus procedens, exultavit, vt in via huius sęculi pro salute nostra Patri obediens vsque ad mortem perseveraret: & sic Ecclesiam à damnatione antiqui hostis liberatã, & sanguine suo dotatam sponsam sibi associaret. Hæc est verè gratia plena: quia grata Deo, Angelis & hominibus. Deo per humilitatem, Angelis, per virginitatem: hominibus per fecunditatem. Hæc est terra, de qua Dominus panem eduxit, cum filium suum de sacra Virgine natum, prædicari fecit, vt sic vinum lætificet cor hominis, id est Evangelica prædicatio de mœrore peccati, ad spem veniæ nos reformet: & exhilaret faciem in oleo, id est quem promisit ab antiquis, per Spiritum sanctum impleat & confirmet. Et panis cor hominis confirmet, id est corpus Christi dignè sumptum, ad tolerantiam passionum corda nostra corroboret. Hæc omnia nobis dona ex sacra Virgine Maria. Per ipsam Christus Dei filius venit ad nos, assumpta humanitate redemit nos, resurrectione & ascẽsione sua vivificavit nos, & ad cœlestia sublimavit: & hodierna die beatã Virginem matrem suam de seculo nequam assumens, post se super choros Angelorum exaltavit. Vnde nobis firmam & indubitabilem fiduciam ascendendi præbet, si vitam eius & mores voluerimus imitari. Non est enim personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui timet Deum, & operatur iustitiam, acceptus est illi. Quemadmodum assumpta est igitur beata Maria, iure post eã assumenda creditur Ecclesia. Ipsa est enim & caput & principale membrũ Ecclesiæ, & spes prima post Deum. Itaque sicut Christus in Mariam descendens, habitavit in ea corporaliter, sic quotidie sanctã Ecclesiam visitans, habitat in ea spiritualiter. Est enim Ecclesia mater ei⁹, vel ubi prędicatione ipsum generando: est amica, secretorum eius conscia existendo: est soror, hereditatẽ cum eo participando. Et sicut Christus natus est in mundo, sic quotidie nascitur in corde mundo. Natus est in Iudæa de virgine, nascitur de Ecclesia in fidei confessione. Invenitur etiam in templo post triduum in medio doctorum: quia post correptionem cogitationis, & sermonis, & operis, invenitur in templo, id est in consortio iustorum, in lege, & Prophetis, & cãticis spiritualibus. Quomodo Christus ad nos veniat, & de seculari conversatione nos educat, Salomon indicat, cùm in persona sponsi loquitur dicens. *Vadam ad montem myrrhæ, & ad collem thuris, & loquar sponsę meę. Tota speciosa es amica mea, & macula non est in te. Veni de libano veni coronaberis, de capite Amana, & de vertice Sanir.* Verba sunt sponsi. Sponsus Ecclesiæ Christus. Dilexit enim Ecclesiam, & tradidit semetipsum pro ea, mundans eã lavacro aquę in verbo vitæ, vt exhiberet eam sibi in præsenti non habentem maculam criminalis culpę, neque rugam dolosæ duplicitatis. Vt non haberet maculam, lavit eam pretioso sanguine: vt non haberet rugam, extendit eam in cruce, sed vt sit sancta corpore & spiritu: corpore, glorificatione carnis: spiritu, claritate mentis. Sponsus, quia modò spondet se ipsum Ecclesiæ, si fidem ei servaverit, ne fornicetur cum dæmone, copulabit eam sibi tandem in cœlestibus nuptijs. Spõsa Ecclesia, quæ fidem servans spondet se Deo, & renuntiat pompis Satanæ. Beata coniunctio sponsi & sponsæ, creatoris & creaturæ! Per hanc coniunctionem Christus cum sponso peregrinatur in exilio, sponsa cum sponso regnat in cœlo. Dicit ergo sponsus. *Vadam*, scilicet visitabo spõsam meam & gratiam ei conferam. *Ad montem myrrhæ, & ad collem thuris.* Istæ duæ sunt dietæ per quas Dominus venit ad nos: scilicet per mortificationem carnis, & per devotionem orationis. Aliter enim non veniet, nisi prius mortificaverimus carnem cum vitijs & concupiscentijs. Qui enim in carne sunt, id est in carnali delectatione, Deo placere non possunt. Prudentia carnis mors est, legi autem Dei non est subiecta. Neque enim potest. Caro quidem potest, sed prudentia carnis non potest. Natura potest, sed vitium non potest. Veluti claudus non potest esse subjectus rectæ ambulationi. Pes quidem potest, sed claudicatio non potest. Quomodo autem caro corrigenda sit, scriptura ostendit dicens. *Cibaria, & virga, & onus asino: panis, & disciplina, & opus servo. Alioquin qui enutrit servum suum delicatè à principio: postea sentiet eum contumacem.* Post mortificationẽ carnis, sequitur devotio orationis: secundum illud B. Iob. *Elegit suspendium anima mea, & mortem ossa mea.* Et mortificanda sunt opera carnis, vt exurgat anima ad devotionem cõtemplationis. Contra de reprobo hypocrita dicitur. *Non sit in recordatione: sed conteratur tamquam lignum infructuosum. Pavit enim sterilem, & quæ non parit, & viduæ bene non fecit.* Oratio autem significatur per incensum, quod offerebat sacerdos in altare thimiamatis. Vnde sacrificium dicebatur in lege vespertinum & matutinum. Vespertinum in signo passionis: matutinum in signo resurrectionis. Inde Psalmista. *Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo: elevatio manuum mearum sacrificium vespertinum.* Prius enim offerendum est sacrificium vespertinum in imitatione passionis, vt postea perveniatur ad matutinum, id est ad gloriam resurrectionis. Forma orationis ostensa est nobis in Iacob, qui dimissis turbis luctatus est cum Angelo tota nocte, donec dixit Angelus ei. *Dimitte me aurora est. Qui respondit ei. Non dimittam te, nisi benedixeris mihi, & benedixit ei in eodem loco.* Tetigit nervum femoris eius & fecit claudum, & mutavit nomen dicens. *Amodo non vocaberis Iacob: sed Israël erit nomen tuum.* Beatus Augustin⁹ videtur velle, hanc luctam tantum in oratione fuisse. Iacob siquidem, id est vir religiosus, dimissis turbis, id est sæcularium curis postpositis, quærit locum ad orationem. Qui luctatur; modo superat, modo superatur. Superat, cùm orationi adeò intentus est, vt vox clamet, oculus ploret, cetera corporis membra anxieta-

Margin notes: *B. Virgo virga, Christus flos.* — *Genes. 27.* — *Virgo terrã est, de qua panem Deus eduxit.* — *Cant. 4.* — *Sponsus Ecclesiæ Christ⁹.* — *Cant. 4.* — *Duæ dietæ per quas Dominus venit ad nos.* — *Eccli. 33.* — *Iob 7.* — *Iob 24.* — *Oratio per incensum significatur.* — *Psal. 140.* — *Genes. 32.*

rate contremiscant, viscera & omnia interiora gemendo concuciantur. Tunc verè Iacob superat, quādo compos voti efficitur. Quomodo enim supernus inspector, qui cor contritum & humiliatum non despicit, imò iuxta est his, qui tribulato sunt corde, huic sic affecto, sic contribulato denegaret veniam & misericordiam? Alias superatur, cùm in oratione affectionem & cōtritionem habere non meretur, Non tamen desinat, luctetur in nocte, dū ignorat adhuc ad quē finem perueniat: vt tandem audire mereatur. Dimitte me, aurora est. Quasi diceret. Dimitte orare pro remissione peccatorum, quia tenebræ trāsierunt, idest peccata dimissa sunt: & aurora, idest lux remissionis refulsit. Cui Iacob. *Genes. 32.* Non dimittā re, nisi benedixeris mihi. Sicut enim prius oraui pro remissione peccatorum: ita deinceps orabo pro obtentu virtutum. Priùs afflictio, vt peccata dimittantur: postea, vt spirituales gratiæ concedantur. Tunc maximè prodest pœna, cum non punit delicta, Propterea benedixit ei Domin⁹, & claudum fecit. Duo siquidem pedes, duo sunt *Iacob benedictus & claud⁹ quid.* amores, Dei & mundi. Cùm hic roboretur, ille debilitatur. Sic Iacob & benedictus, & claudus. Benedictus in spiritualibus donis, claudus in amore carnis. Ex hoc vocatur non Iacob, sed Israēl Qui enim priùs laborabat in luctamine, deinceps requiescit in diuina visione. In tertia dieta loquitur cum sponsa. Hæc est familiaritas intimæ cōtemplationis. Tota speciosa es amica mea. Anima recedens à Deo, voluntate, actione, & cōsuetudine praua, tota turpis efficitur: conuersa vero ad eum pœnitētia cordis, confessione oris, satisfactione operis, tota fit speciosa. Hanc speciositatem sponsus admirans, laudando ait. *Tota* *Cant. 4.* *speciosa es, amica mea*. Verè tota, quia macula non est in te, quæ impediat ad vitam. *Veni ergo de libano*. Ter dicit veni, quia tribus vicibus venire debemus ad Deum. Venit quidem anima, quamdiu est in corpore, operatione, & dilectione, venit exuta à corpore, vt sub altare Dei foveatur in requie. Veniet tandem resumpto corpore, cum satiabitur in manifestatione supernę glo- *Ibidem.* riæ. *Coronaberis de capite amana*. Sic beata Maria à superno sponso vocata, ad æthereum thalamum est assumpta, & post eam Ecclesia assumenda est. Illa præcedit; hæc sequitur. Audiamus *Cant. 1.* vocem præcedentis. *Nigra sum, sed formosa*. Nigra quidem, multis tribulationibus exteriùs afflicta: sed intus formosa, candore virtutum splendida. Huic voci respondeamus; *curremus in odore vnguentorum tuorum*.

Sermo 2. In Assumptione B. Mariæ.

Luc. 10. INtrauit Iesus *in quoddam castellum*, &c. Visa historia, videamus spiritualem intelligentiam. Intrauit Iesus in quoddam castellum, quando venit peccatores saluos facere in hunc mundum. Hic invenit duas sorores, id est duas sectas, quæ eum susceperunt. Etenim in hoc mundo tres vi- *Tres vitæ in hoc mūdo* tæ esse cognoscuntur. Vita philargirica, actiua, & contemplatiua. Prima reproba est, & Deum non suscipit. Amat enim & sequitur ea, quæ peritura sunt, & æterna contemnit: quales fuerunt Sodomitæ, qui muti à laude Dei, proprijs voluptatibus satisfaciebant, & more mutorum animalium carnaliter viuebant. Vnde digna pœna *Genes. 19.* & conueniente peccato eorū damnati sunt. Pluit enim super eos ignis cum sulphure, vt per hoc ostenderetur ardor libidinis eorum cum fœtore, & in cinerem redacti sunt. Quantum verò peccata eorum abominanda sunt, patenter in sulphureo lacu ostenditur, qui permanet in ciuitatibus eorum; vbi nec piscis, nec avis, nec bestia viuere potest. Quidam verò videntes huius incendij damnationem, & horridum scelus expauentes, fugiunt de hoc incendio, & ad legitimā vitam se disponunt. Hoc significauit Loth, quādo de Sodomis exiuit, ne periret: & in ciuitate Segor, quæ parvula interpretatur, demoratus est. Quia verò hæc frequenti terręmotu concutiebatur, Loth ad montem postea, vt securus esset, ascendit. Segor significat actiuam, scilicet coniugalem; in qua multa licita sunt, quæ incendijs malitiæ proxima sunt. Vnde & frequenti terræ motu tribulationibus huius mundi sæpe concutitur. Propterea quidam eam deserentes, ad exemplum Loth ad montem contemplationis ascendunt. Hæ duæ vitæ per Martham & Mariā *Duæ vitæ per Marthā & Mariam significatæ.* significatæ sunt. Istæ Dominum suscipiunt. Hic est enim tabernaculum Dei cum hominibus. Ipsi populus ei⁹, & ipse Deus cum eis erit eorū Deus. Martha actiuam significat, quæ satagit circa frequens ministerium. Quæ cùm requireret auxiliū sororis suæ, audiuit. *Martha, solicita es, & turbaris erga plurima*. *Luc. 10.* Quasi diceret. Bona sunt opera quæ agis, & huic vitæ mortali necessaria. In futuro autē locum non habebunt. Vbi enim non esuriet quisq̄, non erit opus satiare esurientē, & sic de ceteris. Vbi enim non erit locus miseriæ, non erit necessarium opus misericordiæ. Vnde ait Dominus. *Porrò vnum est necessarium*. De quo Psalmista. *Psalm. 26.* *Vnam petij à Domino, hanc requiram*. Et Apostolus, *Fratres, non me arbitror comprehendisse. Vnum autem est, quod non apprehendi. Quæ retro sunt obliuiscens, in anteriora me extendo, sequens ad palmam supernæ vocationis Dei*. *Philip. 3.* Ad hanc vnam tendebat idem Apostolus, cùm dicebat. *Scio, quòd in nullo confundar; sed sicut semper, ita & nunc magnificabitur Christus in corpore*, id est in opere, *meo; siue per vitam, siue per mortem*. Ad hoc enim viuo; vt ipsum magnificem. Quando autem moriar, exemplum laudandi alijs relinquam. Mihi autem viuere Christus est, & mori lucrum: quia & in vita laudabo, & in morte ipsum præmium habebo. Hoc vnum elegit Maria; de qua Dominus. *Optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*. *Luc. 10.* Ibi enim vera requies sine labore, vera delectatio sine amaritudine, ibi veritas purè cernetur, & felicitas in suo fonte bibetur. Ex hoc fonte habemus in præsenti, vt prudenter, fortiter, temperanter, & iustè viuamus. Visa allegoria, videamus moralitatem: scilicet quomodo verba hæc ad laudem B. Mariæ pertineant. In lege enim scriptum est. *Si intraueris in segetem proximi tui, comede spicas, quantum volueris, conterens eas manu, falce autem non metas*. *Deuter. 23.* Proximus noster Christus est, seges e- *Seges Christi sacra Scriptura.* jus sancta Scriptura. Segetem intramus, quando Scripturam sacram studiosè legimus; spicas comedimus, cùm diuinas sententias ad ædificationem vitę nostræ assumimus. Manu conterimus, cùm subtiliter sacramenta Scripturarum indagamus. Falce autem non debemus metere; hoc est eamdem Scripturam sensu hæreticæ prauitatis corrumpere. Conteramus igitur adhuc & hanc spicam; vt granum ad hanc refectionem eliciamus. Castellum habet duo, turrem & murum. *In Castello turris & murus.* Alterum per alterum defenditur. Turris enim sine muro debilior est: murus sine turre minor est

descensionem habet. Intrauit itaq; Iesus in quoddam castellum, cùm descendit in vterum Virginis. Verè Virgo castellum; quia & turrem habuit humilitatis, & murum castitatis. Quæ duo sese alterutrum defendentia verè Virginem commendant. Fuit enim in ea & humilis virginitas, & virginalis humilitas. Propositum virginitatis in hoc perpenditur, quia cùm Angelus dixit ad Mariam, *Ecce concipies in vtero, & paries filium*, respondit, *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Hinc patet, quod virginitatem proposuit. Alioqui poterat virum cognoscere, quæ nondum cognouerat. Humilitatem verò perfectè exhibuit: quia cùm ad verba Angeli posset extolli, respondit. *Ecce ancilla Domini.* Et alibi. *Humilitatem ancillæ suæ respexit Deus.* In eadem Virgine susceperunt Martha & Maria Iesum: quia inuenit ibi Christus & misericordiæ actionem, & veritatis contemplationem. Hæc est illa Sion, quam elegit Dominus in hereditatem sibi: hæc requies eius in sæculum sæculi. Sapientia namque Dei Patris, quæ in omnibus requiē quæsiuit, hic velut in hereditate Domini habitare disposuit. Hic Iacob & Israël: Iacob in vitiorū supplantatione: Israël, in intimæ quietis contēplatione.

B. Virgo castellum. | Luc. 1. | Ibidem.

Sermo 1. in Natiuitate beatæ Mariæ Virginis.

NAtiuitas gloriosæ Virginis &c. De natiuitate beatæ Virginis verè gaudium est: quia per fructum quem attulit, quæ sunt in cælis & in terra in plenitudine temporis restaurata sunt. Quæ in cælis, cum numerus Angelorum per vilē apostatam imminutus, ex hominib' reparatur. In terra: quia prædestinati ad vitam Christo duce ad regnum cælorū perducuntur. Ipsa caput & exemplum nostrum. Vnde ipsa in Ecclesia, & Ecclesia in ipsa figuratur. Passiones siquidem, quas in præsenti sancta Ecclesia sustinet, & victoria, quā exinde consequitur, ad illam respiciunt. In eius nāque laude, ac totius simul Ecclesiæ canitur pugna, de qua beatus Ioannes ait. *Signum magnum apparuit in cælo: mulier amicta sole, & luna sub pedibus eius, & in capite eius corona stellarum duodecim. Et habebat in vtero, & clamabat parturiens, & cruciatur, vt pariat.* Habens in vtero mulier ista, beata Maria cum tota sancta Ecclesia rectè intelligitur. Mulier, quia fecunditatē habet, ne patiatur illud maledictum. *Maledicta sterilis in Israel: & quæ non fecerit semen.* Debet enim sancta Ecclesia, & quæq; fidelis anima, Deo fructū vtilis deuotionis, ac bonæ operationis, ne subiaceat maledicto sterilitatis. Amicta sole: quia Christo auctore, & gubernatore, contra æstū cuiuslibet tentationis protegitur. Luna sub pedibus eius: quia tēporalia bona, quæ per lunā significantur, sub se comprimit, ac despectu mentis calcat. In mūdo enim vitat superfluitatem, contenta necessitate: obseruans, quod Apostolus ait. *Nihil intulimus in hunc mundum, haud dubium quia nec aliquid inde poterimus auferre. Habentes igitur victu, & quibus contegamur, his contenti simus.* Beata, quæ sic transit per bona tēporalia, vt non amittat æterna. Habens in capite coronam stellarum duodecim: quia in primordio cōuersionis suæ per doctrinam Apostolorū decorata est. Vel in capite, id est in maioribus suis, per eamdem doctrinam contra hostem diabolū quotidie victoriam consequitur. Et habet in vtero, id est in memoria, verbum Dei scilicet. Et clamat predicando laborans, vt aliquos in lucē emittat. Et cruciatur, vel ab inimicis per secutionem sustinendo, vel seipsam affligendo, vt fructū bonæ operationis Deo pferat. Hic labor & cruciatus ex præuaricatione primæ parentis descendit: cui dictum est. *In dolore paries filios.* Corrupta siquidē humana natura, ad opus bonum sine dolore reparari non potest. Saluabitur tamen, vt ait Apostolus, per filiorum generationē, id est bonorum operum propagationem. Adæ quoque dicitur. *In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Panis noster Deꝰ est, ad quem comedendum & diligendū per multas tribulationes reuertimur. Malè enim cecidimus, secundùm illud, *Aruit cor meum, quia oblitus sum comedere panem meum.* Oportet itaque laborare cum gemitu ac suspiriis, dicentes cum beato Iob. *Antequam comedam suspiro.* Descripta vita, & habitu prædictæ mulieris, videamus certamen, quod sustinet ipsa. *Et ecce draco magnus rufus, habens capita septem, & cornua decem.* Draco iste intelligitur diabolus, ꝓpter maliciā. Magnus, quia magnæ potestatis: vnde fortis armatꝰ, & princeps huius mundi dicitur. Rufus propter persecutiones Martyrum: vel quia quoscūque potest, trahit in peccatum. Capita eius septem principalia vitia dicuntur, in quibus fortitudo eius apparet, & astutia. Cornua, omnes persecutores decem preceptis legis aduersantes: vel diuitiæ, quibus similiter precepta legis confixa dissipantur. Cauda eius trahebat tertiam partem stellarum celi, idest deceptiones, quibus vitia celantur: vt cauda turpitudo omnes reprobos de numero illo om qui videbātur esse luminaria Ecclesiæ, traxit in terram, hoc est in terrenorum delectationē. Descripta muliere per se, & dracone per se, ostenditur pugna ipsorum. Ait enim, *& draco stetit ante mulierem, vt cum peperisset, filium deuoraret*: hoc est diabolus tanta potestate confisus, paratus est nocere & impugnare Ecclesiam, vt cum aliquem in lucem fidei emitteret, deuoraret ad peccatum, vel etiā fructū boni operis illius peruerteret. Diabolus siquidem, tribus modis nobis aduersando insidiatur. Primò, ne faciamus bonum, deinde vt saltem in via boni operis corruamus: ad vltimū vt de perpetrato opere superbiamus. Quando ad eius suggestionem, non desistimus ab incœpto proposito boni: conterimus caput serpentis. Si iustè rectè exequēdo perseuerauerimus, nō potest nos remouere à via boni operis. In his frustratus, nititur insidiari calcaneo nostro, cum in fine omnimodis superbire monet, de opere bono. In principio igitur caput eius conterendum est, in fine calcaneus eius vitandus est. Contra hunc hostem optimum habemus auxilium. Sequitur namque *& peperit filium masculum*: Maria scilicet Christum corporaliter, & Ecclesia eundem verbo & exemplo in cordibus fidelium spiritualiter: *qui recturus erat omnes gentes virga ferrea*, hoc est inflexibili iustitia; *hic raptus est ad Deum*, quia ascendens ad cœlos, altissimum posuit refugium suum. Huius auxilio confisi fideles, licet hinc inde varijs fluctibus tentationum agitentur, certi sunt, cum in eo qui dixit, *confidite, ego vici mundum*, quod eo cōtra hostem diabolum victoriam consequentur.

Ecclesiæ verba. | Apoc. 12. | 1. Timo. 6. | Genes. 3. | 1. Timot. 2. | Ibidem | Psalm. 101. | Iob 3. | Apoc. 12. | Capita & cornua draconis quid. | Apoc. 12 | Apoc. 12. | Ioann. 16.

Sermo 2. In Natiuitate B. Mariæ Virginis.

DOminus præcepit Moysi, vt de duodecim tribubus filiorū Israël duodecim virgas acciperet, & poneret eas in tabernaculo. Quod & factum est. Altera die inuēta est virga Aaron frondaisse & floruisse: & peperisse nuces. Hoc factum

Num. 17.

est ad testimonium, & confirmationem Sacerdotij eius. Virga est beata Maria. Sicut enim illa virga sine aliquo succo humoris protulit fructû: sic B. Virgo sine viri semine protulit Christum. In nuce Christus figuratur. Nux enim habet tria, corticem, testam, & nucleum. In cortice amaritudo passionis, in testa fragilitas carnis, in nucleo dulcedo diuinitatis. Hic est Sacerdos noster, qui legem dedit, & pro nobis orauit, & se ipsum immolavit. E quibus autem parêtibus orta est beata Virgo, Evangelista ostendit, cum ait. *Liber generationis.* Generatio ista est quasi linea. Hamus ab hac linea procedens est Christus, de quo Dominus ad B. Iob ait. *Numquid capies Leviathan hamo, aut armilla perforabis maxillam eius?* Leuiathan, qui interpretatur additamentum eorum, significat diabolum, qui promisit homini augmentum diuinitatis, & irrogavit diminutionem miseriæ mortalitatis. Iste Leviathan videns Christum humana carne vestitum, quasi hamum esca tectum, momordit escam carnis, & captus est hamo diuinitatis. Maxilla etiam eius armillâ perforata est, quia cum iam putat se se devorasse peccatores, ab eius ore per bonam operationem, & pœnitentiam exeunt. Annulus qui conjungit hamum lineæ: est beata Maria. Dicit ergo. *Liber generationis* Cuius? Non Adæ nos perdentis; sed *IESV CHRISTI*, nos salvantis. Non Adæ expellentis nos de paradiso, sed Christi nos reducentis ad paradisum. IESVS fuit proprium nomen, sicut nuntiatum est ab Angelo: Christus vero nomen officij, & significat eum vnctum in Regem & Sacerdotem, *Filij David, filij Abraham.* Istorum dictus est filius, quia his tantum promissus est Christus. Abrahæ quidem dictum est, *In semine tuo benedicentur omnes gentes.* Et David. *De fructu ventris tui, ponam super sedem tuam.* Et in Paralipomenon. *Erit*, inquit, *cum impleti fuerint dies tui, & dormieris cum patribus tuis, suscitabo semen tuum post te.* Quod pater non dici de Salomone, qui viuo Patre cœpit regnare David positus est ante Abraham, quamuis in generatione carnali præcedat Abraham: quod intelligentiæ spirituali congruit. David namque manu fortis, vel visu desiderabilis interpretatur: Abraham verò pater multarum Gentium. Prius quidem fuit Christus manu fortis in passione, visu desiderabilis in resurrectione: postea pater multarum gentium in ascensione, quando misit Spiritum sanctum, & ad vnionem fidei suæ totû mundum congregauit, vt ait Ppopheta *Qui adificat ascensionem suam in cœlo, & fasciculum suum fundauit in terra: Dominus nomen est illi.* Ædificauit ascensum Deus, cùm Christus ascendit: fasciculû fundauit in terra, cùm misso Spiritu sancto. Gentiles & Iudęos, in eadem fide colligauit. Notandum, quod in his patrib⁹ genealogiæ, omnes fideles Christo adhærentes significâtur. Dicit enim Dominus. *Quicumque fecerit voluntatem patris mei, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Mater generando, frater & soror obediendo. Vnde quadraginta duæ generationes computâtur. Sicut enim filij Israël per quadraginta duas mâsiones, ad terram promissionis peruenerût: sic & fideles per quadraginta duas virtutes, quę in istis significantur, perueniunt ad Deum. Vnde isti tres primi patres, scilicet Abraham, Isaac & Iacob, tres virtutes significant, fidem, spem, caritatem, quæ nos Deo coniungunt. Abraham per exemplum sui, significat virtutem fidei, quia de eo legitur. *Credidit Abraham Deo, & reputatum est ei ad iustitiam.* Ipse enim fuit prima via credendi, qui quando tres vidit & vnum adorauit, sacramentum sanctæ Trinitatis & vnitatis nobis indicauit. Isaac significat spem, qui interpretatur risus, quia fuit gaudium parentum. Fuit etiam spes patris, dum fidem promissioni adhibendo, se filium habiturum sperauit. Spes similiter est gaudium nostrum, dum æterna bona sperare facit, & inde gaudere. Abraham generat Isaac, fides spem: iuxta Apostolum, qui ait. *Fides est substantia* id est firmamentum, *rerum sperandarum.* Frustra enim sperat, qui non credit. Nascitur Iacob ex his, id est, caritas ex fide & spe. Quod enim credimus, quod speramus, diligimus. Iacob significat caritatem, qui binomius est. Priùs dictus est Iacob, post luctationem cum Angelo Israël, quia Deum vidit in Angelo. Hic habuit duas vxores, quia caritas duos ramos habet, dilectionem Dei & proximi. Dilectio Dei prior est natura & dignitate, dilectio proximi prior est têpore. Deus est summum bonum, & per se, non per aliud: cetera bona ex summo bono. Deus ergo diligendus est, quia bonus est per se: cetera autem diligenda sunt, quia ex summo bono sunt, non propter se, quia per se bona non sunt. Cùm igitur creaturę bonę sint per illud summum bonum, diligendæ sunt, in quantum sunt ex ipso. Sed rationalis creatura, quæ adhæret Deo, cùm Deo servit, & cùm diligit, duplici modo diligenda est: tum quia in quantum creatura est, ex Deo est, tum quia sponte Deo adhæret, & Deo servit, Proximus itaque qui bonus est adhærendo Deo, dupliciter diligendus est: tum quia creatura Dei est: tum quia bonus est. Malus autem proximus tantum diligendus est, quia creatura Dei est. Pasce ergo illum, sustentando substantiam quam fecit Dominus: sed peccatum, quod neque bonû est per se, neque ex bono Deo est, debes odisse. Itaque diligendus est, in quantum creatura est. Videtur esse contrarius Iesus filius Sirach, in eo quod dicit. *Impio nihil dederis.* Sed hoc ideo, præcipitur ne aliquis foveat eum ad iniquitatem suam exercendam. Prohibetur igitur, ne nutriatur impius, sed non prohibetur, vt homo pascatur. Bonum faciamus ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei. Ecce habemus, quod amor proximi naturaliter descendit ex amore Dei, sed tamen temporaliter per dilectionem Dei. Ideo priùs Iacob, post Israël dicitur quia in præsenti prius homo contra vitia luctari debet, & in amore proximi laborare, vt post Israël dicatur: id est vt postea Deum diligat, & diligendo Deum videat, in præsenti per fidem, in futuro per rem. In his tribus virtutibus est tota perfectio vitæ: & nullæ virtutes sine his ad patriam ducunt. Ceteræ autem quæ sequuntur, sunt quasi ornamêtum & augmentum meriti Sed si in his nos erramus, sequitur Iudas, idest confessio, per quam corrigamur. Iudas autem genuit Phares & Zaram de Thamar: quia confessio generat diuisionem à vitijs, & ortum virtutum, de Thamar, id est de amaritudine pœnitentiæ.

B. Virgo per virgam Aaron figuratur. — *Iob 40.* — *Matth. 1.* — *Genes. 22.* — *Psalm. 131.* — *1. Parali. 17.* — *Amos 9.* — *Mat. 12.* — *Virtutes per patres genealogia Christi figurata.* — *Genes. 15* — *Hebr. 11.* — *Cetera bona ex summo bono.* — *Proximus bonus dupliciter diligendus.*

Sermo I. In die Omnium Sanctorum.

Matt. 5.

B*Eati pauperes spiritu*, & cetera. Ipse qui quondam aperuit ora prophetarum: hodie ad doctrinam nostram aperit os suum. Dedit per Moysen legem veterem in decem preceptis: in quibus omnia, quę in lege mandata sunt, côtinentur.

In hoc autem sermone dat nouum testamentum in septem virtutibus: ad quas omnis doctrina etiã Euãgelica respicit. *Dona, petitiones, & beatitudines conueniunt.* Septẽ sunt dona Spirit⁹ sancti: Septem sunt petitiones in oratione dominica: septem sunt istæ virtutes. Quæ omnia conueniunt. Etenim per petitiones venitur ad dona, per dona ad virtutes, per virtutes ad beatitudines. Sed in Propheta cõputãtur dona à superiori descendẽtia ad vnum, cum dicitur, *Isai. 7.* *Spiritus sapientiæ & intellectus. spiritus consilij & fortitudinis, spiritus scientiæ & pietatis, spiritus timoris Domini*: quia de Christo descendẽte ad terras agebat. Similiter in oratione Dominica à superioribus petitionibus descenditur ad inferiores: quia cælestia priùs, deinde terrena petenda sunt. In hoc autem sermone Christus more boni doctoris, ab inferiori incipit, tendendo ad superiora. Inuenit enim nos in inferioribus, & vult ad superiora reducere: & ideo incipit à paupertate: & à remotione mali, & à timore. Quicumque enim vult ad dominum ascẽdere, debet prius mala remouere: quod postulatur cum dicitur. *Matth. 6.* *Libera nos à malo*: mundum abdicare, quod est vera paupertas: Deũ timere, quod est initium sapiẽtiæ Hoc est enim initium hominis proficientis, vt consideret quanta amisit, quãtis inest miserijs, quàm durum expectat iudicium. In primo habet pudorem, in secundo dolorem, in tertio timorem. Ex hoc iam vilescit ei mundus fallax, vt timeatur Deus verax: & mundo contẽpto eligit paupertatem, audiens Dominum dicentem. *Matt. 5.* *Beati pauperes spiritu.* Ista paupertas est, abdicare se & sua. Duo sunt abdicanda: exteriora & *Quænam abdicanda.* interiora. Exteriora sunt, nobilitas, & diuitiæ, & possessiones. Interiora sunt, ingeniũ, pulchritudo, & fortitudo, & cetera. Abdicare debemus ista, ne confidamus in omnibus istis, sed in Deo solo spẽ nostram ponamus: cetera autẽ habeamus, quasi non haberemus. Ista paupertas, & in diuitibus esse potest. Vnde David. *Psalm. 61.* *Diuitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Sed securius est ea non possidere, vnde Dominus. *Matth. 19.* *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & veni, sequere me.* Ideo securius, quia vix sine amore haberi possunt: & hoc postulatur, cùm dicitur. *Libera nos à malo*, hoc est à seculo nequam: vt non alliciar, sed expediar à desiderio huius mundi, qui præsentia bona ostendens, homines ad se trahit; quæ omnia non possumus facere, nisi per spiritum timoris. Audiamus ergo Dñm minantem, & per hoc territi mundo renũciabimus, & Deo seruire cum dilectione incipiemus: & erimus pauperes spiritu: id est voluntate, non coactione. *Beati mites.* Mites sunt, qui propter damnum, vel iniuriã commoueri non possunt, hæc est illa virtus que laudatur in Moyse. De hac etiam Dominus. *Matth. 11.* *Discite*, inquit, *à me, quia mitis sum, & humilis corde.* Hæc mãsuetudo nascitur de paupertate: Qui enim amat terrena, non potest de amissis non commoueri. Sed ver⁹ pauper, sicut nec hæc habita amauit, sic nec propter amissa dolebit. Hoc oratur, cùm dicitur. *Matth. 6.* *Et ne nos inducas in tentationem.* Aliud est tentari, aliud induci in *Aliud est tentari, aliud induci in tẽtationem.* tentationem. Tentatur fidelis dum iniuriatur, dũ sibi sua auferuntur In tentationem inducitur, si dolore afficitur. Primum non abnuit, sed tentationi succumbere timet; & orat, ne cõtingat. Istã mansuetudinem dat spiritus pietatis. Si enim pius est, & mitem esse necesse est. *Beati qui lugent*, & cetera. Quamuis fidelis res mundi abdicarit, quãuis de iniurijs non doluerit, tamen in multa potest incidere adhuc: & ideo necessariæ sunt lacrymæ, quæ semper abluant, quia semper peccamus, & in miseriis huius vitæ nos esse videmus. Dolemus etiam de peccatis aliorum. Duo sunt genera *Duo genera compunctionis.* cõpunctionis: quando pro miseriis huius mũdi, & pro peccatis nostris gemimus, vel pro desiderio cælestium. Vnde filia Caleb petiuit à patre irriguũ *Iosue. 15.* superius, & irriguum inferius: quia anima petit à Deo cõpunctionem, & pro peccatis, & pro desiderio cælestis patriæ. Hunc luctum non habet nisi solus pauper & mitis, qui mundum non diligit: sed quòd miser est, recognoscit: & ideo cælũ concupiscit. Hic lugentibus conuenit postulare. *Dimitte nobis debita nostra.* Hæc virt⁹, quæ mise- *Matth. 6.* riam huius mundi sentit, descendit à spiritu scientiæ. Scientia enim est de terrenis: vt sciamus, quæ sit habitatio ista terrena: quàm grauis, quàm misera. Hæ tres virtutes præcedentes tantum de terrenis sunt, & quasi seperatio à sæculo nequam. His enim modis mund⁹ contemnitur: abdicando terrena, non dolẽdo de iniuria, lacrymis tergendo peccata, & cogitando de mundi miseria. Modò incipiunt virtutes, quæ ad cælestia pertinent. Et prima est iustitia. Iustitia est reddere vnicuique quod suum est; Deo, sibi, & proximo. Deo, cultũ debitum, & dilectionem ex toto corde. Nobis, creationem Dei in nobis seruare; per victum & vestitum carnem animæ subiugare. Proximo, vt ei faciamus, quod nobis fieri volumus: quod tamen à bono non deuiet. Sed hæc iustitia perfectè haberi nõ potest in præsenti, donec in cælesti patria habitemus, vbi erit Deus omnia in omnibus: & ideo nostra iustitia non dicitur iustitia, sed desiderium iustitiæ. Dicit ergo. *Beati, qui esuriunt & sitiunt iustitiam*: quod tantumdem valet, quantũ *Matth. 5.* si diceret. Beati qui exercẽt iustitiam in præsenti, quæ hic imperfecta est. quasi esuries veræ iustitiæ *Iustitia nostra est esuries iustitia.* & quia esuriunt, postulant orantes. *Panem nostrũ quotidianum da nobis hodie.* Panis fidelium, per quẽ iustitia datur, & corroboratur in eis, est gratia Spiritus sancti, verbum Dei, Angelus administratorius, & omnia quæ valent ad iustitiam coronandam. Hic est cibus illius iustitiæ, in cuius fortitudine iuit Elias quadraginta diebus, & quadraginta *3. Reg. 19.* noctibus, vsque ad montem Dei Horeb; & ideo ex spiritu fortitudinis descendit, quia sustentat iustum, ne deficiat in via. Hæc iustitia non potest haberi, nisi mundo renunciato per virtutes prędictas. *Beati misericordes* & cetera. Quia per suam iustitiam ad alta nemo ascendere potest, ideo misericordia Dei est acquirenda: quæ suppleat, quod non potest nostra iustitia adipisci. Quomodo autem illa acquiri possit, dat consilium Deus, cùm dicit. *Luc. 6.* *Estote misericordes* & cetera. Duas partes habet misericordia: dare, & dimittere. Vnde. *Date & dabitur vobis: dimitite, & dimittetur vobis.* Hæ duæ virtutes ita coniunctæ sunt, vt vna alteri cõtemperari debeat. Iustitia enim sine misericordia crudelitas est. Misericordia sine iustitia, dissolutio est. Rebelles corrigere ex iustitia, pœnitentibus cõdonare debemus ex misericordia. Hæc misericordia postulatur, cùm dicitur. *Fiat voluntas tua*, & cetera. Scilicet vt misericordes simus, vt aliis cõdonemus. Nam hæc est voluntas Dei, hæc descendit ex spiritu consilij. Hoc enim consiliũ nobis à Deo datur, vt si misericordiam Dei adipisci volumus, aliis misericordiã faciamus. *Matth. 5.* *Beati mundo corde*: & cetera. Munditia imago dicitur, qua *Munditia speculum est* clarè Deum omnibus perturbationib⁹ & caligine vitiorum sedatis, videmus. Munditia cordis sexto loco ponitur, quia sexto die homo conditus est

ad imaginem Dei, & sexta ætate ad eandem reparatus est. Illi enim dicuntur mundicordes, qui exutis omnibus nebulis sæcularium rerum, intuitum mentis in solo Deo figunt. In hoc mundo corde Dominus regnat; quia ibi plus cognoscitur & amatur. Vnde postulatur. *Adueniat regnū tuum in nobis*, idest vt in nobis per munditiā cordis regnes. Hæc munditia descendit à spiritu intellectus. Nihil enim aliud est imago Dei, quàm intelligere eum. *Beati pacifici.* Postquam supradictas virtutes habet homo, nil aliud restat, nisi vt Deū, qui est vera pax, primū habeat. Deus est in summa pace, suos verò sibi similes facit, quia incorruptibiles erūt, impassibiles, & ita sibi concordes, quod de bonis aliorum gaudebunt, tamquam de suis. Ita pax septimo loco ponitur, quia in sabbato veræ requiei dabitur, transactis septem ætatibus, hæc illa pax, de qua Apostolus. *Pax Dei, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra*, & Dominus, *Pacem meam do vobis*, &c. Illic do, hic relinquo. Ista pax, & spiritus sapientiæ non differunt. Aliud est intelligentia, aliud est sapientia. Intelligentia est, quando res inuestigatur. Sapientia est, quando non inuestigamus, sed iam sapientes sumus, & in ipso bono sapientiæ delectamur. In ista pace, filij Dei erimus. Quod oratur cum dicitur. *Sanctificetur nomen tuum*: idest detur nobis nomen sanctum tuum, vt filij tui, & dij appellemur. Ecce via, per quam sancti de hoc mundo transierunt ad regnum, seipsos abnegando in vera paupertate, de iniuriis non dolendo in vera mansuetudine, conpunctione & lacrymis peccata delendo. Sic contempto mundo, transierunt ad iustitiam. Hanc adeptisūt per misericordiam. Inde mundato corde Deum contemplantur. Contemplando, in eadem pace cum Domino suo gaudent, & lætantur. Et nos vestigia eorum sequentes, ad eādem gloriā præstante Domino veniamus: qui viuit & regnat in sæcul sæc. Amen.

Mundi corde qui sint.

Matth. 5.

Philip. 4.

Ioann. 14.

Matth. 6.

Sermo 2 In eadem solemnitate.

Verba Ecclesiæ.

GAudent in cælis animæ Sanctorum, qui Christi vestigia sunt secuti: &c. Iure gaudēt in gloria cælorum cum Christo, qui participes extiterunt passionis eiusdē in exilio. Inde vox exultationis & salutis in tabernaculis iustorum. Dextera Dñi fecit virtutem. Dextera, hoc est Filius Dei fecit virtutem, & exaltauit me: quia in virtute sua dedit nobis de humiliatione exaltationē, de seruitute libertatem, de mortalitate deificationem, de tribulatione lætitiam, de morte victoriā. Hoc ipsi iam habent in re, & nos in eorum vestigiis laboramus, & eorum merita veneramur in terris, qui ad eadem gaudia peruenire speramus in cœlis. Qualiter autem de hac presenti miseria ad tātam gloriam peruenerint, patenter nobis ostenditur, cum ex persona eorum dicitur. *Transiuimus per ignem & aquam & eduxisti nos in refrigerium.* Per ignem aduersitas & tribulatio, per aquam prosperitas & dissolutio. Per hęc duo humana vita transitur, per hæc transeunt boni & mali. Sed boni probantur & proficiunt, mali reprobantur & deficiunt. De vtrisque habemus exempla. Scriptū est, quia Nabugodonosor Rex Babylonis fecit statuā, & iuxta eā fornacem: pręcepitq; populo suo, vt audito sonitu musicorum instrumentorum adorarent statuam, vnusquisq; de loco suo: & qui nollet adorare statuam, mitteretur in fornacem. Babylonij fornacem timētes, adoraverunt statuam. Pueri Hebræorum legitimum cultum tenentes, Deum cæli adorauerunt. Vnde accusati sunt apud Regem: & data est eis optio, vel adorare statuam, vel mitti in fornacē. Ipsi autem maluerunt ignem fornacis sustinere, quàm statuā adorare. Missi sunt igitur in fornacem: vbi vincula eorum tantum cōbusta sunt, & corpora illæsa permanserunt: quia quartus, scilicet Filius Dei, inter eosdem deambulans, ab ōni combustione servauit: ita vt e ultarēt in igne, & hymnum Deo canerēt. Porrò ignis de fornace egrediens, ministros Regis, qui eam incendebant, combussit. Hæc in figura contingebant illis. Figura præteriit: veritas figuræ nobis remansit. Nobuchodonosor significat diabolum. Ipse est Rex Babyloniæ, id est omniū in confusione malitiæ degentium: de quibus per Prophetam dicitur. *Maledictum & mendacium, furtum & homicidium inundauerunt, & sanguis sanguinem tetigit.* Fecit Rex pessimus statuam, quam proponit adorandam suis, de pluribus metallis; scilicet de operibus carnis, & desiderijs huius mūdi. Parat similiter fornacē igneā: quia quos sibi attrahere per deceptionem non potest: per tribulationes & & persecutiones destruere satagit. Porrò musica instrumenta illius, sunt suggestiones, quibus reprobos ad vanitatem allicit. Præcepit igitur, vt auditis musicis instrumentis adorent statuā: quia per suggestiones suas nititur inclinare corda terrenorum, vt relicto legitimo cultu Dei opera carnis, & desideria mundi huius venerando sequātur. Quod enim quisque diligit, & veneratur præ ceteris, hoc est sibi Deus; sicut aurum auaris, libido luxuriosis, & cetera. Faciunt etiam quidam Deos sibi phantasmata & vanas imaginationes in cordibus suis: & sic efficiuntur ipsi templum dęmonum. Sequūtur igitur Deo contempto Babylonij opera carnis, & in his adorant statuam, ne sentiant æstum ignis, idest fornacem: sequuntur desideria mundi, ne patiantur penuriam. Filij autem, Hebræorum, exemplo Moysi magis eligunt affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iocunditatem. Isti contemnentes statuam, mittuntur in fornacem. Quicumque enim piè volunt viuere in Christo, necesse est vt ab impijs & dissimilibus multa patiantur. In hoc igne tantum vincula eorum comburuntur, non corpora: quia si quæ sunt in eis maculæ comburuntur, & substantiæ eorum purgantur. Idē ignis fornacis comburit Babylonios Ecce eodem igne purgantur Hebræi, & comburuntur Babylonij. Nam sicut sub eodem igne aurum rutilat, palea fumat, & sub eadem tribula stipulæ comminuuntur, & frumenta purgantur: ita eadem vis tribulationis bonos purgat & purificat, malos dānat & deuastat. In eadem siquidem tribulatione mali Deum detestantur & blasphemant, boni precantur & laudant. Audiuimus quomodo in eodem igne aduersitatis mali deficiunt, & boni proficiunt. Audiamus etiam, quomodo in eadem prosperitate illi corrumpuntur, & isti conseruantur. Legitur quod filij Israël transierunt mare rubrum illesi, Ægyptij verò in equis & curribus ingredientes submersi sunt. Ita per prospera huius mundi filij Dei facilè transeunt: humiliter Christo duci adhærentes, sicut illi Moysi. Ægytij quia sequuntur regem suum diabolum, virtute sua & diuitijs gloriantes; cum principe suo deuorātur, & pereunt. Dicunt ergo nobis sancti cum Christo gaudentes. *Transiuimus per ignem* aduersitatis, *& aquam* prosperitatis. Et quia bonum habuimus

Psalm. 65.

Dani. 3.

Demon Babyloniæ Rege significatur.

Ose. 4.

Hebr. 11.

Idem ignis in Hebræos & Babyl. diuersa operatur.

Exod. 14.

habuimus ducem, & exemplum, educti sumus in refrigerium. Et nos si ad eius, gaudia cupimus peruenire: per hæc duo transire oportet. Necessaria igitur est in igne vestis charitatis, vt in aduersitate etiam inimicos diligamus: in aqua lignum crucis, vt semper in omni prosperitate nostra passionem Domini nostri IESV-Christi in imitatione & memoria habeamus. Sic ad trãseundum ignem vestis charitatis necessaria est, ne comburamur: ad transeundum aquam, nauis de duobus lignis crucis cõpacta, ne submergamur. Et notandum, quòd primò dicit ignem, postea aquam: quia si prius vas fictile sit in igne decoctũ perfectè, non facilè in aqua dissolvetur velut molle lutum. Sciendum quoque est, quòd cùm hæc omnia diligentibus Deum cooperentur in bonum, securior tamen est combustio ignis, quã dissolutio prosperitatis; & hoc in IESV Christi exemplo patet, qui fugit regnum, & se sponte obtulit ad supplicium. David quoque cùm bella & persecutiones ab inimicis sustineret, iustus permansit: cùm vero in regno confirmatus fuisset in pace, citò corruit. Salomon inter Reges Israël solus pacem habuit, & ideo forsitan corruit. Vnde Augustinus. Secundæ res, quæ sapientium animos fatigant, plus obfuerunt Salomoni, quàm profuit ipsa sapientia, etiam nunc laudabilis, & tunc longè lateque memorata. Ista tamen sive prospera, siue aduersa, non faciunt malos: sed ostendunt. Sic pari motu exagitatum horribiliter exhalat cœnum, & suaviter fragrat vnguentum. Bonus enim his temporalibus nec bonis extollitur, nec malis frangitur. Malus vero huiusmodi infelicitate punitur, quia felicitate corrumpitur Ecce via vestra. Habeam' in igne patientiam, in aqua humilitatem: & sic ad idem bravium perveniemus, præstante Domino nostro.

Vestis caritatis necessaria.

Sermo 3. De Omnibus sanctis.

Isai. 1. NIsi Dominus sabaoth reliquisset nobis semen, quasi Sodoma fuissemus: & sicut Gomorrha similes essemus.* Necessarium est nobis, fratres, & Dei super nos beneficia cognoscere, & gratiæ largitoris continua deuotione respondere. Ecce enim qui Sanctorum Omniũ celebramus solemnitatem, reminisci debemus, quosdam ex illis nõ solùm in leuibus & minimis, sed etiam in grauibus ac maximis deliquisse. Quod mysticis verbis Dominus per Isaiam, Ecclesiam alloquens, dicit. *Apprehendi te ab extremis terræ, & à lõginquis eius vocaui te.* Media terræ sunt venialia, quæ quasi media cõmuniter omnes occupant: nec in hoc tempore malo ab aliquo iusto & sancto possunt penitus deuitari. Extrema verò & lõginqua sunt criminalia: quæ qui admiserunt, istorum etiam comparatione longiùs à Dño recesserunt. Ecclesia ergo non solùm à mediis & propinquis, sed etiam ab extremis terræ vocatur & apprehẽditur: quia cælestis illa ciuitas, cuius hodie in terris memoria celebratur, non solùm de innocenter, siue etiam mediocriter viuentibus, sed etiam illis, qui post grauia facinora, & flagitia turpia pœnitentiam egerunt, congregatur. Nota quod dixit, *Apprehendi, & vocaui*, hoc est, quod alibi dicitur. *Cœpit Iesus facere & docere* Apprehẽdi, extendens manum: vocaui, prædicans verbum. Nisi enim cælestis ciuitas ab extremis terræ vocaretur, Paul', Petrus, Matthæus, Dauid, Latro, Maria Magdalena, & multi de excellentioribus, nequaquã illic admitti potuissent. *Apprehendi*, inquit, *ab extremis terræ, & à longinquis eius vocaui te.* Longiùs sunt, qui in extremis, quàm qui in longinquis, & magis est apprehendere, quàm vocare. Qui ergo in extremis sunt, apprehẽdũtur: & qui in longinquis, vocantur: quia grauiùs delinquentib' misericordia copiosior exhibetur, dicẽte Apostolo. *Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.* Et Dñs in Euangelio maximè misereri se ait eorum, qui ad se de longè venerunt. Et Sophonias Propheta. *Vltra flumina Æthiopiæ inde supplices mei.* Flumina terram iuxta se positam fructiferã reddunt, & aliquando in bonam, aliquando in malã partem accipiuntur, illos designant, qui doctrina sua alios ad bonum vel malum accendunt: & qui ad bonum, flumina paradysi; qui ad malum erudiunt, flumina Æthiopiæ, quæ nigrũ populum mittit, dicuntur. Qui sunt ergo vltra flumina Æthiopiæ, cum nihil perversius esse videatur, quam peruersitatem, quam quis adimplet opere, etiam & alios docere? Sed gravius est & cogere. Vtroq; genere persecutorum non caruit Ecclesia, sicut scriptum est. *Dedit abyssus vocem suam, altitudo manus suas levauit.* Abyssus sapientes sæculi, altitudo potentes intelliguntur. Illi dederunt vocem cum ad malum suaserunt: isti leuauerunt manum, cum etiam coëgerunt. Qui ergo hic abyssus, illic flumina Æthiopiæ dicuntur. Sed vltra flumina Æthiopiæ sunt, qui levant manum: quia non est dubium, quin peiores sint, qui ad malum cogunt, quàm qui suadent. Cùm ergo de huiusmodi coguntur, de vltra flumina Æthiopiæ supplices Dei veniunt, & cum ABRAHAM, ISAAC, & IACOB, publicani & meretrices in regno Dei recumbunt. Isti sunt semen, quod nisi Dominus sabaoth reliquisset nobis, quasi Sodoma fuissemus. *Bonum semen hi sunt filij regni.* Et iterum. *Omnes enim qui viderint eos, cognoscent illos: quia isti sunt semen cui benedixit Dominus.* Sed quomodo istud semen reliquit nobis Dominus, cum assumpserit sibi? Verè & sibi assumpsit & nobis reliquit; sibi ad gloriam, nobis ad exemplum & interventionem. Ideo enim ab extremis apprehenduntur, à longinquis vocantur, & vltra flumina Æthiopiæ supplices Dei veniunt, vt nos miseri, nos qui in multis & grauibus deliquimus, largam Dei misericordiam tam multis exhibitam, nobis quoque non negari confidamus. Mentior, si non Paulus ita senserit Ait quippe. *Fidelis sermo, quia Christus Iesus venit in hunc mundum peccatores saluos facere: quorum primus ergo sum. Sed ideo misericordiam consecutus sum, vt in me primo ostenderet Christus Iesus omnem patientiam, ad informationem eorum qui credituri sunt illi in vitam æternã.* Ecce, qui se primum peccatorem dicit in vltimis terræ se fuisse confitetur. Vnde non meritis suis se adductum, sed ad ostensionem patientiæ Dei, & informationem nostram, misericordiam consecutum perhibet. Qui ergo conuersionem suam nobis factam esse dicit, seminis gratũ quod nobis reliquit Dominus, ostendit. *Quasi Sodoma essemus, & quasi Gomorrha.* Sodoma interpretatur muta, Gomorrha aspera. Quasi Sodoma essemus, quantum ad prælatos: quasi Gomorrha, quantum ad subditos. Cum enim prælatis verbum prædicationis eripitur, subditi in malis operibus asperantur. Huic intellectui concordat alia sententia eiusdem Isaiæ, in qua dicit. *Audite verbum Domini principes Sodomorum: percipite au-*

Isai. 41. *Media & extrema terræ quid designent.* *Acto. 1.* *Isai. 41.* *Quinam à longinquis vocentur, &c.* *Rom. 5.* *Marc. 8.* *Soph. 3.* *Habac. 3.* *Matth. 13.* *Isai. 61.* *1. Timot. 1.* *Paulus vt in finibus terræ fuerit.* *Isai. 1.* *Isai. 1.*

Isai. 1. *ribus legem Dei vestri populus Gomorrhæ.* Dum enim principes Sodomorum, & populum Gomorrhæ vocat, de taciturnitate prælatos, de perversi operis asperitate subditos reprehendit. Aliter. *Quasi Sodoma essemus, & quasi Gomorrha.* Duo sunt, quæ hominem iustum habere cõvenit, quæ sunt bona voluntas, & opus bonum. Sed opus bonum præcedit tempore, bona voluntas merito. Ait Apostolus scribens ad Corinthios.
2. Cor. 8. *Qui non solùm facere, sed & velle cæpistis.* Qui enim faciunt, sed non volunt, in angaria crucem portant: quia vel timor pœnæ, vel cupiditas gloriæ ad bonum cogit. Quibus per quemdam sapientem dicitur.
Eccli. 18. *Omni dato non des tristitiam verbi mali.* Datum est opus, cui tristitia verbi mali admiscetur: si volũtas bona non fuerit, quæ Deo loquitur. Et quia potius est bonum velle, quàm
Ibidem facere, ideo ait. *Bonum verbum super datum optimum.* Bonum quippe verbum est devotio bonæ
Quid sit bonum verbũ. voluntatis: quæ datum optimum boni operis in conspectu Dei dirigit, & acceptabile facit. Hęc est jus carnium, quod Gedeon supra petram effudit: quod beatus Gregorius in Moralibus pleniùs exponit. Nam sine hac omne sacrificium boni operis siccum est, non medullatum, nec de eo dici potest. *Holocausta medullata offeram*
Psalm. 65. *tibi.* Et, *holocaustum tuum pingue fiat.* Qui igitur
Et 19. non est devotus, sicut Sodoma est, id est mutus: qui autẽ nec operatur, asper est, sicut Gomorrha. Quia ergo ab vtraque peste per semen, quod reliquit nobis Dominus, liberamur: considerantes exempla sanctorum efficiamur lenes tactui Dei bene operando, & clamosi auribus eius; deuotè orando, vt bonum verbum sanctæ deuotionis comitetur datum optimum recti operis, quia vt ait ipse, vtraque cum homine iustificato. Hinc etiã Ieremias admonet dicens. *Levemus corda nostra*
1. Thren. 2. *cum manibus ad Deum*, in cœlos. Quid est corda cum manibus, nisi deuotionem cum operibus? Et ad hęc instructi sanctorum exemplis, ipsorum nos petamus orationibus adiuvari: super omnia confidentes in misericordia domini nostri IESV CHRISTI.

Sermo 4. De Omnibus Sanctis.

Sap. 10. *IVsti tulerunt spolia impiorum, & decantaverunt nomen sanctum tuum, Domine.* Omnium Sanctorum solemnitatem celebrantibus, quorum pars in Angelis, pars verò in hominibus constituta est, qui de hac convalle miseriæ ad illam cælestem Ierusalem peruenerunt, inquirendum est, fratres quomodo de loco horroris ad tam jocũdam habitationem peruenire potuerunt. Dominus in Evangelio docet dicens.
Matth. 11. *Regnum cœlorum vim patitur; & violenti diripiunt illud.* Regnum cœlorum, vt ait beatus Gregorius, locus est iustorum. Quomodo autem non sunt violenti, de quibus dicitur, quia *tulerunt spolia impiorum?* Quod quia mysticè dictum sit, ipsa rerum experientia docet: cùm versa vice iustos magis ab impijs, quàm impios à iustis, spoliari videamus. Impij verò, & dæmones & homines intelliguntur: de vtrisque quomodo à iustis spolientur, dicendum est. Libet ergo beati Gregorij verba, quæ
Grego. hom. 34. in Euãg. ad hoc mihi valeant, in medium adducere, vt quomodo dæmonum impiorum spolia à iustis tollantur, valeamus ostendere. Ipsi quippe Angelo, qui primus est conditus, per Ezechielem
Ezech. 28. Prophetam dicitur. *Omnis lapis pretiosus operimentum tuum* &c. Ecce novẽ dixit nomina lapidum, quia profectò novem sunt ordines Angelorum. Quibus ille Angelus opertus & ornatus extitit, quia dum cunctis agminibus prælatus est, ex eorum comparatione clarior fuit. Quod operimentum tunc perdidit, cum per superbiam dejectus, illorum societatem amisit. Sed hæc spolia justi tollunt, cum per pœnitentiam semetipsos cruciantes, & crudeles sibimet existentes, consortium Angelorum, quod illi per superbiam amiserunt, isti per pœnitentiam assequũtur. Sed & cùm aliquem verbis & exemplis de peccato ad justitiam conuerti faciunt, quasi spolia sua dæmonib⁹ impijs tollunt. Hominibus impijs spolia auferunt, quando mala opera quasi vestimenta sordida abijcere compellunt. De his spolijs habes in Epistola Iudæ Apostoli. *Odientes eam, quæ carnalis est, maculatam tunicam.* Et illa, quæ dilectum suum quærit in canticis canticorum, ita loquitur. *Tulerunt pallium meum custodes murorum.* Quod custodes murorum prælati intelligantur, dubium non est. Qui animæ Deum quærenti pallium tollunt, cùm perversa opera relinquere cogunt. Quo contra per Salomonem dicitur. *Omni tempore sint vestimenta tua candida* id est opera tua munda. Sicut enim vestimenta nudas corporis partes, ne videantur, tegunt, sic bona opera præterita peccata, & malas suggestiones cordi se ingerentes, ab oculis Dei abscondunt. Munda ergo vestimenta bona opera: sordida dicuntur vestimenta mala opera. Hæc sunt ergo spolia impiorum, quæ iusti auferunt, quotiens à malis operibus aliquem conuertunt. Sic dæmonum, sic hominum justi tulerunt spolia impiorum: & decantaverũt nomen tuum, & victricem manum tuam laudaverunt. Meritò quidem. Quòd enim regnum cœlorum diripiunt merito virtutis, sive quod proximis prosint verbo prædicationis: non humanæ virtuti, sed diuinæ potestati ascribendum est. Hinc enim Habacuc sub Nabuchodonosor specie diabolum comminatus est, dicens. *Spoliabunt te omnes, qui reliqui fuerint de populis, propter sanguinem hominis, & iniquitatem terræ.* Qui sunt reliqui de populis, nisi qui viles & abiecti in mundo esse cupiunt, nec inter ceteros apparere quærunt? Qui diabolum spoliant, vel, sicut diximus, societatem Angelorum adquirentes, bene viuendo; vel proximos lucrantes, rectè prædicando. Vt quid hoc? Propter sanguinem hominis. O verè beatus sanguis huius hominis! in quo principatus & potestates spoliantur, in quo mundantur omnia, & sine huius sãguinis effusione nõsit remissio. Hic est ille, qui postibus illitus exterminatorem Angelum arcet à domibus Hebræorum. In Machabæorum libris legimus, quòd ostendebant elephantis sanguinem vuæ & mori, ad acuendos eos in prælium. Quãtò maiorem audaciam animorum debet nobis præbere conspectus sanguinis Christi, ad auferenda spolia impiorum? Non in meritis nostris, sed in huius sanguinis effusione, spei nostræ fiduciam collocare debemus: quod mirabili sacramento in libro Exodi nobis insinuatur: vbi à Domino Moysi præcipitur, vt post omnia indumenta Sacerdotalia, lamina aurea Sacerdoti ponatur in fronte. Nos enim, qui summi Sacerdotis membra sumus, de quibus in Apocalypsi dicitur, quod fecerit nos Deo nostro regnum & Sacerdotes: vestimentis illis, quibus sanctæ virtutes & bona opera significantur, indui debem⁹. Sed post omnia, lamina aurea gesterur in fronte

Right margin notes (right column): *Quæ spolia iusti impijs auferant.* — *Iudæ. v. 23.* — *Cant. 5.* — *Eccle. 9.* — *Habac. 2.* — *1. Mac. 6.* — *Aspectus sanguinis Christi quàm efficax.* — *Exod.* — *Apoc. 5.*

quod est, non in virtutibus, non in operibus nostris, sed in sanguine Christi spê habeamus. Spes enim munimentum est capitis. Vnde Apostolus.
1. Thessal. 5. *Et galeam, spem salutis*. Quòd autem lamina aurea sanguis Christi intelligendus sit, dicit beatus Hieronymus, *Auro enim Legis*, inquit, *sanguis Euangelij pretiosior est*. Super omnia ergo ponatur, vt spes salutis, sed de ipso præsumatur.
Hebr. 19. Hinc etenim Paulus ait. *Fiduciam habentes in introitu Sanctorum in sanguine Christi.* Hinc est, quòd in sepultura defunctorũ, cùm omnia peregerim⁹, quasi post omnia laminam aureã capiti superponimus, dum dicimus.
Oratio Ecclesiæ. *Nec eum patiaris cruciari gehennalibus flammis, quem filij tui Domini nostri pretioso sanguine redemisti.* Benedict⁹ ergo sit sanguis huius hominis, per quẽ nobis tanta præstita sunt beneficia: qui homo est, & Deus, Domin⁹ noster Iesus Christus, Amen.

Sermo 1. In Dedicatione Ecclesiæ.

Exod. 25. HÆc offerre debent filij Israel ad constructionem tabernaculi; aurum, argentum, æs, hyacinthũ, purpuram, coccum bis tinctum, byssum retortam, pilos caprarum, ligna setkim, oleum ad luminaria concinnãda, lapides onychinos,* &c. In dedicatione huius Templi debetis agnoscere, quid sit templum Dñi, quæ ædificatio, & vbi dedicatio eius. Dominus, qui continet cælum & terrã, & quidquid cæli ambitu continetur, non quærit templũ manufactum ad inhabitandum: sed potiùs cõmunẽ caritatem fidelium, qui sunt templum Dei: ac etiã mentes singulorum. Quia verò Ecclesia Dei partim peregrinatur in terris, partim regnat in cælis; ad hoc significandum præcepit Dñs Moysi, vt faceret tabernaculum in deserto, & Salomoni, vt in
Tabernaculi & Templi significatio. Ierusalem ædificaret templum. Tabernaculum, quod mouebatur, significat Ecclesiam, secundùm quod in præsenti peregrinatione est: templũ Ierusalem, quod erit perpetua stabilitate. Tabernaculum fecit Moyses de cortinis decem, & vndecim ciliciis. Porrò cortinæ erant de quatuor coloribus, ex hyacintho, & purpura, cocco bis tincto, & bysso retorta: per quæ significãtur iusti decem præcepta legis in sancta Ecclesia fideliter obseruantes, qui cælestem vitam ducunt in hyacintho, habent patientiam in purpura, caritatẽ in cocco bis tincto, castitatẽ in bysso retorta. Vndecim saga cilicina designant terrena negotia tractãtes: quæ quia sine aliqua macula peccati vix, aut numquam tractari possunt, vndecim dicũtur: qui numer⁹ transgressionem significat: quia denarium, qui perfectus est, transgreditur. Quæ sunt de pilis caprarum: quia necesse est, vt frequenter se peccatores confiteantur. Habent tamen exercitation: quia sustinent ventos, pluuias, & tempestates: id est impetuosos incursus tribulationũ: ne fideles interiores, qui quasi cortinæ sunt in tabernaculo, pulchritudinẽ coloris amittant. Sicut de cortinis ac sagis cilicinis Moyses tabernaculum cõstruxit, sic Salomon de lignis & lapidibus quadratis templum ædificauit, sine sonitu mallei ac securis. Lapides siquidem & ligna non in Ierusalem, sed in alia terra Regis Hiram quadrata, & postea absque ope ferramenti in templo deposita sunt: quia fideles, qui sunt lapides viui, hic quadrãtur, & multis tunsionibus aptantur, vt in cœlesti templo cõuenienter disponantur: & secundùm officia meritorum retributionem capiant præmiorum. De his lapidibus ait Dominus ad Ierusalem per Isaiam. *Ecce ego sternam per ordinem lapides tuos, & fundabo te in sapphiris: ponam iaspides propugnacula tua, & portas tuas in lapides sculptos, & omnes terminos tuos in lapides desiderabiles: omnes filios tuos doctos à Domino.* Lapides in Ierusalem Dominus sternit, cùm fideles quosque in aptis officiis in *Fideles lapides sunt cælestis Ierusalem.*
Ecclesia disponit. Fũdat in sapphiris, qui sunt aërij coloris, cùm iustos cælestẽ vitam ducentes sustentamentum aliorum ponit. Iaspidem propugnacula ponit, qui est viridis coloris: quia illi, qui in fidei viriditate persistunt, & nulla persecutione fuscantur, sunt aliorum defensores in S. Ecclesia. Lapides sculpti portæ dicuntur: quia illi qui quæ prædicant verbis, ostendunt factis, verè sunt aliorũ introductores ad vitam. Hi verè sculpti sũt: quia quæ verbis annuntiant, in seipsis per bonam operationẽ demonstrant. In lapides desiderabiles termini Ecclesiæ ponũtur: quia in omni loco vel tẽpore placent ei iusti in officiis Ecclesiæ fideliter laborantes. Et vt patenter ostendat, de quibus lapidibus agit, vno verbo manifestat, cùm subdit. *Omnes filios tuos doctos à Domino* *Isai. 54.*
Ad opus tabernaculi præcepit Dñs, vt offerrẽt filij Israël, vnusquisque voluntarius ex animo diuersa munera, quæ necessaria erant ad eius ædificationem: quæ enumerat, *Auro sapientia designatur.*
cùm dicit, *aurum*, quod significat sapientiam, quæ trahitur de occultis, & non inuenitur in terra suauiter viuentium. Nõ est enim audita in Chanaan *Iob 28.*
neque visa in Theman: id est in corde terrenis desideriis conturbato, & in animo per negligentiam dissoluto non habitat sapientia. Chanaan cõmotio interpretatur, Theman Auster, & significat dissolutionem, quæ corrumpit mentem, sicut Auster cibos. Hanc sapientiam Doctores sancti præcedentes per contemplationem vsque ad interiora velaminis, de cælestibus afferunt, & in Tẽplo Dei, scilicet in subditis aptè dispensant. Offerunt itaq. Doctores aurũ sapientiæ, argentum dispensatores eloquentiæ: æs, qui perseuerarunt in vera confessione: hyacinthum, qui aërij coloris est, offerunt contẽplatiui, quorum cõuersatio in cælis est: purpuram, quæ regiam dignitatẽ demonstrat, & patientiã designat, offerunt illi, qui regio vigore rebelles motus tam in se, quàm in aliis cõprimunt, sicut *Prouer. 20.*
scriptũ est, *Rex qui sedet in solio iudicii, dissipat omne malum intuitu suo*: & qui in tribulationib⁹ patientiam amplectentes, non deficiunt. Coccus bis tinctus significat ignẽ caritatis: est enim rubei coloris, ac bis tinctus dicitur, propter dilectionẽ Dei & proximi. Hanc afferunt illi, qui ex caritate aliis subueniunt, & non solùm amicos, sed etiam inimicos ꝓpter Deum diligunt: qui ita sunt otiosi in amore Dei, vt non relinquant vtilitatem proximi: sic itẽ sunt proximo vtiles, vt semper sint Deo deuoti ac humiles. Byssus significat castitatẽ. Sicut enim de lino candidum vestimentum multis ablutionibus & attritionibus efficitur: sic caro humana ex se immunda, ieiuniis, vigiliis, & multis afflictionibus attrita, candorẽ castitatis suscipit. Byssum itaque offerunt, qui cælibem vitam in sancta Ecclesia ducunt. Pilos caprarũ, de quib⁹ fiebat cilicium, qui se peccatores confitentur, & agunt in cinere & cilicio pœnitentiam. Ligna Sethim sũt fortes & imputribiles, qui aliorum sunt sustentamentum. Oleũ ad luminaria, qui aliis misericordiam exhibent, Luminaria etiam dicuntur, qui exemplo & doctrina præ ceteris effulgent. Onychinus rubei coloris significat passionẽ martyrij: gemma lucida munditiem boni ꝓpositi: ephod, quod accingit humeros, signũ est bonæ operationis: rationale discretionis, vel mundæ cogitationis, quo

Baruch. 3.

pectus tegitur. Offerűt itaque lapides onychinos ac gemmas, ad ornandum ephod & rationale, qui exemplum pœnitentiæ, & candorem munditiæ ad confirmationẽ bonæ operationis, & sanctæ discretionis aliorum exhibent. Præcepit etiam Deus, vt viri armillas, mulieres inaures aureas offerrent: quia in Ecclesia prælati bonam operationem, subditi debent obedientiam. Hoc tabernaculum in præsenti ædificatur: quia hic ædificat Dn̄s Sion, vt tandem videatur in gloria sua: vbi erit templum de viuis lapidibus, quorum Christus erit fundamentum. Quia ergo ipsum habemus firmamentum, nunc per fidem, in futuro per speciem: nos qui sumus lapides viui, studeamus hic quadrari in disciplina; vt tandẽ in cælesti ædificio mereamur feliciter disponi in gloria. Lapis enim quadrat⁹ quocumque vertitur firmus est: & quadratura firmitas nostra in quatuor virtutib⁹ consistit: vt habeamus iustitiam in subueniendo miseris, prudentiã in præcauendis insidiis, fortitudinem in perferendis molestiis, temperantiam in coërcẽdis delectationibus prauis. Hanc quadraturam in sex lateribus habeam⁹: id est in aperto & occulto, in prosperis & aduersis, in prælatione & subiectione. In omnibus his fideliter laborare, ac rectitudinẽ vitæ tenere debemus: vt in ædificio cælestis Ierusalem feliciter gaudere mereamur.

Tabernaculum in præsẽti, Templũ in futuro fiet.

Sermo 2.

QVia ad festiuitatem celebrandã Benedictionis conuenistis: debetis addiscere, & addiscendo cognoscere, quod celebratis: ne sicut iumta sitis, quæ deferunt frumentũ, non tamen ex eo, nisi paleam comedunt. Sic quidã homines sacramenta diuina exteriùs colunt, & spiritualis intelligentiæ virtutem intimam non capiunt. Apostolus ait. *Templum Dei sanctum est, quod estis vos. Templum* enim *estis Spiritus sancti, qui habitat in vobis.* De hoc templo ait D n̄s Moysi. *Faciant mihi filii Israel sanctuarium, & habitabo in medio eorum: iuxta similitudinem tabernaculi, quod ostendam tibi in monte, & omnium vasorum eius.* Moyses diu habitauerat in mõte cum Dn̄o, & viderat, quanta humilitate & caritate, quanta benignitate ac pietate Angelici spiritus gaudent subesse, ac subiici Creatori suo Deo. Tunc habitatio cælestis tantùm homines in terris, pro modo capacitatis suæ, quẽadmodum Angeli in cælis. Debet enim illis esse seruitutis cõmunis deuotio, quorũ cõmunis est remunerationis præparatio. Et hoc est, ꝙ dicit Deus verbis allatis. Sicut enim Angeli alij præcipiunt, alij obediunt, alij assistunt, alij mittuntur: secundum illud, *Millia millium ministrabant ei, & decies millies centena millia assistebant ei*, sic in Ecclesia, quæ est templum Dei, alij Prælati, alij subditi, alij assistunt in contẽplatione cælestium, alii mittuntur ad dispensationem terrenorũ. De contemplatiuis dicitur. *Sedebit solitarius, & tacebit: quia leuabit se super se*, desiderando cælestia bona. Ab his exigitur, vt non sint voluptuosi, nec curiosi. Voluptuosi, ne per concupiscentiam carnis subtus se cadant, facti equus & mulus: curiosi, ne per auaritiã ad exteriora rapiantur. De actiuis verò. *Sunt administratorii spiritus*, in ministerium missi, non propter se, sed propter eos, qui hereditatem capiunt salutis. Ab his similiter duo requirenda sunt, vt non sint turbulenti, neque fraudulẽti. Turbulenti, societatem fratrũ turbando, siue malo actu, siue superbè respondendo: fraudulẽti, de illis, quæ per eos tractantur fraudem faciendo. Isti sunt duo

1. Cor. 3.

Exod. 25.

Dani. 4.

Thren. 3.

Hebr. 1.

parietes domus Domini in terris. De cõiunctione eorum dicitur. *Melius est sedere in angulo domatis, quàm cum muliere litigiosa.* Angul⁹ est, vbi duo parietes conveniunt: propterea Christus lapis angularis dicitur: quia in eadem persona Deum & hominem sociauit, Angelos & homines in eadẽ pace, Iudæos ac Gentiles in eadem fide. Melius est ergo in angulo domatis, id est in concordia domus Dei habitare, quàm cum muliere litigiosa; hoc est cum amatoribus muliebris vitæ, ac vitiorũ litigia sustinentibus. Alioqui si duo parietes discordant, offendunt in eum, qui dixit, *Hoc est præceptum meum, vt diligatis inuicem, sicut dilexi vos*: nec implent illud, quod beatus Petrus ait. [Castificãtes corda vestra in obedientia, in operibus caritatis.] Non castificant: quia alij contra alios murmurant: etsi non armis, tamen verbis compugnant. Consumunt, & consumuntur, dicente beato Paulo. *Si mordetis inuicem, & comeditis, videte, ne ab inuicem consumamini.* Propterea ait Domin⁹, Fac tabernaculum iuxta similitudinẽ, quam ostendam tibi in monte: vt in eadem pace caritatis, qua gaudent Angeli, gratulentur & homines iusti. Qualiter autem faciendum sit Tabernaculum, ostendit, cùm subdit. Sic autem facietis illud. Arcam de lignis setbim mihi compingite cuius longitudo habeat duos semicubitos: latitudo cubitum & dimidium: altitudo cubitum & semissem. In arca significatur CHRISTVS IESVS. In ista erant tabulæ testamenti: quia in CHRISTO thesauri sapientiæ absconditi: & virga, id est potestas iudicij, & vrna aurea habens manna, id est populus fidelis, sapiens sacramentum corporis & sanguinis eius. Longitudo duorum cubitorum, quia in longanimitate vitæ eius duo perfectè erant: vita & doctrina. Cœpit enim IESVS facere & docere. Nostræ vero vitæ & doctrinæ imperfectio per dimidium cubitum significatur. Vnde Dominus ait. *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.* Et alibi. *Non enim poterant capere, quæ dicebantur.* Dicitur itaque longitudo duorum cubitorum, & dimidij, quia imperfectionem nostram in vita & doctrina suæ perfectioni copulauit, vt nos pfectos faceret. Similiter in latitudine caritatis pefectus erat. Sciebat enim, quantum nos diligebat, & quantum diligebatur à nobis. Eramus itaque imperfecti in scientia amoris, & ipse imperfectionem nostram suæ perfectioni sociauit, vt perfectos nos faceret in caritate. Similiter in altitudine, quæ significat spem. Cùm enim pateretur, & colaphizaretur: certus erat se pervenire ad gloriam resurrectionis. Nos autem incerti. Sunt enim iusti atque sapientes, & opera eorũ in manu Dei, & tamen nescit, homo vtrũ amore dignus sit an odio. Hãc incertitudinem spei nostræ in suæ spei perfectionem copulauit. Sic vbique nos, quamuis debiles & infirmos, sibi associauit, vt quod in nobis impossibile erat, ad perfectionem in eo adduceremur. Hæc arca aurea erat intus & foris: quia decor sapientiæ & caritatis in Christo intus in mente, foris est in actione. Dicit ergo. *Sic autem facietis illud. Arcam de lignis setbim mihi compingite*, id est, patribus sanctis, semen Christum vsque ad humanitatem susceptionis veniẽtem ad nos, in omnibus actionibus vestris, & consilijs vobis præponite, vt ipsum habeatis remedium, & exemplum, adiutorem, & consilium: ipsum cognoscatis creatorem, diligatis Redemptorem, timeatis Iudicem. Ab ipso sit vobis firmamentum con-

Prouerb. 21.

Ioann. 15.

1. Petri. 1.

Galat. 5.

Ioann. 16.

Eccle. 9.

Exod. 25.

stantiæ, & fortitudo victoriæ. Propterea filij Israël contra hostes pugnaturi, erigebant ante se arcam: in cuius eleuatione hostes prosternebantur: hac figura significantes, quod in resurrectione & ascensione Iesu Christi diabolus & membra eius confusionem sustineret. Vnde Moyses cùm eleuaretur arca, dicebat. *Exurgat Deus & dissipentur inimici eius: & fugiant, qui oderunt eum, à facie eius.* Ad similitudinem huius spiritualis templi constructum est hoc materiale, ad cuius dedicationem conuenimus. Factum namque est de lapidibus, qui de montibus sunt ablati, vel de câpis collecti, vel de subterraneis locis eruti. Tunduntur & aptantur malleis, & ferramentis, vt in structura aptè possint ordinari. Inferiores portant superiores, omnes autem cœmento colligantur. Ita sancta Ecclesia templum Dei ex diversis nationibus & generibus hominum construitur: qui de monte superbiæ afferuntur, vel de campis, idest de agresti vita collecti, vel de terrena cupiditate, sicut de subterraneis eruuntur. Isti dolabro pœnitentiæ & disciplinæ tunsi, ponuntur in ædificio Domini, cæmento charitatis inuicê alter alterius onera portantes, collocantur. Superiores portantur ab inferioribus: quia nouissimi habent exemplum & doctrinam à sanctis Patribus, & hæc est successio vsque ad finem sæculi, quasi ad vltimos lapides ædificij Caput huius templi humilius est corpore: quia prælati debent exemplum humilitatis aliis. Iuxta illud Prophetæ. *Quantò magnus es, humilia te in omnibus.* Sonitus signorum signat vocem prædicatorum ad laudem Dei alios inuitantium. In summo ponuntur: quia vita eorum in sublimitate boni operis semper debet conspici, secundum illud. *Super mõtem excelsum ascende, qui euãgelizas.* Qui enim prædicat aliis, non debet esse in imo, i. despicabilis: sed in excelso mõte, i. opere & sermone venerabilis. Fenestræ, per quas lumen infunditur, vitam Doctorum significant. Absit autem à nobis illud: quod de ædificio monstrato Ezechieli dictum est. *Fenestra erant clausæ & terra erat vsque ad fenestras.* Terra ad fenestras, & fenestræ clausæ sunt, quando prædicatores cupiditate temporalium obnubilati, contemnunt alijs infundere lumen diuini verbi.

Psalm. 67. *Spirituale templum ex quibus construatur.* *Eccli. 3.* *Isai. 40* *Ezech. 41.*

Sermo In Aduentu Domini.

Ecclesiæ verba.

E*Cce venit Rex, occurramus obuiam Saluatori nostro.* De aduentu Domini locuturi, dirigamus desideria nostra & studia nostra ad eum, & paremus ei iter, vt in nobis habitare dignetur in præsenti per fidem; & in futuro perducere nos ad eius contemplandam veritatem. Per fidem enim ambulamus, vt ad contẽplationem veritatis peruenire mereamur. Vnde necesse est nobis, vt in fide nostra assiduè Deum veneremur creatorem, diligamus redemptorem, expectemus patienter remuneratorem. Homo namque ad Dei imaginẽ creatus, factus est ad Deum, & mundus propter eum, scilicet vt homo seruiret Deo, non Dei necessitate, sed sua vtilitate: & mundus subueniret homini in opportunitatibus. Sic omnia erant ad vtilitatem hominis; & Deus, in quo haberet perfectum gaudium: & mundus, à quo necessitatis acciperet subsidium Postquam verò homo Deũ deseruit peccando, & in miserabile corruit exilium; omnia quæ ei fuerant prospera, facta sunt aduersa. Nõ enim potuit perfectum habere gaudium in Deo; & laborem & dolorem inuenit in mundo. Propterea diabolus inuenit eum sine protectione, & traxit ad exitium miserabile. In hoc casu factum est totum malum, peccatum scilicet & suppliciũ, culpa & pœna, malitia & miseria. Peccatum quidem, siue culpa, vel malitia, nihil aliud est, quàm defectus voluntari⁹ à summo bono. Supplicium; vel pœna, vel miseria, labor inuoluntarius in vltimis malis. Quia enim homo à summo bono cecidit voluntarius, meritò in vltimis malis punitur inuitus. Cecidit non ad malas naturas; sed malè: ideo malè, quia contra naturam deserto superiore bono adhæsit inferiori; & efficitur miser, licet assequatur, quod cupit: quia priuatus à bono meliore. Vnde vox eius est pœnitẽtis & miseriam cognoscentis. *Circumdederunt me dolores mortis: torrentes iniquitatis conturbauerunt me. Dolores inferni circundederunt me.* Dolores mortis mortalitas & passibilitas, iudiciun pœnæ; post hæc huius mundi vanitas, quæ impellit ad actionem culpæ. Tandem sequitur dolor gehennæ. Sic homo factus similis Angelis vitio suo comparatus est iumentis insipientibus. Itaque perijsset vt iumentum, & etiã plusquam iumentum; nisi clementia diuina misericorditer ei medicamentum procuraret. Culpa tamen hominis absq; satisfactione remitti non debuit: satisfactionem autem non potuit facere nisi Deus, nec debuit nisi homo. Factus est igitur Deus homo. Vnde Ecclesia in Canticis. *Dilectus meus candidus & rubicundus, electus ex millibus.* Candidus claritate deitatis, rubicundus sanguine passionis. Electus ex millibus, quia eo excepto nullus inuentus est idoneus redemptionem humani generis adimplere. In Apocalypsi quoque Ioannis non est inuentus in cœlo, nec in terra, neque subtus terram; qui posset aperire librum, nisi agnus, quem vidit Ioannes stantem in medio throni, & seniorum, & quatuor animalium. Hic agnus Christus intelligitur. In medio throni, & seniorum, & quatuor animalium, quia paratus hominibus subuenire, & ab omnib⁹ participari. Hic venit per assumptam humanitatem; & accepit de dextera sedentis in throno librum. In throno, idest à Verbo sibi vnito. Hic enim homine assumpto, Deo non consumpto, librum aperuit: idest redemptionem generis humani adimpleuit; & soluit signacula, idest omnia sacramẽta redemptionis humanæ significatiua complendo reserauit. Hic est agnus, qui vicit leonẽ peruersè genus humanum deuorantem. De cuius Incarnatione dicitur. *Medicina omniũ in festinatione nebula*: idest, salus omnium in Christi humanitate, quam vocat Daniel nebulam totam terrã tegentem. Et quia in eo salus hominis, ideo voluit Dominus Iesus Christus signis & Propheticis scripturis longè aduentum suum prænuntiari: vt saltem in eius fidem consolarentur, qui ipsius præsentiam corporalem habere non meruerunt. Quæ omnia in Christo completa sunt. Dicit enim Apostolus. *Quotquot enim promissiones Dei sunt, in illo*, id est in Christo *est*, idest adimpletæ sunt. De Sacramentis idem *In ipso omnis plenitudo diuinitatis habitat corporaliter* Hæc est veritas figuralis legis, & corpus vmbrarũ est in Christo. In eo quod eduxit Moyses filios Israël de Ægypto per mare rubrum, significatum est, quòd Christus liberaret populum suum de inferno per baptismum. Ibi plenitudo diuinitatis fuit vmbratiliter, siue figuraliter; sed in Christo veraciter & corporaliter. Ibi enim significatum est,

Peccatũ est defectus, à Deo. *Psalm. 17.* *Cant. 5.* *Apoc. 5.* *Eccli. 43.* *2. Cor.* *Coloss.*

quòd Christus compleuit. In hoc quòd Iosue introduxit filios Israël in terram promissionis, significatũ est, quòd Christus captiuitatem nostram ducens in cælum captiuã; ascendens in altum, humanitatem nostram in terra viuentium collocavit. Ibi vmbra & figura, in Christo corpus & veritas. De signis & promissis licet inæstimabiliter sensus nostri capacitatem excedant: aliqua tamen ad ædificationem nostram ponenda sunt. Legitur in Exodo, quia cùm Moyses duceret oues ad interiora deserti, apparuit ei Angelus in igne rubi, qui videbatur ardere; & non comburebatur. Qui cùm vellet accedere

Exod. 3. ad visionem magnam, dictum est ei. *Solue calceamentum de pedibus tuis.* Hac visione consolatus Moyses & corroboratus, Pharaonem, quẽ priùs fugerat, aggressus est; Ægyptum percussit, & liberauit populum Dei. Ignis significat Deitatem.

Deuter. 4. Isai. 33. *Deus enim noster ignis consumens est. Quis poterit habitare de vobis cum igne deuorante? Aut quis habitabit cum ardoribus sempiternis? Qui ambulat in iustitijs, & loquitur veritatem.* Rubus est humana natura spinis peccatorũ obsita, & est ignis in rubo, Deus in homine, diuinitas in humanitate. Qui spinas peccatorum combussit, & integritatem naturæ conseruauit. Hæc visio verè magna, amplectenda, & salubris, in qua habemus remedium & exemplum virtutum, & vitam, victoriam, & coronam. Sic enim Deus conuersatur in terra, homo ascendit in cœlũ, Angeli hominibus, homines Angelis in pace associati sunt, Deus hominibus reconciliatus est, diabolus confusus, conuersatio cælestis in terra plantata est.

Coloss. 1. Hic agamus gratias Domino Deo nostro, *qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnũ filij dilectionis suæ, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi.* Sapientiæ de diuinis, scientiæ de humanis. Sapientiæ de diuinitate Verbi, scientiæ de humanitate Christi. Hoc confirmat Euangelista dicẽs.

Ioan. 1. *Vidimus eum plenum gratia & veritatis:* vt gratia ad scientiam, veritas ad sapientiam referatur.

Incarnatio summa gratia. In rebus enim ortis illa est sũma gratia, quòd homo coniunctus est Deo. In rebus æternis summa veritas rectè tribuitur Dei Verbo, ꝙ est plenum gratiæ & veritatis. Id actum est, vt ipse sit pro nobis in rebus temporaliter gestis, cui per fidem mundamur, vt eum stabiliter contemplemur in rebus æternis. Ipse nobis fidem de temporalibus inserit, ipse de æternis exhibet veritatem. Scientia ergo nostra Christus est, sapientia quoque nostra idem Christus est. Ipse nobis fides in rebus ortis, ipse veritas in rebus æternis, per ipsum pergimus, ad ipsum tẽdimus: per scientiam ad sapientiam, per fidem ad veritatem: ab vno tamen eodemque Christo non recedimus, in quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi. Hæc visio apparuit Moysi, cùm duceret oues ad interiora deserti: quoniam ille dignus est hãc visionem agnoscere, qui sensus suos innocuos abstrahit à concupiscentia temporalium, & inducit in amorem & cognitionem cœlestium. Cui volenti accedere dicitur, vt soluat calceamentum de pedibus suis, idest carnalia & mortifera desideria auferat de

Exod. 3. operibus & affectibus suis. *Terra enim in qua stas, terra sancta est.* Hæc est fides Christiana, quæ iustificat impium. Hac visione nos corroborati & confirmati, Pharaonem & Ægyptum, idest principem mundi & ipsum mundum poterimus superare, & populũ Dei liberare, in nobis & in aliis. Vt autem de Ægypto egrediamur, ipse idem Iesus Christus est nobis columna ignis in nocte, colũna nubis in die. *Christus nobis columna ignis & nubis.* In nocte, tenebras nostras illuminando; in die, contra æstum tentationum refrigerium præstando: vt confidenter dicamus,

Dominus illuminatio mea & salus mea. &c. *Psalmi. 26.* De hac nube Prophetauit Isaias dicens. *Isai. 19.* *Ecce Dominus ascendet super nubem leuem, & ingredietur Ægyptum; & mouebuntur simulacbra Ægypti à facie Domini: & concurrere faciet Ægyptios aduersus Ægyptios, & dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius.* Ascendit super nubem leuem, assumẽdo carnẽ, in qua diuinitas latuit; leuem, idest nullo peccati pondere prægrauatam. Ingressus est Ægyptum, quia venit in hunc mundum peccatores saluos facere. Mota sunt simulachra Ægypti à facie Domini, Qui enim priùs erant cultores Idolorum, conuersi sunt ad cultum Dei. Cultus idolatriæ dissipatus est, & cultus Dei exaltatus est. Quod bene significatũ est in eo quod arca Domini introducta in templo Dago, simulachrum Dagon inuentum est primò & secundò corruisse, & tertia vice solum dorsum apparuit, abscisso capite, & amputatis palmis. Per arcam Christus, per Dagon cultus idolatriæ, designatur. Præsente arca simulacrum corruit semel & secundò,

Aduentu Christi idola destructa. quia adueniente Christo, & eius doctrina manifestata in mundo, cultus idolorum paulatim cessauit; tandem abscisso capite & palmis solum dorsum inuentum est; quia & diabolus, qui est caput idolatriæ victus est, & principis huius mundi manus abscissæ sunt, quia opus idolatriæ amputatum est. Remansit solum dorsum, quia fuga eius relicta est.

Isai. 19. *Et concurrere faciam Ægyptios aduersus Ægyptios.* Hoc patenter legitur in Euangelio, vbi Dominus ait

Matth. 10. *Veni separare hominem aduersus patrem suum, & filium aduersus matrem suam, & nurum aduersus socrum suam: & inimici hominis domestici eius.* Et, *dirumpetur spiritus Ægypti in visceribus eius,* & sapientia secularium, clarescente doctrina Christiana, in ipsis dissipata est. Quia ergo tantam salutem ex aduentu Christi cõsecuti sumus; paremus ei corda & corpora nostra, fide & dilectione suscipientes eum. Diligamus remedium, quod nobis attulit, & imitemur exemplum; quatenus peruenire mereamur ad præmium, Amen.

Sermo In Natiuitate Domini.

1. Timo. 1. FIdelis sermo, quia venit Iesus in hunc mundum peccatores saluos facere. Venit quidem, non inermis, sed cũ gladio & igne. Cum igne, vt succenderet spineta vitiorum, cum gladio, vt amputaret superflua malorum. Cum igne, vt succẽsis spinis terram cordis humani fructiferam faceret: cum gladio, vt turpitudines percutiendo auferret. Terra siquidem nostra in Adam spinas & tribulos protulit; in Christo salutem humani generis attulit. In Adam maledicta, in Christo benedicta. In Adam à paradiso corruit in exilium, ab exilio per mortem in infernum. In Christo ex morte meruit resurrectionem, & per resurrectionem beatam immortalitatem. Ad hanc excolendam attulit ignem illuminantem & fructificantem: & postea gladium occidentem & viuificantem. De igne aliàs. De gladio videamus.

Acto. 10. Legimus in Actibus Apostolorum, quia Petrus deferens gladium verbi aduenerat Ioppen, & esuriuit cibum corporalem. Parantibus autem socijs ascendit in cœnaculum vt oraret, & acciperet

cibum spiritualem. Et verè orauit. Tanto namque amore affectus est, vt à corporeis sensibus abalienaretur. Illi sic affecto & in extasi posito vas desuper admodum lintei quatuor lineis detentum ante eum submissum est. Et erat vas replerum omnibus generibus animalium, scilicet quadrupedum, reptilium, & serpentium. Tunc facta est vox ad eum dicens. Surge Petre, macta & manduca. Ille verò in lege eruditus, multa ibi videns, quæ per legem velut immunda reprobabantur, exhorruit, & ait. Obsecro, Domine, nũquam commune & immundũ intrauit in os meum. Et vox ad eum. Quod Deus mundauit, tu ne commune dixeris. Sic ter factum est, & postea vas in cœlum receptum est. Petrus verò ad se rediens, quid visio illa portenderet, ambigebat. Sed cùm descenderet de cœnaculo, Spiritussanctus dixit ad eum. Ecce tres viri quærunt te; vade cum eis, quia misi eos. Tunc temporis erat Cornelius quidam diues in Cæsaræa Gentilis, qui orationibus & eleemosynis frequenter & deuotè Deum interpellabat, vt viam veritatis ei ostenderet. Cùm autem orasset, apparuit ei Angelus, dicens, vt mitteret Ioppe, & vocaret Petrum, & eius præceptis obediret. Qui misit tres legatos: quibus venientibus Ioppen Petrus obuiauit, cum illis iuit Cæsareã. Et cognouit visionem suam, & exposuit. Et nos eam exponamus. Petrus significat Doctores Ecclesiæ. Vas linteum figuram mundi tenet: qui quatuor partibus, quasi quatuor lineis, subnixus est. Hic mundus non hominum, sed bestiarum plenus dicitur. Hic videnda est mirabilis conditio nostra, & miserabibis mutatio nostra. Etenim in conditione nostra similes sumus Angelis; in mutatione nostra comparati sumus bestijs. *Homo cùm in honore esset, nõ intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis.* Propterea in Isaia ait Dominus Iudæis. *Quis est iste liber repudij, quo dimisi matrem vestram; aut qui est creditor meus, cui vẽdidi vos? Ecce iniquitatibus vestris venditi estis; & sceleribus vestris dimisi matrem vestram: quia veni, & non erat vir; vocaui, & nõ fuit, qui audiret.* Ac si dicat. Non dedi libellum repudij, vt matrẽ vestram Synagogã dimitterẽ: verùm illa in sceleribus suis dimisit me, vadens post amatores suos. Nec detentus aliquo debito compulsus sum vos vendere: imò sub peccato venundati estis spontaneæ voluntate. Super hæc omnia contuli vobis spirituale bonum; quia veni in carne humana. Veni dico, sed non erat vir: hoc est, inueni non rationales, sed quasi bestias in deserto. Quid enim de Prælatis dicitur? *Leo rugiens, & vrsus esuriens, princeps iniquus super populum pauperem.* Quid de malis subiectis? *Genimina viperarũ, quis demonstrauit vobis fugere à ventura ira?* Sicut enim viperæ parentes suos occidunt, sic mali subditi vel opere vel sermone prælatos suos interficiunt. Quid de luxuriosis? *Factus est Ephraim quasi equus emissarius: vnusquisque ad vxorẽ proximi sui hinniebat.* Et alibi. *Carnes asinorum carnes eorum.* Et item. *Computruerunt iumenta in stercore suo.* De infidelibus & repugnantibus. *Nolite dare sanctum canibus.* Et de voluptuosis & negligentibus, *neque margaritas mittatis ante porcos.* De omnibus, *Visio quadrupedum in deserto; vel onus iumentorum Austri.* Ecce quomodo homo iumentis insipientibus comparatus est; & tamen pius & misericors Dominus dicit in Osee Propheta, tempus gratiæ annuntians. *In die illa,* inquit, *percutiam fœdus cum volatili cœli, & cum bestia agri, & cum reptili terræ:* de superbis humiles faciendo; de rudibus & incultis doctos & sapientes: de cupidis, & terrenis adhærentibus caritate feruentes: *& arcum, & gladium, & bellũ,* scilicet omne studium belligerandi, *de terra auferam,* & ad pacem meam reducam. Vnde dictũ est Petro. *Surge Petre, macta & manduca.* Surge à torpore negligentiæ; macta, occide, manduca, id est adiunge corpori Ecclesiæ. Macta, scilicet verte impios, & non erunt. Occide peccatores, vt viuant iusti; occide superbos, vt humiliter viuant: occide luxuriosos, vt in castitate fulgeant, & sic de ceteris. Petrus respondit carnaliter, & secundùm legem, commune non intrasse in os suum: & dictum est illi spiritualiter. *Quod Deus mundauit, tu commune ne dixeris.* Nõ enim desperandus est peccator apud illũ, qui facit mundum de immundo conceptum semine: qui sola gratia iustificat impios. Surge Petre, percute gladio. *Maledictus enim qui prohibet gladium suum à sanguine,* ait Ieremias. Opera autem carnis & sanguinis regnum Dei non possidebunt. Hæc gladio verbi Dei amputanda sunt. Gladius siquidem Domini deuorabit carnes. Sic Moyses vitulum conflatilem confregit & combussit, & contriuit in puluerem, & potum dedit filijs Israel. Idem per vitulum, quod per discum significatur. Vitulus corpus diaboli. Hic primùm frangend⁹ est per humilitatem; postea comburẽdus, vt forma maligna in eo confundatur: inde comminuendus, vt omnis malitia in eo destruatur: & post potandus à filijs Israel, vt corpori Ecclesiæ associetur. Vas pendens ter apponitur; quia in fide sanctæ Trinitatis mundus conuertendus erat. Hac visione cognita Petrus perpendens, quia non solùm Iudæis, sed & Gentibus debitor erat, Cornelium & familiam eius baptizauit.

Act. 10. — Visio Petri moraliter explicata. — Psalm. 48. — Isai. 50. — Christus viros non inuenit. — Prouerb. 28. — Matth. 3. — Ierem 15. — Ezech. 23. — Ioel. 1. — Matth. 7. — Isai. 30. — Osee 2. — Act. 10. — Ibidem. — Ierem. 48. — Exod. 32.

Sermo In Annuntiatione Dominica.

DEscendet sicut pluuia in vellus, & sicut stillicidia super terram. Sicut vellus ex pluuia nullam corruptionem, sed ablutionem suscipit: sic nec Virgo ex susceptione Verbi. Et sicut stillicidia humectant terram, & fructiferam reddunt; sic & Christus doctrina sua quasi pluuia salutari infudit, & ad fructum pietatis præparauit. Hic mittit nos ad historiam. Legitur namque quod Gedeon iturus ad bellum contra Madianitas, signum petiuit, vt posito vellere in area, vellus compleretum, & area sicca inueniretur. Postea petiuit contrarium signum, vt vellere exsiccato, area compluta esset. Vellus cõplutum populũ Iudaicũ significat, qui prius legem & Prophetas, & visiones Dei, & gratiam spiritualẽ, quasi pluuiam salutarem suscepit. Area sicca Gentilitas in toto orbe terrarum à diuino cultu & cognitione Dei arida. Postea verò in aduentu Christi vellere siccato area compluta est: quia cæcitas ex parte contigit in Israel, vt plenitudo Gentium intraret. Alioqui non saluaretur Niniue, nisi cucurbita aruisset: id est, nisi figuræ legalium obseruãtiarum euacuarentur veritate patefacta, mundus non saluaretur. Hoc signo Gedeon confirmatus perrexit ad bellum. Cùm verò exercitus eius siti æstuaret, duxit eos Angelus ad aquam; & illos qui flexo genu bibebant aquas separauit; alios verò qui manu lambebant retinuit, qui fuerunt trecenti: quibus dedit tubas in dextera, & lagenas in sinistra. Postea cùm venissent super exercitu

Psalm. 71. — Iudic. 7. — Vellus & area Gedeonis quid designent. — Iona 4.

hostium, sonuerunt tubis, fregerūt lagenas, emicuerunt lampades, & hostes conuersi sunt in fugam. Gedeon interpretatur circuiens in vtero, de quo dicitur. *Gyrum cœli circuiui, & in fluctibus maris ambulaui.* Iste omnia circuiens & comprehendens, in vtero Virginis cōprehensus est. Porrò Madian interpretatur Dei judicium; & significat dæmones, qui iusto Dei judicio corruerunt, & æternaliter damnati sunt. Procedit Gedeon cum exercitu ad bellum, id est Christ⁹ cum fidelibus. Per aquam vbi probātur, sancta Scriptura intelligitur. Illi qui aquam flexo genu bibunt, id est qui Scripturam sacram intelligunt, & operari renuunt (quæ operatio per genu intelligitur) à sanctorum cōsortio separantur. Qui verò recto genu bibunt, id est, qui sic intelligūt, vt operātur, ad bellum ire cum Christo apti sunt. Numerus trecentorum significat quòd perfecti sunt in fide Trinitatis, & imitatores Dñicæ passionis. Vnde Tau litera in Græco hunc numerum exprimit, quæ est figura Dominicæ crucis. Procedunt itaq; cum Gedeone Martyres, qui in tempore certaminis tubis sonuerunt, quia veritatis doctrinam annuntiaverunt. Fregerunt lagenas, quia corpora sua ad supplicia tradiderunt. Fractis lagenis emicuerunt lampades; quia ex passione Martyrum crebra miracula apparuerunt. Sic sonuerunt tubæ, vt lagenæ frangerentur: quia prædicauerunt, vt morerentur: mortui sunt, vt miracula suscitarentur: miracula facta sunt, vt hostes territi fugarentur. Et notandū, quòd hostes ante tubas steterunt; sed fugerunt ad confractionem lagenarum, & ad coruscationem miraculorum. Vnde vox Martyrum. *Sicut crassitudo terræ erupta est super terram, dissipata sunt ossa nostra secus infernum.* Sicut enim crassitudo terræ ad hoc eruitur, vt terra impinguetur; sic corpora Martyrum iuxta voluntatem peccatorum tradita sunt morti, vt Ecclesia sancta fecundaretur. Sic Gedeon noster per mortem Martyrum hostes superauit: sic quotidie, per opera iustorum hostes superat, & Ecclesiam fructiferam reddit. Habent enim iusti in dextera tubas, id est in potiori dilectione vocem diuini sermonis: in sinistra lagenas, idest curam carnis in minori cura. Verbum enim Dei præponendum est curæ carnis. Tubis insonant, cùm verbum Dei vita & doctrina annuntiant. Lagenas frangunt, cùm corpora sua cum vitijs & concupiscentiis crucifigūt. Lampades coruscant, quia animæ superata carnis tentatione ad contemplationem exurgunt, secundùm illud beati Iob. *Homo ad laborem nascitur, & auis ad volatum:* id est, quantò exterior homo magis labore afficitur, tantò magis anima quasi auis ad alta euolat. Sic iusti in sonando tubis, & crucifigendo carnem cum vitijs & concupiscentijs, & exurgendo ad deuotionem contēplationis hostes in fugam conuertunt: quia tentamenta diaboli, & desideria mundi, & carnis incentiua deuincunt. Sic igitur descendit idem Christus sicut pluuia in vellus; quia natus est sine Virginis corruptione: & sicut stillicidia stillantia super terram; quia inebriauit mundū pluuia salutaris doctrinæ, hostes fugauit, & populum Dei liberauit. Ita dæmoniacæ iugum seruitutis confregit: & iugum, idest potentiam abstulit; & sceptrum, idest dominationem destruxit, sicut in die Madian, & sicut in illa historia figuratum est.

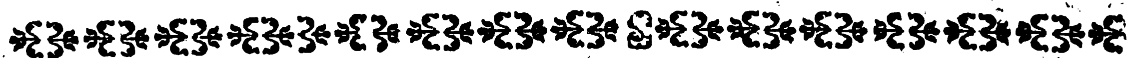
Eccli. 24. — *Literà T figura est crucis Christi.* — Psalm 140. — Iob 5.

Sermo De Sacramento Altaris.

BEatus qui comedit panem in regno Dei. Hic est panis, qui cor hominis confirmat; qui sanat ægrotos: qui surdos facit audire, & mutos loqui. Hic est, qui Angelos pascit, vt gaudeāt in patria: peregrinos reficit, ne deficiant in via. Hic de cælo nobis datus est, & de terra ortus est: quia Dominus dedit benignitatem, & terra nostra dedit fructum suum. Boni saporis est, dulcis super mel & favū: habens omne delectamentum, & omnē saporem suauitatis. Is mirę pulchritudinis, in quē desiderant Angeli prospicere Iste à prudentibus sæculi absconditur, laborantibus in vinea pmittitur, perseuerantibus datur. Iste, quia filiorū est, non datur canibus, i. murmurantibus, & inuicē mordentibus Non datur porcis, i. gulosis, & luxuriosis: non mercenariis, qui solum temporalis mercedis expetunt panem: sed filiis, vt sit eis medicina & viaticum in via; lætitia & præmium in patria. Hunc panem quicūque manducauerit, in regno Dei manet in æternum: qui nō gustauerit, morietur. Pro hoc pane vitæ acquirendo exivit Abraham de terra sua, crucifixus est Petrus, Paulus occisus, Laurentius igne crematus. Pro hoc pane manducant electi panem doloris; cùm pro Christo delectātur in miseriis, & de terra sua spinas & tribulos nitūtur euellere, vt sit apta semini diuino. Hunc promittit Dñs perseuerantibus, dicens. *Vincenti dabo manna absconditum, & calculum candidum, & in calculo nomen scriptum, quod nemo scit, nisi qui accipit* Manna apertum manducauerunt filij Israël in deserto, & mortui sunt: at manna absconditum Christus est. Hic est panis, qui de cælo descendit, & dat vitam mundo. Abscōditum, quia in priori manna per significationem latuit. Videamus quomodo Manna de cęlo in circuitu castrorū descendit: & erat minutum, in similitudinem albæ pruinæ. Hoc colligebant filij Israël ad mensuram gomor. Qui eā colligentes vltra statutam mensuram, inuenerunt cōputruisse, & ebuliisse vermes. Manna in campis durabat, donec sol incalesceret: eo incalescente māna liquefiebat. In sexta feria duplū colligebatur, ad op⁹ præsentis diei, & sabbati: in sabbato enim non inueniebatur in campis: & quod ad op⁹ sabbati colligebatur, non putrescebat. Per hęc ōnia Christus bene significatus est. Manna de cęlo, & omnipotens sermo tuus, Domine, à regalibus sedibus venit. In circuitu castrorum: quia dat⁹ est ad defensionem omnium fidelium. Minutum: quia verba Incarnationis eius subtiliter discutienda sunt. In similitudine quoque albæ pruinæ. Ipse enim est, qui refrigerat omnem ardorem cupiditatis, & dat candorem castitatis. Hunc panem colligunt filij Israël ad mensuram Gomor: quia iuxta præceptum statutum, scilicet in vitæ munditia debent ad hunc panem accedere fideles: alioqui qui manducat indignè, iudicium sibi manducat. Quicumque enim quærit Christum, non propter Christum; meritò Christus, qui est salus alijs, illi vermis & putredo efficitur. Hic videndum est, quia quidam quærunt Christum, & non inueniunt; quidam quærunt, & inueniunt, sed non proficiunt, imò reprobantur: quidā quærunt & inueniunt, & saluantur. Quærunt & non inueniunt, quibus dicitur. *Quæretis me, & non inuenietis: & in peccato vestro moriemini: & vbi sum ego, vos non potestis venire.* Christus enim iustitia est, & ideo mali non inueniunt eum, quia remanent in iniustitia: Christus in caritate,

Luc. 14. — *Christus panis est Angelis & hominibus.* — Apoc. 2. — Exod. 16. — Ioann. 7.

ritate, ad quā non possunt accedere auari: Christus in simplicitate & bonitate, vbi maleuoli & duplices non possunt accedere. Quidquid enim mali faciunt, vel ideo faciunt, vt bene sit eis, vel vt malè non sit eis. Cùm autem faciunt aliquid, vt bene sit eis, & ideo malè est eis, quærūt Deum, sed non inueniunt. Alij quærunt, & inveniunt, sed non proficiunt: quia non ad hoc quærunt, vt habeant, sed vt vendant vel occidant: sicut Iudas ad hoc quæsiuit, vt venderet; & Iudæi ad hoc vt occiderent. Boni verò quærunt & inueniunt, & saluantur, sicut dicitur. *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* (Sap. 1.) Sic Maria Magdalena quæsiuit mortuum, & invenit vivum: (Ioann. 20.) quia qui quærunt eum non ad vsum temporalis vitæ, sed æternæ, inuenient eum in glorificatione. Manna erat in campis, donec sol incalesceret: quia tamdiu habebimus Christum in sacramento, quoadvsque appareat idem, verus sol iustitiæ, & tunc cum illo apparebimus in gloria, & sine sacramento eo perenniter perfruemur. Erat omnis saporis hoc manna palato, afferens saporem cibi eius, quem quisque cuperet. Sic & Christus noster cùm dignè sumitur, sapit palato animæ fideliter sumentis remissionē cuiuslibet peccati, à quo desiderat liberari. In sexto die duplum colligere, est diuina mandata implere: vt ipsum in præsenti habeamus protectorem, in futura requie gloriosum remuneratorem. Est enim nobis in via adiutorium, qui & in patria erit perenne præmium. Adjutorium tale est. *Firmamentum est Dominus timentibus eum.* (Psal. 24.) Præmium tale est, *Et testamentum ipsius,* id est cōtestata[illegible]o, *vt manifestetur illis.* Sequitur. *Et, dabo il[illegible]m candidum* Calculus lapis lucid⁹ & solid[illegible]gnificat immortalitatē & impassibilitatem corporum. In eo erit nomen novum scriptum: quia tunc filij Dei verè vocabimur, & erimus. *Quod nemo scit nisi qui accipit.* Ante enim quàm veniamus ad illam claritatem, non poterimus cognoscere filiorū Dei dignitatem. Dicit itaque, *Vincenti,* id est perseveranti, *Dabo manna absconditum,* (Ibidem.) id est meipsum, in præsenti ad gratiam, in futuro ad gloriam. In præsenti, in sacramentis: in futuro, in revelatione supernæ claritatis; *& dabo illi calculum candidum*: scilicet impassibilitatem, & ibi *nomen novum* scriptum diuinæ filiationis. *Quod nemo scit, nisi qui accipit.* Quia in accipiendo, reuelationem & libertatem filiorum Dei suscipiemus

DICTA D. SERLONIS ABBATIS SAVINIACI.

Id est, Sententia eius, in quosdam Scripturæ locos.

Exod. 7. & sequent.

Plaga Ægipti moraliter exposita.

INDVRATVM *est cor Pharaonis, &c.* Pharao, qui populum Dei Moysi dimittere promisit, nec tamen dimisit; illos designat, qui vitæ melioris emendationem promittunt, nec culpam dimittunt: & non in spiritu columbino contritionem cordis, sed in voce coruina dilationem quærunt. Quorū terra diuersis plagis affligitur, nec emollitur: sed consuetudine peccandi magis ac magis induratur. Tunc enim Dominus aquas in sanguinem conuertit; cùm de rerum causis aliquis carnaliter sentit. Terra producit ranas: cùm in aliquo garriēti dominatur vana loquacitas. Cænomia siquidem & scynifes, sunt importuni mētis impet⁹, & canini mores. Mors pecorum, mortem designat cogitationum, quæ pecoribus assimilari solent, quando rationabili intellectu carent. Sic enim homo comparatus est iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Sexta plaga, est cùm tument vesicæ, viscera corrumpūtur. Quod fit, dum mentis interiora tument odio, itaque ebulliunt. Plaga vero grandinis in fructibus, iniquitatem manifestam designat in operibus. Plaga locustæ instabilitas est animæ. Quæ ore lædit, cùm detrahit; dat saltus, dum ad carnales se extendit affectus. Plaga siquidem tenebrarum cæcitatem designat animarū. Quæ palpabiles esse comprobantur, dum peruersa quæ mens cogitat, opere perpetrantur. Hoc enim palpabile est, quod manū tangi potest. Nota, quòd inter plagam grandinis, & plagam tenebrarum, media ponitur plaga locustarum. Ab iniquitate etenim, quæ designatur per grandinem, fit quasi saltus locustarum ad æternæ damnationis cæcitatem. Nouissima plaga est mors primogenitorum. Primogenita siquidē mentis moraliter sunt voluntas, & intentio cuiuslibet operantis. Dum enim voluntas & intentio corrumpuntur: quasi primogenita Ægyptiorum morte percutiuntur.

TOndebatur Absalon semel in anno, & tunc crines suos ponderabat ducentis siclis pondere publico. (2. Reg. 14.) Appetitus carnis cæsariem nutrit, quia cogitationum superfluitatē producit. Quæ cæsaries grauat mentem, dum deprimit terrena inhabitatio sensum multa cogitantem. Qui tonsus semel in anno ducentis siclis crines pōderat, quando in omni spatio vitæ suæ cupiditatibus semel renunciat, & hoc in fine. Tunc enim tantū ab his quæ possidet spoliatur, quando succisione mortis vltimæ à terrenis separatur. Pōderat autem plus terram quàm cœlum: plus enim amat esse in domo lutea, quàm in non manufacta, quę est in cœlis: in trāsitoria, quàm in æterna; & hoc pondere publico, non pondere sanctuarij. Audi pondus sanctuarij, pondus Pauli. *Cupio,* inquit, *dissolui & esse cum Christo* (Philip. 1.) Audi pondus publicū. *Væ habitantibus in terra,* (Apoc. 8.) non illis qui corpore habitant, sed qui corde amant.

IN lectulo Iacob ad caput ponitur lapis: nō pluma leuitatis, (Genes. 28.) quæ vento superbiæ rapitur, cum dicitur. (Isai. 14.) *Ponam sedem meam ad Aquilonem, similis ero altissimo.* Iacob in itinere sub capite lapidem posuit, & dormiuit, scalam vidit, Angelos ascēdentes, & Dominum innixum scalæ. In itinere dormit, qui in trāsitu vitę præsentis oculos quos ad concupiscendum aperuerat, ab appetitu secularium claudit. Videt Angelos, quo desiderio super se Deo inhæreant, quantò caritatis affectu nobis infirmis condescendant. Videt & Dominum innixum scalæ, vt videat, si est intelligens, aut requirens Deum. Nec mirum si hæc videat, qui caput in lapide posuit; id est mētē in Christo;

2. Reg. 1. *Cum reuerteretur Dauid à cæde Amalech: & maneret in Sicelech: venit homo de castris Saul ad Dauid, &c.* Cùm enim reuerteretur Dauid à cæde Amalech, venit ad eũ homo de castris Saul: quia dum post mortificationem vitiorum iterũ carnis appetitus animum pulsat: non tantũ proprios lapsus nunciat, sed etiam aliorum defect⁹ narrat: vt per exempla maiorum ad voluptatem carnis inclinet mentes minorũ. Quid enim Saul, nisi superbos in Ecclesia prælatos significat: qui ab humero & sursum eminere sibi videntur super vniuersum populum? Qui in monte Gelboe ab Amalechita percussus occubuit, dum in mõte superbiæ posita, per diuersa carnis desideria mens flexa decurrit. Super Saul vt eum occideret Amalechites stetit: quia animus cui caro dominatur citò perit. Sed tu, carissime, præcipe vni de pueris tuis, id est spiritui puræ discretionis: vt interficiat in te Amalechitam istum, qui ausus est manum mittere etiam nunc quotidie in Christum Domini.

3. Reg. 10. Regina Saba ingressa est Ierusalem, & locuta est Salomoni vniuersa, quæ habebat in corde suo: & ille docuit omnia, quæ proposuerat. Saba captiua, vel, vt quidam volunt, conuersio, vel incensio interpretatur. Dũ enim aliquis sub lege peccati adhuc in sęculo positus tenetur: audita fama Salomonis, per verbum prædicationis accenditur. Et ingressa Ierusalem, cùm incipit diligere pacem, locuta est ei vniuersa quæ habebat in corde suo per confessionem, & ille docet omnia verba, quæ proposuerat, si pœniteat habere remissionem. Videt Regina Saba sapientiã veri Salomonis, quam ostendit nobis per humilitatem filij. Videt domum Ecclesiæ, quam quotidie ædificat per gratiã Spiritus sancti. Videt cibos mensæ, & habitacula seruorum, idest intellectus diuersos scripturæ, & congregationes Religiosorum. Videt ordinem ministrantium, idest statuta rectè viuẽtium. Considerat etiam vestes, martyrum scilicet, & confessorũ carnes; has purpuratas effusione proprij sanguinis, illas verò nigras exercitio laboris, seu pallidas mortificatione carnis. Videt pincernas, qui cum cibo prædicationis propinant vinum compunctionis. Attẽdit & holocausta, quæ offeruntur in ara cordis contribulati. Sed hæc cùm videt animus nouiter conuersus, dicitur de eo quod sequitur, *& non habebat spiritum.* Habebat, & non habebat. Habebat spiritum, non elatum; spiritum gratiæ, non nequitiæ, spiritum Dei, non spiritum mundi. *Verus est*, inquit, *sermo quem audiui in terra mea: & non credebam narrantibus, donec ipsa vidi oculis meis, & probaui; quod dimidia pars mihi nunciata non fuerit.*
3. Reg. 10. Parum itaque videtur captiuo & liberato, conuerso & accenso, audire prædicationẽ, nisi veniat per affectum: videre per cogitationẽ, nisi probet per effectum. Cùm enim videt in domo conuersionis bona contemplationis, & recogitat in se ea quæ audierat adhuc in sæculo positus, de bonis actiuæ vitæ, opera scilicet misericordiæ, benignitatis, & concordiæ, pondus laboris, afflictionem carnis, vilitatem cibi, quietem silentij: & iterum attendit per contemplationẽ futuræ vitæ premia, vbi erit iustis æterna bonitas, felix æternitas, gaudium sine dolore, quies sine labore: cùm autem hæc videt, dicit, media pars mihi nunciata non fuerat. An nescis, quia Maria meliorem partem elegit, quæ non auferetur ab ea? Quantò meliorem & longiorem, tantò maiorem. In actiua siquidem vita finis est in labore, in contemplatiua verò, nec defectus in bonis, nec terminus in dilectione.

Tres sunt domus in quib⁹ hospitamur, egressi de carcere antiqui hostis: domus videlicet misericordiæ, domus obedientiæ, dom⁹ indulgentiæ. In domo misericordiæ apud Patrem suscipimur, per pietatem visitati. In domo obedientiæ, apud Filium per passionem redempti. In domo indulgentiæ apud sanctum Spiritum per gratiam à peccati iugo liberati. Prima domus renuntiantibus peccato affinis est Ægypto. Secunda domus proficientibus in bono, proxima est: tertia delectantibus in Domino, coniuncta est paradiso. Esto igitur humilis, vt sis in paradiso sublimis.

Tria sunt sacrificij genera. Vnum Dominici corporis, alterum contriti cordis, tertium mortificatæ carnis. Oportet ergo præcedere sacrificium humilitatis in mẽte, afflictionis in carne, vt habeatur deuotio in Dominici corporis consecratione. Cùm obtulisset Abraham sacrificium Domino post victoriam quinque Regum, vaccam triennem, & capram triennem, & arietẽ triennem, columbam & turturem: animalium corpora diuisit, aues verò indiuisas permisit: descendebant autem volucres super corpora diuisa, sed Abraham abigebat eas. Aduersus se inuicem animalia diuiduntur, dum per diuersa desideria carnales distrahũtur. Porrò aues indiuisæ remanent, quia spirituales semper vnitatis vinculum tenent. Supra corpora vero diuisa volucres descendunt, quia in diuisione carnalium dæmones desiderij sui pastum quærunt. Sunt etiã aliæ volucres, importunæ scilicet cogitationes, quæ in ipso nostræ orationis sacrificio quandoque se ingerunt, & quod in nobis Deo immolamus, hoc rapere vel con maculare volunt. Sed Abraham abigente diffugiunt volucres, quia manu sanctæ discretionis animus fugat immundos spiritus, & peruersas cogitationes. Per vaccam, vt quidam volunt, quod graue est animal, sensualitas: per capram, quæ altum petit, & clarum habet visum, intellectualitas; per arietem, quia ceruicosum est animal, carnalis imaginatio designatur, quę cornibus superbiæ spiritui reluctatur. Hæc triũ annorum dicuntur esse, vt indiuiduæ Trinitatis imbuantur amore. Ego autem non tantũ grauor accessu volucrum: sed etiã inquietor importunitate muscarum, quæ venientes ex Ægypto, adhuc sequuntur sacrificantes in deserto. In illis timeo rapinam, in istis maculam. Tres sunt autẽ muscæ Ægypti, idest vanitas, curiositas, & voluptas. Musca vanitatis inquieta, & maculat sacrificium humiliati cordis: musca curiositatis sacrificium orationis: musca voluptatis sacrificium mortificatæ carnis;

Sacrificium Abrahæ mystice explicatur.

Genes. 15.

B. ELIÆ ABBATIS DE DVNIS

SERMONES DVO.

Venerabilis hic Elias Dunensis Abbas septimus sanctitate & doctrina clarus, multa scripsisse refertur: sed ex his solùm duo sermones sequentes nunc reperiuntur. Obijt anno 1203. Beatorum catui in Menologio Cister. adscriptus. Hac & ipsos Sermones ex Bibliot. R. D. Caroli de Visch Prioris Dunẽs. sumpsi.

SERMO I. IN CAPITVLO GENERALI HABITVS.

RECTOREM *te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi vnus ex ipsis.* Si iuxta Prophetam respicere iubemur ad Abraham Patrem nostrũ, & ad Saram, quę peperit nos; vtriusq; loco, quasi petram de qua excisi sumus, reputare debemus communiter Ecclesiam istam. Hæc enim est mater nostra, in cuius vterum iterum introiuimus, vt iterum renascamur ad vitam, vt potemur à lacte, & satiemur ab vberibus consolationis eius: vt de ea, quasi de horreo veri Ioseph, frumenta percipiamus: non modò ad esum, vt ipsi pascamur, sed etiam ad semen, vt alios reficiamus: & tanta benedictionum gratia fæcundati, non solum ipsi fructum bonorũ operum pariamus; sed etiam alios, exemplo nostri, parere faciamus, vt neminem tangat nota sterilitatis, maledictum in filijs Israël. Propter hoc hucusque cucurrimus, non vt currendi terminũ hic figamus, sed vt materno vbere recreati, fortiores, alacriores, & indeficientes curramus, donec ad metã nobis propositã perueniamus. Neque enim idcirco ad locum vndè exeunt flumina, reuertuntur, vt ibi sistant, sed vt liberiùs iterum fluant. Respicit ad nos turba magna, quã dinumerare nemo potest, ex omni natione, tribu, & lingua; populus pendens ad reditum nostrum: fratres, & filij, consortes & conciues nostri: expectantes, & expetentes, vt obuiis manibus cum gaudio suscipiant plenis mercibus redeuntes, referentes sibi vitæ pascua, & pabulum animarum. Quibus etsi fortè præesse videmur honoris dignitate, aut certè oneris grauitate: consortium tamen naturæ, communionem vitæ, originem conditionis nostræ, semper considerare debemus, vt eos quibus honore præferimur, apud Deũ in conscientia, vitæ merito præferamus. Sic nos delectet & afficiat dignitas honoris, vt tamen semper magis exterreat pondus oneris, & modis omnibus laboremus prodesse potiùs, quàm præesse. Cùm enim ad dignitatem duo pertineant, scientia & virtus: dignitatem sine scientia, iudicio sapientis, constat esse satis inutilem: scientiam verò sine virtute, damnabilem. Sicut enim, ait quidam, *honor sine humilitate, sese perducit ad confusionem; humilitas sine honore, sibi sufficit ad honorem.* Vndè Sapiens sapienter instruens, & sapientiæ viam docens, quid Prælatis fugiendum, & quid eligendũ sit, paucis exponit & ostendit, cum dicit: *Rectorem te constituerunt,* &c. In quibus verbis, secundum, quod ad præsens occurrit, quatuor videntur posse notari: scilicet, ad officium pastorale, cura sollicitudinis: ad libertatẽ canonicæ electionis, concordia virtutis; ad cautelam custodia humilitatis; & vitæ conformitas, ad obseruantiam caritatis. Cum ergo audis, *Rectorem te,* attende curam sollicitudinis. Cum audis, *constituerunt,* intellige vnitatis concordiam in libertate canonicæ electionis. Cum audis, *noli extolli,* obserua humilitatis custodiam. Et cum audis, *Esto in illis, quasi vnus ex ipsis,* vitæ nota conformitatem, ad obseruantiam charitatis. Non est sanè dignus censeri nomine Rectoris, nec assumi debet ad opus regiminis, cui deest cura sollicitudinis; cui nec scientia suppetit erga infirmos ad medelam salutis, nec vitæ meritum suffragatur in ostensione virtutis. Indebitè satis, & periculosè rapitur, & trahitur ad publicas curas, qui diutius antè non gessit sub integritate priuatas, quia *non decet illum delinquere, qui alios debet sub æquitatis regula continere, ne fiat prauum exemplum, qui electus ad habile nascitur institutum.* Et cùm Rectori congruat, vt seipsum, & alios sub disciplinæ censurã regat, quædam sunt, quibus sibi; quædam quibus aliorum vtilitati consulit & saluti. Sibi consulit, si castus fuerit corpore, corde mundus: vt si tendat ad amplexus Rachelis, septem annis seruiat, & sabbatum ex sabbato faciat; vt non solùm se temperet à prauis operibus, sed etiam à cogitationibus quiescat illicitis. Ad officium eius etiam pertinet: vt sit in victu sobrius, in habitu compositus, in gestu disciplinatus, mansuetus in moribus, in vultu serius, in sermone circumcisus, patiens & fortis ad aduersa, humilis & temperatus ad prospera. vt sit in eo vespere & mane dies vnus. Siue enim mane prosperitatis arrideat, siue vespera aduersitatis insurgat, idem semper animi status, quasi dies vnus esse debet in eo, diem æternitatis desideranti, de qua dicitur: *Melior est dies vna in atrijs tuis, super millia.* Cùm hi, qui virtutes Christi Domini mirabantur, Regem eum constituere vellent, fugit ab eis: crucifixoribus verò prompt' occurrit: vt scilicet hoc exemplo cauti simus ad blandimẽta sæculi deuitanda, prompti verò ad cõtraria sustinenda. Hæc & eiusmodi sunt, quibus Rector debet seipsum regere, præter alia, quibus tenetur aliorum saluti consulere. Nam erga alios, oportet vt sit vigil & sollicitus, providens, & circumspectus, misericors & iustus: vt tãquam omnium curam habens, omnia omnibus fiat, vt omnes lucrifaciat. Oportet vt habeat ad regendum, virgam & baculum: ad sanandum, vinum & oleum: ad caritatis & castitatis exemplum, rosam & lilium: ad offerendũ sacrificium, ignem & gladium. Oportet insuper, vt habeat ad pascendum, panem in perã: ad coërcendũ & vrgendum, frænum & calcaria: ad terrendum, canem in fune; ad pungendum, in fundã lapides de torrente: ad animandum & exterminandum, tubam à dextris, & lagenam à sinistris: vt pro salutis verbo quod prædicat, etiam libens, si necesse fuerit, moriendo succumbat, & pro ouibus suis animam ponat. Talibus omninò deesse non credimus post cõfractionem lagenarum, quo fugentur aduersarij, lumen ardentium lampadarum, siue claritatẽ bonæ opinionis, per meritum, siue effectum operationis in ostensione virtutis. Multitudo taliũ Sapientium, est sanitas orbis terrarũ. Quia nec Salomon in omni gloria sua, coopertus est sicut v-

Marginalia: Eccli. 31. — Isai. 51. — Ecclesia Cistercienſis Mater Ordinis. — Scientia & virtus ad dignitatẽ pertinent. — Eccli. 31. — Munus Pastoris. — Psalm. 83. — Ioann. 6. & 19. — Quæ habere debeat pastor ad regẽdo.

nos ex istis, qui talibus est rediminiti insignibus. Oportet præterea, vt Rector, sicut cæteris præfertur officio, sic bonæ cōuersationis eos inuitet exemplo; sicut aquila prouocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans. Quomodò enim potest aquila prouocare pullos suos ad volādum, nisi super eos volitet? Est qui infrà, est qui iuxta, & est qui supra pullos suos volitat. Infra volitat aquila, quando vitæ subditorū vita pastoralis inferior, humilior, & despectior inuenitur. Iuxta volitat, quandò vita eius cōmunis est cæteris, & æqualis. Sed supra pullos suos volitat, quādo eos quadam prærogatiua sanctitatis excellit, vt & viam doceat, antè alios volando, & sit eis in vmbraculum diei ab æstu, cōsolationis, exhortationis, & orationum suffragijs protegendo. Post mortem Iosue cōsuluerunt filij Israël Dñm dicētes: *Quis ascendet antè nos contra Chananæum, & erit dux belli?* Non dicunt. Quis ibit nobiscū, aut quis sequetur nos? cum illud pertineat ad cōmunem & promiscuam multitudinē: sed, *Quis ascēdet ante nos, & erit dux belli?* Dux belli meritò vocatur, qui alios ducere, alios solet animare, & in omni periculo, antè omnes alios prim⁹ ire. Hinc illud egregium in laudem Cęsaris habetur, quod nunquā in aliquo periculo dixerit militibus suis, *Ite illuc*, sed, *Venite huc*. Vndè satis elegāter quidam admonet, dicens.

Exemplo suis debet esse pastor.

Iudic. 1.

In commune jubes si quid, censésque tenendum,
Primus jussa tibi, tunc observantior æqui.
Fit populus, nec ferre negat, cùm viderit ipsum,
Authorem parere sibi; componitur orbis.
Regis ad exemplum. nec sic inflectere sensus,
Humanos edicta valent, quam vita Regentis.

Sic cœpit Iesus facere & docere, & à nobis requirit, vt os ad ascellas retorqueam⁹, vt gladium ponamus super femur nostrum, vt aquam ipsi bibamus de cisterna nostra. Et de Angelo in Apocalypsi de cælo descendente legitur, quòd libellum habuit in manu sua. Libellum Angelus in manu habet, quādò nuntius verbi Dei, mandata diuinę legis, quæ alijs prædicat, ipse bonis operibus adimplet. *Pauit*, inquit, *eos in innocentia cordis sui, & in intellectibus manuum* (id est, in operibus intellectualiter factis,) *eduxit eos* intellect⁹ manuū, actualem vocans intelligentiā. Et hæc dicta sint, vt rectoribus pastoralis cōmendetur cura sollicitudinis, & tam honoris, quā periculosi oneris debeant meminisse, cum audiunt, *Rectorem te constituerunt*, &c. Non enim ausu temerario irruperūt, nec authoritate propria præsumpserūt, nec per violentiam intruserūt: sed, *constituerunt*, id est, simul vnanimi consensu, pari voto, cōmuni volūtate, & canonica electione statuerunt. Cum enim ad omnimodā pfectionem teneantur Prælati (vnde eis & Aurea debetur, & Aureola) exactiore diligentia debet examinari, quicunque dignè ponendus est Pastor populi Dei, ad colendum, ad regendum, & ad dispēsandum patrimonium Crucifixi Nemo etiam sibi assumit honorem (id est, assumere debet honorem) nisi qui vocatur à Deo, tanquam Aaron. Vocatur autem à Deo, si eligitur qualis debet, & qualiter decet, & à quibus oportet, qui habeant & cognitionē veri, & electionē boni. Cognitio enim veri, non pmittit errare in iudicio; electio boni, amore facit inhærere diuinæ volūtatis arbitrio. Vocatur etiā à Deo, si nec per violētiam superioris intruditur, nec gratia priuati amoris assumitur, nec ambitio-

Apoc. 10.

Psalm. 77.

Eccli. 31.

Aurea & Aureola Prælatis debetur.

ne prælationis ingreditur; hæc enim tria, scilicet violentia, priuatus amor, & ambitio promouere solent indignum. Caueant proinde, qui in gradu sublimiore positi sunt, ne propter potestatem sibi concessam, iniustè aliquid disponant, nec indignum violenter intrudant: quia sicut habetur in jure, Priuilegium meretur amittere, qui permissa sibi abutitur potestate. Videant & recogitent, qui priuato amore se diligunt, qui obscurato orationis oculo, quod iustum est liquidè non discernunt, dum in alteram semper partem, aut gratia labūtur, aut odio. Quasi enim duplex quartana est, gratia & odiū, cui sola iustitia medicinale apponit antidotū. Caueant & illi quos torquet ambitio magistratus, ne dum gradum se putant conscendisse supremum, vsque ad infimū relabantur; & eleuati supra se, infrà se deijciātur, sicut scriptum est; *Deiecisti eos Domine, dum alleuarentur.* Caueant, ne aliundè quā per ostium in ouile ouium intrare conentur; ne non tam pastores, quā fures & latrones, summi Pastoris iudicio reputentur, & vestē nuptialē non habentes, à cœlestibus nuptijs excludantur, & mittantur in tenebras exteriores, vbi erit fletus, & stridor dētium. *Fletus* est oculorum, qui prouenit ex calore; & *stridor*, dentium, qui contingit ex frigore: quia in tormentis positi, transibūt (sicut dicitur) ab aquis niuium, ad calorem nimium. Mundus eris à sanguine isto, si tu, cui⁹ interest domui Dei dignum ordinare ministrum, iuris ordinem non excedas; si de aliorū iure tibi nihil vsurpare præsumas; si absque omni personarū acceptione, eū qui vocatur à Deo, canonica electione instituas, & talem, qui iuxta Prophetā, euellat & destruat, disperdat & dissipet, ædificet & plantet: euellat, inquam, vitium, vbi radicem iam fixit: destruat, quod in altum iā pullulauit: dispdat, quod per prauam consuetudinē inoleuit: dissipet, quod alios exemplo prauitatis infecit: ędificet demum, aurū, argentum, lapides pretiosos, vbi naturale reperierit fundamentum, & animum ad bonū dispositum: plantet in terra cordis (cum arata fuerit & purgata diligēter, ac impinguata) fidei germina, plantaria virtutū: vt sit in domo Dei hortus deliciarum, in suaui iucunditate communiter viuentium, hortus nucum in duritia & asperitate pœnitentium; flores rosarum, inferuenti charitate Deum amantium; lilia conuallium, in enitenti castitate humilium: & postremò, paradisus pomorum omnium, in dulcedine æterna iam prælibantium, & spirantium longè latèque bonæ opinionis odorem, imitationis exemplum. Huic autem qui taliter est à Deo vocatus, & canonica electione taliter est constitutus, nihil tam necessarium, quàm vt virtutem humilitatis custodiat; *Quia qui sine humilitate* (vt dicit S. Greg.) *virtutes congregat, quasi in ventum puluerem portat.* Vnde Sapiens, inter cætera, quibus rectorem instruit, ne extollatur, admonet, dicens: *Rectorem te constituerunt, noli extolli.* Bestia diuersorum capitum, quæ ex diuersis causis trahit originem, superbia est: quæ natione cælestis, sublimium mentes inhabitat, in cinere latitat, & silicesprima suscipit venientes, vltima recedentes insequitur.

Quæ prælatis sunt cauenda.

Psalm. 72.

Ierem. 1.

Pastor agricola debet ciuitati.

Gregor.

Eccli. 31.

Cum benè pugnabis, cum cuncta subacta putabis,
Quæ post infestat, vincenda superbia restat.

Hæc illa primogenita filia Regis Babylonis, quæ Angelum deiecit de cælo, hominem expulit de paradiso: quia ante ruinā exaltatur cor. Hęc

è lampadibus fatuarum virginum effudit liquorem olei: hæc jejunantis & operantis euacuat,& annihilat opera Pharisæi: hæc plerosque, qui videbantur euasisse mundi diluuiū, retraxit ad vitiorum profundum: quia non habuerunt humilitatis stabile fundamentum. Dñs noster magister humilis formā humilitatis in se nobis expressam ostendens, *Discite*, inquit, *à me, quia mitis sum, & humilis corde*. B. Antonio in visione videnti laqueos tēsos vsque ad cælum, cum quereretur,& quæreret, quisnā pertransiret omnes laqueos illos?cælit⁹ responsum est. Antoni,sola humilitas. Abraham Pater vester, cinerem se vocat & puluerem:Dauid electus à Deo, & vnctus in Regē, canem mortuum, & pulicē vnum:& in conspectu seruorum suorum, & ancillarum suarum,ludit & vilem se facit coram Dño,qui elegit eū potius quā Saul. Et id quidem prouidè satis & iustè: si enim rerum status,recto ordine,& æquo libramine pensaretur,omnis occasio superbiēdi,certa esset causa & materia homini se humiliandi. Si præfulges scientia, si præeminee potestate, si diuersis gratiarum dotibus insigniris,nihil habes quod non accepisti, da gloriam Deo, & quanto maior es, humilia te in omnibus. Si splendor domesticus, si præclara patrū memoria, si gloria sanguinis alti animos tibi tollit: memento,quia gloriosius multò est, vt à te tua nobilitas incipiat, quā vt in te desinat. Satius est, ait ille Romani maximus author eloquij, satius est, me meis rebus gestisque florere, quam maiorum opinione niti: & ita viuere, vt sim posteris meis nobilitatis initiū, & virtutis exemplum.

Superbia damna.

Matth. 11.

2. Reg. 6.

Occasio superbiæ est materia humilitatis.

Malo pater tibi sit Tersites, dummodò tu sis
Æacidæ similis, Vulcaniaque arma capessas;
Quam te Tersitæ similem producat Achilles.

Ait ille, nescio quis. Et item:

Stēmata quid faciunt, quid prodest, Pontice,lōgo
Sanguine censeri, pictos ostendere vultus
Maiorum, stantes in curribus Æmilianos?

Et hoc vanitas, vanitas vanitatum, & omnia vanitas. Si rectè infirmitatem ppriā consideras, si te pudet præteritæ conuersationis, si suscepti beneficij memor sis,si tibi colligis&comparas multos te meliores,si timorem extremi examinis antè oculos ponis, rectè videbis nouissima tua, & in æternum te non exaltabis. De 1. exemplū habes in prædicto Abraham, qui propriam infirmitatē considerans, quo frequentiùs à Dño visitatur,& familiariùs ad eius admittitur colloquiū, eo humiliùs de se sentiens, *Loquar*,inquit, *ad Dominū meum, cum sim puluis & cinis*. De 2. exemplū habes in Apostolo Paulo, qui præteritæ conuersationis errores in mentem reuocans, *Qui prius*,inquit, *fui blasphemus & persecutor, non sum dignus vocari Apostolus,qui persecutus sum Ecclesiam Dei*. De 3. exemplum habes in Ioseph,qui suscepti beneficij memor, *Non est*, inquit, *quidquam in domo Domini mei, quod non dederit in manu mea, præter te, quæ vxor eius es: & quomodò possum hoc malum facere, & peccare in Dominum meū?* De 4. exemplum habes præclarum in S. Ioanne Baptista, qui cum esset testimonio veritatis, aut maximus, aut certè par maximis, in cōparatione melioris multū se humiliauit, dicens: *Non sum dignus vt soluam corrigiam calceamenti eius*. De 5. exemplum habes in B. Arsenio, qui timorem Dei mēte gerens, pp̄ter abundantiam lacrymarū, continuè legitur pannum in sinu gestasse:& cùm in extremis ageret, interrogatus an ipse timeret: *Timeo*, inquit, *timeo, & hic timor semper in me fuit, ex quo factus sum monach⁹. Væ omni laudabili etiā vitæ hominum super terram, si remota misericordia discutias eam Domine Deus. Nemo mundus à sorde, & omnes iustitiæ nostræ quasi pannus menstruatæ in conspectu altissimi*. Præmissis authoritatib⁹ & exemplis, Rectoribus virtus humilitatis proponitur, commendatur, & approbatur: vt si fortè superius à Deo vocati fuerint,& præclarè quid egerint, non statim eleuentur, sed potius firmissimè teneant admonitionem Sapientis, qua docet: *Rectorem te constituerunt, noli extolli, sed esto in illis, quasi vnus ex ipsis*. Esto, inquit, in illis, *quasi vnus ex ipsis*: hic notatur vitæ cōformitas, ad obseruantiam charitatis. Nihil ita facit ad obseruātiam charitatis, nihil æquè fauorem & gratiam comparat aliorum, quàm si in alto non altum sapias, sed consentias humilibus,& eis conformiter viuens, sis in illis quasi vnus ex ipsis. *Esto*, inquit, *in illis, quasi vnus ex ipsis*: vt illorum prorsus induens affectum, & gaudeas cum gaudente, & dolenti condoleas,& cum infirmo noneris infirmari, & vri cum scandalizato. Esto in illis, quasi vnus ex ipsis, in affabilitate colloquij, in prouisione subsidij, in perceptione commodi, in æquitate iudicij, quæ maximè videntur pertinere ad cōformitatem viuendi. *In affabilitate colloquij*, vt abundes animi sale cum cōsuleris, melle cum cōsulis, vt piæ consolationis solatijs attracta currat ouicula tua, colligatur,& quiescat in sinu pastoris: vt ex ore tuo dulcedinem percipiat vnctionis, non asperitatem duræ sentiat punctionis. *In prouisione subsidij*, vt eorū in omnibus prouideas necessitati, sicut tibi velles in similibus prouideri; lex enim naturalis est, *Quæ vultis vt faciant vobis homines, hæc & vos illis similiter facite*. *In perceptione commodi*, vt nec habitus cultior, nec victus accuratior, nec lautior apparatus quæratur, sed ita de cōmuni suppleatur necessitas, vt omnis superfluitas præcidatur,& sic obseruetur pacis vnitas,& concordia charitatis. *Carnis curam ne feceritis in desiderijs*, ait Apostolus. Dicens, *Carnis curam ne feceritis*, præcidit superflua; addens, *In desiderijs*, non excludit necessaria. Porrò. *In æquitate iudicij*, esto in illis quasi vn⁹ ex ipsis, vt eo modo de alijs iudices, quo te velles ab alijs judicari: & eo spiritu accedas ad aliorum corripiendos & corrigendos excessus, quo tuos & corripi velles, & corrigi. Nunquam enim (vt ait S. Augustinus) nunquam alieni peccati corripiendi suscipiendū est negotium, nisi quādo coram Deo liquidè nobis conscientia nostra responderit, ex dilectione nos facere. Si corripis, ex dilectione corripe, & salua sunt omnia: habe charitatē,& fac quod vis. Sunt tamen quidam, qui in hac parte min⁹ æquales in judicādo, in seipsos nimis pprij & humani, alios, si cubi fortè errauerint, seuerius quam veri⁹ judicantes, & nihil se fecisse arbitrantur, nisi ad singulos subditorum excessus, mordeāt, latrent, & occidant: & videri volētes se exercere iustitiā, tyrannidem incurrere non formidant. Statera, & statera, pondus & pōdus, vtrumq; abominabile est apud Deum. Apud tales melius recipitur sententia illorum, qui fastidiosè conclamātes, dixerunt: *Tolle, tolle, crucifige, crucifige illum*, quam illud benignum benigni Iudicis iudiciū, *Qui sine peccato est vestrum, primus in eam lapidem mittat*. Non sic Sanctus ille, non sic, qui cum audisset alium grauiter peccasse, statim prorupit in fletū, dicens: *Ipse hodiè, ego cras*. Tu itaque Pastor bo-

*Gene*s*. 18.*

1. Timot. 1.

Genes. 39.

Ioann. 1.

Eccli. 31.

Matth. 7.

Rom. 13.

Vt corripiēdi delinquētes.

Prouer. 20.

Ioann. 19.

Ioann. 9.

ne, summi Pastoris imitare exẽplum, esto in illis, quasi vnus ex ipsis, vt pietatis indutus affectum, sis affabilis in cõmunione colloquij: sis prudens, & sollicit⁹ in prouisione subsidij: sis parcus, & tibi minus indulgens in perceptione commodi: sis iustus, & rationabiliter incedens in æquitate iudicij, aut certè misericordiam superexaltãs iudicio, vt idem consequaris & ipse. Hanc autem misericordiam quam vltimò tetigimus, qua in vltimis maximè indigebimus, nobis omnibus Pater misericordiarum concedat: & qui nos vocavit in opus sollicitudinis huius, ipse in nobis, & pro nobis bonum promoueat: & qui sine ipso nihil possumus facere, quemadmodum nec palmes fructũ ferre, nisi manserit in vite: ipse nos tanquam veros palmites, perpetuò manere faciat in se vera vite, vt postremò perveniamus ad ipsum fontem vitæ, Iesum Christum Dominum nostrum: cui est honor & gloria in sæcula sæculorum, Amen.

Sermo 2. D. Eliæ Dunensis Abbatis.

Ioan. 14. SIquis diligit me, *sermonẽ meum seruabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, &c.* Cũ sit perdifficile negotium, in multitudine loqui, vbi ætatis & morum diuersa conditio est: non sine verecundia in tam reuerendo collegio iniunctum onus loquendi suscipio: cui nec scientia suppetit ad doctrinam, nec ad exemplũ sufficiens vitæ meritum suffragatur. Memor tamen, quia subiugale

Num. 22. mutum corripuit Prophetæ insaniam, & leprosi

4. Reg. 7. salutem Samariæ nuntiarũt: totiùs & liberiùs exemplo hoc fungar vice cotis, acutum quæ ferrum valet reddere, licet expers ipsa secandi. Proinde recordare mei, Dñe, omnipotentatui dominans, & da sermonem rectum & bene sonantem in os meum, vt placeant verba mea tibi pro aliis, & tam pro me, quàm pro aliis placent te. Placebunt autẽ, si prudenter & rectè per discretionis prouidentiã exquisita, & ad virtutem audientiũ cum omni fuerint humilitate ꝓbata: placabunt verò, si verborum virtute cõpuncti peccatores ad pœnitentiam conuertantur, pigri ac desides ad currendũ fortiùs animentur, fortes & alacres in amorẽ Dei fortiùs solidentur. Tota sanè intẽtionis summa circa tria debet versari: vt ad ampliorem dilectionem corda audientium moueantur: & de diuersis mundi partib⁹ congregatos illo nos igne per Spiritũ san-

Luc. 12. ctum contingat cælitus inflammari, quem Dñs noster Iesus Christus misit in terram, & voluit vehementer accendi. Huius rei experimentum non fallax, sed certitudinis euidentissimũ est argumentum, si professioni vocis opera ipsa respondeãt, & dilectionis meritum emendet executio mandatorum: quia, iuxta venerabile dictum S. Gregorij, probatio dilectionis exhibitio est operis. Hinc est, quòd in hodierno Euangelio Iesus dilectus Sponsæ candidus & rubicundus, veros, ac dilectos dilectores suos à ficto diligentibus eum manifestis in-

Ioann. 14. diciis, & trita ratione distinguens, ait. *Siquis diligit me, sermonem meum seruabit.* In quibus verbis ostenditur conditio propositi, executio mandati, consecutio vtilitatis & cõmodi. Conditio propositi, *Siquis diligit me*: executio mãdati, *Sermonem meum seruabit*: consecutio vtilitatis & commodi attenditur in trib⁹ membris consequentibus, *Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Conditio propositi remouet violentiam, & statuit libertatem arbitrij: executio mandati parit obedientiam, & tendit ad expectationem promissi: porrò cõsecutio vtilitatis & commodi in iucunditate spiritus, iam ex parte prælibat delicias æterni præmij. Auctor vniuersitatis & Dominus, primũ hominem in sui conditione libero donauit arbitrio: quo non solùm liber esse posset à necessitatis coactione, verumetiam à peccato, & miseriarum perpessione. Post præuaricationem mandati libertas illa depressa est, & ex magna parte iam perdita: adeò vt nec sine peccato possim⁹ viuere in isto corpore mortali: nec diuersis miseriis pro stat⁹ varietate quotidie nõ turbari: sicut scriptũ est. *Homo breui viuens tempore, repletur multis miseriis.* Interim manet libertas à Iob 14.

necessitate post peccatum, æquè vt ante: quia sicut tunc cogi non poterat, ita nec modò. Manet vtique libertas voluntatis, vti etiam sit ipsa capacitas mentis: quoniam, sicut ait B. Bernardus, nec Bern. tract.

peccato, nec miseria amittitur, vel minuitur: nec de Grat. &

maior est in iusto, quàm in peccatore: nec pleni- lib. arb.

or in Angelo, quàm in homine. Siquidẽ tam plena est in malis, quàm in bonis: sed in bonis ordinatior. Tam integra, pro suo modo, in creatura, quàm in Creatore: sed in isto potentior, & gloriosior. Et ideo voluntas apud Deũ meritò iudicatur: quia ab omni necessitate liberã, potest pœnã mereri, vel gloriam. Idcirco Dominus noster neminẽ violenter impellit, neminem ex necessitate constringit: non destruens, sed statuens libertatẽ arbitrij, vt ex voluntate meritum augeatur: quia neminem iudicat salute dignum, quem priùs non probauerit voluntariũ. Omnibus sub libera conditione proponit. *Siquis diligit me,* &c. Nullus decipitur, nullus excluditur, vel excipitur: sed siquis diligit me, sermonem meum seruabit. Inter omnia præcepta, quæ fidei Christianæ cultorib⁹ proponuntur, sola dilectio cuiusdã excellentiæ præeminet dignitate: quoniam ipsius testimonio veritatis primum & maximum est mandatum, *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo,* &c. In hoc Matth. 22.

enim præcepto totius philosophicæ disciplinæ continetur integritas. Hic physica: quia omnes omnium naturarum causæ à Deo sunt. Hic Ethica: quia morum numquam formatur honestas, nisi cùm ea quæ diligenda, & quomodo diligenda sunt, diliguntur. Hic Logica: quia lumen & veritas animæ rationalis non nisi in Deo, vel Deus. Hic Reipublicæ salus: quia ciuitas nũquam bene custoditur, nisi quando cõmune bonum diligitur, quod est Deus. Et ideo mandatũ de dilectione nobis ꝓponitur, & præponitur aliis mãdatis: sine qua sola salus haberi non potest *Diliges Dominum Deum tuum.* Tũc bene diligis, si omnes motus tui sint de Deo, & ad Deum. Sunt autem quidam mot⁹ neque de Deo, neque ad Deũ: vt quando mouemur ad carnalem concupiscentiam, ad furtum homicidium, & his similia. Quidã verò sunt motus de Deo, sed non ad Deũ: vt quã- *Quinam*

do mouemur ad illicitum iuramentum, vel blas- *motus à*

phemiam. Sunt & quidam motus ad Deum, sed *Deo, & ad*

non de Deo, vt quando necessitatibus proximorũ *Deum.*

subuenimus misericorditer. Denique sunt quidã motus de Deo, & ad Deum: & hi in futuro, quãdo eum & sine difficultate videbimus, & perfectè diligemus: & ipso sine aliqua interruptione fruemur. Est ergo De⁹ diligendus, & ob sui meritum, & ob commodum nostrum: siue quia nihil iustius, siue quia nihil potest fructuosius diligi Si causam quæris, & modum: sicut ait Pater noster, causa diligendi Deũ Deus est: modus, sine modo diligere. Nec absque præmio diligitur Deus: etsi absque præmij intuitu sit diligendus. Se dedit in me-

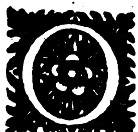
ritum, se seruat in præmium, se apponit in refectionem animarum sanctarum, se in redemptionem distrahit captiuorum. Talem itaque Dominũ Deum tuũ diliges ex toto corde, tota anima, tota mẽte tua: id est intellectu sine errore, voluntate sine contrarietate, memoria sine labore. Quodquidẽ ex parte nunc est in via: quandoque perfectiùs erit in patria. Ad hanc dilectionem sicut omnes benignus Magister inuitat: ita omnib^9 ad sui cognitionem argumentũ probabile præstat: vt si verè Deum diligunt, id operum veritate demonstrent. Hinc est ergo, quòd dicit, *Siquis diligit me, sermonem meum seruabit.*
Ioann. 14. Sermo tuus, Domine, veritas est: veritas Dei vna est, qua illustrantur animæ sãctæ: sed in hominibus plures sunt veritates, sicut ab vna facie plures in pluribus speculis efulgent imagines. Itaque sermonẽ Dei seruare, est in veritate ambulare, veritatem ex corde & ore proferre, secundùm veritatem iudicare, pro veritate libenter occũbere. Primum pertinet ad vitæ innocentiam, secundum ad fidei constantiam, tertium ad iustitiæ executionẽm, quartum ad perfectissimã caritatem
Ioann. 15. *Maiorem enim hac dilectionem nemo habet*, &c. Ergo in primo est homo simplex & rect^9, in secundo confessor inuictus, in tertio cognoscitur Iudex iustus, in quarto victor mortis ostẽditur gloriosus. In primo viuit homo sine fermento malitiæ, in secundo ambulat sine duplicitate, in tertio gratiam excludit, & odium, in quarto acceptabile seipsum Deo offert holocaustum. De primo dicitur.
Psalm. 85. *Deduc me, Domine, in via recta, & ingrediar in*
Matth. 5. *veritate tua.* De secundo. *Sit sermo vester est est, nõ non.* Est autẽ sermo noster est est, non non, quando duplici veritate, cordis videlicet, & oris, aliquid asserim^9, vel negamus. Et sicut electi pro hac duplici veritatis confessione vestientur duplicibus, & in terra duplicia possidebunt: sic reprobi, qui in corde & corde loquũtur, pro falsa duplicitate induentur sicut diploide confusione sua, & duplici contritione conteret eos Deus. De tertio dicitur.
Leuit. 19. *Iudica iustè proximum tuum.* Hoc iudiciũ veritatis
Ioann. 5. in se commendat Dñs dicens. *Sicut audio, iudico, & iudicium meum iustum est.* Hoc iudicio veritatis Daniel liberauit Susannam, misericors Iesus in adulterio deprehensam, Salomon veræ matri proprium filiũ reddidit, ac per sententiã mortis eum à gladij morte liberauit, ne gladio diuis^9 interiret. Ergo ne moriatur, morti adiudicatur. Hoc iudicium veritatis impugnant timor, odium, & amor.
Ioann. 11. & 19. De iudicio timoris dicitur, *Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum.* De iudicio odij: *Tolle, tolle, Crucifige eum.* Ad iudicium amoris pertinet, quod
2. Reg. 18. David dicit, *Parcite filio meo Absalon.* Porrò, de diuisionis membro, ipse Dominus dicit:
Matth. 10. *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non habent quid faciant.* Hac animati fiduciã, ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilij, quod digni habiti essent pro nomine Iesu cotumeliã pati. Hac animati fiduciã, Sancti ludibria & verbera experti, insuper & vincula, & carceres, lapidati sũt, secti sunt, in occisione gladij mortui sũt pro Christo, qui veritas est. Vt igitur sermo Christi verè seruetur, qui priuatam vitam agit, simpliciter ambulare studeat in veritate. Qui requisitus fuerit testimonium perhibere veritati, sine timore, sine ambiguitate, vel duplicitate, veritatem studeat ex corde & ore proferre. Qui locum tenet Iudicis, sine personatum acceptione, secundum veritatem studeat iudicare. Cui verò causa, loc^9, & tempus, iuxta rationem persuaserint animam ponere pro veritate, non dubitet libenter occumbere. Secundùm diuersas hominum qualitates, differentiam graduum, & gratiarum diuersitates, diuersis modis curritur via mandatorum Dei, & sermo Dei à varijs adimpletur. Iob per patientiã, Abraham per obediẽtiam, per castitatem Ioseph, Moyses mansuetudine, constantiã Iosuë præeminebat, & quilibet eorum pro modo suo placuit Deo, & inuentus est iustus. David humilis saltando placuit, non propter saltum, sed propter deuotionem. Filij Israël cantauerunt Domino, & de perceptis beneficijs gratias exhibentes, accepti sunt ei. Tu vero, quisquis es: qui placere contẽdis, si tibi vox est, canta; si mollia brachia, salta; & quacunque potes arte placere, place. Non dico tamen hominibus, sed Deo; *si enim hominibus* Galat. 1.
placerem, seruus Christi non essem, ait ille discipulus Iesu, verus seruus Christi. Omnipotens De^9, qui omnes potẽter creauit, misericorditer omnes redemit, nõ despicit personam pauperis, nec honorat vultum potentis, cuiuscunque sit gradus, ordinis, vel dignitatis: in omni gente vel natione, qui facit voluntatem eius, acceptus est ei; qui respexit ad Abel & munera eius, non pluris appretiatur dimidium bonorum Zachæi, quàm duo minuta viduæ, quàm calicẽ aquæ frigidæ de manu pauperis, quam is ex bonâ voluntate dedit. Sacrificium bonæ voluntatis facit, *vt veniam pauper quoque gradus ad aram, & placeat cœlo, non minus agna boue.* Cum igitur Dominus noster medium & communem se præstet omnibus, ita vt nullus sit, qui de venia debeat desperare, non cogẽdo, sed proponendo, ad dilectionem sui, & mandatorum executionẽ æqualiter omnes inuitat, dicẽs. *Siquis* Ioann. 14.
diligit me, serm. m. seru. Sed ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, Dñe: ecce diligimus, & diligemus te: sermonem tuũ seruamus, & seruabimus in æuum, te donante. Sed quo fructu, quo præmio, Iesu bone quid dabis nobis? *Pater*, inquit, *meus diliget eum*, &c. Hæc est prima, quam dixim^9; consecutio vtilitatis & cõmodi: quæ triplex in se continet bonum: 1. in secuto voluntatis bonæ, 2. in frequentia visitationis, 3. in perseuerantia felicitatis. 1. est in affectu, 2. in effectu, 3. sine defectu: vt diligat, vt veniat, & maneat. Felix ille, quẽ diligit: felicior, ad quem diligens venit: felicissim^9, in quo sedem & mansionem facit. Porrò diligere Dei tripliciter accipitur. Diligit, id est ad vitam prædestinat, & ita diligit solos prædestinatos. Diligit, id est in tempore gratiã apponit: & ita diligit in iustitia bonorum operum ambulantes. Diligit, id est in suo esse conseruat: & ita diligit õnia. Vnde scriptum est. *Nihil odisti eorum, quæ fecisti.* Ad Sap. 11.
illos autem quos diligit, frequenter venit: sed veniendi causa diuersa est. Venit enim tamquã mercator, tamquam magister, tamquam iratus, tamquam medicus, aut tanquam hospes. Tanquam mercator, affluentiam temporalium largiendo, vt per ea sic alliciat ad fidem, & mandatorum custodiam, sicut dicitur: *Dedit illis Regiones gentium, &* Psalm. 104.
labores populorum possederunt, vt custodiant iustitiam eius, & legem eius requirant. Venit tanquam Magister, vt instruat, occultâ inspiratione insinuans voluntatem suam, timentibus nomen suum, sicut scriptum est: *Audiam quid loquatur in me* Psalm. 84.
Dominus Deus. Audiam quid loquatur, vt obaudiam ei qui loquitur. Et in Isaia legimus. *Ego Do-* Isai. 48.
minus docens te vtilia, & gubernans te in via, qua gradieris, quasi Dei virtus. Sapiẽtia, qua docta Græcia nihil habet sublimius: virtus, quæ sufficere po-

test. Iudeis signa quærentibus, venit tanquam iratus, vt feriat varijs tentationibus, iniurijs, damnis rerum, molestijs corporum, affligens & crucians, vt à malo remoueat, promoueat ad bonum. *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum Domine*, ait Propheta. Et illud : *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, & postea*. quid factum est? *accelerauerunt* ad correctionem. Asina enim Balaam afflicta, quãdoque Angelum videt, quem ipse Propheta non videt: quia caro molestijs oppressa, spiritum ad sui cognitionem ducit, quam in statu prosperitatis habere non potuit. Venit tanquam medicus, vt sanet, semiuiui vulneribus oleum & vinum infundens, & non solũ lauans maculas peccatorum, sed etiam languores corporum curans Ait de puero Centurionis, *Ego veniam & curabo eum*. Tanquam medicus sapiens & potens, occidit & viuificat, percutit & sanat. *Ego*, inquit, *occidam, & ego viuere faciã* &c. *Occidam* in eis vitam culpæ, quia in voluptatibus carnis, & delitijs viuentes mortui sunt: *& ego viuere faciam*, in statum meliorem mutatos, vitam gratiæ illis tribuendo, vt postremò perueniant ad vitam gloriæ, de qua dicitur : *Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloriâ*. Venit tanquam hospes, transeundo per infusionem gratiæ, affectũ deuotionis indulgens & pro conseruatione humilitatis vtiliter ad temp° se subtrahens. *In momento*, inquit, *indignationis meæ, abscondi parumper faciem meam à te, & in misericordijs sempiternis recordatus sum tui* Illi autem per quos frequenter transitum facit, de facili obtinebũt, vt maneat; si cum venerit, inveniat domum paratam, & virtutibus ornatam. Quod figuraliter innuit Sunamitis illa, quæ de Helisæo ad virum suum loquẽs, dicit: *Animaduerto quod vir Dei sanctus est iste, qui per nos transit frequenter; faciamus ergo ei cænaculum paruum, & ponamus in eo lectulum, & mensam, & sellam, & candelabrum, vt cum venerit, maneat ibi. Facta est igitur dies quædam, & veniens diuertit in cænaculum, & requieuit ibi*. Congruus ordo per omnem modũ. In die venit, in die diuertit, & in die requieuit; nimirum, dies ille in quo tenebræ non sunt vllę. Sit ergo cænaculum, cor hominis ad superna suspensum: sit paruum, quod se in humilitate contineat ; ponatur ibi lectulus, vt à mundanarum rerum strepitu semotus, quiescat : sit mensa refectionis, vt sacræ scripturæ ferculis diuersis se pascat; sit sella discretionis, vt opera sua discernat & dijudicet, & seipsum districtè iudicet Postremò, sit ibi candelabrum, vt claræ opinionis radios circumquaque diffundat Est itaque cænaculum idoneum ad hospitem suscipiendum; paruum ad humilitatis solidum fundamẽtum : est lectulus, ad dulcedinem contemplationis; est sella, ad cautelam & discretionem iudicij : est candelabrũ positum in sublimi, ad exemplum benè viuendi, vt luceat omnibus qui sunt in domo Dei. Taliter oportet ornetur & ordinetur domus interioris hominis nostri, vt cum venerit ad nos verus Elisæus, & ita inuenerit, non transeat, sed maneat ibi. *Mane nobiscum Domine, quoniam aduesperascit*, & nobis omnibus dies extrema est, vel in insidijs. Mane nobiscum, vt & nos maneamus in te. Quia si manserimus in te, manebis in nobis, & sic erit nobis plenum gaudium de ea quam prædiximus, perseuerantiâ felicitatis. Omnium quippe laus in fine canitur, & inter virtutes, sola perseuerantia coronatur. Cuiuslibet causæ iudicium ab extrema solet expectari sententiâ; quoniam sicut causa est cum proponitur, iudicium cum discutitur; sic sententia dicitur, cum terminatur. Nec antè licet conqueri de iudice, quam fuerit promulgata sententia; vt tunc potissimùm liceat probare vel improbare iudicium, cum iam fuerit per sententiam terminatum. Sic serenum matutini solis ortum subsequens tempestas obnubilat, & temporis intemperiem, & pluviarum iniuriam quandoque clementior aura serenat: vt semper vespere laudari possit serena dies : cuius enim finis bonus est, ipsum quoque totum bonum est Sic Iesus, *cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem* quoque *dilexit eos*. Ad hoc facit, quod Abraham obit plenus dierum: quod Daniel videt Angelũ in tempore sacrificij vespertini : quod Iesus in cruce moritur: quod inter fratres, Ioseph tunicâ talari induitur. Ad hoc facit, quod Apostoli jubentur excutere pulverem de pedibus, in quibus finis est corporis quod mulieres post resurrectionem, accesserunt, & tenuerunt pedes Iesu. Tenui enim, nec dimittam, ait illa diligens & dilecta Sic (quod penè prætermiseram) Israël diligebat Ioseph super omnes filios suos, eò quod in senectute suâ genuisset eum. Quia quilibet iustus videns Deum, aut humiliter per Scripturarũ intelligentiam, aut certè dulciùs per morum experientiam, illud opus bonum quod et augmentatur ad præmium (Ioseph enim interpretatur augmẽtum) specialiter amplectitur, & salvum sibi reputat, ꝙ perseuerãtia senectutis commẽdat. Pręvijs authoritatibus & exẽplis, virtus nobis perseverantię commendatur: cui summo studio debemus intendere, qui volum° ad æternam requiem peruenire. Maneamus igitur in dilectione Dei, & sermonem eius servem°, vt qui prior dilexit nos, ipse amplius nos diligat, & ita diligat, vt per frequentiã visitationis & consolationis ad nos veniat, & ita veniat, vt non transeat: sed in nobis sedem æternam, & mansionẽ faciat Christus, Amen.

Marginal references: Psalm. 82. (Impleto facies); Et 15. (Multiplicatæ); Matth. 8. (Ego veniam); Deuter. 32. (Ego occidam); Coloss. 3. (Cum enim Christus); Isai. 54. (In momento); 4. Reg. 4. (Animaduerto); Luc. 24. (Mane nobiscum); Ioann. 13. (cum dilexisset); Daniel. 9. (Daniel videt); Cant. 3. (Tenui enim); Genes. 37. (Israël diligebat).

EPISTOLA HERIBETI SARDINIÆ ARCHIEPISCOPI, OLIM ABBATIS DE MORIS.

Hæreticos recens exortos in Petragoricensi provincia, eorumque peruersa dogmata describit.

OMNIBVS Christianis notũ esse cupio ego Heribertus Monachus, vt se cautè agant à pseudo-Prophetis, qui Christianitatem peruertere nitũtur. Surrexerũt enim in Petragoricensi regione quàplures hæretici, qui se dicunt Apostolicam vitam ducere: carnem non comedunt, vinum non bibunt, nisi permodicum tertia die, centies in die genua flectunt, pecuniam non recipiunt. Illorum autem secta valdè peruersa est, & occulta. *Gloria Patri*, non dicunt, sed pro *Gloria Patri*; *Quoniam regnum tuum, & tu dominaris vniuersæ creaturæ in secula seculorum*, Amen. Eleemosynam nihil esse, quia vnde fieri possit, nihil debere possideri,

possideri, Missam pro nihilo ducunt, neque communionem percipi debere dicunt, sed fragmentum panis. Missam si quis cantauerit seductionis causa, nec Canonem dicit, nec cõmunionem percipit, sed hostiam iuxta aut retro altare, aut in Missale proijcit. Crucem, seu vultum Domini non adorant, sed adorantes prohibent, ita vt ante vultum Domini dicant: O quàm miseri sunt qui te adorant, Psalmo dicente: *Simulachra gentium*, &c. In hac seductione quamplures iã non solùm nobiles propria relinquentes, sed Clerici, Presbyteri, Monachi & Monachæ peruenerunt. Nullus enim tam rusticus est, si se eis coniunxerit, quin infra octo dies tam sapiens sit litteris, vt nec verbis, nec exemplis ampliùs superari possit. Nullomodo detineri possunt: quia si capiuntur, nulla vinctione possunt seruari, diabolo eos liberante, & ita pernecti si vt sperent & velint inuenire eos qui se cruciant, vt morti tradãt. Faciunt quoque multa signa. Nam sicubi ferreis catenis, vel compedibus vincti, missi fuerint in tonnam vinariam, ita vt fundus sursum vertatur, & custodes fortissimi adhibeantur, in crastino non inueniuntur, quoadvsque iterum se volũtariè repræsentauerint: vas vini vacuum ex suo vino parumper immisso, in crastino plenum inuenitur. Alia quoque permulta & mira faciunt. Princeps eorum Pontius vocatur.

EPISTOLA

CVIVSDAM ANDREÆ MONACHI AD QVEMDAM DOMINVM.

Licet misericordiæ Dei manu de lacu miseriæ, & de luto fæcis, cui satis & super insedimus, nos educente, parte vel ex modica pericula mortis, quæ nos inuenerant, ac sæculi fluct' euadẽtes, tollere crucem, & sequi Iesum, ideoq; in spe gaudere, ipso donante cœpimus: sæpius tamen, dum quasi de littore familiares & amicos inter vndas & procellas sæculi laborantes, vel quod magis dolendum, se laborare nescientes, sed tamquã Sirenarum periculis, amore mundi fallentis, & dulcedine captos, obtenebratis cordis oculis, ad ꝓfundæ mortis pericula properare aspicimus, quantulacũque mentis nostræ quies turbatur: & vtcũque iam prægustatum gaudium proximorum cõpassione fuscatur. Verumtamen mihi non parum de vobis solicito, dilectissime Dñe (cuius familiaritatem, dilectionem, ac liberalitatem erga meæ paruitatis indigentias, quia plenè nõ possum enumerare, penitus intermitto) mihi inquã de vestra salute solicito, quem tam sæcularib' quàm Ecclesiasticis negotiis, vel honoribus occupatissimũ scio: quem tãdiu in mundi amoribus, imò, vt salua vestri reverentia dicam, in immundis amorib' iacuisse, ac deperisse condoleo, non minimũ Dñi Aimerici Abbatis amici nostri contulit aduentus, dicentis, prudentiã vestram ab imperitia mea petere de religione, ac vitæ melioratione vel mutatione consiliũ. Quãuis n. vos instruere vel docere, quid specialiter agere, quõ vel quò Religionis gratia pergere debeatis, imperitiæ meæ conscius nõ præsumam, indicibiliter tamen de hac vestra tam humili, tam religiosa gaudeo petitione: cõfidens in dño Iesu, quia qui cœpit in vobis opus bonũ, inspirando tam sanctam voluntatem, tamq; pium desiderium, ipse perficiet, largiẽdo pij desiderij, sanctæque voluntatis effectum. Vnde quia corporaliter nequeo, mẽte ac spiritu vestris genib' prouolutus dulcissimam mihi dilectionẽ vestram precor, precans exhortor, consulite animæ pereunti. ꝓuidete amici vestri, mei dico, solicitudini atque timori: vt quẽ iam ex magna parte lætificastis de vestro bono desiderio, perfectiùs & ampliùs citissimè lætificetis de facto. Puderet me, fateor, quia moneo imperitus peritum, minim' magnum, discipulus magistrum: nisi caritas, quæ non quærit quæ sua sunt, doceret me, ꝙ ꝓximo timere malũ: & optare amico, quod iam adeptus sum, vel quod adhuc adipisci desidero, bonũ. Quapropter familiaritati ac simpliciter cum vestra Reuerẽtia de his, quæ ad animæ vestræ salutẽ spectare credo, adhuc aliqua locuturus, timere nõ debeo, ne videar onerosus. Itaque interrogo vestram prudentiam, vbi diutius vos mansurũ putatis, in hoc sæculo, an in futuro? Respondebitis, credo, ꝙ quilibet de plebe, in futura plus sine vlla cõparatione, quã in hac vita. Si ergo non dubitatis, ad sæculũ illud, velitis nolitis, venturum, ibique sine fine victurum: quo potestis animum vestrum tam sapientẽ, tam prouidum, ad hoc adducere, vt de fugitiua hac & fragili vita, quam statim relinquetis, imò maxima ex parte iam reliquistis, ampliùs curetis, cogitetis, satagatis, quàm de futura iamiã affutura, numquam relictura, sed sine fine mansura? Quare cùm intuemini domos vestras, horrea, pecunias, familias, possessiones, & cetera bona vestra, non dicitis in animo vestro: Ecce homuncio, huic vitæ, quæ iã tota defluxit, & quam iam quasi per caudam vix tenes, quanta acquisisti, quanta cõgregasti, quanta præparasti. Vbi sunt, quæ pro vita, in qua sẽper eris, acquisita sunt, congregata, & parata? Tu vn' homo es, vnius hominis victu ac vestitu indiges. Quare ergo tot & tanta ab aliis consumẽda per tot animæ tuæ solicitudines & pericula congregasti, & tibi in futuro tam pauca procurasti, tam exigua prouidisti? Hæc peto supplex, vt frequenter cogitetis. Cupio n. & multùm cupio, quia id vestræ saluti nõ parũ expedire cognosco, vt relictis õnibus laicis & Ecclesiasticis honorib', quos sine peccato vix, aut nũquam acquirere, vel possidere potuistis, ita propter Christum humilis & pauper moriamini, quatenus nihil omnino sit, quod dimittere aut dare possitis: nihil, vnde cogitare, nisi tantùm de animæ vestræ salute cogamini. Valete.

Gratias agim' vestræ benignitati, de familiaritate ac beneficiis, quæ Dño Aimerico, fratri nostro in Christo dilectissimo, Raimbaudo quoque & Gofrido, carissimis fratribus & amicis nostris impẽdere vestra dilectio nõ desistit. Carissimam nobis sororem vestrã salutamus: & oramus, vt in suis orationibus, & bonis operib' nostri non obliuiscatur. Salutate, precor, Theobaudũ amicum nostrũ: cui' dilectioni ac beneficiis recognosco me fuisse, & adhuc semper esse obnoxium. Iterum valete.

ARNVLPHI MONACHI DE BOHERIIS,

Opusculum, Speculum Monachorum inscriptum.

SI quis emendatioris vitæ desiderio tactus, cogitationum, locutionum, operumque suorum solicitus explorator, vniuersos excessus suos corrigere nititur, in præsentis paginæ frequenti lectione & assidua meditatione, tamquam in speculo, interioris hominis sui faciem contempletur. Inprimis ergo ex quo surgit ad vigilias, vitæ suæ tẽpus per momenta singula debet monachus computare, & videre semper, vt bonum faciat, & malum caueat in omni opere suo; & hoc dicat sibi, si modo moriturus esses, faceres istud? Ad Psalmodiam cor habeat, nisi fortassis ad aliquid sublimius rapiatur: sed etiam omnium quæ ibi dicuntur, vsque ad vnam literam se pro certo nouerit debitorem; vel dicendi in choro suo, vel audiendi in alio. Ad interuallum debet stare ad orationem, vel corporis necessitati prouidere: ita tamen, vt vadens nouerit sibi dici, *Sursum corda.* Est autem spiritualis propositi detrimentũ, si cogat infirmitas rigoris pristini aliquantulum relaxari. Post lectionem est orandum: & si ad legẽdum accedat, non tam quærat scientiam, quàm saporem. Est autem Scriptura sacra puteus Iacob, ex quo hauriũtur aquę, quę in oratione funduntur. Nec semper ad Oratorium est eundum: sed in ipsa lectione poterit cõtemplari & orare. Sacris altaribus, si Sacerdos est tãquam vnus ex summis Angelis, in spiritu totus assistat. Si minister, tamquam Angelus Domino ministret. Cum alijs eat ad laborem; vbi cõsideret non, quid agat; sed propter quid venerit. Cessante manu, spiritus laboret, vel orando, vel meditando: quãvis & in ipso labore idipsum facere teneatur. Ad mensam non solùm fauces cibum capiant; sed etiam aures exhauriant verbum Dei. Non enim debet totus manducare: sed sic occupetur cor ad Deũ, vt solę fauces sumant cibum, aures verbum. De hoc autem plurimùm gaudeat, si ei viliora quàm alijs apponantur. Nam reuera feliciores sunt, qui in parcitate sustinẽdi fuerint fortiores. In gratijs agendis pro duobus sibi nouerit supplicãdum; vel pro peccatis eorum, quorum eleemosynis sustentatur: vel forsitan pro seipso, quia corpori suo supra necessitatem indulserit. Si vocatur ad colloquium, secũdùm Regulam leniter & sine risu, pauca verba & rationabilia loquatur: & antequam ea proferat, bis ad limam veniant, quàm semel ad linguam. Si cum sæculari loquendum est, tunc maximè adhibeat custodiam ori suo, vt nihil proferat, quod non ædificet audientẽ. Sic in cunctis se habeat, vt ædificet videntes: & nemo dubitet, cùm viderit eum, vel audierit, quin verè sit Monachus.

Post Completoriũ singulis diebus capitulũ sibi teneat: & conuocatis cogitationibus suis ponat rationem diligenter, quid ipso die cogitatione, locutione, vel opere deliquerit publicè vel priuatim; per singulas noctes lectum suum lauans, hoc est singulis peccatis lachrymis & doloribus purificatis, diligenter de singulis computet: in crastino publicè de apertis, de occultis verò facturus confessionem secretò: quę vt perfecta sit, tria debet habere: scilicet vt sit voluntaria, nuda, & munda. Voluntaria, idest propria deliberatione & proposito. Nuda, vt nudè prout gessit confiteatur peccatum suum. Munda, ne peccatum suum prædicet sicut Sodoma: sed pura & simplici intentione se accuset. In capitulo qui publicè offendit, manifestè reuelet, tanquam assistens iudici. In omnibus sic ibi loquatur, respõdeat, vel proclamet, vt sermo eius interiùs vel exteriùs sit perũctus oleo charitatis. A nemine qualecunque munus accipiat. Neminem habeat familiarem. In omnibus fugiat singularitatis vel admirationis notam. Loquens nihil dicat, vnde multum eruditus, multumve religiosus possit putari. Ad interrogata, paucis respondeat. Si de scriptura vel moribus agatur, aurem paret, non linguã. Cùm loquitur, non studeat eloquentiæ: sed sermo eius sit potiùs rusticanus quàm vrbanus. In omnibus agendis non studeat curialis videri. Salua honestate fugiat omnes homines in potestate positos, maximè sæculares. Sectetur communia, orationes, labores, lectiones, & ceteras obseruantias: in quibus non sit, tanquam vitula Effraim, docta diligere triturã: idest ad huiusmodi nõ consuetudine, sed deuotione trahatur. Orationes quæ imperantur, primo loco habeat, nec sibi blandiatur de priuatis orationibus suis (quę in secundo loco ei habendæ sunt,) cùm in præceptis orationibus desidiosus fuerit. Si autẽ familiaritas interdicitur hominũ: quantò magis mulierum! Sit facies communis cum ceteris, intus verò dissimilis: hoc est nõ nimia grauitate contracta, nec nimia locutione dissoluta, sed bona quadam mediocritate regatur: vt de S. Martino legitur; faciem eius non fuscauit mœror, nec leuigauit risus. Erit enim prudentis animæ, thesaurum suum solicitè custodientis (more Moysi) cornutam velare faciem: & quodam risu, qui tamen modestus sit, interioris gloriam hominis, & mentis grauitatem abscondere. Cõparanda est dies instans diei præteritæ: vt ex eorum collatione suum deprehendere possit monachus vel profectum, vel defectum. In omni actu vel cogitatu suo sibi Deum adesse memoretur: & omne tempus, quo de ipso non cogitat, perdidisse se computet. Tędio affectus componat se meditando supra petram, in qua lauantur mortui: & cogitet apud se, quomodo tractantur ibi sepeliendi: nunc in faciem, nunc in tergũ vertantur: quomodo nutet caput, cadãt brachia, rigeant crura, tibiæ iaceant: quo modo induantur & consuantur, qũo deferantur humandi, qũo in tumulo exponantur, qũo puluere contegantur, quomodo vorentur à vermibus, & quasi saccus putrefactus consumantur. Summa enim Philosophia est meditatio mortis assidua. Hanc vbiq; secum habeat, & in æternum non peccabit. Sit monach⁹ quasi Melchisedech, sine patre, sine matre, sine genealogia: nec patrem sibi vocet super terrã. Imò sic se existimet, quasi ipse sit solus, & Deus. Ecce habemus ordinẽ & modum viuendi: remediũ verò pollicetur assiduitas tenendi Capitulum, seu examen superiùs expressum. Semel ad minus in hebdomada confiteatur: vt veniam de perpetratis mereatur, & maior ei detur gratia de vitandis malis, Amen.